THEOLOGIA
DOGMATICA
ET MORALIS.

Secundùm ordinem Catechiſmi Concilij Tridentini.

TOMUS NONUS

DE DECALOGO PARS PRIMA.

AUCTORE

F. NATALI ALEXANDRO,

Ordinis FF. Prædicatorum, in Sacra Facultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.

VENETIIS, M.DC.XCVIII.

Apud Nicolaum Pezzana.

SUPERIORUM PERMISSU, ET PRIVILEGIO.

THEOLOGIÆ DOGMATICÆ, ET MORALIS, *LIBER QVARTVS.*

DE DECALOGO.

CVm Decalogus totius Legis Summa ſit, & epitome, Sacerdotes in eius contemplatione diu noctúque verſari oportet, non vt vitam ſuam duntaxat ad ſacratiſſimam hanc Regulam componant; ſed etiam vt Populum Chriſtianum in Lege Domini erudiant. Nam *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & Legem requirent ex ore*
ach. 2. *eius, quia Angelus Domini exercituum eſt*. Quod ad Nouæ Legis Sacerdotes, & Paſtores maximè pertinet, qui
Cor. 1. Deo propiores, *à claritate in claritatem transformari* de-
3. bent, *tamquàm à Domini Spiritu*; & cùm illos Lucis nomine Chriſtus Dominus noſter ornauerit, propriæ ſunt illorum partes, vt ſint lumen eorum qui in tenebris verſantur, eruditores inſipientium, Magiſtri infantium.
l. 6. Et *ſi quis præoccupatus fuerit in aliquo delicto, ipſi qui ſpirituales ſunt, huiuſmodi inſtruant*. In Confeſſionibus etiam excipiendis Iudicis perſonam ſuſtinent, ac pro genere, & modo peccatorum ferre ſententiam illis incumbit. Quam ob rem in diuinorum præceptorum interpretatione ſint exercitatiſſimi neceſſe eſt, vt ad hanc diuinam Regulam de quacumque & actione, & officij prætermiſſione iudicium facere poſſint; (inquit Concilij Tridentini Catechiſmus.) Et *ſanam doctrinam* tradant, Ad tit. 2.
verbumque irreprehenſibile: Ac animorum morbis, ſcilicet peccatis medeantur; curentque populum Chriſtianum ab omni iniquitate mundum, Deo acceptum, *ſectatorem bonorum operum* exhibere.

Poſtquam igitur de Symbolo, & Sacramentis egimus, de Decalogo agendum eſt: Si quidem iuſtitia Chriſtiana, quæ per Sacramenta infunditur, non ſolà fide con-
ſtat, ſed obſeruantià Mandatorum Dei: Nec *auditores* Rom. 2.
tantùm *Legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores Legis iu-*
ſtificabuntur. Vnde & S. *Iacobus* Apoſtolus ait: *Eſtote fa-* Iacobi 1.
ctores verbi, & non auditores tantùm, fallentes voſmetipſos. Quia ſi quis auditor eſt verbi, & non factor, hic comparabitur viro conſideranti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo; conſiderauit enim ſe, & abijt, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Qui autem perſpexerit in legem perfectam libertatis, & permanſerit in ea, non auditor obliuioſus factus, ſed factor operis: Hic beatus in facto ſuo erit. Sed priùs quam ad explicationem Decalogi veniamus, quædam de natura, & diſtributione Legis neceſſariò præmittenda ſunt. Tum de ipſo Decalogo, agemus, ac ſingula præcepta exponemus; Regulaſque Morum trademus ad vnumquodque præceptum in ſpecie pertinentes.

CAPVT I.

DE LEGE GENERATIM SPECTATA.

ARTICVLVS I.

De Natura Legis.

LEx eſt quædam rationis ordinatio ad bonum commune, ab eo qui curam Communitatis habet, promulgata. Ordinatio rationis dicitur: Ad rationem, enim quæ princeps eſt in homine facultas, pertinent legislatio, imperium, præceptum. Deinde præcipua humanarum actionum regula ratio eſt; vnde Lex lucis nomine inſignitur, quod menti propriè conuenit. Pſalm. 118. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen ſemitis meis*. Prouerb. 6. *Mandatum lucerna eſt, & lex lux*. Quamquam ad poſitiuam legem conſtituendam voluntas concurrat. Quo ſenſu à Iuſtino ſcitè dictum eſt, vt ex eo refert S. *Auguſtinus* Libro 4. *De Ciuitate Dei*, Cap. 6. *Arbitria Principum pro legibus*.

Dicitur *in bonum commune*, quod diſtinguitur à Præcepto. Id enim vni, vel duobus imponitur, lex Communitati perfectæ, ſeu ſocietati hominum fœdere aliquo inter ſe coniunctorum, quibus qui præeſt, iuriſdictionem politicam habet; quales ſunt Eccleſia, Regna, Prouinciæ Ciuitates, Vniuerſitates, Ordines Religioſi. Cùm igitur Rex quidpiam vni, vel alteri præcipit, non cenſetur legem condere: Neque Deus legem tulit, ſed præceptum dedit, quando iuſſit Abraham, vt filium ſuum in holocauſtum offerret, *Geneſ.* 22. Contra verò cum Deus præcepit Adamo ne de ligno ſcientiæ boni, & mali comederet. *Geneſ.* 2. veram propriéque dictam legem tulit, quia Mandatum illud non vnum Adamum, ſed poſteros eius ſpectabat vniuerſos. Hinc ſequitur patrem familiâs leges ferre non poſſe, quamuis præcepta vxori ſuæ, filijs, ac ſeruis dare poſſit; quia familia non eſt Communitas perfecta; nec ipſe dominium iuriſdictionis in ſuos habet. Sunt alia præterea Legis à Præcepto diſcrimina:

vnum quòd præceptum vltra Præcipientis vitam non obliget, Lex verò & poſt Legislatoris mortem ſubſiſtat. Aliud, quod Præceptum ad præſentes dumtaxat; Lex ad futuros etiam dirigatur, quamdámque perpetuitatem obtineat.

Neque verò ſatis eſt, vt Lex vel toti Communitati, vel alicui eius parti, ſecundùm rationem rerum, & perſonarum imponatur: Sed etiam neceſſe eſt, vt ad bonum commune, communémque fœlicitatem dirigatur. Sicut enim Reges à Tyrannis differunt, quod illi commune, hi priuatum dumtaxat commodum conſectentur: Ita Leges Regum, Principúmque legitimorum, à Tyrannorum legibus diſtinguuntur, quod illæ ob commune bonum; iſtæ ob priuata Legislatorum commoda latæ ſint. Hinc *S. Iſidorus*, Libro 5. *Originum*, Cap. 28. *Erit autem* (inquit) *Lex honeſta, iuſta, poſſibilis, ſecundùm naturam, ſecundùm patriæ conſuetudinem, loco temporique conueniens, neceſſaria, vtilis, manifeſta, ne quid per obſcuritatem in captione contineat, nullo priuato commodo, ſed pro communi vtilitate ciuium conſcripta.* Denique id tantùm Legis nomen mereri aſſerit, *Quod ratione conſtat, quod Religioni congruit, quod diſciplinæ conuenit, quod ſaluti proficit.*

Hinc Concilium Toletanum 8 Canone 10 ſtatuit, vt *Reges nullâ vi aut factione ſcripturarum, vel diffinitionum qualiumcumque contractus à ſubditis exigant, neque ſint proſpectantes proprij iura commodi, ſed conſulentes Patriæ atque Genti.*

Ad eum autem pertinet Legem condere, qui Communitati perfectæ præeſt; vel ad Communitatem ipſam. Iuris enim dicendi poteſtas, viſq; cogendi ad legum conditionem neceſſaria eſt. Sic Eccleſia Conciliáque Generalia ipſam repræſentantia, Romanus Pontifex, Concilia Nationalia, Prouincialia, Epiſcopi, Synodique Diœceſanæ; Ordinum Regularium Generales Moderatores, & Comitia; Reges, Principéſque ſupremi, Reſpublicæ ac Ciuitates liberæ, leges condere poſſunt.

Additur in diffinitione Legis, *promulgata*. Cùm enim lex humanarum actionum regula ſit, ipſam cognoſci neceſſe eſt, vt ſecundùm illam dirigantur: Promulgatione porrò in publicam notitiam venit, Hinc vulgatum illud: *Leges inſtituuntur, cum promulgantur.*

ARTICVLVS II.

De Diuiſione Legis.

LEx alia eſt æterna, alia temporalis. Iſta diuiditur in diuinam, & humanam, Diuina in naturalem, & ſcriptam. Lex Diuina ſcripto tradita, in Veterem, & Nouam Humana, in Ciuilem, & Eccleſiaſticam, ſiue Canonicam.

§. I.

De Lege Æterna.

LEx æterna eſt, ratio diuina, vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſeruari iubens; perturbari vetans. Ita diffinit *S. Auguſtinus*, Libro 22 *Contra Fauſtum*,
Æterna Legis notio. Cap 27. Siue, *Æterna lex eſt ea, quâ iuſtum eſt, vt omnia ſint ordinatiſſima*; vt diffinit idem Sanctus Doctor, Lib. 1. De *Libero Arbitrio*, Cap. 6. Hæc incommutabilis eſt, vt ibidem docet: *Quid illa Lex quæ ſumma ratio nominatur, cui ſemper obtemperandum eſt, & per quam mali miſeram, boni beatam vitam merentur, per quam denique illa, quam temporalem vocandam diximus, rectè fertur, rectéque mutatur, poteſtne*
Lex æterna immutabilis. *cuipiam non incommutabilis æternáque videri? An poteſt aliquando iniuſtum eſſe, vt mali miſeri, boni autem beati ſint? Aut vt modeſtus, & grauis populus ipſe ſibi Magiſtratus creet, diſſolutus verò & nequam iſtâ licentiâ careat?* In temporalibus legibus nihil eſt iuſtum atque legitimum, quod non ex hac æternâ ſibi homines deriuarint (inquit ibidem *S. Auguſtinus*.) Sempiternam hanc le-
Legum temporalium iuſtitia ab æterna lege deriuatur. gem *conſulunt omnes piæ mentes, vt quod in ea inuenerint, vel faciant, vel iubeant, vel vetent, ſecundùm quod illa incommutabili veritate præceperit.* Sic Moyſes legem Dei æternam conſulebat, vt Populum Iſraëliticum regeret, antequam Deus Legem ſcriptam dediſſet. Hinc Ietro ſocero ſuo reſpondet, Exodi 18. *Venit ad me populus quærens ſententiam Dei. Cumque acciderit eis aliqua diſceptatio, veniunt ad me, vt iudicem inter eos, & oſtendam præcepta Dei, & leges eius.* Niſi enim ſuæ menti præſidentem Dominum conſuleret, legemque eius æternam ſapienter attenderet, quid iuſtiſſimum iudicare inter diſceptatores poſſet, non inueniret, vt obſeruat *S. Auguſtinus Quæſtione 67. in Exodum.*

Nullo modo autem *aliquid legibus ſummi illius Creatoris Ordinatoriſque ſubtrahitur, à quo pax vniuerſitatis adminiſtratur;* (inquit idem Pater Libro 19. *De Ciuitate Dei*, Cap 12.) Omnis irrationalis creatura ſic ſubdita eſt legi æternæ, vt eius particeps eſſe non poſſit, & proinde non peccat, quia nihil facit contra æternam legem. Æternæ legi omnia ſubduntur. Rurſus Angelica, ſublimis & beata natura non peccat, quia iſta particeps eſt Legis æternæ, vt ſolus eam delectet Deus, cuius voluntati ſine vllo experimento tentationis obtemperat. *Homo autem, cuius propter peccatum tentatio eſt vita hominis ſuper terram, ſubdat ſibi quod habet commune cùm beſtijs; ſubdat Deo quòd habet commune cùm Angelis: Donec iuſtitiâ, & immortalitate perfectâ atque perceptâ, ab iſtis exaltetur, illis æquetur.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Libro 20. *Contra Fauſtum*, Cap. 28. Porrò quando peccat, etſi contra legem Dei faciat, quia naturæ ordinem ſeruare non vult: Non ideò tamen iuſti Dei leges, omnia benè ordinantis, effugit. *Quia enim nemo ſuperat leges omnipotentis Creatoris, non ſinitur anima non reddere debitum. Aut enim reddit benè vtendo quòd accepit, aut reddit amittendo quo benè vti noluit. Itaque ſi non reddet faciendo iuſtitiam, reddet patiendo miſeriam: Quia in vtroque verbum illud debiti ſonat. Hoc enim etiam modo dici potuit, quòd dictam eſt, Si non reddit faciendo quod debet, reddet patiendo quòd debet.* Sic loquitur *S. Auguſtinus*, Libro 3. *De Libero Arbitrio*, Cap. 15.

§. II.

De Lege Naturæ.

LEx naturalis eſt participatio Legis æternæ in rationali creatura, vt diffinit *S. Thomas*. Seu, Diuini luminis impreſſio, quo dirigimur ad ea agenda, quæ rationi conſentanea ſunt, ad eáque vitanda, & prætermittenda quæ ſunt rationi diſſentanea. Quo de lumine Pſalmo 4. dicitur: *Signatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui, Domine.* Quid lex naturæ?

Hanc legem Deus Creator ſingulorum hominum pectoribus infudit, de qua ſcribit Apoſtolus ad Romanos Cap. 2. *Cùm enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis ſunt faciunt, eiuſmodi legem* (ſcriptam ſcilicet) *non habentes, ipſi ſibi ſunt lex: Qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientiâ ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus.* EA LEX, (inquit *S. Ambroſius* Epiſtola 73. poſtremæ Editionis Pariſienſis, ad *Irenæum* datâ,) *non ſcribitur, ſed innaſcitur: Nec aliquâ percipitur lectione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & humanis ingenijs hauritur. Quam debuimus, vel futuri iudicij metu ſeruare, cuius teſtis conſcientia noſtra tacitis cogitationibus apud Deum ipſa ſe prodit, quibus vel redarguitur improbitas, vel defenditur innocentia. Itaque cùm ſemper pateat Domino, tum maximè in die iudicij manifeſtabitur; quando occulta cordis in examen venient, quæ putabantur latere. Quorum tamen proditio, occultorum ſcilicet, nequaquam noceret, ſi lex naturalis ineſſet pectoribus humanis; eſt enim ſancta, ſine verſutia, ſine fraude, conſors iuſtitiæ, expers iniquitatis.*

Naturæ Legem Deus menti hominis in prima inſtitutione ex integro impreſſit; ſi quidem creauit hominem rectum, & omni vitio carentem: Sed per peccatum in cordibus hominum obſcurata, & quodammodo deleta eſt. Hinc ante illuminationem fidei, in tenebris, & in vmbra mortis hominem agere ſæpè Scriptura teſtatur: Lex naturæ per peccatum obſcurata & quodammodo deleta. *Quoniam priùs quam à dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur, in illo profundo iacet, in quod ſe ſuâ libertate demerſit. Amat ergo languores ſuos, & pro ſanitate habet, quod ægrotare ſe neſcit, donec prima hæc medela conferatur ægroto, vt incipiat noſſe quòd langueat, & poſſit opem Medici deſiderare, quâ ſurgat;* (inquit *S. Proſper*, in Reſponſione ad obiectionem 6. Gallorum.)

Verum-

Verumtamen non omninò Lex Dei de cordibus hominum deleta eſt, etiam in Infidelibus; in Chriſtianis verò ſanatâ, & reparatâ per gratiam naturâ, Lex ipſa intus digito Dei, id eſt, Spiritu-Sancto ſcripta eſt. Cùm igitur Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis ſunt facere, dixit Apoſtolus, ita intelligendus eſt, vt ea faciant ſecundùm naturam gratiâ reparatam, non abſque Spiritu Dei, non abſque fide, non abſque gratiâ: Vel quod imagine Dei non prorſus deletâ in Infidelibus, quædam Legis naturæ præcepta adimpleant, non tamen ſicut oportet ad iuſtificationem, & ſalutem, quæ eſt per Ieſum-Chriſtum Dominum noſtrum. Ita docet *S. Auguſtinus* Libro *de Spiritu & Littera* Cap 27.

Lex naturæ vna apud omnes. Lex naturæ vna, & eadem eſt apud omnes. Hoc enim Legis naturalis principium, ne multa commemorem, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, nullo modo poteſt vlla gentili diuerſitate variari* (inquit *S. Auguſtinus* Libro 3. *De Doctrina Chriſtiana* Cap. 14) *Quæ ſententia cùm refertur ad dilectionem Dei, omnia flagitia moriuntur; cùm ad Proximi, omnia facinora. Nemo enim vult corrumpi habitaculum ſuum: Non ergo debet corrumpere habitaculum Dei, ſeipſum ſcilicet. Et nemo vult ſibi à quoquam noceri: Nec ipſe igitur cuiquam nocuerit.*

Hinc *S. Iſidorus* Libro *Originum*, Cap. 6. *Ius naturale* (inquit) *eſt commune omnium Nationum, et quòd vbique inſtinctu naturæ, non aliquâ conſtitutione habeatur.*

§. III.

De Lege Dei ſcripto tradita.

Cur Deus Legem ſcriptam dedit? CVm Lex naturæ per Adami lapſum in hominum mentibus obtenebrata, ac prope oblitterata fuiſſet, Deus Legem in tabulis ſcripſit, Populóque ſuo per Moyſen tradidit, primò vt homines diſciplinâ quadam cœleſti coërceret, pœnarúmque metu à flagitijs deterreret. Quod ſignificans Apoſtolus 1. ad *Timotheum* 1. ait: *Scimus quia bona eſt Lex, ſi quis eâ legitimè vtatur Sciens hoc quia Lex iuſto non eſt poſita, ſed iniuſtis, & non ſubditis, impijs, & peccatoribus, ſceleratis & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis, fornicarijs, maſculorum concubitoribus, plagiarijs, mendacibus, & periuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ aduerſatur.*

Secundò, Lex à Deo lata eſt, ſcriptiſque commendata, vt oſtenderet peccatum, vt accuſaret, terrerétque conſcientiam, quem Legis vſum frequenter indicat Apoſtolus, ſcilicet ad Romanos 3. cùm ait: *Per Legem cognitio peccati*. Et Cap. 7. *Peccatum non cognoui niſi per Legem: Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi Lex diceret, Non concupiſces.* Non quòd ante Legem concupiſcentia non eſſet peccatum, ſed quòd lateret. *Sine Lege enim peccatum mortuum erat; ſed cùm veniſſet Mandatum, peccatum reuixit.* Peccatum ſine Lege mortuum dicitur, id eſt, occultum & ignotum: Per Legem reuixiſſe, id eſt, cognitum fuiſſe, conſcientiámque hominis ſtimulare cœpiſſe, vt ſuæ conſcius infirmitatis, Medici cœleſtis opem imploraret. Lex enim homini demonſtrauit ſuam infirmitatem, vt quæreret demonſtrata infirmitas Saluatorem. Lex ſcripta data eſt à Deo, vt homo ad cor rediret, Legémque menti ſuæ inſcriptam conſideraret. Hinc *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 7. ait: *Quis de Iuſtitia interrogatus, quando non habet cauſam, non facilè reſpondeat quid ſit iuſtum? Quandoquidem manu Formatoris noſtri in ipſis cordibus noſtris veritas ſcripſit, Quod tibi non vis fieri, ne facias alteri? Hoc & antequam Lex daretur, nemo ignorare permiſſus eſt, vt eſſet vnde iudicarentur, & quibus Lex non eſſet data. Sed ne ſibi homines aliquid defuiſſe quererentur, ſcriptum eſt, & in Tabulis quòd in cordibus non legebant. Non enim ſcriptum non habebant, ſed legere nolebant. Oppoſitum eſt oculis eorum, quod in conſcientia videre cogerentur: Et quaſi forinſecus admotâ voce Dei, ad interiora ſua homo compulſus eſt, dicente Scripturâ:* In cogitationibus impij interrogatio erit. *Vbi interrogatio, ibi lex. Sed quia homines appetentes eo quæ foris ſunt, etiam à ſe ipſis exules facti ſunt, data eſt etiam conſcripta Lex; non quia in cordibus ſcripta non erat; ſed quia tu fugitiuus eras cordis tui, ab illo qui vbique eſt, comprehenderis, & ad te ipſum intro reuocaris. Propterea ſcripta Lex quid clamat eis, qui deſeruerunt Legem ſcriptam in cordibus ſuis?* REDITE *præuaricatores ad cor.* *Ibid. 48.*

Tertiò Lex data eſt, vt iuſtificatis per fidem Regula ſit benè viuendi, & ea ratione dicitur præſtare Sapientiam paruulis, oculos luminare, dirigere in via Dei. *Pſal. 18. Pſal. 118.* Quamuis enim homines iuſti ab onere Legis liberi ſint, quia iam per Legem non terrentur, conturbantur, damnantur, tamen ab obedientiâ Legis liberi non ſunt; imò gratia in ipſis facit, & operatur, vt Legem ſponte impleant, non iam conſtituti ſub Legis imperio tanquàm ſerui, ſed amore iuſtitiæ mandata Legis obſeruantes, vt liberi.

Lex ſancta. *Itaque Lex ſancta eſt, & mandatum iuſtum, & ſanctum, & bonum;* (inquit Apoſtolus ad *Romanos* 7.) Sed tamen imperfecta eſt, hominem perducere per ſe non valens ad fœlicitatem æternam: Id ſiquidem fieri non poteſt niſi per gratiam Spiritus-Sancti, per quam *diffunditur Charitas in cordibus noſtris*, quâ Lex adimpletur. *Rom. 6.* *Gratia* enim *Dei vita æterna.* Hanc porrò gratiam Lex vetus conferre non potuit, id enim Chriſto ſeruabatur, quia *Lex per Moyſen data eſt, Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* *Ioan. 1.* Hinc Apoſtolus ad Hebræos 7. ait: *Nihil ad perfectum adduxit Lex.* Atque hoc etiam ſenſu, ait Deus Ezechielis 20. *Dedi eis præcepta non bona, & iudicia, in quibus non viuent:* quia nimirum gratiam non conferebant, quâ homines à peccato mundarentur: Cùm alioquin 2. *Eſdræ* 9. dicatur: *Dediſti eis iudicia recta, & Legem veritatis, cæremonias & præcepta bona.* Et ipſo Ezechielis Cap. proximè indicato de præceptis veteris Legis ſcriptum ſit, *Quæ cùm fecerit homo, viuet in eis.*

Quo ſenſu Lex dicitur occidere? Dicitur autem *Virtus peccati, & miniſtratio mortis, occidere, iram operari, omnes ſub peccato concludere*, ob aliam rationem, quod ſcilicet, occaſione acceptâ, ex hominum vitio diuina Lege abutentium, peccatum, mors, ira Dei, damnatio Legem conſequantur; non quòd Lex peccatum, mortem, iram, damnationem per ſe ipſam operetur. Quod ſignificat Apoſtolus ad Romanos 7. his verbis: *Occaſione autem acceptâ, peccatum per Mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam:* Et paulò poſt: *Nam peccatum occaſione acceptâ per Mandatum ſeduxit me, & per illud occidit.* Igitur *Lex data eſt, vt gratia quæreretur: Gratia data eſt, vt Lex impleretur. Neque enim ſuo vitio non implebatur Lex, ſed vitio prudentiæ carnis: Quod vitium per Legem demonſtrandum, per gratiam ſanandum fuit;* (inquit *S. Auguſtinus*, Libro *De Spiritu & Littera*. Cap 19.)

Sanè Lex quæ concupiſcentiam omnem prohibet, dicendo, *Non concupiſces*, peccatum omne prohibere cenſenda eſt, cum nullum peccatum niſi concupiſcendo contra Legem Dei committatur. Hanc igitur ſi quis impleuerit, nullum habebit omninò peccatum. *Sed tamen vbi Sanctus non adiuuat Spiritus, inſpirans pro concupiſcentia mala concupiſcentiam bonam, hoc eſt, Charitatem diffundens in cordibus noſtris, profectò illa Lex quamuis bona, auget prohibendo deſiderium malum, ſicut aquæ impetus ſi in eam partem non ceſſet influere, vehementior fit obice oppoſito, cuius molem cùm euicerit, maiore cumulo præcipitatus violentius per prona prouoluitur. Neſcio quo enim modo, hoc ipſum quòd concupiſcitur, fit iucundius dum vetatur. Et hoc eſt quod fallit peccatum per Mandatum, & per illum occidit, cum accedit etiam præuaricatio, quæ nulla eſt vbi Lex non eſt.* Verba ſunt *S. Auguſtini*, Libro *De Spiritu, & Littera*. Cap. 4.

Lex à Deo data. Lex Vetus à Deo data eſt, quod contra Marcionitas, & Manichæos, illam malo Principio tribuentes, Fides Catholica docet. Lex enim Domini paſſim dicitur: Et Chriſtus de præceptis Legis loquens Matth. 15. Iudæos ita increpat: *Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditiones veſtras.* Præterea Lex Vetus homines ad Chriſti aduentum, fidémque diſponebat, & ad Chriſtum adducebat: à Deo igitur Optimo Maximo data eſt, à quo ſalus hominum facta per gratiam Chriſti. Homines (inquam) Lex ad Chriſtum adducebat duplici ratione: Primò, quia teſtimonium Chriſto perhibebat, vt ipſe ait: *Lucæ* vltimo: *Oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in Lege, & Pſalmis, & Prophetis de me.*

de me. Et Ioannis 5. Cap. *Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi: De me enim ille ſcripſit*. Secundò, quia homines ab idololatria reuocans, eos in vnius Dei cultu continebat ac veluti concludebat, à quo ſaluandum erat genus humanum per Chriſtum. Vnde Apoſtolus ad *Galatas* 3. ſcribit: *Priuſquam veniret Fides, ſub Lege cuſtodiebamur concluſi in eam Fidem, quæ reuelanda erat. Itaque Lex Pædagogus noſter fuit in Chriſto, vt ex fide iuſtificemur. At vbi venit fides, iam non ſumus ſub Pædagogo*. Cur Lex Pædagogus dicatur, exponit *S. Hieronymus* in eum locum. *Pædagogus (inquit) paruulis aſſignatur, vt laſciuiens refrænetur ætas, & prona in vitia corda teneantur, dum tenerit ſtudijs eruditur infantia, & ad maiores diſciplinas metu pœnæ coërcita præparatur; itaque & laſciuienti populo Lex Moyſi adinſtar Pædagogi ſeuerioris appoſita eſt, vt cuſtodiret eos, & futuræ Fidei præpararet*.

Quo ſenſu lex dicitur Pædagogus?

Qua ratione vocatur lex Moyſis?

Dicitur nihilominus Lex Moyſi, quia Moyſes Legem à Deo acceptam populo dedit ac promulgauit, vt Dei Miniſter, de quo *S. Stephanus* ad Iudæos ſermonem faciens *Act*. 7. ait: *Qui accepit verba vitæ dare nobis*. Vnde *Clemens Alexandrinus*. Libro 1. *Pædagogi*. Cap. 7. appoſitè obſeruat S. Ioannem Euangeliſtam non dixiſſe, *Lex per Moyſen facta eſt*, ſicut dixit, *Gratia, & veritas per Ieſum-Chriſtum facta eſt*; Sed, *Lex per Moyſen data eſt*: Quia Moyſes non eſt Legis illius conditor, ſed illam à Deo accepit, eiuſque auctoritate promulgauit. Data autem fuit Moyſi à Deo, interueniente miniſterio Angelorum. Vnde *S. Stephanus*, Act. 7. ſic Iudæos alloquitur: *Qui accepiſtis Legem in diſpoſitione Angelorum, & non cuſtodiſtis*. Et Apoſtolus ad Galatas 3. *Quid igitur Lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt, donec veniret ſemen, cui promiſerat, ordinata per Angelos, in manu Mediatoris*. Quo nomine Moyſes ſignificatur, qui id ſibi nomen tribuit Deuteron. 5. *Ego* (inquit) *ſequeſter & medius fui inter Dominum, & vos, vt annuntiarem vobis verba eius*. Et ad Hæbreos 2. *Si enim qui per Angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus, & omnis præuaricatio, & inobedientia accepit iuſtam mercedis retributionem: Quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem?*

Per Angelos data.

Iudæis congruo tempore.

Lex congruo tempore data Iudæis eſt, ex quibus ſecundùm carnem ortum habiturus erat Ieſus-Chriſtus. Vſque ad Moyſis tempora homo in ignorantiæ tenebris relictus eſt, ſolique Iudæi demum illuſtrati ſunt, vt diſceret homo nonniſi Dei miſericordiâ agnoſci Legem eius. Quam miſericordiam omnipotentis optimique Dei erga Iudæos prædicat Dauid Pſalm. 142. *Qui annuntiat* (inquit) *verbum ſuum Iacob, iuſtitias & iudicia ſua Iſraël. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis*. Si ſtatim poſt Adami lapſum Legem eis dediſſet, vel omnibus gentibus id beneficij contuliſſet Deus facilè ſuperbus homo ſibi diuinæ Legis notitiam arrogaſſet. Ea enim quibus, vel nunquam caruimus, vel quæ cùm cæteris omnibus communia habemus, procliue eſt, vt non ex gratia accepta cenſeamus, ſed viribus noſtris aut meritis tribuamus. Vnde *Moyſes*, vt gratiæ Dei acceptam ferri debere Legis notitiam oſtendat, *Deuteron*. 32. ait: *Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas: Interroga Patrem tuum, & annunciabit tibi; maiores tuos, & dicent tibi quando diuidebat Altiſſimus Gentes, quando ſeparabat filios Adam, Conſtituit terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſraël. Pars autem Domini populus eius; Iacob funiculus hæreditatis eius. Inuenit eum in terra deſerta, in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis. Circumduxit eum, & docuit*. Tanto verò tempore ante Chriſti aduentum Lex data fuit, vt homo cognoſcens proprijs viribus ſe Legem ſeruare non poſſe ad Medicum, id eſt, ad Chriſtum ſuſpiraret.

Data eſt die ab immolatione Agni Paſchalis quinquageſimo, vt nobis ſignificaretur, quod meritò Agni immaculati Chriſti pro ſalute noſtra immolati, & occiſi, Lex de diligendo Deo, & proximo per Spiritum-Sanctum ſcriberetur in cordibus Fidelium quinquageſimo die, non quidem à morte, ſed à Reſurrectione Chriſti, in quâ ſecundus Adam totus nouus, & præparatus ad nos regenerandos, & pœnitus innouandos apparuit. Hinc *S. Auguſtinus*, Libro *De Spiritu, & littera*, Cap. 16. *Dies* (inquit) *quinquaginta computantur à celebratione Paſchæ, quæ occiſione figuratæ ouis per Moyſen fieri præcepta eſt, in ſignificationem vtique futuræ Dominicæ Paſſionis, vſque ad diem qua Moyſes Legem accepit in tabulis digito Dei conſcriptis: Similiter ab occiſione, & Reſurrectione illius, qui ſicut ouis ad immolandum ductus eſt, quinquaginta diebus completis, congregatos in vnum Fideles digitus Dei, hoc eſt, Spiritus-Sanctus impleuit*.

Data Lex eſt in Monte Sinaï, poſtquam populus Iſraël eductus ex Ægypto in deſertum venit, vt beneficij recentis memoriâ allectus, & loci aſperitate, in quo verſabatur, deterritus, ad accipiendam Legem aptior redderetur. Homines enim ijs maximè deuinciuntur, quorum beneficentiam experti ſunt, atque ad Dei præſidium confugiunt, cum ſe omni ſpe humanâ deſtitutos eſſe agnoſcunt. Ex quo licet intelligere, Fideles ad complectendam cœleſtem doctrinam eo propenſiores eſſe, quo ſe magis à mundi illecebris, & carnis voluptatibus abſtraxerint, vt indicat illud *Iſaiæ* oraculum: *Quem docebit ſcientiam, & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, auulſos ab vberibus*. *Iſaiæ 28.*

Triduo antequam Lex daretur, Dei iuſſu dictum eſt omnibus, vt veſtimenta lauarent, vxores non attingerent, quo ſanctiores & paratiores eſſent ad accipiendam Legem, vt ad diem tertiam adeſſent. Deinde cùm ad Montem eſſent adducti, in quo Dominus illis per Moyſen Leges laturus erat, vni Moyſi dictum eſt, vt in montem aſcenderet: quò Deus maximâ cùm maieſtate venit, & locum tonitruis, fulgoribus, igne, denſiſque nebulis circumfudit, ac loqui cùm Moyſe cœpit, eique Leges dedit. Quod diuina Sapientia nullam aliam ob cauſam factum voluit, niſi vt nos moneret caſto humilique animo Legem Domini accipiendam eſſe: Quod ſi præcepta negligeremus, paratas nobis à diuinâ Iuſtitiâ pœnas imminere. *Exodi 19.*

Triplex Præceptorum genus Lex complectitur, *Moralia, Ceremonialia, & Iudicialia*, quod ſignificant hæc verba Deuteronomij 5. *Loquar tibi mandata mea, & ceremonias, atque iudicia*.

Præcepta ceremonialia dicuntur, quæ certos Ritus, operáque externa præſcribunt, quibus colendus eſt Deus.

Præcepta iudicialia, quæ certum modum præſcribunt iuſtitiæ inter homines ſeruandæ.

Præcepta moralia, quæ mores ſeu actiones humanas componunt. Quæ quidem ad Legem naturæ pertinent tamquàm ei propria, & ex naturali ratione vim habentia: Sed tamen ad Legem etiam veterem ſpectant, quia fuerunt in ea renouata, ſimúlque cùm alijs tradita.

Ratione præceptorum omnium, etiam Moralium, quæ Decalogo continentur, Lex appellat *Littera occidens*, vt docet *S. Auguſtinus*, Libro *De Spiritu, & Littera*, Cap. 14. idque probat ex Apoſtoli verbis 2. ad Corinthios 3. *Epiſtola eſtis Chriſti* (inquit) *miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed Spiritu Dei viui: Non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus, per Chriſtum ad Deum: Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis: Sed ſufficientia noſtra ex Deo eſt: Qui & idoneos nos fecit Miniſtros Noui Teſtamenti; non litterâ, ſed ſpiritu: Littera enim occidit, ſpiritus autem viuificat. Quòd ſi miniſtratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria; ita vt non poſſent intendere filij Iſraël in faciem Moyſi propter gloriam vultûs eius, quæ euacuatur: Quomodo non magis miniſtratio Spiritûs erit in gloria? Nam ſi miniſtratio damnationis gloria eſt; Multò magis abundat miniſterium iuſtitiæ in gloria*. Dicitur autem Lex, etiam ratione præceptorum Decalogi, *Littera occidens*, quia *Littera prohibens peccatum non viuificat hominem, ſed potiùs occidit, augendo concupiſcentiam, & iniquitatem præuaricatione cumulando, niſi liberet gratia per legem fidei, quæ eſt in Chriſto Ieſu, cum diffunditur charitas in cordibus noſtris per Spiritum-Sanctum qui datus eſt nobis*. Vetuſtas igitur litteræ, ſi deſit nouitas Spiritûs, reos facit potiùs cognitione peccati, quàm liberet à peccato: *Non quia ipſa lex malum eſt, ſed quia mandatum bonum habet in littera demonſtrante, non in adiuuante Spiritu: Quod mandatum ſi fit timore pœnæ, non amore iuſtitiæ, ſeruiliter fit, non liberaliter, & ideò nec fit. Non enim fructus eſt bonus,*

qui

qui de charitatis radice non ſurgit. Porrò autem ſi adſit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei ſecundùm interiorem hominem, quæ delectatio non litteræ, ſed Spiritûs donum eſt, (inquit S. *Auguſtinus* ibidem.)

Iudicialia, & cęremonialia præcepta abolita ſunt, & antiquata. Veteris Legis Sacramenta, Sacrificia, cæteræque cęremoniæ Chriſtum præfigurabant: Quamobrem Chriſti Paſſione, & Reſurrectione antiquatæ ſunt & abrogatæ. Tranſlato enim Sacerdotio, Legis etiam tranſlationem fieri neceſſe erat. Vnde Chriſto moriente, Luc. 16. *Velum Templi ſciſſum eſt*; quia vmbræ in veritatem, Prophetiæ in manifeſtationem, & Lex in Euangelium verſæ ſunt. Hinc Chriſtus ipſe ait: *Lex & Prophetæ vſque ad Ioannem*. Et, *Non veni* (inquit) *Legem ſoluere, ſed adimplere*. Adeò vt ſi quis *circumcidi* voluerit, *Chriſtus nihil ipſi proſit*, vt ait Apoſtolus; qui & *reprobationem præcedentis Mandati factam, propter eius inutilitatem, & infirmitatem*, docet (ad Hebræos 7.) Non quòd olim inutilia fuerint Legis veteris Sacramenta, Sacrificia, cęteræque cęremoniæ, ſed quòd inutiles factæ ſint Euangelio prædicato: Sicut quæ vtilia ſunt, & ſalutaria pueris, inutilia ſunt viris. Præcepta verò Moralia Chriſtianos etiam ſpectant. *In illis decem præceptis, excepta Sabbati obſeruatione, dicatur mihi quid non ſit ſeruandum à Chriſtiano, ſiue de non faciendis colendiſque idolis, aliiſque vllis Diis præter vnum verum Deum, ſiue de non accipiendo Nomine Dei in vanum, ſiue de honore parentibus deferendo, ſiue de cauendis fornicationibus, homicidiis, furtis, falſis teſtimoniis, adulteriis, re aliena concupiſcenda. Quid horum quiſquam dixerit Chriſtianum non debere ſeruare? Hinc Chriſtus ait: Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plusquam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cælorum.*

Lex noua in veteri latebat. Lex Vetus Libris Moyſi, & Prophetarum: Lex Noua quatuor Euangeliis, & Litteris Apoſtolicis continetur. Verumtamen in Libris Veteris Teſtamenti non tantùm Lex, ſed & Euangelium reperitur in promiſſionibus de Chriſto venturo, & futura per Chriſtum gratiâ factis, quæ in Prophetis occurrunt frequentiſſimæ. Quo fit, vt Euangelium in Veteri etiam Teſtamento, & Lex in Euangelio admirabili connexione reperiatur. Eſt enim vnum, & idem Euangelium, in quo omnes ſancti, & pii ab initio Mundi ſaluati ſunt. Vnde Apoſtolus 2. ad *Corinthios* 4. ait: *Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt: Credidi propter quòd locutus ſum; & nos credimus, propter quòd & loquimur. Quod & Chriſtus teſtatur Ioannis 8. cùm ait: Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, vidit, & gauiſus eſt*. Tantùm intereſt, quod gratia quæ in Veteri Teſtamento latitabat, in Chriſti Euangelio reuelata eſt, quemadmodum Apoſtolus ait, Epiſt. ad *Romanos* Cap. 3. *Nunc autem ſine Lege iuſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtificata à Lege, & Prophetis*. Lex igitur, & Prophetæ Euangelium obumbratum continebant. Vnde *S. Auguſtinus*, Libro *De Spiritu, & Littera*, Cap. 15. ait: *Hæc gratia in Teſtamento Vetere velata latitabat, quæ in Chriſti Euangelio reuelata eſt, diſpenſatione temporum ordinatiſſimâ, ſicut Deus nouit cuncta diſponere.*

§. IV.

Nouæ Legis à Veteri diſcrimen.

TRiplex eſt Nouæ Legis à Veteri Lege diſcrimen. Primum eſt, quod Lex vetus extra hominem, in tabulis lapideis, ſiue in membranis ſcripta ſit, quæ homini infirmitatem ſuam tantùm oſtendit, non etiam ſanat, atque eo ipſo indicat neceſſarium illi eſſe, vt ad gratiam Redemptoris per fidem confugiat: Noua verò Lex ſit doctrina non foris ſcripta, vel pronuntiata, ſed potiùs interna, & viua, quæ per Spiritum-Sanctum ſcribitur in cordibus noſtris, quâ mens noſtra renouatur, quâ ex iniuſtis iuſti euadimus, diffusâ charitate in cordibus noſtris per Spiritum-Sanctum qui datus eſt nobis. Hinc Vetus Teſtamentum *Lex operum ſeu factorum* appellatur, quia facta & opera præſcribit ac imperat, quorum tamen faciendorum virtutem non præſtat: Et qui ſuis viribus Legem ſe implere gloriantur, hi dicuntur ex Lege operum ſeu factorum propriam ſibi iuſtitiam conſtituere velle, quæ tamen neminem iuſtificare poteſt. Hinc etiam dicitur *Iuſtitia carnis*, quia Spiritu cor innouante ac viuificante caret. Caro enim more loquendi Scripturæ Sacræ veterem hominem ſignificat nondum Spiritu Dei renouatum, vt Ioannis 3. *Quod natum eſt ex carne, caro eſt*. Dicitur denique *Vetus Teſtamentum*, quia veteris hominis culpa, & infirmitas per litteram iubentem, & minantem non ſanatur, quemadmodum Apoſtolus ait: *Non in vetuſtate litteræ, ſed in nouitate Spiritûs*. Teſtamentum verò Nouum vocatur *Lex fidei*, quia Fide in Chriſtum per dilectionem operante iuſtificamur, & intus renouamur, non ex operibus legis, quæ fiunt ſine Spiritu ab his, qui Chriſtum non induerunt, & renouati non ſunt Spiritu mentis ſuæ. Dicitur etiam *Iuſtitia Spiritus*, quia hanc Spiritus-Sanctus in nobis operatur. Hinc Apoſtolus ad *Romanos* 3. ſcribit: *Ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro coram illo. Per legem enim cognitio peccati.·.. Iuſtitia autem per fidem Ieſu Chriſti, in omnes & ſuper omnes, qui credunt in eum.·.·. Vbi eſt ergo gloriatio tua? Excluſa eſt. Per quam legem? Factorum? Non: Sed per legem Fidei. Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem, ſine operibus legis*. Id autem intereſt legem inter operum, & legem fidei, (inquit *S. Auguſtinus*, Libro *De Spiritu & Littera*, Cap. 13.) *Quod operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat. Illa dicit*, Non concupiſces: *Iſta dicit*, Cùm “ Exod. 20.
ſcirem quia nemo poteſt eſſe continens niſi Deus det, “
& hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cuius eſſet hoc do- “
num; adii Dominum & deprecatus ſum. *Ipſa eſt* “ Sap. 8.
illa ſapientia, quæ pietas vocatur, quâ colitur Pater luminum, à quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum. Colitur autem Sacrificio laudis, actionisque gratiarum, vt cultor eius non in ſe ipſo, ſed in illo glorietur. Ac per hoc, lege operum dicit Deus, Fac quod iubeo: Lege fidei dicitur Deo, da quod iubes. Ideò enim iubet lex, vt admoneat quid faciat fides, id eſt, vt cui iubetur, ſi nondum poteſt, ſciat quid petat: Si autem continuò poteſt, & obedienter facit, debet etiam ſcire quo donante poſſit. Non enim *ſpiritum huius mundi accepimus, ſed Spiritum qui ex Deo eſt, vt ſciamus quæ à Deo donata ſunt nobis*. Iuſtitia fidei bona opera non excludit, ſed parit. *Fides* enim *ſine operibus mortua eſt*. Et *Legem habere in cordibus ſcriptam, hoc eſt in intimo affectu iuſtitiam legis amplecti, vbi fides per dilectionem operatur*; (inquit *S. Auguſtinus* Cap. 27. eiuſdem Libri.) Ex quo intelligitur, ſolùm Deum legem veterem in tabulis lapideis olim deſcripſiſſe: Nouam verò legem in cordibus noſtris ipſum ſolùm non ſcribere: Quoniam Spiritui-Sancto illam ſcribenti per charitatem, nos cooperari neceſſe eſt.

Diſcrimen alterum Euangelii, & Legis in eo eſt, quod Lex Vetus homines à peccato coërceat timore pœnæ; Lex noua ſiue Euangelium ad faciendum bonum incitet amore iuſtitiæ. Hinc illa dicitur Lex ſeruitutis, iſta libertatis, & gratiæ: Illa lex timoris, hæc amoris, & charitatis. Ideò Apoſtolus ad *Romanos* 8. ait: *Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater)* Et ad Galatas 5. *Vos enim in libertatem vocati eſtis: Tantùm ne libertatem in occaſionem detis carnis, ſed per charitatem Spiritûs ſeruite inuicem*. Hinc *S. Auguſtinus*, Libro *Contra Adimantum*, Cap. 17. *Hæc eſt* (inquit) *breuiſſima, & apertiſſima differentia duorum Teſtamentorum, timor & amor: Illud ad hominem veterem, hoc ad nouum hominem pertinet.*

Tertium diſcrimen Euangelii, & Legis in eo poſitum eſt, quod Lex temporalia duntaxat bona expreſsè apertèque promitteret; Euangelium verò ſpiritualia & æterna: Illa remunerationem terrenam: Iſtud fęlicitatem ęternam polliceatur. Carnali enim populo carnalia iſta, & temporalia amanti, & nondum capienti promiſſa cœleſtia, infima iſta Dei munera promiſſa ſunt à Deo, ne ab idolis & dæmonibus illa peteret. Hæc etiam Iſraëlitis mandata ſua ſeruantibus promiſit Deus, *Vt etiam in ipſis infimis rebus, quomodo poſſent, Deum diligere aſſueſcerent, quamuis plus ibi operetur timor. Quæ tamen omnia bona temporalia figuræ ſunt donorum æternorum*. Regnum verò cœlorum ac vitam æternam Lex Noua pollicetur. Vnde Nouum Teſtamentum Apoſtolus ad Hebræos 7. vocat *Introductionem melioris ſpei, per quam proximamus ad Deum: Et Ieſum melioris*

Teſtamenti ſponſorem, & mediatorem eſſe docet, *quod in melioribus repromiſſionibus ſancitum eſt. Nam ſi illud prius culpâ vacaſſet; non vtique ſecundi locus inquireretur;* (inquit idem Apoſtolus Cap. 8.) Veteris Teſtamenti defectum, & imperfectionem culpam vocat, in eo poſitam quod peccatum oſtenderet; non tolleret; quod timore pœnæ, non amore Iuſtitiæ carnales homines coërceret; quod temporalia dumtaxat, non æterna bona promitteret. Hinc *S. Auguſtinus* in Expoſitione Epiſtolæ ad Galatas, Cap. 4. *Opera illa legis* (inquit) *ad Nouum quoque Teſtamentum pertinere nemo ambigit; ſed alio fine, quo liberos ea facere decet, id eſt, charitatis æterna ſperantis hinc præmia, & ex fide exſpectantis. Non ſicut Iudæi, qui timore iſta implere cogebantur, non illo caſto permanente in ſæculum ſæculi, ſed quo timebant præſenti vitæ ſuæ: Et ideò quædam opera legis implebant, quæ in Sacramentis ſunt; illa verò quæ ad bonos mores pertinent, omninò non poterant. Non enim implet ea niſi charitas. Quia & hominem ſi propterea non occidit aliquis, ne & ipſe occidatur, non implet præceptum iuſtitiæ: Sed ſi ideò non occidit, quia iniuſtum eſt, etiamſi id poſſit facere impunè, non ſolùm apud homines, ſed etiam apud Deum. Sicut Dauid cùm diuinitus accepiſſet in poteſtatem Regem Saül, impunè vtique occideret. Pepercit ergo diligens proximum ſicut ſeipſum, non ſolùm perſecutum, ſed etiam perſecuturum, qui eum corrigi quàm interfici malebat: Homo in veteri Teſtamento, ſed non homo de veteri Teſtamento, quem fides futuræ hæreditatis Chriſti reuelata, & credita ſaluum faciebat, & ad imitandum vocabat.*

Hebr. 8. Teſtamenti Noui diſcrimen à Veteri explicat Apoſtolus capite mox indicato Epiſtolæ ad Hebræos, ex *Ieremiæ* Vaticinio Cap. 31. *Ecce dies venient, dicit Dominus: Et conſummabo ſuper domum Iſraël, & ſuper domum Iuda, Teſtamentum Nouum; non ſecundùm Teſtamentum quod feci patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, vt educerem illos de Terra Ægypti: Quoniam ipſi non permanſerunt in Teſtamento meo: Et ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc eſt Teſtamentum, quod diſponam domui Iſraël poſt dies illos, dicit Dominus: Dabo leges meas in mentem eorum, & in corde eorum ſuperſcribam eas: Et ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum: Et non docebit vnuſquiſque proximum ſuum, & vnuſquiſque fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: Quoniam omnes ſcient me à minore vſque ad maiorem eorum.* Quem locum explicans *S. Auguſtinus*, Libro *De Spiritu, & Littera*, Cap. 24. ait: *Sicut ergo lex factorum ſcripta in tabulis lapideis, mercéſque eius Terra illa promiſſionis, quam carnalis domus Iſraël, cum ex Ægypto liberata eſſet, accepit, pertinet ad Teſtamentum Vetus: Ita lex fidei ſcripta in cordibus, mercéſque eius ſpecies contemplationis, quam ſpiritalis domus Iſraël ab hoc mundo liberata percipiet, pertinet ad Teſtamentum Nouum.* Et Libro 3. *ad Bonifacium*, Cap. 4. *Illud* (inquit) *dicitur Vetus Teſtamentum, quia priore; hoc autem Nouum, quia poſteriore tempore reuelatum eſt. Deinde quia Teſtamentum Vetus pertinet ad hominem veterem, à quo neceſſe eſt hominem incipere: Nouum autem ad hominem nouum, quo debet homo ex vetuſtate tranſire. Ideò in illo ſunt promiſſa terrena, in iſto promiſſa cœleſtia: Quia ex hoc ad Dei miſericordiam pertinuit, ne quiſquam vel ipſam terrenam qualemcumque fœlicitatem, niſi à Domino creatore vniuerſitatis putet cuiquam poſſe conferri. Sed ſi propter illam colatur Deus, ſeruilis eſt cultus, pertinens ad filios ancillæ: Si autem propter ipſum Deum, vt in æterna vita ſit Deus omnia in omnibus, liberalis eſt ſeruitus pertinens ad filios liberæ.*

Iuſti quidem Veteris Teſtamenti præcepta Legis obſeruabant, non timore pœnæ, ſed amore Iuſtitiæ; non ſpiritu timoris, ſed charitatis; non propter mercedem dumtaxat temporalem, ſed primariò, & præcipuè propter æternam remunerationem, quæ temporalibus bonis à Deo promiſſis adumbrabatur: Sed vt ita Legis mandata obſeruarent, Lex ipſa non præſtabat, ſed gratia & charitas in eorum cordibus per Spiritum-Sanctum diffuſa. Vnde ipſi, quamquam Veteris Teſtamentum pertinebant: *Veteris quidem Teſtamenti diſpenſatores, & geſtatores, ſed Noui demonſtrantur hæredes:* Et *Nondum nomine, ſed reipſa fuerunt Chriſtiani;* (inquit *S. Auguſtinus*, Libro 3. *Ad Bonifacium*, Cap. 3. & 4.) Carnales verò Iudæi ſub Lege poſiti, ſola Veteris Teſtamenti promiſſa terrena ſpectantes, & quid pro Nouo teſtamento ea ipſa ſignificarent, ignorantes, eorum adipiſcendorum amore, & amittendorum timore, Dei præcepta ſeruabant, imò non ſeruabant, ſed ſibi ſeruare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionem operabatur, ſed terrena cupiditas, metuſque carnalis. *Sic autem præcepto qui facit, proculdubio inuitus facit; ac per hoc in animo non facit: Magis vult enim omninò non facere, ſi ſecundùm ea quæ cupit, & metuit permittatur impunè. Ac per hoc in ipſa voluntate intus eſt reus, vbi ipſe qui præcipit inſpicit Deus. Tales erant filij terrenæ Ieruſalem, de qua dicit Apoſtolus:* SERVIT *enim cùm filijs ſuis pertinens ad Teſtamentum Vetus à Monte Sina in ſeruitutem generans, quod eſt Agar:* Id eſt, quod per Agar ſignificatur. Contra verò plurimi ſunt Legis Euangelicæ temporibus ſolo nomine, non reipſa, ſiue ſpiritu Chriſtiani; ſub lege poſiti, non ſub gratiâ; ad Vetus Teſtamentum etiamnum pertinentes, quia ſolo pœnæ timore, non amore Iuſtitiæ, fidéque per dilectionem operante mandata Dei quoad externa tantùm opera obſeruant; *Terrenam fœlicitatem vel cupiditate adipiſcendi, vel timore amittendi: Et ideò non verè faciunt; quoniam carnalis cupiditas quâ peccatum commutatur potiùs, vel augetur, cupiditate aliâ non ſanatur. Hi ad Vetus pertinent Teſtamentum, quod in ſeruitutem generat; quia facit eos carnalis timor, & cupiditas ſeruos, non Euangelica Fides, Spes, & Charitas liberos;* (inquit *S. Auguſtinus* loco mox indicato.)

Ex his colligitur, Chriſtianos Noui Teſtamenti hæredes terrenam fœlicitatem deſiderare non debere, quæ ſecundùm veterem hominem concupiſcitur, ſed æternam duntaxat fœlicitatem, quæ Deus eſt, bonáque ſpiritualia ad ipſum conducentia: Cùm afflictiones, tribulationes, calamitates, Cruces, Chriſtianorum benedictiones ſint: Neque bona terrena, & temporalia, ſed ſpiritualia, & æterna Chriſtus in Nouo Teſtamento promiſerit. Hinc Apoſtolus ad *Galatas* 3. ſcribit: *Nemo moueatur in tribulationibus iſtis: Ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus.* Et *S. Auguſtinus* Sermone 296 aliàs *De Diuerſis*, 106. *Chriſtianorum eſt* (inquit) *pati mala temporalia, & bona ſperare ſempiterna.* Et rurſus: *Non vocatus es ad amplectendam terram, ſed ad comparandum cœlum; non fœlicitatem terrenam, ſed ad cœleſtem; non ad temporales ſucceſſus, & proſperitatem volaticam, & tranſitoriam, ſed ad æternam cùm Angelis vitam.* Et Sermone 302 aliàs 155. De Diuerſis: *Chriſtianus es, in fronte portas Crucem Chriſti. Character tuus docet quid profitearis ∴ Ab iſto ſigno, ab iſto charactere quem accepit Chriſtianus, etiam cùm ſit Catechumenus; hinc intelligitur quare ſumus Chriſtiani, quia non propter temporalia, & tranſeuntia, vel bona vel mala, ſed propter vitanda mala quæ non tranſibunt, & propter adipiſcenda bona quæ terminum non habebunt.* Et Sermone 46. *De Paſtoribus*, aliàs *De Tempore* 166. Paſtores arguens, qui fœlicitatem terrenam auditoribus ſuis promittunt: *Quales autem ſunt* (inquit) *qui timentes eos lædere quibus loquuntur, non ſolùm non præparant ad imminentes tentationes; ſed etiam promittunt fœlicitatem huius ſæculi, quam Deus ipſi ſæculo non promiſit. Ille prædicat labores ſuper labores vſque in finem venturos ipſi ſæculo, & tu vis ab iſtis laboribus exceptum eſſe Chriſtianum, qui* QVIA CHRISTIANVS EST, *aliquid plus paſſurus eſt in hoc ſæculo. Etenim ait Apoſtolus*, OMNES *qui volunt in Chriſto piè viuere, perſecutionem patientur.* 2.Tim.3

§. V.

De Lege Humana.

PRæter Legem diuinam, naturalem, ac poſitiuam, Leges aliquas ab hominibus condi neceſſe fuit ad publicam tranquillitatem, vt homines improbi per vim ſaltem, vel metum à vitijs cohiberentur, & benè agendi conſuetudine contractâ, ſponte facerent aliquando bonum, quod metu priùs agebant. Hinc *S. Iſidorus* Libro 5. *Originum*, Cap. 20. *Factæ ſunt Leges* (inquit) *vt earum metu humana coërceatur audacia, tutáque ſit inter improbos innocentia, & in ipſis improbis formidato ſupplicio refrenetur nocendi facultas.*

A lege naturæ lex omnis humana deriuatur: *Nam lex eſſe non videtur, quæ iuſta non fuerit*, vt ait *Euodius*, approbante *S. Auguſtino* Libro 1. *De Libero arbitrio*, Cap. 5. [illegible] lex humana ſit iuſta.

Cap. 5. *Si verò in aliquo à lege naturali diſcordet, iam non erit lex, ſed legis corruptio*, vt docet *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 96. Articulo 4. Vt ergo iuſta ſit lex humana, neceſſe eſt vt nihil iubeat per ſe malum, nihil prohibeat per ſe bonum. 2. Vt Legiſlatoris poteſtatem non excedat. 3. Vt propter debitum finem, ſcilicet propter bonum commune feratur, non ob priuata Legiſlatoris commoda. 4. Vt onera ob publicum bonum ſubditis impoſita æqualiter diſtribuantur, ſeruatâ virium & facultatum proportione.

Lex humana quotuplex.

Lex humana alia eſt Eccleſiaſtica, alia Ciuilis. Hæc ab Eccleſia condita, vt Chriſtianos in finem æternæ beatitudinis dirigat. Iſta à ſummis Principibus, Rebuſpublicis, aut populis inſtituta ob communem tranquillitatem ac ſecuritatem.

Ius Eccleſiaſticum aliud eſt ſcriptum, aliud in Eccleſia ſine ſcripto cuſtoditum. Scriptum, ſunt Canones Spiritu Dei conditi, Conciliorumque Generalium, Prouincialium, Diœceſanorum Decreta; Conſtitutiones Romanorum Pontificum, Epiſcoporum Statuta. Non ſcriptum, ſunt Traditiones, & Conſuetudo.

Traditiones in ijs rebus ac præceptis poſitæ ſunt, quæ ab Apoſtolis, aut Apoſtolicis viris, ſiue Apoſtolorum diſcipulis viuâ voce & citra ſcripturam tradita & præſcripta, ad nos vſque velut per manus peruenerunt. De quibus Canon *Eccleſiaſticarum*, Diſt 11. ſumptus ex *S. Baſilio* Lib 3. *De Spiritu-Sancto*, Cap. 27.

Vis Conſuetudinis.

Conſuetudo, eſt Ius quoddam moribus inſtitutum, quod pro Lege ſuſcipitur. Conſuetudines partim generales ſunt, quæ ab Apoſtolicis ferè temporibus introductæ ſeruantur ab vniuerſa Eccleſia: Partim ſpeciales huius vel illius Eccleſiæ, Prouinciæ, aut etiam Nationis. Vtrumque genus intra ſuos terminos Iuris robur habet. Triplex autem eſt vis Conſuetudinis. 1. Vt legis deficientis vicem ſuppleat. 2. Vt legem dubiam interpretetur. 3 Vt ſi contra ius priſtinum inualuerit, legem abroget. Qua de re *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 97. Art. 3. ad ſecundum: *Leges humanæ* (inquit) *in aliquibus caſibus deficiunt: Vnde poſſibile eſt quandoque præter legem agere* (*in caſu ſcilicet in quo deficit lex*) *& tamen actus non erit malus: Et cùm tales caſus multiplicantur propter aliquam mutationem hominum, tunc manifeſtatur per conſuetudinem quòd lex vlteriùs non eſt vtilis, ſicut etiam manifeſtaretur, ſi lex contraria verbo promulgaretur. Si autem adhuc maneat ratio eadem, propter quam prima lex vtilis erat, non conſuetudo legem, ſed lex conſuetudinem vincit: Niſi fortè propter hoc lex inutilis videatur, quoniam non eſt poſſibilis ſecundùm conſuetudinem Patriæ, quæ erat vna de conditionibus legis. Difficilè eſt enim conſuetudinem multitudinis remouere.*

Et in Reſponſione ad tertium: *Multitudo in qua conſuetudo introducitur, duplicis conditionis eſſe poteſt. Si enim ſit libera multitudo, quæ poſſit ſibi legem facere, plus eſt conſenſus multitudinis ad aliquid obſeruandum, quem conſuetudo manifeſtat, quàm auctoritas Principis, qui non habet poteſtatem condendi legem, niſi in quantùm gerit perſonam multitudinis. Si verò multitudo non habeat liberam poteſtatem condendi ſibi legem, vel legem à ſuperiori poteſtate poſitam remouendi: Tamen ipſa conſuetudo in tali multitudine præualens, obtinet vim legis; in quantùm per eos toleratur, ad quos pertinet multitudini legem imponere. Ex hoc enim ipſo videntur approbare quod conſuetudo introduxit.*

Quot modis lex humana mutari poſſit.

Lex itaque humana, ſeu Eccleſiaſtica, ſeu Ciuilis, mutari poteſt 1. ab ipſo Legiſlatore 2. Ab illius Superiore plenam in illum iuriſdictionem habente 3. Ab eius in eamdem auctoritatem Succeſſore. 4. Contraria conſuetudine Mutatio autem legis fieri poteſt vel reſpectu vniuerſitatis, vel reſpectu priuatorum. Totius vniuerſitatis, reſpectu mutari poteſt, 1. Cùm recepta quidē eſt, ſed nondū vſu firmata quæ dicitur *Irritatio* 2. Cùm vſu firmata eſt, ſed reuocatur, aut contraria lex fertur ac promulgatur; quæ vocatur *Abrogatio*. 3. Cùm plura capita complectitur, & quoad aliqua mutatur; quæ appellatur *Derogatio*. Reſpectu priuatorum duobus modis poteſt mutari. 1. *Diſpenſatione*. 2. *Priuilegio*.

Diſpenſatio eſt iuris communis relaxatio ex iuſtâ cauſâ, à Legum Conditoribus, ſeu Rectoribus multitudinis facta. Contingit enim aliquando, vt aliquod præceptum multitudini commodum, non ſit conueniens huic perſonæ, vel in hoc caſu, quia vel per hoc impediretur aliquid melius, vel induceretur aliquod malum. Id autem cuiuslibet iudicio periculosè committeretur. Vnde ſolus legis Conditor, vel eius Superior aut Succeſſor in eamdem auctoritatem, in lege humana diſpenſare poteſt, vt ſcilicet in perſonis, vel in caſibus, in quibus lex humana deficit, licentiam tribuat vt præceptum legis non ſeruetur. Ita ratiocinatur *S. Thomas* loco ſuperiùs indicato Art 4.

Priuilegium eſt Lex priuatorum, quibus ſcilicet iuſtis de cauſis lex à communi diuerſa, ſeu immunitas à lege communi conceditur.

ARTICVLVS III.

REGVLÆ PRAXIM SPECTANTES,

Circa Legum obligationem & obſeruantiam.

REGVLA I.

Leges humanæ cùm Eccleſiaſticæ, tum Ciuiles & Politicæ conſcientiam ligant, adeò vt violari non poſſint in re graui abſque mortali peccato.

DE Legibus quidem Eccleſiaſticis id Chriſtus ipſe docet Matthæi 18. *Si Eccleſiam* (inquit) *non audierit*, (id eſt, ſi Eccleſiæ Prælatu non paruerit) *ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*. Et Lucæ 10 *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit*. Hinc S. Paulus confirmans Eccleſias, *præcipiebat cuſtodire præcepta Apoſtolorum & Seniorum*. Et 2. ad Theſſalonicenſes 3. ait: *Si quis non obedit verbo noſtro per Epiſtolam, hunc notate, & ne commiſceamini cum illo, vt confundatur*. Et ad Hebræos 13. *Obedite Præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Ipſi enim peruigilant, quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri*.

De Legibus ciuilibus idem docet Apoſtolus ad Romanos 13. *Omnis anima* (inquit) *Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit: Non eſt enim Poteſtas niſi à Deo: Quæ autem ſunt à Deo, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit Poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: Nam Principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere Poteſtatem, bonum fac & habebis laudem ex illa: Dei enim Miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei qui malum agit Ideò neceſſitate ſubditi eſtote, non ſolùm propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideò enim & tributa præſtatis: Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſeruientes: Reddite ergo omnibus debita: Cui tributum, tributum: Cui vectigal, vectigal: Cui timorem, timorem: Cui honorem, honorem*: Et ad Titum 3. *Admone illos Principibus & Poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire*. Et 1. Petri 2. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi tanquam præcellenti, ſiue Ducibus tanquam ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia ſic eſt voluntas Dei*.

Meritò itaque Sacra Facultas Pariſienſis damnauit illam *Amedæi Guimenij* Propoſitionem: *Subditi poſſunt iuſta tributa non ſoluere*.

REGVLA II.

Violatio Legis humanæ, ſiue Eccleſiaſticæ, ſiue Ciuilis, ex contemptu, etiam in materia leui, mortale peccatum eſt.

COntemptu namque Legis grauis iniuria fit Legiſlatori. Cenſetur autem aliquis ex contemptu Legem violare, non quoties ex malitiâ, vel ex ira, vel ex alia animi perturbatione & praua cupiditate ipſam violat, ſiue libidinis expletionem præcepto Legis anteponens; quamuis frequenter ex eadem vel ſimili cauſa, aut etiam ſine cauſa, & ex conſuetudine illam violaret: Sed quando Legiſlatorem, eiuſque Legem aſpernatur, eique ſubijci recuſat, aut ſubiectum ſe eſſe indignatur; facitque quod eſt prohibitum, aut omittit quod præceptum eſt, ideò quia prohibitum eſt aut præceptum; aut quia ab hoc homine, qui tamen legitimus eius Superior eſt, prohibetur aut iubetur.

Hanc Regulam confirmat *S. Bernardus*, Libro *De Præcepto & Diſpenſatione*, Cap. 8. *Hæc ergo* (inquit) *generalis Regula ſit vniuerſorum, quæ per ſe, aut propter ſe nec bona, nec mala ſunt; aut diuinâ inſtitutione, aut propriâ cuiuſque profeſſione fixa non ſunt, vt non*

iuſſa

iuſſa quidem, licitè vtrumlibet vel admittuntur, vel omittuntur: Iuſſa verò ſine culpa non negliguntur, ſine crimine non contemnuntur. Vbique enim & culpabilis neglectus, & contemptus damnabilis eſt. Differunt autem, quòd neglectus quidem languor inertiæ eſt, contemptus verò ſuperbiæ tumor. Porrò contemptus in omni ſpecie mandatorum pari pondere grauis, & communiter damnabilis eſt.

Et Cap. 51. Loquens de quibuſdam peccatis ratione materiæ leuibus, ait: *Peccata ſunt, & Deus prohibet omne peccatum; & tamen venialia, non criminalia reputantur, excepto cùm per contemptum vertuntur in vſum & conſuetudinem: Et tunc non peccati ſpecies, ſed peccantis intentio penſatur. Elatio quippe contemnentis, atque impœnitentis obſtinatio, in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam, & conuertit in crimen grauis rebellionis næuum ſatis leuem ſimplicis tranſgreſſionis.*

Eandem Regulam confirmat *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſtione 186. vbi docet, Regulam Monaſticam quantùm ad ea quæ ad actus quidem virtutum pertinent, ſed tamen excedunt communiter neceſſitatem præcepti, *non obligare ad mortale, niſi propter contemptum, quia Religioſus non tenetur eſſe perfectus, ſed ad perfectionem tendere, cui contrariatur perfectionis contemptus.* Item tranſgreſſionem eorum quæ ſpectant regulares obſeruantias, non eſſe mortale peccatum, *niſi vel propter contemptum Regulæ, vel propter præceptum, ſiue ore tenus à Prælato factum, ſiue in Regula expreſſum.*

Et in Reſponſione ad tertium: *Tunc* (inquit) *committit aliquis, vel tranſgreditur ex contemptu, quando voluntas eius renuit ſubijci ordinationi Legis, vel Regulæ: & ex hoc procedit ad faciendũ contra Legem, vel Regulam. Quando autem propter aliquam particularem cauſam, puta concupiſcentiam vel iram, inducitur ad aliquid faciendum contra ſtatuta Legis vel Regulæ, non peccat ex contemptu; etiamſi frequenter ex eadem cauſâ, vel alia ſimile peccatum iteret. Frequentia tamen peccati diſpoſitiuè inducit ad contemptum, ſecundùm illud Prouerb. 18. Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit.*

REGVLA III.

Violatio Legis humanæ cum graui ſcandalo, etiamſi res ſit ſecundùm ſe leuis, mortale peccatum eſt.

CAuſam enim vel occaſionem graui ruinæ proximi præbere, graue peccatum eſt. 1. ad Corinthios 8. *Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.*

REGVLA IV.

Homo Legislator in materia leui ſub mortali peccato obligare non poteſt.

LEgem enim æternam ac naturalem conſulere debet ac imitari. Vnde *S. Auguſtinus* Libro *De Vera Religione* Cap. 31. ait: *Conditor Legum temporalium, ſi vir bonus eſt & ſapiens, illam ipſam conſulit Legem æternam, vt ſecundùm eius immutabiles Regulas quid ſit pro tempore vitandum, iubendúmque diſcernat.* Leges autem æterna & naturalis nunquam obligant in materia leui ſub peccato mortali. Præterea Lex rem leuem ſub peccato mortali præcipiens vel prohibens, iniuſta eſſet, occaſionemque ſcandali præberet ſubditis: Quamobrem de Legum huiuſmodi Conditoribus meritò diceretur: *Alligant onera grauia & importabilia in humeros hominum.*

Itaque ſi Prælatus Eccleſiaſticus, vel Superior Regularis, ſub pœna Excommunicationis, alteriuſue Cenſuræ, vel in virtute Sanctæ Obedientiæ præcipiat aut prohibeat rem aliquam, quæ ſpectatis omnibus circumſtantijs leuis eſt; nec boni communis intuitu alicuius eſt momenti; cùm nec ad ſalutem animarum, ac morum honeſtatem, nec ad bonum nomen Eccleſiaſtici aut Religioſi Ordinis, nec ad votorum obſeruantiam, nec ad ſcandali, aut periculi grauis deuitationem, nec ad publicam tranquillitatem magni referat: Iniuſtum erit præceptum; & qui illud violabit, nec lethalis peccati reus, nec Excommunicationi vel Suſpenſioni erit obnoxius.

Sed tamen quia ſubditi ſæpè ignorant neceſſitatem, iuſtaſque cauſas & rationes, ob quas eiuſmodi Præcepta ſiunt à Superioribus, ac in fauorem auctoritatis ac obedientiæ iudicandum eſt, niſi ſit euidens iniuſtitia: Ideò huiuſmodi Cenſuræ, quarum ſub interminatione res quæ ſecundùm ſe leuioris videntur momenti, præcipiuntur aut prohibentur, contemnendæ non ſunt, ſed metuendæ; præceptiſque Superiorum ac Legibus parendum eſt: Nec ſibi ſumere debent inferiores iudicium de materiæ grauitate aut leuitate comparatè ad bonum commune. Id enim ad Legiſlatorem pertinet.

REGVLA V.

Quoties Lex humana præcipit aliquid vel prohibet ſub graui pœna, verbi gratiâ, mortis, mutilationis, exilij, damnationis ad triremes, infamiæ, priuationis omnium bonorum, Dignitatum, Officiorum, Excommunicationis, aut alterius Cenſuræ; aut ſub obteſtatione Diuini Iudicij, vel ſub indignatione Apoſtolorum Petri & Pauli, vel ſub pœna incurrendi indignationem Principis; Rectè colligitur, Legem, aut Præceptum ſub mortali peccato obligare, nec leuis momenti rem eſſe, quæ præcipitur vel prohibetur.

PRudens enim verò Legiſlator graues adeò pœnas pro re leui non ſolet imponere.

REGVLA VI.

Lex obligat ſub mortali peccato, quoties præcipiendi aut prohibendi verba vſurpat in materia graui.

HÆc Regula colligitur ex Clementina Exiui, Tit. *De verborum ſignificatione*, vbi *Clemens V.* declarat *S. Franciſcum* in ſua Regula apertè diſcreuiſſe, quòd quoad quædam eorum quæ in ea ſtatuta ſunt, *ex vi verbi tranſgreſſio eſt mortalis, & quoad quædam alia, non.* Verbum autem illud eſſe verbum præcipiendi vel prohibendi, ſignificat: *Cùm ad quædam ipſorum* (inquit) *verbum apponatur præcepti, vel æquipollentis eidem; & quoad aliqua verbis alijs ſit contentus.*

REGVLA VII.

Lex pœnalis mixta, quæ nimirum præcipit aliquid fieri vel omitti, pœna in tranſgreſſores ſtatutâ, non ad pœnam tantùm obligat, ſed ad culpam, ſi copulatiuâ propoſitione fertur: vt ſi dicatur, Nemo pecuniam efferat extra Regnum, & ſi extuleris, ſoluat centum nummos.

APpoſitio enim pœnæ vim præcepti non euertit. Vnde Canon *Omnis vtriuſque ſexus*, Extra, *De Pœnitentijs & Remiſſionibus*, annuam Confeſſionem, & Communionem Paſchalem iubet ſub pœna Excommunicationis & priuationis Eccleſiaſticæ Sepulturæ: Aliíque leguntur Canones quamplurimi, & Conſtitutiones Pontificum, quibus, aliquid præcipitur aut prohibetur, latis in violatores Excommunicationis, aliarumue Cenſurarum pœnis: Et tamen eos à peccato immunes nemo aſſerit, immò ex adiectione grauis pœnæ, grauius illorum eſſe peccatum omnes conſentiunt.

REGVLA VIII.

Lex pœnalis mixta, quæ disiunctiuâ propoſitione fertur, obnoxium culpæ non facit tranſgreſſorem, ſi pœnam ſiue mulctam ſoluere velit: vt ſi dicatur, Nemo frumentum euehat extra Regnum, vel ſi euexerit, centum nummis mulctetur.

QVi enim partem Legis disiunctiuæ ſeruat, eius violator minimè cenſendus eſt, cùm Lex vtrumque non præcipiat, ſed ſubditorum relinquat arbitrio, vt quam partem voluerint, eligant, id eſt, faciant, quod Lex iubet; ſeu omittant quod prohibet, aut mulctam ſtatutam ſoluant. Sicut ergo qui votum emittit his verbis conceptum, Voueo me numquam chartis luſurum, vel quoties luſero, nummum erogabo pauperibus; etſi

ab

ab huiuſmodi ludo ſimpliciter abſtinere ex voto non teneatur, nec voti violator ſit cĕſendus, ſi fortè luſerit, modò nummum det pauperibus: Reus autem erit infracti voti, ſi luſerit, nec mulctam votiuam ſoluerit: Ita reus non erit violatæ Legis mixtæ, ſub disjunctione poſitæ, ſi pœnam ſubire, ſeu mulctam ſoluere maluerit.

Cæterùm nemo à culpa immunes eſſe putet violatores legum pœnas ſtatuentium aduersùs illos, qui ex ſylua non communi, ſed aliena, arbores cædunt, & ligna capiunt, aut in pratis alienis pecora ſua paſcunt: obligatio namque Legis diuinæ furtum prohibentis, Lege pœnali ab hominibus latâ tolli non poteſt: Alioqui nullum, quantumuis graue, furtum, peccatum eſſet, cùm Legibus humanis pœnæ in fures ſtatutæ ſint.

Nemo etiam à peccato, neque à reſtitutione excuſet illos, qui vectigalia ſeu antiqua, ſeu recèns impoſita auctoritate Principis aut Reipublicæ per fraudem ſoluere prætermittunt, quamuis ſubeant periculum luendæ pœnæ per Legem ſtatutæ. Quæ enim iuſtè ſunt debita non fiunt indebita propter appoſitionem pœnæ; ſed inde potiùs elucеſcit obligatio grauis ſoluendi.

REGVLA IX.

Legem pœnalem nuſquam abſque peccato violari, probabilius eſt.

LEges enim humanas, ſi iuſtæ ſint, obligare in foro conſcientiæ, docet *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione *96.* vimque ita obligandi Legibus tantùm iniuſtis negat: Leges itaque pœnales conſcientiam ligant, ſi iuſtæ ſint, earumque violatio reos coram Deo homines facit.

Præterea, omnis inobedientia peccatum eſt: Violationem porrò legum pœnalium inobedientiam eſſe nemo verè negauerit. Cùm enim Legislator aliquid fieri vel omitti præcipit indictâ pœnâ, eo ipſo talem actionem præcipit vel prohibet: Ideò ſcilicet pœnam decernit, vt eius metu ſubditos efficaciùs permoueat ad obediendum, & eos qui non paruerint, plectat, ad ſeruandum ordinem, & in exemplum aliorum. Vnde huiuſmodi Leges: Qui nocte armatus inceſſerit, in carcerem mittetur: Qui frumentum, aliaſue merces è Regno extulerit, ſoluet centum nummos: Qui ſalinarium vectigal fraudauerit, talem pœnam dabit: Expreſsè quidem pœnam ſtatuunt infligendam; virtute verò actionem prohibent, à quâ pœnæ metu ſubditi deterrentur.

Si tamen Legislator declaret, ſe ita ſtatuere, vt ſoli pœnæ obnoxios ſubditos eſſe velit, quo modo Religioſorum quorumdam Ordinum Conſtitutiones ad pœnam dumtaxat, non ad culpam obligare, in ijſdem Conſtitutionibus declaratur: Cuiuſmodi etiam Statuta in quibuſdam oppidis, ſocietatibus, aut collegijs reperiuntur; Statuta illa ſine peccato violabuntur, ſi contemptus, ſcandalum, vel præceptum Superiorum abſit.

Vt in Cõſtitutionibus FF. Prædicatorum.

REGVLA X.

Cùm Lex pœnalis decernit pœnam infligendam, Reus illam ſubire non tenetur ante Sententiam Iudicis.

I*N pœnis enim benignior eſt interpretatio facienda; vt* habet Regula Iuris *49.* in *Sexto*.

REGVLA XI.

Pœnam lege latam, quæ actionem rei requirit, ille ſubire non tenetur ante Sententiam Iudicis, niſi fortè ad Canonicam aut Religioſam Diſciplinam pertineat, vt ieiunium, oratio, &c. aut verba Legis expreſsè ſignificent expectandam non eſſe Sententiam.

CVm enim Leges mutæ ſint, & inanimatæ, opus eſt vt Iudex earum executionem curet, ſi earum executio abſque actione fieri non poſſit. Ab humana præterea conſuetudine alienum eſt, vt is qui in Legem peccauit, in exilium proficiſcatur, aut mulctam perſoluat indemnatus.

REGVLA XII.

Pœnam ſubire tenetur Reus, latâ Sententiâ.

DEbet enim parere iuſtæ Sententiæ Iudicis legitimi. Quamobrem ſi Reus exilio damnatus ſit, aut mulcta pecuniaria, ſponte in exilium abire, aut mulctam ſoluere tenetur ex officio conſcientiæ. Si tamen actio pœnæ executrix non ſit Reo licita, vel crudelis ſit & inhumana, Reus pœnam ſibi ipſi infligere non tenetur, etiam poſt Sententiam Iudicis; quia ſuauitati legum, ipſique Legi naturæ repugnat, vt homo in ſeipſum carnificinam exerceat, ſeque ipſum mutilet, aut occidat: Sed pœnam à lictore ſeu miniſtro iuſtitiæ infligendam, in expiationem delicti, Chriſtiano animo pati debet.

REGVLA XIII.

In pœnam Lege latam incurritur ante Sententiam Iudicis, ſi in merâ priuatione conſiſtat.

ID enim intereſt inter pœnam ferendam, & latam, vt illa ante ſententiam iudicis non infligatur, in hanc ſtatim poſt delictum incurratur. Sic Cenſuris in quas ipſo facto incurri Lex ſtatuit ac declarat, ſtatim conſtringitur qui Legem violauit. idem eſto iudicium de priuatione vocis actiuæ, aut paſſiuæ, quam Lex ipſo facto incurrendam declarat. Sic Eccleſiaſtici Beneficij titulo ac proprietate ſtatim excidit, qui peccatum commiſit, propter quod Lex ipſo facto priuatum Beneficio decernit. Beneficio tamen abdicare ac ſpoliare ſeipſum non tenetur ante declarationem Iudicis, niſi id Lege ſit expreſſum, aut nullum antea titulum, iuſque in Beneficio habuerit. Vnde ſi Parochus in Legem peccauerit, quæ aliquid præcipit, vel prohibet ſub pœna priuationis Beneficij ipſo facto incurrenda, Acta eius valere, Confeſſioneſque apud ipſum factas, dataſque Abſolutiones ratas eſſe, Theologi ſummo conſenſu docent, approbátque Mater Eccleſia, vt conſcientiarum quieti conſulatur. Fructus etiam Beneficij percipere ac retinere tuta conſcientia poteſt, qui ipſo iure Beneficio excidit, modo Officia & onera Beneficio annexa exequatur, impleat, & ferat. Ad id enim titulum coloratum ſufficere Doctiſſimi Theologi cenſent; eoque eſt Gallicanæ Iuriſprudentiæ praxis. Si tamen Lege lata ſtatutum ſit, ne faciat fructus ſuos, vel vt eos tuta conſcientia retinere non poſſit, ab illis percipiendis abſtinere, & perceptos reſtituere tenebitur.

REGVLA XIV.

Leges humanæ, cùm Eccleſiaſticæ, tum Ciuiles, non obligant vt plurimùm cum vitæ, aut incommodi grauiſſimi periculo.

NEque enim Lex ipſa naturalis (exceptis ijs præceptis quæ prohibendi rem per ſe malam vim habent) neque Lex diuina poſitiua ſemper obligat cum vitæ periculo; cùm tamen maiorem obligandi vim habeant, quàm Leges humanæ. Lex enim de reddendo depoſito non obligat eum, cui ex redditione depoſiti mors imminet. Lex de eleemoſyna grauiter indigenti eroganda, non obligat eum, qui fame conficiendus eſt, ſi panem vnicum, quem habet, alteri tribuat. Lex de ſeruando ſecreto non obligat eum, qui mortem, aut graue damnum paſſurus eſt, ſi illud ſeruet: Niſi ſacrum ſecretum ſit, quale eſt ex ſola Confeſſione notum; aut ſecretum Principis, vel Reipublicæ, aut ad illud ſeruandum iuramanti religione ſe obſtrinxerit. Leges etiam diuinas poſitiuas cum vitæ periculo non ſemper obligare, certum eſt. Nam *Dauidem* Panes propoſitionis vrgente neceſſitate innoxiè comediſſe: Machabæos Sabbatho pugnaſſe inuiolata Lege de ſanctificatione Sabbathi, res eſt ex ſacris Scripturis comperta & explorata. Pari ratione dixerimus, neminem ad audiendum Sacrum feſtis diebus, ad Ieiunium Eccleſiaſticum ſeruandum, ad Horas Canonicas recitandas, ad vitandum Excommunicatos, & ſimilia, cum periculo vitæ, vel alterius incommodi grauiſſimi paſſim, & ſemper obligari.

REGVLA XV.

Leges humanæ, cùm Eccleſiaſticæ, tum Ciuiles, interdum obligant cum vitæ periculo.

QVandoque enim neceſſe eſt pro communi bono Eccleſiæ vel Reipublicæ ea agere, quæ vitæ periculum adiunctum habent, vt in bello, nauigatione, peſtilentia, vel ſimilibus. Sic Epiſcopi, & Parochi, perſecutionis tempore reſidere tenentur, ſi in totum gregem perſecutio ſæuiat; necnon tempore peſtilentiæ, ac Sacramenta per ſe ipſos miniſtrare, ſi maior pars Diœceſanorum, aut Parochianorum contagione laboret. Sic Epiſcopus ſibi ſubdito Sacerdoti præcipere poteſt, vt fidem confiteatur ac prædicet tempore perſecutionis; vel vt Sacramenta morbo peſtifero laborantibus adminiſtret. Similiter Dux Militi præcipere poteſt ne ſtationem deſerat, vt in hoſtilem aciem irrumpat, vt hoſtium propugnacula inuadat, muroſque conſcendat, quamuis ſupremum vitæ periculum parendo ſit aditurus.

REGVLA XVII.

Lex humana cum vitæ periculo obligat, quoties eius violatio vergit in contemptum Fidei, Religionis, aut Eccleſiaſticæ Poteſtatis, aut etiam, in contemptum iniuriamque Regiæ Maieſtatis.

PLuris enim refert Fidem, Religionem, Eccleſiaſticam Poteſtatem, & Regiam Maieſtatem non contemni, vel iniuria affici, quàm vitam priuati cuiuſque hominis ſeruari. Vnde ſi metus mortis incutiatur alicui, niſi carnes ſtatis ieiunij diebus comedat, niſi Miſſam audire prætermittat, niſi coram Excommunicatis palam denunciatis Sacrum faciat; niſi Regis imaginem, vel Edictum laceret; quod fit in contemptum, iniuriam, ac ludibrium Fidei, Religionis, Eccleſiaſticæ Poteſtatis, aut Regiæ Maieſtatis, mortem ſubire potiùs oportet, quàm Leges humanas in his rerum circumſtantijs violare.

REGVLA XVIII.

Leges humanas diuinæ legi contrarias obſeruare non licet.

O*Bedire enim oportet Deo magis, quàm hominibus*, vt docent Apoſtoli Actuum 5. Hinc S. *Hieronymus* in Cap. 6. Epiſtolæ ad Epheſios ait. *Non audiat ſeruus carnalem Dominum, ſi contraria Dei præceptis voluerit imperare*. Et S. *Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 124. de Militibus Iuliani Apoſtatæ ait: *Milites Chriſtiani ſeruierunt Imperatori infideli; vbi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum qui in Cœlo erat. Si quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent, præponebant illi Deum: quando autem dicebat, Producite aciem, ite contra illam Gentem; ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum à Domino temporali: & tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam Domino temporali*.

Et Libro 3. *Confeſſionum*, Cap. 8 *Cùm Deus* (inquit) *aliquid contra morem, aut pactum quorumlibet iubet, & ſi nunquam ibi factum eſt, faciendum eſt, & ſi omiſſum, inſtaurandum: & ſi inſtitutum non erat, inſtituendum eſt. Si enim Regi licet in ciuitate cui regnat iubere aliquid, quod neque ante illum quiſquam, nec ipſe vnquam iuſſerat; & non contra ſocietatem ciuitatis ei obtemperatur, imò contra ſocietatem non obtemperatur: Generale quippe pactum eſt ſocietatis humanæ obedire Regibus ſuis: Quantò magis Deo regnatori vniuerſæ creaturæ ſuæ, ad ea quæ iuſſerit, ſine dubitatione ſeruiendum eſt? ſicut enim in Poteſtatibus ſocietatis humanæ, maior Poteſtas minori ad obediendum præponitur ita Deus omnibus*.

Id confirmat *S. Thomas*, Prima Secundæ Quæſt. 96. Art. 4. *Alio modo* (inquit) *Leges poſſunt eſſe iniuſtæ per contrarietatem ad bonum diuinum, ſicut Leges Tyrannorum inducentes ad idololatriam, vel ad quodcumque aliud quod ſit contra Legem Diuinam, & tales Leges nullo modo licet obſeruare*.

REGVLA XVIII.

Leges euidenter iniuſtæ non obligant in foro conſcientiæ, niſi propter vitandum ſcandalum, vel publicæ pacis perturbationem.

ITa docet S. *Thomas*, loco mox indicato: *Iniuſtæ ſunt Leges* (inquit) *vel ex fine, ſicut cùm aliquis Præſidens Leges imponit onerosas ſubditis, non pertinentes ad vtilitatem commun.ẽ, ſed magis ad propriam cupiditatẽ vel gloriã; vel etiam ex Auctore, ſicut cùm aliquis Legem fert vltra commiſſam ſibi poteſtatem; vel etiam ex forma, cùm inæqualiter onera multitudini diſpenſantur, etiamſi ordinentur ad bonum commune Et huiuſmodi magis ſunt violentiæ quàm Leges: Quia ſicut Auguſtinus dicit* Lib. 1. *De Libero Arbitrio*, Cap. 1. LEX *eſſe non videtur, quæ iuſta non fuerit. Vnde tales Leges non obligant in foro conſcientiæ, niſi fortè propter vitandum ſcandalum, vel turbationem, propter quod etiam homo iuri ſuo debet cedere, ſecundùm illud* Matthæi 5 *Qui angariauerit te mille paſſus, vade cum eo alia duo: & qui abſtulerit tibi tunicam, da ei & pallium.*

Denique cùm ſibi propoſuiſſet hanc obiectionem: *Leges humanæ frequenter ingerunt calumniam, & iniuriam hominibus, ſecundùm illud Iſaiæ* 10. VÆ qui condunt Leges iniquas, & ſcribentes iniuſtitias ſcripſerunt, vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent cauſæ humilium populi mei: *Sed licitum eſt vnicuique oppreſſionem & violentiam euitare. Ergo Leges humanæ non imponunt neceſſitatem homini quantùm ad conſcientiam.*

Reſpondet, quòd *Ratio illa procedit de Lege, quæ infert grauamen iniuſtum ſubditis, ad quod etiam ordo Poteſtatis diuinitus conceſſus non ſe extendit. Vnde nec in talibus homo obligatur, vt obediat Legi, ſi ſine ſcandalo, vel maiori detrimento reſiſtere poſſit.*

REGVLA XIX.

Lex in præſumptione fundata conſcientiam non ligat, quando præſumptio eſt falſa.

AXioma eſt ab omnibus receptum. Itaque ſi Lex, vel Legiſlator aliquis, ſeu Iudex cui Legis obſeruantiam promouere incumbit, eos omnes qui in facie Eccleſiæ Matrimonium contraxerunt, illud conſummare iubeat: Hâc Lege non tenentur, nec illi parere debent, qui occulto impedimento dirimente conſtricti contraxerunt, quamuis pœna Excommunicationis ad conſummandum Matrimonium vrgerentur, vt colligitur ex Cap. *Licet*, Extra, *De Reſtitutione ſpoliatorum*, & Cap. *Inquiſitioni*, Extra, *De Sententia Excommunicationis*.

Item cùm Legiſlator aliquid in ſingulis facti alicuius ſpeciebus contingere præſumit, ratione cuius Legem condit, Lex conſcientiam eius non ligat, in quo falſa eſt illa præſumptio: Vnde nec ſententiæ iudicis hac Lege fultæ parere tenetur. Sic Iure veteri, Cùm ſtatutum eſſet, vt Sponſalia de futuro in Matrimonium Legitimum tranſirent per carnalem copulam ſubſecutam, Cap. *Veniens*, & Cap. *Is qui fidem*, Extra, *De Sponſalibus*: Contingere tamen poterat, vt qui poſt huiuſmodi copulam Matrimonium cum altera contraxiſſet, ad priorem illam redire non teneretur, quacumque iudicis compellente ſententia. Lex enim illa fundata erat in præſumptione, quòd iſta copula ſemper fieret affectu maritali, ſiue animo perficiendi Matrimonium: Quamobrem ſi quis eo animo copulam non habuiſſet, imò aliena prorſus à Matrimonio cum tali perſona contrahendo voluntate, Sponſalia in Matrimonium per copulam ſubſecutam non tranſibant: Neque compelli poterant quacumque ſententia ſponſus & ſponſa de futuro vt coniugaliter viuerent, niſi mutuus in Matrimonium conſenſus accederet, qui nulla poteſtate humana ſuppleri poteſt.

Ob eamdem rationem Lex, Præceptum, aut Sententia in præſumptione facti alicuius fundata, quod factum non eſt, non ligat conſcientiam; ſiquidem præſumptio cedere debet veritati.

Veruntamen ſi Legiſlator fraudes, abuſus, aut grauia incommoda in aliqua materia vt plurimùm contingere præſumens, Legem ferat generalem ad ea impedienda ſiue auertenda; etiamſi præſumptio in quibuſdam caſibus ſingularibus falſa ſit, Lex tamen in illis etiam obligat: Quia ſubſiſtit ratio, in qua fundata Lex eſt. Vnde Lex irritum declarans ſolemne Votum ante pubertatis annos emiſſum, vim habet etiam reſpectu illorum, in quibus maturum iudicium pubertatis annos præuenit, quia in ea præſumptione fundata eſt,

quòd

quòd in minori ætate deſit vt plurimùm iudicij maturitas, vt obſeruat *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſtione 88 Articulo 9. *Quantumcumque* (inquit) *ſit doli capax ante annos pubertatis, non poteſt obligari Voto ſolemni Religionis, propter Eccleſiæ Statutum, quod reſpicit id quod in pluribus accidit.*

REGVLA XX.

Legibus quas de Fide, Sacramentis, Cauſiſque merè ſpiritualibus & Eccleſiaſticis Princeps Laicus conderet, Clerici nullatenus obligarentur: Quemadmodum nec Legibus, quas ferret Prælatus Eccleſiaſticus temporalem Principatum nec ditionem non habens, de cauſis Ciuilibus, & merè temporalibus, Clerici parere tenerentur: At ſi temporalem ditionem ac Principatum habeat, Legibus ipſius res & cauſas ciuiles ſpectantibus ij ſoli obligantur, qui ditioni ipſius temporali ſubditi ſunt.

VTraque enim Poteſtas, Eccleſiaſtica & Laïca, certis finibus à Deo concluſa eſt, extra quos excurrere, Leges ferre, Iudiciaque exercere non poteſt. Chriſtus enim auctoritatem regendi Eccleſiam S. Petro & Apoſtolis, eorumque Succeſſoribus, non ſæculi Principibus commiſit, *Matth.* 16 & 18 & *Ioannis* 20. ac 21. & auctoritatem moderandi Rempublicam Regibus, & Principibus temporalibus, non Epiſcopis quatenus Epiſcopi ſunt, tribuit. Hinc *Oſius* Cordubenſis Epiſcopus apud *S. Athanaſium* in Epiſtola ad Solitariam Vitam agentes, *Conſtantium* Imperatorem ſic alloquitur: *Tibi Deus Imperium commiſit; nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum Imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ; ita & tu caue, ne quæ ſunt Eccleſiæ ad te trahens, magno crimini obnoxius fias. Date, ſcriptum eſt, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ Dei, Deo. Neque igitur fas eſt nobis Imperium tenere; neque tu thymiatum & ſacrorum poteſtatem habes, Imperator.*

Idem confirmatur ex Can. *Cùm ad verum*, Diſtinct. 96. ſumpto ex Epiſtola 1. *Nicolai I.* ad *Michaelem* Græcorum Imperatorem: *Sed cùm* (inquit) *ad verum ventum eſt eumdem Regem atque Sacerdotem, vltra ſibi nec Imperator iura Pontificatûs arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorium vſurpauit. Quoniam idem Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, ſic actibus proprijs, & dignitatibus diſtinctis, Officia Poteſtatis vtriuſque diſcreuit, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita Pontificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum Imperialibus Legibus vterentur; quatenus ſpiritalis actio carnalibus diſtaret incurſibus.*

Et Canone *Nos ſi incompetenter*, Cauſa 2. Quæſt. 7. *Leo IV.* ait: *Sicut Reges præſunt in cauſis Sæculi, ita Sacerdotes in cauſis Dei.*

REGVLA XXI.

Legibus Ciuilibus parere tenentur Clerici, ſaluâ Eccleſiarum & Perſonarum Eccleſiaſticarum Immunitate.

NAm & Clerici ciues ſunt, & *Reddere* debent *quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo*. Et Clericos etiam ſpectat illud Apoſtoli ad Titum 3. *Admone illos Principibus & Poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire*. Et illud 1. Petri. 2. *Subiecti eſtote Regi quaſi præcellenti, ſiue Ducibus tamquam ab eo miſſis*. Hinc *Theodoretus* in Cap. 13. Epiſtolæ ad Romanos ait: *Et Sacerdos, & Antiſtes, & Monaſticam vitam profeſſus, ijs debent parere, quibus demandati ſunt Principatus*. Exceptionem additam Regulæ confirmant Sacri Canones, Conſtitutiones Principum, *S. Thomas*, qui in Cap. 13. Epiſtolæ ad Romanos, Clericos à debito ſoluendi tributa *liberos* eſſe docet *ex Priuilegio Principum, quod quidem æquitatem naturalem habet*: & Sacra Synodus Tridentina, *Eccleſiæ & Perſonarum Eccleſiaſticarum immunitatem, Dei ordinatione & Canonicis Sanctionibus conſtitutam* eſſe ait, Seſſione 25. *De Reformatione*, Cap. 20.

REGVLA XXII.

Supremi Principes, & Legislatores ſuis ipſi Legibus quibuſdam obligantur, quamuis à nemine coerceri poſſint ob earum neglectam obſeruantiam.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſt. 96. Articulo 5. ad tertium: *Princeps* (inquit) *dicitur eſſe ſolutus à Lege, quantùm ad vim coactiuam Legis: Nullus enim propriè cogitur à ſeipſo: Lex autem non habet vim coactiuam, niſi ex Principis poteſtate. Sic igitur Princeps dicitur ſolutus eſſe à Lege, quia nullus in ipſum poteſt iudicium condemnationis ferre, ſi contra Leges agat. Sed quantùm ad vim directiuam Legis, Princeps ſubditur Legi propriâ voluntate, ſecundùm quod dicitur* Extra, *De Conſtitutionibus*, Cap. *Cùm omnes*, (ex Innocentio III.) *Quod quiſque iuris in alterum ſtatuit, ipſe eodem iure vti debet: Et Sapientis dicit auctoritas* (Catonis ſcilicet) *Patere Legem quam ipſe tuleris. Improperatur etiam his à Domino*, qui dicunt, & non " faciunt, & qui alijs onera grauia imponunt, & ipſi " nec digito volunt ea mouere. *Vnde quantùm ad Dei iudicium, Princeps non eſt ſolutus à Lege, quantùm ad vim directiuam eius; ſed debet voluntarius, non coactus Legem implere.* Matt. 23.

Hanc Regulam hauſerat *S. Thomas* ex *S. Iſidoro*, Lib. 3. *De ſummo bono*, Cap. 52. cuius verba referuntur Canone *Iuſtum eſt*, Diſt. 10 *Iuſtum eſt Principem Legibus obtemperare ſuis. Tunc enim Iura ſua ab omnibus cuſtodienda exiſtimet, quando & ipſe illis reuerentiam præbet. Principes Legibus teneri ſuis, nec in ſe conuenit fruſtrare Iura, quæ in ſubiectis conſtituunt. Iuſta eſt enim vocis eorum auctoritas, ſi quod populis prohibent, ſibi licere non patiantur.*

Eamdem Regulam confirmant *Theodoſius* & *Valentinianus* Imperatores. L. 1. Cod. Tit. 14. *Digna vox eſt* (inquiunt) *Maieſtate Regnantis, legibus alligatum ſe Principem profiteri: Adeò de auctoritate iuris noſtra pendet auctoritas: Et reuera maius Imperio eſt, ſubijcere Legibus Principatum.*

Ea tamen Regula de illis legibus intelligenda eſt, quarum materia Principes ac ſubditos æquè ſpectat. Vnde Epiſcopus Feſtos dies & Ieiunia à ſe inſtituta obſeruare tenetur: Necnon Statuta Clericalis Ordinis Reformationem ſpectantia, in ijs quæ ipſum æquè ac ſecundi Ordinis Sacerdotes ſpectant: Exempli gratiâ, ſi ludum aleæ ſub pœna Excommunicationis latæ Sententiæ prohibuerit, ab eo ludo abſtinere debet, alioqui lethaliter peccabit: in Excommunicationis tamen Sententiam non incurret.

REGVLA XXIII.

Princeps, & Legislator quilibet eſt ſupra legem, in quantum mutare illam poteſt, ſi expediat; & in ea pro loco & tempore diſpenſare.

VErba ſunt *S. Thomæ*, loco mox indicato.

REGVLA XXIV.

Peregrini & aduenæ Leges & Conſuetudines locorum ad quæ veniunt, vel in quibus diuerſantur, ex officio conſcientiæ ſequi debent.

DE Conſuetudinibus legitimis, vimque legis habentibus loquor. Ratio Regulæ eſt, quòd quiſque ratione territorij legem ac forum ſortiatur: Et quod ordo páxque poſtulet, vt non alijs legibus peregrini & aduenæ vtantur, quàm indigenæ. Hinc *S. Auguſtinus*, Libro 3. *Confeſſionum*, Cap 8 *Quæ* (inquit) *contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diuerſitate vitanda ſunt; vt pactum inter ſe ciuitatis aut gentis conſuetudine vel lege firmatum, nullâ ciuis aut peregrini libidine violetur. Turpis enim omnis pars eſt ſuo vniuerſo non congruens.*

Et Epiſtola 36. aliàs 86. Ad *Caſulanum*, refert: Cùm pia Mater Monica Mediolani agens ſollicita eſſet, an ſibi ſecundùm ciuitatis ſuæ morem Sabbato ieiunandum, an ſecundùm Medialanenſis Eccleſiæ morem prandendum eſſet; *S. Ambroſium* ea de re interrogatum reſpondiſſe: *Quando hîc ſum, non ieiuno Sabbato: Quando Romæ ſum ieiuno Sabbato: Et ad quamcumque Eccleſiam veneritis* (inquit) *eius morem ſeruate, ſi pati ſcandalum non vultis, aut facere.* Hoc reſponſum *S. Auguſtinus* retulit

ad

ad Matrem, nec dubitabit eſſe obediendum: Hoc & ipſe ſequutus eſt. *Sed quoniam contingit vt vna Eccleſia, vel vnius regionis Eccleſiæ, alios habeant Sabbato prandentes, alios ieiunantes; Mos eorum* (inquit S. Auguſtinus) *mihi ſequendus videtur, quibus eorum Populorum Congregatio regenda commiſſa eſt.*

Et Epiſtola 54 aliàs 118 *Ad Ianuarium*, Cap. 2. *Nec diſciplina vlla eſt* (inquit) *in his melior graui prudentique Chriſtiano, quàm vt eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quam fortè deuenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores eſſe conuincitur, indifferenter eſt habendum, & propter eorum inter quos viuitur ſocietatem ſeruandum eſt.*

Hinc ſequitur, Viatores Sacro intereſſe, à carnibus abſtinere, ieiunare debere ex officio conſcientiæ, ſi in loco ad quem veniunt, & in quo ſolida die morantur, dies feſtus ſit, ſtatumque ieiunium, ſiue abſtinentiæ præcepta. Si verò ſolùm tranſeat eodem ſcilicet die quo appulerunt, recedentes, non obligantur, modò tamen omnis ſcandali vitetur occaſio: Immò qui in vno oppido nocte dormiuit, in quo ſequens dies Feſtus eſt, non tenetur Miſſam audire priuſquam recedat.

REGVLA XXV.

Lex humana ſiue Eccleſiaſtica, ſiue Ciuilis obligare non videtur, niſi ſolemni more promulgata fuerit in Prouincijs.

LEges enim ita promulgari neceſſe eſt, vt in eorum, quibus latæ ſunt, notitiam facilè perueniant, aut peruenire poſſint, vt conſtat ex L. *Leges ſacratiſſimæ*, C. Tit. *De Legibus*, & colligitur ex *Innocentio III.* Cap. *Ad hæc*, Extra, *De Poſtulatione Prælatorum*, cuius hæc ſunt verba: *Cùm Conſtitutio ſolemniter editur, aut publicè promulgatur, non eſt neceſſarium notitiam ipſius per ſpeciale Mandatum ſingulorum auribus inculcare: ſed id ſolùm ſufficit, vt ad eius obſeruantiam quis teneatur, ſi eam ſolemniter editam, aut publicè nouerit promulgatam.* In omnium porrò notitiam facilè peruenire non poſſunt, niſi ſint in Prouincijs promulgatæ. Hinc *Siricius* Pontifex Maximus Epiſtolâ ad *Himerium* Tarraconenſem Epiſcopum, Decretalem ſuam in quinque Hiſpaniæ, viciniſque Prouincijs promulgari ſanxit. *Et hæc* (inquit) *ad tua Conſulta reſcripſimus, vt in omnium Coepiſcoporum noſtrorum perferri facias notionem, & non ſolùm eorum qui in tua ſunt Diœceſi conſtituti, ſed etiam ad vniuerſos Carthaginenſes, Bæticos, Luſitanos, atque Callaicos, vel eos qui vicinis collimitant hinc inde Prouinciis, hæc quæ à Nobis ſunt ſalubri ordinatione diſpoſita, ſub litterarum tuarum proſecutione mittantur. Et quamquam Statuta Sedis Apoſtolicæ vel Canonum venerabilia definita, nulli Sacerdotum Domini ignorare ſit liberum, vtilius tamen, & pro antiquitate Sacerdotij tui Dilectioni tuæ admodum poterit eſſe glorioſum, ſi ea quæ ad te ſpeciali nomine generaliter ſcripta ſunt, per vnanimitatis tuæ ſolicitudinem, in vniuerſorum Fratrum noſtrorum notitiam perferantur; quatenus & quæ à nobis non inconſultè ſed prouidè, & ſub nimia cautela & deliberatione ſunt ſalubriter conſtituta, intemerata permaneant, & omnibus in poſterum excuſationibus aditus, qui apud nos nulli patere poterit, obſtruatur.* Eamdem formam priſci Pontifices ſunt ſequuti: Eumque morem Nouellâ Iuſtiniani pro Ciuilibus Legibus præſcriptum, in Legibus etiam Eccleſiaſticis promulgandis obſeruari æquiſſimum duxerunt, vt ſcilicet non obligarent, donec in Prouincijs publica auctoritate fuiſſent promulgatæ. Ipſáque Concilia Generalia Decreta ſua non aliter obligare, ſatis apertè ſignificauerunt. Concilium enim Lateranenſe 4 ſub *Innocentio III.* Canon. 22. relato Cap. *Cùm infirmitas*, Extra, *De Pœnitentijs & Remiſſionibus*, cùm præcepiſſet Medicis vt ægros inducerent ad conſulendum ſuarum animarum ſaluti, antè quàm morbo remedia parentur, addit tamen, pœnæ Canoni adiectæ non eſſe locum donec promulgatio Canonis iſtius facta fuerit ab Epiſcopo Diœceſano: *Si quis autem Medicorum huius noſtræ Conſtitutionis, poſtquam per Prælatos locorum fuit publicata, tranſgreſſor extiterit, tamdiu ab Eccleſiæ ingreſſu arceatur, donec pro tranſgreſſione huiuſmodi ſatisfecerit competenter.*

Et ſacra Synodus Tridentina Decretum primum de Reformatione Matrimonij tunc demum vim obligandi Fideles habiturum declarat, cùm in eorum Parochia fuerit publicatum. *Ne verò* (inquit) *hæc tam ſalubria præcepta quemquam lateant, Ordinarijs omnibus præcipit, vt cùm primùm potuerint, curent hoc Decretum populo publicari ac explicari in ſingulis ſuarum Diœceſum Parochialibus Eccleſijs, idque in primo anno quàm ſæpiſſimè fiat; deinde verò quoties expedire viderint. Decernit inſuper, vt huiuſmodi Decretum in vnaquaque Parochia ſuum robur poſt triginta dies habere incipiat, à die primæ publicationis in eadem Parochia factæ numerandos.* Vnde Theologi omnes & Iuriſconſulti ſummo conſenſu docent, Decretum illud non obligare, ideóque & Matrimonia contra formam in eo præſcriptam contracta (modò tamen mutuus inter legitimas perſonas interceſſerit conſenſus) rata eſſe in ijs Prouincijs & Regnis, in quibus promulgatum non fuit. Hinc *Panormitanus*, in Cap. *Cognoſcentes*, De Conſtitutionibus, *Caietanus* in Primum Secundæ, Quæſt. 90. Art. 4. *Dominicus Soto* Lib. 1. *De Iuſtitia & Iure*, Quæſt. 2. Art. 4. *Nicolaus Serarius* Diſp. *De Legibus*, Num. 56 & ſeq. & alij Theologi plerique, ſolam in Romana Curia promulgationem non ſufficere cenſent, vt Lex Eccleſiaſtica Fideles obliget vniuerſos, ſed neceſſariam eſſe per ſingulas Prouincias publicationem contendunt.

REGVLA XXVI.

Quamuis Leges humanæ tam Ciuiles quàm Eccleſiaſticæ ab acceptione ſubditorum obligandi vim non habeant: Non obligant tamen cùm moribus vtentium receptæ non ſunt & firmatæ.

IN ſubditorum arbitrio poſitum non eſſe vt Legem recipiant, vel reſpuant, certiſſimum eſt, cùm Legiſlator ſiue Eccleſiaſticus, ſiue Politicus, ius habeat obedientiam à ſubditis exigendi, & rebelles atque contumaces impoſitis pœnis coercendi. Tenentur itaque ſubditi Leges iuſtas à ſuperiori poteſtate latas recipere; grauiterque peccant ij qui prohibent ex contumacia ne recipiantur, vel ipſas reſpuunt. Vnde inter alias peſtilentes Morales Propoſitiones hæc meritò ab *Alexandro VII.* Pontif. Max. damnata eſt: *Populus non peccat, etiamſi abſque vllâ causâ, non recipiat Legem à Principe promulgatam.* Sic lethaliter peccant Clerici, Monachi, Moniales, qui Epiſcopis capita Reformationis in Concilio Tridentino ſancita inducere volentibus, & tum Sacræ Diſciplinæ imperantibus executionem, incertorum, aut abrogatorum priuilegiorum, vel conſuetudinum obtentu reſiſtunt, illiſque lites mouent. Si tamen lex non fuerit vtentium moribus recepta & firmata, non obligat: Tum quia ipſam illis non conuenire perſpicuum & exploratum eſt, apud quos vim obtinere non potuit: Tum quia Princeps qui Legem à ſubditis non eſſe receptam intelligit, ad ipſius tamen receptionem ac executionem illos impoſitis pœnis non cogit, ſed diſſimulat, ſicque tacito conſenſu legi derogat. Ita ſentiunt *Sylueſter Prieras*, in Summa, verbo *Lex*. §. 6. & *Nauarrus*, Manualis Cap. 23. Num. 41. *Couarruuias* Lib. 2. *Var. Reſol.* Cap. 16. Cardinalis *Cuſanus* 2. Lib. *De Concord. Cath.* Cap. 9. 10 & 11. & alij. Atque hoc ſenſu intelligenda ſunt verba *Iuliani* Iuriſconſulti L. *De quibus*, §. 1. ff. De Legibus. *Ipſæ leges nullâ aliâ ex causâ nos teneant, quàm quòd iudicio populi receptæ ſunt.* Quibus verbis addit *Gratianus* Diſt. 4. *Leges inſtituuntur, cùm promulgantur; firmantur, cùm moribus vtentium approbantur.* Quò videtur inclinare *S. Auguſtinus*, Libro *De Vera Religione*, Cap. 31. ſcribens, de legibus temporalibus homines iudicare cùm eas inſtituunt, ſed cùm fuerint inſtitutæ & firmatæ, non licere Iudici de ipſis iudicare, ſed ſecundùm ipſas. Hinc plurimos Canones, & Pontificias etiam Conſtitutiones nonnullas de Diſciplina Eccleſiaſtica latas, in illis Eccleſijs Clerum, Populumue Chriſtianum non obligare compertum eſt, in quibus vſu receptæ non fuerunt: Quia Summi Pontifices, pro benignitate ſua, & Auctoritatis Eccleſiaſticæ moderatione, quæ Clero ac populo fideli non dominatur, ſicut *Reges Gentium dominantur eorum*, Matt. 20.
ſed eorum ſaluti conſulit; Leges quaſdam à ſe latas Luc. 22.
non recipi paſſi ſunt à quibuſdam Eccleſijs, quibus commodæ ac vtiles non eſſent, & quarum Diſciplinæ ac Moribus repugnarent. Auctoritate ſcilicet ligandi & ſoluendi à Chriſto ſibi tradita, & à ſubditorum arbitrio vel conſenſu nequaquam pendente, vti voluerunt *in ædificationem, non in deſtructionem*, vt loquitur

Apo-

Apoſtolus; caueruntque ne laqueos Animabus inijcerent.

REGVLA XXVII.

Leges Ciuiles, quæ ſacris Canonibus ſunt aduerſæ, nullius ſunt roboris, in ijs cauſis quæ Eccleſiarum Ordinationes, Eccleſiaſticamque Diſciplinam ſpectant.

HAnc Regulam tradit Synodus Chalcedonenſis OEcumenica, Actione 4. in cauſa quæ inter *Photium* Epiſcopum Tyri & *Euſtathium* Epiſcopum Beryti de Epiſcopatuum diuiſione vertebatur: *Contra Regulas* (inquit) *Pragmaticum nihil valebit. Vniuerſa Pragmatica ceſſabunt, Regulæ teneant.*

Eamdem confirmat *Nicolaus I.* cuius verba referuntur Canone, *Lege*, Diſt. 10. *Lege* (inquit) *Imperatorum non in omnibus Eccleſiaſticis controuerſijs vtendum eſt; præſertim cùm inueniantur Euangelicæ ac Canonicæ Sanctioni aliquoties obuiare.·.· Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus. Imperiali Iudicio non poſſunt Eccleſiaſtica Iura diſſolui.* Id Innocentij I. & *S. Gregorij* teſtimonijs roborat, ſubditque: *Non quòd Imperatorum Leges* (*quibus ſæpè Eccleſia vtitur contra Hæreticos, ſæpè contra Tyrannos, atque contra prauos quoſque defenditur*) *dicamus penitus renuendas: Sed quòd eas Euangelicis, Apoſtolicis, atque Canonicis Decretis, quibus poſtponendæ ſunt, nullum poſſe inferre præiudicium aſſeramus.*

Et Canone *Certum eſt*, Felix III. Imperatorem ſic compellat: *Certum eſt hoc rebus veſtris eſſe ſalutare, vt cùm de cauſis Dei agitur, iuxta ipſius conſtitutionem, Regiam voluntatem Sacerdotibus Chriſti ſtudeatis ſubdere, non præferre, & Sacroſancta per eorum Præſules potiùs diſcere, quàm docere: Eccleſiaſticam formam ſequi, non huic humanitus ſequenda Iura præfigere; neque eius Sanctionibus velle dominari, ne dum menſuram cæleſtis diſpoſitionis exceditur, eatur in contumeliam Diſponentis.*

Denique Canone *Conſtitutiones*, eadem Diſt. dicitur: *Conſtitutiones contra Canones & Decreta Præſulum Romanorum, vel bonos mores, nullius ſunt momenti.*

REGVLA XXVIII.

Verba Legis ſeruanda ſunt accuratiſſimè, niſi adſit periculum publici boni: Quod ſi ſubitum ſit, nec tantam patiens moram vt Superioris Sententia rogari poſſit, in his anguſtijs præter verba Legis agere licet.

HÆc Regula ſtatuitur à *S. Thoma*, Prima Secundæ, Quæſtione 96. Articulo 6. *Omnis lex* (inquit) *ordinatur ad communem hominum ſalutem, & in tantùm obtinet vim & rationem legis.·. Contingit autem multoties, quòd aliquid obſeruari communi ſaluti eſt vtile vt in pluribus, quod tamen aliquibus caſibus eſt maximè nociuum. Quia igitur Legislator non poteſt omnes ſingulares caſus intueri, proponit legem ſecundùm ea quæ in pluribus accidunt, ferens intentionem ſuam ad communem vtilitatem. Vnde ſi emergat caſus, in quo obſeruatio talis legis ſit damnoſa communi ſaluti, non eſt obſeruanda: Sicut ſi in ciuitate obſeſſa ſtatuatur lex, quòd portæ ciuitatis maneant clauſæ, hoc eſt vtile communi ſaluti vt in pluribus: Si tamen hoſtes inſequantur aliquos ciues per quos ciuitas conſeruatur, damnoſiſſimum eſſet ciuitati, niſi eis portæ aperirentur: Et ideò in tali caſu eſſent portæ aperiendæ contra verba legis, vt ſeruaretur vtilitas communis, quam Legislator intendit. Sed tamen, ſi obſeruatio legis ſecundùm verba non habeat ſubitum periculum, cui oporteat ſtatim occurri, non pertinet ad quemlibet vt interpretetur quid ſit vtile & quid inutile ciuitati: Sed hoc ſolùm pertinet ad Principes, qui propter huiuſmodi caſus habent auctoritatem in legibus diſpenſandi. Si verò ſit ſubitum periculum, non patiens tantam moram, vt ad Superiorem recurri poſſit, ipſa neceſſitas diſpenſationem habet annexam, quia neceſſitas non ſubditur Legi.*

Legislatoris igitur Intentionem ſequi præſtat, quàm verba Legis, vbi ex euidentia nocumenti manifeſtum eſt Legislatorem aliud intendiſſe, vel hunc non ſpectaſſe caſum, in quo legis obſeruantia publico bono eſſet nocitura. Vnde *Theodoſius* & *Valentinianus* Imperatores Lib. 1. *Cod.* Tit. *De Legibus & Conſtitutionibus Principum*, aiunt: *Non dubium eſt in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem.*

REGVLA XXIX.

Lex humana mutari non debet niſi propter euidentem neceſſitatem, aut maximam Eccleſiæ vel Reipublicæ, ſiue Societatis cuius in bonum lata eſt, vtilitatem.

ITa docet *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſtione 97. Articulo 2. *Lex humana* (inquit) *tantùm rectè mutatur, in quantùm per eius mutationem communi vtilitati prouidetur. Habet autem ipſa legis mutatio, quantùm in ſe eſt, detrimentum quoddam communis ſalutis; quia ad obſeruantiam legum plurimùm valet conſuetudo, in tantum quòd ea quæ contra communem conſuetudinem fiunt, etiamſi ſint leuiora, de ſe grauiora videntur.·. Et ideò numquam debet mutari lex humana, niſi ex alia parte tantùm recompenſetur communi ſaluti, quantùm ex iſta parte derogatur. Quod quidem contingit vel ex hoc quòd aliqua maxima & euidentiſſima vtilitas ex nouo Statuto prouenit: Vel ex eo quod eſt maxima neceſſitas, ex eo quòd lex conſueta aut manifeſtam iniquitatem continet, aut eius obſeruatio eſt plurimùm nociua.* Vnde Lib. 1. Digeſt. Tit. *De Conſtitutionibus Principum*, Lege 2. dicitur: *In rebus nouis conſtituendis euidens debet eſſe vtilitas, vt recedatur ab eo Iure, quod diu æquum viſum eſt.*

REGVLA XXX.

Nulla Conſuetudo vim Legis obtinere poteſt contra Legem Diuinam, & Naturalem.

QVod enim huiuſmodi legibus præceptum aut vetitum eſt, *Neceſſarium* eſt *inuiolabile*, aut *incommutabile*, vt loquitur *S. Bernardus* Libro *De Præcepto & Diſpenſatione*, Cap. 3. *Neceſſarium inuiolabile illud intelligo, quod non ab homine traditum, ſed diuinitus promulgatum, niſi à Deo qui tradidit, mutari omninò non patitur: Vt exempli causâ, Non occides, Non mœchaberis, Non furtum facies, & reliqua illius tabulæ Legis ſcita: Quæ etſi nullam prorſus humanam diſpenſationem admittunt, nec cuiquam hominum ex his aliquid aliquo modo ſoluere aut licuit, aut licebit: Dominus tamen horum, quod voluit, quando voluit, ſoluit, ſiuè cùm ab Hebræis Ægyptios ſpoliari: Siue quando Prophetam cum muliere fornicaria miſceri præcepit. Quorum vtique alterum quid niſi graue furti facinus, alterum quid niſi flagitij turpitudo reputaretur; ſi non excuſaſſet vtrumque factum auctoritas imperantis?*

Neceſſarium incommutabile eſt, *Quòd diuina ita conſtat ratione firmatum, vt nullâ ex causâ poſſit vel ab ipſo Deo aliquatenus immutari. Sub hoc genere eſt omnis illa Sermonis Dominici in Monte habiti ſpiritualis traditio, & quicquid de dilectione, humilitate, manſuetudine, cæteriſque virtutibus, tam in Nouo quàm in Veteri Teſtamento ſpiritualiter obſeruandum contraditur. Hæc quippe talia ſunt, quæ nec liceat, nec expediat aliquando non haberi. Eo ſiquidem immobiliter, & quo naturaliter bona, nunquam niſi innocenter, numquam niſi ſalubriter aut imperantur, aut obſeruantur. Omni tempore, omni perſonæ mortem contempta, cuſtodita ſalutem operantur.*

Idem confirmatur ex Canone *Fruſtra*, Diſtinctione 9. ſumpto ex *S. Auguſtino*, Libro 4. *De Baptiſmo contra Donatiſtas*, Cap. 5. *Hoc planè verum eſt* (inquit) *Quia ratio & veritas conſuetudini præponenda eſt. Sed cùm conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil oportet firmiùs retineri.*

Ex Canone *Si conſuetudinem*, ex Gregorio VII. *Si conſuetudinem fortaſſis opponas, aduertendum eſt quòd Dominus dicit:* Ego ſum veritas & vita. *Non dixit, Ego ſum conſuetudo, ſed veritas. Et certè* (*vt Beati Cypriani ſententiâ vtamur*) *Quælibet conſuetudo, quantumuis vetuſta, quantumuis vulgata, veritati omninò eſt poſtponenda: Et vſus qui veritati eſt contrarius, abolendus.* Et Cap. *Cùm tantò*, Extra, *De Conſuetudine*, Gregorius IX. ait. *Cùm tantò grauiora ſint peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam, nemo ſanæ mentis intelligit, naturali Iuri, cuius tranſgreſſio periculum ſalutis inducit, quacumque conſuetudine, quæ dicenda eſt veriùs in hac parte corruptela, poſſe aliquatenus derogari.*

Idem confirmant *S. Iſidorus* Lib. 2. *Synonymorum*, Cap. 16. *Multa ſunt* (inquit) *conſuetudine vitiata, multa prauo vſu præſumpta, multa contra pudicos*

mores

moros illicitè vſurpata: Cedat conſuetudo auctoritati: Prauam vſum lex, & ratio vincat: Adime conſuetudinem, ſerua legem.

Et *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione 97. Articulo 3. ad primum: *Lex naturalis* (inquit) *& diuina procedit à voluntate diuina. Vnde non poteſt mutari per conſuetudinem procedentem à voluntate hominis, ſed ſolùm per voluntatem diuinam mutari poſſet. Et inde eſt quod nulla conſuetudo vim legis obtinere poteſt contra legem diuinam, vel naturalem.*

Nulla itaque conſuetudo efficere poteſt, vt ſpiritualia licitè vendantur: Neque vt aliquid ratione mutui exigatur vltra ſortem, quamuis illam conſuetudinem auctoritate ſuâ probarent Magiſtratus; neque vt Prælatus, vel Capitula vſurpent fructus Beneficij, de cuius poſſeſſione litigatur, in fraudem eius, qui verum ius habet: Neque vt Maritus pro ſuo arbitrio diſtrahat dotem vxoris, aut vxor grauetur debitis mariti prodigi, vt declarat *Honorius III.* Cap. *Ex parte*, Extra, *De conſuetudine*: Neque vt Domini temporales mulctare, vel punire poſſint interceptores ferarum ſibi damna inferentium, quæ illi reſarcire nolunt: Neq; vt bona Chriſtianorum naufragorum ſibi quiſque vendicet: Neque vt Prætores, vel Satellites vſurpent, quæcumque repeſiunt apud furem: Neque vt omninò Immunes ſint Fideles à Decimis Eccleſiæ Miniſtris ſoluendis.

R E G V L A XXXI.

Conſuetudo non abrogat Legem poſitiuam, ſeu Eccleſiaſticam ſeu Ciuilem, niſi ſit legitima, & præſcripta.

HÆc Regula nititur Cap. *Cum tantò*, Extra, *De Conſuetudine*, cuius hæc ſunt verba: *Licet etiam longeuæ conſuetudinis non ſit vilis auctoritas; non tamen eſt vſque adeò valitura, vt vel iuri poſitiuo debeat præiudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitimè ſit præſcripta.*

Rationabilis cenſetur conſuetudo, quam Ius non improbat; irrationabilis, quæ reprobatur à Iure, vt ea quâ ſecundi Ordinis Sacerdotes ea Sacramenta miniſtrabant Conſtantinopoli, tempore *Innocentij III.* quæ ab Apoſtolorum tempore ſolis Epiſcopis fuerunt reſeruata, vt Sacramentum Confirmationis. (Cap. *Quanto*, Extra, *De Conſuetudine*.) Talis etiam cenſenda eſt conſuetudo, quâ non ſeruantur ea, quæ Ius ſtatuit obſeruari circa Cenſuras Eccleſiaſticas, vt ea quâ Canonici S. Petri de Curia Interdictum Generale ab Epiſcopo Cenomanenſi poſitum non ſeruabant; ſed pulſatis campanis, alta voce (interdictis tamen, & Excommunicatis excluſis) Diuina Officia celebrabant. Hanc conſuetudinem improbat *Innocentius III.* Cap. *Cùm inter vos*, ſub eodem Titulo, quia *Ex tali conſuetudine diſrumperetur neruus Eccleſiaſticæ Diſciplinæ*. Sic irrationabilem conſuetudinem iudicauit idem Pontifex, quâ fretus quidam Abbas Sedi Apoſtolicæ immediatè ſubditus, ad aliam Abbatiam eidem Sedi pariter ſubditam migrauerat, abſque licentiâ Summi Pontificis, quia hæc conſuetudo erat ſacris inimica Canonibus, adeóque *Non tam conſuetudo, quàm corruptela cenſenda*. (Cap. *Cùm venerabilis*, Extra, *De Conſuetudine*:) Idemque de omni conſuetudine cenſendum, quæ contra obedientiam militat. Idem cenſendum de conſuetudine, quæ pugnat contra Eccleſiæ, vel electionis libertatem, vt decernit *Celeſtinus III.* Cap. *Cùm terra*, Extra, *De Electione*, & *Gregorius IX.* Cap. *Sacroſancta*, ſub eodem Titulo.) Nec ſolùm rationabilis debet eſſe conſuetudo, vt legem abroget; ſed legitimè præſcripta, quadraginta ſcilicet annorum ſpatio, vt colligitur ex Cap. *Auditis*, Extra, *De Præſcriptionibus*. Sic Lex Eccleſiaſtica de obſeruantia Rogationum quoad ieiunium, & ceſſationem ab operibus, & Lex de tota Hebdomada Paſchæ ſolemniter celebranda, Canone *Pronuntiandum*, & Canone *Rogationes*, Diſt. 3. *De Conſecratione*, abrogatæ ſunt contraria conſuetudine rationabili, & præſcripta, ob Fidelium minorem deuotionem, & ob incommoda, quæ pauperibus victum ex labore ægrè quærentibus afferebat ieiuniorũ, & Feſtorum multiplicatio. Idem dicendum de Ieiunio Quadrageſimæ à Clericis incipiendo prima die poſt Dominicam Quinquageſimæ, ſecundùm Canonem *Statuimus*, Diſt. 6. quem abrogauit conſuetudo.

Magnam autem adhibendam eſſe diligentiam in iudicando, vt non facilè aperiatur via tranſgreſſioni Ordinationum Eccleſiaſticarum, *Nec etiam condemnetur quis leuiter de mortali in huiuſmodi conſuetudinem obſeruatione*, quæ Canonicis quibuſdam Statutis obuiant, ſed tamen tolerantur, monet *S. Antoninus*, P. 2. Tit. 26. Cap. 1. Sic conſuetudo plurimorum locorum, vt Sabbato, & in Vigilijs magnarum Solemnitatum quidam artifices noctè tota laborent, vt Sartores, & Barbitonſores, *videtur poſſe tolerari*; ſed *nullo modo tolerari debet*, *nec excuſat à peccato conſuetudo, immò corruptela*, vt ad Sacram Communionem accedere non incipiant homines niſi in virili ætate, aut puellæ cùm ſunt nuptæ; cùm Præceptum Eccleſiaſticum annuæ Confeſſionis, & Paſchalis Communionis Chriſtianos omnes obliget poſtquam ad vſum rationis peruenerunt. Excuſare ſimiliter non poteſt Viduas quælibet conſuetudo, vt poſt mortem virorum diebus Dominicis ac Feſtis Miſſæ non interſint. Nec etiam Clericos excuſat conſuetudo patriæ, vt contra decorum, & modeſtiam Status Clericalis multa faciant, quæ Canonibus prohibentur, Extra, *De vita & honeſtate Clericorum*. Nec etiam Viros Religioſos excuſat conſuetudo à Regularibus obſeruantijs, quas Regula, vel Conſtitutiones illis præſcribunt, vt conſtat ex Cap. *Cùm ad Monaſterium*, Extra, *De Statu Monachorum*, nec Moniales à Clauſura ſeruanda excuſat conſuetudo Tridentinæ Synodi Decreto, Pontificijſque Conſtitutionibus contraria. *Nec dici poſſunt huiuſmodi conſuetudines, ſed corruptelæ, & abuſiones, & ideò extirpandæ ſunt à Prælatis, cum fieri poteſt ſine maiori ſcandalo, quàm eſſet bonum inde ſequens*. Hanc exceptionem *S. Antoninus* prudenter addit, confirmátque ex Canone *Denique*, Diſt. 4. Quod eſt Reſponſum *S. Gregorij* datum *Auguſtino* Anglorum Epiſcopo, vbi loquens de Laicorum conſuetudine, qui die Carniſpriuij ſe carniũ cibis vſque ad mediam noctem ingurgitant, non aliter ſe ſacri Temporis Quadrageſimalis obſeruationem ſuſcipere putantes, *Quod non rationi, ſed voluptati, imò cuidam mentis cæcitati adſcribendum eſt*; ait: *Vnde nec à tali conſuetudine auerti poſſunt, & ideò cum venia ſuo ingenio relinquendi ſunt, ne fortè peiores exiſtant, ſi à tali* Prouerb. 30.
conſuetudine prohibeantur. Vt enim ait Salomon, QVI *multum emungit, elicit ſanguinem*. Quod tamen de veniâ pœnæ duntaxat, non de veniâ culpæ intelligendum. *Tolerat ergo S. Gregorius crimen tale propter periculum ſchiſmatis, vel ſcandali: Vnde non eſt dicendum quòd ignoſcatur eis, licet non puniat eos propter multitudinem, vel ſcandalum*. De huiuſmodi prauis conſuetudinibus *Nicolaus I.* ad *Hincmarum* Archiepiſcopum Remenſem ſcribebat, vt habetur Canone *Mala*, Diſt. 8. *Mala conſuetudo, quæ non minùs quam pernicioſa corruptela vitanda eſt; niſi citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab improbis aſſumitur: & incipiunt præuaricationes, & variæ præſumptiones celerrimè non compreſſæ pro legibus venerari, & priuilegiorum more perpetuò celebrari.*

R E G V L A XXXII.

Eccleſiæ vniuerſæ conſuetudo omnibus, & ſingulis Chriſtianis pro Lege habenda, & religiosè ſeruanda eſt.

HAnc Regulam tradit *S. Auguſtinus*, Epiſtola 54. aliàs 118. *Ad Ianuarium*, Cap. 1. refertur Canone *Illa*, Diſt. 12. *Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, datur intelligi vel ab ipſis Apoſtolis, vel Plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, commendata atque ſtatuta retineri, ſicuti quòd Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in Cœlum, & Aduentus de Cœlo Spiritus Sancti anniuerſariâ Solemnitate celebrantur, & ſi quid aliud tale occurrit, quod ſeruatur ab vniuerſa, quacumque ſe diffundit, Eccleſia.*

Et Cap 5. *Si quid tota per orbem frequentat Eccleſia, quin ita faciendum ſit, diſputare inſolentiſſimæ inſaniæ eſt.*

Et Epiſtola 36. aliàs 86. *Ad Caſulanum*, de Dominica die ſic loquitur: *Quiſquis hanc diem ieiunium decernendum putauerit, ſicut quidam ieiunantes Sabbatum obſeruant, non paruo ſcandalo erit Eccleſiæ; nec immeritò. In his enim rebus de quibus nihil certi ſtatuit Scriptura Diuina, mos populi Dei, vel inſtituta Maiorum pro lege tenenda ſunt.*

REGVLA XXXIII.

Eccleſiæ cujuſque particularis conſuetudo ab iis ſeruanda eſt, qui in ea morantur, vel ad eam veniunt.

ITa docet *S. Auguſtinus*, Epiſtola 54. ſupra laudata, vbi loquens de illo rerum genere, quarum obſeruatio per loca regionésue variatur, ait: *Faciat ergo quiſque quod in ea Eccleſia, in quam venit, inuenerit. Non enim quidquam eorum contra fidem fit, aut contra mores, hinc vel inde meliores. His enim cauſis, id eſt, aut propter fidem, aut propter mores, vel emendari oportet quod perperam fiebat, vel inſtitui quod non fiebat.*

Idem confirmatur ex Canone, *Catholica*, Diſt. 11. qui *S. Auguſtino* tribuitur: *Catholica Eccleſia per orbem terrarum diffuſa tribus modis probatur exiſtere. Quicquid enim in ea tenetur, aut Auctoritas eſt Scripturarum, aut Traditio vniuerſalis, aut certè propria & particularis inſtitutio. Sed Auctoritate tota conſtringitur; vniuerſali Traditione majorum nihilominus tota: Priuatis verò Conſtitutionibus, & propriis informationibus vnaquæque pro locorum varietate, prout cuique viſum eſt, ſubſiſtit & regitur.*

Ex Canone *Scit ſancta*, Diſt. 12. Leo 9. & Nicolaus I. Pontifices Maximi aiunt: *Scit ſancta Romana Eccleſia, quòd nihil obſunt ſaluti credentium diuerſæ pro loco & tempore Conſuetudines; ſi illis Canonica non obſiſtat Auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus: Vnde nihil judicamus eis debere, vel poſſe reſiſtere.*

Et *S. Gregorius* In Reſponſis ad *Auguſtinum* Anglorum Epiſcopum, priuatas variarum Eccleſiarum Conſuetudines commendat, vt habetur cap. *Nouerit*, eadem Diſtinctione. *Mihi placet* (inquit) *vt ſiue in Romana, ſiue in Gallicana, ſiue in qualibet Eccleſia aliquid inueniſti, quod plus omnipotenti Deo poſſit placere, ſollicitè eligas: & in Anglorum Eccleſia, quæ adhuc in fide noua eſt, inſtitutione præcipuâ quæ de multis Eccleſiis colligere poteris, infundas. Non enim pro locis res, ſed pro rebus loca amanda ſunt. Ex ſingulis ergo quibuſque Eccleſiis, quæ pia, quæ religioſa, quæ recta ſunt, elige: & hæc quaſi in faſciculum collecta apud Anglorum mentes in conſuetudinem depone.*

REGVLA XXXIV.

Conſuetudines fidei, aut bonis moribus minimè contrariæ, non facilè mutandæ ſunt, vbi radices egerunt.

VT enim ſcitè ait *S. Auguſtinus*, Epiſtola 54. *Ad Ianuarium*, Cap. 5. *Ipſa mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuuat vtilitate, nouitate perturbat. Quapropter quæ vtilis non eſt, perturbatione infructuoſâ conſequenter noxia eſt.*

REGVLA XXXV.

Conſuetudines ad vitæ melioris exhortationem conducentes probandæ atque ſectandæ ſunt, niſi ampliùs detrimentum inde metuatur.

HAnc Regulam tradit *S. Auguſtinus*, Epiſtola 55. alias 109. *Ad Ianuarium*, Cap. 18. *Miror ſanè* (inquit) *quid ita volueris, vt de iis quæ variè per diuerſa loca obſeruantur, tibi aliqua ſcriberem, cùm & non ſit neceſſarium, & vna in his ſaluberrima Regula retinenda ſit, vt quæ non ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, vbicumque inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus, non ſolùm non improbemus, ſed etiam laudando & imitando ſectemur, ſi aliquorum infirmitas non ita impedit, vt amplius detrimentum ſit. Si enim eo modo impediat, vt majora ſtudioſorum lucra ſperanda ſint, quam calumniatorum detrimenta metuenda, ſine dubitatione faciendum eſt maximè id quod etiam de Scripturis defendi poteſt; ſicut de Hymnis & Pſalmis canendis, cùm & ipſius Domini, & Apoſtolorum habemus documenta, & exempla, & præcepta.*

REGVLA XXXVI.

Humanæ præſumptiones, ſeu conſuetudines abſque causâ legitimâ introductæ, vel quarum cauſa ignoratur, & quæ inutiles, aut ſuperfluæ ſunt, reſecari debent, vbi facultas tribuitur.

HAnc Regulam tradit ibidem *S. Auguſtinus*, Cap. 19. *Hoc* (inquit) *nimis doleo, quòd multa quæ in Diuinis Libris ſaluberrimè præcepta ſunt, minùs curantur, & tam multis præſumptionibus ſic plena ſunt omnia, vt grauiùs corripiatur qui per Octauas ſuas terram nudo pede tetigerit, quàm qui mentem vinolentiâ ſepelierit. Omnia itaque talia, quæ neque Sanctarum Scripturarum auctoritatibus continentur, nec in Conciliis Epiſcoporum Statuta inueniuntur, nec conſuetudine vniuerſæ Eccleſiæ roborata ſunt, ſed pro diuerſorum locorum diuerſis moribus innumerabiliter variantur, ita vt vix, aut omninò numquam inueniri poſſint cauſæ, quas in eis inſtituendis homines ſecuti ſunt, vbi facultas tribuitur, ſine vlla dubitatione reſecanda exiſtimo. Quamuis enim neque hoc inueniri poſſit, quomodo contra fidem ſint: ipſam tamen Religionem, quam pauciſſimis & manifeſtiſſimis celebrationum Sacramentis miſericordia Dei liberam eſſe voluit, ſeruilibus oneribus premunt, vt tolerabilior ſit conditio Iudæorum, qui etiamſi tempus libertatis non agnouerunt, legalibus tamen ſarcinis, non humanis præſumptionibus ſubiiciuntur. Sed Eccleſia Dei inter multam paleam, multáque zizania conſtituta, multa tolerat; & tamen quæ ſunt contra fidem, vel bonam vitam non approbat, nec tacet, nec facit.*

REGVLA XXXVII.

Conſtitutiones Pontificiæ, cæteræque Leges, futuris dant formam negotiis, non ad præterita facta trahuntur, niſi nominatim in eis de præteritis caueatur.

ALioquin diſpendium ante prohibitionem ignorantes incurrerent, quod æquitati repugnat. Hæc Regula nititur Cap. *Cognoſcentes*, Extra, *De Conſtitutionibus*, quod ex *S. Gregorii* Lib. 7. Epiſtola 35. ſumptum eſt, & Cap. *Quoniam Conſtitutio*, quod eſt *Gregorii IX* Sub eodem Titulo.

REGVLA XXXVIII.

Omnia Summorum Pontificum Reſcripta vim Conſtitutionis non habent: Omnibus tamen parendum eſt, niſi eſſent euidenter contra Ius, aut ratio humiliter exponenda cur executioni mandari non poſſint.

HAnc Regulam tradit *S. Antoninus*, P. 1. Tit. 17. Cap. vnico De Lege Canonica, §. 17. *Reſcriptum* (inquit) *eſt ſecundùm jus, præter jus, aut contra jus. Si eſt ſecundùm, jus vim Conſtitutionis habet. Talis eſt Decretalis Epiſtola, & in cauſis definiendis auctoritatem habet. Si præter jus, ſimiliter vim Conſtitutionis habet, & arctat illos ad quos dirigitur.* Nam etſi vix ferendum iugum à Sancta Romana Sede imponitur, pia tamen deuotione tolerandum eſt, *vt dicitur Canone* in Memoriam, *Diſt. 19. Aut is cui Mandatum dirigitur rationabilem cauſam aſſignet, quare quod mandatur adimplere non poſſit, vt ſtatuit Alexander III.* Cap. *Si quando*, Extra, *De Reſcriptis*, cuius hæc ſunt verba: *Si quando aliqua tuæ Fraternitati dirigimus, quæ animum tuum exaſperare videntur, turbari non debes. Qualitatem negotii, pro quo tibi ſcribitur, diligenter conſiderans, aut Mandatum noſtrum reuerenter adimpleas, aut per litteras tuas, quare adimplere non poſſis, rationabilem cauſam prætendas; quia patienter ſuſtinebimus, ſi non feceris quod prauâ nobis fuerit inſinuatione ſuggeſtum.* Si verò Reſcriptum ſit *Contra jus, & fortè contra dictum Dei, Apoſtolorum, Euangeliſtarum, aliquid prodeat, omninò reſpuitur* (inquit S. Antoninus) *Vbi enim apertè Dominus, vel ejus Apoſtoli: & eos ſequentes ſancti Patres ſententialiter aliquid definierunt, ibi non nouam Legem Romanus Pontifex dare, ſed potiùs quod prædictum eſt, vſque ad animam & ſanguinem confirmare debet. Si enim quod docuerunt Apoſtoli & Prophetæ deſtruere* (quod abſit) *niteretur, non ſententiam dare,*

ſed magis creare conuinceretur. Sed hoc procul ſit ab eis, qni ſemper Domiai Eccleſiam coatra luporum iaſidias optimè cuſtodierant. Verba ſunt Canonis, *Saat quidam*, Cauſa 25. Quæſt 1. qui *Vrbano* Papæ tribuitur. Idque confirmat *Zoſimus* Cannone, *Contra Statuta*, ibidem. *Contra Statnta Patrum* (inquit) *coadere aliquid, vel mutare, nec hujus quidem Sedis poteſt Auctoritas. Apud nos enim iaconualſis radicibus viuit Antiquitas, cui Decreta Patrum ſanxere reuercatiam.* Si autem Reſcriptum ſit contra Ius poſitiuum, *Avijciendum eſt* (inquit S. Antoninus) *Nec eaim ratione Reſcripti recedeadum eſt à Iure communi, niſi expreſsè in Reſcripto coatineatur, Noa obſtante Conſtitatione, vel Iure tali: Aliàs non eſt veriſimile Summum Pontificem vnâ Epiſtolâ multa velle tollere Iura.* Hinc Impp. *Theodoſias & Valentiaiaaus*, ſanxeruot, *Reſcripta contra Ius elicita ab omaibas Iadicibus refutari, aiſi fortè aliquid eſt, quod aen lædat aliam, & proſit petenti, vel crimea ſapplicaatibas iadulgeat.* Quæ Lex in Corpus Iuris Canonici tranſcripta eſt, Canone *Reſcripta*, Cauſa 25. Quæſtione 2. Et Canone *Dicenti*, ea tantùm Reſcripta executioni mandari vult *Pelagius* Pontifex, *Qaæ cum Iuris & Legum ratioae coacordant.* Hinc *Alexaader III.* cap. *Eam te*, Extra, *De ætate & qualitatibus ordiaaadorum*, in Beneficijs curam Animarum adiunctam habentibus perſonas aliquas inſtitui vetat, Pontificiarom etiam Litterarum obtentu, *Quæ ſcientia, moribus, & ætate, Concilij noa congruant inſtitatis.* Hinc *Gregorius IX.* cap. *Eccleſia a.* Extra, *De Electioae*, ait: *Neqae taim credeadum eſt, Romanum Pontificem, qui Iura tuetur, quod aliàs excogitatum eſt multis vigilijs & iaaentum, vno verbo ſubuertere voluiſſe.*

Et *Innocentius III.* cap. *Paſtoralis*, Extra, *De fide inſtrumentorum*, ſtatuit, *Vt càm aliqua Decretalis de qua Iudex meritò dubitet, allegatur, ſi eadem Iuri communi ſit coaſona, ſecundùm eam nou metaat judicare: Cùm aoa tam ipſius, quàm Iuris communis auctoritate procedere videatur. Verùm ſi Iuri communi ſit diſſona, ſecundùm ipſam noa judicet, ſed Superiorem conſulat ſuper ea.*

Denique *Si Reſcriptum ſit contra coaſuetudinem, præualet conſuetudo;* (inquit S. Antoninus) *Nam præualet Iuri, ſi ſit rationabilis, & præſcripta.* Hæc ſcire operæ pretium fuerit conſcientiarum Moderatores.

REGVLA XXXIX.

Reſcripto Pontificio tutâ conſcientiâ vti noa poteſt, qui per ſuggeſtionem falſi, aut ſuppreſſionem veri illud impetraait, ſiue ſciens, ſiue ignoraas, modò tamen ea ignorantia fuerit, quâ non interueniente datum aoa fuiſſet.

HAnc Regulam tradit *Innocentius III.* cap. *Saper Litteris*, Extra, *De Reſcriptis.* Æquum enim eſt vt *Mendax precator careat peritas impetratis.* In Reſcriptis igitur Pontificijs intelligenda ſemper eſt hæc conditio, etiamſi non apponatur: *Si precos veritate nitaatur*, Vt declarat *Alexander III.* cap. *Ex parte*, ſub eodem Titulo. Idem confirmat Canon *Dicenti*, Cauſa 25. Quæſtione 2. vbi *Pelagius* Papa ait: *Reſcripta quæ ſubreptione, vel falſis precibus forſitan impetrantar, nullum ſupplicantibus ferre remedium.*

Reſcriptum nullius roboris eſt, ſi non contineat ſeriem facti. (Cap. *Saper eodem*, Extra, *De cohabitatione Clericoram & mulierum.*) 2. ſi non exprimat cauſam facti (Cap. *Dilectas*, Extra, *De Reſcriptis*, & Cap. *Cùm pro cauſa*, Extra, *De Sententia Excommunicationis.*) 3. Si non fiat mentio diſpenſationis, Cap. *Ex tua*, Extra *De filijs Presbyterorum.*) 4. Si non fiat mentio compoſitionis (Cap. *Ex multiplici*, Extra, *De Decimis.*) 5. Si non fiat mentio Statuti (cap. *Conſtitutas*, Extra, *De Reſcriptis*) 6. Si non fiat mentio Priuilegij (cap. *Cùm Ordinem*, ſub eodem Titulo.) 7. Si non fiat mentio Sententiæ latæ, (cap. *Inter Monaſterium*, Extra, *De Sententia & re judicata.*) Quæ omnia tribus hiſce verſibus iuuandæ memoriæ causâ exprimuntur.

Si Priuilegium, ſi Diſpenſatio, Pactum,
Vel ſi Reſcriptum, Sententia, ſiue Statutum:
Finis tolletur, niſi mentio facta prebetur.

REGVLA XL.

Grauiter peccat Saperior, qni diſpenſationem concedit, ſeu licentiam, vt præceptum Legis non ſeruetur, abſque juſtâ causâ.

HAnc Regulam tradit *S. Bernardus*, Libro 3. *De Conſideratione*, Cap. 4. *Vbi* (inquit) *neceſſitas viget, excuſabilis diſpenſatio eſt. Vbi vtilitas prouocat, diſpenſatio laudabilis eſt. Vtilitas dico, communis, non propria. Nam cùm nihil horum eſt, non planè fidelis diſpenſatio, ſed crudelis diſſipatio eſt.*

Et Libro *De Præcepto & Diſpenſatione*, cap. 2. *Stabile dixerim, quod ita eſt neceſſarium, vt noa cuilibet hominum illud mutare fas ſit, niſi ſolis diſpenſatoribus Myſteriorum Dei, id eſt Præpoſitis, verbi gratiâ, Regulæ ſanctorum Baſilij, Auguſtini, Benedicti, necnon & authentici Canones, & ſi quæ ſunt alia Eccleſiaſtica Inſtituta dignæ auctoritatis. Quæ quoniam à Sanctis tradita ſunt, ſancita ſtabiliter perſeuerant, nec omninò cuiuis ſubjectorum ea aliquo modo variare, vel mutare conceditur. Quia tamen ab hominibus; etiam per homines loco & Officio illis Canonica Electione ſuccedentes, licitè interdum, innoxièque pro cauſis, perſonis, locis, & temporibus, diſpenſantur. Porrò inuenta atque inſtituta fuerunt, non quia aliter viuere non liceret, ſed quòd ita magis expediret, nec planè ad aliud quàm ad lucrum, vel cuſtodiam charitatis. Quandiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt, minimeque omninò ne ab ipſis quidem Prælatis ſine offenſa poſſunt. Aut ſiè contrario contraria fortè aliquando charitati viſa fuerint his dumtaxat quibus hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt: Nonne juſtiſſimum eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuerunt, pro charitate quoque, vbi expedire videbitur, vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud fortè commodiùs demutentur? Sicut è regione iniquum procaldubio foret, ſi Statuta pro ſola charitate, contra charitatem tenerentur. Tenent ergo fixam firmamque immobilitatem etiam apud Prælatos, quæ ex ſtabili neceſſario ſunt, ſed quatenus charitati deſeruiunt. Numquid autem hoc ego, vel ſolus ſentio, vel primus dico? Annon hoc ipſum & Papa Gelaſius ſenſit? Ait ſiquidem:* Vbi neceſſitas non eſt, inconuertibilia maneant Sanctorum Patrum Decreta. *Leo quoque Papa:* Vbi (*inquit*) neceſſitas non eſt, nullo modo Sanctorum Patrum conſtituta violentor. *Et infert:* Vbi ergo neceſſitas fuerit, ad vtilitatem Eccleſiæ, qui poteſtatem habet, ea diſpenſet. Ex neceſſitate enim fit mutatio Legis.

Eandem Regulam confirmat *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione 97. Articulo 4. *Si* (inquit) *Superior abſque ratione, pro ſola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in diſpenſatione, aut erit imprudens: infidelis quidem, ſi non habet intentionem ad bonum commune: imprudens autem, ſi rationem diſpenſandi ignoret, propter* Luc. 12.
quod Dominus dicit, QVIS *putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?*

Et in Reſponſione ad primum: *Quando cum aliquo diſpenſatur, vt Legem communem non ſeruet; non debet fieri in præjudicium boni communis, ſed ea intentione, vt ad bonum commune proficiat.*

REGVLA XLI.

Regulares Obſeruantiæ Superiorum fidei, non voluntati commiſſæ ſunt: Vnde nec in ijs poſſunt diſpenſare, niſi cùm neceſſitas, vel charitas exegerit.

HAnc Regulam rurſus tradit *S. Bernardus*, Libro *De Præcepto & Diſpenſatione*, cap. 4. *Quicquid* (inquit) *de ſpiritualibus in Regula traditum eſt, in manu Abbatis nequaquam relinquitur. Deinde reliqua pars, quæ in corporalibus conſtat Obſeruantijs, ac ipſa quidem in ejus ita voluntate poſita eſt, vt ejuſdem deſeruiat voluntati, ſed magis charitas. Neque enim Abbas ſupra Regulam eſt, cui ſemel & ipſe ſpontanea ſe Profeſſione ſubmiſit, etſi (quod negandum non eſt) Dei Regula charitas, Regulæ S. Benedicti jure præponitur. Eſtu proinde, vt interdum Regulæ littera cedat pro tempore charitati, cùm ratio neceſſitatis, vel charitatis exegerit: Abſit tamen, vt hominis cujuſpiam ſubdatur voluntati. Super*

Fru-

Fratrum ſane tranſgreſſiones, non ſuper Patrum traditiones conſtituitur, qui Abbas eligitur, mandatorum cultor, & vltor vitiorum. Arbitror namque ſanctas illas Obſeruantias, Prælatorum prudentiæ & fidei creditas, non ſubditas voluntati. Hinc eſt quòd idem Legislator in his quæ Abbati diſpenſanda reliquit; cautè nuſquam (vt memini) voluntatem, ſed aut conſiderationem, aut prouidentiam, aut certè arbitrium, ſed aliquid hujuſmodi ponit: Volens nimirum prouidum ſidumque diſpenſatorem, rationis, vbi foretè diſpenſat, ſequi judicium, non ſuæ placitum voluntatis. Vnde & intimat ei non ſemel quòd de omnibus judicijs ſuis Deo redditurus ſit rationem.

REGVLA XLII.

Priuilegium reale, & corporale perpetuum eſt, non perſonale.

PRiuilegium reale eſt, quod Eccleſiæ, Dignitati, ciuitati, vel alicui loco, vel aliquibus perſonis occaſione loci, ſeu cuiuſcumque rei conceditur. Et tale priuilegium perpetuum eſt, & rei adhæret, & ſic ſemper durat, niſi res perimatur, vel deſtruatur; vel niſi ex parte, vel totum reuocetur, vel amittatur. (cap. *Recolentes*, Extra, *De Statu Monachorum.*) Si tamen ipſa res, Eccleſia, vel locus priuilegio donatus non Superioris auctoritate, ſed hoſtili incurſione deſtruatur, priuilegium retinet (Canone *Quæ ſemel*, Cauſa 19. Quæſt. 3.)

Perſonale Priuilegium eſt illud, quod alicui, vel aliquibus, certis & proprijs nominibus expreſſis, perſonaliter conceditur. Tale priuilegium *perſonam ſequitur, & extinguitur cum perſona*; ſicque temporale eſt, & non perpetuum, ſecundùm Regulam Iuris ſeptimam, in *Sexto*, & cap. *Mandata*, Extra *De Præſumptionibus*.

Priuilegium corporale eſt illud, quod alicui Vniuerſitati, Societati, Ordini, Capitulo, vel Collegio ita conceditur, vt quodlibet illius membrum eo priuilegio iuuetur, vel etiam Vniuerſitas ipſa, Societas, Ordo, Capitulum, vel Collegium. Tale priuilegium non perit durante Collegio, niſi reuocetur ab eo qui conceſſit, vel ab eius Succeſſore, aut alio modo deficiat ex ijs, qui notantur in Iure.

REGVLA XLIII.

Priuilegium multis modis irritum, aut caducum eſt.

DEcem modos enumerat *S. Antoninus*, 1. P. Tit. 19. Cap. 1. quibus fit irritum & inane priuilegium. 1. Si per ſubreptionem conceſſum fuerit. Nam quoad ſic impetrantem fauore caret. (Cap. *Litteris*, Extra, *De Reſcriptis*, & cap. *Cùm olim*, Extra, *De Sententia & re judicata.*) 2. Si ſit contrarium Conſtitutioni, & nihilominus eius non meminerit. (Cap. *Cùm nos*, Extra, *De his quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu Capituli.*) 3. Si tollat Conſuetudinem, & nullam tamen eius mentionem faciat. (Cap. *Licet*, Tit. *De Conſtitutionibus*, in Sexto.) Item ſi ſit contra Sententiam latam, nec eius mentionem vllam habeat. (Cap. *Inter dilectos*, Extra, *De fide inſtrumentorum.*) Item ſi lite pendente ſit impetratum, niſi mentio de hoc fiat. (Cap. *Cauſam*, Extra, *De Teſtibus.*) 4. Ceſſante cauſâ priuilegij, deficit priuilegium (Cap. *Cùm ceſſante*, Extra, *De Appellationibus.*) 5. Excidit priuilegio, qui agit contra priuilegij tenorem (cap. *Porrò*, & cap. *Conceſſionibus*, Extra, *De Priuilegijs*, & cap. *Cùm acceſſiſſent*, Extra, *De Conſtitutionibus.*) 6. Ceſſat priuilegium, cùm alicui nocere incipit, & illi præcipuè cuius in gratiam conceſſum eſt. *Quod* enim *ob gratiam alicuius conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum,*) vt habet Regula Iuris 61. in *Sexto*) 7. Priuilegium prius tollitur per ſecundum contrarium, quod expreſſam illius mentionem facit (cap. *Veniens*, Extra, *De Præſcriptionibus.*) 8. Tollitur per concedentis reuocationem, quam tamen fieri non decet ſine cauſa. Ex cauſa verò poteſt & debet reuocari, putâ ſi eo priuilegio ius aliorum grauiter lædatur (inquit *S. Antoninus*) Item ſi quis non ſeruat priuilegia ſubditis ſuis à ſuo Superiore conceſſa, meritò & ipſe priuilegio ſuo priuatur (cap. *Dilecti*, Extra, *De Priuilegijs*, quod *Alexandri III.* Reſponſum eſt.) 9. Tollitur priuilegium per eius cui conceſſum eſt renunciationem (cap. *Nuper*, Extra, *De Decimis.*) 10. Amittitur priuilegium per non vſum, vel vſum contrarium, ſeu abuſum. Nam *Priuilegium omninò meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate*, vt dicitur Canone *Priuilegium*, Cauſa 11. Quæſtione 3. & cap. *Tuarum*, Extra, *De Priuilegijs*, & cap. *Si de terra*, ſub eodem Titulo, & cap. *Vt priuilegia*.

REGVLA XLIV.

Qui ſe per Sedis Apoſtolicæ Priuilegia Exemptos aſſerunt, à locorum Ordinarijs requiſiti hujuſmodi Priuilegia oſtendere, ac ad legendum exhibere, necnon de articulis, de quibus controuerſia fuerit, Tranſcriptum tradere tenentur. Si autem immunitatem ſuam Canonica Præſcriptione tuentur, de Præſcriptione fidem facere debent.

HÆc Regula nititur, cap. *Accepimus*, Extra, *De fide inſtrumentorum.* Ratio eſt, quòd *Priuilegia non inſpecta non valeant argui falſitatis.*

REGVLA XLV.

Si Priuilegij tenor per ſe non ſufficit ad plenam Immunitatis probationem, ſed tamen cauſam præbet præſcribendi, quadraginta annorum Præſcriptionem probare tenentur.

HÆc vtraque Regula nititur, Cap. *Cùm perſonæ*, Tit. *De Priuilegijs*, in Sexto. *Si verò priuilegium per ſe ſufficiens, quando ſolo priuilegio ſe defendunt, vel ſaltem tale quod Præſcriptioni Canonicæ cauſam præſtet, cùm præſcriptionem allegant, non exhibuerint: Cùm de Iure communi Ordinariorum intentio ſit fundata, ſuâ Iuriſdictione vti poſſint liberè in eoſdem: Donec de Præſcriptione Canonica fecerint plenam fidem.*

REGVLA XLVI.

Priuilegium, & quodcumque aliud Inſtrumentum, cujus litteræ legi non poſſunt, maximè in notâ temporis quo datum eſt; vel cujus charta vetuſta eſt, ſcriptura verò alicubi ſaltem recentior; vel cujus ſigillum non eſt authenticum, fidem non facit.

HÆc Regula nititur cap. *Inter dilectos*, quod eſt *Innocentij III.* Extra, *De fide Inſtrumentorum.* Alia falſitatis Indicia in Litteris Apoſtolicis prodit cap. *Licet*, Extra, *De crimine falſi*, & cap. *Quàm graui*, ſub eodem Titulo. Falſa latinitas priuilegium & quoduis aliud Summi Pontificis Reſcriptum vitiat, ex *Lucio III.* cap. *Ad audientiam*, Extra, *De Reſcriptis*. Si tamen in narratione facti, vel in nominibus poſſeſſionum abraſum ſit Priuilegium, vel quodlibet aliud Inſtrumentum, aut Reſcriptum, in ſuſpicionem falſi propterea venire non debent, vt reſpondet *Alexander III.* cap. *Ex litteris*, Extra, *De fide Inſtrumentorum*, Paucarum litterarum raſuram in loco non ſuſpecto minimè ſufficere ad Priuilegium redarguendum falſitatis, reſpondet *Innocentius III.* cap. *Ex conſcientia*, Extra, *De crimine falſi*. Multò minùs Reſcriptum vitiat vnius literæ defectus, vt reſpondet *Honorius III.* cap. *Ex parte*, Extra, *De fide Inſtrumentorum.*

REGVLA XLVII.

Priuilegia ſunt ſtricti juris: Vnde illorum tenor ita ſeruandus eſt, vt eorum metas non tranſgrediantur illi quibus conceſſa ſunt.

HÆc Regula nititur cap. *Porrò*, Extra, *De Priuilegijs*, quod Reſponſum eſt *Alexandri III.* Ambianenſi Epiſcopo datum.

REGVLA XLVIII.

Priuilegia vni, vel certis quibuſdam perſonis conceſſa, ad alios non extenduntur propter paritatem rationis.

HÆc Regula nititur cap. *Sanè*, quod eſt *Alexandri III.* eodem Titulo. *Temerarium eſt* (inquit

& indigaum, aliquem ſibi ſuâ auctoritate præſumere, quod Romana Eccleſia alicui, certâ ratione inſpectâ, ſingularibus voluit beneficijs indulgere. Hinc Regula Iuris 28. in Sexto: *Quæ à Iure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda.* Et Regula 74. *Quod alicui gratioſè conceditur, trahi non debet ab alijs in exemplum.*

REGVLA XLIX.

Innouatio Priuilegij nouum jus non tribuit, ſed antiquum conſeruat.

SIc reſpondet *Innocentius III.* cap. *Ex parte*, Extra, *De Priuilegijs*, & cap. *Quia intentionis*, eodem Titulo.

REGVLA L.

Priuilegio excidunt, qui annorum quadraginta ſpatio illo non ſunt vſi.

ID conſtat ex eiuſdem Pontificis Reſponſo, cap. *Accedentibus*, eodem Titulo.

REGVLA LI.

Exemptus ratione vnius rei, vel loci, non cenſetur vniuerſim exemptus: Verbi gratiâ, ſi quis exemptus ſit ab Epiſcopi Iuriſdictione ratione Capellæ, vel Monaſterij, non cenſetur exemptus ratione Parochialis Eccleſiæ.

ID conſtat ex cap. *Cùm Capella*, Extra, *De Priuilegijs.*

REGVLA LII.

Priuilegium à Sede Apoſtolica conceſſum, Epiſcopali Iuri non derogat, niſi in ipſis Priuilegij litteris exprimatur.

QVare cùm Vitis Religioſis indultum eſſet, vt Eccleſias, ad Monaſterium ſuum pertinentes, Rectoribus illarum è vitâ migrantibus in proprios vſus conuertere poſſent: Acdubitatum eſſet, vtrum auctoritate propriâ illarum poſſeſſionem adire, an à Diœceſano Epiſcopo illas recipere deberent: Reſpondit *Innocentius III.* cap. *Paſtoralis*, Extra, *De Priuilegijs*, quòd *Niſi fortè in indulgentiâ Summi Pontificis id contineatur expreſſum, ſuo Epiſcopo inconſulto, in poſſeſſionem ipſarum eis non eſt licitum introire: Quia per indulgentiam hujuſmodi, Epiſcopali Iuri non derogatur.*

REGVLA LIII.

Priuilegium à Sede Apoſtolica conceſſum quibuſcumque ſingularibus perſonis, Eccleſiaſticis, vel ſæcularibus, cujuſcumque ſint dignitatis, vt excommunicari, vel interdici non poſſint, ad Ordinariorum Sententias non extenditur; etſi tale Priuilegium conceſſum ſit Regibus, Reginis, vel ipſorum filijs; vel Religioſis Ordinibus, aut locis.

ITa declarat *Clemens Quartus*, cap. *Ne aliqui*, Tit. *De Priuilegijs*, in Sexto.

CAPVT II.

DE PRÆCEPTIS DECALOGI Generatim Spectatis,

DECALOGVS, Græcâ nominis origine, decem ſermones ſignificat. Hoc autem vocabulum Chriſtianorum vſu notat decem præcepta à Deo tradita, tabuliſque lapideis duabus inſculpta, quæ Exodi 34. Deuteron 4. & 10. *Verba fœderis decem* appellantur, vulgatâ phraſi, quâ verbum pro ſermone integro, ſiue ſententia, aut propoſitione vſurpatur, vt Luc. 1. *Fiat mihi ſecundùm verbum tuum:* Et Matt. 15. *Scis quia Phariſæi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt.*

ARTICVLVS I.

Omnia Legis Naturę Præcepta Decalogo continentur.

CVm Decalogus ad hoc datus à Deo ſit, vt Lex Naturæ propemodum deleta in animis hominum reformaretur, & quodammodo reſculperetur, neceſſe fuit eo velut breui compendio comprehendi, quicquid alibi ad legem naturæ pertinens præceptum, aut præcipiendum eſſet. Vnde *S. Auguſtinus*, Quæſtione 140. in Exodum ait: *Cùm tam multa locutus ſit Deus, duæ tantùm tabulæ dantur Moyſi lapideæ, quæ dicantur tabulæ teſtimonij futuræ in Arca. Nimirum omnia cætera quæ præcepit Deus, ex illis decem præceptis, quæ duabus tabulis conſcripta ſunt, pendere intelliguntur, ſi diligenter quærantur, & bene intelligantur: Quomodo hæc ipſa rurſus decem præcepta ex duobus illis, dilectione ſcilicet Dei & proximi, in quibus tota Lex pendet & Prophetæ.*

Idem docet *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione centeſimâ Articulo 3. *Illa* (inquit) *præcepta ad Decalogum pertineat, quorum notitiam homo habet per ſe ipſum à Deo. Hujuſmodi verò ſunt illa, quæ ſtatim ex principijs communibus primis cognoſci poſſunt modicâ conſideratione; & iterum illa quæ ſtatim ex fide diuinitus infuſâ innoteſcunt. Inter præcepta ergo Decalogi non computantur duo genera præceptorum, illa ſcilicet quæ ſunt prima & communia, quorum non oportet aliquam editionem eſſe, niſi quòd ſunt ſcripta in ratione naturali, quaſi per ſe nota: Sicut quòd homo nulli debet malefacere, & alia hujuſmodi. Et iterum illa quæ per diligentem inquiſitionem Sapientum inueniuntur rationi conuenire: Hæc enim proueniunt à Deo ad populum mediante diſciplinâ Sapientum. Vtraque tamen continentur in præceptis Decalogi, ſed diuerſimodè. Nam illa quæ ſunt prima & communia, continentur in eis ſicut principia in concluſionibus proximis:. Illa verò quæ per Sapientes cognoſcuntur, continentur in eis ſicut concluſiones in principijs.*

ARTICVLVS II.

Lege Decalogi Chriſtiani tenentur.

DEcalogus enim eſt explicatio Legis naturæ: Omnes autem homines Lege Naturæ tenentur. Præterea, Legem Decalogi Chriſtus in Euangelio confirmauit, & ad vitam conſequendam neceſſariam eſſe docuit, Matthæi 19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Dicit illi: Quæ? Ieſus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falſum teſtimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuam: Et, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Et Matth. 5. *Nolite putare, quoniam veni ſoluere Legem, aut Prophetas: Non veni ſoluere, ſed adimplere.* Adimplet autem non tantùm ſubminiſtrando Spiritum gratiæ, per quam Lex à nobis impleatur; ſed & ſupplendo quædam quæ in Lege Veteri minùs expreſſa erant, qualis eſt odij, ac iræ compreſſio, conuitiorúmque, præcepto, *Non occides*, contenta, ſed non explicata: Et dilectio inimicorum, hoc inuoluta præcepto: *Diliges proximum ſuum ſicut teipſum:* Et fuga iuramenti, comprehenſa hoc præcepto, *Non peierabis*, ſiue, *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* Id confirmat Apoſtolus 1. ad Corinthios 7. *Circumciſio* (inquit) *nihil eſt, ſed obſeruatio mandatorum Dei.* Quod verò eamdem ſententiam repetit ad Galatas 6. & *Nouam creaturam in Chriſto Ieſu* tantùm valere dicit, intelligimus planè eum nouâ creaturâ

in Chri-

in Chriſtò dicere, qol mandata Dei obſernat. Is enim qui habet mandata Dei, ac ſeruat, diligit Deum, Domino ipſo teſte apud Ioannem cap 14. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit*. Nam etſi iuſtificari poteſt homo, & ex impio fieri pius, antequam ſingula legis præcepta externis actionibus impleat; tamen fieri non poteſt, vt qnis per ætatem ratione vtatur, & ex impio fiat iuſtus, niſi animum habeat paratum ad omnia præcepta Dei ſeruanda. Hinc S. *Auguſtinus* Quæſtione 172. in Exodum, ait: Præcepta Decalogi, excepto Sabbato, *etiam in Nouo Teſtamento obſeruanda non dubitamus*. Sabbatum excipit, quia cęremoniale præceptum fuit: Quod tamen nos etiamnum obligat quatenus morale eſt, & ab Eccleſia ſeruatur, commutatum in diem Dominicum.

Idem Fidei dogma confirmat Sacra Synodus Tridentina contra nouiſſimi temporis Hæreſes, Seſs. 6. Canone 19. *Si quis dixerit, Nihil præceptum eſſe in Euangelio præter fidem, cętera eſſe indifferentia, neque præcepta, neque prohibita, ſed libera: Aut decem præcepta nihil pertinere ad Chriſtianos; Anathema ſit.*

Et Canone 20. *Si quis hominem iuſtificatum, & quantumlibet perfectum, dixerit non teneri ad obſeruantiam Mandatorum Dei, & Eccleſiæ, ſed tantùm ad credendum: Quaſi verò Euangelium ſit nuda & abſoluta promiſſio vitæ æternæ, ſine conditione obſeruationis Mandatorum; Anathema ſit.*

Certiſſimum tamen eſt, (vt docet Concilij Catechiſmus) non propterea his præceptis parendum eſſe, quòd per Moſen data ſunt, ſed quòd omnium animis ingenita, & per Chriſtum Dominum explicata ſunt, & confirmata.

ARTICVLVS III.

Legis Decalogi obſeruantiam ſuadet Auctoritas, & Beneficentia Dei, Chriſtique jubentis.

AD perſuadendum Chriſtianis Decalogi obſeruantiam, magnum habet momentum illa cogitatio, Deum eſſe qui Legem illam tulit, de cuius ſapientiâ & æquitate dubitare non poſſumus, nec eius infinitam vim atque potentiam effugere. Vnde in ipſo Decalogi exordio ait: *Ego ſum Dominus Deus tuus*. Ex quibus intelligere debemus, nos Legislatorem habere Creatorem, à quo conditi ſumus, & conſeruamur, proindéque nos illud vſurpare, Pſalm. 94. *Ipſe eſt Dominus Deus noſter, & nos populus Paſcuæ ejus, & oues manus ejus*. Nec ſolùm Deum Creatorem, ſed & Redemptorem noſtrum eumdem habemus Legislatorem; Chriſtum, de qno Moyſes Deuteron. 18. prædixit: *Prophetam de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus; Ipſum audies: Qui autem verba ejus audire noluerit. Ego vltor exiſtam, ait Dominus*: Cui Pater Æternus obtemperari iubet, dicens: *Hic eſt Filius meus, ipſum audite*: Qui Mandata à ſe tradita prædicari iubet Gentibus omnibus, ab illiſque ſeruari, Matth. cap. vltimo: *Docentes eos ſeruare omnia, quæcumque mandaui vobis*. Sed & Apoſtolus ea quæ Chriſtus agenda tradidit, *Legem Chriſti* appellat 1. ad Corinthios 9. & ad Galatas 6. & *Domini mandata*, 1. ad Chorinthios 7. Hinc paſſim in Scriptura Sacra Chriſtus non tantùm vocatur *Doctor*, *Medicus*, & *Redemptor*; Sed etiam *Rex*, *Princeps*, *Dominus*, *Magiſter*, *Præceptor*, & *Pater noſter*: Quibus nominibus obedientiam abſolutiſſimam illi neceſſariò debemus. Hinc Sacra Synodus Tridentina Seſſione 6. Canone 21. *Si quis dixerit, Chriſtum Ieſum à Deo hominibus datum fuiſſe vt Redemptorem cui fidant, non etiam vt Legislatorem cui obediant; Anathema ſit.*

His porrò verbis, *Ego ſum Dominus Deus tuus*, Quæ Deus Decalogo præmittit, cùm Maieſtatem, tum bonitatem ſuam proponit, quæ in Legislatore coniuncta eſſe oportet, vt Maieſtas Legibus auctoritatem; bonitas amorem obſeruandæ Legis apud ſubditos conciliet. Dominum ergo & Deum ſe nuncupat, vt priori nomine Maieſtatem, altero bonitatem ſuam hominibus ſignificet. *Ego* (inquit) *& non alius*: Hoc eſt, Non ſum Dominus vt cęteri, qui vulgari more Domini dicuntur; ſed verè ſum Dominus, *Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia*: Cuius eſt orbis terræ, & plenitudo eius: Quem omnia obſeruant, timent, venerantur: Omniſcius, & omnipotens, faciens omnia ſecundùm beneplacitum voluntatis meæ. Ego ſolus Rex Regum, & Dominus dominantium, in cuius manu ſunt mors & vita, ſalus & interitus. Dominus, relatiuum nomen eſt. Dicitur enim Dominus ſerui Dominus. Domino ergo dominorum ſumma ſeruitus debetur: Eóque ſpectat quod Chriſtus ait, Matth. 6. *Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ.* Hinc ſequitur, Deo magis obediendum eſſe quàm hominibus, cùm diuerſa à Dei inſtituto præcipiunt. Si quidem non habent homines poteſtatem quâ domini dicantur, niſi deſuper conceſſam, quâ ſi in Domini Dominorum contumeliam abutantur, audiendi non ſunt, ſed fortiter contemnendi, quemadmodum Chriſtus docet, Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: Sed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam*. Igitur ſi in quodcumque diſcrimen venerimus, ac diabolus nactus occaſionem, vel ipſe, vel per ſuos miniſtros titulo dominationis id agere incipiat, vt nos à præſcripto diuinæ Legis dimoueat, tum exemplo Chriſti gladius Spiritûs nobis accipiendus eſt, hoc eſt, verbum Dei, Matt. 4. quo retundamus hoſtem, dicentes: *Vade poſt me Satana: Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.*

Cùm Maieſtatem ſuam hiſce verbis cœleſtis Legislator indicaſſet: *Ego ſum Dominus*: Bonitatem ſuam proponit, amorémque in ſe noſtrum excitat, addendo, *Deus tuus*: Deus (inquam) totius conſolationis, beneuolus, mitis, liberalis, miſericors, beneficus, cuius bonitas in omnium creaturarum creatione & conſeruatione eluceſcit, cuius deliciæ eſſe cum filijs hominum, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Hinc ſancti Dei homines in diuinę bonitatis contemplatione defixi, ipſum appellarunt *Fortitudinem noſtram, Scutum noſtrum, Refugium noſtrum, Propugnatorem, Salutem ſuam, Exultationem ſuam, Deum cordis ſui, Deum noſtrum, Adjutorem ſuum, Gloriam & laudem ſuam*; Quòd ſic apud ſe de Deo ſentirent: immò quòd experti eſſent Deum illi hæc omnia eſſe.

Addit ad beneficentiæ ſuæ commendationem: *Qui eduxit te de Terra Ægypti, & de domo ſeruitutis*. Quod beneficium etſi Iudæis tantùm videtur conuenire ab Ægyptiorum dominatione liberatis: Tamen ſi ſalutis noſtræ interiorem rationem ſpectemus, quam Deus miſſo propter nos Filio ſuo per illum operatus eſt, multò magis ad Chriſtianos homines pertinet: Qui non ex Ægyptiaca ſeruitute, ſed è peccati & vmbræ mortis regione, ac poteſtate tenebrarum à Deo erepti, atque in Regnum Filij dilectionis eius tranſlati ſunt. Cuius beneficij magnitudinem conſiderans *Ieremias*, prædixit illud, cap. 16. *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & non dicetur vltra: Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſraël de Terra Ægypti, ſed, Viuit Dominus, qui eduxit filios Iſraël de Terra Aquilonis, & de vniuerſis terris ad quas ejeci eos: Et reducam eos in Terram ſuam, quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam piſcatores multos, & piſcabuntur eos.* Pater enim indulgentiſſimus per Filium ſuum, *filios qui erant diſperſi congregauit in vnum*, Ioannis 11. 52. vt iam *liberati à peccato, ſerui autem facti Deo*, Ro. 6. 22. *ſeruiamus illi in ſanctitate & juſtitiâ omnibus diebus noſtris*: Lucæ. 1. *Habeamuſque fructum noſtrum in ſanctificationem, finem verò vitam æternam.*

Quare (inquit Concilij Tridentini Catechiſmus) Fideles omnibus tentationibus tamquam clypeum opponent illud Apoſtoli, *Qui mortui ſumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?* Iam non ſumus noſtri, ſed eius Rom. 6. qui pro nobis *Mortuus eſt & reſurrexit, vt & mortuorum & viuorum dominetur*. Rom. 14. Ipſe eſt Dominus Deus noſter, qui nos ſanguine ſuo ſibi acquiſiuit: Quomodo peccare poterimus in Dominum Deum noſtrum ipſumque iterum cruci affigere? Vt igitur verè liberi, & eâ quidem libertate quâ nos Chriſtus liberauit, *Sicut exhibuimus membra noſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: Ita nunc exhibeamus membra* 2. Cor. 5. *noſtra ſeruire juſtitiæ in ſanctificationem*.·.· *Qui viuunt, jam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit*.·.· *Nemo enim noſtrum ſibi viuit, & nemo ſibi moritur. Siue enim viuimus, Domino viuimus: Siue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus*, Cum Propheta cla- Rom. 14. memus ad Dominum: *Manus tuæ fecerunt me, & plaſma-* Pſal. 118.

uerunt

uerant me; Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua. Nam mandata Dei multi diſcunt, & non diſcunt. *Nouerunt enim ea quadam notitiâ; & rurſus quadam ignorantiâ, quoniam non faciunt, non nouerunt.* Eo modo ergo dixit, *Vt diſcam mandata tua*: Eâ ſcilicet *notitiâ quâ fiunt. Hoc autem non fit niſi per dilectionem, vbi qui facit, habet delectationem. Non autem parui eſt intellectûs, noſſe à quo poſcendus ſit intellectus. Et cogitandum quantò ſint altiùs intelligenda diuina mandata; quando ad ea diſcenda ſibi adhuc dari intellectum petit, qui jam ſic intelligit, & qui eloquia Dei ſe cuſtodiſſe antè jam dixit.* Manus tuæ fecerunt me, & pſalmauerunt me: Da mihi intellectum, vt diſcam mandata tua: QVIA *tu* (inquit) *formaſti, tu reforma: Vt fiat in corpore Christi quod ait Apoſtolus*, REFORMAMINI *in nouitate ſenſûs veſtri*. Ita locum illum commentatur *S. Auguſtinus*,
Rom. 12. Sermonibus 17. 18. & 19 in illum Pſalmum. Dicamus cum Propheta: *Bonitatem, & diſciplinam, & ſcientiam doce me, quia mandatis tuis credidi*. Cur non dixit, obediui, ſed; *Credidi?* Alia ſunt enim mandata, alia promiſſa. Mandata facienda præcipimus, vt promiſſa implere mereamur. Promiſſis ergo credimus, mandatis obtemperamus. Quid eſt ergo, *Mandatis tuis credidi*, niſi, Credidi quòd tu illa mandaueris, non aliquis homo, quamuis per homines hominibus miniſtrata ſint, *Quia itaque credidi tua eſſe mandata ipſa, fides mea quâ id credidi, impetret abs te gratiam, quâ faciam quod mandaſti. Si enim homo mihi hoc juberet forinſecùs, numquid vt etiam facerem quod jubebat, adjuuaret intrinſecus? Doce ergo me ſuauitatem, inſpirando charitatem; doce me diſciplinam, donando patientiam; doce me ſcientiam, illuminando intelligentiam.* Quoniam mandatis tuis credidi. *Te illa credidi mandaſſe, qui Deus es, & homini donas, vnde faciat eum facere quod mandas.*

ARTICVLVS IV.

Obſeruantiam Decalogi ſuadet facilitas adimplendi mandata Dei.

MAndata Dei eſſe impoſſibilia nemo niſi Hereticus dixerit, nulla blaſphemia cum verbo Dei tam apertè pugnat. *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie* (inquit Deus Deuteron. 30.) *Non ſupra te eſt, neque procul poſitum, nec in Cælo ſitum, vt poſſis dicere: Quis noſtrùm valet ad Cælum aſcendere, vt deferat illud ad nos, & audiamus, atque opere compleamus? Neque trans Mare poſitum, vt cauſeris, & dicas: Quis ex nobis poterit tranſfretare Mare, & illud ad nos vſque deferre: Vt poſſimus audire, & facere quod præceptum eſt? Sed juxta te eſt ſermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum.* Ait Christus Matt. 11. 28. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde: & inuenietis requiem animabus veſtris. Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.* Hanc doctrinam *S. Ioannes* confirmat Epiſt. 1. cap. 5. *Hæc eſt enim charitas Dei* (inquit) *vt Mandata ejus cuſtodiamus: & Mandata ejus grauia non ſunt.*

Verùm (inquies) ſi tam leuia ſunt Chriſti præcepta, cur Chriſtus ipſe dixit (Matt. 7. 14.) *Quàm anguſta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inueniunt eam!* Cur vias Domini. *Vias duras* appellat Dauid Pſalmo 16.?

Reſpondetur cum SS. Patribus, Laborioſam, ac difficilem Dei viam, duráque videri mandata, non ex ipſorum naturâ, ſed hominum cupiditatibus ſuis indulgentium ignauiâ. Quid enim melle dulcius? Ægroto tamen amarum ſæpius videtur. Sic mandata Dei *dulcio-*
Pſalm. 18. *ra ſuper mel & fauum*: Sed hominibus, qui terrenarum cupiditatum deſiderijs guſtum interiorem infectum habent, & peccatorum morbis laborant, amara ſunt. Hinc *S. Ioannes Chryſoſtomus* In Pſalmum 111. hæc Prophetæ verba expendens *In mandatis eius volet nimis*, ait: *Amor in Legislatorem, facilem & gratam facit Legem, etſi videatur aliquam habere difficultatem. Nemo autem quod dico reprehendat, ſi tali exemplo vſus ſum. Nam Paulus quoque eo vſus eſt, ſic dicens*: Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ, ita exhibete iuſtitiæ. *Qui meretricis itaque amore captus eſt, etiamſi afficiatur probro & contumeliâ, etiamſi verberetur, etiamſi ſe turpiter & indecorè gerat, etiamſi expellatur è patria, etiamſi bonis paternis euertatur, etiamſi patris beneuolentiâ priuetur, etiamſi grauiora patiatur, ea fert jucundè & libenter propter amorem impudicum. Quòd ſi illa cum voluptate ſuſcipiat, quomodo non multò magis Dei præcepta, quæ ſunt ſalutaria, & gloriæ plena, & animam meliorem efficiunt, oportet cum magna voluptate ſuſcipere, & nihil eſſe difficile in eis exiſtimare? Difficultatem enim non natura præceptorum, ſed multorum ſolet ſocordia efficere. Itaque ſi quis ea cum ſtudio & alacritate animi ſuſcipiat, videbit ea eſſe leuia & facilia. Quocirca dicebat Chriſtus:* IVGVM *meum ſuaue eſt, & onus meum leue.*

Et *S. Auguſtinus* hanc Saluatoris noſtri Sententiam exponens Sermone 70. aliàs 9. *De Verbis Domini*, cap. 2. Charitate leuia fieri Chriſti mandata oſtendit. Secari (inquit) & vri ſe homines patiuntur, vt dolores non æterni, ſed aliquantò diuturnioris vlceris, acriorum dolorum pretio redimantur. In languida & incerta vacationis breuiſſimæ atque vltimâ vitâ, immaniſſimis bellis miles atteritur; pluribus fortaſſe annis in laboribus inquietus, quam in otio quieturus. Quibus tempeſtatibus & procellis, quàm horribili & tremenda ſæuitia Cœli & Maris importuni ſunt mercatores, vt diuitias ventoſas acquirant, maioribus quam quibus acquiſitæ ſunt, periculis & tempeſtatibus plenas? Quos æſtus, quæ frigora, quæ pericula ab equis, à foſſis, à præcipitijs, à fluminibus, à feris perferunt venatores; quem laborem eſuriendi & ſitiendi, quantas viliſſimi, & ſordidiſſimi cibi & potûs anguſtias, vt beſtiam capiant? Et interdum nec ipſius beſtiæ carnes, propter quam hæc tanta ſuſtinent, ſunt epulis neceſſariæ. Quamquam etſi aper ceruuſque capiatur, magis ſuaue ſit venantis animo quia captus eſt, quàm comedentis palato quia coctus eſt. Quantis etiam cruciatibus prope quotidianarum plagarum teneræ puerorum ætas ſubditur? Quantis etiam in Scholis vigiliarum & abſtinentiæ moleſtijs exercentur, non propter diſcendam ſapientiam, ſed propter opes honoréſque vanitatis, vt numeros & litteras, & diſertas fallacias eloqui diſcant? Sed in his omnibus qui hæc non amant, eadem grauia patiuntur: Qui verò amant, eadem quidem, ſed non grauia pati videntur. *Omnia enim ſæua & immania, prorſus facilia & prope nulla efficit amor. Quantò ergo certiùs, ac faciliùs ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miſeriam, quantùm potuit, cupiditas fecit? Quàm facilè toleratur quælibet aduerſitas temporalis, vt æterna pœna vitetur, & æterna requies comparetur? Non immeritò ille Vas electionis cum ingenti lætitia dixit*, Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis, ad ſuperuenturam gloriam quæ reuelabi- Rom. 8.
tur in nobis. *Ecce vnde illud jugum ſuaue eſt, & ſarcina leuis. Et ſi anguſta eſt paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus. Dicit Pſalmiſta*, Propter verba labiorum tuorum, ego cuſtodiui vias duras. *Sed quæ dura ſunt laborantibus, eiſdem ipſis miteſcunt amantibus.* Et infrà: *Nihil* (inquit) *tam facile eſt bonæ voluntati, quàm ipſa ſibi: & hæc ſufficit Deo.*

Hinc Propheta ait, Pſalm. 30. verſ. 9. *Statuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.* Quæ verba *S. Auguſtinus*, Enarratione 2. in hunc Pſalmum ita commentatur: *Certè anguſta via eſt: Laboranti anguſta eſt, amanti lata eſt. Eadem quæ anguſta eſt, lata fit.* In ſpatioſo, *dicit*, poſuiſti pedes meos. *Planè feciſti mihi facilem juſtitiam, quæ mihi erat aliquando difficilis.*

Et in Pſalmum 59. *Humeros pios quærebat* (inquit) *cùm diceret*, Iugum enim meum leue eſt, & ſarcina mea leuis eſt. *Alia ſarcina premit & aggrauat te, Chri-* Matt. 11.
ſti autem ſarcina ſubleuat te: Alia ſarcina pondus habet, Chriſti ſarcina pennas habet. Nam & aui ſi pennas detrahas, quaſi onus tollis; & quo magis onus abſtuliſti, eò magis in terra remanebit. Quam exonerare voluiſti, jacet: Non volat, quia tuliſti onus: Redeat onus, & volat. Talis eſt Chriſti ſarcina: Portent illam homines, non ſint pigri: Non attendantur qui eam ferre nolunt; ferant illam qui volunt, & inuenient quàm ſit leuis, quàm ſuauis, quàm jucunda, quàm rapiens in cœlum & à terra eripiens.

Idem Epiſtola 127. aliàs 45. ad *Armentarium* & *Paulinam*. cap. 3. *Ibi labor* (inquit) *vbi multa quæruntur & diliguntur, quibus adipiſcendis atque retinendis voluntas non ſatis eſt, quia conſequentem non habet facul-*

culta-

uultatem. Iuſta verò vita, cùm volumus adeſt, quia eam ipſam plenè vello, juſtitia eſt; nec plus aliquid perficienda juſtitia quàm perfectam voluntatem requirit. Vide ſi labor eſt, vbi vello ſatis eſt. Vnde diuinitus dictum eſt, Pax in [Luc. 2.] terra hominibus bonæ voluntatis. *Vbi pax, ibi requies: Vbi requies, ibi finis appetendi, & nulla cauſa laborandi. Sed hæc voluntas, vt plena ſit, oportet vt ſana ſit. Erit autem ſana, ſi Medicum non refugiat, cujus ſolius gratiâ ſanari poteſt à morbo deſideriorum noxiorum. Ipſe eſt ergo Medicus qui clamat,* Venite ad me omnes qui laboratis, *jugum ſuum lene, & onus leue dicens: Quia diffuſâ per Spiritum Sanctum charitate in cordibus noſtris, profectò amabitur quod jubetur, & non erit aſperum nec oneroſum, ſi ſub hoc vno jugo, quanto minus tumidâ tantò magis liberâ ceruice ſeruiatur. Et hæc eſt vna ſarcina, qua ejus bajulus non premitur ſed leuatur.*

Libro Denique *De Perfectione Iuſtitiæ hominis*, cap. 10. Mandatorum Dei facilitatem charitati & gratiæ tribuendam eſſe probat; cùm illa ſolis liberi arbitrij viribus homo adimplere non poſſit. *Quis neſciat* (inquit) *cùm præceptum ſit generale charitas (quia finis præcepti eſt charitas, & plenitudo Legis eſt charitas) non eſſe graue quod diligendo fit, non timendo? Laborant autem in Dei præceptis, qui ea timendo conantur implere: Sed perfecta charitas foras mittit timorem, & facit præcepti ſarcinam, non ſolùm non prementem onere ponderum, verùm etiam ſubleuantem vice pennarum.*

ARTICVLVS V.

Obſeruantiam Decalogi ſuadeat fructus qui ex illa deriuantur, & merces à Deo promiſſa.

FRuctus vberes, ac ſuaues ex obſeruantia Mandatorum Dei percipiuntur. Primò namque anima Dei voluntatem cognoſcendo, eique obſequendo, ad Deum conuertitur, vt ait Propheta Pſalmo 18. *Lex Domini immaculata conuertens animas.* Deinde, veram ſapientiam conſequimur per obſeruationem diuinæ Legis: Soli enim timentes Deum verè ſapientes ſunt. *Teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.* Tertiò, veris gaudijs, & Myſteriorum diuinorum cognitione, ingentibus præterea voluptatibus, ac incomparabilibus delicijs in hac vitâ cumulantur, qui diuina mandata obſeruant. *Iuſtitiæ Domini rectæ, lætificantes corda: Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Judicia* ſeu mandata Domini *deſiderabilia ſuper aurum & lapidem pretioſum multum: & dulciora ſuper mel & fauum.* Denique mercedem copioſiſſimam, æternámque gloriam ſeruantibus Mandata ſua Deus pollicetur. *In cuſtodiendis illis retributio multa.* Non enim tantùm illæ nobis benedictiones promiſſæ ſunt, quæ ad terrenam magis felicitatem ſpectare videbantur, vt benedicti ſimus in ciuitate, benedicti in agro: Sed *Copioſa merces in cœlis,* [Deutero. 28.] & *menſura bona, conferta, coagitata, & ſupereffluens* in [Matt. 5.] ſinu noſtro, propoſita eſt, quam pijs & iuſtis actionibus meremur, diuinæ miſericordiæ adiumento. Nobis repoſitum eſt præmium, non temporale, ſed æternum, ſicut ſcriptum eſt: [Iſaiæ 64.] *Quòd oculus non vidit, nec auris* [1. Cor. 2.] *audiuit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus* [2. ad Cor. 4.] *ijs qui diligunt illum.* Vnde idem Apoſtolus ait: *Id enim quod in præſenti eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur. Quæ enim videntur, temporalia ſunt: Quæ autem non videntur, æterna ſunt.* Merces illa æterna Dei mandata ſeruantibus parata, Regnum eſt, illis ab origine Mundi paratum; viſio Dei, ſiue Deus ipſe viſus ſicuti eſt; amor Dei indeficiens; perenne gaudium Domini, quod intrare non dicitur in Cor hominis, ſed homo in illud intrare dicitur, quia corde [Matt. 25.] hominis maius eſt: *Intra in gaudium Domini tui.* Fons jugis eſt, immò torrens deliciarum. *Inebriabuntur* [Pſalm 35.] *ab vbertate domûs tuæ, & torrente voluptatis potabis eos, quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* In hoc autem maximè ſuam in nos clementiam, & ſummæ bonitatis diuitias Deus oſtendit, quòd cum ſine vllo præmio cogere nos potuiſſet, vt ſuæ gloriæ ſeruiremus: Voluit tamen ſuam gloriam cum vtilitate noſtra coniungere: Vt quod homini vtile; idem eſſet Deo glorioſum. Vnde Spiritu Sancto afflatus Dauid ait: *Inclinaui cor meum ad faciendas juſtificationes tuas in æternum, propter retributionem.* Quæ retributio non alia præter Deum ipſum eſt. *Qui dicit,* Inclinaui cor meum; *ipſe jam dixerat,* Inclina cor meum in teſtimonia tua: *Vt intelligamus ſimul hoc eſſe & diuini muneris, & propriæ voluntatis. Sed numquid in æternum facturi ſumus juſtificationes Dei? Opera illa quidem quæ operamur circa proximorum neceſſitates, æterna eſſe non poſſunt, ſicut nec ipſæ neceſſitates: Sed ſi non diligendo iſta faciamus, nulla eſt juſtificatio: Si autem diligendo, æterna eſt ipſa dilectio, eique æterna parata eſt retributio; propter quam retributionem dicit ſe inclinaſſe cor ſuum ad faciendas juſtificationes Dei, vt in æternum diligens, in æternum mereatur habere quod diligit.* Verba ſunt. *S. Auguſtini*, Sermone 23. in Pſalm. 118.

Non tam igitur noſtræ vtilitatis gratiâ, quàm Dei causâ nobis Lex Dei ſeruanda eſt, qui ſuam hominum generi in Lege voluntatem aperuit: Quam cùm cęteræ creaturæ ſequantur, hominem ipſum eamdem ſequi multò eſt æquius: Sed tamen intuitu retributionis, quæ Deus ipſe eſt, eius mandata ſeruat caſtus amor.

ARTICVLVS VI.

In duobus præceptis Charitatis cętera continentur.

ITa docet Chriſtus Dominus, Matthæi 22. *Diliges* (inquit) *Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum: In his duobus mandatis vniuerſa Lex pendet & prophetæ.* Porrò duplici ratione à præceptis charitatis cętera pendere dicuntur; primò quia per charitatem implentur omnia, ſecundùm illud Apoſtoli: *Plenitudo Legis eſt dilectio:* Et, *Qui diligit proximum, Legem impleuit.* Secundò, quia omnia quodammodo in his duobus præceptis continentur, ex iiſque eliciuntur, vel ad eorum obſeruationem referuntur. In primo ſcilicet mandato comprehenduntur quæcumque erga Deum; in poſteriori verò quæcumque erga proximum, & conſequenter erga nos ipſos rectè nos ordinant atque inſtituunt. Nec ſolùm in illis duobus mandatis coniunctim, ſed & ſeorſim ſumptis totam Legem, ac Prophetas pendere, Sacræ Litteræ docent; quia alterutrius præcepti obſeruatio abſque alterius obſeruatione, ſiue propenſione & præparatione animi ad alterum obſeruandum eſſe non poteſt. Nemo enim Deum, vt oportet, diligit, niſi mandatis eius obtemperet, quorum vnum eſt, vt proximus diligatur. Nemo etiam proximum, ſicut diligens eſt, diligit, id eſt propter Deum; niſi Deum diligat tamquam finem, quò proximi dilectionem referat. Quod autem non ſolùm in priore, ſed etiam in poſteriore præcepto charitatis, cętera omnia pendeant, Chriſtus ipſe docet (Matthæi 7.) *Omnia ergo quæcumque vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc eſt enim Lex & Prophetæ.* Idemque confirmat Apoſtolus ad Romanos 13. *Qui diligit proximum* (inquit) *Legem impleuit. Nam: Non adulterabis: Non occides; Non furaberis: Non falſum teſtimonium dices: Non concupiſces: & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.*∴ *Plenitudo ergo Legis eſt dilectio.* Et ad Galatas 5. *Omnis Lex in vno Sermone impletur: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.*

Ratio porrò cur Apoſtolus in his duobus locis conſummationem Legis in ſola proximi dilectione conſtituerit, hæc eſt (inquit *S. Auguſtinus*, in cap. 5. Epiſtolæ ad Galatas) *Quia de dilectione Dei poſſunt mentiri homines, quia rariores tentationes eam probant: in dilectione autem proximi faciliùs conuincuntur eam non habere, dum iniquè cum hominibus agunt. Conſequens eſt autem, vt qui ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente Deum diligit, diligat & proximum tamquam ſe ipſum: Quia hoc jubet ille, quem ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente diligit. Item diligere proximum, id eſt, omnem hominem tamquam ſe ipſum, quis poteſt, niſi Deum diligat, cujus præcepto & dono dilectionem proximi poſſit implere? Cùm ergo vtrumque præceptum ita ſit, vt neutrum ſine altero poſſit teneri, etiam vnum horum commemorare plerumque ſufficit, cùm agitur de operibus juſtitiæ: Sed opportunius illud de quo quiſque faciliùs conuincitur.*

„ *Vnde Ioannes dicit*, Qui enim diligit fratrem ſuum
1. Ioan. 4. „ quem vidit, Deum quem non videt, quomodo poteſt
„ diligere? *Mentiebantur enim quidam dilectionem ſe Dei habere, & de odio fraterno eam non habere conuincebantur: De quo judicare in quotidiana vita & moribus facile eſt.*

Cæterùm quâ ratione in duobus præceptis charitatis reliqua contineantur, diſertè idem *S. Auguſtinus* explicat, Libro *De Perfectione Iuſtitiæ hominis*, cap. 5. *Dominus* (inquit) *qui verbum conſummans & breuians fecit ſuper terram, in duobus præceptis dixit Legem Prophetáſque pendere; vt intelligeremus, quicquid aliud diuinitus præceptum eſt, in his duobus habere finem, & ad hæc*
„ *duo eſſe referendum*: Diliges Dominum Deum tuum
„ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totâ
„ mente tua: & diliges proximum tuum tamquam te
„ ipſum. In his (*inquit*) duobus præceptis tota Lex
Exod. 20. 17. Deutero. 6. 5. „ pendet & Prophetæ. *Quicquid ergo Dei Lege prohibemur & quicquid jubemur facere, ad hoc prohibemur & jubemur, vt duo iſta compleamus. Et fortè generalis prohibitio eſt*, Non concupiſces; *& generalis juſſio*, Diliges. Denique *Scriptura non præcipit niſi charitatem, non damnat niſi cupiditatem, & ita informat mores hominum.* Et, *Ille tenet & quod patet, & quod latet in diuinis ſermonibus, qui charitatem tenet in moribus*, (inquit *S. Auguſtinus*.)

S. Augu. Serm. 150. olim De Tempore. 39.

ARTICVLVS VII.

Diuina Mandata ex dilectione Dei fieri debet.

DIlectione Dei Legem eius impleri, docet Apoſtolus: *Plenitudo* (inquit) *Legis dilectio*. Et ſine aliquâ juſtitiæ dilectione, ſiue charitate, ſaltem inchoatà, nullum Dei mandatum impleri, vt oportet, Chriſti Domini ſententia probat, *Ioannis* 14. dicentis: *Qui non diliget me, ſermones meos non ſeruat.*

Id *S. Auguſtinus* locis propemodum infinitis docet, præcipuè Libro *De Spiritu & Littera*, cap. 14 *Mandatum* (inquit) *ſi fit timore pœnæ, non amore juſtitiæ, ſeruiliter fit, non liberaliter; & ideò nec fit. Non enim fructus eſt bonus, qui de charitatis radice non ſurgit.*

Et Libro 3. *Contra duas Epiſtolas Pelagianorum*, cap. 4. de vulgo Iudæorum loquens: *Quicumque* (inquit) *terrenorum adipiſcendorum amore, & amittendorum timore, Dei præcepta ſeruabant; non ſeruabant, ſed ſibi ſeruare videbantur. Neque enim fides in eis per dilectionem operabatur, ſed terrena cupiditas metúſque carnalis. Sic autem præcepta qui facit, procaldubio inuitus facit; ac per hoc in animo non facit: Magis vult enim omninò non facere, ſi ſecundùm ea quæ cupit & metuit, permittatur impunè. Ac per hoc in ipſa voluntate intus eſt reus, vbi ipſe qui præcipit, inſpicit Deus.*

Libro *De Gratia Chriſti*, cap 26. *Quid boni faceremus* (inquit) *niſi diligeremus? Aut quomodo bonum non facimus, ſi diligamus? Et ſi enim Dei mandatum videtur aliquando à non diligentibus, ſed à timentibus fieri: Tamen vbi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur.*

Enchiridij cap. 121. *Omnia igitur præcepta diuina refe-*
„ *runtur ad charitatem, de qua dicit Apoſtolus*: Finis au-
1. Tim. 1. „ tem præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia
„ bona, & fide non fictâ. *Omnis itaque præcepti finis eſt charitas, id eſt, ad charitatem refertur omne præceptum. Quod verò ita fit, vel timore pœnæ, vel aliquâ intentione carnali, vt non referatur ad illam charitatem, quam diffundit Spiritus-Sanctus in cordibus noſtris, nondum fit quemadmodum fieri oportet, quamuis fieri videatur. Charitas quippe iſta Dei eſt & proximi: & vtique* In his duobus
1. Tim. 1. 1. Ioan. 4. Matth. 5. 1. Cor. 7. præceptis tota Lex pendet & Prophetæ. *Adde Euangelium, adde Apoſtolos*: Non enim aliunde vox iſta eſt, Finis præcepti eſt Charitas: &, Deus Charitas eſt Quæcumque ergo mandat Deus *ex quibus vnum eſt*, Non mœchaberis: *& quæcumque non jubentur, ſed ſpiritali conſilio monentur, ex quibus vnum eſt*, Bonum eſt homini mulierem non tangere: *Tunc rectè fiunt, cùm referuntur ad diligendum Deum, & proximum propter Deum.*

Et Sermone 33. aliàs 18. *De Diuerſis*, cap. 1. *Charitas ergo cantat canticum nouum. Non timor ille ſeruilis in veteri homine conſtitutus, poteſt quidem habere Pſalterium decem chordarum, quia & Iudæis carnalibus data eſt ipſa Lex decem præceptorum: Sed cantare in illa non poteſt canticum nouum. Sub Lege eſt enim, & implere non poteſt Legem. Organum ipſum portat, non tractat; & oneratur Pſalterio, non ornatur. Qui autem, ſub Gratia eſt, non ſub Lege, ipſe implet Legem: Quia non eſt ei pondus, ſed decus; nec timenti tormentum eſt, ſed amanti ornamentum. Spiritu enim dilectionis accenſus, jam in Pſalterio decem chordarum cantat canticum nouum.*

Id confirmat *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione centeſima, Articulo 10. *In hoc* (inquit) *Præcepto*, Honora patrem, *non includitur quòd honoretur pater ex charitate, ſed ſolùm quòd honoretur pater; Vnde qui honorat patrem, licet non habeat charitatem, non efficitur tranſgreſſor hujus præcepti, etſi ſit tranſgreſſor præcepti, quod eſt de actu charitatis: Propter quam tranſgreſſionem meretur pœnam.* Et in Reſponſione ad ſecundùm: *Sub præcepto charitatis continetur, vt diligatur Deus ex toto corde; ad quod pertinet, vt omnia referantur in Deum. Et ideò præceptum charitatis implere homo non poteſt, niſi etiam omnia referantur in Deum. Sic ergo qui honorat parentes, tenetur ex charitate honorare, non ex vi hujus præcepti, quod eſt*, Honora parentes: *Sed ex vi hujus præcepti*, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

ARTICVLVS VIII.

De ordine Præceptorum Decalogi.

DEcem Dei Præcepta in duabus tabulis lapideis ſculpta fuerunt, quæ ſic diſtinguenda ſunt, vt prima tabula tria complectatur Deum ſpectantia: Secunda ſeptem ad proximum pertinentia. Trium Deum ſpectantium primum eſt: *Non habebis Deos alienos coram me.* Exod. 20. *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra. Non adorabis ea, neque coles.* Secundum, *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum.* Tertium, *Memento vt diem Sabbathi ſanctifices.* Septem reliqua ad proximum pertinent. Quartum ſcilicet: *Honora patrem tuum & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* Quintum, *Non occides.* Sextum, *Non mœchaberis.* Septimum, *Non furtum facies.* Octauum, *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Nonum, *Non concupiſces vxorem proximi tui.* Decimum, *Non concupiſces domum proximi tui, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, nec omnia quæ illius ſunt.* Et ſanè conuenienter admodum in prima tabula tria ſunt præcepta Deum ſpectantia, quia Trinitatem inſinuare videntur diligentiùs intuentibus. Nam in Deo Patre primò apparet vnitas, quæ primo præcepto commendatur, dum multitudo Deorum rejicitur. Filius veritas eſt, de quâ in ſecundo præcepto prohibente perjurium. Spiritus-Sanctus ſanctificatio & requies eſt rationalis creaturæ, cuius meminit tertium præceptum. Ita docet *S. Auguſtinus* Quæſtione 71. in *Exodum*, Sermone 9. *De decem Chordis*, & alibi, & poſt ipſum *S. Thomas* Prima Secundæ, Quæſtione centeſima, Articulo 4. Quamobrem minùs appoſitè *Origenes* quatuor præcepta ad primam tabulam pertinere ſcripſit, ſex verò ad ſecundam, ſeparans quod dictum eſt, *Non erunt tibi Dij alij præter me*: Vt aliud præceptum ſit, *Non facies tibi ſculptile*, vbi figmenta colenda prohibentur. Vnum verò eſſe volens, *Non concupiſces vxorem proximi tui, Non concupiſces domum proximi tui* Duo autem illa poſtrema præcepta diſtincta ſunt à ſexto, *Non mœchaberis*; & ſeptimo, *Non furtum facies*: Quia in prioribus *illis duobus præceptis, non mœchandi, & non furandi, ipſa opera notata ſunt, in his verò extremis ipſa concupiſcentia: Quæ tantùm differunt, vt aliquando mœchetur, qui non concupiſcit vxorem proximi, eâm aliâ aliquâ causâ, illi miſcetur; aliquando autem concupiſcat, nec ei miſceatur, pœnam timens: Et hoc fortaſſe Lex oſtendere voluit, quòd vtraque peccata ſint*; (inquit *S. Auguſtinus* Quæſtione 61. in *Exodum*.)

Conuenientiam denarij numeri diuinorum præceptorum hac ratione *S. Thomas* explicat. Præcepta Legis “
diuinæ ordinant hominem ad quamdam Communi- “
tatem ſeu Rempublicam hominum ſub Deo. Ad “
hoc autem quòd aliquis in aliqua Communitate “
benè -

bené commoretur, duo requiruntur: Quorum primum eſt, vt bené ſe habeat ad eum qui præeſt communitati: Alind, vt bené ſe habeat ad alios communitatis conſocios, & comparticipes. Oportet igitur quòd in Lege diuina primò ferantor quædam præcepta ordinantia hominem ad Deum; & inde alia quædam præcepta ordinantia hominem ad alios proaimos ſimul conuenientes ſub Deo. Principi autem communitatis tria debet homo: Primò, fidelitatem: Secundò, reuerentiam: Tertiò, famulatum. Fidelitas quidem ad Dominum in hoc conſiſtit, quòd honorem Principatûs ad alium non deſerat: Et quantùm ad hoc accipitur primum præceptum, cùm dicitur: *Non habebis Deos alienos*. Reuereotia autem ad Dominum requiritur, vt oihil iniurioſum in eum committatur: Et quantùm ad hoc accipitur ſecundùm præceprum: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*. Famulatus autem debetur Domino in compenſationem beneficiorum, quæ ab ipſo percipiunr ſubditi: Et ad hoc pertinet tertium præceptum *de ſanctificatione Sabbati* in memoriam creationis rerum.

Ad proximos autem aliquis bené ſe habet, & ſpecialiter, & generalirer. Specialiter quidem, quantùm ad illos, quorum eſt debitor, vt eis debitum reddat: Et quantùm ad hoc accipitur præceptum de honoratione pareotum. Generaliter aurem quaotùm ad omnes, vt nulli nocumentum inferarur, neque opere, neque ore, neque corde. Opere quidem infertur nocumentum proximo, quandoque in propriam perſonam, quantùm ad conſiſtentiam perſonæ: Et hoc prohiberur per hoc quod dicitur: *Non occides*. Quandoqoe autem in perſonam coniunctam, quantùm ad propagationem prolis: Et hoc prohibetur cùm dicitur: *Non mœchaberis*. Quandoque autem iu rem poſſeſſam, quæ ordinatur ad vtrumque: Et quantùm ad hoc dicitur: *Non furtum facies*. Nocumentom autem oris prohibetur, cùm dicitur: *Non loqueris contra proximum ſuum falſum teſtimonium*. Nocumentum cordis prohibetur, cùm dicitur: *Non concupiſces.*

Et ſecundùm hanc etiam differentiam pòſſent diſtingui tria præcepta ordinaoiia io Deum; quorum primum pertinet ad opus; vnde dicitur: *Non facies ſculptile*. Secundùm ad os, vnde dicitur: *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*. Tertium pertioet ad cor: Quia in ſaoctificatione Sabbati, ſecundùm qood eſt morale præceptum, præcipitur quies cordis io Deum.

C A P V T . III.

DE PRIMO DECALOGI PRÆCEPTO.

ARTICVLVS I.

Explicantur hæc verba, NON HABEBIS DEOS ALIENOS CORAM ME.

§. I.

Deus colitur Fide, Spe, Charitate.

IN his verbis (inquit Concilij Tridentini Catechiſmus) duplex continetur præceptum, quorum alrerum iubendi, alterum prohibendi vim habet. Nam quod dicitur, *Non habebis Deos alienos coram me*, hunc ſenſum habet: Me verum Deum coles; alienis Dijs cultum non exhibebis. In priori contioetur præceptum fidei, ſpei, & charitatis. Cùm enim Deum immobilem, incommutabilem, fidelem, & abſque vlla ioiquitate, veram, immò ſummam, & primam Veritatem, qui ſeipſum oegare non poteſt, qui nec falli poteſt, nec fallere, confitemur; neceiſe eſt vt eius verbo atque oraculis, ac reuelantis auctoritati fidem tribuamus. Vnde *Eccli.* 2. dicitur; *Qui timetis Dominum, credite illi*. Qui verò omnipotentiam Dei, clementiam, & ad benefaciendum facilitatem ac propenſiooem conſiderat, promiſſaque magnifica futurorum bonorum, hæreditatis incorruptibilis, Regni cæleſtis, æternæque vitæ in illios fruitione ſempiternâ repoſitæ, quorum promiſſorum pignus oobis dedit Filium ſuum vnigenitum, cui *propter nos non pepercit*, & qui-
Rom. 8. cum *nobis omnia donauit*: Et Spiritum-Sanctum, *Teſtimo-*
2. Cor. 1. & 5. *nium reddentem ſpiritui noſtro, quòd filij Dei ſumus, & hæredes*: De quo Apoſtolus ſcribit: *Dedit pignus Spiritûs in cordibus noſtris*: Nonoe ſpes omnes ſuas io illo collocare teoetur? Vnde *Pſalmo* 61. ſcriptum eſt: *Sperate in eo omnis congregatio Populi, effundite coram illo corda veſtra: Deus adiutor noſter in æternum*. Et Eccli. 2. *Qui timetis Dominum, ſperate in illum, & in oblectationem veniet vobis miſericordia*. *Reſpicite filij nationes hominum: Et ſcitote quia nullus ſperauit in Domino, & confuſus eſt. Quis enim permanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? Aut quis inuocauit eum, & deſpexit illum? Quoniam pius, & miſericors eſt Deus, & remittet in die tribulationis peccata: Et protector eſt omnibus exquirentibus ſe in veritate*. Si verò bonitatis ac dilectionis Dei effuſas io nos diuitias contemplemur, qui *Prior dilexit nos*; illúmne poterimus non amare? Vnde *Eccli.* 2. dicitur: *Qui timetis Dominum, diligite il-*
1. Ioann. 4. *lum, & illuminabuntur corda veſtra*. Et Matth. 22. Chriſtus ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt maximum, & primum mandatum*. Deus ergo colendus eſt *Fide, Spe, Charitate*; (inquit *S. Auguſtinus*, Enchiridij Cap. 3.) Sed charitate præſertim, quæ trium horum maior eſt. Hic eſt *Dei cultus*, inquit *S. Auguſtinus*, Libro 10. *De Ciuitate Dei*, Cap. 3. *Hæc vera Religio, hæc recta pietas, hæc tantùm Deo debita ſeruitus*. Et Epiſtola 140. aliàs 120. Cap. 18. explicans hæc verba Pſalmi 21. *Qui timetis Dominum, laudate eum*, ait: *Quis veraciter laudat, niſi qui ſinceriter amat? Tantumdem ergo eſt ac ſi diceret: Qui timetis Dominum, amate eum. Dixit enim homini, ſicut ſcriptum eſt*, Ecce pietas eſt ſapientia. *Porrò pietas cultus Dei eſt, nec colitur ille niſi aman-* Iob. 28 ſecundum 70.
do. Et Enarratione in Pſalmum 77. *Hoc colitur, quod diligitur. Vnde quia Deus rebus omnibus maior, & melior inuenitur, plus omnibus diligendus eſt vt colatur.*

§. II.

Religio circa cultum Deo debitum verſatur.

AD colendum Deum homines inclinat Religio. Hæc enim eſt Virtus Moralis, quâ Deo cultum, & honorem exhibemus, ipſi tamquam ſupremo omnium rerum principio, & vltimo fini debitum. Religio dicta eſt, ſiue à relegendo, quòd ea quæ ſunt diuini cultûs frequenter ſint in corde reuoluenda, & quaſi relegenda, ſecundùm illud Prouerb. 3. *In omnibus vijs tuis cogita illum*: Vel ab iteratâ electione Dei, quem peccantes amiſeramus: Vel quod religet nos vni omnipotenti Deo. Quæcumque autem ſit origo nominis, *Religio propriè importat ordinem ad Deum* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 81. Articulo 1.) *Ipſe enim eſt, cui principaliter alligari debemus, tamquam indeficienti principio: Ad quem etiam noſtra electio aſſiduè dirigi debet, ſicut in vltimum finem; quem et iam negligentes peccando amittimus, & credendo, ac fidem proteſtando recuperare debemus*. Non eſt Virtus Theologica, quia circa Deum ipſum vt proprium obiectum immediatè non verſatur, ſicut fides, ſpes, charitas; ſed circa cultum, & honorem Deo debitum; ſed Moralis, pars ſcilicet iuſtitiæ, omniúmque Moralium Virtutum præſtantiſſima, cùm per eam propinquiùs ad Deum accedamus.

§. III.

§. III.

Qui ſunt actus interni Religionis?

ACtus Religionis alij ſunt interni, alij externi. Interni præcipui ſunt; externi verò quaſi ſecundarij, & ad internos ordinati. Interni ſunt, *Deuotio*, & *Oratio*.

Deuotio, eſt pius & humilis affectus in Deum: Humilis ex conſcientiâ infirmitatis propriæ, pius ex conſideratione diuinæ clementiæ. Ita definit Auctor Libri *De Spiritu, & Anima*, inter Opera *S. Auguſtini* editi, Cap. 5. Siue eſt *Voluntas promptè tradendi ſe ad ea quæ pertinent ad Dei famulatum*, (vt definit *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſt. 82. Articulo 1.)

Oratio eſt mentis ad Deum eleuatio, ſiue, *Petitio decentium à Deo, cum quadam mentis eleuatione*. Quæ definitio ex *S. Ioanne Damaſceno* Libro 3. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 24. ſumpta eſt. Eſt propriè Religionis actus, quia *Per orationem homo Deo reuerentiam exhibet, in quantum ei ſe ſubijcit, & profitetur orando, ſe eo indigere ſicut Auctore ſuorum bonorum* (inquit *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſt. 83. Articulo 3.) De Oratione ſpeciatim agemus in poſtrema huius Theologiæ Parte.

§. IV.

Qui actus externi Religionis?

EXteriores actus Religionis ſunt *Adoratio*, *Sacrificium*, & *Votum*: Qui tamen ab interioribus actibus diuelli ac ſeiungi non debent; ſed ita adhiberi, vt eis quaſi ſignis quibuſdam mens hominis excitetur ad ſpirituales actus, quibus Deo coniungitur. Huiuſmodi enim exteriora *Non exhibentur Deo, quaſi his indigeat*, ſecundùm illud Pſalmi 49. *Numquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo?* Sed exhibentur Deo *tamquam ſigna quædam interiorum, & ſpiritualium operum quæ per ſe Deus acceptat*; (inquit *S. Thomas*.) Vnde *S. Auguſtinus*, Libro 10. *De Ciuitate Dei*,
Secunda Secundæ Quæſt. 83. Art. 7. ad ſecundum. Cap. 5. ait: *Sacrificium viſibile inuiſibilis Sacrificij Sacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt*. Et certè cùm homo duabus partibus conſtet, ſpirituali, & ſenſibili, corpore, & anima, per vtramque colere Deum debet, ſecundùm illud Pſalmi 83. *Cor meum, & caro mea exultauerunt in Deum viuum*.

§. V.

Quid ſit Adoratio? Et quot cultûs religioſi ſpecies.

ADorationis nomen varias habet ſignificationes. Significat interdum venerationem quamcumque exhibitam alteri in teſtimonium excellentiæ ipſius. Sic 3. *Regum* Cap. 18. *Abdias* adoraſſe dicitur *Eliam*. Et ſi quidem humana ſeu ciuilis excellentia dumtaxat ſpectetur, adoratio quæ propter ipſam dicitur exhiberi, non eſt actus Religionis, ſed cultus tantùm ciuilis. Sic *Abraham* adoraſſe *filios Heth* tamquam dominos terræ in quâ verſabatur, & *Barſabee* adoraſſe *Dauidem*, Scriptura Sacra commemorat, *Geneſ.* 23. & 3. *Regum* 1. Si autem ſpiritualis excellentia conſideretur, adoratio quæ propter illam dicitur exhiberi, eſt cultus ſpiritualis, & ad Religionem pertinens. Qui quidem cultus, ſi Sanctis Angelis, vel beatis hominibus cum Chriſto regnantibus impendatur, *Dulia* dicitur Eccleſiaſtico loquendi more; ſi Virgini Deiparæ, dicitur *Hyperdulia* ob ſingularem illius ſuprà cæteros Sanctos, & Angelos ipſos excellentiam ex dignitate Matris Dei, & gratiarum plenitudine tantæ dignitati reſpondente æſtimandam.

Adoratio ſecundùm præcipuam, & nunc apud Theologos magis tritam vocabuli notionem, eſt actus quo noſtram erga Deum ſeruitutem in recognitionem infinitæ illius excellentiæ, ſupremíque dominij, externis etiam ſummiſſionis ſignis profitemur. Hæc adoratio *Latria* dicitur, vnique Deo exhiberi debet ac poteſt. Vnde Chriſtus Matth. 4. ait: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues*. Sic *Matth.* 2. nomen adorationis vſurpatur, cùm dicitur de Magis: *Et procidentes adorauerunt eum*.

Quamuis autem Duliæ, Latriæque nomina Scriptura ſacra promiſcuè vſurpet pro cultu ſiue ſeruitute Deo debitis: Quia tamen nec in Græca nec in Latina lingua vocabulum reperitur vllum, quod propriè ſignificet cultum, & honorem ſoli Deo conuenientem; vſus Eccleſiæ iam olim obtinuit, vt cultus ac ſeruitus vni Deo conueniens *Latria* vocetur; ſeruitus autem communis, hoc eſt, Sanctis Angelis, vel hominibus debita, dicatur, *Dulia*, vt *S. Auguſtinus* obſeruat, Libro 15. *Contra Fauſtum*, Cap. 9. & Libro 20. Cap. 21. *Illo cultu*, (inquit) *quæ Græcè Latria dicitur, Latinè vno verbo dici non poteſt, cùm ſit quædam propriè Diuinitati debita ſeruitus, nec colimus, nec colendum dicimus niſi verum Deum*. Quod Libro 10. *De Ciuitate Dei*, Cap. 1. rurſus repetit. *Hic eſt* (inquit) *Diuinitati, vel ſi expreſſiùs dicendum eſt, Deitati debitus cultus, propter quem vno verbo ſignificandum, quoniam mihi ſatis idoneum non occurrit Latinum, Græco vbi neceſſe eſt inſinuo quid velim dicere. Latrian quippe noſtri, vbicumque Sanctarum Scripturarum poſitum eſt, interpretati ſunt ſeruitutem. Sed ea ſeruitus quæ debetur hominibus, ſecundùm quam præcipit Apoſtolus ſeruos Dominis ſubditos eſſe debere, alio nomine Græcè nuncupari ſolet*; ſcilicet *Dulia*.

§. VI.

Adoratio duplex, interior, & exterior.

QVia verò ex duplici naturâ compoſiti ſumus, intellectuali ſcilicet ac ſenſibili, duplicem adorationem Deo offerimus, ſcilicet ſpiritualem, quæ conſiſtit in interiori Mentis deuotione, & corporalem, quæ conſiſtit in exteriori corporis humiliatione. Et quia in omnibus actibus latriæ, id quod eſt exterius refertur ad id quod eſt interius, ſicut ad principalius: Ideò ipſa exterior adoratio fit propter interiorem, vt videlicet per ſigna humilitatis, quæ corporaliter exhibemus, excitetur noſter affectus ad ſubijciendum ſe Deo: Quia connaturale eſt nobis vt per ſenſibilia ad intelligibilia procedamus. Igitur *Sicut oratio primordialiter quidem eſt in mente, ſecundariò autem verbis exprimitur: Ita etiam adoratio principaliter quidem in interiori Dei reuerentia conſiſtit; ſecundariò autem in quibuſdam corporalibus humilitatis ſignis. Sicut genu flectimus, noſtram infirmitatem deſignantes in comparatione ad Deum: Proſternimus autem nos, quaſi profitentes nihil nos eſſe ex nobis*, (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 84. Art. 2.

Quod autem adoratio exterior ab interiori procedat, animumque ad illam vehementiùs excitet, *S. Auguſtinus* docet Libro *De Cura gerenda pro Mortuis* Cap. 5. *Nam & orantes* (inquit) *de membris ſui corporis faciunt, quod ſupplicantibus congruit, cùm genua figunt, cùm extendunt manus, vel etiam proſternuntur ſolo, & ſi quid aliud viſibiliter faciunt; quamuis eorum inuiſibilis voluntas, & cordis intentio Deo nota ſit, nec ille indigeat his indicijs vt humanus ei pandatur animus: Sed hinc magis ſeipſum excitat homo ad orandum gemendumque humiliùs atque feruentiùs. Et neſcio quomodo, cùm hi motus corporis fieri niſi motu animi præcedente non poſſint, eiſdem rurſus exteriùs viſibiliter factis, ille interior inuiſibilis qui eos fecit augetur: Ac per hoc cordis affectus, qui vt fierent iſta præceſſit, quia facta ſunt creſcit*.

Adoratio itaque corporalis ab adoratione ſpirituali indiuiſa ſit neceſſe eſt, vt vera ſit, & Chriſtiana adoratio. Vnde Chriſtus *Ioannis IV.* ait: *Venit hora, & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate. Nam & Pater tales quærit qui adorent eum. Spiritus eſt Deus: & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare*. Et ipſa igitur *Adoratio corporalis in ſpiritu fit, in quantum ex ſpirituali deuotione procedit, & ad eam ordinatur* (inquit *S. Thomas*, loco ſuperiùs indicato in Reſponſione ad primum.) Hinc Bituricenſe Concilium anno 1584. celebratum, Tit. 1. ait: *Vera adoratio in ſpiritu, & veritate eſſe debet. In ſpiritu quidem adorant, qui mentis affectu Deum colunt: In veritate, qui cultu exteriore, & pijs operibus mentis affectum teſtantur & exprimunt. Perfecta igitur adoratio eſt, cùm animâ ſimul, & corpore diuino obſequio mancipamur*.

§. VII.

De Sacrificio.

INter actus externos Religionis ſecundo loco numeratur Sacrificium, cuius hæc notio à Theologis tradi ſolet: *Sacrificium eſt oblatio rei ſenſibilis, & permanentis, quæ Deo per legitimum Miniſtrum conſecratur, & offertur, cum aliquâ ipſius rei oblatæ mutatione reali.*

Antè Legis Moſaicæ lationem, conuenientia Legi naturæ Sacrificia pij homines Deo offerebant, & latâ etiam Lege, illi quibus data non fuerat, vt potè ex Populo Iſrael non oriundis. Sed Sacrificia illa determinata non erant. Iudæi ad certa Sacrificia offerenda, ſecundùm Legis præſcriptum tenebantur. Horum Sacrificiorum triplex erat genus, ſcilicet *Holocauſtum*, *Hoſtia pro peccato*, & *Hoſtia pacifica*. Holocauſtum offerebatur Deo in reuerentiam Maieſtatis eius, & amorem bonitatis ipſius: In eóque tota victima comburebatur, vt ſignificaretur totum hominem, & omnia quæ ipſius ſunt, Dei dominio eſſe ſubiecta, Eique offerenda. Hoſtia pro peccato, ſiue Sacrificium propitiatorium, offerebatur Deo ad expiationem peccati. In eo pars victimæ comburebatur; pars altera cedebat in vſum Sacerdotum: Quo Ritu ſignificabatur expiationem peccatorum à Deo fieri Sacerdotum miniſterio, & oratione. Hoſtia pacifica offerebatur Deo pro gratiarum actione, vel pro ſalute, & proſperitate offerentium, ex debito beneficij vel accipiendi, vel accepti. In eo victima diuidebatur in tres partes. Vna igne conſumebatur in honorem Dei: Altera cedebat in vſum Sacerdotum: Tertia in vſum offerentium: Quo Ritu ſignificabatur, ſalutem hominis procedere à Deo, dirigentibus Miniſtris Dei, & cooperantibus ipſis hominibus qui ſaluantur. Sic explicat *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione 102. Articulo 3. ad octauum. Hæc Sacrificia Nouæ Legis Sacrificium vnicum adumbrabant, ſcilicet Sacrificium Corporis, & Sanguinis Chriſti in Cruce ſemel oblatum *Ad Multorum exhaurienda peccata*; vtque hac *Vnâ Oblatione conſummaret in ſempiternum ſanctificatos*: & in Altari quotidie ad finem vſque ſæculi à Sacerdotibus Noui Teſtamenti incruento modo offerendum. *Sacrificium* illud fuit *Redemptionis*: Iſtud *Sacrificium Religionis*, quod prioris illius Sacrificij commemoratio eſt, & applicatio.

Hebr. 9. Item 10.

Cæterùm præter externum Sacrificium à certis Miniſtris ad id deputatis, aſſumptis, vel conſecratis Deo ſemper oblatum, offerri Eidem debuit, ac perenniter offerendum eſt ab omnibus hominibus Sacrificium interius, necnon etiam Sacrificium interius bonorum operum. Qua de re *S. Auguſtinus*, Libro 10. *De Ciuitate Dei*, Cap. 5. præclarè ſcribit: *Non ſolùm pecore, vel qualibet aliâ re corruptibili atque terrenâ, ſed ne ipsâ quidem iuſtitiâ hominis Deus egere credendus eſt, totúmque quod rectè colitur Deus, homini prodeſſe, non Deo. Neque enim fonti ſe quiſquam dixerit profuiſſe, ſi biberit; aut luci, ſi viderit. Nec quod ab antiquis Patribus talia Sacrificia facta ſunt in victimis pecorum, quæ nunc Dei populus legit, non facit, aliud intelligendum eſt, niſi rebus illis eas res fuiſſe ſignificatas, quæ aguntur in nobis ad hoc, vt inhæreamus Deo, & ad eundem finem proximo conſulamus. Sacrificium ergo viſibile inuiſibilis Sacrificij Sacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt.* Vnde Propheta quærens Deum peccatis ſuis habere propitium: *Si voluiſſes* (inquit) *Sacrificium, dediſſem vtique, Holocauſtis non delectaberis. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.* Vbi Deum dixit nolle Sacrificium, ibi Deum oſtendit velle Sacrificium. *Non vult ergo Sacrificium trucidati pecoris, ſed vult Sacrificium contriti cordis.* Hinc & Pſalmo 49. dicitur: *Si eſuriero: non dicam tibi; meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius. Numquid manducabo carnes taurorum, aut ſanguinem hircorum potabo?* Tum ſubiungit quid illa Sacrificia ſignificent: *Immola Deo Sacrificium laudis, & redde Altiſſimo vota tua. Et inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me.*

Psalm. 50.

Quòd autem omne opus virtutis in Dei reuerentiam factum, quodammodo etiam Sacrificium ſit, colligitur ex Apoſtoli verbis ad Hebræos 13. *Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci: Talibus enim hoſtijs promeretur Deus.* Cùm igitur ait Deus Oſee 6. *Miſericordiam volui, & non Sacrificium*, nihil aliud quàm Sacrificium Sacrificio prælatum oportet intelligi: *Quoniam illud quod ab omnibus appellatur Sacrificium, ſignum eſt veri Sacrificij. Porrò autem miſericordia verum Sacrificium eſt*; (inquit *S. Auguſtinus*.)

Et Cap. 6. eiuſdem Libri: *Proinde* (inquit) *verum Sacrificium eſt omne opus quod agitur, vt ſancta ſocietate inhæreamus Deo, relatum ſcilicet ad illum finem boni, quo beati eſſe poſſimus. Vnde & ipſa miſericordia quâ homini ſubuenitur, ſi propter Deum non fit, non eſt Sacrificium. Et ſi enim ab homine fit vel offertur, tamen Sacrificium res diuina eſt.·.· Vnde ipſe homo Dei nomine conſecratus, & Deo votus, in quantùm Deo moritur vt Deo viuat, Sacrificium eſt. Nam & hoc ad miſericordiam pertinet quam quiſque in ſe ipſum facit. Propterea ſcriptum eſt*, " Miſerere animæ tuæ placens Deo. *Corpus etiam noſtrum* " *cùm per temperantiam caſtigamus, ſi hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, vt non exhibeamus membra noſtra arma iniquitatis peccato, ſed arma iuſtitiæ Deo, Sacrificium eſt.* Vnde Apoſtolus ad Romanos 12. Cap. ait: *Obſecro itaque vos fratres per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum.* Si ergo corpus quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam inſtrumento vtitur anima, cùm eius bonus, & rectus vſus ad Deum refertur, Sacrificium eſt; *Quantò magis anima ipſa cùm ſe refert ad Deum, vt igne amoris eius accenſa, formam concupiſcentiæ ſæcularis amittat, Eique tamquam incommutabili formæ ſubdita reformetur, hinc Ei placens, quod ex eius pulcritudine acceperit, fit Sacrificium?* Vnde idem Apoſtolus ibidem ſubiungit: *Reformamini in nouitate ſenſus veſtri: Vt probetis quæ ſit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Cùm igitur vera Sacrificia ſint "
opera miſericordiæ, ſiue in nos ipſos, ſiue in proximos, quæ referuntur ad Deum; opera verò miſericordiæ non ob aliud fiant, niſi vt à miſeria liberemur, ac per hoc vt beati ſimus; quod non fit niſi bono illo de quo dictum eſt, *Mihi autem adhærere Deo bonum eſt*: Profectò efficitur *Vt tota ipſa redempta Ciuitas, hoc eſt, Congregatio ſocietáſque Sanctorum, vniuerſale Sacrificium offeratur Deo per Sacerdotem Magnum, qui etiam ſe ipſum obtulit in Paſſione pro nobis, vt tanti Capitis corpus eſſemus.*

Eccli. 30. Psalm. 72.

Idem argumentum tractat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 85. Art. 4. Probatque ſoli Deo Sacrificium interius, & exterius offerri ab hominibus debere, quem vnum agnoſcunt ſuæ creationis principium, & beatitatis finem. Cùm autem triplex ſit hominis bonum, ſcilicet bonum animi, bonum corporis, & bonum exteriorum rerum; primum offertur Deo interiori quodam Sacrificio per deuotionem, & orationem, & alios huiuſmodi interiores actus: Et hoc eſt principale Sacrificium. Secundum offertur Deo per Martyrium, & abſtinentiam, ſiue continentiam. *Vnde Tertullianus*, Libro *De Reſurrectione Carnis*? Cap. 8. *Sacrificia* (inquit) *Deo grata, conflictationes dico animæ, ieiunia, & feras, & aridas eſcas, & appendices huius officij ſordes, caro de proprio ſuo incommodo inſtaurat. Virginitas quoque, & Viduitas de bonis carnis adolentur.* Tertium bonorum genus Deo in Sacrificium offertur, quando immediatè res noſtras Deo offerimus; mediatè autem quando eas communicamus proximis propter Deum; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 85. Articulo 3. ad ſecundum.)

§. VIII.

De Voto.

VOtum inter actus externos Religionis tertium locum tenet: Vnde *Iſaiæ* 19. dicitur: *Colent eum in hoſtijs, & muneribus: & vota vouebunt Domino, & ſoluent.* Definitur à Theologis, *Promiſſio deliberata, Deo facta de meliori bono.* Promiſſio eſt, non ſimplex propoſitum aliquid faciendi. Vnde cùm quidam mortis metu perterritus poſt minutionem hæc verba protuliſſet, *Non diu hîc morabor*, proponens in animo quòd Religionis habitum eſſet aliquando ſuſcepturus, *Alexander III.* ea de re interrogatus, Cap. *Litteraturam*, Extra, *De Voto, & voti redemptione*, reſpondit: *Si plus non eſt in vo-*

in voto proceſſum, tranſgreſſor iudicari non poteris, ſi non impleas quod dixiſti. Simplex namque propoſitum melioris boni obligationem non parit, niſi accedat promiſſio. Hanc autem *deliberatam* eſſe neceſſe eſt, vt ſcilicet promittat aliquis ſciens volens: Vnde vota ante rationis vſum nuncupata, vel ex metu in virum conſtantem cadente, nulla & irrita ſunt; necnon illa quæ emitteret aliquis obligare ſe nolens. Sic ergo (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 1.) *Ad votum tria ex neceſſitate requiruntur: primò quidem deliberatio; ſecundò, propoſitum voluntatis: tertiò promiſſio in qua perficitur ratio voti. Superadduntur verò alia duo quandoque ad quandam voti confirmationem, ſcilicet pronuntiatio oris,* „ *ſecundùm illud Pſalmi* 65. Reddam tibi vota mea, quæ „ diſtinxerunt labia mea: *Et teſtimonium aliorum*, Nihil tamen refert an voce, an cogitatione ſolâ Deo aliquid promittatur, quia *Homo videt ea quæ parent; Deus*
1.Reg.16. *autem intuetur cor*. Conceptio itaque boni propoſiti non firmatur animi deliberatione, niſi promiſſio deliberationem ſequatur; (inquit *S. Thomas*.)

Promiſſio eſt *Deo facta*, ſecundum illud Pſalmi 75. *Vouete, & reddite Domino Deo veſtro*. Alia autem ratione promittitur aliquid homini, & alia ratione Deo. Homini quidem promittimus aliquid propter eius vtilitatem: Commodum enim ipſius eſt vt ei aliquid exhibeamus, eúmque de futura exhibitione certiorem prius faciamus. Sed promiſſionem Deo facimus, non propter eius vtilitatem, ſed propter noſtram: Ait enim Propheta: *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*. Hinc *S. Auguſtinus* Epiſtolâ 127. aliàs 45. ad *Armentarium* & *Paulinam* coniuges, qui continentiam vouerant, ſcribit: *Reddite quod vouiſtis, quia vos ipſi eſtis, & ei vos redditis à quo eſtis. Neque enim quod redditis, reddendo minuetur, ſed potiùs ſeruabitur, & augebitur. Benignus enim exactor eſt, non egenus; & qui non creſcat ex redditis, ſed in ſe creſcere faciat redditores. Huic ergo quod non redditur, perditur: Quod autem redditur, reddenti additur: Immò verò in eo cui redditur, ipſe reddens ſeruatur. Idipſum quippe erit redditum, & redditor, quia idipſum erunt debitum, & debitor. Deo namque ſe ipſum debet homo, eique reddendus eſt vt beatus ſit, à quo accepit vt ſit. Hoc ſignificat quod in Euangelio Do-*
Matth. 22. *minus ait*: Reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. *Hoc enim dixit, cùm ſibi demonſtrato nummo, & quæſito cuius haberet imaginem, reſponſum eſſet, Cæſaris: Vt hinc intelligerent, quòd Deus exigeret ab homine imaginem ſuam in homine ipſo, ſicut Cæſar ſuam exigebat in nummo. Quantò magis ergo reddenda eſt cùm promittitur, cui etiam non promiſſa debetur?* Sicut autem id quod reddimus Deo non eſt ei vtile, ſed nobis: Ita etiam promiſſio quâ Deo aliquid vouemus, non cedit in eius vtilitatem, quia certum à nobis fieri non indiget de voluntate noſtra; ſed ad vtilitatem noſtram, quatenus voto immobiliter voluntatem noſtram firmamus in bono quod promittimus. Ita ratiocinatur *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 88. Art. 4.

Verùm (inquies) ſi Votum eſt promiſſio Deo facta, quomodo Sanctis vota nuncupari dicuntur? Quomodo Prælatis obedientiam vouemus?

Reſpondet *S. Thomas*, Art. 5. ad ſecundum, Votum ſoli Deo fieri, ſed promiſſionem poſſe etiam fieri homini: & hanc eſſe poſſe materiam Voti, quatenus eſt opus quoddam virtutis. Atque hoc ſenſu dicimur aliquid vouere Sanctis, vel Prælatis; ita vt promiſſio illis facta ſit materia Voti, *In quantum ſcilicet homo vouet Deo ſe impleturum, quod Sanctis vel Prælatis promittit*. Vel ſenſus eſt, Votum Deo nuncupari coram Sanctis, ſiue vt teſtibus, ſiue vt Patronis, qui auxilium gratiæ ad implenda vota neceſſarium ſuffragijs ſuis à Deo vouentibus impetrent.

Cæterùm antiquum eſſe, & Eccleſiaſticum loquendi morem, quo vota Sanctis fieri dicuntur, adeóque minimè corrigendum, ſed Populo fideli à Paſtoribus explicandum, conſtat ex *Euſebio Cæſarienſi*, Libro 13. *De Præparatione Euangelica*, Cap. 11. vbi de Martyribus ſic loquitur: *Eorum ſepulchra celebrare, & preces ibi votáque nuncupare, & beatas illorum Animas venerari conſueuimus*.

Denique Votum eſt Promiſſio *de meliori bono*, hoc eſt, vel de bono ſupererogationis, & conſilij, quod melius dicitur ſeu maius bonum; quia maioris perfectionis eſt conſilia ſimul cum præceptis, quàm ſola præcepta implere: Vel melius bonum dicitur materia voti, quia melius eſt, & perfectius illud facere, quàm omittere; ſiue quia oppoſitum melius eſt. Duæ itaque conditiones omninò neceſſariæ ſunt, vt res aliqua ſit materia voti; Primò, quod in noſtra poteſtate ſeu libertate ſit poſita: Secundò, quòd Deo grata, & accepta ſit. Quamobrem neque res illicitæ, ſeu opera per ſe mala, neque res indifferentes, ſunt materia voti; & contra Religionem grauiter peccaret, qui opera huiuſmodi voueret: Sed de ſolo virtutis opere votum fieri poteſt. Nec etiam materia voti eſſe poſſunt, quæ ſunt abſolutè neceſſaria: Vnde ſtultè aliquis voueret ſe eſſe moriturum, vel non eſſe volaturum. Quæ tamen neceſſaria ſunt neceſſitate finis, & officij, quia ſcilicet ſine illis ſalutem æternam conſequi non poſſumus, aliquo modo, licet minus propriè, materia voti eſſe poſſunt. Vnde ſi quis de vitanda ebrietate, aut fugiendo iuramento temerario votum emittat, duplici nomine ad hæc peccata cauenda tenebitur, ratione ſcilicet præcepti, & ratione voti. Hinc in Decretis Cauſa 17. Quæſt. 8. Canone *Sunt quædam*, dicitur, quædam eſſe, *Quæ etiam non vouentes debemus*; quædam, *quæ niſi vouerimus, non debemus*. Res autem impoſſibiles non ſunt materia voti: Vnde ſi quis voueret ſe numquam peccaturum venialiter, voto ligatus non eſſet. Demum ea omnia quæ Conſilijs Euangelicis opponuntur, non ſunt materia voti; vt ſi quis voueret ſe numquam Religionem ingreſſurum, ſeu Deo ſeſe in Monaſterio conſecraturum: Quia huiuſmodi votum viam ad melius bonum præcluderet: Tantùm abeſt vt promiſſio eſſet melioris boni.

Ex his colligitur, Melius eſſe ac laudabilius aliquod virtutis opus ex voto facere, quàm abſque voto: Primò, quia opera ſic facta ſingulari quadam ratione ad Dei cultum referuntur, quaſi quædam Sacrificia. Vnde *S. Auguſtinus*, Libro *De Sancta Virginitate*, Cap. 8. ait: *Neque enim, & ipſa quia virginitas eſt, ſed quia Deo dicata eſt, honoratur, quæ licet in carne ſeruetur, Spiritûs tamen religione ac deuotione ſeruatur. Ac per hoc ſpiritalis eſt etiam virginitas corporis, quam vouet, & ſeruat continentia pietatis*. Secundò, quia ille qui vouet aliquid, & facit, ſe Deo magis ſubijcit, quàm ille qui ſolùm facit. Subijcit enim ſe Deo non ſolùm quantùm ad actum, ſiue quantum ad opus, ſed etiam quantum ad poteſtatem operis faciendi, quia ſe obligat ne deinceps oppoſitum faciat: Sicut plus daret homini qui daret illi arborem fructibus ſuauiſſimis onuſtam, quàm qui fructus tantùm offerret. Tertiò, quia per votum voluntas firmatur in bono: Maioris autem ac perfectioris virtutis opus eſt, quod fit voluntate in bono firmatâ; ſicut peccatum quod mente in malo obſtinatâ committitur, grauius eſt. Hæ ſunt rationes *S. Thomæ*, loco ſuperiùs indicato, Articulo 6. Hinc maior gloria parata eſt à Deo ijs, qui vouent ac reddunt meliora bona quæ non imperauit, vt docet *S. Auguſtinus*, Libro *De Sancta Virginitate*, Cap. 14. *In vita æterna* (inquit) *eſt quædam egregia gloria non omnibus in æternum victuris, ſed quibuſdam ibi tribuenda, cui conſequendæ parum eſt liberatum eſſe à peccatis, niſi aliquid ipſi Liberatori voueatur, quod non ſit criminis non vouiſſe, ac reddidiſſe ſit laudis*. Hinc eis qui reliquerunt omnia, & ſecuti ſunt Chriſtum, promittit ipſe Saluator, fore vt in Regeneratione, cùm ſederit in ſede maieſtatis ſuæ, ſedeant & ipſi ſuper thronos orbem iudicaturi.

Explicatâ voti naturâ, expendendum eſt quotuplex ſit votum. Igitur Votum aliud eſt *Abſolutum*, aliud *Conditionatum*. Votum abſolutum eſt, quod nulla conditione ſuſpenditur. Quamobrem impleri debet quantocyus fieri poteſt, ſecundùm illud Deuteron. 23. *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere Quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum*.

Votum conditionatum eſt, quod aliqua conditione ſuſpenditur. Vnde non antè obligat quàm conditio impleta fuerit: Cùm quis, verbi gratiâ, graui lite implicatus, in qua de vita, de bonis omnibus, aut honore famâque agitur, vouet ſe pauperibus erogaturum centum nummos, ſi cauſam euicerit, votum implere non tenetur antequam lis in eius gratiâ finita ſit, & ſecundùm ipſū lata Sentētia.

Rur-

Rurſus Votum aliud eſt *reale*, aliud *perſonale*, aliud *mixtum*. Reale eſt, cuius materia eſt extra vouentem, vt bona temporalia; Cùm aliquis, verbi gratiâ, vouet ſe Templis ornamenta collaturum, aut pauperibus eleemoſynas erogaturum. Perſonale eſt, cuius materia eſt ipſa perſona, vel opus vouentis: Cùm quis, exempli gratiâ, Sacrorum Ordinum ſuſceptione, aut Religioſæ vitæ profeſſione Deo ſeſe conſecraturum, aut piam peregrinationem, Ieiunium, continentiam, aut certas preces vouet. Votum mixtum eſt, cuius materia ſunt perſona vel opus vouentis, ſimul & ipſius bona: Vt ſi quis ad Ædem Lauretanam vel Carnotenſem Virginis Deiparæ peregrinationem vouerit, ſeque calicem aut lampadem argenteam ibi oblaturum. Votum perſonale ſolùm vouentem obligat: Votum reale ab alio impleri poteſt, illiúſque obligatio ad vouentis hæredes tranſit, ſi illud ipſe non impleuit; vt conſtat ex Cap. *Licet*, Extra, *De Voto, & voti redemptione*, & Cap. *Si hæredes*, Extra, *De Teſtamentis*.

Denique Votum aliud *ſimplex*, aliud *ſolemne* eſt. Votum ſimplex eſt promiſſio melioris boni, quod tamen actu non traditur Deo; aut ſi traditur à promittente quoad facere poteſt, non tamen recipitur à Prælato vice Dei, & Eccleſiæ nomine, aut certè non recipitur irreuocabiliter, & in omne tempus. Votum ſolemne eſt promiſſio Deo facta cum ſolemni traditione vouentis, & Conſecratione quadam qua diuino Miniſterio mancipatur, eiuſque acceptatione à Prælato, vice Chriſti, & Eccleſiæ nomine. Solemne autem votum eſt, cùm aliquis per Sacri Ordinis ſuſceptionem Diuino Miniſterio applicatur; aut Profeſſione, certæ Regulæ ab Eccleſia approbatæ, ſæculo propriæque voluntati renuncians, Statum perfectionis aſſumit, vt docet *S. Thomas*, & confirmat Cap. *Quod votum*, Tit. *De Voto*, in Sexto. Votis igitur particularium operum, ſcilicet piæ peregrinationis, ieiunij, orationis, eleemoſynæ, &c. notio voti ſolemnis non conuenit, *Sed ſolùm voto, quo aliquis totaliter ſe ſubijcit diuino miniſterio ſeu famulatui:* Particularibus enim actibus non conſueuit ſolemnitas adhiberi, *ſed aſſumptioni noui ſtatûs*. (S. Thom. ſecunda ſecundæ Quæſt. 88. art. 8.) Solemnitas porrò voti non ſolùm ad homines pertinet, ſed ad Deum, *In quantum habet aliquam ſpiritualem conſecrationem, cuius Deus eſt auctor, etſi homo ſit miniſter; „ ſecundùm illud Num.* 6. Inuocabunt nomen meum ſuper filios Iſraël, & ego benedicam eis. *Et ideò Votum ſolemne habet fortiorem obligationem apud Deum, quàm Votum ſimplex, & grauiùs peccat qui illud tranſgreditur*. Quod autem dicitur, Votum ſimplex non minùs apud Deum obligare quàm ſolemne, *Intelligendum eſt quantum ad hoc quòd vtriuſque tranſgreſſor peccat mortaliter*. Aliud porrò eſt Votum publicum, & aliud ſolemne. Nam & ſimplicia palam, & in multorum conſpectu, & ſolemnia priuatim, & coram paucis fieri poſſunt. Neque enim hîc de ſolemnitate humana quæſitio eſt, quæ Votis etiam ſimplicibus poteſt adhiberi, ſed de ſolemnitate ſpirituali, & diuina, quæ in conſecratione quadam vouentis poſita eſt. Vnde *S. Hieronymus* Epiſtola 8. *ad Demetriadem*, *De ſeruanda Virginitate*, ita ſcribit: *Quantum Virginis veſtræ ſit meritum, hinc poteſt æſtimari, quod occupatus in explicanda ea parte delubri in qua thymiamatis Altare deſcribitur, malui hoc parumper diuerticulo vti, vt de Altari tranſirem ad Altare, atque Hoſtiam viuam placentem Deo æternæ pudicitiæ conſecrarem*. Et *S. Ambroſius*, Libro 1. *De Virginibus*, Cap. 10. *Ex vltimis infra vltraque Mauritaniæ partibus deductæ Virgines hîc ſacrari geſtiunt*. Et Libro *De Virginitate*, Cap. 6. *Diſcite quantas Alexandrina, totiúſque Orientis, & Africana Eccleſia quotannis ſacrare conſueuerint. Pauciores hîc homines prodeunt, quàm illic Virgines conſecrantur*. Et Libro *De lapſu Virginis conſecratæ*, Cap. 9. ſic Virginis corruptorem alloquitur: *Vas rationabile conſecratum Chriſto, ſanctificatum Spiritui-Sancto, impie temeraſti, polluiſti ſacrilegè*. Eodem conſecrationis verbo *S. Auguſtinus* vtitur Libro *De Sancta Virginitate*, Cap. 8. de voto ſolemni Virginitatis loquens: *Integritas carnis* (inquit) *ipſi Creatori animæ, & carnis vouetur, conſecratur, ſeruatur*.

§. IX.

Explicatur Pars altera Præcepti, NON HABEBIS DEOS ALIENOS CORAM ME.

PArs altera præcepti, *Non habebis Deos alienos coram me;*, prohibendi vim habet (vt diximus.) Hac autem loquendi formulâ vſus eſt Legiſlator cæleſtis, non quòd ſatis explicata non eſſet hæc ſententia affirmatione præcepti hunc in modum: Me vnum Deum coles: Si enim Deus eſt, vnus eſt: Sed propter cæcitatem plurimorum, qui olim verum Deum ſe colere profitebantur, & nihilominus Deorum multitudinem venerabantur: Quales inter Hebræos ipſos permulti fuerunt, quos increpat Elias, 3. *Regum* 18. *Vſquequò* (inquit) *claudicatis in duas partes? Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum: Si autem Baal, ſequimini illum*. Quod & Samaritani fecerunt, qui Deum Iſraëlis, & Deos Gentium colebant, vt habetur 4. *Regum* Cap. 17. 33. Prohibet igitur Deus grauiſſimam illam iniuriam ſibi irrogari, quâ aliquem alium præter ipſum pro Deo noſtro habeamus, non quaſi ſit aliquis alius Deus, ſed quia hoc peruerſitas hominum confinxit. Quod verò adiecit, *Coram me*, magnam emphaſim habet: Longè enim grauius eſt aliquem alteri palam præſentem præſenti inſultare, & iniuriam inferre, quam occultè, & abſentem lædere. At qui Dei honorem in alium Deum transfert, coram ac præſente Deo id agit, qui vbique præſens omnia intuetur.

ARTICVLVS II.

Cultus Sanctorum primo Decalogi Præcepto non repugnat.

SAnctis enim ſiue Angelis, ſiue hominibus Dei cum Chriſto regnantibus diuinum cultum, id eſt, honorem aliquem Deo proprium, aut ſoli Deo debitum non tribuit, aut à Fidelibus exhiberi permittit Eccleſia; ſed eum quem coniunctiſſimis Dei amicis, & arcanorum eius conſcijs, noſtræque ſalutis amantiſſimis, quem diſtinctionis causâ *Duliam* vocat, cùm *Latria* ſit ſoli Deo debita ſeruitus. Neque verò cultus huiuſmodi putandus eſt vlla ex parte Dei gloriam minuere vel obſcurare, ſed potiùs augere atque illuſtrare: Tum quia Deus hoc modo non in ſe ſolùm, ſed etiam in Sanctis ſuis mirabilis, & glorioſus agnoſcitur: Tum quia hoc ipſum Deo acceptum, & gratum eſt, vt ſicut Reges, Principes, Sacerdotes, Parentes, & quicumque poteſtatis vel ſanctitatis nomine excellunt, Deoque ſimiles ſunt, ſecundùm Legem eius honoramus, & veneramur; ita & multò magis eos honoremus, qui Regni Cœleſtis iam cum ipſo ſunt conſortes; propterea quòd, & charitate perfectiores, & dignitate ſublimiores, eam apud Deum honoris excellentiam conſecuti ſint, qua nunquam poſſunt excidere. Deum autem velle vt ſic à nobis honorentur, ex Sacris Litteris compertum eſt. Pſalm. 138. *Nimis honorati ſunt amici tui Deus*. Et Ioannis XII. *Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum Pater meus*. Sic *Ioſue* Angelum Principem Militiæ Domini pronus in terram veneratus eſt, *Ioſue* 5. Sic filij Prophetarum, qui erant in Iericho, cùm ſpiritum *Eliæ* ſuper *Eliſæum* requieuiſſe experti fuiſſent, *Venientes in occurſum eius, adorauerunt eum proni in terram*, id eſt, vt Prophetam ſingulari, & pluſquàm ciuili honore venerati ſunt. Quòd ſi legimus Angelos interdum honorem ab hominibus ſibi exhibitum recuſaiſſe, propterea id feciſſe intelligendum eſt, quòd eum ſibi honorem haberi nollent, qui ſoli Deo debetur. Sic Angelus prohibuit *S. Ioannem* ne ipſum adoraret, Apocal. 19. *Vide* (inquit) *ne feceris. Conſeruus tuus ſum, & fratrum tuorum, habentium teſtimonium Ieſu: Deum adora*. Ita enim dilecto Chriſti Apoſtolo apparuerat Angelus, vt Deus videri poſſet: Quamobrem opus erat vt ſe Deum non eſſe, ſed Dei Legatum ac Miniſtrum doceret, ne ipſum *Ioannes* adoraret. Ita hunc locum *S. Auguſtinus* exponit Quæſtione 61. Super Geneſim: *Talis* (inquit) *apparuerat Angelus vt pro Deo poſſet adorari: & ideò fuerat corrigendus Adorator*. Quamquam nec improbabile ſit Angelum prohibuiſſe, ne ſupplex antè ipſum Apoſtolus proſterneretur, ob naturæ humanæ à Filio Dei aſſumptæ reuerentiam: Vtque ſignificaret *Angelos non dedignari*

habere

habere hominem ſocium, qui ſuper ſe adorant hominem Deum; (inquit *S. Gregorius*, Homilia 8. in Euang.) Quod verò *S. Petrus* Cornelium ad pedes eius proſtratum ac ſuppli-
Act. 10. cem ſurgere iuſſerit, dicens: *Et ego ipſe homo ſum*: Id feciſſe ad humilitatis exemplum, docet *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homilia 23. in Acta Apoſtolorum.

Sed nec Apoſtolus fideles deterrere cenſendus eſt à religioſo Sanctorum Angelorum cultu, cùm ad *Coloſſenſes* ſcribit Cap. 2. *Nemo vos ſeducat volens in humilitate, & Religione Angelorum*, &c. Sed vel à Moſaicæ Legis obſeruationibus, quæ poſt Chriſti Mortem, & Euangelij promulgationem Dei cultus eſſe deſijt, & transfugarum potiùs Angelorum, ſiue Spirituum immundorum cultura facta eſt, de quibus Apoſtolus paulò antè dixerat: *Exſpolians Principatus, & Poteſtates, confidenter palam traduxit illos triumphans in ſemetipſo*. Quæ S. Hieronymi interpretatio eſt Epiſtola 151. ad *Algaſiam*, Quæſtione 10. Vel, ſuperſtitioſum dumtaxat cultum prohibuit, Angelis exhibitum ab ijs, qui relicto Chriſto Mediatore, Angelos vt vnicos, & primarios Mediatores habebant, per eos ad Deum nos adduci neceſſariò oportere garrientes, per quos Lex data eſſet. Idque falsâ humilitate ducti fieri ſuadebant, dicentes, *Vniuerſorum Deum nec cerni, nec attingi, nec comprehendi poſſe: & oportere per Angelos diuinam ſibi beneuolentiam conciliare*. Hoc eſt quod dicit Apoſtolus, *In humilitate, & religione Angelorum*. Hæc *Theodoreti* expoſitio eſt. Superſtitioſum huiuſmodi cultum Laodicena Synodus Canone 35. prohibuit, volens veteri illi morbo mederi: Quia occultæ idololatriæ ſeruiebant, qui Chriſto, & Eccleſia relictis, Angelos adorabant. Vno verbo, eum dumtaxat Angelorum cultum prohibet ac damnat Apoſtolus, cui aliquis ita addictus eſt, vt Eccleſiæ Caput, id eſt, Chriſtum non teneat. *Nemo* (inquit) *vos ſeducat, volens, in humilitate, & Religione Angelorum, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus ſenſu carnis ſuæ, & non tenens Caput, ex quo totum corpus, per nexus, & coniunctiones ſubminiſtratum, & conſtructum, creſcit in augmentum Dei*. Sed Angelos reuereri non prohibet vt Dei Legatos, & Miniſtros, quorum operâ non modò ad Eccleſiæ ſuæ, ſed etiam ad reliquarum rerum gubernationem vtitur: Vt noſtros curatores, & Cuſtodes, vt patronos apud Deum potentiſſimos, qui magnâ charitate nos diligunt; qui pro ijs Prouincijs quibus præſunt, (vt ex Scripturâ Sacra facilè intelligitur) preces fundunt; quod etiam præſtare ijs, quorum ſunt ipſi Cuſtodes à Deo conſtituti, minimè dubitandum eſt. Noſtras enim preces Deo offerunt, (vt conſtat ex *Apocalypſi*, Cap. 8. 3. 4.) Quamobrem Chriſtus Dominus in Euangelio docuit, Puſillos ſcandalizandos non eſſe, quia
Matth. 18 *Angeli eorum in Cœlis ſemper vident faciem Patris*.

Obiecerunt quidem olim Eccleſiæ Ethnici, & Manichæi Hæretici, diuinos honores Martyribus à Chriſtianis, & Catholicis impendi; eoſque Idolis Gentium mortuos homines ſubſtituiſſe: Sed eam calumniam egregiè repellit *S. Auguſtinus*, Libro 20. *Contra Fauſtum*, Cap. 21. Huius verba deſcripſi in Tractatu *De Sacramento Euchariſtiæ*, Cap. 6. Articulo 2. Summa huius loci eſt, Populum Chriſtianum Memorias Martyrum religioſè celebrare, & *ad excitandam imitationem, & vt meritis eorum conſocietur, & orationibus adiuuetur*. Cæterùm Martyribus Altaria non conſtitui, nec offerri Sacrificium; ſed ſoli Deo qui Martyres coronauit, in Memorijs eorum quos coronauit. Nos Martyres colere, non cultu Latriæ, *Sed eo cultu dilectionis, & ſocietatis, quo & in hac vita coluntur Sancti Homines Dei*. Paucis verbis vt multa complectar, Sancti *Honorandi ſunt propter imitationem, non adorandi propter Religionem*. *Honoramus eos charitate, non ſeruitute. Nec eis Templa conſtruimus. Nolunt enim ſe ſic honorari à nobis: Quia nos ipſos, cùm boni ſumus, Templum ſummi Dei eſſe nouerunt*. Quamuis ergo vulgò nuncupetur Eccleſia ſiue Templum, aut Altare Beatæ Virginis, S. Petri, aut alterius Sancti: Non tamen illis conſecrata ſunt Templa, vel Altaria, neque dicati Feſti dies, ſed Deo in eorum memoriam, & ſub eorum inuocatione. Hæc Eccleſiæ Catholicæ Fides.

Sanctorum autem Memoriam triplici potiſſimùm ratione colimus. Primò, vt eximia Dei opera in illis celebremus, Deúmque ob beneficia illis, & per illos cæteris hominibus collata laudemus, quemadmodum Scriptura Sacra vbique facit, & Deum in Sanctis ſuis laudari iubet. Secundò, vt fidem etiam Sanctorum, qua vicerunt regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, ſuſpiciamus; ipſoſque veluti iam perpetuos filios Dei, fratres & cohæredes Chriſti, Templáque Spiritus-Sancti honoremus. Nam planè ſuperbus atque impius eſt, qui, quos honore ſummo Pater Cœleſtis afficit, recuſat honorare. Tertiò, vt imitatione ſanctioris vitæ Sanctos colamus, quæ honoris ſpecies eſt non minima, vt ſcilicet ſimus illorum Imitatores, ſicut & ipſi Chriſti. Adaugent certè Sanctorum Vitæ, & exempla nobis fiduciam aſſequendi brauij, quod currendo appetimus: Addunt operandi alacritatem, quòd quæ illos per Chriſtum iam aſſecutos intelligimus, eodem auctore nos aliquando conſecuturos confidamus. Huc ſpectant egregiæ illæ Sanctorum Veteris Legis laudes, *Eccleſiaſtici* 44. & ad *Hebræos* 11. vbi Apoſtolus cùm Sanctos ex fide plurimùm commendaſſet, addidit: *Ideoque & nos tantam habentes impoſitam nubem teſtium, deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum; per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes ad Auctorem Fidei, & conſummatorem Ieſum*.

Plura de hoc argumento ſuppeditabit Diſſertatio quarta in Hiſtoriam noſtram Eccleſiaſticam Sæculi quinti, Quæſtione ſecunda Articulo 1.

ARTICVLVS III.

Sacrorum Reliquiarum honor primo Decalogi Præcepto non repugnat.

MArtyres enim, alióſue Sanctos viros cum Chriſto regnantes, non adoramus, multò minùs ipſorum Reliquias, ne ſeruiamus creaturæ potiùs quàm Creatori: ſed *Honoramus Reliquias Martyrum, vt Eum, cuius ſunt Martyres, adoremus. Honoramus ſeruos, vt honor ſeruorum redundet ad Dominum, qui ait: Qui vos ſuſcipit, me ſuſcipit*; (inquit *S. Hieronymus* Libro *Contra Vigilantium* Hæreticum, qui debitum Sanctorum Reliquijs honorem primus impugnauit:) Quem ex Eccleſiæ vniuerſæ, more atque vſu refellit S. Doctor, præſertimque Romanæ, cuius Epiſcopus *Super SS. Petri, & Pauli oſſa veneranda offert Domino Sacrificia, & tumulos eorum Chriſti arbitratur Altaria*. Honorem Sanctorum Reliquijs debitum probant Miracula, quæ Deus ad eorum ſepulcra edidit, atque etiamnum edit, cùm ipſi placet, ac ſupplicantium fides id meretur; oculis, & manibus, membriſque omnibus captis, in priſtinum ſtatum reſtitutis, mortuis ad vitam reuocatis, ex corporibus hominum eiectis dæmonijs; quæ non legiſſe, vt multi; non audiuiſſe, vt plurimi grauiſſimi viri, ſed ſe vidiſſe, teſtes locupletiſſimi *S. Ambroſius, & Auguſtinus* literis prodiderunt: Ille in *Exhortatione Virginitatis* Cap. 1. & 2. vbi de Sanctorum Martyrum *Vitalis, & Agricolæ* Reliquijs, & Epiſtola 22. Pariſienſis Editionis poſtremæ, vbi de Inuentione corporum *SS. Geruaſij, & Protaſij* Martyrum ſcribit: Iſte verò Libro 9. *Confeſſionum*, Cap. 7. & Libro 22. *De Ciuitate Dei*, Cap. 8. vbi & de *S. Stephani* Protomartyris Reliquijs nuper inuentis multa habet, & de varijs Miraculis illarum virtute effectis. Et Sermone 317. aliàs 92. *De Diuerſis*, qui quartus eſt de *S. Stephano* Martyre: *Exiguus puluis* (inquit) *tantum populum congregauit: Cinis latet, beneficia patent. Cogitate Chariſſimi, quæ nobis Deus ſeruet in regione viuorum, qui tanta præſtat de puluere mortuorum*. Quid multa? Si Apoſtoli *Pauli* ſudaria, & ſemicinctia, ſi vmbra *S. Petri*, priuſquàm vita per Martyrium functi eſſent, depulerunt morbos, viréſque reſtituerunt, vt *Actuum* 5. & 19. refert S. Lucas: Quis negare audeat Deum per ſacros cineres, oſſa, cæteráſque Sanctorum Reliquias ſimilia Miracula patrare? Id declarauit cadauer illud, quod fortè illatum in Sepulchrum *Eliſæi*, eius tactis oſſibus ſubitò reuixit. (*4. Regum* 13.) Ex quibus Scripturæ Sacræ locis honorem Sanctorum Reliquijs debitum probauerunt quarti Sæculi Patres, præſertim *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi 18. & *S. Hieronymus Epiſtola* 53. *ad Riparium, De errore Vigilantij*: Cuius ad finem ſe Eccleſiæ fidem propugnare diſertè aſſerit. *Non tam* (inquit) *illius infidelitatem, quæ omnibus patet, quàm noſtram Fidem aperuimus*. Secundùm

cundùm hanc fidem Concilium Carthagineſe 5. Canone 4. ſtatuit, Ne Altaria abſque Reliquijs Martyrum exſtruantur. Quinam autem maior ſacrarum Reliquiarum honos, quàm in Altari condi, vbi Domino Sacrificium offertur? Hanc Fidem confirmauerunt Septima Synodus OEcumenica, Nicææ aduerſus Iconomachos celebrata, & Tridentina Seſſione 25. Quæ Epiſcopis omnibus, & cæteris docendi munus, curámque ſuſtinentibus præcipit, vt Fideles doceant, iuxta Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccleſiæ vſum, à primæuis Chriſtianæ Religionis temporibus receptum, Sanctorúmque Patrum conſenſionem, & Sacrorum Conciliorum Decreta, *Sanctorum Martyrum, & aliorum cum Chriſto viuentium ſancta corpora, quæ viua membra fuerunt Chriſti, & templum Spiritus Sancti, ab ipſo ad æternam vitam ſuſcitanda, & glorificanda, à Fidelibus veneranda eſſe: Per quæ multa beneficia à Deo hominibus præſtantur: Ita vt affirmantes, Sanctorum Reliquijs venerationem atque honorem non deberi; vel eas, aliáque ſacra Monumenta à Fidelibus inutiliter honorari; atque eorum opis impetrandæ causâ Sanctorum Memorias fruſtra frequentari; omninò damnandos eſſe, prout iampridem eos damnauit, & nunc etiam damnat Eccleſia.*

Hoc argumentum pleniùs tractatum eſt Diſſertatione quinta in Hiſtoriam noſtram Eccleſiaſticam Sæculi quinti, Quæſtione prima.

ARTICVLVS IV.

Sanctorum Inuocatio primo Decalogi præcepto non prohibetur.

HÆc Propoſitio Dogma Fidei eſt, cùm Scriptura Sacra, & Traditio, quæ Deum vnum adorandum, eique ſoli ſeruiendum vbique clamant; Angelorum nihilominus, & Sanctorum cum Chriſto viuentium inuocationem approbent vt piam atque vtilem. Geneſis ſcilicet 48. refertur, Iacob Patriarcham filijs ſuis benedicentem, ſic precatum fuiſſe: *Angelus qui eruit me de cunctis malis, benedicat pueris iſtis: & inuocetur ſuper eos Nomen meum; Nomina quoque Patrum meorum Abraham, & Iſaac.* En inuocationem expreſſam Angeli, & Sanctorum Patriarcharum defunctorum. Apocalypſis Cap. 1. *S. Ioannes* pacem Fidelibus adprecatur ab Angelis Thronum Dei cingentibus: *Gratia vobis & pax* (inquit) *ab eo qui eſt, & qui erat, & qui venturus eſt, & à ſeptem Spiritibus, qui in conſpectu throni eius ſunt.* Sic autem pacem ab Angelis adprecari, quid aliud eſt, quàm ipſorum patrocinium inuocare, vt gratiam, & pacem à Deo pro Fidelibus poſtulent? *Exodi* 32. Moſes Deo his verbis ſupplicat: *Recordare Domine Abraham, Iſaac, & Iſrael ſeruorum tuorum, quibus iuraſti per temetipſum, &c.* Et 2. *Paralipomenon* 6. Salomon Deum orans, ait: *Memento miſericordiarum Dauid ſerui tui.* Deus ipſe propter merita Sanctorum beneficia confert hominibus, vt conſtat ex his verbis 4. Regum 19. *Protegam vrbem hanc, & ſaluabo eam propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Pium igitur ac vtile eſt Sanctorum merita Coram Deo allegare, vt illius beneficia impetremus.

Præterea, Sanctos pro nobis orare, Scriptura Sacra docet, *Ieremiæ* Cap. 15. vbi Dominus ait: *Si ſteterint Moyſes, & Samuël coram me, non eſt anima mea ad populum iſtum.* Ex quibus colligitur, Moyſen & Samuëlem orare ſolitos pro populo Iſrael, non ſolùm dum in terris viuerent, ſed etiam poſt felicem obitum. *Machabæorum* 2. Cap. 15. *Ieremias* mortuus orare dicitur pro populo: *Hic eſt fratrum amator, & populi Iſraël: Hic eſt qui multum orat pro populo, & vniuersâ ſanctâ ciuitate, Ieremias Propheta Dei.* Sed & *S. Petrus* orationes ſuas ac patrocinium apud Deum Fidelibus poſt obitum ſuum pollicetur, Epiſtolæ 2. Cap. 1. *Dabo autem operam, & frequenter habere vos poſt obitum meum, vt horum memoriam faciatis.* Denique Apocalypſis 5. legimus quòd *Viginti quatuor Seniores ceciderunt coram Agno, habentes ſinguli citharas, & phialas aureas plenas odoramentorum, quæ ſunt orationes Sanctorum.* Id eſt, preces Fidelium hîc in terris degentium, Cœlites Deo offerunt, ſuóque Patrocinio commendant. Quid verò prohibet, vt quos ſedulò pro nobis Deum deprecari ſcimus, eorum etiam precibus concedi petamus, vt in omnibus diuinæ protectionis muniamur auxilio? Certè non poterit fructus Communionis Sanctorum Eccleſiæ Triumphantis nobis applicari, niſi per fidem, quæ pijs votis ac deſiderijs excitanda eſt. Perinde autem eſt apud Deum, qui cordis inſpector eſt, & precantis affectum, non ſtructuram verborum examinat, ſiue dicamus: Scimus, Maxime & Optime Deus, Deiparam Virginem, S. Petrum, S. Stephanum orare pro nobis; eorum itaque precibus concede, vt tuæ protectionis auxilio muniamur: Siue dicamus, Sancta Maria Mater Dei, Sancte Petre, Sancte Stephane, orate pro nobis. Sed quantùm ad nos attinet, cùm Sanctos nominatim inuocamus, non ſolùm fidem, ſed etiam mutuæ charitatis affectum exprimimus; perſuaſum habentes, Deiparam Virginem, Apoſtolos, & Martyres, qui adhuc in corpore conſtituti pro cæteris orare voluerunt, & potuerunt, nunc tantò magis *De noſtra ſalute eſſe ſolicitos*, cùm *de ſua ſorte ſecuri* ſunt, *poſt coronas, victorias, & triumphos*; vt *S. Cyprianus* Libro *De Mortalitate*, & *S. Hieronymus* Libro *Contra Vigilantiam* loquuntur. Ad quam rationem accedit conſuetudo ab Apoſtolis accepta, & in Eccleſia Dei perpetuò retenta, & conſeruata, cuius teſtes ſunt *SS. Cyprianus* Epiſtola 57. *Baſilius* Oratione in 40. Martyres, *Gregorius Nazianzenus* Oratione 18. In S. Cyprianum, & Oratione 20. De Laudibus S. Baſilij; *Gregorius Nyſſenus* Oratione de Theodoro Martyre; *Ioannes Chryſoſtomus* Homilia 45. de S. Meletio; *Aſterius* Amaſenus Epiſcopus in Encomio Martyrum; *Ambroſius* Libro *De Viduis*, Cap. 9. *Auguſtinus* Libro 7. de Baptiſmo contra Donatiſtas Cap. 1. S. Cyprianum inuocans, & paſſim in Sermonibus; Synodus Chalcedonenſis OEcumenica, cuius Patres Actione 11. conclamarunt: *Flauianus poſt mortem viuit, Martyr pro nobis oret.* S. Leo Sermone 1. De Natali Apoſtolorum Petri, & Pauli; *Theodoretus* Libro *De curandis Græcorum Affectionibus* Sermone 8. qui *De Martyribus* inſcribitur, & alij. Itaque iuremeritò Sacra Synodus Tridentina Seſſione 25. pronunciauit: *Sanctos cum Chriſto regnantes orationes ſuas pro hominibus Deo offerre; bonum atque vtile eſſe ſuppliciter eos inuocare; & ob beneficia impetranda à Deo per Filium eius Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui ſolus noſter Redemptor, & Saluator eſt, ad eorum orationes, opem, auxiliúmque confugere: Illos verò qui negant Sanctos æternâ felicitate in cœlo fruentes, inuocandos eſſe: aut qui aſſerunt vel illos pro hominibus non orare; vel eorum vt pro nobis etiam ſingulis orent, inuocationem eſſe idololâtriam; vel pugnare cum verbo Dei, aduerſarique honori vnius Mediatoris Dei, & hominum Ieſu Chriſti; vel ſtultum eſſe in cœlo regnantibus voce vel mente ſupplicare, impiè ſentire.*

Impiè igitur Hæretici obijciunt, Superuacaneum eſſe Sanctorum patrocinium, quòd Deus ſine interprete precibus noſtris occurrat. Multa enim Deus non concedit, niſi Mediatoris ac deprecatoris opera, & officium acceſſerit. Quod illuſtribus Abimelech, & Iob amicorum confirmatur exemplis, quorum peccata nonniſi Abraham, & Iob precibus condonauit. *Geneſis* ſcilicet 20. Dominus Abimelecho ſic de Abraham loquitur: *Orabit pro te, quia Propheta eſt, & viues.* Et Iob vltimo ſic amicos Sanctiſſimi patientiſſimíque Viri compellat: *Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis, faciem eius ſuſcipiam, vt non imputetur vobis ſtultitia.* Sic *Ioëlis* 2. iubentur Sacerdotes inter veſtibulum, & altare ſupplicare pro populo, & dicere: *Parce Domine, parce populo ſuo, &c.* Sæpè etiam in Leuitico dicitur: *Rogabit pro eo Sacerdos, & dimittetur ei.* Hinc Deus Moyſi pro populo Iſrael oranti ait: *Dimitte me, vt iraſcatur furor meus.* Quibus verbis ſignificauit, *Plurimùm apud ſe prodeſſe illi populo, quia ſic ab illo viro diligebantur, quem ſic Dominus diligebat: Vt eo modo admonerentur, cùm materia noſtra nos grauant ne diligamur à Deo, releuari nos apud Eum illorum meritis poſſe, quos diligit;* (inquit *S. Auguſtinus* Quæſtione 149. in *Exodum*.) Paulus etiam Apoſtolus in omnibus pene Epiſtolis, & ſe ſuis in orationibus ſine intermiſſione memoriam facere eorum ad quos ſcribit, profitetur, & eorum viciſſim orationes pro ſe, & pro felici prædicationis Euangelicæ exitu implorat. *Iacobus* denique Apoſtolus Cap. 5. Epiſtolæ ſuæ Catholicæ ſcribit: *Orate pro inuicem, vt ſaluemini.* Porrò ſi ſuperuacaneæ non ſunt Iuſtorum in terris militantium orationes cùm pro alijs apud Deum

inter-

intercedunt: Multò minùs ſuperuacaneæ ſunt orationes Sanctorum in cœlis regnantium; eorúmque patrocinium apud Deum adhibere, ſalutis noſtræ rebus longè vtilius erit. Vnde *S. Auguſtinus*, Sermone 320. aliàs 31. *De Diuerſis*, qui ſextus eſt de *S. Stephano*, ait: *In cuius nomine faciebat antequam carnem deponeret, in eius nomine faciunt orationes eius vt beneficia impetrentur, quibus nouit eis dari debere.*

Fruſtra etiam quis obijceret, Fieri inopiâ, & imbecillitate fidei, vt Sanctos internuncios, & patronos adhibeamus: Nam pius ille Centurio, cuius fidem ſingulari præconio Chriſtus Dominus commendauit, dicens: *Non inueni tantam fidem in Iſraël*, Seniores tamen Iudæorum amicos ſuos ad Saluatorem miſit, vt laboranti puero ſalutem impetrarent.

Matth. 8. & Luc. 7.

Verùm (inquiunt) ſolùm Deum inuocare licet, dicente Apoſtolo ad Romanos 10. *Quomodo inuocabunt in quem non crediderunt?* Vnde *S. Auguſtinus*, Libro 20. *De Ciuitate Dei*, Cap. 10. ait: *Non erigimus Altaria, in quibus ſacrificemus Martyribus, ſed vni Deo, & Martyrum, & noſtro: Ad quod Sacrificium, ſicut homines Dei, qui Mundum in eius confeſſione vicerunt, ſuo loco, & ordine nominantur; non tamen à Sacerdote, qui ſacrificat, inuocantur.*

Huic obiectioni facilè reſpondetur, Apoſtolum loqui de inuocatione Deo propriâ, quâ ipſum vt bonorum omnium ac noſtræ ſalutis primum ſolúmque Auctorem appellamus, & pro ope ſua virtute impertienda interpellamus. Præmiſerat enim Apoſtolus: *Idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.* Sed hoc modo non inuocamus Sanctos, ſed illos interpellamus vt Dei amicos ac Miniſtros; vt Deum, apud quem gratia ac fauore meritiſque plurimùm poſſunt, pro nobis orent, vt nobis laborantibus, ſua, non ipſorum virtute, opem afferat ſalutarem: Quemadmodum Apoſtoli Chriſtum pro Muliere Chananæa deprecabantur, dicentes: *Dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Nomen porrò inuocationis hoc etiam ſenſu congruè vſurpari Scriptura Sacra docet Geneſ. 48. vbi Iacob filijs Ioſeph benedicens, ait: *Inuocetur ſuper eos nomen meum, nomina quoque patrum meorum Abraham, & Iſaac.* Eum autem qui ſic inuocatur, fidei noſtræ obiectum eſſe minimè neceſſe eſt: Alioquin Sanctorum in terris viuentium opem, & patrocinium apud Deum expetere non poſſemus, quia in ipſos non credimus. Idem eſt *S. Auguſtini* ſenſus: Sanctos enim Martyres ea ſolùm ratione inuocari negat, vt eis Sacrificium offeratur. Vnde ſubdit: *Deo quippe, non ipſis ſacrificat, quamuis in memoria ſacrificet eorum: Quia Dei Sacerdos eſt, non illorum. Ipſum verò Sacrificium corpus eſt Chriſti, quod non offertur ipſis, quia hoc ſunt, & ipſi.*

Matth. 15

Iniuriam fieri Chriſto Ieſu, qui *Vnus Mediator Dei, & hominum* eſt, ſi Sanctos velut Mediatores noſtros apud Deum interpellemus, abſque ratione obijciunt Hæretici. Quamuis enim ſolus Chriſtus perfecta ratione Mediator ſit Dei, & hominum; Mediator (inquam) redemptionis officio, quia *Dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus*, vt loquitur ibidem Apoſtolus) qui vnus per ſanguinem Patri cæleſti nos reconciliauit. Et qui *Per proprium ſanguinem introiuit ſemel in ſancta, æterna redemptione inuentâ*: Et *Saluare in perpetuum poteſt accedentes per ſemetipſum ad Deum, ſemper viuens ad interpellandum pro nobis*; (vt idem ſcribit ad *Hebræos* Cap. 7. & 9.) Sancti tamen inferiori quadam, & minus perfecta ratione ſunt Mediatores, nimirum interceſſionis ſuffragio, quatenus pro nobis Deum orant, non proprio merito, ſed meritis Chriſti Saluatoris noſtri ſubnixi: Per quem & ipſi, & nos omnes acceſſum habemus ad Patrem. Hoc enim ſenſu iuſtum quemque Mediatorem dici poſſe docet Scriptura, cùm Moſes *Deuteronomij* 5. dicat Iſraelitis: *Ego ſequeſter, & medius fui inter Dominum, & vos in tempore illo*: Et Apoſtolus ad *Galatas* 3. ſcribat, *Legem ordinatam* fuiſſe *per Angelos in manu Mediatoris*, hoc eſt, in manu Moyſis. Et certè ſi propterea ſubſidijs Sanctorum vti non liceat, quòd vnum patronum habemus Ieſum Chriſtum, numquam commiſiſſet Apoſtolus, vt ſe tanto ſtudio fratrum viuentium precibus commendari, & adiuuari vellet. Neque enim minùs viuorum preces, quàm eorum qui in cœlis ſunt, Sanctorum deprecatio, Chriſti Mediatoris gloriam, & dignitatem imminuerent. Id totum *S. Auguſtinus* paucis verbis explicat Libro 2. *Contra Parmenianum*, Cap. 8. *Homines omnes Chriſtiani inuicem ſe commendant orationibus ſuis. Pro quo autem nullus interpellat, ſed ipſe pro omnibus, hic vnus veréſque Mediator eſt*: De quo *S. Ioannes* Epiſt. 1. ſcribit: *Si quis peccauerit, Aduocatum habemus apud Patrem Ieſum Chriſtum.* Sancti tamen pro nobis diuinam miſericordiam deprecantur: Pro ſe inuicem omnia Eccleſiæ membra orant: *Caput pro omnibus interpellat*, (inquit *S. Auguſtinus*; Tractatu 1. in Epiſtolam 1. S. Ioannis.) Verùm quicquid à Deo, adhibita Sanctorum interceſſione petit Eccleſia, totum illud Chriſti meritis ſe impetraturam profitetur, & confidit, Orationes ſuas his verbis abſoluens: *Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum*: Hac de veritate perſuaſa, quam *S. Auguſtinus* in Pſalmum 108. litteris prodidit: *Oratio quæ non fit per Chriſtum, non ſolùm non poteſt delere peccatum, ſed etiam ipſa fit in peccatum.*

1. ad Timot. 2.

Qua autem ratione Sancti neceſſitates noſtras precéſque cognoſcant, non eſt curioſiùs diſquirendum. Quamquam enim viuentium rebus *per naturam* intereſſe non poſſunt, interſunt tamen *per diuinam potentiam*. Poſſunt referentibus Angelis ea diſcere quæ hic aguntur, & quæ vnumquemque illorum noſſe debere iudicat Deus, cui cuncta ſubiecta ſunt. Poſſunt *Spiritu Dei reuelante* cognoſcere non ſolùm præterita, vel præſentia, verùm etiam futura, *Quæ neceſſarium eſt eos noſſe*, & quæ ad eorum ſtatum pertinent; (vt ait *S. Auguſtinus*, Libro *De Cura gerenda pro Mortuis*, Cap. 15.) Vt vt eſt, probabilior eſt, & recepta in Scholis Theologorum Sententia, Sanctos in Deo, quem vident ſicuti eſt, preces ad ſe directas cognoſcere, ſecundùm illud *S. Gregorij*, Libro 12. *Moralium*, Cap. 14. *Quæ intus omnipotentis Dei claritatem videat, nullo modo credendum eſt, quia foris ſit aliquid quod ignorant.* Hinc *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione 24. de *S. Athanaſio* ait: *Ab alto, rectè noui, res inſpicit noſtras.* Sanè ſi *Gaudium eſt in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente*, cœleſtes Ciues noſſe quæ hic aguntur, quantùm Deo placet vt noſcant, minimè dubium eſt.

De hoc argumento plura dabit Diſſertatio Quinta in Hiſtoriam noſtram Eccleſiaſticam Sæculi Quinti, Articulo Secundo.

ARTICVLVS V.

Primi Præcepti altera pars explicatur: NON FACIES TIBI SCVLPTILE, &c.

QVod dictum eſt, *Non habebis Deos alienos coram me*, ſequentibus verbis perfectiùs explicatur: *Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in aquis ſub terra: Non adorabis ea, neque coles.* Quo præcepto pingendi, fingendi, ſculpendíque artem omninò prohiberi non eſt exiſtimandum. Nam in Scripturis iuſſu Dei ſimulacra, & imagines effictas legimus, Cherubim ſcilicet ac Serpentis Ænei: Sed prohibuit Deus imagines ſtatui ad cultum Diuinitatis, quaſi vel ipſa imago eſſet Deus, vel creatura per eam repræſentata, vel quaſi aliqua imago veram Diuinitatem exprimere poſſet.

Exod. 20.

Exod. 25

Num. 21.

" Duplici autem potiſſimum ratione, quod ad hoc præ-
" ceptum attinet, Dei Maieſtatem vehementer lædi
" docet Concilij Tridentini Catechiſmus. Altera, ſi
" Idola, & Imagines tamquam Deus colantur, aut cre-
" datur ineſſe aliqua in his Diuinitas, vel virtus, propter
" quam ſint colendæ; vel quòd ab eis ſit aliquid peten-
" dum, vel quòd fiducia in imaginibus ſit figenda, velu-
" ti olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis ſpem ſuam
" collocabant, quod paſſim ſacræ Litteræ reprehen-
" dunt. Altera, ſi quis conetur Diuinitatis formam ali-
" quo artificio effingere, quaſi corporeis oculis conſpici,
" vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit. *Quis enim Deum, qui ſub aſpectum non cadit, qui corporis expers eſt, qui nullis terminis circumſcribi, nec vllâ figurâ deſcribi queat, poſſit exprimere*; (Inquit *S. Ioannes Damaſcenus* Libro 4. *De Fide Orthodoxa*, Cap. 17.) Quæ res in Septima Synodo OEcumenica, Nicææ celebrata, Actione 3. vberiùs explicatur. Præclarè igitur Apoſtolus ad *Romanos* 1. de Gentilibus ait: *Mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis homi-*

hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium. Propter quòd tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum.: Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium: Et coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potiùs quam Creatori, qui eſt benedictus in ſæcula. Creaturas enim tanquàm Deos venerabantur, qui creatarum rerum imagines ponebant. Quocirca Iſraëlitæ, qui ante Vituli ſimula-
xodi 32. chrum aureum clamabant: *Hi ſunt Dij tui Iſraël, qui te eduxerunt de Terra Ægypti*, illudque adorauerunt, me-
al. 105. ritò idololatræ ſunt appellati; quia *Mutauerunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum.*

„ Cùm igitur Dominus Deos alienos coli prohibuiſ-
„ ſet; vt pœnitus idololatriam tolleret, imaginem Di-
„ uinitatis ex ære duci, aut aliâ quauis materiâ fieri
„ prohibuit: Quod *Iſaïas* declarans, Cap. 40. ait: *Cui ſimilem feciſtis Deum, aut quàm imaginem ponetis ei?* Qui ſcilicet ſpiritus eſt, & in omnibus eſt, & vbique diſcurrit, & terram quaſi pugillo continet. Et infrà: *Cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis? dicit Sanctus.* Hinc Moſes Populum auertere ab idololatria volens, *Deuteronomij* 4. ait: *Non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt Dominus vobis in Oreb de medio ignis: Ne fortè decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi, vel fœminæ, ſimilitudinem omnium iumentorum, quæ ſunt ſuper terram, vel auium ſub cœlo volantium, atque reptilium, quæ mouentur in terrâ, ſiue piſcium, qui ſub terra morantur in aquis: Ne fortè eleuatis oculis ad cœlum videas Solem, & Lunam, & omnia Aſtra cœli, & errore deceptus adores ea, & colas, quæ creauit Dominus Deus tuus, in miniſterium cunctis gentibus, quæ ſub cœlo ſunt.* Hinc Apoſtolus Athenienſibus Euangelium prædicans, *Actuum* 17. aiebat: *Genus ergo cùm ſimus Dei, non debemus exiſtimare auro, aut argento, aut lapidi ſculpturæ artis, & cogitationis hominis, Diuinum eſſe ſimile.*

ARTICVLVS VI.

Vſus, & Veneratio ſacrarum Imaginum, hoc præcepto non prohibentur.

CHriſti enim Domini, Deiparæ Virginis, & omnium Sanctorum Imagines, & habere, & venerari, grati animi certiſſimum argumentum eſt, & magnas vtilitates affert. Siquidem libri ſunt rudium, & imperitorum, & ad cognoſcendum vtriuſque Teſtamenti Hiſtoriam, atque eius memoriam identidem renouandam plurimum conducunt: Quà rerum diuinarum memoriâ excitati, ad colendum atque amandum Deum vehementius accenduntur. Sanctorum quoque Imagines in Templis collocantur, vt eorum piè geſta in memoriam reuocemus, eóſque ſtudeamus imitari. Cæterùm, qui ſacris imaginibus exhibetur honos, non eſt adoratio, aut ſeruitus qualis exhibetur Sanctiſſimæ Trinitati, ſed cultus longè inferior etiam eo, qui Chriſto, vel Deiparæ Virgini, aut Sanctis exhibetur. Non enim Imagines propter ipſas colimus, ſed propter prototypa, ad quæ refertur huiuſmodi honos: Sicut ſalutatio exhibita Regis imagini, refertur ad Regem; & genuflexio, vel capitis inclinatio facta Sanctiſſimo Nomini Ieſu, de quo dictum eſt ab Apoſtolo, *In nomine Ieſu omne genu flectatur*, ad ipſam Chriſti Ieſu Saluatoris noſtri perſonam refertur. Vnde *S. Gregorius*, Epiſtolâ 54. Libri 7. ad *Secundinum Incluſum* datâ, qui Chriſti imaginem ab ipſo poſtulauerat, ſcribit: *Valde nobis poſtulatio tua placuit: Quia illum toto corde, totâ intentione quæris, cuius imaginem præ oculis habere deſideras, vt te viſio corporalis quotidiana reddat exercitatum; vt dum picturam illius vides, ad illum animo inardeſcas, cuius imaginem videre deſideras. Abs re non facimus, ſi per viſibilia, inuiſibilia demonſtramus. Sic homo qui alium ardenter videre deſiderat, aut ſponſam amans, videre conatur, ſi contigerit eam ad balneum, aut ad Eccleſiam ire, ſtatim per viam incedenti ſe præparat, vt de viſione eius hilaris recedat. Scio quidem, quòd Imaginem Saluatoris noſtri non ideò petis, vt quaſi Deum colas, ſed ob recordationem Filij Dei in eius amore recaleſcas, cuius imaginem videre deſideras. Et nos quidem non quaſi ante Diuinitatem, ante illam proſternimur; ſed illum adoramus, quem per imaginem aut natum, aut paſſum, ſed & in throno ſedentem recordamur.* Vno verbo, & Chriſti Saluatoris imaginem, & Crucem quam ſuo ſanguine conſecrauit, eiuſue figuras, & ſigna veneramur, *Non latriâ, ſed habitudine*; (vt loquitur Septima Synodus generalis) id eſt, eo cultu & honore, qui ad prototypum referatur. Et cùm Fideles coram Chriſti, Deiparæ Virginis, aut Sanctorum imaginibus procumbunt, vel orant, non imagines ipſas, ſed Chriſtum coram imagine ſua adorant, Deiparam vel Sanctos coram eorum imaginibus venerantur, Deum orant, Sanctorum apud Deum patrocinium implorant, vt conſtat ex Romano Pontificali, in Benedictione Imaginum. *Omnipotens ſempiterne Deus, qui Sanctorum tuorum Imagines, ſeu effigies ſculpi, aut pingi non reprobas, vt quoties illas oculis corporis intuemur, toties eorum actus, & Sanctitatem ad imitandum memoriæ oculis meditemur: Hanc quæſumus Imaginem in honorem, ac memoriam beati Apoſtoli tui*, vel *Martyris, Confeſſoris*, aut *Virginis adaptatam benedicere ac ſanctificare digneris; & præſta, vt quicumque* CORAM ILLA *ipſum glorioſiſſimum Apoſtolum tuum*, vel *Martyrem, Confeſſorem*, aut *Virginem ſuppliciter honorare ſtuduerit, illius precibus, ac obtentu à te gratiam in præſenti, & æternam gloriam obtineat in futuro: Per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum Filium tuum.*

Honorem ſacris imaginibus Chriſti, Deiparæ Virginis, & Sanctorum debitum, Traditione ſeu verbo Dei non ſcripto confirmatum aſſeruere SS. Patres, vindicauit Eccleſia, quæ Iconomachos illud Fidei Catholicæ caput impiè, ac proteruè negantes, illas frangentes ac euertentes, Idoláque appellantes, damnauit, & Anathemate confixit in Septima Synodo Generali Nicææ congregatâ, *Hadriano I.* Romano Pontifice per Legatos præſidente, Imperatoribus Orientis *Conſtantino*, & *Irene* eius Matre, promouentibus, anno Chriſti ſeptingenteſimo octogeſimo-ſeptimo. Tridentina Synodus eamdem Traditionem ſecuta, Eccleſiæ fidem circa ſacrarum Imaginum vſum ac venerationem confirmauit, declarauit, explicuit contra recentes Hæreticos, his verbis, Seſſione 25. *Imagines Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum, in Templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem, & venerationem impertiendam*, Paſtores docere debet: *Non quòd credatur ineſſe aliqua in iis Diuinitas, vel virtus, propter quam ſint colendæ, vel quod ab iis ſit aliquid petendum; vel quòd fiducia in Imaginibus ſit figenda; veluti olim fiebat à Gentibus, quæ in Idolis ſpem ſuam collocabant; ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræſentant: Ita vt per imagines, quas oſculamur, & coram quibus caput aperimus, & procumbimus, Chriſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſimilitudinem gerunt, veneremur: Id quòd Conciliorum, præſertim verò Secundæ Synodi Nicenæ Decretis, contra Imaginum oppugnatores eſt ſancitum.*

Illud verò diligenter doceant Epiſcopi, Per hiſtorias Myſteriorum noſtræ Redemptionis, picturis vel alijs ſimilitudinibus expreſſas, erudiri & confirmari Populum in Articulis Fidei commemorandis, & aſſiduè recolendis: Cùm verò ex omnibus ſacris Imaginibus magnum fructum percipi; non ſolùm quia admonetur Populus beneficiorum, & munerum, quæ à Chriſto ſibi collata ſunt; ſed etiam quia Dei per Sanctos miracula, & ſalutaria exempla oculis Fidelium ſubijciuntur, vt pro iis Deo gratias agant, ad Sanctorúmque imitationem vitam moréſque ſuos componant, excitentúrque ad adorandum, & ad diligendum Deum, & ad pietatem colendam. Si quis autem his Decretis contraria docuerit; Anathema ſit.

De hoc argumento plura dabit Diſſertatio Sexta in Hiſtoriam noſtram Eccleſiaſticam Sæculi Octaui.

ARTICVLVS VII.

Regulæ Praxim ſpectantes circa Sanctorum Inuocationem, Sacrarum Reliquiarum honorem, & Imaginum Venerationem.

REGVLA I.

CVm inuocantur Sancti, ſpes fiduciáque omnis in ſolo Deo collocanda eſt. Nec ſingulorum morborum curam ita ſingulis Sanctis peculiariter aſſignatam eſſe exiſtimare Fideles debent, quaſi ad eorum curationem, aut leuamen obtinendum alij ſuis apud Deum ſuffragijs nihil poſſint.

Maledictus, qui confidit in homine, etiam Sancto, ſed ſpes omnis, & fiducia in Deo reponenda eſt, vt monet *S. Petrus*, Epiſtolæ ſuæ primæ, Cap. 5. *Omnem ſollicitudinem veſtram proiicientes in eum, quoniam ipſi cura eſt de vobis*. Docenda eſt igitur plebs fidelis, vt Deo tamquàm omnis boni tam ſpiritualis, quàm corporalis auctori ſuas preces offerat, Sanctis verò non aliter, quam interceſſoribus, & patronis. Sicut ergo *Aſa* Rex Iuda, cum ægrotaſſet dolore pedum vehementiſſimo, non ob id reprehenſus eſt, quod Medicorum opem implorasset, cum alibi dicat Scriptu-
Eccli. 38. ra, *Honora Medicum propter neceſſitatem: Etenim creauit illum Altiſſimus*: Sed quia *In infirmitate ſua non quæſiuit Dominum, ſed magis in Medicorum arte confiſus eſt*; vt habetur 2. *Paralipomenon* 16. Cùm tamen abſque Domini ope ne tantillum quidem omnis Medicorum ars valeat, ſicut ſcriptum eſt Pſalmo 87. *Nunquid Medici ſuſcitabunt, aut confitebuntur tibi?* Sic non in Sanctis, qui diuinæ Medicinæ ſunt adiutores, quatenus animæ, corporiſque ſanitatem precibus ſuis impetrant Fidelibus, qui ipſorum implorant opem; ſed in Deo, & Chriſto, in cuius manu ſunt vita, & mors, qui mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit, ſpes omnis ac fiducia ponenda eſt. Non enim ſuâ virtute, aut poteſtate morbos curant, edúntq; Miracula Sancti, ſiue in terris viuentes, ſiue regnantes in cœlo, ſed Dei virtute, vt docet *S. Petrus* Actuum 3. *Viri Iſraëlitæ, quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quaſi noſtra virtute aut poteſtate fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob, Deus Patrum noſtrorum, glorificauit Filium ſuum Ieſum. Et in fide Nominis eius, hunc, quem vos vidiſtis, & noſtis, confirmauit Nomen eius: & fides, quæ per Eum eſt, dedit integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrûm*. Quamobrem non eſt exiſtimandum Sanctis certos morbos ſanandi poteſtatem quaſi viritim ad ſcriptam ſic eſſe, aut curationum dona ita eſſe inter eos diuiſa, nihil vt alij poſſint in eorumdem ſanatione morborum. Id enim à pietate, & Eccleſiæ ſententia, vsúque ſupplicationis alienum eſt. Piè tamen Dominum oramus, vt quemadmodum olim ad preces Sanctorum quoſdam morbos depulit; ita eoſdem ipſorum interceſſione nunc pellat. Sic precari poſſumus Dominum, vt quemadmodum orante S Petro, ſocrum eius à febribus liberauit, ita nos à febrium ardoribus liberare dignetur. Sic oratur Deus, vt quemadmodum interceſſione *S. Rochi* plurimos ab epidimiæ peſte liberare in hanc vſque diem dignatus eſt, Ita nos à peſtilentiæ morbo, & ſubitanea morte illius interceſſione liberare dignetur. Hoc pacto ſpes ſanitatis conſequendæ non in *S. Rochum*, ſed in Chriſtum conijcitur, idque fide, per recordationem miraculorum, interceſſione *S. Rochi* à Deo editorum, excitatâ. Sic in Hiſtoria S. Agnetis Virginis, & Martyris, Epiſtola primâ inter eas, quæ ex Ambroſianarum numero ſegregatæ, & in Appendicem reiectæ ſunt in Editione poſtrema Pariſienſi, Conſtantia Auguſta Agnetem Virginem precatur ad eius ſepulchrum non, vt vulneribus ſuis medeatur, ſed, vt pro ſe apud Chriſtum Sponſum ſuum intercedat. Subinde Agnes Conſtantiæ repentinâ ſomni ſuauitate correptæ, reſpondet: *Conſtanter age, Conſtantia, & crede Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei eſſe Saluatorem tuum, per quem modò conſequeris omnium vulnerum, quæ in corpore tuo pateris, ſanitatem*. Non ſibi, ſed Domino Ieſu donum ſanitatis Agnes tribuit. Et ſubdit Auctor Epiſtolæ: *Quotquot credentes ad eius ſepulchrum adueniſſent, ſaluabantur, quacumque infirmitate detenti eſſent. Quod facere Chriſtum nullus dubitat vſque in hodiernum diem*. Sic cùm oramus, vt quemadmodum Deus animum Apolloniæ Virginis, & Martyris confirmauit, ne contuſione dentium à Fidei confeſſione deficeret, & nobis, cum dentium dolore vexamur, patientiam tribuat, noſque corroboret; non adſcribimus *S. Apolloniæ* dentium medelam, ſed Dei miſericordiam imploramus, cuius in *Apollonia* ſpeciem exhibuit. Doceantur itaque Populares minùs docti, *Vt cùm Sanctorum Memorias viſitant, & eorum auxilium implorant, ac Chriſtiana conſuetudine Orationem Dominicam recitant, intelligant ſe eam non ad Sanctos, ſed ad Deum dirigere adiunctis ſibi comprecatoribus Sanctis*. Decretum eſt Concilij Cameracenſis anno 1565. Quod & populo explicari iubet diſcrimen locutionis quâ vſa eſt, & vtitur Eccleſia, cùm inuocatur Deus, & cùm inuocantur Sancti; in ea enim facilè perſpicitur alium eſſe cultum, qui exhibetur Deo, alium qui Sanctis defertur.

R E G V L A II.

Nulla noua Miracula prædicanda ſunt aut admittenda, nec nouæ Reliquiæ recipiendæ, niſi recognoſcente, & approbante Epiſcopo: Qui ſimul atque de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in Conſilium Theologis, & alijs pijs viris, ea faciat, quæ veritati & pietati conſentanea iudicauerit.

ITa ſtatuit Sacra Synodus Tridentina, Seſſione 25. idemq; decernunt Concilia Mediolanenſia primum, quartum, & ſextum ſub *S. Carolo Borromæo*, Synodus Turonenſis anno 1583. Bituricenſis 1584. Aquenſis 1585. Toloſana 1590 Quomodo autem in ea recognitione ſe gerere debeat Epiſcopus, Concilium Mediolanenſe 4. P. 1. Cap. 2. explicat hunc in modum: *Scripta, tabulæ, literæ, certi Annalium Codices, aliaue cuiuſuis generis Monimenta, quæ in iis ipſis Eccleſiis, earúmue atrijs, atque ædibus, aut alijs locis extant, ſchedulæque vaſculis arciſue ſacrarum Reliquiarum affixæ incluſæue recognoſcantur accuratè, & diligenter. Vnde illarum, vel tranſlatio, vel collocatio ibi facta cognoſci, aut alia eiuſmodi notitia earumdem haberi queat. Teſtes præterea conquiruntur, ſi qui ſunt, qui teſtimonium dent antiquæ conſtantiſque traditionis, ex qua certa earum cognitio conſtet. Deinde, vt ſingulæ ipſæ ſacræ Reliquiæ, quas extare compertum eſt, ve ipſæ cernantur; ita tamen, vt vbi ſub Altaribus, aliiſue ſubterraneis eiuſmodi locis, corpora Sanctorum collocata reconditáue ſunt, nec oſtium neque feneſtra inſit vnde inſpici queant, non aperiantur aut effodiantur, niſi ob cauſam aliter Epiſcopus faciendum cenſuerit: Quâ omni recognitione factâ, diligentiâque adhibitâ, librum præcipuum certúmque confici Epiſcopus curet, in quo ſingula, quæ in Eccleſiis, & Vrbis, & Diœceſis ſunt, Reliquiæ ſacræ rectè atque ordine deſcribantur, notatis etiam diligenter, non ſolùm iis ipſis Eccleſiis vbi reconduntur, ſed ſcriptis etiam, annalibus, tabulis, aliiſue monumentis, è quibus illarum teſtimonium conſtet*. Ius autem illud recognitionis, & approbationis ſacrarum Reliquiarum habent Epiſcopi in Eccleſijs etiam Regularium, alijſque quauis Immunitate, aut Priuilegio donatis, vt declarat Concilium Mediolanenſe 4. ſub *S. Carolo*.

Inprimis autem Romani Pontificis Auctoritate, & approbatione opus eſt, vt inuentæ de nouo Reliquiæ venerationi Fidelium publicè exponantur. vt declarat Concilium Lateranenſe 4. ſub *Innocentio III.* Canone 62. & refertur Cap. *Cùm ex eo*, Extra, *De Reliquijs, & Veneratione Sanctorum*.

R E G V L A III.

Omnis abuſus, omniſque ſuperſtitio in ſacrarum Reliquiarum expoſitione, & cultu ſedulò ab Epiſcopis extirpari debet, caueríque præſertim ne turpis lucri, ſiue quæſtûs gratiâ exponantur.

ITa ſtatuit Sacra Synodus Tridentina, poſt Lateranenſem ſub *Innocentio III.* Canone mox citato, item Synodus Mediolanenſis 1. & aliæ poſt Tridentinam celebratæ.

R E G V L A IV.

Sacræ Reliquiæ in vaſculis honeſtis, & decoris recondi debent, & religiosè ſeruari, nuſquam verò extra capſam aut loculum oſtendi; nec abſque Sacris Ritibus, quibus Fideles ad earum venerationem excitentur.

HAnc Regulam tradunt *Innocentio III.* Cap. *Cùm ex eo*, Extra *De Reliquijs, & veneratione Sanctorum*, Synodus Mediolanenſis 4. Bituricenſis anno 1584. Aquenſis 1585. & aliæ. A Laïcis cuiuſuis ordinis aut dignitatis hominibus tractari non debent, cum hoc ſacrilegum, ac minus propterea ferendum *S. Gregorius* ſcribat.

Statuit

Statuit verò Synodus Mediolanenſis 4. Prouincialis ſub *S. Carolo*, quod & Aquenſis, Auenionenſis & Aquileienſis confirmant, vt *Cùm ab Eccleſiaſticis Ordiais hominibus illæ cùm ſuis loculis, vaſculiſue ſuſcipiuntur, vt vel populo oſtenduatur, vel in Altari exponautur, vel iu Proceſſionibus ferantur; primùm illis thurificatio adbibeatur; ſique in viu feruutur, tunc Acolytbus Sacerdoti illas ferenti præeut, qai item tburiſicet.*

Ne paſſim omai tempore, ſed certis santùm feſtorum dierum Colebrisatibus, vt potè in Nutiuitate Demini, Epipbania, Paſcba Reſurrectionis, Aſcenſioae, Pentecoſte, & eiuſmodi, Feſtóque ipſo die exponantar, oſtendaeúrue, qao illius Saacti, cuius Reliqaiæ ſunt, Eccleſia, ia qua recoaditæ ſunt, Celebritus ſolemni feſtóque Officio agutur; tum præterea qao die ob aliquam cuuſam iuſſerit, conceſſeritue.

Cùm Alturi exponuatar, bæc ſeruentur: Primò in illis expoaendis Proceſſio per Eccleſiam ab eiuſdem Clero agatur, certo luminam aamero adbibito. Rurſus idem præſtetur, cam reconduntur.

A Sacerdote, qui poſt Epiſcopum in illa Eccleſia dignitatem Sacerdotalem locum obtinet, niſi aliquando Epiſcopus ipſe id munus ſibi obeundum cenſuerit, exponantur & recondantur. Iſque ſuperpelliceo, & ſtola, vel plauiali etiam pro Reliquiarum, Eccleſiæue ratione, indutut ſit. Dúmqae exponuntur, & item cùm reconduatar, Hymnus cunatur, tum Antiphonæ, & alia ad buiuſmodi rem accommodata, vltimóque loco Oratio de Sunctis.

Dum in Altari expoſitæ ſunt, candolæ ſaltem quatuor grandiores accenſæ ibi colluceuut: Ad earúmque cuſtodiam adbibeatur, qui ſemper aſſiſtat, vaus, dúóue, Sacris Maioribus Ordinibus initiati, ijque moribus probati, ac ſuperpelliceo indati. Horum verò Clericorum, aoa Laicorum opera, miuiſterióue adbibito, liceat Fidelibat, pietatis, & religiouis cuatâ, calculoram coronis ſacrarum Reliqaiarum vaſcula, localóſue attingore, quâ borâ Epiſcopus conceſſerit.

Sacris Reliquijs, ſi Sanctiſſimo Eucbariſtiæ Sucramento non ita propè quidem ea collocatæ ſunt, vt illius lampade barumcaltai ſutisſiut; lampas propria aſſiduè præluceat: Niſi banc impenſam nimia Eccleſiæ, & Popali egeſtas, Epiſcopi iudicio uon patitur. Cæterùm corporibus Sanctorum, & Reliquijs, Epiſcopi iudicio iaſignibus, lampas omnibus vnu ſemper colluceat.

Mulieres locis, quibus Populo colendæ Reliquiæ proponuntur, aſſidere vetant Synodus Turonenſis anno 1583. & Toloſana 1590. Ab Eccleſiaſticis Perſonis, non à Laïcis in ſupplicationibus publicis deportari iubet Synodus Bituricenſis 1584. Niſi fortè ex antiqua, & laudabili conſuetudine Eccleſiarum, & locorum id illis conceſſum ſit. Si quæ in priuatis domibus ſint, auctoritate Epiſcopi ad Eccleſiam reduci decernit Synodus Bituricenſis 1584.

R E G V L A V.

Chriſtiana Plebs monenda eſt à Paſtoribus, vt ad Deum in Sanctis ſuis laudandum, non ob Miracula præcipuè, Sanctorum Memorias frequentet.

POſt tot enim Miracula in Primitiua Eccleſia edita, alia poſtulanda non ſunt. *Quiſquis enim adbuc prodigia, vt credat, inqairit, magnum eſt ipſe prodigium, quod Mundo toto credeate, ipſe non credit;* (inquit *S. Auguſtinus*) Fidei ergo excitandæ gratiâ, non miraculorum præſertim intuitu, Sanctorum Memoriæ, & ſacra pignora frequentari debent à Fidelibus. *Quia verò pleramqae fit, vt vulgi concurſu, populíque clamore, aliquid pro Miraculo, aut Sacris Reliqaijs euulgetar, quod reuera noa eſt, ſtadeant ſummopere Epiſcopi, vbi eiuſmodi occaſio ſe obtulerit, vt primis illis vulgi clamoribus pid obſiſtaat, donec rei veritas legitimè comprobata conſtet.* Ita ſanxerunt Concilia, Senonenſe anno 1528. Mediolanenſe 4. 1576. Aquenſe 1585. Denique *Altaria, quæ per ſomnia, & per inanes quaſi Reuelationes quorumlibet bominum*, conſtituerentur, omnimodè reprobari, iam olim decreuit Concilium Carthaginenſe 5. Canone quarto.

R E G V L A VI.

Nemiai licet vllo in loce, vel Eccleſia, etiam quomodolibet exemptâ, vllam iuſolitum ponere, vel poaeudum carare Imaginem, niſi ab Epiſcopo approbutu fuerit.

DEcretum eſt Sacroſanctæ Synodi Tridentinæ, Seſſione 25. Porrò pictoribus, & ſculptoribus prohibere debent Epiſcopi, ne quid inordinatè, aut præpoſterè, aut tumultuariè accommodatum, ne quid profanum, aut honeſtum pingant, aut effingant. Domum enim Domini decet ſanctitudo. Rectores etiam Eccleſiarum, qui ſacram aliquam imaginem inſolitam ſuis in Eccleſijs, etiam exemptis, poni permiſerint, Epiſcopi plectere pro arbitrio poſſunt, & Cenſuris Eccleſiaſticis coërcere.

Effigies iumentorum, canum, aliorúmque brutorum animalium in Eccleſia pingere, vel ſculpere vetitum eſt, niſi Hiſtoriæ ſacræ expreſſio, ex Sanctæ Matris Eccleſiæ conſuetudine hoc poſtulet. Quamobrem. S. Martini equo inſidentis ſtatuam in Altari poni, minùs conueniens eſt, ſed Epiſcopi potiùs habitu effingi debet, qui ſtatus ipſius perfectior.

Imaguniculæ illæ paruulæ, fictili opere effictæ, ſi ita fuco, aliòue apparatu concinnatæ ſint, vt Epiſcopi iudicio vanitatem præſeferre, aut offenſionem præbere videantur, ad Altare ne adhibeantur. Crux, aut ſacra imago, etiam in Eccleſia humi non exprimatur, aut locis vliginoſis, quæ picturam deformare poſſint. "

Si quæ ſacræ tabulæ, imaginéſue pictæ, nimia vetuſtate, carie, ſitu, aut ſordibus penè deletæ, indecenti aſpectu ſunt; eas Epiſcopus piâ, religioſáque picturâ, ab ijs, quorum intereſt, renouari iubeat: Aut ſi id non poteſt, omninò deleri. Auferantur imagines, Hiſtorias apocryphas exprimentes, aliquídue Scripturæ Sacræ, aut Traditioni repugnans. "

Tabulæ Sanctorum imaginibus expreſſæ, vetuſtate conſumptæ, in vilem & ſordidum, profanùmque vſum ne conuertantur: Sed vt de Altaris pallis, ac velis temporis vſurâ penè confectis ſancitum eſt, in ignem conijciantur; tum cineres in pauimenti foſſis collocentur. Imagines quoque ſacræ ſculptæ, ſi deformatæ ſint, amoueantur, & ſub pauimento Eccleſiæ, aut ſaltem ſub Cœmeterij ſolo collocentur. "

Nouas imagines ſolemniter, ſtatíſque precibus, ex Eccleſiæ Ritu oportet benedici. "

Hæc ſtatuta ſunt Concilij Mediolanenſis Quarti, Remenſis, anni 1583 Turonenſis eodem anno; Bituricenſis anno 1584. Mexicani Libro 3. Tit. 18. Toloſani anno 1590. Cap. 51. Quod & indecore veſtiri, ornariue ſacras imagines vetat; Auenionenſis 1594. Cap. 26. Mechlinienſis anno 1607. Tit. 14. Narbonenſis 1599. Cap. 7 Legantur & Inſtructiones *S. Caroli Borromei, De Fabrica Eccleſiæ*, Libro 1. Cap. 57.

R E G V L A VII.

Sacroſanctam Trinitatem aliquibus figuris adumbrare licèt: Cauendum tamen ne Pater Æternus ſic humanâ ſpecie ſculpatur, aut pingatar, vt rudi popalo errandi detar occaſio, exiſtimandique Deum corporeâ formâ circumſcriptum eſſe.

HAnc Regulam tradit ſacra Synodus Tridentina Seſſione 25. vbi cùm præmiſiſſet, *Nullas falſi dogmatis imagines, & radibus periculoſi erroris occaſionem præbentes*, ſtatuendas eſſe, ſubdit: *Quod ſi aliquando Hiſtorias, & narrationes ſacræ Scripturæ, cam id indoctæ plebi expediet, exprimi & figurari contigerit: Doceatur populus non propterea Diuinitatem figurari quaſi corporeis oculis conſpici, vel coloribus aut figuris exprimi poſſit.*

Idem confirmat Concilij Catechiſmus, P. 3. *Nemo* (inquit) *propterea contra Religionem atque Legem quidquam committi putes, cam Sanctiſſimæ Trinitatis aliqua Perſona qaibuſdam figuis exprimitur, quæ tam in Veteri, quàm in Nouo Teſtamento apparuerunt. Nemo enim tàm rudis eſt, vt illâ imagine Diuinitatem credat exprimi: Sed illis declarari doceat Paſtor proprietates aliquas, aut actiones, quæ Deo tribuuntur; Veluti cùm ex Daniele pingitur Antiquus dierum in* Daniel 7.

throno ſedens, ante quem Libri aperti ſunt, Dei æternitas, & infinita ſapientia ſignificatur, quâ omnes hominum & cogitationes, & actiones, vt de illis iudicium ferat, intuetur. Columbæ verò ſpecies, & linguæ tanquàm Ioan. 1. Act. 2. *ignis, in Euangelio, & Actis Apoſtolorum, quas Spiritus-Sancti proprietates ſignificeat, multò notius eſt, quam vt oporteat pluribus verbis explicari.*

Cauendum tamen, ne imperitis erroris detur occaſio, putentque Deum corpus, & humanam effigiem habere, eſſeque circumſcriptum. Vnde *S. Auguſtinus*, Libro *De Fide, & Symbolo*, Cap. 7. explicans hæc verba Symboli, *Sedet ad dexteram Patris*, ait: *Nec ideò tamen quaſi humanâ formâ circumſcriptum eſſe Deum Patrem arbitrandum eſt, vt de illo cogitantibus dextrum aut ſiniſtrum latus animo occurrat; aut idipſum quòd ſedere Pater dicitur, flexis poplitibus fieri putandum eſt, ne in illud incidamus ſacrilegium, in quo exſecra-* Rom. 1. *tur Apoſtolus eos, qui commutauerunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem corruptibilis hominis. Tale enim ſimulacrum Deo nefas eſt Chriſtiano in Templo collocare; multò magis in corde nefarium eſt, vbi verè eſt templum Dei, ſi à terrena cupiditate, atque errore mundetur.*

Tardius certè admiſſas in Eccleſia Dei Patris Imagines, conſtat ex *Origene* Libro 7. *contra Celſum*, in fine, & *S. Ioanne Damaſceno* Libro 4. *De Fide Orthodoxa*, Cap 17. qui Chriſtianos nullam Dei imaginem habere docent, vtpotè incorporei, & inuiſibilis. Septima Synodus nullas Dei Imagines agnôſcit, aut colendas præcipit, ſed ſolùm Chriſti, Deiparæ Virginis, & Sanctorum. Tridentina Synodus imagines Chriſti, Deiparæ Virginis, & aliorum Sanctorum in Templis præſertim habendas, & retinendas, eiſque debitum honorem, & venerationem impertiendam eſſe declarat: Non meminit imaginum Dei Patris; vti nec Forma Profeſſionis Fidei à Pio Quarto præſcripta. Nec mirùm, quia *Non eſt tam certum in Eccleſia, an ſint faciendæ imagines Dei, ſiue Trinitatis, quàm Chriſti & Sanctorum: Hoc enim confitentur omnes Catholici, & ad fidem pertinet; illud eſt in opinione*; (inquit Cardinalis *Bellarminus*, Lib. 2 *De Imaginibus Sanctorum*, Cap 8.) Hinc Romanum Pontificale Ritum benedicendi Crucem, Imagines Deiparæ Virginis, & Sanctorum præſcribit, nullum benedicendi imagines Dei Patris. Hinc Abulenſis Epiſcopus *Toſtatus*, *Durandus*, *Pereſius*, *Heſſelius*, imagines Dei extra Scripturæ Sacræ Hiſtoriam non probant. *Toſtatus* in Cap. 4. Deuteronomij, *Durandus* in 3 Sententiarum Diſt. 9 Quæſt. 2 ad quartum, *Heſſelius*, in Explicatione Decalogi, Cap. 65. Sed in admittendis Patris Æterni ſub humanâ ſpecie imaginibus, vel reijciendis, prout Fidelium vtilitati, & ædificationi conueniens eſſe, vel rudium, & imperitorum multitudini periculoſum, præſertim in Eccleſijs pagorum, eſſe perſpexerint, Romani Pontificis in toto Orbe Chriſtiano, & Epiſcoporum in ſua cuiuſque Diœceſi, eſto iudicium.

ARTICVLVS VIII.

Regulæ Praxim ſpectantes circa Fidem.

REGVLA I.

Ad Fidem neceſſaria eſt pia motio voluntatis.

CVm enim credere nihil aliud ſit, quàm Deo reuelanti, quatenus prima Veritas eſt, aſſentire; & humanæ menti proprium ſit, ratione diſcutere, & examinare, ſitne rebus propoſitis aſſentiendum, vel non: Ea verò quæ ad Religionem pertinent, alia ferè ſint, quæ rationis examen non admittant, vtpotè iudicio humanæ ſapientiæ, vt plurimum improbabilia, quemadmodum Apoſtolus docet 1. *ad Corinthios* 5. Profectò, vel numquam, vel raro intellectus noſter in eiuſmodi rebus acquieſceret, niſi voluntatis imperio, & inclinatione in aſſenſum duceretur, & veluti captiuus redigeretur in obſequium Chriſti, vt loquitur Apoſtolus 2. ad Corinthios 10. *In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti*. Neceſſaria eſt igitur humanæ menti in credendo hæc benigna, piáque voluntatis inclinatio, & motio; tum vt ad eas rationes ſe conuertat, quæ fidem gignant, nutriántque, vel ſaltem oſtendant quòd creditur non eſſe abſurdum, neque à ratione alienum; tum vt eas reijciat, quæ aſſenſum impedire aut remorari poſſent. Hinc Apoſtolus ad *Romanos* 10. ait: *Corde creditur ad iuſtitiam*; id eſt voluntate & affectu. Vnde *S. Auguſtinus*, Tractatu 26. In Ioannem, ait: *Intrare quiſquam Eccleſiam poteſt nolens, accedere ad Altare poteſt nolens, accipere Sacramentū poteſt nolens: Credere non poteſt niſi volens. Si corpore crederetur, fieret in nolentibus: Sed corpore non creditur. Apoſtolum audi*: COR- Rom. 10. DE *creditur ad iuſtitiam. Cùm ergo in Chriſtum corde credatur, quod nemo vtique facit inuitus, qui autem trahitur, tanquàm inuitus cogi videtur; quomodo iſtam ſoluimus quæſtionem*, Nemo venit ad me, niſi Pater qui miſit me, traxerit eum? *Si trahitur, ait aliquis, inuitus venit. Si inuitus venit, nec credit; ſi non credit, nec venit*. *Noli te cogitare inuitum trahi: Trahitur animus & amore.*

Et Tractatu 53. de Iudæis loquens, de quibus ſcriptum eſt Ioannis 12. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias: Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, vt non videant oculis, & non intelligant corde, & conuertantur, & ſanem eos*: Ait illos non potuiſſe credere, *quia nolebant. Sic autem dictum eſt*, non poterant, *vbi intelligendum eſt quòd nolebant: Quemadmodum dictum eſt de Domino Deo noſtro*, "Si non credimus, ille Fidelis "permanet, negare ſe ipſum non poteſt. 2. ad Timot. 2. *De Omnipotente dictum eſt, non poteſt. Sicut ergo quòd Dominus negare ſe ipſum non poteſt, laus eſt voluntatis diuinæ: ita quòd illi non poterant credere, culpa eſt voluntatis humanæ.*

Id confirmat Concilij Arauſicani 2. Can. 5. cùm docet ac declarat, *Initium Fidei, ipſúmque credulitatis affectum, quo in Eum credimus, qui iuſtificat impium*, fieri in nobis *per inſpirationem Spiritûs Sancti corrigentem voluntatem noſtram ab infidelitate ad fidem, ab impietate ad pietatem.*

Idem confirmat Sacra Synodus Tridentina Seſſione 6. Cap. 6 vbi docet, homines diſponi ad iuſtitiam, *Dum excitati diuinâ gratiâ, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera eſſe quæ diuinitus reuelata & promiſſa ſunt.*

Denique *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 5. Articulo 1. ait intellectum aſſentire veritatibus fidei, *Non quia ſufficienter moueatur ab obiecto proprio, ſed per quamdam electionem, voluntariè declinans in vnam partem magis quàm in aliam.*

Ex quo principio ſequitur, Eo firmiorem eſſe aſſenſum fidei, quo maior eſt voluntatis diuinâ gratiâ excitatæ, & adiutæ inclinatio, motióque feruentior, quâ determinatur intellectus ad talem aſſenſum. Quamobrem ab *Innocentio XI.* Pontifice Maximo inter alias Propoſitiones hæc meritò damnata eſt ordine 19. *Voluntas non poteſt efficere vt aſſenſus fidei, in ſe ipſo ſit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad aſſenſum impellentium.*

REGVLA II.

Non ſolùm imprudenter, ſed infideliter aſſenſus ſupernaturalis repudiatur: Et huiuſmodi repudium lethale peccatum eſt.

QVI enim repudiat aſſenſum ſupernaturalem, quem habebat, Spiritui gratiæ contumeliam facit, & fidei reſiſtit. *Non autem aliquid proſunt ſyllabæ Nominis Chriſti, & Sacramenta Chriſti, vbi reſiſtitur fidei Chriſti*: (inquit *S. Auguſtinus* Tractatu 53. in Ioannem.) Aſſenſus ille ſupernaturalis, fides eſt, aliquando inchoata, aliquando perfecta: Qui ergo aſſenſum ſupernaturalem repudiat, quem habebat, fidem præfocat, vel conceptam, vel natam. *In quibuſdam* enim *tanta eſt gratia fidei, quanta non ſufficit ad obtinendum Regnum cœlorum; ſicut in Catechumenis, ſicut in ipſo Cornelio, ante quàm Sacramentorum participatione incorporaretur Eccleſiæ. In quibuſdam verò tanta eſt, vt iam Corpori Chriſti, & Sancto Dei Templo deputentur*. Templum *enim* Dei ſanctum eſt, *(inquit* 1 Cor. 3. *Apoſtolus)* quod eſtis vos. *Et ipſe Dominus*, "Niſi quis "renatus fuerit ex aqua, & Spiritu-Sancto, non intrabit in Regnum Cœlorum. *Sunt ergo inchoationes quædam fidei, conceptionibus ſimiles; Non tamen ſolùm concipi, ſed etiam naſci opus eſt, vt ad vitam perueniatur æternam.*

Præterea,

Præterea, non minùs reus eſt, qui repudiat aſſenſum ſupernaturalem, quem habebat, quam ille qni repugnat auditui fidei, vel ipſam contemnit. Ille autem procul dubio lethale peccatum infidelitatis committit: Igitur & ille *Infidelitas* enim, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 10 Articulo 1. *dapliciter accipi poteſt. Vna modo ſecundùm puram uegatioaem; vt dieatur infidelis ex hoc ſolo quòd aoa hobet fidem. Alio modo poteſt intelligi infidelitas ſecundùm coatrarietatem ad fidem: Qaia ſcilicet repugnat aliqnis auditui fidei, vel etiam contemnit ipſam, ſecundùm illud Iſaiæ 53.* Quis credidit anditui noſtro? *Et in hoc perficitar ratio infidelitatis, & ſecundùm hoc iafidelitas eſt peccatam:* Quæ dicitur infidelitas poſitiua. *Si autem aecipiatur ſecundùm aegationem puram, ſicut in illis, qai aihil aadierunt de fide:* Quæ dicitur infidelitas negatiua: *Non habet rationem peccati, ſed magis pœnæ: Quia talis ignoraatia diuiaorum ex peccato primi Pareatis conſecuta eſt. Qui autem ſic ſaat infideles, damaaatur quidem propter alia peccata, quæ ſiae fide remitti aoa poſſaat: Noa autem damaantur prapter infidelitatis peccatum, vnde Dominus dicit, Ioanais 15. Si aoa veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatam aon haboreat.* Quod *S. Augaſtinus*, Tractatu 89. *ia Ioannem* explicat de illo peccato, quo non crediderunt in Chriſtum. Hoc enim, ſi non veniſſet, non vtique haberent. Porrò non minùs repugnat fidei, non minùs fidem contemnit, qui Deo intus docenti, reuelanti, trahenti, aſſenſumque ſupernaturalem per gratiam ſuam donanti reſiſtit, repudiando ſupernaturalem aſſenſum, quam qui Fidei prædicationem reſpuit, & auditui fidei repugnat. Quamobrem ex illorum numero non eſt, de quibus ſcriptum eſt in Prophetis: *Eruat omaes docibiles Dei.* Etſi enim ab hominibus audiunt, *tamea quòd intelligaat, intus datur, intus coruſcat, intus reuelatur. Exterior cultor arboris, interior eſt Creator. Trahit Pater, docendo delectat, aon neceſſitatem imponendo;* (inquit *S. Anguſtinus* Tractatu 26. in *Ioanaem.*) Patri ergo intus trahenti, docenti, reuelanti repugnat, qui repudiat aſſenſum ſupernaturalem, quem habebat.

Id confirmat *S. Thomas*, Articulo 2. Quæſtionis mox indicatæ, cum ait: *Diſſentire eſt proprius actus infidelitatis.* Et in reſponſione ad ſecundùm: *Contemptus voluntatis cauſat diſſeaſum intellectûs, in quo perficitar ratio infidelitatis.*

Fieri quidem poteſt, vt Satanas ſe transfigurans in Angelum lucis hominem ab aſſenſu ſupernaturali dimouere tentet; ſed eum ad falſa ducentem ſeqni, non ſolùm imprudentiæ, ſed infidelitatis peccatum eſt. Vnde *S. Auguſtinus*, in *Enchiridio*, Cap. 60. *Magis* (inquit) *opus eſt dijudicare atque dignoſcere, cum ſe Satanas traasfignrat velut Angelum Lucis, ne falleado ad aliqua pernicioſa ſeducat. Nam quando ſenſus corpus fallit, mentem verò noa monet à vera rectâque ſententiâ, quâ quiſque vitam fidelem gerit, nullum eſt ia Religione periculum: Vel cùm ſe bonum fingens, ea facit ſiue dicit, quæ bonis Angelis congruunt, etiamſi credatur bonus, non eſt error Chriſtianæ Fidei periculoſus, aut morbidus. Cùm verò per hæc aliena ad ſua incipit ducere, tunc eum dignoſcere, nec ire poſt eum, magna & neceſſaria vigilaatia eſt.*

Meritò itaque inter alias Propoſitiones peſtiferas hæc ab *Inaocentio XI.* Pontifice Maximo damnata eſt ordine 20. *Poteſt quis prudeater repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem.*

REGVLA III.

Aſſenſus Fidei ſupernaturalis, & vtilis ad ſalutem noa ſtat cùm notitia ſolùm probabili reuelationis, aut cùm formidine quâ quis formidet, ne noa ſit locutus Deus.

ASſenſus ſi quidem Fidei dubitationem omnem, hæſitationem ac formidinem prorſus excludit. Cùm enim credendum ſit rebus reuelatis propter auctoritatem Dei, qui eſt ſumma, & prima atque immutabilis veritas: & quæcumque fides loquitur, recipienda ſint, vt Dei voces, ſecundùm illud Apoſtoli s. ad Theſſalonicenſes 2. *Cùm accepiſſetis à nobis verbum auditûs Dei, accepiſtis illud aon vt verbum hominum, ſed ſicut verè eſt verbum Dei:* Nulla ſanè, vel minima dubitatio relinqui debet de his, quæ fide ſuſcipiuntur, quantumuis ſenſui, vel rationi videantur contraria. Vnde Apoſtolus ad *Romanos* 4. fidem Abrahæ commendat his verbis: *Contra ſpem in ſpem credidit, vt fieret pater multarum geatium, ſecundùm quod dictum eſt ei: Sic erit ſemen tuum. Et noa infirmatus eſt in fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum iam ferè centum eſſet aanorum: & emortuam vuluam Saræ: In repromiſſione etiam Dei aon hæſitauit diffidentiâ, ſed confortatus eſt fide, daas gloriam Deo: Pleniſſimè ſciens quia quæcumque promiſit, potens eſt & facere. Ideò & reputatum eſt illi ad iuſtitiam.*

Confirmatur. Canone *Dubius*, Extra, *De Hæreticis*, dicitur: *Dubius in Fide, infidelis eſt.* Firmiter itaque & abſque hæſitatione credendum eſt, quidquid Deus reuelauit, & per Eccleſiam ſuam credendum propoſuit, vt habetur Cap. *Firmiter*, Extra, *De Summa Trinitate, & Fide Catholica*, ex Concilio Lateranenſi quarto. Idémque credit, & canit Eccleſia in Symbolo quòd *S. Athanaſio* tribuitur: *Quicumque vult ſaluus eſſe, ante omnia opus eſt, vt teneat Catholicam fidem: Quam niſi quiſque fideliter firmiterque crediderit, ſaluus eſſe non poterit.* Hinc *S. Auguſtinus*, Sermone 190 aliàs *De Diuerſis* 61. ait: *Quod humana ratio non inuenit, fides capit: & vbi humana ratio deficit, fides proficit.* Et ante ipſum *Tertullianus*, Libro *De Præſcriptionibus Hæreticorum*, Cap. 8. *Quid Athenis* (inquit) *& Hieroſolymis? Quid Academiæ & Eccleſiæ? Noſtra inſtitutio de Porticu Salomonis eſt, qui & ipſe tradiderat Dominum in ſimplicitate cordis eſſe quærendum. Viderint qui Stoicum, & Platonicum, & Dialecticum Chriſtianiſmum protulerunt. Nobis curioſitate opus non eſt poſt Chriſtum Ieſum, nec inquiſitione poſt Euangelium. Cùm credimus, nihil deſideramus vltra credere. Hoc enim prius credimus, non eſſe vltra quod credere debeamus.* Porrò notitia probabilis, & cùm formidine coniuncta, inquiſitioni, & curioſitati locum relinquit, quæ negatio quædam & deſertio fidei eſt, vt docet idem *Tertullianus* Cap. ss. *At enim* (inquit) *ſi quod debui credere, credidi, & aliud denuò puto requirendum, ſpero vtique & aliud eſſe inueniendum, nullo modo ſperaturus iſtud, niſi quia aut non crediderem, qui videbar crediſſe, aut deſij credidiſſe. Ita fidem meam deſerens negator inuenior. Semel dixerim, Nemo quærit, niſi qui aut non habuit, aut perdidit.*

Quam poſuimus Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 2. Articulo 1. *Actum* (inquit) *ad intellectum pertinentium quidam habent firmam aſſenſionem abſque tali cogitatione, (quæ eſt motus animi deliberantis, nondum perfecti per plenam viſionem veritatis:) Sicut cùm aliquis conſiderat ea quæ ſcit, vel intelligit. Quidam verò actus intellectus habent cogitationem informem abſque firmâ aſſenſione, ſiue in neutram partem declinent, ſicut accidit dubitanti; ſiue in vnam partem magis declinent, ſed tenentur aliquo leui ſigno, ſicut accidit ſuſpicanti; ſiue vni parti adhæreant, tamen cùm formidine alterius, quod accidit opinanti: Sed actus qui eſt credere, habet firmam adhæſionem.*

Meritò itaque inter alias corruptæ Moralis Propoſitiones hanc damnauit *Innocentius XI.* ordine 21. *Aſſenſus fidei ſupernaturalis, & vtilis ad ſalutem, ſtat cùm notitia ſolùm probabili reuelationis, imò cum formidine qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus.*

Ex his ſequitur, hæſitationem circa res fidei, ſiue dubium plenè deliberatum, eſſe peccatum mortale.

REGVLA IV.

Non ſolùm Fides vnius Dei, ſed etiam explicita Remuneratoris, neceſſaria eſt neceſſitate medij ad iuſtificationem, & ſalutem.

THeologi fidem Catholicorum Dogmatum duplicem diſtinguunt, aliam explicitam ſeu diſtinctam, aliam implicitam ſeu velatam. Prima eſt, quâ aliquid creditur ſecundùm ſe, in particulari, & diſtinctè. Altera quâ aliquid creditur in alio, tanquàm in vniuerſali comprehenſum, & inuolutum: Velut ſi quis ex animo profiteatur ſe credere quicquid credit Eccleſia; & verum eſſe quicquid in Scriptura Sacra cõtinetur, is quidem iſtud vtrumque quòd expreſsè profitetur, tenet explicitâ fide. Implicitè verò credit, verbi gratiâ,

ſeptem eſſe Sacramenta Eccleſiæ, Abraham habuiſſe duos filios, & cætera quæ io illis generalibus explicitè ſeu diſtinctè creditis continentur, & inuoluuntur, modò tamen aliquid illis contrarium in particulari non teneat. Hac diſtinctione neceſſariò præmiſsâ.

Regulam noſtram verbo Dei firmamus. Ait enim Apoſtolus ad Hebræos 11. 6 *Sine fide autem impoſſibile eſt placere Deo. Credere enim oportet accedentem ad Deum quia eſt, & inquirentibus ſe Remunerator ſit.*

Et certè neceſſe eſt ad iuſtificationem, & ſalutem eam fidem in Deum habere, quâ ſpes noſtra in ipſum excitetur, & quâ ad ipſum ſuper omnia diligendum, eiuſque ſeruanda mandata comitante charitate inclinemur: Quomodo autem ſpes noſtra in Deum excitabitur, niſi Deum inquirentibus ſe remuneratorem eſſe explicitè, & diſtinctè credamus?

Meritò igitur *Innocentius XI.* Pontifex Maximus inter alias Propoſitiones Moralis corruptæ, Iſtas quoque damnauit ordine 22 & 23.

Nonniſi fides vnius Dei neceſſaria videtur neceſſitate medij, non autem explicita Remuneratoris.

Fides latè dicta ex teſtimonio creaturarum, ſimiliue motiuo, ad iuſtificationem ſufficit.

R E G V L A V.

Fides explicita Incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſub Lege Gratiæ neceſſaria eſt ad ſalutem omnibus, & ſingulis hominibus, cum neceſſitate præcepti, tum neceſſitate medij.

ID Chriſtus Ipſe Dominus docet, Ioannis 3. *Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto; ita exaltari oportet Filium hominis: Vt omnis, qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam .·.·. Qui credit eum, non iudicatur: Qui autem non credit, iam iudicatus eſt; quia non credit in nomine vnigeniti Filij Dei .·.·. Qui credit in Filium, habet vitam æternam: Qui autem incredulus eſt Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.* Sicut ergo actualis inſpectio Serpentis ænei erat neceſſaria, vt Iudæi ſanarentur à morſibus ſerpentum: ita fides actualis, explicita & diſtincta in Chriſtum omninò neceſſaria eſt omnibus, & ſingulis hominibus, vt ſanentur à vulneribus peccatorum. Et Ioannis 14. *Creditis in Deum;* (inquit Chriſtus) *& in me credite.* Sicut ergo fidem explicitam in Deum, eſſe medium ad iuſtificationem, & ſalutem neceſſarium nemo negauerit: Ita fides explicita, & diſtincta in Chriſtum omninò neceſſaria eſt omnibus, & ſingulis hominibus ad iuſtificationem, & ſalutem. Hinc rurſus Ioannis 17. Chriſtus ait: *Hæc eſt vita æterna: Vt cognoſcant te, ſolùm Deum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.*

Idem docet Apoſtolus ad Romanos 3. *Omnes* (inquit) *peccauerunt, & egent gloriâ Dei. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit Deus propitiationem per fidem in Sanguine ipſius.* Et ad Galatas 2. *Non iuſtificatur homo ex operibus Legis, niſi per fidem Ieſu Chriſti.* Idem docet S. Petrus, Actuum 4. *Nec enim* (inquit) *aliud Nomen eſt ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.*

Fuit quidem fides in Chriſtum Redemptorem ac Mediatorem omni tempore ad ſalutem neceſſaria. *Eumdem Spiritum fidei* habemus, quem Antiqui iuſti habuerunt. Tempora, & Sacramenta variata ſunt, non fides. Crediderunt in Chriſtum venturum, quem nos veniſſe credimus: Per eamdem fidem liberati ſunt, per quam liberamur & nos; fidem ſcilicet Incarnationis Chriſti, quæ illis prænunciabatur, ſicut à nobis facta annunciatur; vt docet *S. Auguſtinus*, Epiſtolà 157. aliàs 89. ad *Hilarium*. Idque Fidei Catholicæ dogma eſt, vt idem S. Doctor aſſerit Libro *De Peccato Originali*, Cap. 24. *Sine fide* (inquit) *Incarnationis, & Mortis, & Reſurrectionis Chriſti, nec antiquos Iuſtos, vt iuſti eſſent, à peccatis potuiſſe mundari, & Dei gratiâ iuſtificari, Veritas Chriſtiana non dubitat.* Et diſtinctam quidem atque explicitam Myſteriorum Chriſti fidem habuere Maiores ſeu illuſtriores, quales erant Patriarchæ, & Prophetæ, non Minores, ſiue ſimpliciores, qualis erat reliquus populus. Hi namque eorumdem Myſteriorum fidem dumtaxat implicitam, & velatam habuerunt. Sed poſt Euangelicæ Legis promulgationem, neceſſaria omnibus eſt fides explicita Incarnationis Chriſti ad iuſtificationem, & ſalutem. *Tempore ſcilicet Veteris Teſtamenti velabatur, quæ tempore Noui teſtamenti reuelatur;* (inquit *S. Auguſtinus* Epiſtolà mox indicatà.)

Idem confirmat Epiſtolà 190. aliàs 157. ad *Optatum* Epiſcopum, Cap. 2. & Libro *De Correptione, & Gratia*, Cap. 7. Idem docet *S. Bernardus*, Epiſtola 77. ad *Hugonem Victorinum*. Idem *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 2. Articulo 7. *Poſt tempus* (inquit) *gratiæ reuelatæ, tam Maiores quàm Minores* (id eſt, tam Paſtores, & Sacerdotes, quàm populus) *tenentur habere fidem explicitam de Myſterijs Chriſti, præcipuè quantum ad ea, quæ communiter in Eccleſia ſolemnizantur, & publicè proponuntur; ſicut ſunt Articuli Incarnationis.*

R E G V L A VI.

Fides explicita, & diſtincta Trinitatis omnibus, & ſingulis hominibus omninò neceſſaria eſt ad iuſtificationem, & ſalutem.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Quæſtione mox indicatà, Articulo 8. *Myſterium* (inquit) *Incarnationis Chriſti explicitè credi non poteſt ſine fide Trinitatis: Quia in Myſterio Incarnationis Chriſti hoc continetur, quòd Filius Dei carnem aſſumpſerit, & quòd per gratiam Spiritus-Sancti mundum renouauerit, & quod de Spiritu-Sancto conceptus fuerit: & ideò eodem modo quo Myſterium Incarnationis Chriſti ante Chriſtum fuit explicitè creditum à Maioribus; implicitè autem & quaſi obumbratè à Minoribus; ita etiam & Myſterium Trinitatis. Et ideò etiam poſt tempus gratiæ diuulgatæ, tenentur omnes ad explicitè credendum Myſterium Trinitatis: & omnes, qui renaſcuntur in Chriſto, hoc adipiſcuntur per inuocationem Trinitatis, ſecundùm illud,* Matthæi vltimo: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in Nomine Patris, & Filij, & Spiritus-Sancti.*

R E G V L A VII.

Omnes & ſinguli Chriſtiani tenentur omnes, & ſingulos Articulos Symboli Apoſtolorum, ſaltem quoad ſubſtantiam, explicitè credere.

HInc ex priſca Eccleſiæ Diſciplina, Catechumenis tradebatur Symbolum, idemque reddebant ſiue recitabant antequam Baptiſmo initiarentur. Et Canone *Vos ante*, Diſt. 4. *De Conſecratione*, qui ex *S. Auguſtino* depromptus eſt, dicitur: *Ante omnia Symbolum, & Orationem Dominicam, & vos ipſi tenete, & illis quos ſuſcepiſtis de ſacro Fonte oſtendite.* Hinc *S. Leo* Epiſtola 27. aliàs 13. Cap. 4. *Non enim* (inquit) *de portiuncula aliquâ fidei noſtræ, quæ minùs lucidè declarata ſit, quæritur: Sed hoc ſtultiſſima reſultatio audet inceſſere, quod Dominus noſter in Eccleſia neminem ſexus vtriuſque voluit ignorare. Siquidem ipſa Catholici Symboli breuis, & perfecta confeſſio tàm inſtructa ſit munitione cæleſti, vt omnes Hæreticorum opiniones ſolo ipſius poſſint gladio detruncari.*

Idem confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 2. Articulo 5. *Quantum* (inquit) *ad prima credibilia, quæ ſunt Articuli Fidei, tenetur homo explicitè credere, ſicut & tenetur habere fidem. Quantum autem ad alia credibilia, non tenetur explicitè credere, ſed ſolùm implicitè, vel in præparatione animi, in quantum paratus eſt credere quicquid Diuina Scriptura continet: Sed tunc ſolùm huiuſmodi tenetur explicitè credere, quando hoc ei conſtiterit in Doctrinâ fidei contineri.*

R E G V L A VIII.

Ea Myſteria & Dogmata explicitè credenda ſunt, quæ ſolemniter in Eccleſia celebrantur, & proponuntur.

ITa docet *S. Thomas*, Articulo 7. eiuſdem Quæſtionis. Ex quo conſequens eſt, & explicitè credi debere, quæ pertinent ad Sacramentorum, Baptiſmi præſertim, Pœnitentiæ, Euchariſtiæ neceſſitatem ac diui-

ac diuinam Inſtitutionem, gratiæque per illa collationem; realem præſentiam Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia, & tranſubſtantiationem, ſeu mutationem ſubſtantiæ panis in ſubſtantiam Corporis, & Sanguinis Chriſti. Item Sanctorum cultum, & inuocationem; Reliquiarum ſacrarum, & Imaginum Chriſti, Deiparæ Virginis, & Sanctorum venerationem, Indulgentiarum vſum, ſalutares eſſe; Purgatorium exiſtere, Animáſque in eo detentas Fidelium ſuffragijs, ac præſertim Sacroſancto Altaris Sacrificio iuuari. Hæc enim omnia in Eccleſia ſolemnia ſunt.

Omnia item Dogmata, quæ ad vitam rectè Chriſtianéque inſtituendam neceſſaria ſunt, ab omnibus, & ſingulis explicitè ſunt credenda, quid nimirum Decalogo præcipiatur, quid vetetur. Noſſe etiam quiſque debet Eccleſiæ Præcepta, Fidéque pariter diſtinctâ credere, Eccleſiæ eſſe parendum, extra illam neminem ſaluari; non habere Deum Patrem qui Eccleſiam noluerit habere Matrem. Ea (inquam) expreſsè credenda ſunt, saltem quoad ſubſtantiam, ſub periculo damnationis æternæ, niſi iuſtum obſit impedimentum; ſcilicet vel captiuitas apud Infideles, ſeu magna à terris Chriſtianorum diſtantia, ſeu tantus ingenij ſtupor, vt hæc nullo modo capere, & memoriæ commendare poſſit. Si quis verò hæc diſcere non curet, diligentiámque neceſſariam non adhibeat, reus eſt peccati lethalis, quandiu illa in ignorantia verſatur, nec ex illa ſtudet emergere. Vnde abſolui ſacramentaliter non debet, nec ad alia Sacramenta admitti, vt oſtendi in Tractatu *De Pœnitentia*, Cap. 7. Articulo 3.

Ex his colligitur, grauiter peccare Chriſtianos, qui cùm in Doctrina Chriſtiana rudes ſint, & imperiti, nec Myſteria nouerint, quæ credere neceſſe eſt ad ſalutem, Catecheſibus adeſſe nolunt, vel negligunt, & familiaribus Inſtructionibus, quæ ſingulis Dominicis, aut Feſtis diebus, in Parochialibus Eccleſijs, vel alibi fiunt de præcipuis Doctrinæ Chriſtianæ capitibus. Grauis item peccati reos eſſe Parochos, qui Catecheſes huiuſmodi atque Inſtructiones prætermittunt; necnon parentes, ac dominos, qui filios, ſeruos, ancillas, ijſdem Catecheſibus adeſſe, & Doctrinam Chriſtianam ediſcere non ſinunt, vel non compellunt.

R E G V L A IX.

Actus Fidei, Spei, & Charitatis, tenetur homo elicere ex vi præceptorum ad eas virtutes pertinentium, idque non ſemel tantùm in vita, ſed ſæpius.

PRæcepta enim Fidei, Spei, & Charitatis primum Decalogi præceptum continet, ſiquidem Fide, Spe, & Charitate Deus colitur. Præcepta porrò dantur de actibus, non de habitu virtutum, vt paſſim repetit *S. Thomas*. Tenetur itaque homo elicere actus Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum ad eas virtutes pertinentium.

Præterea, *Iuſtus ex fide viuit*, vt docet Apoſtolus ad Galatas 3. Non ſemel igitur, ſed ſæpiùs actus Fidei elicere tenetur: Sicut cibum corpori ſuſtentando non ſemel tantùm, ſed ſæpius ſumere debet, ne deficiat.

Ad hæc, Ad Deum accedere, & tendere debemus, vt ab eo illuminemur, ſecundùm illud: *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtræ non confundentur*. Ad Chriſtum porrò tendimus actibus Fidei, Spei, & Charitatis. *Non enim ad Chriſtum ambulando currimus, ſed credendo: Nec motu corporis, ſed voluntate cordis accedimus. Ideò illa mulier quæ fimbriam tetigit, magis tetigit quàm turba, quæ preſſit. Ideò Dominus dixit,*
Lucæ 8. *Quis me tetigit? Et mirantes Diſcipuli dixerunt, Turbæ te comprimunt, & dicis, Quis me tetigit? Et ille repetiuit, Tetigit me aliquis. Illa tangit, turba premit. Quid eſt tetigit, niſi credidit? Vnde & mulieri illi poſt Reſurrectionem dixit volenti ſe mittere ad pedes eius, Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem. Quod vides, hoc ſolùm me eſſe putas, Noli me tangere. Quid eſt? Hoc ſolùm, me eſſe putas quòd tibi appareo, noli ſic credere. Hoc eſt, Noli me tangere, nondum enim aſcendi ad Patrem: Tibi non aſcendi, nam inde nunquam receſſi. In terra non tangebat ſtantem, quomodo tangeret ad Patrem aſcendentem?* (inquit *S. Auguſtinus*, Tractatu 26. in Ioannem.) Quamobrem inter alias praui Dogmatis Propoſitiones hæc ab *Innocentio XI.* Pontifice Maximo iure damnata eſt; *Sufficit Myſteria Fidei ſemel credidiſſe.*

R E G V L A X.

Actum autem Fidei tenetur elicere homo quoties ad iuſtificationem diſponere ſe debet, ſiue per Baptiſmum, ſiue per Pœnitentiam conſequendam, ſiue extra hæc Sacramenta, ſi periculum vrgeat, nec ea ſuſcipere poſſit: idemque dicendum de actibus Spei, & Amoris Diuini.

HIs enim adulti ad iuſtitiam diſponuntur, vt docet Concilium Tridentinum Seſſione 6. Cap. 6. *Diſponuntur autem ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuinâ gratiâ, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in Deum, credentes vera eſſe, quæ diuinitus reuelata, & promiſſa ſunt: Atque illud in primis, à Deo iuſtificari impium per gratiam eius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu: & dum peccatores ſe eſſe intelligentes, à diuinæ iuſtitiæ timore quo vtiliter concutiuntur, ad conſiderandam Dei miſericordiam ſe conuertendo, in ſpem eriguntur, fidentes Deum ſibi propter Chriſtum propitium fore: Illúmque tamquàm omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt.* Hinc Apoſtolus ad Romanos 3. ait, *Iuſtificari hominem per fidem*, quia *Fides eſt humanæ ſalutis initium, fundamentum, & radix omnis iuſtificationis, ſine quâ impoſſibile eſt placere Deo, & ad filiorum eius conſortium peruenire*; vt explicat eadem Synodus.

Hinc *S. Auguſtinus*, Sermone 8. *De decem plagis, & præceptis*. Cap. 10. ait: *Inter omnes tamquàm natos cordis noſtri primogenita Fides eſt. Nemo enim benè operatur, niſi Fides præceſſerit*. Ex Sermone 28. aliàs 245. *Hoc eſt* (inquit) *primum præceptum, hoc eſt initium Religionis, & vitæ noſtræ, fixum habere cor in fide.*

R E G V L A XI.

Actum Fidei elicere debemus ac tenemur, quoties Corpus Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento ſumimus.

ILlius enim Carnem manducare, & Sanguinem bibere debemus, non ſacramentaliter dumtaxat, ſed etiam ſpiritualiter, vt nobis proſit ad ſalutem, & ad vitam æternam Spiritalis autem illa manducatio fit actu fidei viuæ, quæ per dilectionem operatur. Quam ob rem ex veteri Eccleſiæ Diſciplina, Sacerdoti Euchariſtiam porrigenti cùm ſolemnibus his verbis: *Corpus Domini noſtri Ieſu Chriſti*, Fidelis quiſque Venerabile Sacramentum recipiens, reſpondebat: *Amen*, id eſt, *Verum eſt*, Ita credo.

R E G V L A XII.

Actum Fidei homo tenetur elicere, quoties tentationes patitur contra fidem, aut dubijs aliquibus fides eius infirma pulſatur.

CVm enim fides ſit donum Dei, eiúſque initium, augmentum, & perſeuerantia in eâ ſit diuinæ gratiæ munus; & tamen credere noſtrum etiam ſit propter arbitrium voluntatis: Debemus in illis anguſtijs ad Deum confugere, & clamare cùm Apoſtolis (Lucæ 17.) *Adauge nobis fidem*. Et nihilominus totis viribus eniti cùm auxilio diuinæ gratiæ, quam nobis Deus miſericors non negat, vt in fide roboremur, quod repetitis actibus Fidei ſupplicantes impetrabimus, dicendo cùm patre pueri à Dæmonio, qui ſurdum, & mutum fecerat, vexati: *Credo, Domine: Adiuua incredulitatem meam.*

R E G V L A XIII.

In reliquis etiam grauibus tentationibus actus Fidei eſt eliciendus, vt Dæmonem ſuperemus.

ITa enim monet Apoſtolus ad Epheſios 6. *Induite vos* (inquit) *armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduerſus inſidias Diaboli* ∴ *In omnibus ſumentes ſcutum*

fidei, in quo poſſitis omnia tela Nequiſſimi ignea extinguere. Quod S. *Auguſtinus* egregiè confirmat Tractatu 49. in Ioannem: *Si fides in nobis* (inquit) *Chriſtus in nobis. Quid enim aliud ait Apoſtolus*, Habitare Chriſtum per fidem in cordibus veſtris? *Ergo fides tua de Chri-*
Epheſ. 3. 17. *ſto, Chriſtus eſt in corde tuo. Hinc eſt illud quòd dor-*
Matth. 8. 24. *miebat in naui: & cùm periclitarentur Diſcipuli, iam imminente naufragio acceſſerunt ad eum, & excitauerunt eum: Surrexit Chriſtus, imperauit ventis, & fluctibus, & facta eſt tranquillitas magna. Sic & tu: Intrant venti cor tuum, vtique vbi nauigas, vbi hanc vitam tamquàm procelloſum, & periculoſum pelagus tranſit, intrant venti, mouent fluctus, turbant nauim. Qui ſunt venti? Audiſti conuicium, iraſceris: Conuicium ventus eſt, iracundia fluctus eſt: Periclitaris, diſponis reſpondere, diſponis maledictum maledicto reddere, iam nauis propinquat naufragio; excita Chriſtum dormientem. Ideò enim fluctuas, & mala pro malis reddere præparas, quia Chriſtus dormit in naui. In corde enim tuo ſomnus Chriſti, obliuio fidei. Nam ſi excites Chriſtum, id eſt, recolas fidem, quid tibi dicit tamquàm vigilans Chriſtus in corde tuo? Ego audiui, Dæmonium habes, & pro eis oraui: Audit Dominus, & patitur; audit ſeruus & indignatur. Sed vindicari vis. Quid enim, ego iam ſum vindicatus? Cùm tibi hæc loquitur fides tua, quaſi imperatur ventis, & fluctibus, & fit tranquillitas magna.*

R E G V L A XIV.

Actum Fidei elicere tenetur homo, cum in mortis periculo verſatur.

TVnc enim maximè eniti debet, vt ad Deum accedat, eíque coniungatur, vt Chriſtianam iuſtitiam conſequatur, vel in ea perſeueret; vt tentationes, quæ tunc imminent grauiores, ſuperet, vt Mundum
1. Ioan. 5. vincat, antequam exeat de Mundo. *Hæc autem eſt victoria quæ vincit Mundum, Fides noſtra.* Debet ſe contra terrores mortis munire fide, & ſpe Reſurrectionis, & futurorum bonorum, contra damnationis æternæ horrendas imagines animum perturbantes, & ad deſperationem inducentes, fide in Paſſionem Chriſti Redemptoris, & Sanguinis eius pro omnibus hominibus, ac pro ſe ipſo quamuis omnium peccatorum nequiſſimo effuſionem, quæ ſpem de illius miſericordia parit. Hinc Eccleſia homines in mortis agone poſitos ad actus fidei eliciendos maximè excitare ſolet, vt ex Formulis in Rituali præſcriptis compertum eſt. Defectu certè fidei Mundum diligimus, mortem nimium timemus. *Cùm Chriſtum videre, gaudere ſit, nec poſſit eſſe gaudium noſtrum, niſi cùm viderimus Chriſtum; quæ cæcitas animi, quæue dementia eſt, amare preſſuras, & pœnas, & lachrymas Mundi, & non feſtinare potiùs ad gaudium quòd nunquam poſſit auferri? Hoc autem fit quia fides deeſt; quia nemo credit vera eſſe, quæ promittit Deus, qui verax eſt, cuius ſermo credentibus æternus, & firmus eſt. Si tibi vir grauis, & laudabilis aliquid polliceretur, haberes vtique pollicenti fidem, nec te falli aut decipi ab eo crederes, quem ſtare in ſermonibus atque actibus ſuis ſcires: Nunc Deus tecum loquitur; & tu mente incredula perfidus fluctuas? Deus de hoc Mundo recedenti tibi immortalitatem atque æternitatem pollicetur, & tu dubitas? Hoc eſt Deum omninò non eſſe; hoc eſt Chriſtum credentium Dominum & Magiſtrum peccato incredulitatis offendere; hoc eſt in Eccleſia conſtitutum fidem in domo fidei non habere;* (inquit S. *Cyprianus*, Libro *De Mortalitate*.)

Ex his ſeptem poſtremis Regulis compertum eſt, hanc Propoſitionem ab *Alexandro VII.* Pontifice Maximo inter alia peruerſæ Moralis capita fuiſſe meritò proſcriptam: *Homo nullo vnquam ſuæ vitæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis, ex vi præceptorum diuinorum ad eas virtutes pertinentium.* Iſtas verò ab *Innocentio XI.* pari iure fuiſſe confixas:

Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundùm ſe.

Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere.

R E G V L A XV.

Chriſtianus quilibet à Poteſtate publica interrogatus, Fidem profiteri tenetur: Nec ſola negatio, ſed diſſimulatio, & ſilentium eo in caſu lethale peccatum eſt.

HÆc Regula nititur Chriſti Domini verbis, & auctoritate, Matth. 10. 32. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt: Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.* Et Lucæ 9. *Qui me erubuerit, & meos ſermones: Hunc Filius hominis erubeſcet cùm venerit in Maieſtate ſuâ, & Patris, & Sanctorum Angelorum.*

Idem docet Apoſtolus ad *Romanos* ſcribens, Cap. 10.
Corde (inquit) *creditur ad iuſtitiam: Ore autem confeſ-* Rom. 10.
ſio fit ad ſalutem. Dicit enim Scriptura: Omnis qui credit in illum, non confundetur.

Id confirmat S. *Auguſtinus*, Libro *De Fide, & Symbolo*, Cap. 1. *Fides* (inquit) *officium à nobis exigit, & cordis, & linguæ.* Et paulò poſt: *Quando quidem in ſempiternâ iuſtitiâ regnaturi, à præſenti ſæculo maligno ſalui fieri non poſſumus, niſi & nos ad ſalutem proximorum nitentes, etiam ore profiteamur fidem, quam corde geſtamus.* Et Sermone 179. aliàs 24. ex editis à Simondo: *Quid prodeſt* (inquit) *corde credidiſſe ad iuſtitiam, ſi os dubitat proferre quòd corde conceptum eſt? Intus fidem Deus videt: Sed parum eſt. Ne confitearis humilem, times ſuperbos; & ei præponis ſuperbos, cui pro te diſplicuit ſuperbis* ∴ *Ægrote, quomodo ſanaberis, qui de medicamento tuo erubeſcis?* ∴ *De Chriſti Nomine erubeſcis? Ex eo quòd erubeſcis modo hominibus, habes erubeſcere cùm venerit in gloriâ ſuâ redditurus quod promiſit bonis, quod minatus eſt malis. Vbi eris tu? Quid facies? ſi te attendat ille Excelſus, & dicat tibi, Erubuiſti de humilitate mea, non eris in claritate mea. Diſcedat ergo mala verecundia.*

Et Libro *Contra Mendacium*, Cap. 6. *Catholicam Veritatem Catholicus, ſicut in corde loquitur, quia ita credit, ita & in ore debet, vt ita prædicet: Contra iſtam verò nec in corde, nec in ore habeat falſitatem, vt & corde credat ad iuſtitiam, & ore confeſſionem faciat ad ſalutem.*

Idem confirmat S. *Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 3. Articulo 2. *Confiteri fidem* (inquit) *non ſemper, neque in quolibet loco eſt de neceſſitate ſalutis, ſed in aliquo loco, & tempore, quando ſcilicet per omiſſionem huius confeſſionis, ſubtraheretur honor debitus Deo, aut etiam vtilitas proximis impendenda: Puta, ſi aliquis interrogatus de fide taceret, & ex hoc crederetur, vel quòd non haberet fidem, vel quòd fides non eſſet vera, vel alij per eius taciturnitatem auerterentur à fide: In huiuſmodi enim caſibus confeſſio eſt de neceſſitate ſalutis.* Nihil autem refert, an publica Poteſtas publicè, vel priuatim interroget aliquem de profeſſione Religionis: Neque etiam refert, an Tyrannus, qui de fide interrogat, ſit legitimus Iudex illius, qui interrogatur, vel non: Quia vt, vt ſe res habeat, tenetur Chriſtianus homo in his caſibus fidem palam apertéque profiteri, ne Deo debitum honorem ſubtrahat, proximúmque ſilentio ſuo offendat.

Meritò itaque inter 65. peruerſæ Moralis Propoſitiones anno 1679. ab *Innocentio XI.* damnatas, hæc ordine 18. confixa eſt: *Si à Poteſtate publicâ quis interrogetur, fidem ingenuè confiteri, vt Deo & fidei glorioſum conſulo: Tacere vt peccaminoſum per ſe, non damno.*

R E G V L A XVI.

In caſu neceſſitatis, vbi Fides periclitatur, quilibet tenetur fidem ſuam alijs propalare, vel ad inſtructionem aliorum Fidelium, ſiue confirmationem, vel ad reprimendum Infidelium inſultationem.

HAnc Regulam iiſdem verbis tradit S. *Thomas*, loco mox indicato, in Reſponſione ad ſecundùm.

R E G V L A XVII.

Falſam Religionem ſimulare, lethale peccatum eſt.

SImulatio enim falſæ Religionis, negatio quædam eſt veræ fidei. Mendacium eſt etiam in re graui, quo

quo diuinus honor violatur, ſcandalum proximo creatur. Hinc Helceſeltæ Hæretici ab Eccleſia damnati ſunt Sæculo ſecundo, qui inter alios errores aſſerebant, ſimulationem in Profeſſione Religionis licitam eſſe, & crimen vllum eſſe negabant, ſi quis perſecutionis tempore Idola veneretur, dummodo id ex animo non faciat; aut ſi quid ore tenus, non animo profiteatur, vt docent *S. Epiphanius* Hæreſi 59. & 50. & *Euſebius* Libro 6. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 38.

Hanc Regulam confirmat veteris Eccleſiæ diſciplina, ſanctáque ſeueritas erga *Libellaticos*, id eſt, ignauos Chriſtianos, qui libellos à Magiſtratibus Ethnicis numeratâ pecunia obtinuerant, fidem facientes ipſos Principum Edictis de Idolorum cultu paruiſſe, vel ſimpliciter prohibentes ne ob Religionem in ius vocarentur. Illi quidem mitiori ac breuiori Pœnitentiæ quàm Idololatræ, ſed tamen publicæ ſubijciebantur. De quibus legi poſſunt *Tertullianus* in Apologetico Cap. 27. & *S. Cyprianus* varijs in Epiſtolis, & in Tractatu *De Lapſis*.

Id denique confirmat *Eleazari* pij ac generoſi Senis exemplum, qui rogatus ab amicis vt ſimularet ſe manducaſſe de Sacrificij carnibus, ſecundùm Antiochi Regis Mandatum, reſpondit (2. Machabæorum 6.) *Non enim ætati noſtræ dignum eſt fingere; vt multi adoleſcentium arbitrantes Eleazarum nonaginta annorum tranſiſſe ad vitam Alienigenarum, & ipſi propter meam ſimulationem decipiantur: & per hoc maculam atque execrationem meæ ſenectuti conquiram. Nam etſi in præſenti tempore ſupplicijs Hominum eripiar, ſed manum Omnipotentis nec viuus nec defunctus effugiam.*

Ex his colligitur, Non licere Chriſtiano vti rebus illis, veſtibus, aut ſignis, quæ falſæ Religionis profeſſionem ſignificant, ſiue ex humana lege, ſiue ex conſuetudine: & ſi quis vtatur, peccati mortalis reum eſſe.

Colligitur ſecundò, Non licere Catholicis adire Conciones Hæreticorum, niſi viris doctis & firmis in fide, vt eorum errores refellant, ſecluſóque ſcandali periculo: Aliàs lethaliter peccaturos.

Colligitur tertiò, Non licere Catholico apud Hæreticos commoranti veſci carnibus Feria Sexta, vel Sabbato, aut diebus Ieiuniorum: Quia carnium eſus illis diebus ſignum eſt Religionis à vera, ſcilicet Catholica & Romana alienæ, ex vtentium Moribus, ac in Legis Eccleſiaſticæ contemptum hæc vſurpari compertum eſt.

R E G V L A XVIII.

Chriſtianis apud Infideles degentibus vti licet rebus, veſtibus, & ſignis Nationis proprijs, non Religionis.

HÆc Regula colligitur ex *Tertulliano*, Libro *De Idololatria*, Cap. 14. *Licet* (inquit) *conuiuere cum Ethnicis, commori non licet. Conuiuamus cum omnibus: Conlætemur ex communione naturæ, non ſuperſtitionis. Pares Animâ ſumus, non diſciplina: Compoſſeſſores Mundi, non erroris.* Et Cap. 18. Ioſeph in Ægypto, & *Danielem* in Babylonia, inſignia Dignitatum, quibus à Regibus ornati erant, & quæ nihil commune habebant cum idololatria, gerere potuiſſe docet. *Proprius* (inquit) *habitus vniuſcuiuſque eſt, tam ad vſum quotidianum, quàm ad honorem & dignitatem. Igitur purpura illa & aurum, ceruicis ornamentum, apud Ægyptios & Babylonios inſignia erant dignitatis. Tantùm enim honoris nomine conferebantur his qui familiaritatem Regum merebantur, vnde & Purpurati Regum vocabantur à purpurâ, ſicut apud nos à toga candidâ candidati: Sed non vt ſuggeſtus ille Sacerdotijs quoque aut aliquibus Idolorum Officijs adſtringeretur. Nam ſi ita eſſet, vtique tantæ ſanctitatis & conſtantiæ viri ſtatim habitus inquinatos recuſaſſent, ſtatimque apparuiſſet Danielem Idolis non deſeruiſſe, nec Belem, nec Draconem colere, quod multò poſtea apparuit. Simplex igitur purpura illa, nec iam dignitatis erat, ſed ingenuitatis apud Barbaros inſigne. Quemadmodum enim & Ioſeph qui ſeruus fuerat, & Daniel qui per captiuitatem ſtatum verterat, ciuitatem Babyloniam & Ægyptiam ſunt conſecuti per habitum barbaricæ ingenuitatis: Sic penes nos quoque fideli, ſi neceſſe fuerit, poterit & puerilis prætexta concedi, & puerilis ſtola, natiuitatis inſignia, non poteſtatis; generis, non honoris; ordinis, non ſuperſtitionis.*

R E G V L A XIX.

Infidelitas grauiſſimum eſt omnium peccatorum quæ in peruerſitate Morum contingunt.

CVm enim peccatum ſit auerſio à Deo, *Tantò aliquod peccatum eſt grauiùs, quantò per ipſum homo magis à Deo ſeparatur. Per infidelitatem autem maximè homo à Deo elongatur, quia nec veram Dei cognitionem habet. Per falſam autem cognitionem ipſius non appropinquat ei, ſed magis ab eo elongatur;* (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 10. Articulo 3.) Idemque ante ipſum docuit *S. Auguſtinus*, exponens hanc Sententiam Chriſti, *Si non veniſſem, & locutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent;* (Tractatu 89 in Ioannem:) *Magnum quoddam peccatum* (inquit) *quaſi ſub generali nomine vult intelligi. Hoc eſt enim peccatum, quo tenentur cuncta peccata.*

R E G V L A XX.

Infidelitas deliberata, cuiuſcumque ſit generis, lethale ſemper peccatum eſt: Sed primi & imperfecti ſiue indeliberati motus infidelitatis venialia duntaxat peccata ſunt.

LEthaliter ergo peccant contra primum Decalogi præceptum, quicumque renituntur Chriſtianæ Fidei, ſiue quam nondum ſuſceperunt, vt Pagani, & Mahumetani: Siue quam ſuſceperunt in figura, vt Iudæi: Siue quam ſuſceperunt *in ipſa manifeſtatione veritatis*, (vt loquitur *S. Thomas*;) Quales ſunt Hæretici, & Apoſtatæ. Quamuis autem errent in pluribus Pagani quàm Iudæi, & Iudæi quàm Hæretici: Infidelitas tamen Iudæorum, qui Fidem Euangelij in Veteri Lege adumbratam ſuſceperunt, quam prauis interpretationibus corrumpunt, grauius peccatum eſt infidelitate Ethnicorum. Hæreticorum verò infidelitas, qui profitentur Fidem Euangelij, & ei renituntur, eam corrumpentes, grauius peccatum eſt infidelitate Iudæorum, & Paganorum, atque Mahumetanorum. *Grauiùs enim peccat qui renititur fidei ſuſceptæ, quàm qui renititur fidei nondum ſuſceptæ: Sicut grauiùs peccat, qui non implet quod promiſit, quàm ſi non impleat quod nunquam promiſit.* Verba ſunt *S. Thomæ*, Secunda Secundæ, Quæſtione 10. Articulo 6.

Apoſtaſia tandem, quæ defectio eſt à Fide Chriſtiana ad Iudaiſmum, Mahumetiſmum, aut Idololatriam, vel Atheiſmum, præter inſitam peccati grauitatem, ex infidelitate, ad quam fit defectio, æſtimandam; ex alio præterea capite, ſcilicet ex circumſtantia Fidei ac Religionis quam profeſſus eſt, grauius eſt peccatum, ſecundùm illam S. Petri Sententiam Epiſtolæ 2. Cap 2. *Melius erat eis veritatē non cognoſcere, quàm poſt agnitam retrorſum.*

R E G V L A XXI.

Lethalis peccati reus eſt, qui cum Infidelibus de Fide diſputat tamquam dubitans.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, loco mox indicato, Articulo 7. *Ex parte diſputantis* (inquit) *eſt conſideranda intentio. Si enim diſputet tamquam de fide dubitans, & veritatem fidei pro certo non ſupponens, ſed argumentis experiri intendens; proculdubio peccat tamquam dubius in fide, & infidelis. Si autem diſputet aliquis de fide ad confutandum errores, vel etiam ad exercitium, laudabile eſt.* Et in Reſponſione ad tertium: *Non debet diſputari de his, quæ ſunt fidei, quaſi de eis dubitando; ſed propter veritatem manifeſtandam, & errores confutandos. Oportet enim ad fidei confirmationem aliquando cum infidelibus diſputare: Quandoque quidem defendendo fidem, ſecundùm illud 1. Petri 3.* Parati ſemper ad ſatisfactionem omni “ poſcenti vos rationem de ea, quæ eſt in nobis ſpe & fi- “ de. *Quandoque autem ad conuincendos errantes, ſecundùm illud ad Titum 1.* Vt ſit potens exhortari in doctrina ſa- “ na, & eos qui contradicunt, arguere.

Sed Laicis ſub Excommunicationis pœna prohibuit *Alexander IV.* ne publicè vel priuatim de Fide Catholica diſputent. (Cap. *Quicumque*, Tit. *De Hæreticis* in Sexto.) Quæ tamen Excommunicatio non eſt latæ Sententiæ, ſed ferendæ.

REGVLA XXII.

Simplicibus & infirmis in Fide familiaritas cum Infidelibus & communio etiam ciuilis, abſque neceſſitate, prohibenda eſt: Eámque familiaritatem & communionem vitare tenentur, ſi periculum ſubuerſionis illorum fidei immineat: Alioqui mortale peccatum committunt, quoties in hoc periculum ſe conijciunt.

HÆc Regula traditur à *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 10. Articulo 9. *Si aliqui fuerint firmi in fide* (inquit) *ita quòd ex communione eorum cum infidelibus conuerſio infidelium magis ſperari poſſit, quàm Fidelium à fide auerſio: Non ſunt probibendi infidelibus communicare, qui fidem non ſuſceperunt, ſcilicet Paganis, vel Iudæis, & maximè ſi neceſſitas vrgeat. Si autem ſint ſimplices & infirmi in fide, de quorum ſubuerſione probabiliter timeri poſſit, probibendi ſunt ab infidelium communione, & præcipuè ne magnam familiaritatem cum eis habeant, vel abſque neceſſitate eis communicent.* Hac diſtinctione perſonarum, pugnantes in ſpeciem Canones conciliantur. Nam Canone *Ad menſam*, Causâ 11. Quæſtione 3. & Canone *Infideles*, Cauſa 23. Quæſtione 4 dicitur, Nos Chriſto illos acquirere non poſſe, ſi conſortium eorum & conuiuia fugiamus: Et tamen Canone *Nullus*, & Canone *Omnes*, Causâ 28. Quæſtione 1. omne cum illis conſortium & commercium prohibetur, in conuiuijs, medicinis, balneis, &c. Tum ex Canone 11. Trullanæ Synodi, tum ex Can. 40. Concilij Agathenſis. Maiori porrò cautione Hæreticorum conſortia & familiaritatem vitare oportet, ſecundùm illud S. Ioannis Epiſtola 2. *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Aue ei dixeritis: Qui enim dicit illi Aue, communicat operibus eius malignis.*

REGVLA XXIII.

Nemo Hæreticus eſt, niſi Chriſti fide ſuſcepta, ſit in errore eidem fidei manifeſtè repugnante pertinax.

DIffinitur enim Hæreſis *Error pertinax, fidei manifeſtè repugnans, in eo qui fidem Catholicam in veritate profeſſus eſt.* Pertinax autem eſt, qui veritati fidei, ſatis ſuperque ipſi manifeſtatæ, ſciens, volens repugnat. Pertinax etiam cenſendus eſt, qui certum aliquod fidei dogma ſic ignorat, vel de eo dubitat, vt credere nolit, etiamſi ſciret Eccleſiam ſic credere.

Præterea, hæc Regula nititur teſtimonio Apoſtoli 1. ad *Timotheum* Cap. 6. *Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus Domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei, quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ: Superbus eſt, nihil ſciens, ſed, languens circa quæſtiones & pugnas verborum &c.*

Id confirmat *S. Auguſtinus*, Libro 4. *De Baptiſmo contra Donatiſtas*, Cap 16. *Conſtituamus* (inquit) *duos aliquos iſto modo, vnum eorum, verbi gratiâ, id ſentire de Chriſto quod Photinus opinatus eſt, & in eius Hæreſi baptizari extra Eccleſiæ Catholicæ communionem; alium verò hoc idem ſentire, ſed in Catholica baptizari, exiſtimantem ipſam eſſe Catholicam Fidem: Iſtum nondum Hæreticum dico, niſi manifeſtatâ ſibi doctrina Catholicæ Fidei reſiſtere maluerit, & illud quod tenebat elegerit.*

Et Libro 3 *De Anima & eius Origine*, Cap. 15. Sic *Vincentium Victorem* alloquitur; *Hæc interim vndecim multùm apertèque peruerſa, & Fidei Catholicæ aduerſa, nunc iam nihil cuncteris extirpare atque abijcere ab animo, à verbo, ab ſtilo tuo; ſi vis vt te, non ſolùm ad Altaria tranſiſſe Catholica, ſed verè Catholicum eſſe gaudeamus. Nam hæc ſi pertinaciter ſingula defendantur, tot hæreſes facere poſſunt, quot opiniones numerantur. . Abſit autem vt te arbitreris, hæc opinando à Fide Catholica receſſiſſe, quamuis ea Fidei ſint aduerſa Catholicæ; ſi coram Deo, cuius in nullius corde oculus fallitur, veraciter te dixiſſe reſpicit,*
„ Non te tibi ipſi eſſe credulum probari ea quæ dixeris
„ poſſe; ac ſtudere te ſemper etiam propriam ſenten-
„ tiam non tueri, ſi improbabilis detegatur, eò quòd ſit
„ tibi cordi, proprio damnato iudicio, meliora magis,
„ & quæ ſint veriora ſectari. *Iſte quippe animus etiam in dictis per ignorantiam non Catholicis, ipſâ eſt correctionis præmeditatione ac præparatione Catholicus.*

Et Libro 18. *De Ciuitate Dei*, Cap 51. *Videns* (inquit) *diabolus Templa Dæmonum deſeri, & in liberantis Mediatoris currere genus humanum, Hæreticos mouit, qui ſub vocabulo Chriſtiano Doctrinæ reſiſterent Chriſtianæ, quaſi poſſent indifferenter ſine vlla correptione haberi in Ciuitate Dei, ſicut Ciuitas confuſionis indifferenter habuit Philoſophos inter ſe diuerſa & aduerſa ſentientes. Qui ergo in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid prauúmque ſapiunt, ſi correpti vt ſanum rectúmque ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuáque peſtifera & mortifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, Hæretici fiunt, & foras exeuntes habentur in exercentibus inimicis.*

Et Epiſtola 43. aliàs 162. *Dixit quidem Apoſtolus* “
Paulus; Hæreticum hominem poſt vnam correp- “
tionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt eiuſmodi, & “
peccat, & eſt à ſemetipſo damnatus. *Sed qui ſen-* “
tentiam ſuam, quamuis falſam atque peruerſam, nulla pertinaci animoſitate defendunt, præſertim quam non audaciâ præſumptionis ſuæ pepererunt, ſed à ſeductis atque in errorem lapſis parentibus acceperunt, quærunt autem cautâ ſollicitudine veritatem, corrigi parati, cùm inuenerint; nequaquam ſunt inter Hæreticos deputandi: Quia ſcilicet (inquit *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſtione 11 Articulo 2. ad tertium) *Non habent electionem contradicentem Eccleſiæ doctrinæ.* (Qua ab electione Hæreſis nomen, Græcum origine, deriuatum eſt.) *Sic ergo aliqui Doctores videntur diſſenſiſſe, vel circa ea, quorum nihil intereſt ad fidem, vtrum ſic vel aliter teneantur, vel etiam in quibuſdam ad Fidem pertinentibus, quæ nondum erant per Eccleſiam determinata. Poſtquam autem eſſent Auctoritate vniuerſalis Eccleſiæ determinata, ſi quis tali ordinationi pertinaciter repugnaret, Hæreticus cenſeretur. Quæ quidem Auctoritas principaliter reſidet in Summo Pontifice.* Refertur Canone Dixit Apoſtolus, Diſt. 4. Quæſt. 3.

Pertinaciam ad Hæreſim requiri, confirmat *Clemens V.* Clementina vnica *De Summa Trinitate & Fide Catholicâ*: & Clementina *Ex graui*, Titulo *De Vſuris*.

Qui tamen ex ignorantia craſſa errant circa fidem, in his quæ credere tenetur quiſque Catholicus, quamuis Hæretici non ſint ſecluſa pertinacia, lethalis peccati rei ſunt.

REGVLA XXIV.

Ritus Hæreticorum à Principibus Catholicis tolerari non poſſunt abſque lethali peccato, cùm ipſos prohibere & extirpare poſſunt ſine periculo grauioris cuiuſpiam mali.

POteſtas enim Principibus Chriſtianis à Deo collata eſt non ſolùm ad Mundi regimen, ſed maximè ad gloriam Dei procurandam, & ad Eccleſiæ præſidium, vt mala prohibeant, bona iubeant, non ſolùm quæ ad humanam ſocietatem, ſed etiam quæ ad diuinam pertinent Religionem. Ita Reges ſeruiunt Domino in timore, vt *S. Auguſtinus* explicat Epiſtola 185. alias 50. *Quomodo* (inquit) *Reges Domino ſeruiunt in timore, niſi ea quæ contra iuſſa Domini ſunt, religioſâ ſeueritate probibendo atque plectendo? Aliter enim ſeruit quia homo eſt, aliter quia Rex eſt. Quia homo eſt, ei ſeruit viuendo fideliter: Quia verò etiam Rex eſt, ſeruit, Leges iuſta præcipientes & contraria prohibentes conuenienti vigore ſanciendo. Sicut ſeruiuit Ezechias, Lucos & Templa Idolorum, & illa Excelſa, quæ contra præcepta Dei fuerant constructa deſtruendo. Sicut ſeruiuit Ioſias, talia & ipſe faciendo. Sicut ſeruiuit Rex Niniuitarum, vniuerſam ciuitatem ad placandum Dominum compellendo. Sicut ſeruiuit Darius, Idolum frangendum in poteſtatem Danieli dando, & inimicos eius leonibus ingerendo. Sicut ſeruiuit Nabuchodonoſor, omnes in Regno ſuo poſitos à blaſphemando Deo Lege terribili prohibendo. In hoc ergo ſeruiunt Domino Reges, in quantum ſunt Reges, cùm ea faciunt ad ſeruiendum illi, quæ non poſſunt facere niſi Reges.* Ritus porrò Hæreticorum maximè pernicioſi ſunt; *Per dulces enim ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium*; (inquit Apoſtolus ad Romanos 16) & *Sermo eorum vt cancer ſerpit* (vt idem ſcribit 2. ad *Timotheum* 2.) Ipſos igitur extirpare tenentur Catholici Principes, cùm id poſſunt abſque grauioris mali periculo, & niſi hanc operam Religioni præſtent, grauis peccati rei ſunt.

4. Reg. 18. 4. Reg. 21. Ionæ 3. Dan. 14. Dan. 3.

Hanc

Hanc Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 11. Articulo 11. *Quamuis* (inquit) *Infideles in ſuis Ritibus peccent, tolerari poſſuat vel propter aliquod bonum quod ex eis prouenit, vel propter aliquod malum quod vitatur. Ex hoc autem quòd Iudæi Ritus ſuos obſeruant, in quibus olim præfigurabatur veritas fidei, quam tenemus, hoc bonum prouenit, quòd teſtimonium fidei noſtræ habemus ab hoſtibus, & quaſi in figura nobis repreſentatur quod credimus: & ideò in ſuis Ritibus tolerantur. Aliorum verò Infidelium Ritus, qui nihil veritatis aut vtilitatis afferunt, non ſunt aliqualiter tolerandi, niſi fortè ad aliquod malum vitandum; ſcilicet ad vitandum ſcandalum, vel diſſidium, quod ex hoc poſſet prouenire; vel impedimentum ſalutis eorum, qui paulatim ſic tolerati conuertuntur ad fidem. Propter hoc enim etiam Hæreticorum & Paganorum Ritus aliquando Eccleſia tolerauit, quando erat magna Infidelium multitudo.*

REGVLA XXV.

Qui Libros Hæreticorum de Religione tractantes, atque Hæretica Dogmata continentes & propugnantes legunt abſque licentiâ Auctoritate Sedis Apoſtolicæ conceſſa, in lethale peccatum, & Excommunicationem incurrunt.

HÆc enim lectio Pontificijs Conſtitutionibus pleriſque ſub pœna Excommunicationis latæ ſententiæ vetita eſt, meritò quidem, ne paſſim ab omnibus vel imperitis, vel ſemidoctis, aut etiam eruditis viris abſque neceſſitate, & cum ſubuerſionis periculo legantur; quod doctis etiam hominibus, ſed nimium curioſis, & quorum fides interdum infirmior eſt quàm ſimplicium & ineruditorum, ex huiuſmodi lectione plerumque imminere, infelix experientia comprobauit. Qui verò ex Librorum illorum lectione ſubuerſionis periculum fidei ſuæ imminere animaduertunt, quòd dubia circa fidem in eorum animis excitet, quibus grauiter concutiuntur, lethaliter peccat, ſi in illorum lectione nihilominus perſeuerent, quamuis licentiam habeant huiuſmodi Libros legendi. Tenetur enim quiſque periculum ſubuerſionis, & proximam peccandi occaſionem vitare. Nam *qui amat periculum, peribit in illo*; vt dicitur *Eccli.* 3 27. Tandem qui Libros illos abſque licentia retinent, lethaliter peccant: Tenentur enim illos quam primùm deferre ad Epiſcopos, aut Inquiſitores hæreticæ prauitatis, vbi exercetur Inquiſitio, aut certè comburere: ſicut legimus eos feciſſe, qui ſuperſtitiones ſectati, ad Fidem Chriſtianam melioremque frugem conuerſi ſunt, Actuum 19. *Multi ex ijs, qui fuerant Curioſa ſectati, contulerunt libros, & combuſſerunt coram omnibus.*

Id confirmat *S. Leo*, Epiſtola 15. aliàs 93. Cap. 15. vbi de Priſcillianiſtarum libris ait: *Quomodo decipere ſimplices poſſent, niſi venenata pocula quodam melle præliuiſſent, ne vſquequaque ſentirentur inſuauia, quæ eſſent futura mortifera? Curandum ergo eſt, & Sacerdotali Diligentiâ maximè prouidendum, vt falſati codices, & à ſincera veritate diſcordes, in nullo vſu lectionis habeantur. Apocryphæ autem Scripturæ, quæ ſub nominibus Apoſtolorum multarum habent ſeminarium falſitatum, non ſolùm interdicendæ, ſed etiam penitus auferendæ ſunt, atque ignibus concremandæ. Quamuis enim ſint in illis quædam, quæ videantur ſpeciem habere pietatis, numquam tamen vacua ſunt venenis, & per fabularum illecebras hoc latenter operantur, vt mirabilium narratione ſeductos, laqueis cuiuſcumque erroris inuoluant. Vnde ſi quis Epiſcoporum vel Apocrypha haberi per domos non prohibuerit, vel ſub Canonicorum nomine eos codices in Eccleſia permiſerit legi, qui Priſcilliani adulterinâ ſunt emendatione vitiati, Hæreticum ſe nouerit iudicandum: Quoniam qui alios ab errore non reuocat, ſe ipſum errare demonſtrat.*

ARTICVLVS IX.

Regulæ Praxim ſpectantes circa Spem.

REGVLA I.

Actum Spei tenetur elicere Chriſtianus homo & ſæpiùs in vitâ, ſcilicet cùm gratiam iuſtificantem conſequi opus eſt; & cùm diſperationis tentationes ingruunt, & cùm ſpem ſuam infirmam ac languentem eſſe animaduertit, rebuſque temporalibus affici magis ac moueri, quam bonis æternis, & cùm Deum orat, & præſertim in mortis diſcrimine.

HAnc Regulam probant illa quæ de fidei præcepto diximus. Præcepta enim de Spe in Deum non ſemel in Scripturis Sacris tradita ſunt, ſcilicet Pſalmo 4. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in Domino*. Et Pſalm. 65. *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda veſtra: Deus adiutor noſter in æternum.* Et Eccleſiaſtici 2. *Dirige viam tuam, & ſpera in illum.·. Qui timetis Dominum ſperate in illum*, Oſee 12. *Spera in Deo tuo ſemper.* 2 Petri 1. *Sperate in eam quæ vobis offertur gratiam*, &c. Dantur autem præcepta de actibus, non de habitu virtutum, vt diximus.

Præceptum autem Spei maximè obligat, cùm ad iuſtificationem præparare nos tenemur, ſi quidem ad conſiderandam Dei miſericordiam nos conuertendo; *In ſpem erigimur, fidentes Deum propter Chriſtum nobis propitium fore*, vt loquitur Concilium Tridentinum, Seſſione 6. Cap. 6. Obligat etiam præceptum ſpei, quoties de deſperatione tentamur: Tunc enim contrario virtutis actu Dæmoni reſiſtere debemus: Item cùm ſpem noſtram infirmam ac languentem eſſe animaduertimus, eam excitare debemus, vt in iuſtitia Chriſtiana creſcamus. In aduerſitatibus etiam debemus nos futurorum expectatione bonorum conſolari & roborare, ſecundùm illud Apoſtoli ad Romanos 4. *Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Non ſolùm autem, ſed & gloriamur in tribulationibus: Scientes quod tribulatio patientiam operatur; patientia autem probationem, probatio verò ſpem, ſpes autem non confundit* & Cap. 12. *Spe gaudentes, in tribulatione patientes.* Spes rurſus excitanda eſt cùm oramus, quia fruſtra peteremus à Deo, quæ ab illo nos impetraturos non ſperaremus, & conſideremus: *Sperantem* enim *in Domino miſericordia circumdabit*. Sed maximè in mortis articulo actus ſpei debemus elicere, cùm Diabolus peccatorum noſtrorum multitudinem ac grauitatem nobis repræſentans, in deſperationem inducere nos tentat. Tunc in diuinam miſericordiam ſpem noſtram conijcere debemus, *Sicut ancoram animæ tutam ac firmam*, vt loquitur Apoſtolus. Tunc dicat intimo pietatis affectu, in Deum Creatorem ſuum, Patrem ſuum, Redemptorem ſuum, adiutorem ſuum, in Chriſti Paſſionem, vulnera pro ſe ſuſcepta, Sanguinem pro ſe etiam effuſum reſpiciens moribundus homo: *Domine Deus meus, in te ſperaui.·. Deus meus adiutor meus, & ſperabo in eum.·. In Domino ſperans non infirmabor.·. Fiat miſericordia tua Domine ſuper nos, quemadmodum ſperauimus te.·. Mihi adhærere Deo bonum eſt, ponere in Domino Deo ſpem meam.·. In te Domine ſperaui, non confundar in æternum.* Tunc Diaboli tentationibus illud *S. Bernardi* in extremo agone poſiti obijciat: *Fateor, indignus ſum Regno cælorum: Sed duplici iure obtinens illud Dominus meus, hæreditate Patris, & merito Paſſionis, altero ipſe contentus alterum mihi donauit. Cuius beneficio illud mihi vendicare non erubeſco.* Grauia quidem ſunt & innumera peccata mea: Sed *Apud Dominum miſericordia, & copioſa apud eum redemptio.·. Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.·. Et Miſericordiarum eius non eſt numerus.* Non me fecit vt me perderet: Miſerebitur figmenti ſui, & operis manuum ſuarum. Pretium meum Sanguis Chriſti eſt: Eo aſperſus à maximis delictis emundabor. In vulneribus eius tutus, tuas, Satan, inſidias non pertimeſco. *Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum: ſi exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo.* Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo, vt pignus æternæ beatitudinis, vt clypeus fortitudinis, vt ſertum exultationis.

Pſalm. 31.

Hebr. 6.

REGVLA II.

Contra Spei præceptum lethaliter peccant qui ſcelerum ſuorum multitudine ac grauitate territi, veniam à Deo obtinere deſperant.

FRatricidam enim Cain imitantur, qui voce fraterni ſanguinis ad Dominum clamante, ait:

Maior

Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. (Geneſ. 4.) Et Chriſti traditorem Iudam, qui Sanguinem iuſtum tradendo ſe peccaſſe, cùm profeſſus eſſet, *Abiens laqueo ſe ſuſpendit.* De quo S. *Auguſtinus*, ſcribit Sermone 352. aliàs 27. inter Homilias quinquaginta: *Iudam Traditorem non tam ſcelus, quod commiſit, quàm indulgentiæ deſperatio fecit penitùs interire. Non erat dignus miſericordiâ, ideò ei non fulſit lumen in corde, vt ad eius indulgentiam concurreret, quem tradiderat, ſicut illi qui eum crucifixerunt; ſed deſperando ſe occidit, & laqueo ſuſpendit ſe, ſuffocauit ſe. Quod fecit in corpore ſuo, hoc factum eſt in animo ipſius. Spiritus enim dicitur etiam iſte ventus aeris huius. Quomodo ergo qui ſibi collum ligant, inde ſe occidunt, quia non ad eos intrat ſpiritus aeris huius: Sic illi qui deſperant de indulgentia Dei, ipsâ deſperatione intùs ſe ſuffocant, vt eos Spiritus Sanctus viſitare non poſſit.* Deus certè timendus, ſed in eum ſperandum nihilominus eſt, ſecundùm illud Pſalmi 146. *Beneplacitum eſt Domino ſuper timentes eum, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.* Timuit eum Iudas, ſed non ſperauit in miſericordia ipſius. *Ergo ſic time Dominum, vt ſperes in miſericordia eius. Si times Latronem, ab alio ſperas auxilium, non ab eo quem times: Poſcis auxilium ab eo quem non times, aduersùs eum quem times. Si ſic times Deum, & ideò times Deum, quia peccator es, à quo accepturus es auxilium aduersùs Deum? Quò iturus es? Quid facturus? Vis ab illo fugere? Ad ipſum fuge. Vis fugere ab irato? Fuge ad placatum. Placabis autem eum, ſi ſperes in miſericordia ipſius; atque ita de cætero peccare caueas, vt de præteritis depreceris, vt tibi dimittantur à Domino.* Verba ſunt S. *Auguſtini*, Enarratione in hunc Pſalmum.

REGVLA III.

Contra Spei præceptum lethaliter peccant, qui prauarum cupiditatum ſuarum vehementiam conſiderantes, ſuamque ad beaè agendum imbecillitatem, ſuperare eam per Dei gratiam deſperant, interimque ſe ad omne ſcelus proijciunt.

DE his ſcribit Apoſtolus ad Epheſios Cap. 4. *Qui deſperantes tradiderunt ſemetipſos impudicitiæ; in operationem immunditiæ omnis.* Hi apud *Ieremiam* eos nomine Domini admonentem, vt reuertatur vnuſquiſque à via ſua mala, & dirigat vias ſuas, & ſtudia ſua, aiunt: *Deſperauimus, poſt cogitationes enim noſtras ibimus, & vnuſquiſque prauitatem cordis ſui mali faciemus.* Ierem. 18

REGVLA IV.

Contra Spei præceptum lethaliter peccant, qui ſpectatâ magnitudine cæleſtis gloriæ, & conditionis humanæ vilitate, adeò degeneris ac puſilli ſunt animi, vt ad æternam gloriam aſpirare non audeant.

HOs ſpectat illud Sapientis Monitum, Eccli. 16. *Non dicas, A Deo abſcondar, & ex ſummo quis mei memorabitur? In populo magno non agnoſcar: Quæ eſt enim anima mea in tam immenſa creaturâ?* Hi certè diuinis promiſſis etiam iuramento firmatis increduli videntur. *Homines per Maiorem ſui iurant* (inquit Apoſtolus ad Hebræos 6.) *& omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem, eſt iuramentum. In quo abundantiùs volens oſtendere Deus pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iusjurandum: Vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem; quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis: Vbi præcurſor pro nobis introiuit Ieſus.* In carne igitur ambulantes, non ſecundùm carnem militare debemus, ſed deſiderio in cœlo eſſe, ſpem in terram illam fœlicitatis æternæ quaſi anchoram præmittere, ne in iſto Mari turbati, naufragium faciamus. *Quemadmodum ergo de naui, quæ in anchoris eſt, rectè dicimus, quòd iam in terra ſit; adhuc enim fluctuat, ſed in terra quodammodo educta eſt contra ventos & contra tempeſtates: Sic contra tentationes huius peregrinationis noſtræ, ſpes noſtra fundata in illa ciuitate Ieruſalem facit nos non abripi in ſaxa.* Verba ſunt S. *Auguſtini*, Enarratione in Pſalmum 64. Si ſalutis arrhas conſideremus, quibus Deus ſpem noſtram erigit, manifeſtum erit grande eſſe peccatum illorum, qui ſpectata gloriæ cœleſtis magnitudine, & conditionis humanæ vilitate, deſpondent animos, & ad eam aſpirare non audent. Ea de re diſſerentem S. *Auguſtinum* audire præſtat, Enarratione in Pſalmum 148. vbi cùm ſupernæ ciuitatis fœlicitatem deſcripſit, in qua Beatorum vnum negotium eſt laudare Deum; in qua nulla neceſſitatis, nulla iniquitatis, nulla miſericordiæ ſunt opera, quia nulla ibi neceſſitas eſt, nulla iniquitas, nulla miſeria in qua fiat miſericordia: Subdit, *O beati! putamus erimus & nos ſic? Eia ſuſpiremus, de ſuſpirio gemamus. Et quid ſumus, vt ibi ſimus? Mortales, proiecti, abiecti, terra & cinis. Sed qui promiſit, Omnipotens eſt, ſi ad nos attendamus, quid ſumus? Si ad illum, Deus eſt, omnipotens eſt. Non eſt facturus Angelum ex homine, qui fecit hominem ex nihilo? Aut verò pro minimo habet Deus hominem, propter quem mori voluit Vnicum ſuum? Attendamus ad iudicium dilectionis. Promiſſionis Dei tales arrhas accepimus: Tenemus mortem Chriſti, tenemus Sanguinem Chriſti. Quis mortuus eſt? Vnicus. Pro quibus mortuus eſt? Vtinam pro bonis, vtinam pro iuſtis. Sed quid? Etenim Chriſtus* (ait *Apoſtolus*) *pro impijs mortuus eſt.* Rom. 5 *Donauit impijs mortem ſuam, quid ſeruat iuſtis, niſi vitam ſuam? Erigat ergo ſe humana fragilitas, non deſperet, non ſe collidat, non ſe auertat, non dicat, Non ero. Qui promiſit, Deus eſt: & venit, vt promitteret; apparuit hominibus, venit ſuſcipere mortem noſtram, promittere vitam ſuam. Venit ad regionem peregrinationis noſtræ, accipere hîc quod hîc abundat, opprobria, flagella, colaphos, ſputa in faciem, contumelias, ſpineam coronam, ſuſpenſionem in ligno, crucem, mortem. Hæc abundant in regione noſtra, Ad talia commercia venit. Quid hîc dedit, quid accepit? Dedit exhortationem, dedit doctrinam, dedit remiſſionem peccatorum; accepit contumelias, mortem, crucem. Attulit nobis de illa regione bona, & in regione noſtra pertulit mala. Promiſit tamen nobis quod ibi futuri ſimus vnde venit, & ait,* Pater, Ioan. 17 volo vt vbi ego ſum, & ipſi ſint mecum. *Tanta præceſſit dilectio: Quia vbi nos eramus, fuit nobiſcum; vbi ipſe eſt, erimus cum illo. Quid tibi promiſit Deus, ô homo mortalis? victurus es in æternum. Non credis? Crede, crede. Plus eſt iam quod fecit, quàm quod promiſit. Quid fecit? Mortuus eſt pro te. Quid promiſit? Vt viuas cum illo. Incredibilius eſt, quòd mortuus eſt Æternus, quàm vt in æternum viuat mortalis. Iam quod incredibilius eſt, tenemus. Si propter hominem mortuus eſt Deus, non eſt victurus homo cum Deo? Non eſt victurus mortalis in æternum, propter quem mortuus eſt, qui viuit in æternum? ... Accepit ex te, vnde moreretur pro te. Non poſſet mori, niſi carne; non poſſet mori niſi mortale corpus: Induit ſe vbi pro te moreretur; induit te vbi cum illo viuas. Vbi ſe induit morte? In virginitate Matris. Vbi te induet vita? In æqualitate Patris. ... Quiddam noſtrum iam ſurſum eſt, quod hîc accepit; vbi mortuus eſt, vbi crucifixus eſt. Iam quædam primitiæ tuæ præceſſerunt, & dubitas, quia ſecuturus es?*

REGVLA V.

Contra Spei præceptum peccant, qui ad orandum ſunt pigriores, ſpemque abijciunt, quòd in longum differri videatur id, quod obtinere ſperant.

HI enim non attendentes, quòd quædam à Deo non negantur, ſed vt congruo dentur tempore differuntur (vt ait S. *Auguſtinus* Tractatu 102. in Ioannem) Moram Domini patienter non ferunt, nec Prophetæ auſcultant dicenti: *Si moram fecerit, exſpecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Denique Filios Abraham ſecundùm ſpiritum ſe non eſſe oſtendunt, qui *Longanimiter ferens, adeptus eſt repromiſſionem*, vt ſcribit Apoſtolus ad Hebræos 6. Habac. 2

REGVLA V.

Contra præceptum Spei lethaliter peccant, qui in carne & homine magis, quàm in Dei auxilio confidunt.

HAnc Regulam Deus ipſe tradit Ieremiæ 17. *Maledictus* (inquit) *homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor eius.* Tales ſunt, qui magis ex diuitijs ſuis, vel induſtria, aut amicorum multitudine, aut Principum fauore, quàm ex Dei prouidentiâ & bonitate, adfutura ſibi ſperant ſubſidia huius vitæ. Contra quos Spiritus Dei ſic in Scriptura Sacra loquitur: 1. ad Timoth. 6. *Diuitibus huius ſæculi præcipe non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, ſed in Deo viuo, qui præſtat nobis omnia abundè ad fruendum.* Et Iſaiæ 31: *Væ qui deſcendunt in Ægyptum ad auxilium, in equis ſperantes, & habentes fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt; ſuper equitibus, quia prævalidi nimis, & non ſunt confiſi per Sanctum Iſrael, & Dominum non requiſierunt.* Tales ſunt literarum ſtudioſi, qui in labore ſuo ac ingenij viribus ad ſcientiam comparandam magis confidunt, quàm in Dei gubernatione & lumine, qui *Docet hominem ſcientiam*, qui *Scientiarum Dominus eſt*. Tales ſunt maximè, qui liberi arbitrij viribus ſine ſingulari Dei auxilio, quod humili, feruente & perſeuerante oratione ab illo petendum ſit, Legem Dei ſe impleturos, aut in gratia ſe perſeueraturos confidunt, aut aliquid propter quod à Deo ſuſcipiantur & adiuuentur, ex ſe ipſis ſe præſtare poſſe. Quiſquis non ſperat in Domino; miſer eſt: Scriptum eſt enim: *Beatus vir qui ſperat in eo.* Quis eſt qui non ſperat in Domino? *Qui in ſe ſperat.* (inquit *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 32.) Igitur *Beatus vir cuius eſt nomen Domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas.* Meritò itaque *S. Gregorius* Libro 22. *Moralium*, Cap 5. *Præſumptio* (inquit) *virtutis propriæ tantò grauius in deſperatione eſt, quantò longiùs ab humilitate. Cumque vires ſibi tribuit operis, ad adiutorium non recurrit Auctoris; fitque vt eò grauiùs peccator pereat, quò & ipſum hoc quia eſt peccator ignorat.*

REGVLA VI.

Deſperatio, peccatorum omnium periculoſiſſimum eſt.

ANgelici Doctoris effatum eſt, Secunda Secundæ, Quæſtione 20. Articulo 3. *Deſperatio* (inquit) *eſt periculoſior, quia per ſpem reuocamur à malis, & inducimur ad bona proſequenda: Et ideò ſublatâ ſpe, irrefrenatè homines labuntur in vitia, & à bonis operibus retrahuntur.* Vnde Gloſſa ſuper illud Prouerb. 24. *Si deſperaueris laſſus in die anguſtiæ, minuetur fortitudo tua;* ait: *Nihil eſt execrabilius deſperatione, quam qui habet, & in generalibus huius vitæ laboribus: &, quod peius eſt, in fidei certamine conſtantiam perdit.* Quæ Gloſſa ex Venerabili *Beda* ſumpta eſt; verbis aliquantulum immutatis. Hinc *S. Iſidorus*, Libro 2. *Sententiarum* ſiue *De Summo Bono*, Cap 14. ait. *Contemnere Pœnitentiam; & permanere in culpa, deſcendere in infernum poſt mortem eſt. Ergo peccare, ad mortem pertinet: Deſperare verò, eſt in infernum deſcendere.* Quò mox etiam refert illud Prouerb. 18. *Impius, cùm in profundum malorum venerit, contemnit.* Vnde *S. Leo*, Sermone 3. *De Paſſione Domini*, ait: *Chriſtus ſic ad omnium Redemptionem vtebatur malitiâ perſequentium, vt in Mortis eius Reſurrectioniſque Sacramento, etiam interfectores ſui poſſent ſalui eſſe, ſi crederent. Vade ſceleſtior omnibus, Iuda, & infelicior exſtitiſti: quem non Pœnitentia reuocauit ad Dominum, ſed deſperatio traxit ad laqueum.*

REGVLA VII.

Contra Spei Chriſtianæ præceptum lethaliter peccant, qui confidunt ſe permanentes in peccato miſericordiam conſecuturos; aut ſi vitam quandoque in melius mutare proponant, id nihilominus ita in dies differunt, ac ſi de dono Pœnitentiæ accipiendo certi eſſent. Contra idem præceptum grauiſſimè peccant, qui etſi crimina ſua deſerant; ad Eccleſiæ tamen Sacramenta non confugiunt, vt veniam conſequantur, nec Deum placare ſatagunt ſatisfactorijs operibus.

HÆc Regula colligitur ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 21. Articulo 1. *Circa ſpem* (inquit) *per quam aliquis de propria virtute confidit, attenditur præſumptio ex hoc, quòd aliquis tendit in aliquod bonum vt ſibi poſſibile, quod ſuam facultatem excedit, ſecundùm quod dicitur Iudith 6.* Præſumentes de ſe humilias. *Et talis præſumptio opponitur virtuti magnanimitatis. Circa ſpem autem per quam aliquis inhæret diuinæ potentiæ, poteſt per immoderantiam eſſe præſumptio in hoc, quòd aliquis tendit in aliquod bonum vt poſſibile per virtutem & miſericordiam diuinam, quòd poſſibile non eſt. Sicut cùm aliquis ſperat ſe veniam obtinere ſine Pœnitentia; vel gloriam ſine meritis. Hæc autem præſumptio eſt propriè ſpecies peccati in Spiritum-Sanctum; quia per huiuſmodi præſumptionem tollitur vel contemnitur adiutorium Spiritus Sancti, per quod homo reuocatur à peccato.*

Et Articulo 2 in reſponſione ad 3. *Peccare cum propoſito perſeuerandi in peccato ſub ſpe veniæ, ad præſumptionem pertinet; & hoc non diminuit, ſed auget peccatum.*

Contra huiuſmodi præſumptores ait Sapiens (Eccli. 5.) *Ne ſequaris in fortitudine tua concupiſcentiam cordis tui: & ne dixeris, Quomodo potui? Aut quis me ſubijciet propter facta mea? Deus enim vindicans vindicabit. Ne dixeris; Peccaui, & quid mihi accidit triſte? Altiſſimus enim eſt patiens redditor. De propitiatio peccato noli eſſe ſine metu, neque adijcias peccatum ſuper peccatum. Et ne dicas: Miſeratio Domini magna eſt. Multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores reſpicit ira illius. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te.* Eoſdem increpat Apoſtolus, ad Romanos 2. *Exiſtimas autem hoc, ô homo, qui iudicas eos, qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium Dei? An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad Pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & iuſti iudicij Dei, qui reddet vnicuique ſecundùm opera eius.* Non enim tantùm ſic longanimis Deus in ſuſtinendo, vt numquam iuſtus in vindicando. Diſtribuit tempora, nunc vocat, nunc exhortatur peccatores expectans, donec reſipiſcant. *Miſericors & miſerator Dominus, longanimis, & multùm miſericors.* Miſericors, in his quibus veniam dedit: In his quibus adhuc non dedit, longanimis: Non damnans, ſed exſpectans, ipsâ exſpectatione clamans: *Conuertimini ad me, & conuertar ad vos.* Et nimiâ longanimitate: *Nolo* (inquit) *mortem impij, ſed vt conuertatur impius à viâ ſuâ, & viuat.* Deus ergo dedit ſpem veniæ, ne deſperando ampliùs pecces; (inquit *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 144.) *Et ſpes, & deſperatio timenda eſt in peccatis. Videte vocem deſperantis ad augenda peccata, & videte vocem ſperantis ad augenda peccata, & quomodo vtrique voci occurrit prouidentia & miſericordia Dei. Audi vocem deſperantis: Iam* (inquit) *damnandus ſum, quare non facio quicquid volo? Audi & vocem ſperantis: Miſericordia Domini magna eſt, quando me conuertero, dimittet mihi omnia; quare non facio quicquid volo? Deſperat, vt peccet; ſperat, vt peccet. Vtrumque metuendum eſt, vtrumque periculoſum: Væ à deſperatione, væ à peruerſa ſpe. Vtrique huic periculo & vtrique malo, quomodo occurrit miſericordia Dei? Quid dicis tu, qui deſperando volebas peccare? Iam damnandus ſum; quare non facio quicquid volo? Audi Scripturam:* Nolo mortem impij, quantùm vt reuertatur & viuat. *Hâc voce Dei redactus in ſpem: Sed timendus eſt alius laqueus, ne ipſa ſpe ampliùs peccet. Quid ergo & tu dicebas, qui ſpe magis peccas? Quando me conuertero, omnia mihi Deus dimittet, faciam quicquid volo. Audi & tu Scripturam:* Ne tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem: Subitò enim venit ira illius, & in tempore vindictæ diſperdet te. *Noli ergo dicere, Cras me conuertam, cras Deo placebo, & omnia hodierna & heſterna dimittantur mihi. Verum quidem dicis, quia Deus conuerſioni tuæ indulgentiam promiſit; ſed dilationi tuæ diem craſtinum non promiſit.* Et Tractatu 33.

Pſal. 144

Ezech. 33

Ezech. 33

in

in Ioannem: *Propter illos* (inquit) *qui deſperatione periclitantur, propoſuit indulgentiæ portum: Propter illos qui ſpe periclitantur, & dilationibus illuduntur, fecit diem mortis incertum. Quando veniat vltimus dies, neſcis. Ingratus es, quia hodiernum habes, in quo corrigaris.* Et Enarratione in Pſalm. 31. *Si ſe homo iuſtificauerit & de iuſtitiâ ſuâ præſumpſerit, cadit. Si conſiderans & cogitans infirmitatem ſuam, & præſumens de miſericordia Dei, neglexerit vitam ſuam mundare à peccatis ſuis, & ſe omni gurgite flagitiorum demerſerit, & ipſe cadit. Audiamus vocem Dei dicentem nobis: Ne præſumas ad Regnum de iuſtitia tua: Ne præſumas ad peccandum de miſericordia Dei. Illuc ſi aſcenderis, præcipitaberis: Hâc ſi lapſus fueris, demergeris.*

Hinc S. *Bernardus* Sermone 87. De Diuerſis: *Cùm primò* (inquit) *conuertimur, pedes Domini oſculamur. Duo autem ſunt pedes Domini: Miſericordia & Veritas. Hunc vtrumque pedem Deus conuertentium cordibus imprimit; & vtrumque pedem peccator quiſque, ſi verè conuertitur, amplectitur. Si enim ſolam miſericordiam ſine veritate reciperet, per præſumptionem caderet. Rurſus ſi veritatem ſine miſericordia reciperet, nihilominus per deſperationem periret. Sed vt fiat ſaluus, ad vtrumque pedem humiliter prouoluitur: Vt per veritatem peccata damnet, & per miſericordiam veniam ſperet.*

ARTICVLVS X.

Regulæ de Dilectione Dei.

REGVLA I.

Præceptum Amoris Dei ſpeciale eſt, non generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem ſatisfiat, adeòque non effectiuus dumtaxat, ſed affectiuus Amor Dei præcipitur hominibus.

HÆc Regula nititur Chriſti Saluatoris noſtri oraculo, Matth. 22. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totâ mente tuâ. Hoc eſt maximum & primum Mandatum.* Primum porrò & maximum Mandatum à cæteris diſtinctum eſt, ſpecialémque actum ſiue affectum imperat, non ſolùm vetat ne quis flagitijs & facinoribus Deum offendat.

Præterea, dubium eſſe non poteſt, quin Deus principi hominis facultati, eius nempe voluntati legem præfixerit, ex cuius ſcilicet amore omnis morum bonitas pendet. Nam *Mores noſtri, non ex eo quòd quiſque nouit, ſed ex eo quod diligit, dijudicari ſolent. Nec faciunt bonos vel malos mores, niſi boni vel mali amores;* (inquit S. *Auguſtinus*, Epiſtolâ 95 aliàs 52 ad *Macedonium*.) Quid enim abſurdius fingi poſſit, quàm quòd non curauerit Deus de prima hominis facultate, ex cuius bono vel malo amore homo bonus vel malus exiſtit; dum interim leges præſcripſit alijs facultatibus ac membris, quorum opera, ſiquidem ex ſe ipſis indifferentia ſint, non aliunde meritum aut demeritum mutuantur, quàm à recta aut peruerſa voluntate à qua imperantur. Hoc ergo Mandatum, *Diliges Dominum Deum tuum*, primam ac præcipuam humani cordis operationem afficit ac gubernat, nempe eius amorem. Hæc autem Dei dilectio tam non poteſt eſſe ſine motu voluntatis, ſiue cordis humani, quàm cognitio & recordatio Dei ſine actu intellectus atque memoriæ eſſe non poſſunt. Præcipitur ergo humano cordi, quòd ſine amore eſſe non poteſt, ſpecialis actus, vt ſcilicet Deum diligat amore cæteris omnibus eius affectibus dominante. De quo S. *Auguſtinus*, Epiſtola mox indicata: *Quamquam* (inquit) *& in hac vitâ virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt: Id eligere, Prudentia eſt; nullis inde auerti moleſtijs, Fortitudo eſt; nullis illecebris, Temperantia eſt; nullâ ſuperbiâ, Iuſtitia eſt. Quid autem eligamus quod præcipuè diligamus, niſi quo nihil melius inuenimus? Hoc Deus eſt, cui ſi diligendo aliquid vel præponimus, vel æquamus, nos ipſos diligere neſcimus. Tantò enim nobis melius eſt, quantò magis in illum imus, quo nihil melius eſt. Imus autem non ambulando, ſed amando. Quem tantò habebimus præſentiorem, quantò eumdem amorem, quo in eum tendimus, potuerimus habere puriorem.* Et paulò poſt: *Prauitate noſtrâ à rectitudine Dei longè ſumus. Vnde rectum amando corrigimus, vt recto recti adhærere poſſimus.*

Et Libro 1. *De Doctrina Christiana* Cap. 22. *Tunc eſt* (inquit) *optimus homo, cùm tota vita ſua pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi: Si autem ſe propter ſe diligit, non ſe refert ad Deum, ſed ad ſe ipſum conuerſus, non ad incommutabile quid conuertitur. Et propterea iam cum defectu aliquo ſe fruitur; quia melior eſt cùm totus hæret atque conſtringitur incommutabili bono, quàm cùm inde vel ad ſe ipſum relaxatur. Si ergo te ipſum non propter te debes diligere, ſed propter illum vbi dilectionis tuæ rectiſſimus finis eſt, non ſuccenſeat alius homo, ſi etiam ipſum propter Deum diligis. Hæc enim regula dilectionis diuinitus conſtituta eſt:* Diliges proximum tuum ſicut te ipſum: Deum verò ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, *Vt omnes cogitationes tuas,* Tom. 6. Matt. 22. Marc. 12. Luc. 10. *& omnem vitam, & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipſa quæ confers. Cùm autem ait,* Toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitæ noſtræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quaſi locum dare vt alia re velit frui, ſed quicquid aliud venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit. Quiſquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, vt etiam ipſe toto corde, totâ animâ, totâ mente diligat Deum. Sic enim eum diligens tamquam ſe ipſum, totam dilectionem ſui & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum à ſe riuulum duci extra patitur, cuius deriuatione minuatur.*

Primum illud humani cordis officium rurſus explicat Libro 1. *De Moribus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. 11. *Secutio Dei* (inquit) *beatitatis appetitus eſt; Conſecutio autem ipſa beatitas. At eum ſequimur diligendo, conſequimur verò, non cùm hoc omnino efficimur quod eſt ipſe, ſed ei proximi, eumque mirifico & intelligibili modo contingentes, eiuſque veritate & ſanctitate penitus illuſtrati atque comprehenſi. Ille namque ipſum lumen eſt, nobis autem ab eodem illuminari licet.* Maximum *ergo quod ad beatam vitam ducit*, primumque Mandatum eſt, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & anima, & mente. Diligentibus enim Deum, omnia procedunt in bonum. *Quamobrem paulò poſt idem Paulus:* Certus ſum, (*inquit*) quòd neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Virtus, neque inſtantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Rom. 8. *Si igitur diligentibus Deum omnia procedunt in bonum; & ſummum bonum, quod etiam optimum dicitur, non modò diligendum eſſe nemo ambigit, ſed ita diligendum vt nihil ampliùs diligere debeamus; idque ſignificatur & exprimitur quod dictum eſt:* Ex tota anima, & ex toto corde, & ex tota mente: *Quis quæſo dubitauerit, his omnibus conſtitutis, & firmiſſimè creditis, nihil nobis aliud eſſe optimum, ad quod adipiſcendum poſtpoſitis cæteris feſtinare oporteat, quàm Deum. Item ſi nulla res ab eius charitate nos ſeparat, quid eſſe non ſolùm melius, ſed etiam certius hoc bono poteſt? Sed ſingula breuiter attendamus: Nemo nos inde ſeparat, minando mortem: Idipſum enim quo diligimus Deum, mori non poteſt, niſi dum non diligit Deum, quod nihil eſt aliud, quàm ei quidquam in diligendo atque ſequendo præponere. Nemo inde ſeparat pollicendo vitam: Nemo enim ab ipſo fonte ſeparat pollicendo aquam. Non ſeparat Angelus; non enim eſt Angelus, cùm inhæremus Deo, noſtrâ mente potentior. Non ſeparat Virtus: Nam ſi Virtus hîc illa nominata eſt, quæ aliquam poteſtatem in hoc mundo habet, toto mundo eſt omninò ſublimior mens inhærens Deo. Sin Virtus illa dicta eſt, quæ ipſius animi noſtri rectiſſima affectio eſt: Si in alio eſt, fauet vt coniungamur Deo: Si in nobis eſt, ipſa coniungit. Non ſeparant inſtantes moleſtiæ: Hoc enim leuiores eas ſentimus, quo Ei vnde nos ſeparare moliuntur, arctiùs inhæremus. Non ſeparat promiſſio futurorum: Nam & quicquid boni futurum eſt, certiùs promittit Deus, & nihil eſt ipſo Deo melius, qui iam profectò benè ſibi inhærentibus præſens eſt. Non ſeparat altitudo neque profundum: Etenim ſi hæc verba ſcientiæ fortè altitudinem vel profundum ſignificant, non ero curioſus ne ſeiungar à Deo, nec cuiuſquam doctrina me ab eo ſeparat, vt quaſi depellat errorem, à quo nemo prorſus niſi ſeparatus erraret. Si verò altitudine & profundo ſuperna & inferna huius Mundi ſignificantur, quis mihi cælum polliceatur, vt à cæli Fabricatore ſeiungar? Aut quis terreat infernus, vt Deum deſeram, quem ſi nun-*

ſi nunquam deſeruiſſem, inferna neſcirem? Poſtremò quis me locus ab eius charitate diuellet, qui non vbique totus eſſet, ſi vlla contineretur loco? Non ſeparat alia creatura. Non ſatis fuit Apoſtolo dicere, *Non creatura*; ſed dixit, *Non alia creatura*, vt animum ipſum, quo Deo diligimus, creaturam eſſe doceret. Alia ergo creatura corpus eſt, alia creatura eſt omne ſenſibile. Cauere ergo debet animus, *Ne ab ipſius Dei charitate, quâ ſanctificatur vt beatiſſimus maneat, alterius creaturæ, id eſt, huius ſenſibilis Mundi amore ſeparetur. Non igitur ſeparat nos alia creatura, ſiquidem, & nos ipſi creatura ſumus, à charitate Dei.*

In Deum itaque omnis amor noſter colligendus & referendus eſt: Vnde curſus idem *S. Auguſtinus* Libro 10. *Confeſſionum*, Cap. 19. ita Deum alloquitur: *Minùs te amat, qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat.*

Prouer. 23 Et Sermone 34. aliàs *De Diuerſis* 2. Cap. 4. *Audi quid tibi dicat ex ore Sapientiæ Charitas:* Da mihi, fili, cor tuum. *Malè eras, quando à te erat, quando tibi erat: Per nugas enim & amores laſciuos pernicioſoſque trahebaris. Tolle inde. Vbi trahis? Vbi panis?* Da mihi *(inquit)* cor tuum. *Sit mihi, & non perit tibi. Vide enim ſi aliquid voluit, dimittere in te, vnde ames vel te, qui tibi dicit,* „ Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex „ tota anima tua, & ex tota mente tua. *Quid remanet de corde tuo, vnde diligas te ipſum? Quid de anima tua? Quid de mente tua? Ex toto,* (inquit) *Totum exigit te, qui fecit te.* Non ergo nos, ſed ipſum amemus; & ea quæ ſunt eius, non ea quæ ſunt noſtra quæramus; (inquit idem S. Doctor Tractatu 123. in Ioannem) *Neſcio quo enim inexplicabili modo, quiſquis ſe ipſum, non Deum amat, non ſe amat: Et quiſquis Deum, non ſe ipſum amat, ipſe ſe amat. Qui enim non poteſt viuere de ſe, moritur vtique amando ſe: Non ergo ſe amat, qui ne viuat ſe amat. Cùm verò ille diligitur de quo viuitur, non ſe diligendo magis diligit, qui ideò non ſe diligit, vt eum diligat de quo viuit.*

Eiuſdem præcepti vim mirificè explicat *S. Bernardus* Sermone 20. in Cantica. *Diſce, ô Chriſtiane, à Chriſto quemadmodum diligas Chriſtum. Diſce amare dulciter, amare prudenter, amare fortiter: Dulciter, ne illecti: Prudenter, ne decepti: Fortiter ne oppreſſi, ab amore Domini auertamur. Ne mundi gloriâ ſeu voluptatibus abducaris, dulceſcat tibi præ his Sapientia Chriſtus: Ne seducaris ſpiritu mendacij & erroris, luceſcat tibi Veritas Chriſtus: Ne aduerſitatibus fatigeris, confortet te Virtus Dei Chriſtus. Zelum tuum inflammet charitas, informet ſcientia, firmet conſtantia. Sit feruidus, ſit circumſpectus, ſit inuictus. Et vide ne fortè tria iſta tibi & in Lege*

Deuter. 3. „ *tradita fuerint, dicente Deo:* Diliges Dominum Deum „ tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota virtute tua. *Mihi videtur amor quidem cordis ad zelum pertinere affectionis, animæ verò amor ad induſtriam ſeu iudicium rationis; virtutis autem dilectio ad animi poſſe referri conſtantiam vel vigorem. Dilige ergo Dominum Deum tuum toto & pleno cordis affectu: Dilige totâ rationis vigilantiâ & circumſpectione: Dilige & tota virtute, vt nec mori precias amore pertimeſcas: Quoniam* FORTIS *eſt vt mors dilectio.* Lege eiuſdem Patris librum ſingularem *De diligendo Deo.* Cap. 5.

His addenda eſt *S. Thomæ*, commentatio Secunda Secundæ, Quæſt. 44. Articulo 4. *Præcipitur nobis* (inquit) *vt tota noſtra intentio feratur in Deum, quod eſt ex toto corde: & quod intellectus noſter ſubdatur Deo, quod eſt ex tota mente: & quod appetitus noſter reguletur ſecundùm Deum, quod ex totâ animâ: & quòd exterior actus noſter obediat Deo, quod eſt ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere.*

Idem Sanctus Doctor actum amoris primo præcepto mandatum, ab obſeruatione aliorum præceptorum diſtinctum eſſe, diſertè docet, *Secunda Secundæ*, Quæſtione 44. Articulo 1. ad primum: *Modus* (inquit) *dilectionis non cadit ſub illis præceptis, quæ dantur de alijs actibus virtutum, putà, ſub hoc præcepto,* Honora Patrem tuum, & Matrem tuam, *non cadit quòd hoc ex charitate fiat: cadit tamen actus dilectionis ſub præceptis ſpecialibus.*

Et *Prima Secundæ*, Quæſt. centeſima Art. 10. In Reſponſione ad ſecundum, iuberi nos aſſerit omnia referre in Deum; at negat hanc obligationem ex ſingulis præceptis exurgere, ſed tantùm ex vi huius præcepti, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.*

Regulæ, quam explicamus, aduerſari *S. Bernardum* quidam perperam obijciunt, duplicémque amorem diſtinguere; alterum affectiuum, alterum effectiuum: Hunc nobis præceptum aſſerere, non primum. Hæc eius verba proferunt ex Sermone 50. in Cantica. *Eſt charitas in actu, & eſt in affectu; & de illa quidem quæ operis eſt, puto datam eſſe legem hominibus, mandatúmque formatam. Nam in affectu quis ita habeat vt mandatur? Ergo illa mandatur ad meritum, iſta ad præmium.*

Verùm *S. Bernardus* ab illa, quam vocat charitatem in actu & affectu intentionem directam in Deum, verumque Dei affectum non remouet; nec alium quàm teneriorem, ardentiorem, & ſuauiorem amoris affectum excludit, cuius torrente Sanctos in patria inebriat Deus, & nunc in via quibuſdam eiuulis nonnumquam pias animas conſolatur. *Non hoc dico* (inquit S. Bernardus) *vt ſine affectione ſimus, & ſolas moueamus manus ad opera: Legi inter alia, quæ ſcribit Apoſtolus, magna & grauia hominum mala, hoc quoque annumeratum, ſcilicet ſine affectione. Sed eſt affectio quam caro gignit, & eſt quam ratio regit, & eſt quam condit ſapientia. Prima eſt quam Apoſtolus dicit, Legi Dei non eſſe ſubiectam, nec eſſe poſſe: Secunda, quam perhibet è regione Legi Dei conſentientem, quoniam bona eſt. Longè verò tertia ab vtraque, quæ guſtat & ſapit quoniam ſuauis eſt Dominus, primam eliminans, ſecundam remunerans. Nam prima quidem dulcis, ſed turpis: Secunda ſicca, ſed fortis: Vltima pinguis & ſuauis. Igitur per ſecundam opera fiunt, & in ipſa charitas; ſed & non illa affectualis, quæ ſale ſapientiæ condita pingueſcens, magnam menti importat multitudinem dulcedinis Domini: Sed quædam potiùs actualis, quæ etſi nondum dulci illo amore ſuauiter reficit, amore tamen ipſius amoris vehementer accendit.* Per charitatem igitur in effectu, verum, interiorem & ſupernaturalem charitatis actum cum operibus coniunctum *S. Bernardus* intelligit. Per charitatem in affectu, amorem eximio quodam lumine ſplendentem, & abundantia quadam ſuauitatis circumfluentem. Primum dumtaxat, non ſecundum primo mandato præceptum eſſe docet.

Nec verò cum Regula, cuius in explicatione verſamur, vllatenus pugnant hæc Chriſti Domini verba: *In his duobus Mandatis vniuerſa Lex pendet & Prophetæ.* Non enim hæc ideò dixit Saluator noſter, quòd duo illa præcepta nullam obligationem importent diſtinctam ab obligatione reliquorum præceptorum, ſed quòd eorum obſeruatio pariat fidelem in cæteris Mandatis ſeruandis diligentiam, quaſi diuini amoris fructum. Vnde Chriſtus ait: (Ioann. 14.) *Si quis diligit me, ſermonem meum ſeruabit. Qui non diligit me, ſermones meos non ſeruat. Qui habet Mandata mea, & ſeruat ea, ille eſt qui diligit me.* Fructus quippe obſeruationis, radicem indicat charitatis. Quia ergo neceſſe eſt vt etiam omnia alia mandata ſeruentur, dum mandatum de diligendo Deo ſeruatur, propterea mandatum illud generale dici poteſt, ſicut ob eamdem rationem ab Apoſtolo dicitur, *Plenitudo Legis dilectio.* Non autem dici poteſt generale mandatum, quaſi cenſeatur impleri, dum alia præcepta forinſecus ſeruantur, tametſi illorum obſeruatio ex imperio diuini amoris non dimanet, ſine quo Dei oculis parum grata eſt. *Si enim forinſecus ea, quæ Deus iubet, manibus fiant, & in corde non fiant, nemo eſt tam inſulſus, qui præcepta arbitretur impleri;* (inquit *S. Auguſtinus* Quæſtione 54. in *Deuteronomium*.) Non implentur (inquam) mandata Dei, ſicut ea oportet impleri, dum fit quod Deus præcipit, nec tamen fit propter id, propter quod fieri præcipit. Hinc idem S. Doctor in Pſalmum 118 *Propter mercedem terrenam atque carnalem* (inquit) *Dei mandata conabantur ſeruare Iudæi, neque faciebant, quia non ipſa, ſed aliud diligebant.* In alijs itaque mandatis non ſeruatur mandatum de diligendo Deo, niſi illorum obſeruatio prodeat ex radice charitatis eam imperantis. Hinc *S. Gregorius*, Homilia 27. in Euangelia ait: *Omne mandatum de ſolâ dilectione eſſe, & omnia vnum præceptum eſſe, quia quicquid præcipitur, in ſola charitate ſolidatur: Vt enim multi arboris rami ex vna radice prodeunt, ſic multæ virtutes ex vna charitate generantur. Nec habet ali-*

aliquid viriditatis ramus boni operis, ſi non manet in radice charitatis. Præcepta ergo Dominica & multa ſunt, & vnum: Multa per diuerſitatem operis, vnum in radice charitatis. Mandatum itaque primum & maximum non ſeruatur in alijs præceptis, dum forinſecùs fiunt, ſed potiùs in illo alia ſeruantur & adimplentur: Quia amor Dei in corde regnans non permittit, vt agendo, vel omittendo dilectus offendatur. *Nam fides quæ per dilectionem operatur, etſi non ſit in quo exteriùs operetur, in corde tamen illa feruens ſeruatur;* (inquit *S. Auguſtinus*, Sermone 2 aliàs *De Tempore 62.*)

Meritò itaque Sacra Facultas Pariſienſis inter alias Propoſitiones anno 1665 illam damnauit: *Præceptum Amoris Dei & Proximi non eſt ſpeciale, ſed generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem ſatisfit.*

REGVLA II.

Sine actu Amoris Dei non perficitur Mandatum, quo Deum ſuper omnia diligere iubemur.

HÆc Regula conſectarium eſt præcedentis. Id ipſa primi & maximi mandati verba ſignificant, quibus dicitur diligendus Deus ex totâ animâ, & ex toto corde, & ex tota mente. Diligere autem agentis, & non ceſſantis eſt. De habituali igitur, otioſo & inerti amore minimè agitur. Hinc *S. Auguſtinus* Libro 3. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 10. ait: *Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipſum, & ſe atque proximo propter Deum.* Motus igitur animi, ſiue vitalis actio præcipitur, non habitus, de quo præcepta non dantur. Non vno enim in loco docet *S. Thomas*, præcepta non dari de habitibus, ſed de actibus virtutum. Nec modò id generatim de certis præceptis, ſed ſpeciatim de præcepto amoris Dei tradit, *Secunda Secundæ*, Quæſtione 44. Articulo 2. ad primum: *Licet* (inquit) *charitas ſit vna virtus, habet tamen duos actus, quorum vnus ordinatur ad alium ſicut ad finem. Præcepta autem dantur de actibus virtutum. Et ideò oportuit eſſe plura præcepta charitatis.* Neque enim vult Deus, vt cum habitibus ceſſantibus, & ad affectum ac opera amoris minimè inclinantibus; ſed vt (quemadmodum ait S.

Epiſt. 1. cap. 3 Ioannes) *cum opere & veritate diligamus.* Dum præcipit, vt ablata reſtituamus, non reſtitutionis habitum, quo nemo recipit quod ſuum eſt, ſed actum præſcribit, quo redditur id quod iniuſtè ablatum erat. Dum eleemoſynas fieri iubet, non de habitibus, quibus pauper non paſcitur, ſed de erogatione victûs, quo pauper ſuſtentatur, ſermo eſt. Dum parentibus mandatur, vt in timore Domini filios ſuos educent, actualis cura, quæ ſola proli prodeſt, non habitualis à qua nulla diſciplina manat, à Deo præcipitur. Ita dum iubet Deus, vt eum ex toto corde diligamus, tum iubet ſe diligi dilectione actuoſa, non ceſſante; dilectione vigili, non ſopitâ; dilectione attenta, non verò dilectione, quæ inſtar ſopitorum habituum ſine cogitatione, ſine attentione, & ſine actione reperiri exiſtimatur.

Quamuis porrò actus amoris diuini à Deo præceptus ſit, non tamen perennitas huius actus, qua totum ſemper cor ad Deum actu feratur. Hæc enim perfectio cælitum propria eſt. Id vnum vult *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſtione 44. Articulo 4 in Reſponſione ad ſecundum, cùm ait: *Dupliciter contingit, ex toto corde Deum diligere. Vno quidem modo, in actu, id eſt, vt totum cor hominis ſemper actualiter feratur in Deum. Et iſta perfectio eſt patriæ. Alio modo, vt habitualiter totum cor hominis in Deum feratur: Ita ſcilicet, quòd nihil contra Dei dilectionem cor hominis recipiat. Et hæc eſt perfectio viæ, cui non contrariatur peccatum veniale; quia non tollit habitum charitatis, ſed ſolum impedit charitatis vſum.*

Idem eſt alterius loci ſenſus, Articulo ſcilicet ſexto eiuſdem Quæſtionis, in Reſponſione ad ſecundum. *Sicut* (inquit) *Miles qui legitimè pugnat, non culpatur, nec pœnam meretur: Ita etiam qui in viâ hoc præceptum non implet, nihil contra diuinam dilectionem agens, non peccat mortaliter.* Hæc enim verba, *Qui in via præceptum non implet*, non ſignificant eum à culpa eſſe immunem, qui actum amoris Dei in hac vita non elicit, ſed tantùm qui ad perfectum amorem non peruenit. Præceptum ſcilicet charitatis dupliciter ſeruari poſſe, docet *S. Thomas*: Perfectè, quando peruenitur ad finem quem Deus intendit, nempe vt *totaliter* cum ipſo coniugamur, quod in cælo demum fieri poteſt: Imperfectè, cùm ad iſtam diuini amoris perfectionem non peruenitur. Vtitur exemplo Ducis, qui militibus iubet, vt pugnent. Ille enim (inquit) perfectè implet præceptum, qui pugnando vincit: (Is ſcilicet præcepti finis eſt.) Ille tantùm imperfectè, qui pugnat, & non vincit: & hic tamen noxa caret, dum militiæ legibus pareat. Sed vt miles qui numquam pugnat, nullo modo Ducis imperium exequitur: Sic homo qui actu numquam diligit Deum, mandatum diligendi ne imperfectè quidem ſeruat.

REGVLA III.

In rigore præceptum eſt hominibus, vt Deum vero & interiori affectu diligant; adeò vt ad ſalutem peruenire non poſſit, qui nullum diuini Amoris actum exercuerit.

HAnc Regulam diſertis verbis tradit Chriſtus Dominus Lucæ 10. *Ecce* (inquit Euangeliſta) *Legis peritus ſurrexit tentans illum, dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo?* Non quærit quid ad vitam æternam vtile ſit, ſed quid neceſſarium. Dixit Chriſtus: *In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis:* Ille reſpondit. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum ſicut te ipſum.* Quam ipſius reſponſionem, approbauit Dominus: *Rectè* (inquit) *reſpondiſti: Hoc fac, & viues.* Ad vitam igitur æternam neceſſarium eſt, vt Deum ex toto corde, interiore affectu diligamus.

Id confirmat Apoſtolus 1. ad Corinthios 16. *Si quis non amat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit Anathema, Maran Atha.* Et dilectus Diſcipulus, Epiſtolæ 1. Cap. 3. ſcribens: *Qui non diligit, manet in morte.*

Ea conditione in Chriſti familiam cooptati ſumus, vt Deum ex toto corde diligamus. Inter ſacras enim Baptiſmi Cæremonias Sacerdos ait Catechumeno: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex totâ animâ tuâ, ex totâ mente tuâ, & proximum tuum ſicut te ipſum.* Ex inito igitur cum Deo in Baptiſmo fœdere tenemur diuini amoris actus quàm poſſumus frequentiſſimos elicere.

Præterea, Deum colere vero & ſpirituali cultu omninò neceſſe eſt ad ſalutem: At ſine actu & affectu interno amoris verus ille & ſpiritualis cultus Deo exhiberi non poteſt. *Pietas cultus Dei eſt, nec colitur ille niſi amando;* (inquit) *S. Auguſtinus* Epiſtola 140 aliàs 120. Cap. 57) Et Enarratione in Pſalmum 77. *Hoc colitur quod diligitur. Vnde quia Deus rebus omnibus maior & melior inuenitur, plus omnibus diligendus eſt vt colatur.* In hoc cultu vera Religio conſiſtit, ex eòque vim ac nomen ſuum mutuatur, vt *S. Auguſtinus* docet Libro 10. *De Ciuitate Dei*, Cap. 3. *Ipſe* (inquit) *fons noſtræ beatitudinis, ipſe omnis appetitionis eſt finis. Hunc eligentes, vel potiùs religentes, amiſeramus enim negligentes: Hunc ergo religentes, vnde & Religio dicta perhibetur, ad eum dilectione tendimus, vt perueniendo quieſcamus; ideò beati, quia illo fine perfecti. Bonum enim noſtrum nullum eſt aliud, quàm illi cohærere: Cuius vnius anima intellectualis incorporeo, ſi dici poteſt, amplexu, veris impletur, fecundaturque virtutibus. Hoc bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus, & à quibus diligimur duci; & quos diligimus ducere. Sic complentur duo illa præcepta, in quibus tota Lex pendet & Prophetæ:* Diliges Dominum " Matt. 22
Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, "
& in tota mente tua; & diliges proximum tuum tam- "
quam te ipſum. *Vt enim homo ſeſe diligere noſſet, conſtitutus eſt ei finis, quò referret omnia quæ ageret, vt beatus eſſet. Non enim qui ſe diligit, aliud eſſe vult quàm beatus. Hic autem finis eſt adhærere Deo. Iam igitur ſcienti diligere ſe ipſum, cùm mandatur de proximo diligendo ſicut ſe ipſum, quid aliud mandatur, niſi vt ei, quantùm poteſt, commendet diligendum Deum? Hic eſt Dei cultus, hæc vera Religio, hæc recta pietas, hæc tantùm Deo debita ſeruitus.*

Magna

Magna Dei bonitas, qui ſe amari iubeat à creatura ſua. *Quid tibi ſum ipſe* (inquit *S. Auguſtinus* Lib. 1. *Confeſſionum*, Cap. 5.) *vt amari te iubeas à me, & niſi faciam, iraſcaris mihi, & mineris ingentes miſerias? Paruane ipſa eſt, ſi non amem te?* Magna certè miſeria Deum non amare, in cuius dumtaxat amore cor noſtrum conquieſcere poteſt, ſecundùm illud eiuſdem *Auguſtini* effatum: *Feciſti nos Domine ad te, & inquietum eſt cor noſtrum, donec requieſcat in te* ∴ *Nam quoquouerſum ſe verterit anima hominis, ad dolores figitur, alibi præterquàm in te: Tametſi figitur in pulchris extra te, & extra ſe* ∴ *Eunt enim quò ibant, vt non ſint, & conſcindunt eam deſiderijs peſtilentioſis: Quoniam ipſa eſſe vult, & requieſcere amat in eis quæ amat. In illis autem non eſt vbi, quia non ſtant, fugiunt* ∴ *Noli eſſe vana Anima mea, & obſurdeſcere in aure cordis, tumultu vanitatis tuæ. Audi & tu: Verbum ipſum clamat, vt videas; Et ibi eſt locus quietis imperturbabilis, vbi non deſeritur Amor, ſi ipſe non deſeras* ∴ *Da mihi te, Deus meus, redde te mihi, ecce enim amo: & ſi parum eſt, amem validiùs. Non poſſum metiri, vt ſciam quantùm deſit mihi amoris ad id quod ſat eſt, vt currat vita mea in amplexus tuos, nec auertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultûs tui. Hoc tantùm ſcio, quia malè mihi eſt præter te, non ſolùm extra me, ſed & in me ipſo; & omnis mihi copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt* ∴ *Pondus meum amor meus, eò feror quocumque feror, Dono tuo accendimur, & ſurſum ferimur. Inardeſcimus, & imus.*

Lib. 1. Conf. cap. 1. … cap. … cap. … lib. 13. 8. … 9.

Dei amore, vt nihil magis neceſſarium, ita nihil magis iuſtum. Vnde Auctor Sermonis *De Baptiſmo Chriſti*, poſt *S. Cypriani* Opera, ait: *Iuſtum eſt Domine, vt diligamus te, quia & tu nos diligis* ∴ *Hoc natura, hoc ratio, hoc Domine, verbi tui clamat auctoritas: Hoc ex ore tuo audiuimus; hîc inuenit conſummationem omnis Religio.* In quocumque ſtatu, in quacumque conditione fuerit homo, Deum amore proſequi tenetur: Siue iuſtus ſit, ſiue peccator; ſiue viator, ſiue comprehenſor, huius officij debitor eſt. Si iuſtus eſt, Deo debet, ob collatum iuſtitiæ donum, amorem gratum. Si peccator eſt, Deo debet, ob amiſſum iuſtitiæ donum, amorem lugentem. Si viator eſt, Deo debet ob eius abſentiam, amorem deſiderantem. Si comprehenſor eſt, Deo debet ob eius præſentiam amorem gaudentem. Variante ſtatu, variatur amandi modus, immoto ſemper amandi officio. Hunc amoris cenſum perinde à paupere, quàm diuite Deus exigit, quia non ex arca, ſed ex corde ſoluitur. Hoc onus tam infirmo, quàm ſano impoſitum, quia non deorſum premit, ſed ſurſum leuat. Hoc officium perinde fœminis quàm viris præſcriptum, quia non inde ſoluitur, vbi ſexuum diſtinctio cum beſtijs homini communis; ſed inde penditur, vbi veritas intelligitur, & homo Angelis coæquatur. Huic officio ſi deſit, erga Patrem eſt inhumanus, erga Liberatorem ingratus, aduersùs Legislatorem ſuum perduellis & contumax *Non præcipit* enim *Scriptura niſi Charitatem; Nec culpat niſi cupiditatem: & eo modo informat mores hominum*; (inquit *S. Auguſtinus* Lib. 3. *De Doctrina Chriſtiana*, Capit. 10.)

Meritò igitur ab *Alexandro VIII* Pontifice Maximo die 24. Auguſti anni milleſimi ſexcenteſimi nonageſimi hæc Propoſitio damnata eſt: *Bonitas obiectiua conſiſtit in conuenientiâ obiecti cum natura rationali: formalis verò in conformitate actûs cum Regulis Morum. Ad hoc ſufficit, vt actus Moralis tendat in finem vltimum interpretatiuè* ∴ HVNC HOMO NON TENETVR AMARE, NEQVE IN PRINCIPIO, NEQVE IN DECVRSV VITÆ SVÆ MORALIS. Hanc (inquam Propoſitionem Summus Pontifex declarauit *Hæreticam*, & vti talem damnauit, prohibuitque *ſub Cenſuris & pœnis contra Hæreticos & eorum fautores in Iure expreſſis.*

REGVLA IV.

Diuini Amoris actum, non ſemel tantùm in vita, neque tunc ſolùm cùm debet iuſtificari, ſed ſæpiùs; immò quàm frequentiſſimè poteſt, homo exercere tenetur.

QVòd teneatur homo ad exercendum diuini amoris actum, cum ad iuſtificationem præparare ſe debet, Sacra Synodus Tridentina docet Seſſione 6. Cap. 6. vbi adultos ad ſuam iuſtificationem ſe diſponere docet, *Cùm Deum tamquam omnis iuſtitiæ fontem diligere incipiunt.* Et Canone 3. cuius hæc ſunt verba: *Si quis dixerit, ſine præueniente Spiritus Sancti inſpiratione atque eius adiutorio, hominem credere, ſperare, diligere, aut pœnitere poſſe ſicut oportet, vt ei iuſtificationis gratia conferatur; Anathema ſit.* Hinc illud *S. Auguſtini* in Pſalmum 19. *Qui noluerit ſeruire charitati, neceſſe eſt, vt ſeruiat iniquitati.* Et in Pſalm. 38. de charitate loquens, quâ Sponſa ſe vulneratam ait: *Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus* (inquit) *ad veram ſanitatem non poteſt peruenire.* Et Sermone 27. in Pſalmum 118. *Quantò magis regnat in quocumque Dei charitas, tantò minùs ei dominatur iniquitas.* Idem in Pſalmum 121. *Quia ipſa charitas occidit quod fuimus, vt ſimus quod non eramus, facit in nobis quamdam mortem dilectio.* Iſtâ morte mortuus erat, qui dicebat, *Mundus mihi crucifixus eſt, & ego Mundo.* Iſtâ mortui erant, quibus dicebat, *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo.* Hinc Salomon *Canticorum* 8. ait: *Fortis eſt, vt mors dilectio.* Gal. 6. Coloſſ. 1.

Tenetur inſuper homo diuini amoris actum exercere, cùm primùm incipit ratione vti, vitæque rationalis primitias offerre Creatori, ad ipſum ſe conuertendo, vt ad finem vltimum omnis appetitionis ſuæ, ſecundùm illud Zachariæ 1. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos*, vt docet *S. Thomas*, Prima Secundæ, Quæſtione 89. Articulo 6. ad tertium. Rationem enim homo non accepit, niſi vt diſcerneret quamprimùm poteſt, quidnam ſibi ſit diligendum. Vnde. *S. Fulgentius*, Libro 1. ad *Monimum*, Cap. 17. ait: *Creaturæ quippe rationali alia beatitudo non potuit, nec poteſt eſſe, nec poterit, niſi vt agnoſcens à quo non ſolùm facta, ſed etiam à quo rationalis facta eſt, maiorem dilectionem exhibeat bono Creatori, quàm ſibi. Neque enim ei ineſſe poſſet vllatenus ratio, niſi ei poſſet Creatoris ineſſe dilectio. Quia nec eſt alia quæ vera ſit ſapientia, vel intelligentia Creaturæ rationalis, niſi dilectio Creatoris.*

Tenetur præterea homo diuini amoris actum exercere, cùm ingens aliquod beneficium à Deo accepit. Ingrati enim animi vitium eſt immane, ſi non redamauerit amantem, & præuenientem in benedictionibus dulcedinis, in miſericordia & miſerationibus, nihilque aliud ab illo poſtulantem præter amorem.

Tertiò, Actum amoris elicere debemus, cùm ad Sacroſanctam Euchariſtiam accedimus, quæ Sacramentum charitatis eſt, pignuſque ſingulare amoris, quo Chriſtus *Cùm dilexiſſet, ſuos, qui erant in Mundo, in finem dilexit eos.* Vt Corpori Domini communicemus, per amorem Dei de Chriſto & in Chriſto viuere, in eóque manere debemus, vt ille in nobis.

Quartò, cùm graui tentatione pulſamur, quâ periculum eſt ne ſeparemur à charitate Chriſti: Tunc enim *In charitate radicati & fundati*, Deo adhærere debemus, firmumque non peccandi propoſitum habere. Vt enim arbores altis radicibus terræ hærentes, & domus profundo nixæ fundamento vix loco moueri poſſunt; ita illi qui in charitate radicati ſunt & fundati, ab eo, quod charitas diligit, vix diuelluntur; quia diuelli nolunt. Hinc Apoſtolus ſuo & eorum nomine (ad Romanos Capit. 8.) *Quis ergo* (inquit) *nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius?* ∴ *Sed in his omnibus ſuperamus propter eum qui dilexit nos. Certus ſum enim quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia, poterit nos ſeparare à charitate Dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.* Si affectis Deus auxilium largitur quo tentationibus, vel grauiſſimis reſiſtunt non modò, ſed ex eis proficiunt, vt in diuino ſint amore firmiores, ſecundùm illud 1. ad Corinthios 10. *Fidelis autem Deus eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis; ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere.* Verè fidelis Deus, qui dat potentiam vt vincamur; gratiam vt mereamur, conſtantiam, vt vincamus. Epheſ. 3

Sed tunc maximè Dei amorem in nobis excitare tenemur, cùm de odio Dei tentamur, quod incomparabile ſcelus eſt, & peccatum in Spiritum-Sanctum. In hoc prolabitur homo peccator, cùm conſiderans Deo diſplicere peccata, quæ ipſe amat, cuperet Deum non eſſe,

ant peccata non punire, ſicque iniquum eſſe. De quo hominum impiorum genere *S. Auguſtinus* ait, Tractatu 90. in Ioannem: *O miſeros homines! qui cùm eſſe volunt mali, nolunt eſſe Veritatem quâ damnantur mali. Nolunt enim eam eſſe quod eſt, cùm ſe ipſos debeant nolle eſſe quod ſunt: vt ipſâ manente mutentur, ne ipſâ iudicante damnentur.*

Eiuſdem criminis rei ſunt, qui tantâ nauſeâ afficiuntur in ſpiritu, vt de ipſo Deo triſtitiam concipiant, ipsúmque ſummum bonum apprehendant, vt ſibi malum, aut ita in peccato ſuo ſunt affecti, vt illorum qui Gloriam Dei dilatare ſtudent & conantur, piam voluntatem, ac labores fruſtrari gaudeant. Aduersùs huiuſmodi tentationes, ſi quando inſurgant, munire ſe debet homo frequentibus, ac feruentibus diuini amoris actibus.

Quintò; Diuini amoris actum exercere tenemur, quoties Deum peculiariter colere obligamur, aut volumus aliquibus actibus Religionis, adoratione ſcilicet, Sacrificio, auditione Sacri, oratione, voto, ſi tunc affectu lethalis peccati deuincti ſimus. Tenemur (inquam) diuini amoris ſaltem inchoatione quadam ex affectu peccati emergere, illumque deponere; quod fieri non poteſt, niſi iuſtitiam, quæ Deus eſt, diligere incipiamus. Aliter lingua & actio aliud exprimunt quàm quod in corde verſatur, veréque Deus dicere poteſt: *Populus*
Marci 7. *hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Ipſiſque conuenit illud Pſalmi 77. *Dilexerunt eum in ore ſuo, & linguâ ſuâ mentiti ſunt ei: Cor autem eorum non erat rectum cum eo.* Nec ſunt *Veri adoratores, qui adorant*
Ioannis 4. *in ſpiritu & veritate.* Ad adorationem enim in ſpiritu & veritate duo requiruntur; primùm vt in mente adorantis nec falſus Deus, quemadmodum in animo Gentilium; nec de vero Deo, quemadmodum in cogitatione Samaritanorum falſa ſit opinio. Secundò, vt quicquid cæremonijs & verbis exprimitur, internis animi motibus verè reſpondeat. Qui porrò manet in affectu peccati, Deum in veritate non adorat, dum ſine deſiderio adoptionis filiorum Dei, Deum tamen tamquam Patrem ſuum audet appellare: Dum ait, *Sanctificetur nomen tuum*, nullo incenſus odio peccati, quo Dei nomen inhonoratur, nec vllo ardens zelo, quo cultus eius promouetur: Dum frigidus ab æternæ vitæ deſiderio, & præſentis vitæ rerumque temporalium feruens amore dicit, *Adueniat Regnum tuum*: Dum voluntati diuinæ rebellis & contumax, eiuſque mandata con-
Ierem. 2. temnens, ait: *Fiat voluntas tua, ſicut in cælo & in terra*, tametſi in corde dicat Deo, *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus*: Dum verbum Dei faſtidiens, & Chriſti Corpus vix ſemel in anno ſumere ſatagens, atque à Chriſti Spiritu alienus, ait: *Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie*: Dum odio & vindictæ deſiderio in proximum exæſtuans ait: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*: Dum tentationi cedens, peccandique occaſiones amans, *labijs doloſis, in corde & corde* dicit, *Et ne nos inducas in tentationem.* Hoccine eſt adorare Deum in ſpiritu & veritate? Sincerus Dei cultus abſque illius amore non conſiſtit, vt ſæpè repetit S. Auguſtinus. *Quis cultus eius, niſi amor eius?* (inquit ille Libro 12. *De Trinitate*, Cap. 4.) Sine charitate ſcilicet alia nihil proſunt, & ſi neceſſitas impediat ne alià adhibeantur, ſola ſufficit. *Adde charitatem, proſunt omnia: Detrahe charitatem, nihil proſunt cetera*; (inquit idem S. Doctor Sermone 138. aliàs L. *De Verbis Domini.*)

Sextò diuini amoris actum elicere tenemur, cùm Deum blaſphemijs impeti, ſacrilegijs inhonorari, contemni, aut graui quopiam ſcelere offendi videmus; ſicut affectus erat Dauid, zelo Dei incenſus, quòd inimici ſui diuinæ legis obliti eſſent. *Tabeſcere* (inquit) *me fecit zelus meus, quia obliti ſunt verba tua inimici mei.*
Pſal. 118. „ Ad hoc enim flagrabat eos adducere, quod ipſe fla-
„ grantiſſimè diligebat; (inquit *S. Auguſtinus* Sermone 29. in Pſalmum.) Zelum qui habent, omnes ſibi inimicos putant, qui ſunt hoſtes Dei, quamuis patrem, fratres; ſorores. *Nemo enim grauior hoſtis omnium, quàm qui omnium lædit Auctorem.* Inſignia diuini
Num. 25. huius ardoris, ac zeli exempla Scriptura ſacra proponit
3.Reg. 19. Iſai. 37. in Phinee, Elia, Ezechia, Prophetis omnibus, Matathia,
1 Macha. 2. Chriſto ipſo Saluatore, de quo ſcriptum eſt: *Zelus do-*
Ioann. 2. *mûs tuæ comedit me.*

Septimò diuini amoris actum exercere tenetur homo in mortis periculo conſtitutus. Tunc ſcilicet totis viribus eniti debet, vt ad Deum per pœnitentiam conuertatur. Nemo enim etſi nullius ſceleris ſibi conſcius ſit, committere debet, vt ſine Pœnitentia migret è vitâ, (inquiebat *S. Auguſtinus.*) *Pœnitentiam autem certam non facit, niſi odium peccati, & amor Dei.* Tunc aduersùs grauiores tentationes maiorem in ſe charitatem excitare tenetur moribundus. Tunc ad Deum feruentiùs tendere, quomodo corpora centro ſuo propiora maiori propenſione, ac impetu in illud feruntur: Tunc dolere, quòd tam ſerò Deum amauerit, cùm *S. Auguſtino* dicens: *Serò te amaui, Pulchritudo tam magna, tam antiqua, ſerò te amaui*: Tum ad æternam beatitudinem promerendam ſtudium omne, omneſque conatus adhibere, quod niſi *charitate* fieri non poteſt, *de corde puro, & conſcientiâ bonâ, & fide non fictâ*; Tunc denique ſe ipſum, ac vitam ſuam Deo in ſacrificium offerre, vt Chriſtianè piéque moriatur. *Siue enim viuimus, Domino viuimus: Siue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuimus, ſiue morimur, Domini ſumus.* Rom. 14.

Denique toto mortalis huius vitæ tempore, diuini amoris actus exercere debemus, quàm frequentiſſimos poſſumus: Quod Deus ipſe clariſſimè expreſſit, nobiſque iniunxit, dum poſt hæc verba. *Diliges Dominum* Deut. 6.
Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua: ita proſequitur: *Eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo; & narrabis ea filijs tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, & dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & mouebuntur inter oculos tuos, ſcribéſque ea in limine, atque oſtijs domus tuæ.* Non ceſſatio ſedentis ab hoc amore debet ceſſare; non quies dormientis ab hoc amore quieſcere; non vigiliæ conſurgentis, neglecto hoc amore, alijs intendere; non labor itinerantis ab hoc amore diſcedere. Siue domi, ſiue foris, quocumque loco, quocumque tempore, quocumque in opere, homo Dei amator eſſe debet. Nec verò de habitu inerti & otioſo dilectionis loquitur Deus, ſed de charitate in frequentes actus prorumpente. *Dilectio vacare non poteſt. Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem*; (inquit *S. Auguſtinus*, Præfatione in Pſalmum 31.) *Habet omnis amor vim ſuam* (inquit idem S. Doctor in Pſalm. 121.) *Nec poteſt vacare amor in anima amantis: Neceſſe eſt, vt ducat. Sed vis noſſe qualis amor ſit? Vide quò ducat. Non enim monemus, vt nil ametis, ſed ne Mundum ametis, vt Eum qui fecit Mundum, liberè ametis. Obligata enim anima amore terreno, quaſi viſcum habet in pennis, volare non poteſt. Mundata verò ab affectibus ſordidiſſimis ſæculi, tamquam extenſis pennis, & duabus alis reſolutis ab omni impedimento, id eſt, duobus præceptis dilectionis Dei & proximi, volat. Quò, niſi ad Deum aſcendens volando, quia aſcendit amando? Quod antequam poſſit, gemit in terrâ, ſi iam ineſt ei volandi deſiderium*; & dicit: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?*

Deſcribens idem S. Doctor amorem ſui, & amorem Dei, vtrique proprias actiones aſſignat, Libro 14. *De Ciuitate Dei*, Cap. 28. illi ædificare Babylonem, huic cœleſtem Ieruſalem; illi gloriari in ſeipſo, huic gloriari in Domino; illi ſe ipſum, huic Deum ſuum exaltare; illi coæqualibus dominari, huic liberis affectibus proximo ſeruire. *Fecerunt* (inquit) *Ciuitates duas, amores duo: Terrenam ſcilicet amor ſui vſque ad contemptum Dei; cæleſtem verò amor Dei vſque ad contemptum ſui. Denique illa in ſe ipſa, hæc in Domino gloriatur. Illa enim quærit ab hominibus gloriam; huic autem Deus conſcientiæ teſtis maxima eſt gloria: Illa in gloriâ ſuâ exaltat caput ſuum; hæc dicit, Deo ſuo*, Gloria mea & exaltans caput meum. *Illa in Principibus eius, vel in eis quas ſubiugat Nationibus dominandi libidine dominatur; in hac ſeruiunt inuicem in charitate, & Præpoſiti conſulendo, & ſubditi obtemperando: Illa in ſuis Poteſtatibus diligit virtutem ſuam; hæc dicit Deo ſuo*, DILIGAM *te Domine, virtus mea.* Cùm igitur toto vitæ huius mortalis tempore præcipitur charitas, non illa motu, & actione carens præcipitur, ſed quæ in actus amoris, quàm fieri poteſt frequentiſſimos prorumpat.

Operam certè dare tenemus, & totis viribus eniti, vt in Iuſtitia Chriſtiana creſcamus. Siquidem *Iuſtorum*

ſemi-

ſemita, quaſi lux ſplendens, procedit & creſcit vſque ad Pſal. 83. *perfectum diem*; (vt dicitur Prouerb. 4.) Et *Ibunt de virtute in virtutem*, donec *videatur Deus Deorum in Sion*. Vnde Apoſtolus ad Epheſios 4. ait: *Veritatem facientes in charitate, creſcamus in illo per omnia, qui eſt caput Chriſtus*. Et Apoſtolorum Princeps Epiſt. 2. Cap. 3. *Creſcite in gratia, & in cognitione Domini noſtri, & Saluatoris Ieſu Chriſti*. Spirituale autem illud incrementum fit per actus frequentiſſimos charitatis: Iuſtitia enim Chriſtiana nihil aliud eſt quàm charitas, ſecundùm *S. Auguſtinum*, Libro *De Natura & Gratia*, Cap. vltimo: *Charitas inchoata*, (inquit) *inchoata iuſtitia eſt; Charitas prouecta, prouecta iuſtitia eſt; charitas magna, magna iuſtitia eſt; charitas perfecta, perfecta iuſtitia eſt: Sed charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta; quæ tunc maxima eſt in hac vita, quando pro illa ipſa contemnitur vita: Sed miror, ſi non habet quò creſcat, cùm de mortali exceſſerit vita.*

Et Libro *De Perfectione Iuſtitiæ hominis*, Cap. 3. *Tunc ergo erit plena iuſtitia, quando plena ſanitas: Tunc plena ſanitas, quando plena charitas; Plenitudo enim legis cha-* Rom. 13. *ritas: Tunc autem plena charitas, quando videbimus eum ſicuti eſt. Neque enim erit quod addatur ad dilectionem, cùm fides peruenerit ad viſionem.*

Quòd autem homo in Iuſtitia ſemel acceptâ creſcere ſemper debeat, docet etiam Sacra Synodus Tridentina, Cap. 10. *Sic ergo* (inquit) *iuſtificati, & amici Dei facti, euntes de virtute in virtutem, renouantur (vt Apoſtolus ait) de die in diem: Hoc eſt, mortificando membra* Pſal. 83. 2. Cor. 4. Coloſſ. 3. Rom. 6. Apoc. vlt. Eccl. 18. Iacobi 2. *carnis ſuæ, & exhibendo ea arma iuſtitiæ in ſanctificationem, per obſeruationem Mandatorum Dei & Eccleſiæ, in ipſa Iuſtitia per Chriſti gratiam acceptâ, cooperante fide bonis operibus, creſcunt, atque magis iuſtificantur, ſicut ſcriptum eſt*: Qui Iuſtus eſt, Iuſtificetur adhuc. *Et iterum*: Ne verearis vſque ad mortem iuſtificari. *Et rurſus*: Videtis quoniam ex operibus iuſtificatur homo, & non ex fide tantùm. *Hoc verò iuſti-* Lib. 1. De Doctrina Chriſtiana, cap. 10. *tiæ incrementum petit Sancta Eccleſia, cùm orat*: DA NOBIS *Domine, fidei, ſpei, & charitatis augmentum.* Porrò *Quantò magis regnum cupiditatis deſtruitur, tantò charitatis augetur.* (inquit *S. Auguſtinus.*)

Ex his omnibus compertum eſt inter alia corruptæ Moralis maleſanæ dogmata meritò confixas fuiſſe ab *Innocentio XI.* Pontifice Maximo ſequentes Propoſitiones anno 1679.

5 *An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.*

6 *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſè quinquennijs, per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.*

7 *Tunc ſolùm obligat, quando tenemur iuſtificari, & non habemus aliam viam quâ iuſtificari poſſumus.*

Item à Sacra Facultate Pariſienſi meritò fuiſſe damnatam illam Propoſitionem anno 1665. *Præceptum amoris Dei per ſe tantùm obligat in articulo mortis.*

REGVLA V.

Deum non amat, ſed primum maximúmque Mandatum violat qui aliâ re frui vult præter Deum.

HAnc Regulam præclarè *S. Auguſtinus*, explicat Libro 1. *De Doctrina Chriſtiana*, triplicem rerum ordinem diſtinguens. Res aliæ ſunt quibus fruendum eſt, aliæ quibus vtendum, aliæ quæ fruuntur & vtuntur. Illæ quibus fruendum eſt, beatos nos faciunt. Iſtis quibus vtendum eſt, tendentes ad beatitudinem adiuuamur, vt ad illas, quæ nos beatos faciunt, peruenire, atque his inhærere poſſimus. Nos verò qui fruimur & vtimur, inter vtraſque conſtituti, ſi eis quibus vtendum eſt frui voluerimus, impeditur curſus noſter, & aliquando etiam deflectitur, vt ab his rebus, quibus fruendum eſt obtinendis, vel retardemur, vel etiam reuocemur, interiorum amore præpediti. *Frui enim eſt amore alicui rei inhærere propter ſe ipſam. Vti autem, quod in vſum venerit ad id quod amas obtinendum referre*, ſi tamen amandum eſt. Nam vſus illicitus, abuſus potiùs, vel abuſio nominandus eſt. Quomodo ergo ſi eſſemus peregrini, qui beatè viuere niſi in patria non poſſemus, eaque peregrinatione vtique miſeri & miſeriam finire cupientes, in patriam redire vellemus, opus eſſet, vel terreſtribus, vel marinis vehiculis, quibus vtendum eſſet, vt ad patriam, quâ fruendum erat, peruenire valeremus; quod ſi amœnitates itineris, & ipſa geſtatio vehiculorum nos delectaret, & conuerſi ad fruendum, his quibus vti debuimus, nollemus citò viam finire, & peruerſâ ſuauitate implicati alienaremur à patria, cuius ſuauitas faceret beatos: Sic in huius mortalitatis vita peregrinantes à Domino, ſi redire in patriam volumus, vbi beati eſſe poſſimus, *Vtendum eſt hoc Mundo, non fruendum*, vt inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciantur, hoc eſt, vt de corporalibus temporalibuſque rebus æterna & ſpiritualia capiamus.

Itaque ſolo Deo fruendum eſt, quia ei ſoli amore inhærere debemus propter ipſum: Cętera verò omnia ad eius amorem referre tenemur. *Res quibus fruendum eſt*, (inquit S. Auguſtinus) *Pater, & Filius, & Spiritus-Sanctus, eadémque Trinitas, vna quædam ſumma res, communiſque omnibus fruentibus eâ*. Nemine autem homine, quamuis amiciſſimo frui debemus, quia nemo homo propter ſe diligendus eſt. *Quod enim propter ſe diligendum eſt, in eo conſtituitur vita beata*; cuius etiam ſi nondum res, tamen ſpes eius nos hoc tempore conſolatur. *Maledictus* autem *qui ſpem ſuam ponit in homine*. Ierem. 17. Sed nec ſe ipſo quiſquam frui debet, quia nec ſe ipſum debet propter ſe ipſum diligere, ſed propter illum quo fruendum eſt. Rebus denique creatis debemus vti, *Non quaſi manſoria quadam dilectione atque delectatione, ſed tranſitoria potiùs, tanquam viæ, tanquam vehiculorum, vel aliorum quorumlibet inſtrumentorum, aut ſi quid congruentius dici poteſt; vt ea quibus ferimur, propter illud ad quod ferimur, diligamus.*

Multò minùs ergo bona quæuis temporalia propter ſe ipſa diligere debemus; ſed ea poſſidere, vel in eis delectari debemus vtentis modeſtiâ, non fruentis affectu, ſecundùm illud Apoſtoli: *Qui vtuntur hoc Mundo, tanquam non vtantur*. Illa diligere non debemus, 1. Cor. 7. quatenus etiam nobis à Deo donantur, niſi vt arrham ſponſi, vt munera amici, vt beneficia Domini. Sponſa porrò magis ſponſum amat, quam arrhas, ſi caſta ſit & ſapiens: Amicus magis amat amicum quàm eius munera, ſi verus ſit, ac ſincerus amicus: Seruus fidelis magis amat Dominum, quàm eius beneficia. Temporalia quæuis bona retinacula ſunt ſpei noſtræ, impedimenta itineris curſuſque noſtri, quo ad Deum tendere continuò debemus. *Amor rerum terrenarum, viſcum eſt ſpiritualium pennarum*, (inquit *S. Auguſtinus* Sermone 112. aliàs 33. *De Verbis Domini.*)

REGVLA VI.

Error eſt, & illuſio peſſima Dæmonis, perſuaſum habere quod Amor Dei puriſſimus, & Vitæ, quam Theologi Myſtici Vnitiuam vocant, proprius, curare non debeat obſeruantiam Mandatorum Dei & Eccleſiæ, Sacramentorum frequentationem, vſum Imaginum & Indulgentiarum, pugnam contra tentationes, Orationem ſeu vocalem, ſeu mentalem, Ieiunia, cæteráſque carnis mortificationes, & quod à cæterarum virtutum operibus ceſſare debeat, qui Deum amat.

ERrorem dicens, parum dixi; Hæreſis eſt periculoſiſſima nouiſſimorum temporum, quam ſub ſpiritualis vitę laruâ *Molinos* Sectę *Quietiſtarum* Auctor diſſeminauit in Italia, alijque nonnulli à dœmone impulſi homines, *Voluptatum amatores magis quàm Dei, habentes ſpeciem quidem pietatis, virtutem autem eius abnegantes, docere auſi ſunt*, decipientes mulierculas oneratas peccatis, quæ cum ſpiritu incœpiſſent, carne tandem ſunt conſummatæ. Hanc Hæreſim damnauit *Innocentius XI.* Pontifex Maximus, Eccleſia execratur vniuerſa. Et meritò quidem. Amor enim Dei verus & ſincerus non in eo, qui Dei mandata non ſeruat. *Si quis diligit me* (inquit Chriſtus) *ſermonem meum ſeruabit*. Et *S. Ioannes* Epiſtola 1. Cap. 2. ſcribit: *Qui dicit ſe noſſe Eum, & Mandata eius non cuſtodit, mendax eſt, & in hoc veritas non eſt. Qui autem ſeruat verbum eius, verè in hoc charitas Dei perfecta eſt: & in hoc ſcimus quoniam in ipſo ſumus. Qui dicit ſe in ipſo manere, debet, ſicut ille ambulauit, & ipſe ambulare.* Et Cap. 3.

Qui ſeruat mandata eius, in illo manet, & ipſe in eo: & in hoc ſcimus quoniam manet in nobis de Spiritu, quem dedit nobis. Et cap. 5. *Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt.* PROBATIO *ergo dilectionis,* (inquit *S. Gregorius* Homilia 30. in Euangelia) *exhibitio eſt operis.* ∴ *Verè etenim Deum diligimus, & mandata eius cuſtodimus, ſi nos à noſtris voluptatibus coarctamus. Nam qui adhuc per illicita deſideria diffluit, perfectò Deum non amat; quia ei in ſua voluntate contradicit.*

Ad hæc, Sacramentorum frequentatio, documentum eſt amoris diuini in corde noſtro dominantis, ſi tamen illa cum debitis diſpoſitionibus ſuſcipiamus, & ex eorum frequentatione meliores euadamus. Deum verò non diligit, qui à Chriſto inſtituta humanæ infirmitatis remedia, & noſtræ ſanctificationis inſtrumenta negligit. Si quis enim ſibi blanditur, quòd Deum amet, & quod amoris vnitiui gradum attigerit, ſibíque amare ſufficiat, is certè ſibi illudit. *Si* enim *dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus & veritas in nobis non eſt. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt & iuſtus, vt remittat nobis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate;* (inquit *S. Ioannes* Epiſt 1. Cap. 1) Omnis verò peccatur Pœnitentiam agere debet, & ad Eccleſiæ Sacramenta confugere. Etſi enim cor noſtrum nos non reprehendat, Delicta tamen, quis intelligit? Quot ignorantiæ peccata? Quot delicta occulta? Præterea, qui Deum diligit, illíque intimè adhæret, is vult in Chriſtu manere, & manentem in ſe habere: Is vult in Deo, & de Deo viuere: Is Chriſto concorporalis eſſe cupit & in eum feliciter mutari: Quod Euchariſtiæ frequentatione conſequimur. Vnde Sanctorum neminem Sacramenta non frequentaſſe videmus, cùm ipſis licuit. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem,* (inquit Saluator noſter) *in me manet, & ego in illo.* Per amurem quidem in Deo manemus, & Deus in nobis: Sed amorem accendit, ac fouet Euchariſtiæ Sacramentum, quo Verbum caro factum non ſpiritaliter ſolùm, ſed corporaliter nos reficit, & habitat in nobis; illóque igne diuinæ charitatis corda noſtra inflammat, quem venit mittere in terras, & quem vult in animis noſtris ardere.

Vſus Imaginum, & Indulgentiarum, pietatis adiumentum & incentiuum eſt; indiciúmque amoris quo Chriſtum, Deiparam Virginem, & Sanctos diligimus. Illos patrem, matrem, fratrem, vel amicum ſincerè diligere nemo dixerit, qui illorum imaginem reiecerit, ac ſpreuerit. Chriſti Crucifixi, Deiparæ Virginis, vel Sanctorum Imagines domi habere, ſalutare, & coram ipſis Deum orare, Eccleſia in Concilijs congregata, & à Spiritu Sancto edocta, Chriſtianæ pietatis teſſeram eſſe cenſet.

Pugnam aduersùs tentationes, ſolicitudinem, ac vigilantiam, ne ſeducamur à ſenſibus carnis noſtræ, ne à concupiſcentijs noſtris *abſtracti* & *illecti* in peccatum cadamus; ne à Mundo, qui *Totus in maligno poſitus eſt*, fallente, blandiente, vel terrente ſuperemur; ſed potiùs vt *Cum omnibus erroribus, amoribus, & terroribus ſuis* vincat eum fides noſtra, Chriſtus amoris Magiſter, eiuſdémque diuini amoris præcones Apoſtoli, præcipiunt & commendant. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem,* (inquit Chriſtus, Matt. 26.) Et Marci 13. *Videte, vigilate, & orate* ∴ *Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Condelectabatur Apoſtolus legi Dei *ſecundùm interiorem hominem.* Carnis autem velut hoſtis domeſtici tentatione trahebatur ea aduerſo. Quid ille? An ſolicitus non erat de tentationis tam periculoſæ exitu, de ſuo in Deum amore ſecurus? Immò gratiam ſupplex inuocabat, coram Deo gemebat, viribuſque ſuis diffidens, eius auxilium humiliter implorabat. *Rom.* 7. Cap. *Video* (inquit) *aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* Quam gratiam, vt à Deo obtineamus, neceſſe eſt, vt concupiſcentijs carnis reſiſtamus. (Cap. 8.) *Ergo fratres, debitores ſumus non carni, vt ſecundùm carnem viuamus. Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini; ſi autem Spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis.* Et Cap. 13. Cùm plenitudinem legis dilectionem eſſe docuiſſet, ſubdit: *Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, ſicut in die honeſtè ambulemus; non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione: Sed induimini, Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſiderijs.* Idem Apoſtolus, quamuis nihil ſibi conſcius eſſet, quamuis omnia propter Euangelium faceret, ſolicitus tamen erat de ſalute ſuâ, pugnabat contra concupiſcentiam, corpuſque ſuum caſtigatione quotidianâ continebat in officio. Atque ſic faciendum omnibus ad brauium ſalutis æternæ currentibus, & fidem quæ per dilectionem operatur habentibus, docebat. (1. Cor. 9.) *Omnis autem qui in agone contendit, ab omnibus ſe abſtinet: & illi quidem, vt corruptibilem coronam accipiant; nos autem incorruptam. Ego igitur ſic curro, non quaſi in incertum: Sic pugno, non quaſi aërem verberans: Sed caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo: Ne fortè cùm alijs prædicauerim, ipſe reprobus efficiar.* Charitatem abſque Chriſtiana vigilantiâ, & bonis operibus non eſſe, docet idem Cap. 16. *Vigilate* (inquit) *State in fide, viriliter agite, & confortamini. Omnia veſtra in charitate fiant.* Acceptam à Deo gratiam negligendam non eſſe; ipſiſque laboribus, vigilijs, ieiunijs, aliſſque bonis operibus à charitate imperatis, & continuâ pugnâ contrâ tentationes, fideliter eſſe cooperandum, docet 2. ad Corinthios 6. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis* ∴ *In omnibus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros* ∴ *In laboribus, in vigilijs, in ieiunijs* ∴ *In caſtitate* ∴ *in longanimitate, in ſuauitate, in Spiritu-Sancto, in charitate non fictâ, in verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iuſtitiæ à dextris, & à ſiniſtris.* Stimulus carnis, Angelus Satanæ S. Paulo infeſtus erat, id permittente Deo, ne magnitudo reuelationum ipſum extolleret. Quid ille? An ſufficere ſibi Dei amurem exiſtimabat, nec de tentatione expugnanda debere eſſe ſollicitum? Immò humili, feruente, & perſeuerante oratione diuinæ gratiæ auxilium inuocabat. (Cap. 12.) *Propter quod ter Dominum rogaui, vt diſcederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea.* Ad Epheſios 6. Fideles armis ſpiritualibus inſtruit, vt aduerſus Diabolum pugnent, eiuſque tentationibus pro virili reſiſtant. *Induite vos armaturam Dei, vt poſſitis ſtare aduersùs inſidias Diaboli. Quoniam non eſt nobis colluctatio aduersùs carnem & ſanguinem; ſed aduersùs Principes & Poteſtates, aduersùs Mundi Rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ, in cæleſtibus. Propterea accipite armaturam Dei, vt poſſitis reſiſtere in die malo, & in omnibus perfecti ſtare. State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti loricam iuſtitiæ, & calceati pedes in præparatione Euangelij pacis: In omnibus ſumentes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela Nequiſſimi ignea extinguere: & galeam ſalutis aſſumite; & gladium ſpiritus (quod eſt verbum Dei) per omnem orationem & obſecrationem, orantes omni tempore in Spiritu: & in ipſo vigilantes in omni inſtantia & obſecratione.* Ad Philipp. Cap. 2. quos ad charitatem informauit, eoſdem hortatur, vt *cum metu & tremore* ſalutem ſuam operentur. Coloſſenſes ad Chriſtianæ vitæ normam informans Cap. 3. Epiſtolæ ad illos ſcriptæ, hortatur imprimis, vt *Mortificent membra ſua quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & auaritiam, propter quæ venit ira Dei ſuper filios incredulitatis,* vt *Exſpolient ſe veterem hominem cum actibus ſuis,* & *induant nouum;* vt induant *Viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam: Supportantes inuicem & donantes ſibimetipſis, ſi quis aduersùs aliquem habet querelam.* Tum ſubdit: *Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Et Cap. 4. *Orationi inſtate, vigilantes in ea in gratiarum actione.* Theſſalonicenſes hortatur Epiſt. 1. Cap. 5. vt vigilent diem Domini continuò expectantes, vt induant arma Chriſtianæ militiæ, & ſemper orent. *Sine intermiſſione* (inquit) *orate.* Petrus fideles charitatem continuam habere debere docet; verumtamen hortatur, vt vigilent & orent, vt humilitatem exerceant, vt Diabolo reſiſtant. Epiſt. 1. Cap. 4. *Eſtote itaque prudentes, & vigilate in orationibus. Ante omnia autem, mutuam in vobiſmetipſis charitatem continuam habentes.* Cap. 5. *Omnes*

autem

autem inuicem humilitatem inſinuate, quia Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam. : *Sobrij eſtote, & vigilate: Quia aduerſarius veſter Diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: Cui reſiſtite fortes in fide.* Monet *Tamquam aduenas, & peregrinos, abſtinere à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam.* (Cap.2.)

Matth.16. Luc.9. Matth.7. Luc.13. Gal.5. 1.Ioann.2. Luc.24. Rom.8. 2.Cor.4. Gal.2. Gal.6. Philip.3. Rom.12. Rom.6. Luc.3. Matt.12.

Deum non amat, qui Crucem & mortificationem Chriſti non amat. Qui enim Chriſti verè diſcipulus eſt, *Abnegat ſemetipſum, tollit crucem ſuam,* & illum *ſequitur.* Intrat per *anguſtam portam, & arctam viam, quæ ducit ad vitam: Carnem ſuam crucifixit cum vitijs & concupiſcentijs:* Chriſti veſtigijs inſiſtit, & ſicut ille ambulauit, ita ambulat, per Crucem mortificationem, & auſteriorum virtutum opera: *Quoniam ſic oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam: Et ſi compatimur, & conglorificabimur: Semper mortificationem Ieſu in corpore ſuo circumfert: Chriſto confixus eſt cruci.* Non gloriatur *niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem Mundus illi crucifixus eſt, & ille Mundo:* Veniens *in ſocietatem paſſionum illius, configuratus morti eius:* Exhibens corpus ſuum *Hoſtiam viuentem, ſanctam. Deo placentem:* Exhibens *Membra ſua ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem:* Continuam pœnitentiam agens, quia quotidie in multis offendit: in idque incumbens, vt faciat *Dignos fructus pœnitentiæ:* Certus quod *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Et quod Chriſtianus in hoc vocatus eſt, vt Chriſti Paſſionibus communicet, quemadmodum loquitur S. Petrus Epiſt. 1. Cap.2. *In hoc enim vocati eſtis: Quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius.*

Denique inane eſt & vacuum amoris nomen, quo gloriatur is qui à virtutum reliquarum exercitatione, bonisque operibus ceſſat, vt vni, de quo ſibi ſuperbè blanditur, amori vacet. Ait enim Chriſtus Matt. 7. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum: Sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in Regnum cœlorum. Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, aſſimilabitur viro ſapienti, qui ædificauit domum ſuam ſupra petram, & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: Fundata enim erat ſuper Petram. Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, ſimilis erit viro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam: & deſcendit pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Hinc Apoſtolus *Epheſ.* 5. poſtquam fideles hortatus eſt, vt *Ambulent in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis,* eos ambulare iubet, vt filios lucis. *Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate: Probantes quid ſit beneplacitum Deo: & nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem redarguite.* S. Petrus Epiſt.2. Cap.1. ſatagere nos iubet, vt per bona opera certam noſtram vocationem faciamus: *Vos autem* (inquit) *curam omnem ſubinferentes, miniſtrate in fide veſtra virtutem, in virtute autem ſcientiam, in ſcientia abſtinentiam, in abſtinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hæc enim ſi vobiſcum adſint, & ſuperent; non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione. Cui enim non præſto ſunt hæc, cæcus eſt, & manu tentans, obliuionem accipiens purgationis veterum ſuorum delictorum. Quapropter, fratres, magis ſatagite, vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionem faciatis.* Religionem veram non in ſolo amoris actu, ſed in bonis etiam operibus poſitam eſſe docet *S. Iacobus* in Epiſtola ſuâ Catholica, Cap.1. *Religio munda & immaculata* (inquit) *apud Deum & Patrem, hæc eſt: Viſitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſæculo.* Et Cap.2 *Quid proderit, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat. Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus mortua eſt.* Fidem ſuam mortuam non eſſe, Quietiſtę reſpondent, quia Deum amant: Sed illuſio iſta eſt, ſiquidem verus amor Dei per bona opera ſe prodit; nec viua fides eſt, quæ amare ſe dicit; ſed *Quæ per charitatem operatur,* (vt ait Apoſtolus ad *Galatas* 5.)

Neque his fauet, quòd *Plenitudo legis dilectio* ab Apoſtolo dicta ſit. Non enim eo ſenſu dicitur plenitudo Legis, quod inerti, ſegni, & otioſo amore lex impleatur, nec vlla bona opera, vllóſue reliquarum virtutum actus exercere neceſſe ſit: Sed quòd ex ipſius imperio bona opera fiant, eáque cęterarum virtutum actus ad finem vltimum dirigat, qui aliàs Deo grati non eſſent. Sanè concipi non poteſt, quòd Deus ex toto corde, ex totâ animâ, ex totis viribus diligatur, & tamen nihil agere, nihil pati velit propter Deum qui ſic diligit, non ipſi obſequi, non eius gloriam amplificare; non exquirere quid ipſi gratum ſit & acceptum, illudque operari quantùm poteſt; non eius Eccleſiam diligere, eiuſque vtilitates promouere; non eius amicos propter ipſum amare, ac ſatagere vt omnes eius amici fiant, ipſique pareant: Non dolere cùm aliqua ipſi iniuria irrogatur, non aduerſùs eius hoſtes ardenti zelo commoueri: Non ipſi ſatisfacere cùm læſus eſt eius amor: Non ſuſpirare & gemere quandiu in hoc exilio peregrinatur à Domino, donec ipſum videat ſicuti eſt, eoque fruatur. Amicuſne cenſeretur hominis alter homo, ſi nullam quæreret occaſionem ipſi placendi, ipſique gratificandi, ac ſeruiendi, nec vltro oblatam amplecteretur, quamuis inani verborum ſono ſuum in illum amorem ſignificaret, identidem repetens, Diligo, diligo? *Amor operatur magna, ſi eſt: Si autem non operatur, amor non eſt.*

ARTICVLVS XI.

Regulæ de Dilectione Proximi.

REGVLA I.

Proximum diligere tenemur ſicut nos ipſos, & amore quidem affectiuo & interiori: Adeò vt per ſolos actus externos huic præcepto minimè ſatisfiat.

HOc alterum charitatis Mandatum eſt. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. In his duobus mandatis vniuerſa Lex pendet & Prophetæ.* (Matth. 22.) Idem Chriſti Mandatum refertur *Marc.* 12. vbi & Scriba qui ipſum interrogauerat, ſapienter reſpondet: *Diligere proximum tamquam ſe ipſum, maius eſt omnibus holocautomatibus, & ſacrificijs.* Refertur & *Lucæ* 10. vbi Legiſperito duplex illud præceptum rectè recenſenti, reſpondet Chriſtus: *Hoc fac, & viues.* Mandatum dilectionis proximi Apoſtoli prædicauerunt, literiſque ſuis commendauerunt. *Rom.* 13. Cap. *Qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam non adulterabis, &c. & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur; Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Ad *Galat.* Cap. 5 *Omnis enim lex in vno ſermone impletur, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* S. Iacobus Epiſtolæ Catholicæ Cap. 2. *Si tamen legem perficitis regalem ſecundùm Scripturas: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum: Benefacitis.* S. Denique *Ioannes* Epiſtolæ 1. Cap. 4. *Cariſſimi, ſi ſic Deus dilexit nos: Et nos debemus alterutrum diligere. Si diligamus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta eſt. In hoc cognoſcimus, quoniam in eo manemus, & ipſe in nobis: Quoniam de Spiritu ſuo dedit nobis: Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo poteſt diligere? Et hoc Mandatum habemus à Deo: Vt qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum.* Dilectio eſt actus voluntatis, motus, affectus, ponduſque cordis: Actum igitur interiorem præcipit Deus, cùm iubet, vt proximum diligamus. Præterea, proximum diligere debemus, ſicut Deus dilexit nos: Deus autem interno actu nos dilexit & diligit, *In charitate perpetua,* ante conſtitutionem Mundi, ab æterno. Proximum diligimus eâ charitate quâ diligimus Deum: Porrò interni amoris affectu Deum diligere debemus, vt ſuperiùs probatum eſt: Igitur & proximum interno ſinceri amoris affectu diligere tenemur. Diligere debemus proximum ea charitate quâ in Deo manemus, & Deus in nobis; & quæ fraternum odium excludat.

 Sed

Sed actus externi quibus proximo ſubuenitur, ab aliâ radice prodire poſſunt, & fraternum odium non excludunt: Siquidem à ſuperbia & hypochryſi poſſunt imperati, aut certè ab humanitate quadam, generoſitate, & dilectione naturali, quâ ipſi etiam Iudæi Mahometani, & Gentiles ſe mutuò diligunt. Vnde Apoſtolus 1. Cor. 13. ait: *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Solis igitur actibus externis Mandatum de proximi dilectione non impletur.

Hinc S. *Auguſtinus*, Tractatu 8. In Epiſtolam 1. *S. Ioannis*, ait: *Paſcit miſericordia, paſcit & ſuperbia. Hoſpitem ſuſcipit miſericordia, hoſpitem ſuſcipit & ſuperbia. Intercedit pro paupere miſericordia, intercedit & ſuperbia. Quid eſt hoc? In operibus non diſcernimus. Audeo aliquid dicere, ſed non ego. Paulus dixit, Moritur charitas, id eſt, homo habens charitatem, confitetur nomen Chriſti, ducit Martyrium: Confitetur & ſuperbia, ducit Martyrium. Ille habet charitatem, ille non habet charitatem. Sed audiat ab Apoſtolo ille qui non habet cha-*
„ *ritatem:* Si diſtribuero omnia mea in cibos pauperi-
„ bus, & ſi tradidero corpus meum, vt ardeam, cha-
„ ritatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. *Ergo Scriptura Diuina intro nos reuocat à iactatione huius faciei forinſecùs, & ab iſta ſuperficie quæ iactatur ante homines reuocat nos intro. Redi ad conſcientiam tuam, ipſam interroga. Noli attendere quod floret foris: Sed quæ radix eſt interna. Radicata eſt cupiditas, Species poteſt eſſe bonorum factorum, verè opera bona eſſe non poſſunt. Radicata eſt charitas, ſecurus eſto; nihil mali procedere poteſt.*

Meritò igitur *Innocentius XI.* Pontifex Maximus inter alias 65. Moralis corruptæ Propoſitiones anno 1677. illas damnauit.

10 *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali.*

11 *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.*

REGVLA II.

Præceptum de dilectione proximi non implet, niſi qui proximum ad Deum adducere conatur, ipſique æterna bona procurare nititur, & quæcumque auxilia ei præbere poteſt, vt faciliùs ad Deum perueniat.

HÆc Regula nititur Chriſti verbis, Ioannis 13. *Mandatum* (inquit) *nouum do vobis, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos; vt & vos diligatis inuicem.* Nos autem dilexit Chriſtus non ad Mundi delicias, non ad opes caducas, non ad ſæculares dignitates; ſed vt iuſti eſſemus, vt cum ipſo regnaremus, vt Deus viueret, ac regnaret in nobis; dilexit nos non amore inerti, ſed amore actuoſo, qui ipſum perpetuò incitabat, vt orando, prædicando, miracula perpetrando, patiendo & reſurgendo noſtram operaretur ſalutem: Proximum igitur diligere debemus imitatione Chriſti, amore qui nos reddat ſollicitos, vt Deo viuat, Deo perfruatur, vt in via ſalutis nulla ei impedimenta ponamus; vt quæcumque beneficia & auxilia poſſumus, ei benignè præbeamus, quò faciliùs ad Deum peruenire valeat. Tali amore diſcernuntur diſcipuli Chriſti à diſcipulis Philoſophorum & Sapientum huius Mundi, qui ſe inuicem diligentes, non alia ſibi inuicem bona procurãt quàm temporalia, viſibilia, caduca, & peritura.

Fraternæ huius dilectionis characteres deſcribit Apoſtolus I. ad Corinthios 13. *Charitas* (inquit,) *patiens eſt, benigna eſt; Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate: Congaudet autem veritati; omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet.* Hæc nimirum, vt proximi ſalutem procuret, in ferendis eius defectibus *Patiens eſt:* Vt illum Chriſto lucretur, *benigna eſt.* Eius æternam ſalutem ſincerè deſiderans, eius proſperitati non inuidet, *Non æmulatur.* Ne in viâ ſalutis illi impedimentum ponat, *Non agit perperam.* Ne illum contemnat, ob proprias dotes, bonáque, ſeu animæ, ſeu, corporis, ſeu fortunæ, *Non inflatur: Non eſt ambitioſa*, vt ei dominetur; verùm vt ei piè ſeruiat, *Non quærit quæ ſua ſunt.* Iniurijs laceſſita *Non irritatur*, vt vindictam expoſcat: & ſi quas pœnas maleſacienti proximo infligat, *Non eius cogitat malum*, ſed emendationem dumtaxat quærit. Proximi peccata, vt ſua lugens, *Non gaudet ſuper eius iniquitate*, ſed eius virtutibus fauet, quia *Congaudet veritati.* Tandem *Omnia ſuffert*, præ expectatione felicitatis æternæ, *Omnia credit*, præ reuelatione Dei reuelantis; *Omnia ſperat*, præfiduciâ in fidelitate & potentia pollicentis; *Omnia ſuſtinet*, præ deſiderio liberationis æternæ. Hi characteres Charitatis, quæ *Numquam excidit*, & quæ Fide & Spe maior eſt: *Maior autem horum eſt Charitas.*

Quam explicamus Regulam pluribus in locis confirmat S. *Auguſtinus*, ſcilicet Libro *De Moribus Eccleſiæ Catholicæ*, Cap. 26. Fieri non poteſt (inquit) vt ſe ipſum, qui Deum diligit, non diligat: Immò verò *Solus ſe nouit diligere, qui Deum diligit. Siquidem ille ſatis diligit, qui ſedulò agit, vt ſummo & vero perfruatur bono: Quod ſi nihil eſt aliud quàm Deus, quis cunctari poteſt quin ſeſe amet, qui amator eſt Dei?* Tum ſubdit: *Nullus certior gradus ad amorem Dei, quàm hominis erga hominem charitas.·:·* DILIGES PROXIMVM TVVM TANQVAM TE IPSVM. *Te autem ipſum ſalubriter diligis, ſi plus quàm te diligis Deum. Quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo eſt, hoc eſt, vt ipſe etiam perfecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tanquam te ipſum, ſi non ad id bonum ad quod ipſe tendis, adducere ſatagis. Illud eſt enim vnum bonum, quod omnibus tecum tendentibus non fit anguſtum.* Ex hoc præcepto naſcuntur officia ſocietatis humanæ in eo poſita; Primò, vt beneuoli ſimus, id eſt, nullâ malitiâ, nullo dolo malo aduersùs hominem vtamur; Quod Apoſtolus his verbis exprimit: *Dilectio proximi malum non operatur.* Duobus namque modis in hominem peccatur, *Vno ſi lædatur, alio ſi cùm poteſt, non adiuuetur; quorum neutrum qui diligit facit.* Secunda, vt proximo benefaciamus, ſiue ſecundùm corpus, ſiue ſecundùm animam. Ad corpus quod pertinet, *Medicina* nominata eſt: Ad animam autem, *Diſciplina.* Medicinæ nomine impræſentiarum ſignificatur, quicquid corporis tuetur, vel inſtaurat ſalutem; vnde non ſolùm morborum remedia, ſiue miniſteria quę exhibentur infirmis, ſed etiam cibum & potum, tegmen & tectum, defenſionem denique omnem atque munitionem complectitur, quâ noſtrum corpus aduersùs externos ictus, caſuſque ſeruatur. Diſciplina, quæ animi medicina eſt, in duo diſtribuitur, coërcitionem, & inſtructionem. *Coërcitio timore, inſtructio amore perficitur, eius dico cui per diſciplinam ſubuenitur: Nam qui ſubuenit, nihil horum duorum habet, niſi amare.* Cuius diſciplinæ regulam duobus Teſtamentis nobis Deus dedit; Veteri, in quo præualet timor; & Nouo, in quo præualet amor. *Qui ergo diligit proximum, agit quantùm poteſt vt ſaluus corpore, ſaluúſque animo ſit: Sed cura corporis ad ſanitatem animi referenda eſt. Agit ergo his gradibus quod ad animum pertinet, vt primò timeat, deinde diligat Deum.*

Idem S. Doctor Libro *De Vera Religione*, Cap. 46. egregiè explicat quid ſit diligere proximum ſicut ſeipſum. *Qui amat id ſolùm, quod amanti eripi non poteſt, ille* (inquit) *indubitanter inuictus eſt, nec vllâ cruciatur inuidiâ. Id enim diligit, ad quod diligendum & percipiendum quantò plures venerint, tantò eis vberiùs gratulatur. Diligit enim Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente; & diligit proximum tamquam ſe ipſum. Non ergo illi inuidet, vt ſit quod ipſe eſt; immò adiuuat, etiam quantùm poteſt.* Et infrà: *Si vel ipſum hominem homo dilexerit, non tamquam ſe ipſum, ſed tamquam iumentum, aut balneas, aut aniculam pictam, vel garrulam, id eſt, vt ex eo aliquid temporalis voluptatis, aut commodi capias, ſeruiat neceſſe eſt, non homini, ſed quod eſt turpius, tam fœdo & deteſtabili vitio, quo non amat hominem ſicut homo amandus eſt. Quo vitio dominante, vſque ad extremam vitam, vel potiùs mortem perducitur.* Sed nec ab homine homo diligendus eſt (inquit S. *Auguſtinus*) vt diliguntur carnales fratres, vel filij, vel coniuges, vel cognati quique, vel affines, aut ciues. Nam & dilectio illa temporalis eſt. Vnde præcipit Dominus (*Lucæ* 9. & 14.) vt carnales iſtas neceſſitudines odio habeamus. Neque hoc cuiquam inhumanum videri debet. *Magis enim eſt inhumanum non amare in homine quod homo eſt, ſed amare quod filius eſt: Hoc eſt enim non in*

eo amare illud quod ad Deum pertinet, ſed amare illud quod ad ſe pertinet. Quid ergo mirum ſi ad Regnum non peruenit, qui non communem, ſed priuatam rem diligit? Immo veritaſque, ait quiſpiam: Immò illud vnum dicit Deus. Matth. 6. *Dicit enim veriſſimè Veritas*: Nemo poteſt duobus dominis ſeruire. *Nemo enim poteſt perfectè diligere quò vocamur, niſi oderit vnde reuocamur: Reuocamur autem ab ejus dilectione, quam peccando meruimus. Quare oderimus oportet; vnde vt liberemur, optamus. Oderimus ergo temporales neceſſitudines, ſi æternitatis charitate flagramus. Diligat homo proximum tamquam ſe ipſum. Certè enim ſibi ipſi nemo eſt pater, aut filius, aut affinis, aut aliquid hujuſmodi, ſed tantùm homo. Qui ergo diligit aliquem tamquam ſe ipſum, hoc in eo debet diligere, quod ſibi ipſe eſt. Corpora verò non ſunt quod nos ſumus. Non ergo in homine corpus eſt expetendum, aut deſiderandum. Ipſa igitur natura ſine carnali conditione diligenda eſt, ſiue ſit perficienda ſiue perfecta. Omnes ſub vno Deo patre cognati ſunt, qui eum diligunt, & faciunt voluntatem ipſius. Et inuicem ſibi ſunt, & patres cùm ſibi conſulunt, & filij cùm ſibi obtemperant, & fratres maximè, quia eos vnus Pater teſtamento ſuo ad vnam hereditatem vocat.* Nihil ergo in homine diligendum eſt præter hominem, id eſt, creaturam Dei ad eius imaginem factam. Idem tractat argumentum Epiſtola 155 aliàs 52. ad Macedonium, & Libro 1. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 22.

Nec minùs luculenta ſunt & præclara, quæ de eodem argumento habet Tractatu 65. in *Ioannem*, explicans hæc verba: *Mandatum nouum do vobis, vt diligatis inuicem*. Mandatum nouum à Domino appellari obſeruat, quamuis antiqua Lege datum ſit, *Leuitici* 19. quia exuto vetere, induit nos hominem nouum. Addidit autem Chriſtus, *Sicut dilexi vos*, vt dilectionem iſtam à carnali dilectione diſtingueret. *Dilectio iſta nos innouat, vt ſimus homines noui, heredes Teſtamenti noui, cantatores cantici noui. Hæc dilectio antiquos Iuſtos, Patriarchas & Prophetas, ſicut poſtea Beatos Apoſtolos innouauit; Ipſa & nunc innouat Gentes, & ex vniuerſo genere humano, quod diffunditur toto orbe terrarum, facit & colligit Populum nouum, corpus nouæ nuptæ Filij Dei Vni-*
1. Cor. 12. *geniti Sponſæ. Propter quod pro inuicem ſollicita ſunt membra in ea, & ſi patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra, & ſi glorificatur vnum membrum, congaudent omnia membra. Audiunt enim atque cuſtodiunt*, Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis: *Non ſicut ſe diligunt, qui corrumpunt; nec ſicut ſe diligunt homines, quoniam homines ſunt. Sed ſicut ſe diligunt, quoniam Dij ſunt & filij Altiſſimi omnes, vt ſint Filio ejus vnico fratres, ea dilectione inuicem diligentes, quâ ipſe dilexit eos, perducturus eos ad illum finem qui ſufficiat eis, vbi ſatietur in bonis deſiderium eorum. Tunc enim aliquid deſiderio non deerit, quando omnia in omnibus Deus erit.*

Et infrà: *Ipſa eſt dilectio ab omni mundana dilectione diſcreta, quam diſtinguendo addidit Dominus*, Sicut dilexi vos. *Quid enim niſi Deum dilexit in nobis? Non quod haberemus, ſed vt haberemus: Vt perducat nos vbi ſit Deus omnia in omnibus.* Sic etiam *Medicus rectè dicitur ægros diligere: & quid in eis niſi ſalutem diligit, quam cupit vtique reuocare, non morbum, quem venit expellere? Sic ergo & nos inuicem diligamus, vt quantùm poſſumus inuicem ad habendum in nobis Deum curâ dilectionis attrahamus. Hanc donationem nobis donat ipſe qui ait*; Sicut dilexi vos, *vt & vos diligatis inuicem. Ad hoc ergo nos dilexit, vt & nos diligamus inuicem: Hoc nobis conferens diligendo nos, vt mutua dilectione conſtringamur inter nos, & tam dulci vinculo connexis membris, corpus tanti Capitis ſimus.* In hoc cognoſcent omnes, quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem: *Tamquam diceret, Alia munera mea habent vobiſcum etiam non mei, non ſolùm naturam, vitam, ſenſum, rationem, & eam ſalutem quæ hominibus pecoribuſque communis eſt, verùm etiam linguas, Sacramenta, Prophetiam, ſcientiam, fidem, diſtributionem rerum ſuarum pauperibus, & traditionem corporis ſui vt ardeant: Sed quoniam Charitatem non habent, vt cymbala concrepant, nihil ſunt, nihil illis prodeſt. Non ergo in illis quamuis bonis muneribus meis, quæ habere poſſunt etiam non diſcipuli mei: Sed in hoc cognoſcant omnes, quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem.*

Quomodo proximum ſicut ſe ipſum diligere Chriſtianus homo teneatur, præclarè *S. Thomas* explicat, *Secunda Secundæ*, Quæſtione 44. Articulo 7. Proximum ſcilicet ſicut ſe ipſum diligere debet tripliciter. Primò, ex parte finis, vt illum propter Deum diligat, ſicut ſe ipſum propter Deum diligere debet, *Vt ſit dilectio proximi ſancta*. Secundo, ex parte regulæ dilectionis, *Vt ſcilicet aliquis proximo non condeſcendat in aliquo malo, ſed ſolùm in bonis*, ſicut & ſuæ voluntati ſatisfacere debet ſolùm in bonis: *Vt ſit dilectio proximi juſta*. Tertiò, ex parte rationis dilectionis, vt non diligat proximum propter vtilitatem, vel delectationem propriam, ſed propter eius bonum: *Vt ſit dilectio proximi vera*. Præclarè *S. Auguſtinus*, Sermone 335. aliàs. *De Tempore* 356. Cap. 2. *Ille* (inquit) *veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia eſt in illo, aut vt ſit in illo.*

REGVLA III.

Officium dilectionis erga proximum eſt, illias onera portare.

HAoc Regulam tradit Apoſtolus (ad *Galatas* Cap. 6.) *Alter alterius onera portate* (inquit) *& ſic adimplebitis Legem Chriſti*. Hanc enim Chriſti Legem dicere intelligitur, quâ ipſe Dominus præcepit, vt nos inuicem diligamus, tantum in ea præcepti pondus conſtituens, vt diceret: *In hoc cognoſcetur, quoniam diſcipuli mei eſtis, ſi vos inuicem diligatis*. Ioann. 13. HVIVS *autem dilectionis officium eſt, inuicem onera noſtra portare*; (inquit *S. Auguſtinus* Libro *De Diuerſis Quæſtionibus octoginta tribus*, Quæſt. 71.) *Sed hoc officium quod ſempiternum non eſt, perducet ſanè ad beatitudinem æternam, in qua nulla erunt noſtra onera, quæ inuicem portare jubeamur. Nunc verò cùm in hac vitâ, id eſt, in hac via ſumus, onera inuicem noſtra portemus, vt ad eam vitam, quæ caret omni onere, peruenire poſſimus.* Id autem fit ſecundùm diuerſa tempora, & diuerſa genera infirmitatum. Verbi gratiâ, iram fratris tui nunc portas, cùm aduersùs eum non iraſceris, vt rurſus eo tempore quo te ira præoccupauerit, ille te lenitate & tranquillitate ſua ſupportet. Loquacitatem tuam ille portat, tu illius pertinaciam charitate portare debes, donec illud in te; & iſtud in illo vitium ſanetur. Neque vlla res officioſum iſtum laborem ad portanda onera aliorum facit libenter impendi, niſi cùm cogitamus, quanta pro nobis pertulerit Dominus. Huic cogitationi etiam accedit alia cogitatio, quia ille ſuſcepit hominem, nos autem homines ſumus: & conſiderare debemus, quòd ægritudinem ſiue corporis, ſiue animi, quam in alio homine videmus, etiam nos habere potuimus, aut poſſumus. Hoc ergo exhibeamus illi, cuius infirmitatem portare volumus, quod ab illo nobis vellemus exhiberi, ſi fortè nos in ea eſſemus, & ipſe non eſſet. Ad hoc pertinet, quod Apoſtolus ait: *Omnibus omnia factus ſum*, 1. Cor. 9.
vt omnes lucrifaciam: Cogitando ſcilicet in eo vitio etiam ſe eſſe potuiſſe, vnde cupiebat alium liberare. Deinde etiam illud cogitandum, nullum eſſe hominem, qui non poſſit habere aliquod bonum, quod tu nondum habes, etiamſi lateat, in quo poſſit te eſſe ſuperior. Quæ cogitatio ad contundendam, edomandámque ſuperbiam valet, ne arbitreris, quoniam tua quædam bona eminent & apparent, ideò alterum nulla habere quæ lateant, & fortaſſis maioris ponderis bona, quibus te ſuperet neſcientem. Vnde Apoſtolus ait: *Si qua conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ſocietas ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis: Implete gaudium meum, vt idem ſapiatis, eamdem charitatem habentes, vnanimes, id ipſum ſentientes; nihil per contentionem, neque per inanem gloriam: Sed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrantes, non quæ ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea quæ aliorum. Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu; Qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo: Sed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens.* Philipp. 2. Iſtæ cogitationes deprimentes ſuperbiam, & acuentes charitatem, faciunt onera fraterna inuicem, non ſolùm æquo animo, ſed etiam libentiſſimè ſuſtineri. *Ipſa eſt ergo lex Chriſti, vt inuicem onera noſtra portemus. Chriſtum autem diligendo, facilè ſuſtinemus*

mus infirmitatem alterius, etiam quem nondum propter bona ſua diligimus. Cogitamus enim quia ille, quem diligimus, 1. Cor. 8. *Dominus propter eum mortuus eſt. Quam charitatem Apoſtolus Paulus nobis ingeſſit, cùm diceret*: Et peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt. *Vt ſi illum infirmum, propter vitium quo infirmus eſt, minùs diligimus, illum in Eo conſideremus, qui mortuus eſt propter illum. Chriſtum autem non diligere, non infirmitas, ſed mors eſt. Quapropter ingenti curâ, & implorata Dei miſericordiâ cogitandum eſt, ne Chriſtum negligemus propter infirmum, cùm infirmum debeamus diligere propter Chriſtum.* Hæc S. Auguſtinus.

REGVLA IV.

Lethaliter peccat contra dilectionem proximi, qui de vita alicujus triſtatur, & de morte illius naturali gaudet, aut illam deſiderat inefficaci licet affectu, quamuis non ex diſplicentia perſonæ, ſed propter aliquod tēporale emolumētū.

ILle enim proximum ſicut ſe ipſum non diligit: Ille peccat contra Mandatum nouum, quo Chriſtus præcipit, vt proximum diligamus, ſicut ipſe dilexit nos. Ille Charitatem non habet, quæ *Patiens eſt, benigna, non cogitans malum, non quærit quæ ſua ſunt*. Illos namque motus cupiditas in corde illius regnans producit. Hinc *S. Auguſtinus*, Libro *De vera Religione*, cap. 46. ait: *Ea eſt regula dilectionis, vt quæ ſibi vult bona prouenire, & illi velit; &* Rom 13. *quæ accidere ſibi mala non vult, & illi nolit. Hanc voluntatem ergo omnes homines ſeruat. Nam erga neminem operandum eſt malum. Et dilectio proximi malum non operatur.* Meritò itaque ab *Innocentio XI.* Pontifice Maximo damnata eſt illa Propoſitio, ordine 13.

Si cum debita moderatione facias, poteſ, abſque peccato mortali, de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ; ſed ob aliquod temporale emolumentum.

REGVLA V.

Ordo in Charitate ſeruandus eſt.

ID probant verba cœleſtis Sponſæ, Canticorum 2. *Ordinauit in me charitatem.* Deus ergo præ omnibus diligendus; deinde nos ipſi ſecundùm Deum; tum proximus, cuius ſalus proprio corpore charior nobis eſſe debet: Inter proximos verò, primùm parentes & conſanguinei, quibus magis ſubuenire debemus in his, quę pertinent ad naturam, ſcilicet *in prouiſione neceſſariorum*; tum amici, denique omnes homines, etiam inimici. Qua de re legi poteſt *S. Thomas*, Secundâ Secundæ, Quæſtione 26.

Hanc Regulam egregiè confirmat *S. Auguſtinus* Lib. 1 *De Doctrina Chriſtiana*, cap. 27. *Ille autem juſtè & ſanctè viuit, qui rerum integer æſtimator eſt: Ipſe eſt autem qui ordinatam dilectionem habet, ne aut diligat quod non eſt diligendum, aut non diligat quod eſt diligendum, aut amplius diligat quod minùs eſt diligendum, aut æquè diligat quod, vel minùs, vel ampliùs diligendum eſt, aut minùs, vel ampliùs, quòd æquè diligendum eſt. Omnis peccator in quantum peccator eſt, non eſt diligendus; & omnis homo in quantum homo eſt, diligendus eſt propter Deum, Deus verò propter ſe ipſum. Et ſi Deus omni homine ampliùs diligendus eſt, ampliùs quiſque debet Deum diligere, quàm ſe ipſum. Item ampliùs alius homo diligendus eſt quàm corpus noſtrum: Quia propter Deū omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum alius homo Deo perfrui, quod non poteſt corpus; quia corpus per animam viuit quâ fruimur Deo. Omnes autem æquè diligendi ſunt: Sed cùm omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimùm conſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictiùs tibi quaſi quadam ſorte junguntur. Sicut enim ſi tibi abundaret aliquid, quod dari oporteret ei qui non haberet, nec duobus dari poſſet, ſi tibi occurrerent duo, quorum neuter alium, vel indigentiâ, vel erga te aliquâ neceſſitudine ſuperaret; nihil juſtius faceres quàm, vt ſorte legeres, cui dandum eſſet quod dari vtrique non poſſet: Sic in hominibus quibus omnibus conſulere nequeas, pro ſorte habendum eſt, prout quiſque tibi temporaliter colligatiùs adhærere potuerit.*

Idem confirmat *S. Bernardus* Sermone 50. in Cantica. *Da mihi* (inquit) *hominem, qui ante omnia quidem ex toto ſe diligat Deum; ſe verò & proximum in quantum diligunt ipſum; inimicum autem tanquam aliquando forſitan dilecturum: Porrò parentes carnis ſuæ germaniùs propter naturam, ſpirituales verò eruditores ſuos profuſiùs propter gratiam, atque in hunc modum ad cętera quæque Dei ordinato intendat amore, deſpiciens terram, ſuſpiciens cœlum, vtens hoc Mundo tanquam non vtens, & inter vtenda & fruenda intimo quodam mentis ſapore diſcernens, vt tranſitoria tranſitoriè, & ad id dumtaxat quod opus, & prout opus eſt cures, æterna deſiderio ampleclatur æterno: Talem* (*inquam*) *da mihi hominem, & ego audacter illum ſapientem pronuncio, cui nimirum quæque res reuera ſapiunt prout ſunt, & cui in veritate atque ſecuritate cōpetit gloriari & dicere:* QVIA ORDINAVIT IN ME CHARITATEM.

REGVLA VI.

Non peruertitur ordo charitatis, cum circa res proximi magis occupamur, quàm circa Deum réſque Dei, modo dilectioni Dei hominis dilectio non præponatur.

ACtiua enim charitas inferiora præfert, vtpote quæ operâ ſuâ magis egeant: Affectiua verò charitas ſuperiora, vt docet *S. Bernardus*, Sermone 50. in Cantica. *In bene affecta mente* (inquit) *non dubium quin dilectioni hominis Dei dilectio præponatur, & in hominibus ipſis perfectiores infirmioribus, cœlum terræ, æternitas tempori, anima carni. Attamen in bene ordinata actione ſæpè, aut etiam ſemper ordo oppoſitus inuenitur. Nam & circa proximi curam & plus vrgemur, & pluries occupamur; & infirmioribus fratribus diligentiori ſedulitate aſſiſtimus; & paci terræ magis quàm cœli gloriæ jure humanitatis & ipſa neceſſitate intendimus: & temporalium inquietudine curarum vix aliquid ſentire de æternis permittimur: & languoribus noſtri corporis poſtpoſitâ animæ curâ penè continuè inſeruimus*. . . *Orantem denique hominem cum Deo loqui quis dubitet? Quoties tamen inde charitate jubente abducimur & auellimur propter eos qui noſtrâ indigent operâ, vel loquelâ? Quoties piè cedit negotiorum tumultibus quies? Quoties bonâ conſcientiâ ponitur codex, vt operi manuum inſudetur? Quoties pro adminiſtrandis terrenis, juſtiſſimè ipſis ſuperſedemus celebrandis Miſſarum ſolemniis? Ordo præpoſterus; ſed neceſſitas non habet Legem. Agit ergo ſuum actualis charitas ordinem juxta patrisfamiliâs juſſionem incipiens à nouiſſimis. Pia certè & juſta, quæ non ſit acceptrix perſonarum, nec pretia conſideret rerum, ſed hominum neceſſitates. At non ita affectualis, nam à primis ipſa ducit ordinem. Eſt enim ſapientia per quam vtique quæque res ſapiunt, prout ſunt; Vt* (*verbi gratiâ*) *quæ pluris natura habet, pluris quoque ipſa affectio ſentiat, minora minùs, minima minimè. Et illum quidem ordinem charitatis veritas facit, hunc autem veritatis charitas vendicat ſibi. Nam & vera in hoc eſt charitas, vt qui indigent ampliùs, accipiant priùs: & rurſus in eo cara apparet veritas, ſi ordinem tenemus affecta, quem illa ratione.*

REGVLA VII.

Vnuſquiſque tenetur proximo ſuo ſpiritualem neceſſitatem extremam patienti ſubuenire, etiam cum certo mortis periculo, ſi ſpes affulgeat quòd juuari poſſit.

IVbet enim Chriſtus, vt diligamus inuicem, ſicut ipſe dilexit nos: At Chriſtus vitam ſuam pro nobis poſuit, cùm in extrema neceſſitate conſtituti eſſemus. *In* Ioann. 15. & 13. *hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus animas ponere*; (inquit *S. Ioannes* Epiſt. 1. Cap. 3.)

Hanc Regulam confirmat *S. Auguſtinus*, Libro *De Mendacio*, Cap. 6. *Temporalem planè vitam ſuam* (inquit) *pro æterna vitâ proximi non dubitabit Chriſtianus amittere: Hoc enim præceſſit exemplum, vt pro nobis Dominus ipſe moreretur. Ad hoc enim & ait:* HOC EST *præceptum meum, vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos. Maiorem dilectionem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Non enim quiſquam eſt ita deſipiens, vt dicat aliud quàm ſaluti ſempiternæ hominum conſuluiſſe Dominum, vel faciendo quod præcepit, vel præcipiendo quod fecit.*

Idem confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 26. Articulo 5. ad tertium: *Non eſt* (inquit,) *de ne-*

de neceſſitate charitatis, quòd homo proprium corpus exponat pro ſalute proximi. NISI IN CASV QVO TENETVR EIVS SALVTI PROVIDERE.

Et Opuſculo *De Perfectione Vitæ Spiritualis*, Cap. 14. *Plus debemus* (inquit) *proximum diligere quàm corpora noſtra. Vnde vitam corporalem pro ſalute ſpirituali proximorum ponere conuenit. Et hoc cadit ſub neceſſitate præcepti in neceſſitatis articulo, putà, ſi aliquis videret aliquem ab infidelibus ſeduci, deberet ſe mortis periculo exponere, eam à ſeductione liberaret. Sed quòd aliquis extra hos neceſſitatis caſus pro ſalute eorum mortis periculis ſe exponat, pertinet ad perfectionem Iuſtitiæ, vel ad perfectionem conſilij.* Quoties igitur proximus in æternum periturus eſt, niſi ipſum adiuuemus, vt ſi infans Chriſtianorum filius moriturus ſit ſine baptiſmo, vel adultus in peccato mortali è vita diſceſſurus, niſi ipſi ſuccurratur, vitam exponere debet, qui derelictum videt infantem illum, contagioſo fortè morbo laborantem; Sacerdos obuius exponere ſe debet periculo vt Sacramentum Pœnitentiæ adulto, de cuius morte timetur, Sacerdotem petenti adminiſtret, illis abſentibus vel recuſantibus, quibus ex officio incumbit.

R E G V L A VIII.

Epiſcopi, & Paſtores tenentur cum vitæ ſuæ periculo ſuis ouibus ſuccurrere grauem neceſſitatem ſpiritualem patientibus.

TEnentur enim ex officio oues ſuas paſcere tum Sacramentis, tum verbo Dei, præſertim cum ad illorum ſalutem id neceſſarium eſt. Præterea, *Bonus*
Ioan.10. *Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis: Mercenarius autem, & qui non eſt Paſtor, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit.* Idque confirmat disertè S. *Auguſtinus* Epiſtola 228. aliàs 180. ad *Honoratum*, ſcribens: *Cùm plebs manet, & Miniſtri fugiunt, miniſteriúmque ſubtrahitur, quid erit niſi mercenariorum illa fuga damnabilis, quibus non eſt cura de ouibus? Veniet enim lupus, non homo, ſed diabolus; qui plerumque fideles apoſtatas eſſe perſuaſit, quibus quotidianum miniſterium Dominici Corporis defuit; & peribit infirmus in tua*
1 Cor.8. *non ſcientia, ſed ignorantia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt. Quantùm autem ad eos attinet, qui in hac re non falluntur errore, ſed formidine ſuperantur, quare non potiùs contra ſuum timorem Domino miſerante atque adiuuante fortiter dimicant, ne mala ſine comparatione grauiora, quæ multò ampliùs ſunt tremenda, contingant? Fit hoc vbi Dei charitas flagrat, non Mundi cupiditas „ fumat. Charitas enim dicit:* Quis infirmatur, & ego „ non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? *Sed charitas ex Deo eſt. Oremus ergo, vt ab illo detur: à quo iubetur. Et per hanc magis timeamus, ne oues Chriſti ſpirituali nequitiæ gladio in corde, quàm ne ferro in corpore trucidentur, vbi quandocumque quocumque mortis genere morituri ſunt. Magis timeamus, ne ſenſu interiori corrupto, pereat caſtitas fidei, quàm ne fœminæ violenter conſtuprentur in carne. Quia violentiâ non violatur pudicitia, ſi mente ſeruatur. Quoniam nec in carne violatur, quando voluntas patientis ſuâ turpiter carne non vtitur, ſed ſine conſenſione tolerat quod alius operatur. Magis timeamus, ne lapides viui extinguantur deſerentibus nobis, quàm ne lapides, & ligna terrenorum ædificiorum incendantur præſentibus nobis. Magis timeamus, ne membra corporis Chriſti deſtituta ſpirituali victu necentur, quàm ne membra corporis noſtri oppreſſa hoſtili impetu torqueantur. Non quia iſta non ſunt vitanda cùm poſſunt, ſed quia potiùs ferenda ſunt, quando vitari ſine impietate non poſſunt: Niſi fortè quiſquam contenderit non eſſe Miniſtrum impium, qui tunc ſubtrahit miniſterium pietati neceſſarium, quando magis eſt neceſſarium.*

R E G V L A IX.

Contra Præceptum de Proximi dilectione lethaliter peccant, qui Inimicos odio habent.

PRoximi namque nomine, quem Deus iubet vt ſicut nos ipſos diligamus, omnes homines intelliguntur, vt Chriſtus. Legiſperito quærenti, quis eſſet ſuus proximus, explicat *Lucæ* Cap. 10. parabola hominis, qui deſcendens ab Ieruſalem in Iericho incidit in latrones. Et ne quis ea de re dubitare poſſet Chriſtianus, præceptum de inimicorum dilectione tradidit expreſſè Matthæi 5. *Audiſtis* (inquit) *quia dictum eſt; Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos: Vt ſitis filij Patris veſtri, qui in cælis eſt: Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos: & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt. Et ſi ſalutaueritis fratres veſtros tantùm, quid ampliùs facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* Conſideranda eſt auctoritas iubentis, exempla ad implendum præceptum inuitantia, præmium obedientibus promiſſum. Deus iubet: *Ego autem dico vobis.* Qui nos creauit, qui nos redemit, qui nos ſanctificauit, cui omnia debemus, Conditor noſter, Saluator noſter, Dominus, Legiſlator, & Magiſter noſter, nobis præcipit, vt inimicos diligamus. Cùm Iacob è domo Laban cum vxore ſua, totáque familia, & gregibus, boniſque omnibus clam receſſiſſet, Laban vehementer iratus, fugientem perſecutus eſt: Verumtamen Dei auctoritate, qui in ſomnis illi apparuerat, deterritus, nullum Iacob malum intulit: Immò fœdus cum ipſo inijt. *Stultè* (inquit) *operatus es: Et nunc quidem valet manus mea tibi reddere malum: Sed Deus Patris veſtri heri dixit mi-* Genes.31
hi: Caue ne loquaris contra Iacob quidquam durius. Si tantùm valuit apud Ethnicum hominem auctoritas Dei quem non cognoſcebat, vt omne vltionis deſiderium omnémque odij motum in eius corde extingueret: Quanti ponderis eſſe debet apud Chriſtianos auctoritas Dei in quem credunt, quem adorant, cui ſeruiunt, ad inimicorum dilectionem in eorum animis excitandam? Mortuo Iacob, filij eius veriti ne Ioſeph eorum frater memor eſſet iniuriæ quam ipſi olim intulerant, Patris auctoritate ac Mandato ipſum ſibi propitium reddere conati ſunt, dicentes: *Pater tuus præcepit nobis antequam* Genes. vltim.
moreretur, vt hæc tibi verbis illius diceremus: Obſecro vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ quam exercuerunt in te: Nos quoque oramus vt ſeruis Dei Patris tui dimittas iniquitatem hanc. Quibus auditis fleuit Ioſeph, &c. Si Patris nomen atque Mandatum Ioſeph propitium fratribus effecit; quidni Dei auctoritas Chriſtianos inimicis beneuolos reddet? Maximè cùm exemplo Patris cœleſtis, & exemplo Chriſti ad hanc dilectionem inuitentur; magnúmque præmium propoſitum ſit tantum præceptum implentibus, dignitas nempè filiorum Dei, æternaque hæreditas filijs Dei promiſſa, & parata. Nam ſi filij, & hæ- Rom. 8.
redes: *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* De magno illo dilectionis inimicorum mandato S. *Auguſtinus* diſſerens Sermone 317. aliàs 92. *De Diuerſis*, hæc habet: *Grande præceptum, ſed grande præmium.* Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui vos ode- “ runt, & orate pro perſequentibus vos. *Audiſti opus,* “ *exſpecta mercedem*; Vt ſitis (*inquit*) filij Patris ve- “ ſtri, qui in cœlis eſt. *Numquid dictum eſt nubibus,* “ *Pluite ſuper agros cultorum meorum, & recedite ab agris blaſphematorum meorum? Numquid dictum eſt Soli, Videant te qui me colunt, non te videant qui mihi maledicunt? Beneficia de cœlo, beneficia de terra: Scatent fontes, agri pingueſcunt, arbores fructibus onerantur. Habent iſta boni, habent & mali, habent grati, habent ingrati. Qui præſtat tanta bonis, & malis, putamus nihil ſeruat bonis? Hoc dat bonis, & malis, quod dedit, & lapidatoribus Stephani: Hoc vero ſeruat bonis, quod dedit Stephano.*

Mox exempla dilectionis inimicorum proponit, quibus ad hanc inuitamur. *Exemplum propoſitum eſt de Deo Patre, qui Solem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos. Dixit hoc etiam Filius Dei, poſt acceptionem carnis ſuæ, per os carnis ſuæ, quam ſuſcepit amando inimicos ſuos. Qui enim amator inimicorum ſuorum in Mundum venit, omnes prorſus inimicos ſuos inuenit, neminem amicum inuenit. Pro inimicis ſanguinem fudit. Sed ſanguine ſuo inimicos conuertit. Inimicorum ſuorum peccata ſanguine ſuo deleuit: Delendo peccata, ex inimicis amicos fecit. Oſtendit tamen primus ipſe Dominus in Cruce, quod monuit. Vndique enim Iudæis frementibus, iraſcentibus, irridentibus, inſultantibus, crucifigentibus, ait,* Pater “

ignoſce

,, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. *Cæcitas enim me crucifigit. Cæcitas crucifigebat, & Crucifixus eis de Sanguine ſuo collyrium faciebat. Sed homines pigri ad præceptum, audi ad præmium, qui non diligunt inimicos ſuos, ſed de illis ſe vindicare affectant, nec attendunt Dominum, qui ſi vellet ſe vindicare de inimicis ſuis, non inueniret qui laudaret eum; quando audiunt locum iſtum* ,, *Euangelij, quo Dominus in Cruce dixit*, Pater ignoſce ,, illis, quia neſciunt quid faciunt; *dicunt ſibi: Ipſe hoc potuit, tamquam Filius Dei, tamquam vnicus Patris. Caro enim pendebat, ſed Deus intus latebat. Nos autem quid ſumus, qui iſta faciamus? Si multum ad te putas imitari Dominum tuum; attende Stephanum conſeruum tuum. Sic natus eſt vt tu; inde natus eſt, vnde & tu, ab eo renatus eſt, à quo & tu, tanti valet, quanti vales. Vnum inſtrumentum nobis factum eſt. Euangelium inſtrumentum eſt: Quia filij ſumus, teſtamentum eſt. Ipſum attende, conſeruum attende ∴ Nemo dicat, Multum eſt ad me: Homo erat, homo es. Sed non accepit à ſe. Numquid accepit, & clauſit tibi? Fons communis eſt: Bibe vnde bibit. Beneficio Dei accepit: Abundat qui dedit; & tu pete, & accipe.*

Idem S. *Auguſtinus*, Tractatu 8. in Epiſtolam S. *Ioannis*, quærit cur Dilectus Diſcipulus in Epiſtola ſuâ nihil commendet niſi fraternam charitatem, de inimicorum verò dilectione prorſus taceat; cùm tamen Chriſtus iubeat vt diligamus inimicos. Reſpondet verò S. Doctor: *In eo etiam quòd diligitis inimicos, fratres diligitis ∴ Quæro quare diligas inimicum: Quare illum diligis? Vt ſanus ſit in hac vitâ? Quid ſi non illi expedit? Vt diues ſit? Quid ſi ipſis diuitijs excæcabitur? Vt vxorem ducat? Quid ſi amaram vitam inde patietur? Vt filios habeat, quid ſi mali erunt? Incerta ſunt ergo iſta, quæ videris optare inimico tuo, quia diligis eum. Opta illi vt habeat tecum vitam æternam? Opta illi vt ſit frater tuus. Si ergo hoc optas, cùm diligis inimicum, vt ſit frater tuus: Cùm eum diligis, fratrem diligis. Non enim amas in illo quod eſt, ſed quod vis vt ſit. Dixeram aliquando charitati veſtræ: Robur eſt ligni poſitum ante oculos, faber optimus vidit lignum non dolatum, de ſilua præciſum, adamauit: Neſcio quid inde vult facere. Non enim ad hoc amauit, vt ſemper ſic maneat. In arte vidit quod futurum eſt, non in amore quod eſt: & amauit quod inde facturus eſt, non illud quod eſt. Sic & nos Deus amauit* ,, *peccatores. Ait enim:* Non eſt opus ſanis medicus, ,, ſed malè habentibus. *Numquid ad hoc amauit pec-*

Matth 9 *catores, vt peccatores remaneremus. Quaſi lignum de ſilua vidit nos faber, & cogitauit ædificium quod inde facturus eſt, non ſyluam quod erat. Sic & tu reſpicis inimicum tuum, aduerſantem, ſæuientem, mordentem verbis, exaſperantem contumelijs, inſectantem odijs: Attendis ibi quia homo eſt. Vides iſta omnia, quæ aduerſa ſunt ab homine facta: & vides in illo quod à Deo factus eſt. Quod autem homo factus eſt, à Deo factus eſt. Quod autem te odit, ipſe fecit; Quod inuidet, ipſe fecit. Et quid dicis in animo tuo? Domine propitius illi eſto, dimitte illi peccata; incute illi terrorem, muta illum. Non amas in illo quod eſt, ſed quod vis vt ſit. Ergo cùm inimicum amas, fratrem amas. Quapropter perfecta dilectio eſt inimici dilectio: Quæ perfecta dilectio eſt in dilectione fraterna. Et nemo dicat, quia aliquid minùs nos monuit Ioannes Apoſtolus, & plus nos monuit Dominus Chriſtus: Ioannes nos monuit, vt fratres diligamus; Chriſtus nos admonuit, vt etiam inimicos diligamus. Numquid vt ſemper remaneant inimici? Si ad hoc te monuit, vt inimici remaneant, odis, non diligis. Attende quomodo ipſe dilexit, id eſt, quia nolebat vt ſic re-* ,, *manerent perſecutores, ait,* Pater ignoſce illis, quia

Luc. 23 ,, neſciunt quid faciunt. *Quibus voluit ignoſci, mutari illos voluit: Quos voluit mutari, ex inimicis fratres facere dignatus eſt, & verè ſic fecit.*

Et infrà: *Sæuit in te homo? Ille ſæuit, tu precare: Ille odit, tu miſerere. Febris animæ ipſius te odit: Sanus erit, & gratias tibi aget. Quomodo Medici diligunt ægrotos? Ad hoc diligunt, non vt ægroti remaneant, ſed vt ex ægrotis ſani fiant. Et quanta plerumque patiantur à phreneticis? Quales contumelias verborum? Plerumque & percutiuntur. Perſequitur ille febrem, ignoſcit homini: & quid dicam, Fratres? Amat inimicum ſuum? Immo odit inimicum ſuum morbum, & amat hominem à quo percutitur; odit febrem: Illud tollit quod illi aduerſatur, vt remaneat illud vnde gratuletur. Sic & tu: Si odit te inimicus tuus, & iniuſtè te odit, noueris quia cupiditas ſæculi in illo regnat, propterea te odit. Si odiſti illum, & tu; contra reddis malum pro malo. Vnum ægrotum ſlebam, qui te oderat: tam duos plango, ſi & tu odiſti. Sed perſequitur rem tuam; tollit tibi neſcio quæ, quæ habes in terra: Ideò illum odiſti, quia anguſtias tibi facit in terra. Noli pati anguſtias, migra in cœlum ſurſum: Cor ibi habebis, vbi latitudo eſt, vt nullas anguſtias patiaris in ſpe vitæ æternæ. Attende quæ tibi tollit: Nec ipſa tibi tolleret, niſi ille permitteret, qui flagellat omnem filium quem recipit. Quodammodo ferramentum Dei eſt, quo ſaueris, ipſe inimicus tuus. Si nouit Deus vtile tibi eſſe, vt exſpoliet te, permittit illum: Si nouit tibi vtile eſſe vt vapules, permittit illum, vt cædaris: De illo te curat, opta vt ille ſanetur.*

Inimicos itaque diligere tenemur vi illius præcepti, quo fratres, & proximos tenemur diligere. Vnde *Tertullianus* Apologetici, Cap. 39. ſic Paganos alloquitur: *Fratres autem etiam veſtri ſumus iure naturæ matris vnius, etſi vos parum homines, quia mali fratres. At quantò digniùs fratres, & dicuntur, & habentur, qui vnum patrem Deum agnouerunt, qui vnum Spiritum biberunt ſanctitatis, qui de vno vtero ignorantiæ eiuſdem ad vnam lucem expauerunt veritatis?* Hinc vt idem ait: *Chriſtianus nullius eſt hoſtis.* Et hæc propria nota Chriſtianorum: Vnde Pagani ſolebant dicere: *Videte vt inuicem ſe diligant, & vt pro alterutro mori ſint parati.*

Et *Minucius Felix*, in Octauio: *Sic nos non notaculo corporis, vt putatis, ſed innocentiæ ac modeſtiæ ſigno facilè dignoſcimus. Sic mutuo, quod doletis, amore diligimus, quoniam odiſſe non nouimus: Sic nos, quod inuidetis, fratres vocamus, vt vnius Dei parentis homines, vt conſortes fidei, vt ſpei cohæredes. Vos enim nec inuicem agnoſcitis, & in mutua odia ſæuitis: Nec vos fratres niſi ſanè ad parricidium recognoſcitis.*

R E G V L A X.

Speciali dilectione erga inimicos affici, extra neceſſitatis articulum, minimè neceſſe eſt, ſed ſolùm in animi præparatione.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 25. Art. 8. *Dilectio inimicorum* (inquit) *tripliciter poteſt conſiderari. Vno quidem modo vt inimici diligantur in quantum ſunt inimici: & hoc eſt peruerſum, charitati repugnans: Quia hoc eſt diligere malum alterius.* Vnde *S. Auguſtinus* Lib. 19. *Contra Fauſtum*, Cap. 24. *Hæc regula eſt* (inquit) *quâ & oderimus inimicum propter id quod in eo malum eſt, id eſt, iniquitatem: & diligamus inimicum propter id quod in eo bonum eſt, id eſt, ſocialem rationalemque naturam.* Alio modo *poteſt accipi dilectio inimicorum quantum ad naturam, ſcilicet in vniuerſali: & ſic dilectio inimicorum eſt de neceſſitate charitatis; vt ſcilicet aliquis diligens Deum, & proximum, ab illa generalitate dilectionis proximi inimicos ſuos non excludat. Tertio modo poteſt conſiderari dilectio inimicorum in ſpeciali; vt ſcilicet aliquis in ſpeciali moueatur motu dilectionis ad inimicum: Et iſtud non eſt de neceſſitate charitatis abſolutè, quia nec etiam moueri motu dilectionis in ſpeciali ad quoslibet homines ſingulariter, eſt de neceſſitate charitatis, quia hoc eſſet impoſſibile. Eſt tamen de neceſſitate charitatis ſecundùm præparationem animi, vt ſcilicet homo habeat animum paratum ad hoc quòd in ſingulari inimicum diligeret, ſi neceſſitas occurreret. Sed quod abſque articulo neceſſitatis homo etiam hoc actu impleat, vt diligat inimicum propter Deum, hoc pertinet ad perfectionem charitatis. Cùm enim ex charitate diligatur proximus propter Deum: Quantò aliquis magis diligit Deum, tantò etiam magis ad proximum dilectionem oſtendit, nullâ inimicitiâ impediente. Sicut ſi aliquis multùm diligeret aliquem hominem, amore ipſius filios eius amaret, etiam inimicos ſibi.*

R E G V L A XI.

Ad exhibenda inimicis ſigna, & officia dilectionis, quæ proximis in communi exhibentur, neceſſariò tenemur; Alioqui charitatis præceptum violamus, & lethaliter peccamus.

ITa docet *S. Thomas*, Articulo 9. Quæſtionis mox indicatæ. *Sunt* (inquit) *quædam ſigna vel beneficia dilectionis, quæ exhibentur proximis in communi, putà,*

eùm

cùm aliquis orat pro omnibus fidelibus ; vel pro toto populo , aut cùm aliquod beneficium impeadit aliquis toti communitati . Et talia beneficia vel dilectionis ſigna inimicis exhibere , eſt de neceſſitate præcepti . Si enim non exhiberentur inimicis , hoc pertinere ad liuorem vindictæ ; contra id quod dicitur Leuitici 19. *Non quæras vltionem , nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum .* Et , *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.*

R E G V L A XII.

Beneficia vel ſigna dilectionis , quæ amicis ſpeciatim exhibemus , inimicis exhibere non tenemur , niſi ſecundùm præparationem animi.

ITa docet ibidem S. Thomas : *Alia verò ſunt beneficia , vel dilectionis ſigna , quæ quis exhibet particulariter aliquibus perſonis . Et talia beneficia vel dilectionis ſigna inimicis exhibere , non eſt de neceſſitate ſalutis , niſi ſecundùm præparationem animi ; vt ſcilicet ſubueniatur eis in articulo neceſſitatis , ſecundùm illud Prouerb. 24.* SI ESVRIERIT INIMICVS TVVS, CIBA ILLVM ; SI SITIT, POTVM DA ILLI. *Sed quòd præter articulum neceſſitatis huiuſmodi beneficia aliquis inimicis exhibeat , pertinet ad perfectionem charitatis , per quam aliquis non ſolùm cauet* VINCI A MALO , *quod neceſſitatis eſt ; ſed etiam vult* IN BONO VINCERE MALVM , *quod eſt perfectionis : Dum ſcilicet non ſolùm cauet propter iniuriam ſibi illatam pertrahi ad odium : ſed etiam per ſua beneficia intendit inimicum pertrahere ad ſui amorem.*

R E G V L A XIII.

Specialia beneficia vel ſigna dilectionis exhibenda ſunt inimicis in articulo neceſſitatis .

CVm enim inimicos diligere teneamur , eiſque certis in caſibus benefacere , & dilectionem quæ ad eos etiam extenditur , ſignis quibuſdam promere ; id maximè faciendum eſt in articulo neceſſitatis , ſecundùm illud ex *Prouerb.* 25. iam adductum , *Si eſurierit inimicus tuus , ciba illum* . Et illud Exodi 23. *Si occurreris boui inimici tui , aut aſino erranti , reduc ad eum . Si videris aſinum odientis te iacere ſub onere , non pertranſibis , ſed ſubleuabis cum eo .* Atque ita præcipit Chriſtus: *Diligite* (inquit) *inimicos veſtros , benefacite his qui oderunt vos .* Quam ob rem lethaliter peccat, qui inimico in articulo neceſſitatis non ſubuenit , cum poteſt . Articulum autem neceſſitatis intellige , non ſolum cùm proximus extremè indiget ſeu corporalibus , ſeu ſpiritualibus ſubſidijs , ſed etiam , cum in graui periculo vitæ , famæ, aut euerſionis rerum ſuarum, ſtatûs, fortunæque verſatur . Item , cùm illius ſalutem veriſimiliter ſperare licet , quæ alioqui periclitaretur . Item cùm ſcandalum metuendum eſt , niſi particularia quædam beneuolentiæ ſigna illi exhibeamus.

R E G V L A XIV.

Salutationem , colloquium , ſpeciales orationes inimicis exhibere tenemur , cùm id neceſſarium eſt ad vincendum odium in quod ſumus propenſi , vel ad ſcandalum auertendum ; vel ad reconciliandam inimicum , ipſúmque ad charitatem , & ad Deum reducendum.

Rom. 12. TEnemur enim cauere, ne à malo vincamur , quod in illis circumſtantijs facilè continget , niſi ſalutatione , colloquio , ſpecialibus orationibus vincamus in bono malum , vt Apoſtolus iubet , dicens: *Noli vinci à malo , ſed vince in bono malum* . Hinc *Dauid*, cùm infeſtos inimicos pateretur, ad Deum confugiens , hunc in modum orauit : *Contriſtatus ſum in exercitatione mea , & conturbatus ſum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris : Exaudi Deus deprecationem meam , intende mihi , & exaudi me* . Quem locum explicans *S. Auguſtinus* , Enarratione in Pſalmum 54. ait , *Cùm aliquid tale patitur Chriſtianus , non debet facilè velut odio ire in eum à quo patitur , & velle ventum vincere; ſed conuertere ſe ad orationem, ne amittat dilectionem . Neque enim timendum eſt ne aliquid faciat homo inimicus . Quid enim facturus eſt ? Multa mala dicturus , opprobria iaculaturus in conuicijs ſæniturus : Sed quid tibi ?* Gaudete (*inquit*) & exultate , quoniam merces veſtra magna eſt in cœlis . *Ille in terra geminat conuicia , tu in cœlo lucra .* Matth. 5. *Sed ſæuiat amplius , poſſit & aliquid amplius : Quid te ſecurius , cui dictum eſt,* Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non poſſunt occidere ? *Quid eſt ergo timendum , quando pateris inimicum ? Ne conturbetur tibi dilectio , quâ diligis inimicum . Etenim inimicus ille homo , caro & ſanguis , quod videt in te appetit. Alius* Epheſ. 6 *autem inimicus occultus , rector harum tenebrarum, quas tu pateris in carne , & ſanguine , alterum occultum tuum petit , theſauros tuos interiores deprædari, & vaſtare molitur . Duos ergo inimicos conſtitue tibi ante oculos , vnum apertum , & alterum occultum : Apertum , hominem ; occultum , diabolum . Homo ille hoc eſt quod tu ſecundùm naturam humanam , ſecundùm fidem autem , & dilectionem nondum quod tu , ſed poterit eſſe quod tu . Cùm ergò ſint duo , vnum vide , alterum intellige ; vnum dilige , alterum caue . Namque & inimicus ille quem vides, hoc in te vult humiliare , vnde vincitur . Verbi gratiâ , ſi diuitijs tuis vincitur , pauperem te vult facere ; ſi honore tuo vincitur , humilem te vult facere ; ſi viribus tuis vincitur , debilem te vult facere : Ea ergo attendit in te vel deijcere , vel auferre quibus vincitur . Et ille occultus inimicus illud tibi vult tollere , vnde vincitur : Homo enim hominem vincis humanâ felicitate , diabolum autem vincis inimici dilectione . Quomodo ergo homo ambit auferre tibi , & detruncare aut euertere felicitatem quâ vincitur : Sic & diabolus hominem vult vincere auferendo vnde vincitur . Sed cura in corde ſeruare inimici dilectionem quâ diabolum vincis . Sæuiat homo quantùm poteſt , auferat quicquid poteſt ; ſi diligitur apertè ſæuiens , victus eſt occultè ſæuiens .* Cùm igitur totis viribus enitendum ſit, ne dilectionem amittamus, ſpecialem affectum , ſignaque particularia , & officia beneuolentiæ inimicis exhibere debemus , cùm id neceſſarium eſt ad vincendum odium , in quod ſumus propenſi . Ad id etiam tenemur , cùm neceſſarium eſt ad auertendum ſcandalum , quale contingit cùm conſanguinei vel affines in primo gradu ſalutationem , colloquium , aliaque officia ſibi negant , cùm filij parentes , frater fratrem , non viſitant , nec familiariter illis conuiuunt , vt ſolebant ante exorta diſſidia . *Væ enim homini, illi per quem* Matth. 18. *ſcandalum venit* . Denique particularia beneuolentiæ ſigna , & officia inimicis exhibere tenemur , ſi id neceſſarium vel vtile fore intelligamus , vt nobis reconcilientur , & ad charitatem Deúmque reducantur . Eccli. 17 *Vnicuique* enim *mandauit Deus de proximo ſuo* : & ſi aſinum vel bouem inimici errantem ad ipſum reducere tenemur , multò magis inimicum ipſum errantem reducere tenemur ad Deum , quod ſummum bonum eſt, ad quod debemus , & *à quibus diligimur duci , & quos diligimus ducere* (vt *S. Auguſtinus* loquitur .)

R E G V L A XV.

Lethalis peccati reus eſt , qui graue malum optat vel imprecatur inimico , aut de illius aduerſitate gaudet .

HIc enim diuinum præceptum de inimicorum dilectione à Chriſto renouatum violat : *Diligite inimicos veſtros , benefacite his qui oderunt vos* . Longè certè abeſt à dilectionis affectu , & ab animo benefaciendi , qui malum alteri optat , vel imprecatur , aut de illius aduerſitate gaudet . Vnde Spiritus-Sanctus Prouerb. 24. 17. ait . *Cùm ceciderit inimicus tuus , ne gaudeas , & in ruina eius ne exultet cor tuum : Ne fortè videat Dominus , & diſpliceat ei , & auferat ab eo iram ſuam* . Illius peccati grauitatem eodem Spiritu afflatus *Iob* indicat (Cap. 31. 29. 30.) *Si gauiſus ſum* (inquit) *ad ruinam eius qui me oderat ; & exultaui quòd inueniſſet eum malum . Non enim dedi ad peccandum guttur meum , vt expeterem maledicens animam eius* . Si quis tamen vel inimico , vel alteri leue malum imprecatur , vel maledictionis verba profert *ex leui mota , vel ex ludo , aut ex ſurreptione aliquâ*, vt frequenter accidit mulierculis , quæ maritis etiam, aut filijs , immò & ſibi ipſis mortem imprecantur ex irâ

aut

aut mœrore; cùm tamen ita ſint affectæ, vt de eorum morte dolerent, eiúſque periculum ab ipſis auertere pro viribus niterentur, *veniale peccatum* eſt: *Quia peccata verborum maximè ex affectu penſantur*. Ita docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſtion. 76. Art. 3. Sed optare alicui graue malum, *ſecundùm ſe repugnat charitati, quâ diligimus proximum, volentes bonum ipſius*; & ita *eſt peccatum mortale*.

R E G V L A XVI.

Inimicos à communibus orationibus noſtris, quas pro alijs fundimus, excludere, aut contra illos Deum orare, lethale peccatum eſt.

Matth. 5. ID enim directè aduerſatur præcepto Chriſti: *Orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos, vt ſitis filij Patris veſtri cæleſtis*. Aduerſatur & orationis, quam nos Dominus docuit, petitioni: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Quamobrem illius oratio, qui ab orationibus ſuis inimicos excludit, aut aduersùs ipſos Deum precatur, non ſolùm non delet peccatum, ſed etiam ipſa fit in peccatum. *Nullo modo tibi poteſt nocere ſæuiens inimicus, quantùm tibi noces, ſi non diligis inimicum. Ille enim nocere poteſt aut villæ tuæ, aut pecori tuo, aut domui tuæ, aut ſeruo tuo, aut ancillæ tuæ, aut filio tuo, aut coniugi tuæ; aut vt multùm, ſi illi data fuerit poteſtas, carni tuæ: Numquid quomodo tu, animæ tuæ?* Debemus igitur inimicos diligere; diligere autem ex charitate non poſſumus, niſi ſpiritualia, & æterna bona ipſis optemus. Si autem hæc verè ipſis optamus, & pro ipſis à Deo illa ſupplices petimus. *Saulus* inimicus erat Eccleſiæ; oratum eſt pro illo, factus eſt amicus. Non ſolùm deſtitit eſſe perſecutor, ſed laborauit vt eſſet adiutor. Et ſi verum quæras, *Oratum eſt contra illum: Sed contra eius malitiam, non naturam. Ora & tu contra malitiam inimici tui: illa moriatur, & ille viuat. Si enim mortuus fuerit inimicus tuus, quaſi inimico caruiſti, ſed nec amicum inueniſti. Si autem mortua fuerit malitia eius: & inimicum amiſiſti, & amicum inuenisti*. Verba ſunt *S. Auguſtini*, Sermone 56. aliàs *De Diuerſis* 48. Cap. 10.

Hanc Regulam confirmat Concilij Toletani 17. *ſub Egica* Rege, anno 694. celebrati Canon 5. contra Sacerdotes editus, *Qui Miſſam pro requie Defunctorum promulgatam, fallaci voto pro viuis ſtudebant celebrare hominibus, non ob aliud, niſi vt is pro quo offerebatur Sacrificium, ipſius ſacroſancti libaminis interuentu, mortis ac perditionis incurreret periculum: & quod cunctis datum eſt in ſalutis remedium, illi hoc peruerſo inſtinctu quibuſdam eſſe expetebant in interitum*. Sacerdotes tanti criminis reos *à proprio depoai gradu*, & tam ipſis, quàm illis qui ad talia peragenda ipſos incitauerint, *Exilij perpetui ergaſtulo religatis, excepto in ſupremo vitæ curriculo, cunctis vitæ ſuæ diebus, Sacræ Communionis denegari perceptionem decernit*.

Nec repugnant Regulæ, quam explicamus, imprecationes aduersùs inimicos, quæ in Prophetis leguntur, vt illud Pſalmi 68. *Fiat menſa eorum in laqueum*, & illud Pſalmi 108. *Fiant filij eius orbani, & uxor eius vidua*, &c. & quòd Chriſtus etiam Dominus maledixerit ciuitatibus, quæ verbum eius non receperunt: & Apoſtolus de quodam dixerit: *Reddet illi Dominus ſecundùm opera eius.* Matth. 11. Lucæ 10.

Hæc enim facilè ſoluuntur, quia & Propheta per imprecationem quid eſſet futurum cecinit, *Non optan-
„ tis voto, ſed ſpiritu præuidentis*. Ita & Dominus,
„ ita & Apoſtolus: Quamquam in horum etiam ver-
„ bis non hoc inuenitur quod optauerint, ſed quod præ-
„ dixerint. Non enim cùm ait Dominus, *Væ tibi*
„ *Capharnaum*, aliud ſonat, niſi aliquid ei mali euen-
„ turum merito infidelitatis: *Quod futurum Dominus non maleuolentiâ optabat, ſed diuinitate cernebat*. Et Apoſtolus non ait, *Reddat*, ſed, *Reddet illi Dominus ſecundùm opera eius*: Quod verbum *pronunciantis eſt, non imprecantis*.

Nec etiam repugnat clamor Martyrum, qui ſanguinem ſuum aduersùs inimicos à Deo vindicari precantur Apocalypſis 6. Non enim contra ipſos homines, ſed contra Regnum peccati vindictam petere ſunt intelligendi. *Nam ipſa eſt ſincera, & plena iuſtitiæ, & miſericordiæ vindicta Martyrum, vt euertatur regnum peccati, quo regnante tanta perpeſſi ſunt.·. Deſtruitur autem, & euertitur peccati regnum, partim correctione hominum, vt caro ſpiritui ſubijciatur; partim damnatione perſeuerantium in peccato, vt ita iuſtitiâ ordinentur, vt Iuſtis cum Chriſto regnantibus, moleſti eſſe non poſſint. Quis ergo non vincit Martyres Sanctos non talem ſuam vindictam à Domino eſſe deprecatos, cùm etiam finem huius ſæculi, in quo tanta exitia pertulerunt, ad ſuam vindictam potuerint licenter optare? Quod qui orant, & pro inimicis ſuis orant qui ſanabiles ſunt, & contra illos non orant, qui inſanabiles eſſe voluerunt: Quia Deus quoque puniendo illos non eſt maleuolus tortor, ſed iuſtiſſimus ordinator*. Sic reſpondet *S. Auguſtinus*, Libro 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 21. & 22.

Quamuis denique Scriptura ſacra quædam eſſe fratrum peccata ſignificet, pro quibus non eſt præceptum vt oremus; 1. Ioannis 5. *Eſt peccatum ad mortem, pro illo non dico vt roget quis*: Contra neminem tamen, quantumuis inimicum, orandum eſt. Generaliter enim dictum eſt, BENEDICITE, ET NOLITE MALEDICERE: & illud, NEMINI MALVM PRO MALO REDDENTES. Rom. 12. *Pro quo autem non oras, non etiam contra illum oras: Potes enim videre certam eius pœnam, & penitus deſperatam ſalutem, & non quia odiſti eum ideò pro illo non oras; ſed quia ſentis nihil te poſſe proficere, & orationem tuam non vis repelli à iuſtiſſimo Iudice*. Verba ſunt *S. Auguſtini*, ibidem.

R E G V L A XVII.

Inimico etiam in odio pertinaci tenemur iniuriam dimittere in præparatione animi, id eſt, odium, maleuolentiam, & vindictæ appetitum deponere: Alioqui lethalis peccati rei ſumus.

HÆc Regula nititur Chriſti verbis (Matth. 6.) *Si non dimiſeritis hominibus, nec Pater veſter dimittet vobis peccata veſtra*.

Hanc Regulam *S. Auguſtinus* confirmat, Sermone 219. aliàs *De Diuerſis*, 73. *Negligens* (inquit) *inimicitias ſinit obliuiſcitur; pertinax veniam non vult concedere, cùm rogatur; ſuperbè verecundus veniam petere dedignatur. His tribus vitijs inimicitiæ viuunt: Sed animas in quibus non moriuntur, occidunt. Vigilet contra negligentiam memoria, contra pertinaciam miſericordiâ, contra ſuperbam verecundiam ſubmiſſa prudentia. Qui ſe concordiæ recolit negligentem, excutiat expergiſcendo torporem: Qui ſe cupit eſſe ſui debitoris exactorem, Dei ſe cogitet debitorem; qui erubeſcit petere vt ſibi frater ignoſcat, vincat per bonum timorem malum pudorem*.

Et Sermone 210. aliàs De Diuerſis 74. *Sit* (inquit) *in animo placabili, & humili miſericors ignoſcendi facilitas. Petat veniam, qui fecit iniuriam: Det veniam, qui accepit iniuriam: Vt non poſſideamur à Satana, cuius triumphus eſt diſſenſio Chriſtianorum*.

Et Sermone 233. aliàs quadrageſima inter Homilias Quinquaginta, Cap. 6. eum qui læſus eſt, non vult petere veniam ab eo qui læſit, ſed animo paratum eſſe ad ignoſcendum. *Nolo mentiaris* (inquit) *Nolo dicas, Da mihi veniam, qui te noſti non peccaſſe in fratrem tuum. Quid enim prodeſt tibi, cum tu fueris tuus accuſator? Quid expetas tibi ignoſci ab eo quem non læſiſti; aut in quem non peccaſti? Nihil tibi prodeſt, nolo facias: Noſti, benè diſcuſſiſti, ſcis quia in te peccauit, non tu in illum? Scio, inquit: In iſta tua ſcientia, ſit tua conſcientia. Noli venire ad fratrem tuum qui in te peccauit, & vltro ab illo petere veniam. Debent inter vos eſſe alij pacifici, qui illum obiurgent, vt à te priùs veniam petat: Tu tantùm paratus eſto ignoſcere, prorſus paratus eſto ex corde dimittere. Si paratus es dimittere, iam dimiſiſti. Habes adhuc quod ores: Ora pro illo, vt petat à te veniam; quia ſcis ei nocere ſi non petat, ora pro illo vt petat*.

R E G V L A XVIII.

Inimico veniam petenti non ſolùm tenemur offenſam remittere, ſed etiam aliqua beneuolentiæ, ſeu reconciliationis ſigna exhibere: & qui id omittit, lethalis peccati reus eſt.

HÆc enim omiſſio ſignum eſt odij in corde dominantis, ſcandalum parit, inimicum ad nouum odium

odium excitat; violatióque eſt Dominici Mandati, quod fratri in nos peccanti, ſed veniam peccanti ignoſci iubet (Lucæ 17.) *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſepties in die conuerſus fuerit ad te, dicens; Pœnitet me: Dimitte illi.* Id confirmat *S. Auguſtinus*, Sermone 56. aliàs *De Diuerſis* 48. *Quando* (inquit) *inimicus veniam petit, continuò dimittatis. Et hoc multùm ad vos? Multum ad te erat, inimicum diligere ſæuientem: Multum eſt ad te, hominem diligere ſupplicantem? Quid dicis? Sæuiebat, & oderas. Mallem nec tunc odiſſes: Mallem tunc, cùm ſæuientem patereris, Dominum recordareris dicentem,* Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt. *Sed fortè dicturus es, Fecit ille, ſed vt Dominus, quia Chriſtus, quia Dei Filius, quia Vnigenitus, quia Verbum Caro factum. Quid ego malus, & inualidus homo? Si multus eſt ad te Dominus tuus, cogitetur à te conſeruus tuus. Stephanus Sanctus lapidabatur, & inter lapides genu fixo pro inimicis orabat, & ait,* Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum. *Illi lapides mittebant, non veniam poſtulabant: & ille pro eis orabat. Talem te eſſe volo: Extende te. Quid trahis ſemper cor in terra? Audi,* SVRSVM COR: *Extende, dilige inimicos. Si non potes diligere ſæuientem, dilige vel petentem. Dilige hominem qui tibi dicit, Frater, peccaui, ignoſce mihi. Tunc ſi non ignoueris, non dico, deles orationem de corde tuo; ſed deleberis de libro Dei ∴ Sed fortè dicis, Mentitur, fingit. O Iudex cordis alieni, dic mihi cogitationes patris tui, dic mihi heſternas tuas. Rogat, veniam petit: Dimitte, prorſus dimitte. Si non dimiſeris, non illi noces, ſed tibi. Nam ille ſcit quid eſt facturus. Non vis tu dimittere conſeruus conſeruo tuo: Ibit ad Dominum veſtrum, & dicet ei, Domine, rogaui conſeruum meum, vt dimitteret mihi, & noluit dimittere, tu mihi dimitte. Numquid non licet Domino debita relaxare ſerui ſui? Ille acceptâ veniâ à Domino recedit abſolutus, tu remanes obligatus.*

Lucæ 23.

Idem confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 83. Articulo 8. *Diligere inimicos in generali, eſt in præcepto* (inquit) *In ſpeciali autem, non eſt in præcepto, niſi ſecundùm præparationem animi: Vt ſcilicet homo eſſet paratus etiam ſpecialiter inimicum diligere, & eum iuuare in neceſſitatis articulo, vel ſi veniam peteret.*

Cæterùm quamuis ſemper ſit eiuſmodi beneuolentiæ ſignum inimico veniam petenti exhibendum, quod ſufficiat ad depoſitionem odij ſignificandam, & charitatem comprobandam, non eadem tamen, nec eodem modo ſunt ab omnibus exigenda: Sicut nec ab omnibus exigendum eſt, vt veniam rogent, cùm quibuſdam ſatis ſit, vt vel ſalutationis officium, vel aliud beneuolentiæ ſignum priores exhibeant. Alia enim debent filius patri, ſeruus Domino, ſubditus Superiori, plebeius Nobili; quàm pater filio, Dominus ſeruo, Superior ſubdito, Nobilis plebeio: Alia ſibi mutuò debent Nobiles, vel Clerici, aut Religioſi æquales. Nam pater, dominus, Superior, ita parcere tenetur filio, ſeruo, aut ſubdito veniam petenti, & beneuolentiæ demonſtrationem ita temperare, vt tamen correptionem, & diſciplinam, ſi neceſſe ſit, non remittat. Vnde *S. Auguſtinus*, Sermone 5. aliàs primo ex ijs, quos edidit *Sirmondus*, ait: *Putas quia non dimiſit ille qui clamat? Fortè enim aliquando clamat aliquis, & iubet cædi hominem, & putas quia non dimiſit. Quare? Tu quando cædis filium tuum, tenes odium in corde tuo? Ergo res in corde eſt: Solus Deus videt ſi dimiſſum eſt. Aliquando enim non cædit aliquis, videtur parcere manu, & ſæuit in corde, & optat malè homini intus, & vult eum necari: Tenet contra illum malam voluntatem, quamuis nihil illi corporaliter reddere videatur. E contra ſunt, qui corporaliter quaſi videntur reddere; ſed corporalis illa correptio quaſi dilectio eſt: Ad bonam vitam vult illum peruenire; & tantò magis vult eum corripi, quantò illum amat. Sic & Deus numquid non nos diligit? Non ad hoc nos hortatur vt diligamus inimicos noſtros, vt quomodo poſſumus, ſimiles illi ſimus? Quanta dilectio eſt in Domino, quando pro peccatoribus, & impijs Chriſtum crucifigendum miſit, & pretio Sanguinis eius nos redemit, qui ei inimici eramus, amando ea quæ fecit, pro eo qui fecit? Cùm ergo iſta faceremus, Miſit Deus Filium ſuum; & eum pro nobis impijs ab alijs impijs occidendum tradidit. Et ſi nondum fidelibus tantum Munus datum eſt, quid ergo ſeruatur fidelibus? Ecce quomodo Deus diligit homines: Attendamus, Fratres, numquid non illos flagellat? Numquid non illos corripit? Si non illos corripit, vnde fames? Vnde ægritudines, vnde peſtilentiæ & morbi? Omnes enim iſtæ correptiones Dei ſunt. Sicut ergo ille diligit, & tamen corripit: Sic & tu, ſi habes aliquem in poteſtate, quamuis ſerues affectum dilectionis, noli tamen negare flagellum correptionis. Quia ſi negaueris, non tenebis dilectionem: Quia ille moritur in peccatis, qui fortè correptus ea relinqueret; & magis tibi imputatur verum odium.*

Gal. 4.

Et Sermone 56. aliàs *De Diuerſis* 48. Cap. 13. *Quid ſi ille qui petit veniam, caſtigandus eſt à me? Fac quod vis: Puto enim quòd filium tuum diligis, & quando cædis. Lacrymas vapulantis non curas; quia ei hæreditatem ſeruas. Ego dico, vt de corde dimittas odium, quando à te veniam petit inimicus.*

R E G V L A XIX.

Actionem iuridicam inimico veniam petenti remittere, ſiue ſatisfactionem pro iniuriâ vel damno condonare Chriſtianus non tenetur: Nec illam exigere charitati repugnat, etſi ex odio, & ob malum inimici, aut aliâ prauâ intentione exigatur. Priuatarum tamen iniuriarum vltionem publica etiam auctoritate non perſequi, ſed omninò remittere, perfectionis eſt, & magis expedit Chriſtiano; illas verò priuatâ auctoritate vlciſci, crimen eſt.

POteſt quiſque ius ſuum apud legitimum Iudicem perſequi, nec ordo iuſtitiæ charitati repugnat; ſed vindictam, quatenus proximi malum eſt, optare, vel de illa delectari, charitati aduerſatur, quam ad inimicos ipſos extendere debemus. Hanc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſtione 108. Articulo 1. *Vindicatio* (inquit) *fit per aliquod pœnale malum inflictum peccanti. Eſt ergo in vindicatione conſiderandus vindicantis animus. Si enim eius intentio feratur principaliter in malum illius, de quo vindictam ſumit, & ibi quieſcat, eſt omninò illicitum; quia delectari in malo alterius pertinet ad odium, quod charitati repugnat, quâ omnes homines debemus diligere. Nec aliquis excuſatur, ſi malum intendat illius, qui ſibi iniuſtè intulit malum, ſicut non excuſatur aliquis per hoc, quod odit ſe odientem. Non enim debet homo in alium peccare propter hoc, quòd ille priùs peccauit in ipſum: Hoc enim eſt* Vinci à malo, *quod Apoſtolus prohibet ad Romanos* 12. *dicens:* NOLI vinci à malo, ſed vince in bono malum. *Si verò intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum, ad quod peruenitur per pœnam peccantis, putà, ad emendationem peccantis, vel ſaltem ad cohibitionem eius, & quietem aliorum, & ad iuſtitiæ conſeruationem, & ad Dei honorem; poteſt eſſe vindicatio licita, alijs debitis circumſtantijs ſeruatis:* Videlicet ne grauior pœna exigatur, quàm peccator meruerit, nec priuatâ auctoritate infligatur. Neque enim poſitiuo dumtaxat, ſed naturali iure prohibitum eſt, ne quis priuatâ auctoritate iniurias ſuas vlciſcatur, quoniam qui hoc facit, vſurpat Dei auctoritatem, dicentis: *Mihi vindicta, & ego retribuam:* Per Me ſcilicet, aut per Miniſtros, qui *Non ſine cauſa gladium portant, vindices in iram eis qui malè agunt.* Deuteronom. 32 & Rom. 12. & 13.

Licet autem is, qui ex animo parcit inimico, poſſit ab eo reſtitutionem honoris, famæ, aut bonorum externorum exigere; cauendum tamen eſt, ne cum nimio ſuo damno vrgeatur, vel talis reſtitutio apud Iudicem polluletur, cùm inimicus veniam poſtulat, & congruam bonorum ac prudentum virorum arbitrio ſatisfactionem offert: Quia difficilè eſt in illis circumſtantijs vt actio iniuriarum in foro inſtituatur abſque appetitu vindictæ. Quando verò agitur de pœna capitis aut mutilatione membri, vel alia ſimili irroganda, ex quâ nihil emolumenti prouenit perſonæ læſæ, non eſt exigenda niſi intuitu diuini honoris, & publicæ quietis, zeloque iuſtitiæ: & illam condonare expedit plerumque inimico veniam petenti, quia difficilè eſt, vt exigatur abſque vltionis libidine. Si tamen tale ſit negotium, vt familia eius qui læſus eſt maneret infamis, niſi is qui læſit, ſecundùm Leges puniretur, pœnam huiuſmodi exigere licet.

Deni-

Denique quamuis priuatarum iniuriarum vltionem, vel ſecundùm ordioem iuris, perſequi periculoſum ſit, eáſque tolerare magis expediat. Chriſtiano, ne patientiæ merito ſraudetur, iniurias tamen Dei, & proximorum; vel etiam proprias, cùm in Deum aut Eccleſiam redundaot, diſſimulare non debet, ſed earom vltionem zelo religionis ac iuſtitiæ perſequi, vt docet *S. Thomas*, loco ſupra notato in Reſponſione ad ſecundum: *Mali* (inquit) *tolerantur à bonis in hoc, quòd ab eis proprias iniurias patienter ſuſtinent, ſecundùm quòd oportet: Non autem tolerant eos, vt ſuſtineant iniurias Dei, & proximorum*. Vnde Auctor Operis Imperfecti in Matthæum Homilia 5. ait; *In proprijs iniurijs eſſe quempiam patientem, laudabile eſt: Iniurias autem Dei diſſimulare, nimis eſt impium.*

Et in Reſponſione ad quartum *Iniuria quæ infertur perſonæ alicui, quandoque redundat in Deum, & in Eccleſiam: & tunc debet aliquis propriam iniuriam vlciſci: Sicut patet de Elia, qui fecit ignem deſcendere ſuper eos, qui venerant ad ipſum capiendum, vt legitur 4. Regum 1. Et ſimiliter Eliſæus maledixit pueris eum irridentibus, vt habetur 4. Regum 2. Et Syluerius Papa excommunicauit eos qui eam in exilium miſerunt, vt habetur 23. Quæſtion. 4.* Canone GVILISARIVS. *In quantum verò iniuria in aliquem illata ad eius perſonam pertinet, debet eam tolerare patienter, ſi expediat. Huiuſmodi enim præcepta patientiæ intelligenda ſunt ſecundùm præparationem animi, vt S. Auguſtinus dicit Lib. 1.* De *Sermone Domini in Monte, Cap. 24.*

Legere præſtat *Tertullianum*, Libro *De Patientia*. vbi inter alia præclara, hæc habet: *Qui damni impotientiâ concitatur, terrena cœleſtibus anteponendo, de proximo in Deum peccat. Spiritum enim, quem à Domino ſumpſit, ſæcularis rei gratiâ concutit. Libentes igitur terrena amittamus, cœleſtia tueamur. Totum licet ſæculum pereat, dum patientiam lucrifaciam. Iam qui minutum ſibi aliquid aut furto, aut vi, aut etiam ignauiâ non conſtanter ſuſtinere conſtituit; neſcio an facilè, vel ex animo ipſe rei ſuæ manum inferre poſſet in cauſa eleemoſynæ. Quis enim ab alio ſecari omninò non ſuſtinent, ipſe ferrum corpori ſuo ducit? Patientia in detrimentis exercitatio eſt largiendi, & communicandi. Non piget donare eum, qui non timet perdere. Alioquin quomodo duas habens tunicas, alteram earum nudo dabit, niſi idem ſit qui auferenti tunicam, etiam pallium offerre poſſit? ∴ Abſit à ſeruo Chriſti tale inquinamentum, vt patientia maioribus tentationibus præparata in friuolis excidat, &c.*

Et infrà: *Eſt & alius impatientiæ ſtimulus, vltionis libido, negotium curans aut gloriæ, aut malitiæ. Sed & gloria vtique vana, & malitia numquam non Domino odioſa, hoc quidem loco maximè, cùm alterius malitiâ prouocata, ſuperiorem ſe in exequenda vltione conſtituit, & remunerans nequam duplicat quod ſemel factum eſt. Vltio penes errorem, ſolatium videtur doloris: Penes veritatem, certè redarguitur malignitatis. Quid enim refert inter prouocantem, & prouocatum, niſi quòd ille prior in maleficio deprehenditur, at ille poſterior? Tamen vterque læſi hominis Domino reus eſt.*

Charitatem grauis impatientia extinguit. *Nam Dilectio ſummum fidei ſacramentum, Chriſtiani nominis theſaurus, quam Apoſtolus totis viribus Spiritus Sancti commendat, cuius niſi patientiæ diſciplinis eruditur? Dilectio (inquit) magnanimis eſt: Ita patientiam ſumit. Benefica eſt: Malum patientia non facit. Non æmulatur: Id quidem patientiæ proprium eſt. Nec proteruum ſapit: Modeſtiam de patientia traxit. Non inflatur, non protenit: Non enim ad patientiam pertinet. Nec ſua requirit, ſi affert ſua, dum alteri proſit: Nec incitatur. Cæterùm quid impatientiæ reliquiſſet? Ideò (inquit) dilectio omnia ſuſtinet, omnia tolerat; vtique quia patiens. Meritò ergo numquam excidet: Nam cætera euacuabantur, conſummabuntur Exhauriuntur linguæ, ſcientiæ, Prophetiæ: Permanent fides, ſpes, dilectio. Fides, quam Chriſti patientia induxit: Spes quam hominis patientia exſpectat: Dilectio, quam Deo magiſtro patientia comitatur.*

REGVLA XX.

Paratus eſſe debet Chriſtianus ad Miſericordiam in omnes homines exercendam.

QVamuis enim omnibus, & ſingulis benefacere non poſſit: *Charitas* tamen *requirit, vt, etiamſi non actu aliquibus benefaciat, habeat in animi præparatione vt benefaceret cuicumque, ſi tempus adeſſet. Aliquod* nihilominùs *beneficium eſt, quod poſſumus omnibus impendere, ſi non in ſpeciali, ſaltem in generali: Sicut cùm oramus pro omnibus fidelibus, & infidelibus*; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 31. Articulo 2. in Reſponſione ad ſecundum.) Eſt autem ſubueniendum peccatori, *Quantùm ad ſuſtentationem naturæ, non quantùm ad fomentum culpæ*; vt ait Idem Doctor in Reſponſione ad ſecundum.

REGVLA XXI.

In Magis coniunctos priùs, & vberiùs exercenda eſt beneficentia, cæteris paribus.

AIt enim Apoſtolus 1. ad Timotheum 5. *Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.*

Idem docet *S. Ambroſius, Lib. 1. De Officijs*, Cap. 39. *Eſt illa probanda liberalitas* (inquit) *vt proximos ſuos non deſpicias, ſi egere cognoſcas. Melius eſt enim vt ipſe ſubuenias tuis, quibus pudor eſt ab alijs ſumptum depoſcere.*

Ita docet *S. Auguſtinus* Libro 1. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. *Cùm omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimùm conſulendum eſt, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus, conſtrictiùs tibi quaſi quadam ſorte iunguntur.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 31. Articulo 3. *Secundùm diuerſos coniunctiones* (inquit) *ſunt diuerſimodè diuerſa beneficia diſpenſanda. Nam vnicuique eſt magis exhibendum beneficium pertinens ad illam rem, ſecundùm quam eſt magis nobis coniunctus: Tamen hoc poteſt variari ſecundùm diuerſitatem locorum, & temporum, & negotiorum. Nam in aliquo caſu eſt magis ſubueniendum extraneo, putà, ſi ſit in extrema neceſſitate, quàm etiam patri, non tantam neceſſitatem patienti.*

Et in Reſponſione ad primum, explicans hanc ſententiam Chriſti (Lucæ 14.) *Cùm facis prandium, aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos diuites; Ne fortè te, & ipſi reinuitent, & fiat tibi retributio: Sed cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: Retribuetur enim tibi in Reſurrectione Iuſtorum*, ait: *Dicendum quòd Dominus ſimpliciter non prohibet vocare amicos, aut conſanguineos ad conuiuium: Sed vocare eos ea intentione, quòd te ipſi reinuitent. Hoc enim non erit charitatis, ſed cupiditatis. Poteſt tamen contingere quod extranei ſint magis inuitandi in aliquo caſu; propter maiorem indigentiam. Intelligendum eſt enim quòd magis coniunctis, magis eſt, (cæteris paribus) benefaciendum. Si autem duorum vnus eſt magis coniunctus, & alter magis indigens: Non poteſt vniuerſali Regulâ determinari cui ſit magis ſubueniendum; quia ſunt diuerſi gradus, & indigentiæ, & propinquitatis: Sed hoc requirit prudentis iudicium.*

Et in Reſponſione ad tertium: *Nullius* (Inquit) *benefactoris beneficium eſt tantum, ſicut parentum: & ideò parentes in recompenſandis beneficijs ſunt omnibus alijs præferendi; niſi neceſſitas ex alia parte præponderaret, vel alia conditio, putà, communis vtilitas Eccleſiæ, vel Reipublicæ. In alijs autem eſt æſtimatio habenda, & coniunctionis, & beneficij ſuſcepti: Quæ ſimiliter non poteſt communi Regulâ determinari.*

In Reſponſione ad quartum ait: *In neceſſitatis extremæ articulo magis licere deſerere filios, quàm parentes, quos nullo modo deſerere licet, propter obligationem beneficiorum ſuſceptorum.*

Quæſtione denique 32. Articulo 9. *Multò ſanctiori magis indigentiam patienti, & magis vtili ad commune bonum, eſt magis eleemoſyna danda, quàm perſonæ propinquiori, maximè ſi non ſit multùm coniuncta, cuius cura ſpecialis nobis non immineat: & ſi magnam neceſſitatem non patiatur.*

REGVLA XXII.

Lethaliter peccat contra præceptum charitatis, qui pauperibus extremam, vel grauem, immò & communem

neceſ-

neceſſitatem patientibus , eleemoſynam , prout poteſt , non erogat , hic ſaltem ex ſuperflue ; illic etiam ex neceſſaria ſui ſtatûs.

QVæ hoc argumentum ſpectant , explicuimus , quantùm opus eſt , Libro 3. huius Operis, Cap. 6. Articulo nono , Regulis 5. 6. 7. 8. & 9. Illam dumtaxat *S. Auguſtini* Sententiam in memoriam reuoca , *Sermone* 206. aliàs De Diuerſis 70. *Hinc intelligit Animus Chriſtianus ; quantùm remotus eſſe debet à fraude alienæ rei , quando ſentit ſimile eſſe fraudi , ſi ſuperflua ſua non tribuat indigenti.*

R E G V L A XXIII.

Non modò Chriſti præceptum , ſed ſpirituales fructus ex eleemoſyna prouenientes , ad illam erogandam Chriſtianum hominem incitare debeat.

ELeemoſynis enim expiantur ac redimuntur peccata , Deúſque peccatoribus propitius redditur . Tobiæ 4. *Ex ſubſtantiâ tuâ fac eleemoſynam , & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere : Ita enim fiet vt nec à te auertatur facies Domini . Quo modo potueris , ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit , abundanter tribue : Si exiguum tibi fuerit , etiam exiguum libenter impertiri ſtude . Præmium enim bonum tibi theſaurizas in die neceſſitatis : Quoniam eleemoſyna ab omni peccato , & à morte liberat , & non patietur animam ire in tenebras . Fiducia magna erit coram ſummo Deo eleemoſyna omnibus facientibus eam .* Et Cap. 12. Raphaël Angelus ait : *Bona eſt oratio , cum ieiunio , & eleemoſynâ , magis quàm theſauros auri recondere : Quoniam eleemoſyna à morte liberat , & ipſa eſt quæ purgat peccata , & facit inuenire miſericordiam , & vitam æternam .* Prouerb. 13. *Redemptio animæ viri diuitiæ ſuæ .* Eccleſiaſtici 3. 33. *Ignem ardentem extinguit aqua , & eleemoſyna reſiſtit peccatis : & Deus proſpector eſt eius qui reddit gratiam : Meminit eius impoſterum , & in tempore caſus ſui inueniet firmamentum .* Rurſus Eccli. 29. *Conclude eleemoſynam in corde pauperis , & hæc pro te exorabit ab omni malo .* Danielis 4. *Peccata tua eleemoſynis redime .* Chriſtus tandem ait (Lucæ 11. 41.) *Date eleemoſynam : & ecce omnia munda ſunt vobis .* Eleemoſyna alter quodammodo baptiſmus eſt , vt *S. Cyprianus* Libro *De Opere , & Eleemoſynis* docet . *Sicut* (inquit) *Lauacro aquæ ſalutaris , gehennæ ignis extinguitur , ita eleemoſynis atque operibus iuſtis delictorum flamma ſopitur . Et quia ſemel in baptiſmo remiſſio peccatorum datur , aſſidua , & iugis operatio , baptiſmi inſtar imitata , Dei rurſus indulgentiam largitur .·.· Remedia propitiando Deo ipſius Dei verbis data ſunt : Quid deberent facere peccantes , magiſteria diuina docuerunt ; operationibus iuſtis Deo ſatisfieri , miſericordiæ meritis peccata purgari .* Hinc Sapiens ait : *Qui obturat aures , ne audiat imbecillum , & ipſe inuocabit Deum , & non erit qui exaudiat eum .·.·* NEQVE *enim* (inquit S. Cyprianus) *promereri miſericordiam Domini poterit , qui miſericors ipſe non fuerit , aut impetrabit de diuina pietate aliquid in precibus , qui ad precem pauperis non fuerit humanus .*

Nec mirum quòd ab æternâ morte liberet eleemoſyna , cùm etiam eleemoſynis corporis mortem depelli probauerit Miraculum Reſurrectionis Tabithæ in Actis Apoſtolorum commemoratum . Cùm enim veniſſet S. Petrus , *Circumſteterunt eum Viduæ* flentes , & oſtendentes ei tunicas , quas illis dederat ; *Nec pro defuncta ſuis vocibus , ſed ipſius operibus deprecantes . Senſit Petrus impetrari poſſe quod ſic petebatur ; nec defuturum Chriſti auxilium Viduis deprecantibus , quando eſſet in Viduis ipſe veſtitus . Cùm itaque genibus nixus oraſſet , viduarum ac pauperum idoneus Aduocatus legatas ſibi preces ad Dominum pertuliſſet ,* conuerſus ad corpus ait: *Tabitha , ſurge in nomine Ieſu Chriſti .* Nec defuit Petro , quò minùs ſtatim ferret auxilium , qui in Euangelio dari dixerat quicquid fuiſſet eius Nomine poſtulatum . Mors itaque ſuſpenditur , & ſpiritus redditur : *Tantùm potuerunt miſericordiæ merita , tantùm opera iuſta valuerunt . Quæ laborantibus viduis largita fuerat ſubſidia viuendi , meruit ad vitam viduarum petitione reuocari ;* (inquit *S. Cyprianus.*) Cæterùm *Eleemoſynæ illis proſunt , qui vitam mutauerunt . Das enim Chriſto egenti , vt peccata tua redimas præterita . Nam ſi ideò das , vt liceat tibi , ſemper impunè peccare ; non Chriſtum paſcis , ſed Iudicem corrumpere conaris ;* (inquit *S. Auguſtinus* , Sermone 39. aliàs 13. ex Homilijs 50.) .

Secundò, Chriſtum ſibi facit debitorem , qui eleemoſynam erogat , ſibi enim datum æſtimat , quod pauperi datur. *Quod vni* (inquit) *ex minimis meis feciſtis , mihi feciſtis .* Hinc *S. Cyprianus* ait : *Præclara & diuina res ſalutaris operatio , ſolatium grande credentium , ſecuritatis noſtræ ſalubre præſidium , munimentum ſpei , tutela fidei , medela peccati , res poſita in poteſtate facientis , res grandis , & facilis : ſine periculo perſecutionis , corona pacis ; verum Dei munus , & maximum , infirmis neceſſarium , fortibus glorioſum , quo Chriſtianus adiutus perfert gratiam ſpiritualem , promeretur Chriſtum Iudicem , Deum computat debitorem .* Non ſolùm autem bona ſpiritualia , ſed & temporalia ; & cœleſte Regnum eleemoſynis rependit . Vnde Sapiens ait Eccli. 17. *Eleemoſyna viri quaſi ſignaculum cum ipſo , & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit , & poſtea reſurget , & retribuet illis retributionem .* Et Chriſtus ait : *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis , vt cùm defeceritis , recipiant vos in æterna tabernacula .* (Lucæ 16.) Et Apoſtolus 1. *ad Timoth.* Cap. 6. Diuitibus præcipit *benè agere , diuites fieri in bonis operibus , facilè tribuere , communicare , theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum , vt apprehendant veram vitam .* Doceo lucrum " (inquit *S. Auguſtinus*) cum oſtendo , *Theſaurizent ſibi .* Non enim volo vt pauperes remaneant. *Non vt* " *perdant , dico : Sed quò migrent , oſtendo .·.· Apprehendenda eſt vera vita , migrandæ ſunt facultates noſtræ ad locum veræ vitæ ; vt hoc ibi inueniamus , quod hîc damus .*

Ob eam rationem SS. Patres eleemoſynam fœnus appellant , & diuites qui pauperibus eleemoſynas erogant , Deo fœnerari aſſerunt . *Inuenimus quem fœneremus . Demus in vſuram , ſed Deo , non homini . Ei damus qui abundat , ei damus , qui dedit quod demus . Et pro modicis rebus , pro friuolis , pro mortalibus , pro putribilibus , pro terrenis , æterna , incorruptibilia , ſine fine manentia : Quid multa dicturus ſum ? Se promittit , qui promittit . Si amas illum , eme illum ab illo . Et vt noueris te ipſi dare , audi illum dicentem :* Eſuriui , " Sermone 61. aliàs 5. De verbis Domini.
& dediſtis mihi manducare , &c. Quod vni ex minimis meis feciſtis , mihi feciſtis . DAT *de cœlo , accipit in terra . Ipſe dat , ipſe accipit . Quaſi fœnus trajectitium facis . Hîc das , ibi recipis : Hîc das res perituras , ibi recipis res ſine fine manſuras .* Verba ſunt *S. Auguſtini* , Sermone 42. aliàs 29. ex Homilijs quinquaginta .

Et Sermone 123. aliàs 41. *De Verbis Domini* , Cap. 5. *Quantumcumque habeas , quicumque diues es , Dei mendicus es . Venitur ad horam orationis , & ibi te probo . Petis . Quomodo non pauper es , qui petis ? Plus addo , Panem petis . An non es dicturus ,* Panem noſtrum quotidianum da nobis ? *Qui panem quotidianum petis , pauper es , an diues ? Et tamen Chriſtus dicit tibi , Da mihi ex eo quod dedi tibi . Quid enim attuliſti , quando huc veniſti ? Omnia quæ creaui , creatus hîc inueniſti : Nihil attuliſti , nihil hinc tolles . De meo quare mihi non donas ? De meo quæro , da , & reddo . Habuiſti me largitorem , fac eum debitorem . Parum eſt quod dixi , habeam te fœneratorem . Pauca mihi das , plura reddam . Terrena mihi das , cœleſtia reddam . Temporalia mihi das , æterna reſtituam . Te ipſum tibi reddam , quando te mihi reddidero .*

Et Enarratione in Pſalmum 102. *Vide quid emas , quando emas , quanti emas . Emis enim Regnum cœlorum : & non eſt emendi tempus , niſi in hac vitâ . Et quàm vili emas , attende . Tanti tibi valet , quantùm habere potueris .*

Eodem ſpectant hæc *S. Petri Chryſologi* verba , Sermone 8. *Manus* (inquit) *pauperis , Abrahæ ſinus eſt : Vbi quicquid pauper acceperit , mox reponit . Theſaurus cœli eſt manus pauperis , quod ſuſcepit ne in terra pereat , reponit in cœlum .* Theſaurizate (*inquit*) vobis theſauros in cœlo . *Manus pauperis eſt gazophylacium Chriſti : Quia quicquid pauper accipit , Chriſtus acceptat . Da ergo homo pauperi terram , vt accipias cœlum . Da nummum , vt accipias Regnum . Da micam , vt accipias totum . Da pauperi , vt des tibi : Quia quicquid pauperi dederis , tu habebis : Quod pauperi non dederis , habebit alter . Clamat Deus ,* Miſericordiam volo: *Qui*

quod vult Deus, Deo negat, à Deo ſibi quod deſiderat, vult negari. Homo, petit Deus: Sed ſibi, non ſibi. Humanam miſericordiam petit, vt largiatur diuinam. Eſt in cœlis miſericordia, ad quam per terrenas miſericordias peruenitur. Domine (*inquit*) in cœlo miſericordia tua. *Dicturus cauſam in iudicio Dei, patronam tibi miſericordiam, per quam liberari poſſis, aſſume. Qui de patrocinio miſericordiæ certus eſt, de venia ſit ſecurus, de abſolutione non dubitet.*

Sed & *S. Ambroſius* hoc ſacri fœnoris genus exponit Libro *De Tobia*, Cap. 16. *Fœneratorum vos delectat, & vſurarum vocabulum. Id non inuideo. Docebo quomodo boni fœneratores eſſe poſſitis, quomodo bonas* „ *quæratis vſuras. Dicit Salomon:* Fœnerat Domi-
Prou. 19. „ no qui miſeretur pauperi: Secundùm datum autem „ eius retribuet ei. *Ecce bonum fœnus de malo factum eſt: Ecce irreprehenſibilis fœnerator, ecce vſura laudabilis. Putatis quòd hominem ſubtraham vobis debitorem? Deum produco, Chriſtum ſubrogo, illum demonſtro qui vos fraudare non poſſit. Fœnerate ergo Domino pecuniam veſtram in manu pauperis. Ille adſtringitur, & tenetur: Ille ſcribit quicquid egenus acceperit: Euangelium eius cautio eſt: Ille promittit pro omnibus indigentibus, ille dicit fidem, quid dubitatis dare? Si quis vobis diues huius ſæculi offeratur, qui fide promittat ſua pro aliquo debitore, ſtatim numeratis pecuniam: Pauper eſt vobis Dominus cœli, & conditor Mundi huius; & adhuc deliberatis quem ditiorem quæratis fideiuſſorem.*

Idem confirmat *S. Leo* Sermone 8. De Collectis, & Eleemoſyna 4. *Miſereantur*, (inquit) *pauperum, qui ſibi volunt parcere Chriſtum. Faciles ſint in alimenta miſerorum, qui cupiunt ad ſocietatem peruenire Fidelium. Non ſit vilis homini homo, nec in quoquam deſpiciatur illa natura, quam rerum Conditor ſuam fecit. Cui enim laborantium licet negare, quod Chriſtus ſibi profitetur impendi? Iuuatur conſeruus, & gratiam refert Dominus. Cibus egeni, Regni cœleſtis eſt pretium: & largitor temporalium, hæres efficitur æternorum. Vnde autem exigua iſta impendia tantâ æſtimari taxatione meruerunt? Niſi quia pondera operum charitatis lance penſantur, & cum amatur ab homine, quod Deus diligit, meritò in eius aſcenditur Regnum, in cuius tranſitur affectum.*

Saluiani Maſſilienſis Presbyteri præclarus eſt ea de re locus, Libro 4. *Ad Eccleſiam Catholicam*, vbi cùm dixiſſet, Deum quidem in ſe ipſo non egere, ſed in multis; non egere iuxta omnipotentiam, ſed egere iuxta miſericordiam; ſubdit, Chriſtum non ſolùm „ egere cum cæteris, ſed multò plus quàm cæteros. „ In omni enim pauperum numero, non eſt vniuer- „ ſorum vna paupertas. Sunt quidam, quibus etiam- „ ſi veſtimenta deſunt, alimenta non deſunt: Multi „ ſunt hoſpitio egentes, veſtimentis non egentes; „ Multi domo carentes, non ſubſtantiâ: Sunt deni- „ que quibus etſi deſunt multa, non deſunt omnia. *Chriſtus tantummodo ſolus eſt, cui nihil eſt quod in omni humano genere non deſit. Nullus ſeruorum ſuorum exulat, nullus frigore ac nuditate torquetur, cum quo ille non algeat. Solus cum eſurientibus eſurit, ſolus cum ſitientibus ſitit. Et ideò quantùm ad illius pietatem pertinet, plus quàm cæteri eget: Solus tantummodo Chriſtus eſt, qui in omnium pauperum vniuerſitate mendicet.*

Hæc certè Chriſtianos ad Eleemoſynarum largitionem incitare debent: Quod præſtabunt vberiùs, ſi cogitent diabolum cum ſeruis ſuis, id eſt cum populo perditionis, & mortis, plebem Chriſti præſente ac iudicante ipſo prouocare, illiſque inſultare comparationis examine, his pene verbis: *Ego pro iſtis, quos mecum vides, nec alapas accepi, nec flagella ſuſtinui, nec crucem pertuli, nec ſanguinem fudi, nec familiam meam pretio paſſionis, & cruoris redemi; ſed nec Regnum cæleſte promitto, nec ad paradiſum reſtitutâ immortalitate denuò reuoco; & munera mihi quàm grandia, quàm anno & longo pretioſa, quàm labore quæſita ſumptuoſiſſimis apparatibus comparant, rebus ſuis vel obligatis in muneris comparatione, vel venditis; ac niſi editio honeſta ſuccesſerit, conuicijs ac ſibilis eijciuntur, & furore populari nonnunquam penè lapidantur. Tuos tales munerarios, Chriſte, demonſtra, præceptis eius monitos, & pro terrenis cæleſtia recepturos, illos diuites, illos copioſis opibus affluentes; an in Eccleſia præſidente, & ſpectante Te eiuſmodi manu edant, oppignoratis vel diſtractis rebus ſuis, immò ad cæleſtes theſauros mutatâ in melius poſſeſſione tranſiatis? In iſtis muneribus meis caducis atque terrenis nemo paſcitur, nemo veſtitur, & nemo cibi alicuius aut potûs ſolatio ſuſtinetur: Contra inter furorem edentis, & ſpectantis errorem, prodigâ, & ſtultâ voluptatum fruſtrantium vanitate depereunt. Illic in pauperibus eius tu veſtiris, & paſceris, tu æternam vitam operantibus polliceris; & vix tui meis pereuntibus adæquantur, qui à te diuinis mercedibus, & præmijs cæleſtibus honorantur. Quid ad hæc reſpondemus, Fratres cariſſimi? Sacrilega ſterilitate, & quadam tenebrarum nocte coopertas diuitum mentes qua ratione defendimus? Qua excuſatione purgamus? Qui Diaboli ſeruis minores ſumus, vt Chriſto pro pretio Paſſionis, & Sanguinis, vicem nec in modicis rependamus. Præcepta ille nobis dedit, quid facere ſeruos ſuos oporteret, inſtruxit; operantibus præmium pollicitus, & ſupplicium ſterilibus comminatus, ſententiam ſuam protulit, quid iudicaturus ſit antè prædixit. Quæ poteſt excuſatio eſſe ceſſantis? Quæ defenſio ſterilis? Niſi quòd non faciente ſeruo quod præcipitur, Dominus facict quod minatur.*

R E G V L A XXIV.

Pauperibus omnibus, etiam improbis eroganda eſt eleemoſyna, ita tamen vt eorum non foueatur improbitas.

HAnc Regulam tradit Spiritus-Sanctus, Tobiæ 4. *Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: Ita enim fiet, vt nec à te auertatur facies Domini.* Confirmat Chriſtus, Lucæ 6. *Omni petenti te tribue.* Et Apoſtolus ad Galatas 6. *Operemur bonum ad omnes.*

Hanc Regulam præclarè *S. Auguſtinus* explicat Enarratione in Pſalmum 102. *Cùm eſurierit neſcio quis, ſi habes vnde des, da; ſi vides dandum eſſe ad ſubueniendum, da. Ne pigreſcant in hoc viſcera miſericordiæ, quia tibi peccator occurrit: Tibi enim homo peccator occurrit. Cùm dico, Occurrit tibi homo peccator, duo nomina dixi: Hæc duo nomina non ſuperflua ſunt: Aliud quod homo, aliud quod peccator: Quod homo, opus eſt Dei; quod peccator, opus hominis eſt: Da operi Dei, noli operi hominis. Et quomodo (inquis) me prohibes dare operi hominis? Quid eſt dare operi hominis? Peccatori dare propter peccatum, placenti tibi propter peccatum. Quare donat venatori? Hoc in illo amat, in quo nequiſſimus eſt, hoc in illo paſcit, hoc in illo veſtit, ipſam nequitiam publicam ſpectaculis omnium. Qui donat hiſtrionibus, qui donat aurigis, qui donat meretricibus, quare donat? Nunquid non, & ipſi hominibus donant? Non tamen ibi attendunt naturam operis Dei, ſed nequitiam operis humani. Vis videre quid honores in venatore, quando illum veſtis? Dicatur tibi, Sis talis: Amas illum, gaudes ad illum, vis quodammodo exſpoliare te, & illum veſtire: Noli cum iniuria accipere, ſi tibi dicatur, Tales ſint filij tui. Iniuria eſt, inquis. Quare iniuria eſt, niſi quia illa iniquitas? Quare iniuria, niſi quia illa turpitudo? Non ergo donas, cum donas, fortitudini, ſed turpitudini. Quomodo ergo qui venatori donat, non homini donat, ſed arti nequiſſimæ: (Nam ſi homo tantùm eſſet, & venator non eſſet, non donares; honoras in eo vitium, non naturam:) Sic contrà, ſi des iuſto, ſi des prophetæ, ſi des diſcipulo Chriſti aliquid cuius indiget, & non ibi cogites, quia diſcipulus Chriſti eſt, quia Miniſter eſt Dei, quia diſpenſator eſt Dei; ſed cogites ibi aliquod commodum temporale, vt fortaſſe cauſæ tuæ neceſſarius quando fuerit, venalis tibi ſit, quia ei aliquid porrexiſti; iam tu non dediſti iuſto, ſi ſic dederis, quàm ille non dedit homini, quando dedit venatori.*

Et antè S. *Auguſtinum*, *S. Ambroſius*, Libro 1. *De Officijs Miniſtrorum*, Cap. 29. *Pulchrum eſt benè velle, & eo largiri conſilio vt proſis, non vt noceas. Nam ſi luxurioſo ad luxuriæ effuſionem, adultero ad mercedem adulterij largiendum putes; non eſt beneficentia iſta, vbi nulla eſt beneuolentia. Officere enim iſtud eſt, non prodeſſe alteri, ſi largiaris ei, qui conſpiret aduersùs patriam, qui congregare cupiat tuo ſumptu perditos, qui impugnent Eccleſiam. Non eſt hæc probabilis liberalitas, ſi adiuues eum qui aduersùs viduam, & pupillos graui decernit iurgio, aut vi aliquid poſſeſſiones eorum eripere conetur.*

REGVLA XXV.

Validis Mendicantibus, ignauis, otioſis, qui laborare nolunt, cum poſſint, eleemoſyna non eſt ita facilè, & copioſè eroganda.

EOrum enim ignauia, & otioſitas, quæ vitiorum multorum mater eſt, foueretur, ſecundùm illud Eccli. 30. *Seruo maleuolo tortura, & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet: Multam enim malitiam docuit otioſitas:* Et ordo iuſtitiæ peruerteretur: Æquum enim eſt, vt qui non laborat, non manducet, vt Apoſtolus ait 2. ad Theſſalonicenſes 4. *Cùm eſſemus* (inquit) *apud vos, hoc denuntiabamus vobis: Quoniam ſi quis non vult operari, nec manducet.* Hinc S. *Auguſtinus* Epiſtolà 93. aliàs 48. Cap. 2. ait: *Vtilius eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus iuſtitiam negligat, quam eſurienti panis frangitur, vt iniuſtitiæ ſeductus acquieſcat.* Hinc Validis Mendicantibus Leges Ciuiles laborandi neceſſitatem imponunt, in. *Cunctis*, Tit. *De Mendicantibus validis*, Cod. Lib. 11.

REGVLA XXVI.

Seueriori examine pauperes non ſunt diſcutiendi, nec curioſius inquirendum an paupertatem ſimulent. Modus tamen ſeruandus eſt, ne profundatur in indignos, & minùs indigentes, quod dignioribus, & magis indigentibus debebatur.

PRæſtat enim dare cuilibet in Chriſti nomine petenti, quam negare verè indigenti. Hanc Regulam S. *Ioannes Chryſoſtomus* diſertis verbis explicat Homilia 11. in Epiſtolam ad Hebræos. *Protinus* (inquit) *accedentem accuſas, cur* (*inquis*) *non operatur? Cur otioſus alitur? Dic mihi, Tu operànſne habes, quæ habes, non autem acceptâ hæreditate paterna? Quod ſi etiam operaris, propterea alij exprobras? Non audis Paulum, poſtquam dixit*, Qui non operatur, nec manducet, *dicentem*: Vos autem bonum facientes, non deficiatis. *Sed quid dicis? Eſt impoſtor. Propter vnum panem, & veſtem, eum appellas impoſtorem? At ſtatim id vendit* (*inquis*,) *Tu autem omnia tua rectè adminiſtras? Quid verò? Omnéſne ſunt pauperes propter otium? Nemo propter naufragium, nemo propter iudicium, nemo propter furtum, nemo propter pericula, nemo propter morbos, nemo propter alium caſum? Sed habet* (*inquis*) *& ſimulat. Hæc eſt tui, non illius accuſatio. Scit ſibi rem eſſe cùm crudelibus, cum belluis magis quàm cum hominibus, & quod etiamſi verbum eloquatur miſerabile, neminem poterit attrahere: & ideò neceſſe habet ſe miſerabiliori habitu induere, vt tuum frangat animum. Cur membra aperiunt mutilata? Propter te. Si eſſemus miſericordes, non eſſet eis opus his artibus* ∴ *Benignitatis, & clementiæ eſt tempus, non accuratæ & exactæ examinationis; miſericordiæ, non ratiocinationis. Vult nutriri: Si vis quidem da: Sin minùs, amanda, nihil hæſitans, & diſceptans cur ſit miſer. Cur nec ipſe miſereris, & eos qui volunt, auertis? Simus miſericordes, vt Pater noſter cœleſtis. Ipſe nutrit adulteros, & ſcortatores, & præſtigiatores, & qui laborant omni genere vitij. Ita ſimus miſericordes, & ſi egeat; ei fer opem. Si omnibus demus indiſcriminatim, ſemper miſerebimur: Sin autem cœperimus eſſe curioſi, nunquam miſerebimur. Ceſſemus ab hac importuna, ſatanica, & pernicioſâ curioſitate. Nam ſi ſe in Clerum quis dicat eſſe relatum, aut ſi ſe nominet Sacerdotem, diligenter inquire. Non eſt enim expers periculi, quæ citra examen illic fit communio. De rebus enim magnis eſt periculum. Non enim das, ſed accipis. Sin autem egeat alimento, nihil ſcruteris. Exquire quomodò Abraham ſe exhiberet hoſpitalem in omnes, qui accedebant. Si de ijs qui ad ipſum confugiebant, curioſè eſſet ſcrutatus, hoſpitio non excepiſſet Angelos. Fortaſſe enim non exiſtimans eos eſſe Angelos, cum Angelis alios quoque expuliſſet. Sed quoniam omnes excipiebat, excepit etiam Angelos.*

Et Homilia 20. In Epiſtolam ad Romanos: *Neque in pauperes curioſè inquiras. Propter Chriſtum enim illos ſuſcipis. Quod ſi perpetuò curioſè ſcruteris pauperes; fiet vt ſæpè numero probatum eorum Deo virum prætergrediare, mercedémque, quam ex eo habiturus eras, perdas.*

Eamdem Regulam confirmat S. *Auguſtinus*, Sermone 41. ex editis à Sirmondo. *Fortè* (inquit) *de illo paupere quem ſuſcepiſti in domum tuam, dubitat aliquantum & hæſitat animus tuus, vtrum verax homo ſit, an fortè fallax ſimulator hypocrita: Titubat animus in facienda miſericordia, quoniam cor inſpicere non potes. Fac & cum malo, vt peruenias & ad bonum. Qui timet ne bona ſua ſemina in vias, in ſpinas, in lapides caderent, piger ſeminare hyeme, ſeminauit æſtate.*

Quamquam cæcis, debilibus, claudis, pueris, ſenibus, deſtitutis, præcipuè eroganda ſit eleemoſyna. *Quid perſonas eligis? Quid membra inſpicis? pro homine tibi habendus eſt, quiſquis ideò precatur, quia te hominem putat. Abijce vmbras illas imaginémque iuſtitiæ, atque ipſam verum, & expreſſum tene. Largire cæcis, debilibus, claudis, deſtitutis, quibus niſi largiare, moriendum eſt. Inutiles ſunt hominibus, ſed vtiles Deo, qui eos vita, qui ſpiritu, qui luce dignatur. Foue, quantum in te eſt, & animas hominum, ne extinguantur, humanitate ſuſtenta. Qui ſuccurrere perituro poteſt, ſi non ſuccurrerit, occidit;* (inquit *Lactantius*, Lib. 6. *Diuinarum Inſtitutionum*, Cap. 11.)

Modum ſeruandum eſſe in largiendo, Chriſtianæque Prudentiæ Regulas ſequendas, S. *Ambroſius* docet Libro 2. *De Officijs*, Cap. 16. *Liquet* (inquit) *debere eſſe liberalitatis modum, ne fiat inutilis largitas. Sobrietas retinenda eſt, maximè Sacerdotibus, vt non pro iactantiâ, ſed pro iuſtitia diſpenſent. Nuſquam enim maior auiditas petitionis. Veniunt validi, veniunt nullam cauſam niſi vagandi habentes, & volunt ſubſidia euacuare pauperum, exinanire ſumptum: Nec exiguo contenti, maiora quærunt, ambitu veſtium captantes petitionis ſuffragium, & natalium ſimulatione licitantes incrementa quæſtuum. His ſi quis facilè deferat fidem, citò exhauret pauperum alimonijs profutura compendia. Modus largiendi adſit, vt nec illi inanes recedant, neque tranſcribatur vita pauperum in ſpolia fraudulentorum. Ea ergo menſura ſit, vt neque humanitas deſeratur, nec deſtituatur neceſſitas. Plerique ſimulant debita. Sit veri examen. Exutos ſe per latrocinia deplorant: Aut iniuria fidem faciat, aut cognitio perſonæ, quo propenſius iuuentur. Ab Eccleſia relegatis ſumptus impartiendus, ſi deſit eis alendi copia. Itaque qui modum ſeruat, auarus nulli, ſed largus omnibus eſt; non enim ſolas aures præbere debemus audiendis precantium vocibus; ſed etiam oculos conſiderandis neceſſitatibus. Plus clamat operatori bono debilitas, quam vox pauperis. Neque verò fieri poteſt, vt non extorqueat ampliùs importunitas vociferantium: Sed non ſemper imprudentiæ locus ſit. Videndus eſt ille qui te non videt: Requirendus ille, qui erubeſcit videri. Ille etiam clauſus in carcere occurrat tibi; ille affectus ægritudine mentem tuam perſonet, qui aures non poteſt.*

Et Libro 1. Cap. 30. *Omnibus quidem debemus miſericordiam; ſed quia plerique fraude eam quærunt, & affingunt ærumnam, ideò vbi cauſa manifeſtatur perſona cognoſcitur, tempus vrget, largiùs ſe debet profundere miſericordia.*

REGVLA XXVII.

Non obuijs tantùm pauperibus eroganda eſt eleemoſyna, ſed pauperes quærendi, & illis maximè ſubueniendum, qui præ verecundiâ petere non audent.

HAnc Regulam tradunt SS. Patres; ſcilicet S. *Ioannes Chryſoſtomus*, Homilia 21. in Epiſtolam ad Romanos, explicans hæc verba Apoſtoli; HOSPITALITATEM SECTANTES. Obſeruat enim Apoſtolum hoc verbo vti, nos docentem, *Vt non expectemus egenos, donec ad nos veniant, ſed ad ipſos curramus, & ſectemur. Sic Loth fecit, ſic Abraham. Totum namque diem in hoc conſumebat, bonam expectans venationem: & ſi quando quempiam videbat, inſiliebat, occurrebat, ad terram ſupplicando procidebat, dicens:* Si gratiam inueni in conſpectu tuo, ne tranſeas ſeruum tuum. *Non quemadmodum nos, qui cùm peregrinum, aut pauperem viderimus, ſupercilia attollimus, neque dignos æſtimamus quos alloquamur. Et ſi quando innumeris ſupplicationibus vix tandem molliti, modicum argenti per famulos dari iuſſerimus: Vniuerſum quòd ad beneficentiam attinet propè nos præſtitiſſe putamus. Abraham verò non ita, ſed ſumptam famuli perſonam induit, tametſi igno-*

raret quoſnam ſuſceptarus eſſet. Nos autem licet manifeſtè ſciamus, quòd in pauperibus Chriſtum ſuſcipiamus, neque ſic tamen manſueti reddimur: Sed cùm ille obſecret &, ſupplicet, & procidat, nos accedentes conuicijs obruimus. Et Abraham quidem omnia per ſe ipſum & vxorem adimplebat obſequia, nos verò neque per ſamulos.

S. Ambroſius, Libro 1. *De Officijs Miniſtrorum*, Cap. 30. *Perfecta* (inquit) *liberalitas fide, causâ, loco, tempore commendatur, vt primùm opereris circa domeſticos Fidei. Grandis culpa, ſi ſciente te Fidelis egeat: Si ſcias eum ſine ſumptu eſſe, famem tolerare, ærumnam perpeti, qui præſertim egere erubeſcat, & non adiuues,* &c. *Conſideranda etiam in largiendo ætas atque debilitas, nonnunquam etiam verecundia quæ ingenuos prodit natales; vt ſenibus plus largiaris, qui ſibi labore iam non queunt victum quærere. Similiter & debilitas corporis, & hæc iuuanda promptiùs. Tum ſi quis ex diuitijs cecidit in egeſtatem: & maximè ſi non vitio ſuo, ſed aut latrocinio, aut proſcriptione, aut calumnijs, quæ habebat, amiſit.*

S. Auguſtinus, Enarratione in Pſalmum 103. Sermone 3. *Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem, qui præoccupat vocem petituri. Curioſus eſto, & intellige ſuper egenum & pauperem. Alius ad te venit vt petat, alium præueni, ne petat. Sicut enim de illo qui te quærit dictum eſt*, Omni petenti te da: *Sic de illo quem tu debes quærere dictum eſt*, Sudet eleemoſyna in manu tua, donec inuenias iuſtum cui eam tradas. *Nemo vobis dicat, Præceptum eſt à Chriſto vt ſeruo Dei detur, mendico non detur: Abſit: Prorſus impius iſta loquitur. Da illi, ſed multò magis illi. Ille enim petit, & in voce petentis agnoſcis cui des: Ille autem quantò minùs petit, tantò magis tibi vigilandum eſt, vt præoccupes petiturum, & aliquando damnaturum. Itaque curioſi eſtote ad iſta, inuenietis multorum ſeruorum Dei indigentiam, tantùm vt velitis inuenire. Sed quia delectat vos excuſatio, quâ vultis dicere, Neſciebamus: Propterea non inuenitis.*

S. Leo Sermone 8. *De Collectis, & Eleemoſynis* 4. Cap. 3. *Quantum ſuadet poſſibilitas, & voluntas, expenſas miſericordiæ conferatis, vt poſſitis illam beatitudi-*
Pſal. 40. *nem promereri, in quo ſine fine gaudebit*, Qui intelligit ſuper egenum, & pauperem. *Ad quem intelligendum, dilectiſſimi, ſolicitâ benignitate vigilandum eſt, vt quem modeſtia tegit, & verecundia præpedit, inuenire poſſimus. Sunt enim qui palam poſcere ea quibus indigent, erubeſcunt: & malunt miſeriâ tacitæ egeſtatis affligi, quam publicâ petitione confundi. Intelligendi ergo iſti ſunt, & ab occultâ neceſſitate ſubleuandi, vt hoc ipſo amplius gaudeant, cum & paupertati eorum conſultum fuerit, & pudori. Rectè enim in egeno, & paupere ipſius ſeſa Chriſti Domini noſtri perſona ſentitur, Qui cùm eſſet diues, ſicut dicit Apoſtolus, inops factus eſt, vt nos ſuâ paupertate ditaret. Et ne deeſſe nobis ſuâ præſentiâ videretur, ita humilitatis, & gloriæ ſuæ temperauit myſterium, vt quem Regem, & Dominum in Maieſtate Patris adoramus, eundem in ſuis pauperibus paſceremus, liberandi ob hoc in die mala à damnatione perpetua, & pro intellecti pauperis causâ, Regni cœleſtis conſortijs inſerendi.*

REGVLA XXVIII.

Eleemoſyna Chriſtiano liberalis, & copioſa eſſe debet, iuxta facultatum vniuſcuiuſque rationem.

PAuperes enim ita ſunt adiuuandi, vt aliqua inter eos, & diuites conſtituatur æqualitas, vt Apoſtolus docet 2. ad Corinthios, Cap. 8. *Nunc verò* (inquit) *facto perficite: Vt quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit, & perficiendi ex eo, quod habetis. Si enim voluntas prompta eſt, ſecundùm id quòd habet, accepta eſt, non ſecundùm id quòd non non habet. Non enim vt alijs ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate: In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat: Vt & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum, vt fiat æqualitas, ſicut ſcriptum eſt: Qui multum, non abundauit: & qui modicum,*
Exod. 16. *non minorauit*. Id eſt, In hoc ſæculo veſtra temporalis abundantia ſuppleat illorum temporalem inopiam, vt viciſſim aliquando, nimirum in futuro ſæculo, ſpiritualis illorum abundantia veſtræ ſpiritualis inopiæ ſupplementum fiat, & *Cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*, vt Dominus ait. Scriptum eſt, *Diues & pauper obuiauerunt ſibi*. Ambos fecit Dominus. *Diuitem, vnde pauperem adiuuaret; Pauperem, vnde diuitem probaret. Pro viribus ſuis quiſque faciat. Non ſic faciat, vt ipſe patiatur anguſtias; non hoc dicimus. Su-* Prouerb. 22.
perflua tua neceſſaria ſunt alijs. Audiſtis cùm Euangelium legeretur, "Quicumque dederit calicem aquæ frigi- Matt. 10.
"dæ vni ex minimis meis propter me, non perdet mer-
"cedem ſuam. *Regnum cœlorum venale propoſuit, & pretium eius calicem aquæ frigidæ eſſe voluit. Sed quando pauper eſt, qui facit eleemoſynas, tunc debent eleemoſynæ eius eſſe calix aquæ frigidæ. Qui plus habet, plus faciat*. Vidua illa de duobus minutis fecit: Za- Marci 12.
chæus dimidium rerum ſuarum dedit, & ad reddendas Lucæ 19.
fraudes ſuas aliud dimidium reſeruauit: Phariſæi decimas omnium bonorum ſuorum dabant: Copioſior itaque Chriſtianorum diuitum eleemoſyna eſſe debet, Matt. 5.
cum dicat Chriſtus: *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plusquam Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum.*

Idem rurſus docet Apoſtolus Cap. 9. Epiſtolæ ſupra citatæ. *Neceſſarium* (inquit) *exiſtimaui rogare fratres, vt perueniant ad vos, & præparent promiſſam benedictionem hanc paratam eſſe: Sic quaſi benedictionem, non tanquam auaritiam. Hoc autem dico, Qui parcè ſeminat, parcè & metet; & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.*

Quiſque ergo pro modo ſuarum facultatum aliquid ſeponat, *tanquam debitum, quaſi fiſco reddendum*. Sicut enim *Habet Rempublicam ſuam Chriſtus, ſic habet fiſcum ſuum*, (inquit *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 146.) *Præcidite ergo aliquid* (inquit) *& deputate aliquid fixum, vel ex annuis ſi actibus, vel ex quotidianis quæſtibus veſtris. Decimas vis? Decimas exime, quanquam parum ſit: Phariſæus ſuper quem debet abundare iuſtitia tua, decimas dat: Tu autem nec milleſimam das. Quomodo ſuperabis eum, cui non æquaris?*

Nec tamen eleemoſynæ meritum illi deeſt, qui parum tribuit, quia tenues ſunt eius facultates; aut qui nihil erogat, quia nihil habet. *Supplicem nullum ſpernas:* (inquit *S. Auguſtinus* Sermone 1. in Pſalmum 103.) *& cui dare non potes quòd petierit, non eum ſpernas: Si potes dare, da; ſi non poteſt, affabilem te præſta. Coronat Deus intus voluntatem, vbi non inuenit facultatem*. Hinc *S. Tobias* filium ſuum admonens Cap. 4. ait: *Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: Si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri ſtude*. Hinc rurſus *S. Auguſtinus* Enarratione in Pſalmum 125. *Vnde* (inquit) *Procedit eleemoſyna? De corde. Si enim manum porrigas, nec in corde miſerearis, nihil feciſti: Si autem in corde miſerearis, etiamſi non habeas, quod porrigas manu, accepta Deus eleemoſynam tuam.*

Et infrà: *Quare deſideratis latos fundos, vbi multa ſemina ſeminetis? Latior vobis non eſt vbi ſeminetis, quam Chriſtus, qui in ſe voluit ſeminari. Terra veſtra Eccleſia eſt; ſeminate quantum poteſtis. Sed parum habes vnde facias. Habes voluntatem? Quomodo nihil eſſet quod habes, ſi non adeſſet bona voluntas: Sic & quia non habes, noli eſſe triſtis, ſi eſt tibi bona voluntas. Quid enim ſeminas? Miſericordiam. Et quid metes? Pacem. Numquid autem dixerunt Angeli*, "Pax in terra diuiti- Lucæ 2.
"bus hominibus? *Sed*, Pax in terra hominibus bonæ " Lucæ 19.
voluntatis. *In Zacchæo magna voluntas, in Zacchæo charitas magna. Suſcepit Dominum hoſpitio, gaudens ſuſcepit, & dimidium patrimonij ſui pauperibus promiſit ſe daturum, & ſi cui aliquid abſtulerat, quadruplum redditurum: Vt intelligas propterea ſibi eum tenuiſſe dimidium, non vt haberet quod poſſideret, ſed vt haberet vnde debita redderet. Magna voluntas, multum dedit, mul-* Lucæ 12.
tum ſeminauit. Ergo Vidua illa, quæ duo minuta miſit, parum ſeminauit? Immò tantùm quantum Zacchæus. Minores enim facultates ferebat, ſed parem voluntatem habebat. Miſit duo minuta de tanta voluntate; de quanta Zacchæus dimidium patrimonij ſui. Si attendas quid dederunt, diuerſa inuenies: Si attendas vnde dederunt, paria inuenies: Quicquid habuit, dedit illa; & quod habuit dedit ille. Fac aliquem non habere, vel duos nummos: Eſt aliquid vilius quod ſeminemus, vt metamus illam meſſem? Eſt: Calicem aquæ frigidæ, qui dederit diſcipulo, non Matt. 10.
perdes mercedem ſuam. Calix aquæ frigidæ non duobus Marci 9.
nummis, ſed gratis conſtat: Tamen aliquando ſic gratis

conſtat,

conſtat, vt babeat illum olius, & alius non babeat: Si ergo ille, qui illum babet, dederit illi, qui non babet, tantùm dedit, ſi de plena charitate dedit, quod dedit, quantum illa in duobus minutis, quantum Zacchæus in dimidio rerum ſuarum. Non enim ſine cauſa addidit, frigidæ, vt pauperem oſtenderet. Ideò dixit, Calicem aquæ frigidæ, ne quis, vel inde cauſaretur, quod lignum non babuerit vnde calefaceret aquam. Calicem aquæ frigidæ, qui dederit vni ex minimis, non perdet mercedem ſuam. Quid ſi nec boc babeat? Securus ſit, Pax in terra bominibus bonæ voluntatis: Tantum illud timeat, ne babeat, & non faciat. Si enim babet, & non facit, intus gelauit: Nondum ſoluta ſunt peccata eius ſicut torrens in auſtro, quia voluntas frigida eſt. Quid valent tanta bona, quæ poſſidemus? Accedit voluntas feruens, iam ſoluta calore Auſtri; & ſi nibil babeat, totum illi computatur. Quanta ſibi præſtant mendici? Non illos deſeruit Deus, vnde probentur, quia faciunt eleemoſynas. Iſte non poteſt ambulare; qui poteſt ambulare, pedes ſuos accommodat claudo: Qui videt, oculos ſuos accommodat cæco: & qui iuuenis eſt, & ſanus, vires ſuas accommodat, vel ſeni, vel ægroto, portat illum: Ille indiget, ille diues eſt. Aliquando, & diues inuenitur pauper, & à paupere præſtatur illi aliquid. Venit neſcio quis ad flumen, tanto delicatior, quanto ditior; tranſire non poteſt: Si nudatis membris tranſiret, frigeſceret, ægrotaret, moreretur: Accedit pauper exercitatior corpore; traijcit diuitem, eleemoſynam facit in diuitem. Ergo nolite eos tantùm putare pauperes, qui non babent pecuniam. In quo quiſque pauper eſt, ibi illum vide: Quia fortè tu in eo diues es, in quo ille pauper eſt, & habes vnde accommodes. Fortè membra tua accommodas, & plus eſt quàm ſi pecuniam accommodares. Conſilio indiget, tu plenus es conſilio: In conſilio ille pauper, tu diues es. Ecce nec laboras, nec aliquid perdis: Das conſilium, & præſtitiſti eleemoſynam.

R E G V L A XXIX.

Eleemoſyna Chriſtiana prompta eſſe debet.

NItitur hæc Regula diuino illo Oraculo, Prouerb. 3. *Ne dicas amico tuo, Vade, & reuertere, cras dabo tibi, cum ſtatim poſſis dare.* Vnde *Iob.* 31. Sanctus ille vir ait: *Si negaui, quod volebant, pauperibus, & oculos Viduæ expectare feci.* Quem locum expendens *S. Gregorius* Libro 21. *Moralium*, Cap. 11. ait: *Petentem ſe viduam expectare noluit, vt non ſolùm ex munere, ſed etiam ex celeritate muneris, bonorum operum merita augeret.*

R E G V L A XXX.

Eleemoſyna Chriſtiana cùm hilaritate fieri debet.

ITa docet Sapiens *Eccli.* Cap. 35. *In omni dato* (inquit) *bilarem fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica decimas tuas.* Et Apoſtolus 2 ad Corinthios 9. *Vnuſquiſque* (inquit) *prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: Hilarem enim datorem diligit Deus.*

Id confirmat *S. Ioannes Chryſoſtomus*, Homilia 16 in Epiſtolam 2 ad Corinthios. *Magna res eſt* (inquit) *& magni pretij vir eleemoſynæ ſtudioſus. Maior bæc gratia eſt, quàm mortuos ad vitam reuocare. Chriſtum enim fame laborantem alere, multò maius ac præſtantius eſt, quàm in Nomine Ieſu à morte ad vitam bomines excitare. Ille enim Deo beneficium das: Hic ille tibi. Porrò non ijs, qui beneficium accipiunt, ſed qui dant, merces eſt conſtituta. Etenim in Miraculorum editione debitorem te Deus babet: In eleemoſyna autem tu Deum tibi obſtrictum babes. Eleemoſyna verò tum demum eſt, cum tu prompto atque alacri animo, cum largè, & copiosè tribuis; cum te ipſum non dare, ſed accipere exiſtimas; cum perinde ac beneficium accipiens, & quæſtum faciens, ac non tamquàm perdens largiris. Nam boc alioqui ne beneficium quidem cenſendum fuerit. Qui enim miſericordiâ ductus, inopiam alterius ſubleuat, is vtique læto animo, non graui ac moleſto eſſe debet. Annon enim abſurdum fuerit, ſi, cum alterius mærorem diſcutias, mæreas ipſe ac diſcrucieris?*

Et Homilia 21. in Epiſtolam ad Romanos, toto zelo inuehitur in eos, qui pauperibus eleemoſynam petentibus inſultant, illóſque duris, & acerbis ſæpè verbis repellunt. *Quomodo* (inquit) *ad Deum dicis, Miſerere mei? Quomodo peccatorum tuorum veniam petis, qui eum conuiciaris, qui tibi nibil peccauerit, pœnamque pro famæ tantâque neceſſitate exigit, quaſuis beſtias crudelitate ſuperans. Illæ ſiquidem cogente ventre deputatum ſibi cibum attingunt: Tu verò nemine impellente fratrem tuum deuoras, mordes, laceras, licet non dentibus, verbis tamen morſibus quibuſuis grauioribus. Quomodo ergo Sacram Oblationem ſumes, qui linguam bumano ſanguine rubeſeciſti? Quo modo pacem das, ore bellis adeò referto? Quo modo ſenſibili etiam cibo frueris, cum tantam rubiginem tibi concilies? Non ſuccurris paupertati, quid & conteris? Non erigis iacentem, vt quid & deijcis? Non tollis pauperis triſtitiam, quid & auges? Non das pecuniam, cur verbis etiam conuiciaris? Non audiſti quantam daturi ſint pœnam, qui pauperes non paſcunt? Quibus ſupplicijs condemnandi ſint?* Ite, (inquit) *in ignem præparatum Diabolo, & Angelis illius. Si ergo non paſcentes ita condemnabuntur, quam putas pœnam dabunt, qui non ſolùm non paſcunt, ſed & conuiciantur?*

Eamdem Regulam confirmat *S. Auguſtinus*, Enarratione in Pſalmum 42 *Ita ieiuna* (inquit) *vt alio manducante prandiſſe te gaudeat, propter orationes, vt exaudiaris.* *Ibi enim ait*, Adhuc loquente te dicam, Ecce adſum: *Si fregeris ex animo eſurienti panem. Quia plerumque ſit à triſtibus, & à murmurantibus, vt careant tædio interpellantis, non vt reficiant viſcera indigentis.* Hilarem autem datorem diligit Deus. *Si panem dederis triſtis, & panem & meritum perdidiſti.*

Iſai. 58.

2. Cor. 9.

R E G V L A XXXI.

Eleemoſyna Chriſtiana bumilis eſſe debet.

ID enim iubet Chriſtus, *Matt.* 6. Cap. *Attendite ne iuſtitiam veſtram faciatis coram bominibus, vt videamini ab eis: Alioquin mercedem non babebitis apud Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Cùm ergo facis eleemoſyna, noli tubâ canere ante te, ſicut bypocritæ faciunt in Synagogis & in vicis, vt bonorificentur ab bominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua quid faciat dextera tua: Vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito, & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Siniſtra, ſecundùm *S. Auguſtinum*, Libro 2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap 2. ſignificat ipſam *Delectationem laudis*: Dextera verò *Intentionem implendi præcepta diuina. Cùm itaque conſcientiæ facientes eleemoſynam miſcet ſe appetitio laudis bumanæ, ſit ſiniſtra conſcia operis dexteræ. Neſciat ergo ſiniſtra tua quid faciat dextera tua, id eſt, non ſe miſceat conſcientiæ tuæ laudis bumanæ appetitio, cùm in eleemoſyna facienda diuinum præceptum contendis implere. Vt ſit eleemoſyna tua in abſcondito. Quid eſt in abſcondito, niſi in ipſa bonâ conſcientiâ, quæ bumanis oculis demonſtrari non poteſt, nec verbis aperiri? Quandoquidem multi multa mentiuntur. Quapropter ſi dextera intrinſecùs agit in abſcondito, ad ſiniſtram pertinent omnia exteriora quæ ſunt viſibilia & temporalia. Sit ergo eleemoſyna tua in ipſa conſcientiâ tuâ, vbi multi eleemoſynam faciunt bona voluntate, etiamſi pecuniam, vel aliquid aliud quod inopi largiendum eſt, non babent. Multi autem foris faciunt, & intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alicuius rei temporalis gratiâ volunt miſericordes videri, in quibus ſola ſiniſtra operari exiſtimanda eſt. Item alij quaſi medium inter vtroſque locum tenent, vt & intentione quæ in Deum eſt eleemoſynam faciant, & tamen inſerat ſe huic optimæ voluntati nonnulla etiam laudis, vel cuiuſque rei fragilis & temporalis cupiditas. Sed Dominus noſter multò vebementiùs probibet ſolam ſiniſtram in nobis operari, quando etiam miſceri eam vetat operibus dexteræ: Vt ſcilicet non modò ſolâ temporalium rerum cupiditate caueamus eleemoſynam facere; ſed nec ita in boc opere attendamus Deum, vt ſeſe miſceat vel adiungat exteriorum appetitio commodorum.* Non tamen prohibetur Chriſtianus ne eleemoſynas palam faciat, ſed ne glorioſæ laudiſque humanæ causâ. Eleemoſynas igitur in oculis etiam hominum eroget ad exemplum, & vt Deus laudetur, non vt ipſe laudetur. Sic duplicem eleemoſynam erogabit. Vnus enim panem eſurit, alter Iuſtitiam. Ille quærit, quod manducet, ille

S. Auguſtinus tractatu 5. in 1. Epiſt. Ioann.

quod imitetur. Illum paſcit corporali cibo, hunc exemplo propoſito. Qui ſic eleemoſynam erogat, Ieſu Chriſto miniſtrat; quia porrigendo eſurienti panem, de miſericordia facit, non de iactantia, non aliud ibi quærit quam opus bonum, neſciente ſiniſtrâ quid faciat dextera, id eſt, *Vt alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis*; (inquit rurſus *S. Auguſtinus*, Tractatu 51 in Ioannem.)

Non ſe extollet diues ſuper pauperem, cui eleemoſynam erogat, ſi ſe magis pauperem eſſe conſideret, vt docet *S. Auguſtinus*, Sermone 239. aliàs de Tempore 146. *Nemo* (inquit) *ſuperbiat, quia dat pauperi, Chriſtus pauper fuit. Nemo ſuperbiat quia hoſpitem ſuſcipit: Chriſtus hoſpes fuit, Melior eſt ſuſceptus, quam ſuſcipiens; ditior accipiens, quam tradens. Qui accipiebat, cuncta poſſidebat: Qui dabat, ab illo cui dabat, acceperat quòd dabat. Nemo ergo ſuperbiat, quando dat pauperi: Non dicat in animo ſuo, Ego do, ille accipit: Ego ſuſcipio, ille indiget tecto. Fortè quo tu indiges, plus eſt. Fortè quem ſuſcipis, iuſtus eſt: Ille indiget pane, tu veritate; ille indiget tecto, tu cœlo; ille indiget pecuniâ, tu iuſtitiâ. Fœnerator eſto, eroga quòd recipias. Quid eſt fœnerare? Minùs dare, & plus accipere. Ecce mihi da, dicit tibi Deus: Ego accipio minùs, & do plus. Quid? Centuplicia, & vitam æternam.*

Idem confirmat *S. Gregorius*, Libro 21. *Moralium*, Cap. 14. explicans hæc verba Iob. 31. *Si deſpexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem.* Vbi enim præmiſit quòd, erga indigentiam proximi humilitatem pietas, humilitas pietatem fulcire debet, & pauperes eſſe venerandos, non contemnendos, & verbis contumelioſis afficiendos; ſubdit: *Dilectio namque noſtra ſemper exhibenda eſt, &*
2. Cor. 8. *veneratione ſermonis, & miniſterio largitatis. Multum verò ad edomandam dantis ſuperbiam valet, ſi cùm terrena tribuit, verba ſollicitè Magiſtri Cœleſtis penſet, qui ait:*
„ Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, vt cùm
„ defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. *Si enim eorum amicitijs æterna tabernacula acquirimus, dantes proculdubio penſare debemus, quia patronis potius mu-*
Lucæ 16. *nera offerimus, quàm egenis dona largimur. Hinc per*
„ *Paulum dicitur:* Veſtra abundantia illorum inopiam
„ ſuppleat, & vt illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit
„ ſupplementum. *Vt videlicet ſollicitè perpendamus, quia & eos quos nunc inopes cernimus, abundantes quandoque videbimus: & qui abundantes aſpicimur, ſi largiri negligimus, quandoque inopes erimus. Qui itaque nunc temporale ſubſidium pauperi tribuit, ab eo poſtmodum perpetua recepturus, vt ita dicam, quaſi ad frugem terram excolit, quæ quod acceperit, vberius reddit. Reſtat ergo vt nunquam elatio ſurgat ex munere, quando videlicet diues ex eo, quod pauperi tribuit, agit vt in perpetuum pauper non ſit.* Et paulò poſt: *Quiſquis ſuper eum, cui aliquid tribuit, faſtu ſe elationis extollit, maiorem culpam intrinſecus ſuperbiendo peragit, quam extrinſecus largiendo mercedem: Fitque ipſe bonis interioribus nudus, cum nudum deſpicit veſtiens; eòque agit, vt ſe ipſo deterior fiat, quo ſe indigente proximo meliorem putat. Minùs quippè inops eſt, qui veſtem non habet, quàm qui humilitatem. Vnde neceſſe eſt, vt cùm naturæ noſtræ conſortes exteriora non habere conſpicimus, quam multa nobis deſint bona interiora penſemus; quatenus ſeſe ſuper inopes cogitatio noſtra non eleuet, cum ſolerter videt, quia nos tantò veriùs, quantò & interius indigentes ſumus.*

REGVLA XXXII.

Eleemoſyna Chriſtiana Iuſta ſit neceſſe eſt, ex bonis ſcilicet proprijs, non ex alienis, & malè partis.

HAnc Regulam diuina Oracula adſtruunt, Prouerb. 3. *Honora Dominum de tua ſubſtantiâ.* Tobiæ 4. *Ex ſubſtantiâ tuâ fac eleemoſynam.* Iſaiæ 61. *Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam in holocauſto.* Eccleſiaſtici 34. *Dona iniquorum non probat Altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum: Nec in multitudine Sacrificiorum eorum propitiabitur peccatis: Qui offert Sacrificium ex ſubſtantiâ pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.*

Id confirmant SS. Patres, præſertim *S. Ambroſius*, Libro 1. *De Officijs Miniſtrorum*, Cap. 30. *Non probatur largitas,* (inquit) *ſi quòd alteri largitur, alteri quis extorqueat: Si iniuſtè quærat, & iuſtè diſpenſandum putet; Niſi fortè vt ille Zacchæus, reddas priùs quadruplum ei quem fraudaueris: & gentilitatis vitia fidei ſtudio, & credentis operatione compenſet.*

S. Auguſtinus, Sermone 113. aliàs 35. *De Verbis Domini*, Cap. 2. *Dicunt, Rapere res alienas, Mammona eſt iniquitatis; erogare inde aliquid, maximè egentibus Sanctis, hoc eſt facere amicos de Mammona iniquitatis. Intellectus iſte corrigendus eſt, immò de tabulis cordis veſtri omninò delendus eſt. De iuſtis laboribus facite eleemoſynas: Ex eo quod rectè habetis, date. Non enim corrupturi eſtis Iudicem Chriſtum, vt non vos audiat cùm pauperibus, quibus tollitis. Si enim deprædareris aliquem inualidum tu validior, & potentior, & veniret tecum ad Iudicem hominem quemlibet in hac terra, habentem iudicandi aliquam poteſtatem, velletque tecum cauſam dicere, ſi tu de præda, & ſpoliatione illa inopis dares aliquid Iudici, vt pro te iudicaret. Iudex ille, vel tibi placeret? Nempè pro te iudicauit, & tamen tanta vis eſt iuſtitiæ, vt & tibi diſpliceat. Noli tibi talem pingere Deum, noli collocare in templo cordis tui tale idolum. Nolite velle eleemoſynas facere de fœnore, & vſuris.*

Et Sermone 178 aliàs 19. *De Verbis Apoſtoli*, Cap. 4. *Sed ait mihi raptor rerum alienarum, Ego ſimilis illius Diuitis non ſum. Agapes facio, vinctis in carcere victum mitto, nudos veſtio, peregrinos ſuſcipio. Dare te putas? Tollere noli, & dediſti. Cui dederis gaudet; cui abſtuleris ploras: Quem duorum iſtorum exauditurus eſt Dominus? Dicis ei cui dederis, Gratias age quia accepiſti. Sed alter tibi ex alia parte dicit, Ego gemo cui abſtuliſti. Et pœnè totum tenuiſti, & exiguum illi dediſti. Si ergo quòd alteri abſtuliſti, egentibus dediſſes, nec talia opera diligit Deus. Dicit tibi Deus: Stulte, iuſſit vt dares, ſed non de alieno. Si habes, da de tuo: Si non habes quòd des de tuo, melius nulli dabis, quàm altero ſpoliabis.*

S. Gregorius, P. 3. *Paſtoralis Curæ*, Admonitione 22. *Violenter* (inquit) *exquirunt quæ miſericorditer largiuntur. Sed aliud eſt pro peccatis miſericordiam facere, aliud pro miſericordiâ facienda peccare: Quæ iam nequaquam miſericordia nuncupari poteſt: Quia ad dulcem fructum non proficit, quæ per virus peſtiferæ radicis amareſcit.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 32. Articulo 7. Vbi obſeruat, tripliciter aliquid eſſe illicitè acquiſitum. *Vno modo id illicitè ab aliquo acquiritur, quod debetur ei, à quo eſt acquiſitum, nec poteſt ab eo retineri, qui acquiſiuit, ſicut contingit in rapina, & furto, & vſuris. Et de talibus cùm homo teneatur ad reſtitutionem, eleemoſyna fieri non poteſt. Alio modo aliquid eſt illicitè acquiſitum, quia quidem ille, qui acquiſiuit, retinere non poteſt; nec tamen debetur ei, à quo acquiſiuit; quia ſcilicet contra iuſtitiam accepit, & alter contra iuſtitiam dedit; ſicut contingit in Simonia, in qua dans & accipiens contra iuſtitiam Legis Diuinæ agit. Vnde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit, ſed debet in eleemoſynas erogari. Et eadem eſt ratio in ſimilibus, in quibus datio, & acceptio eſt contra Legem. Tertio modo eſt aliquid illicitè acquiſitum, non quidem quia ipſa acquiſitio ſit illicita; ſed quia id, ex quo acquiritur, eſt illicitum, ſicut patet de eo quòd mulier acquirit per meretricium. Et hoc propriè vocatur turpe lucrum. Quod enim mulier meretricium exerceat, turpiter agit, & contra Legem Dei: ſed in eo quòd accipit, non iniuſtè agit, nec contra Legem: Vnde quòd ſic illicitè acquiſitum eſt, retineri poteſt, & de eo eleemoſyna fieri.*

REGVLA XXXIII.

Quicumque ſub alterius poteſtate conſtitutus eſt, de his quorum dominium non habet eleemoſynam erogare non poteſt, niſi cùm eius licentiâ, cuius ſubeſt poteſtati.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 32. Articulo 8. *Qui eſt ſub poteſtate alterius conſtitutus* (inquit) *ſecundùm Superioris poteſtatem regulari debet. Et ideò oportet, quòd ea in quibus inferior Superiori ſubijcitur, diſpenſet non aliter quàm ei ſit à Superiore permiſſum. Sic ergo ille, qui eſt ſub*

poteſtate

poteſtate conſtitutus, de re ſecundùm quam Superiori ſubijcitur eleemoſynam facere non debet, niſi quatenus ei à Superiore fuerit commiſſum. Ex his colliguntur quatuor Regulæ ſequentes.

REGVLA XXXIV.

Monachus cui diſpenſatio, vel adminiſtratio bonorum Monaſterij non eſt concredita, eleemoſynas ſine licentiâ Superioris, vel expreſſâ, vel probabiliter præſumptâ, facere non poteſt, niſi in articulo extremæ neceſſitatis.

ITa docet *S. Thomas*. Ratio eſt, quia proprium non habet, ac Voto paupertatis obſtrictus, non ſolùm eſt incapax dominij, ſed & legitimi vsûs, niſi quatenus ipſi à Superiore conceditur. Vnde nec de rebus à parentibus, alijſue datis erogare eleemoſynam poteſt, niſi in extrema neceſſitate conſtitutis, aut abſente Superiore, *aliquid modicum, ſub ſpe ratihabitionis*:

Si verò adminiſtratio, vel diſpenſatio bonorum Monaſterij ſit ipſi commiſſa, debitas, præſcriptas, vel ſolitas eleemoſynas facere poteſt. Item, ſi concedatur ei facultas aliquid expendendi in religioſos, & pios vſus pro ſua voluntate, ex ijs quorum vſus illi conceditur, erogare poteſt eleemoſynam, ſiue ſit in Monaſterio, ſiue extra, ſtudiorum causâ, vel peregrinationis, aut gerendorum negotiorum. Ex congiario (inquam) aut viatico, ſeu penſione ad victum, & veſtitum ſibi conceſſâ, ſi quid reſiduum fuerit, ex hoc parſimoniæ ſuæ frugalitatiſque fructu pauperes recreare poteſt; *Quia cùm dantur ei expenſæ, committitur ei earum diſpenſatio*, vt loquitur *S. Thomas* in 4. *Sententiarum* Diſt. 15. Quæſt. 2. Art. 5. Quæſtiuncula 4. Idémque confirmat. Quodlibeto 3. Quæſtione 6. Art. 5. *Religioſi* (inquit) *quamuis proprium habere non poſſint, poſſunt tamen aliquarum rerum diſpenſationem habere, ſiue de fructibus poſſeſſionum communium, ſiue etiam de eleemoſynis, quæ particulariter eis conferuntur: Nec refert, quantum ad propoſitum pertinet, vtrum huiuſmodi diſpenſationem habeant auctoritate ſui Ordinis, vel auctoritate alicuius Superioris Prælati. Hi ergo quibus diſpenſatio commiſſa eſt, poſſunt meritoriæ eleemoſynam facere de bonis, quæ eorum diſpenſationi committuntur, ſecundùm quod eis committitur: Et huiuſmodi eleemoſyna meritoria eſt, & eis qui miniſterium exequuntur, & illis quorum vſibus huiuſmodi res deputatæ noſcuntur: Si verò aliquis Religioſus ſit, cui non ſit huiuſmodi rerum diſpenſatio commiſſa ei, non licet eleemoſynam facere*.

Denique Religioſus Parochus, aut alio Beneficio Eccleſiaſtico auctus, ex fructibus ſui Beneficij eleemoſynas dare, & in alias pias cauſas erogare poteſt. Quamuis enim illorum non ſit Dominus, Voto paupertatis repugnante, iure tamen eorum adminiſtrator eſt ac diſpenſator.

REGVLA XXXV.

Vxor ex bonis mariti, vel ex bonis communibus, quorum adminiſtratio ad ipſum pertinet, eleemoſynas erogare abſque ipſius conſenſu non poteſt, niſi fortè modicas, quæ ab eiuſdem conditionis mulieribus fieri conſueuerunt, aut in extremæ neceſſitatis articulo.

HAnc Regulam tradit *S. Auguſtinus*, Epiſtola 262. aliàs 199. ad *Ecdiciam*, quæ omnia, vel penè omnia, quæ habebat, neſcio quibus duobus tranſeuntibus Monachis tamquàm pauperibus eroganda donauerat, inconſulto Marito. *Etiamſi* (inquit) *ad ipſas eleemoſynas largius faciendas fortè pigrius monebatur, poſſet & iſta condiſcere, ſi tuis inopinatis non feriretur expenſis, ſed expectatis inuitaretur obſequijs; vt etiam hoc quòd temerè ſola feciſti, multò conſultius dilectione concordi, multóque ordinatius, & honeſtius ambo faceretis; nec blaſphemarentur ſerui Dei, ſi tamen hoc fuerunt, qui marito abſente atque neſciente, ab ignota muliere, & ab aliena vxore tanta ſumpſerunt; & laudaretur Deus in operibus veſtris, quorum eſſet tàm fida ſocietas, vt à vobis communiter teneretur, non ſolùm ſumma caſtitas, verum etiam glorioſa paupertas*.

Et paulò poſt: *Nonne ſi ampliorem miſericordiam cogitans, ideò pauperibus res tuas erogare differres, ne ſcandalizatus maritus tuus Deo periret, vberiores tibi Deus eleemoſynas imputaret? ∴ Neque hoc ita dicimus, vt ſi quiſquam ſcandalizatus fuerit de bonis operibus noſtris, ab eis deſiſtendum putemus; ſed alia cauſa eſt alienarum, alia neceſſariarum in ſocietate aliqua perſonarum; alia fidelis, alia infidelis; alia parentum erga filios alia, filiorum erga parentes: Alia poſtremò ea, quæ in his rebus, vel maximè attendenda eſt viri, & vxoris, vbi mulierem coniugatam non licet dicere, Facio quòd volo de meo; cùm & ipſa non ſit ſua, ſed capitis ſui, hoc eſt, viri ſui ∴ Pariter ergo conſilium de omnibus haberetis, pariter moderaremini quid theſaurizandum eſſet in cœlo, quid ad vitæ huius ſufficientiam vobis, & veſtris veſtróque filio relinquendum, ne alijs eſſet refectio, vobis autem anguſtia. Et in his diſponendis atque faciendis, ſi quid tibi fortè melius videretur, ſuggereres viro reuerenter, eiuſdémque auctoritatem tamquàm tui capitis ſequereris obedienter; vt omnes qui ſanum ſapiunt, ad quos poſſit hoc bonum veſtrum fama perferre, de domûs veſtræ fructu ac pace gauderent, & aduerſarius reuereretur nihil habens de vobis dicere praui ∴ Indue itaque humilitatem mentis, & vt te Deus conſeruet perſeuerantem, noli maritum contemnere pereuntem. Funde pro illo pias, & aſſiduas orationes, ſacrificia lachrymas tamquàm vulnerati ſanguinem cordis. Et ſcribe ad eum ſatisfactionem, petens veniam, quia in eum peccaſti, quod præter eius conſilium, & voluntatem de rebus tuis feciſti, quod faciendum putaſti; non vt te pœniteat tribuiſſe pauperibus, ſed eum tui boni operis participem, & moderatorem habere noluiſſe*. Si tamen maritus abſens fuerit, vel mentis impos, aut rei familiaris adminiſtrationem vxori permiſerit, aut ei certum quid ad ornamenta, & honeſtas expenſas conceſſerit, aut ſi dotem ſufficientem attulerit viro, & nihilominus arte, vel induſtria aliquid lucretur non deſerenda familiæ curam, aut bona paraphernalia habeat, id eſt, præter dotem ipſi à parentibus, aut alijs in ſuos vſus donata, ex ijs eleemoſynas erogare licet vxori inconſulto marito, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 32. Articulo 8. in Reſponſione ad ſecundum? *Si vxor* (inquit) *habet alias res præter dotem, quæ ordinatur ad ſuſtentanda onera Matrimonij, vel ex proprio lucro, vel quocumque alio licito modo, poteſt dare eleemoſynas etiam irrequiſito aſſenſu viri, moderatas tamen, ne ex earum ſuperfluitate vir depauperetur. Alias autem non debet dare eleemoſynas ſine conſenſu viri, vel expreſſo, vel præſumpto, niſi in articulo neceſſitatis; ſicut de Monacho dictum eſt. Quamuis enim mulier ſit æqualis viro in actu Matrimonij: Tamen in his, quæ ad diſpoſitionem domûs pertinent, Vir caput eſt mulieris, ſecundùm Apoſtolum 1. ad Corinthios 11.*

Hanc Regulam confirmat, & explicat *S. Raymundus* Libro 2. Tit. *De Furtis*, §. 9. *Si vxor* (inquit) *habet res paraphernales, id eſt, proprias præter dotem, poteſt de illis etiam inuito viro facere eleemoſynam*. (C. De Pactis conuentis. 50. Hæc Lege.) *De rebus autem viri, vt de pane, vino, & alijs, quæ bono & approbato more ſolent ad diſpenſationem vxorum pertinere poteſt, & debet facere eleemoſynam, moderatè tamen, ſecundùm facultatem viri, & maiorem, vel minorem multitudinem, vel neceſſitatem pauperum. Et debet ſemper ſibi conformare conſcientiam, quòd non diſpliceat marito in corde, licet fortè aliquando prohibuerit ore: Solent enim mariti facere prohibitionem vxoribus abſolutè, vt ſic temperent eas, non à toto, ſed ab exceſſu quem ſuſpicantur. Poteſt etiam formare ſibi conſcientiam ex qualitate, & miſeria pauperis, cogitans quòd ſi maritus illum videret, omnibus modis placeret ei, quod ſibi faceret eleemoſynam. Si autem omninò, & præcisè dictat ipſi vxori conſcientia, quod viro diſplicet, & ſcandalizatur inde, deponat conſcientiam illam ſi poteſt: Sin autem, non debet; & doleat quin non poteſt dare. Et ſic intelligitur quod dicitur Cauſa 3. Quæſt. 3. Can* Quod Deo. *Hoc autem vltimum dico, niſi videret pauperem indigere ad mortem: Tunc enim deberet dare intrepidè, aliàs peccaret.*

REGVLA XXXVI.

Filij-familiâs eleemoſynam erogare non poſſunt abſque licentiâ patris, niſi ex ijs quorum diſpenſatio ipſis à patre commiſſa eſt, aut ex peculio caſtrenſi, aut quaſi caſtrenſi.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, ibidem, in Reſponſione ad tertium. *Ea* (inquit) *quæ ſunt filij-*

familiâs,

familiâs, ſunt patris: & ideò non poteſt eleemoſynam facere niſi fortè modicam, de qua præſumere poteſt quòd patri placeat; niſi alicuius rei eſſet ſibi à patre diſpenſatio commiſſa. Si tamen de conſenſu patris iter agat, ſi ſtudiorum causâ abſit, ſi negotia parentum gerat abſens; eas eleemoſynas erogare tutâ conſcientiâ poteſt, quas alij paris conditionis filijfamiliâs erogare ſolent; & generatim omnes illas, quas patri non ingratas fore bona fide exiſtimat. Si etiam aliquid ſibi ſubtrahit de his, quæ ad victum, vel ad honeſtos vſus conceſſit pater, laudabilis parſimonię fructum pauperibus dare poteſt. Ex peculio etiam caſtrenſi, & quaſi caſtrenſi, cuius dominium, & liberam adminiſtrationem habet, filius eleemoſynam erogare poteſt, etiam inuito patre: Non autem ex peculio aduentitio, cuius proprietatem quidem habet, non adminiſtrationem quamdiu eſt ſub poteſtate patris: Multò minùs ex peculio profectitio, cuius proprietas eſt penes patrem.

Peculium caſtrenſe eſt, quod filius-familiâs militando acquirit.

Peculium quaſi caſtrenſe eſt, quod acquirit ex Officio publico, vel Beneficio.

Peculium aduentitium eſt, quod vel induſtriâ, vel dono ita acquirit, vt nullam ex bonis paternis ducat originem.

Peculium profectitium eſt, quod prouenit à patre, vel quòd eius causâ donatum eſt.

REGVLA XXXVII.

Famuli & ancillæ ex rebus dominorum ſuorum eleemoſynam dare non poſſunt abſque eorum conſenſu, niſi fortè fragmenta quædam panis, aut quid ſimile.

ITa docet *S. Thomas*, In 4. *Sententiarum*, Diſt. 15. Quæſtione 2. Art 5. Quæſtiunc. 3. *Dicendum* (inquit) *de ſeruis, & ancillis, & etiam de famulis, quamuis ſint liberæ conditionis, quod non poſſunt eleemoſynas dare de rebus dominorum ſine eorum conſenſu, niſi panem, & huiuſmodi, quæ non inferunt ſenſibile nocumentum; quia etſi ſit diſpenſator rerum, non tamen ponitur diſpenſator quaſi poteſtatem aliquam in re domini habens, ſed quaſi tractans eam ad vtilitatem domini. De pretio autem ſeruitij ſat conſtat quòd poſſet eleemoſynam dare.*

REGVLA XXXVIII.

Eleemoſynam propriâ manu pauperibus erogare, maioris eſt meriti.

DOcet enim *S. Auguſtinus*, Sermone 259. aliàs 19. ex editis à Sirmondo, *Eam duplam miſericordiam facere, qui pauperibus ſic dat aliquid, vt ipſe eroget. Non enim debet eſſe ſola benignitas largientis, ſed & humilitas miniſtrantis. Neſcio quomodo, Fratres mei, animus eius, qui porrigit pauperi, velut communi humanitati, atque infirmitati compatitur, quando ponitur manus habentis in manum indigentis. Quamuis ille det, ille accipiat, coniunguntur miniſter, & cui miniſtratur. Non enim iungit nos calamitas, ſed humilitas ∴. Bonum eſt, Fratres, etiam manu veſtrâ diſpenſetis: Valdè gratum eſt Deo. Ipſe accipit, & dabit tibi, qui ante tibi quam deberet quòd dares dedit. Debet erogationis officio coniungi miniſtrationis officium. Cùm tibi liceat duas mercedes habere, quare perdis vnam?*

REGVLA XXXIX.

Mortaliter peccat contra præceptum de dilectione proximi, qui proximum lethaliter peccantem non corripit, cum poteſt, & debet, ſpeſque probabilis affulget emendationis.

PRoximum enim verè ac ſincerè non diligit, qui non vult ei bonum vitæ æternæ, & mala ipſum ab eius conſecutione prohibentia non remouet ab eo cùm poteſt: Qui autem lethaliter peccantem proximum non corripit, cum poteſt & debet, cum ſcilicet non eſt in promptu alius modus ipſum eruendi à peccato, nec eſt alius, qui ipſum corripiat, & probabilis ſpes emendationis affulget, non vult efficaciter proximo bonum vitæ æternæ, cum illud ipſi pro viribus non procuret; neque mala ab eo remouet, quibus à ſummi illius boni conſecutione prohibetur: Peccat itaque mortaliter contra præceptum de dilectione proximi.

Præterea, iure naturali tenemur ſubuenire proximo corporaliter indigenti; adeò vt lethaliter peccet, qui pauperem in articulo neceſſitatis extremæ non paſcit, ac iuuat pro viribus: Multò magis igitur ſubuenire tenemur ſpiritualiter indigenti, adeóque lethalis peccati reus eſt, qui officium illud fraternæ charitatis omittit. *Vbi debet, quando debet, & ſecundùm quod debet*; (vt loquitur *S. Thomas*.) Cùm enim fraternæ correptionis præceptum affirmatiuum ſit, quouis loco, & tempore non obligat, ſed ſolùm in neceſſitatis articulo, & cùm probabile eſt ſalubrem, & vtilem fore ad emendationem peccatoris. *Correctio fraterna ordinatur ad fratris emendationem*; (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 33. Articulo ſecundo,) *& ideò hoc modo cadit ſub præcepto ſecundùm quòd neceſſaria eſt ad iſtum finem; non autem ita quòd quolibet loco, vel tempore frater delinquens corrigatur.*

Tertiò, ſingulare de correptione fraterna præceptum tradidit Chriſtus Dominus, Matthæi 18. *Si peccauerit in te frater tuus* (inquit) *vade, & corripe eum inter te, & ipſum ſolùm ∴. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Quæ verba, *in te*, duplici ſenſu exponi poſſunt, primò vt idem ſignificent quod, *te ſciente*, ſiue peccatum ſit contra Deum, ſiue contra nos ipſos, ſiue contra quemuis alium. Qui enim altero ſciente peccat, ipſum quaſi teſtem, & approbatorem iniquitatis ſuæ facit, & ſcandalum illi præbet. Vnde *S. Auguſtinus*, Sermone 82. aliàs 16. *De Verbis Domini*, Cap. 7. *Peccauit in te frater tuus; ſi tu ſolus noſti, tunc verè in te ſolùm peccauit. Nam ſi multis audientibus tibi fecit iniuriam, & in illos peccauit, quos teſtes ſuæ iniquitatis effecit ∴. Quando me audiente, fratri meo quiſque iniuriam facit, abſit, vt à me iniuriam illam alienam putem. Prorſus, & mihi fecit: Immò & mihi plus fecit, cui putauit placere quòd fecit.* Alio modo hæc verba: *Si peccauerit in te*, exponi poſſunt, vt idem ſignificent ac, *contra te*, id eſt, ſi frater tuus tibi fecerit iniuriam, corripe illum. Qui proprius eſt ſententiæ Chriſti ſenſus. Vnde *S. Petrus* mox Dominum interrogauit, *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei?* Et *Lucæ* 17. idem præceptum ſic exprimitur: *Si peccauerit in te frater tuus, increpa illum: & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Atque ita exponunt *S. Ioannes Chryſoſtomus*, *S. Ambroſius*, *S. Hieronymus*, & ipſe *S. Auguſtinus*, Sermone mox laudato. Si autem ex præcepto Chriſti Domini tenemur corripere fratrem contra nos peccantem, multò magis tenemur ipſum corripere peccantem in Deum, & peccantem in alios, qui nullâ nos iniuriâ afficiunt, quos proinde magis diligere debemus. Iubemur enim verò corripere contra nos peccantem, non quia nobis iniuriam fecit; ſed quia ſe ipſum perdidit. Vnde ſubdit Chriſtus: *Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum*; quæ verba *S. Auguſtinus* expendens, ait: *Quare illum corripis? Quia te doles quod peccauerit in te? Abſit. Si amore tui id facis, nihil facis. Si amore illius facis, optimè facis. Denique in ipſis verbis attende, cuius amore id facere debeas, vtrum tui, an illius.* Si te audierit, *inquit*, lucratus es fratrem tuum. *Ergo propter illum fac, vt lucreris illum. Si faciendo lucraris, niſi feciſſes, perierat.* Cùm ergo pereat multò magis, qui peccat in Deum, tenemur ipſum peccantem corripere: & ſi iſtud charitatis officium prætermittamus vrgente neceſſitate, & tempore ac loco opportunis, violamus præceptum de proximi dilectione. Vnde rurſus *S. Auguſtinus* eodem Sermone: *Si neglexeris* (inquit) *peior es. Ille iniuriam fecit, & iniuriam faciendo graui ſe ipſum vulnere percuſſit: Vt vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, vel periſſe, & negligis? Peior es tacendo, quam ille conuiciando. Quando ergo in nos aliquis peccat, habeamus magnam curam, non pro nobis, nam glorioſum eſt iniurias obliuiſci: Sed obliuiſcere iniuriam tuam, non vulnus fratris tui.*

REGVLA XL.

Non ſolos Prælatos, ſed omnes, & ſingulos Chriſtianos obligat Præceptum de Correptione fraterna.

OMnes enim, & ſinguli tenentur diligere proximum, & bonum eius ſpirituale, ſalutemque æternam

nam pro viribus procurate. Deus *Mandanit vnicuique de proximo ſuo*, vt dicitur *Eccleſiaſtici* Cap. 17. Præterea, Omnes vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. Charitas porrò, quæ myſticum illud corpus conuertit ac viuificat, facit *Vt pro inuicem ſollicita ſint membra. Et ſi quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra*, (vt ait Apoſtolus 1. ad Corinthios 12.) Proximo autem peccanti ſuccurritur fraternâ correptione; cuius proinde præcepto Chriſtus omnes adſtrinxit, dicens: *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum.*

Id confirmat Canon, *Tam Sacerdotes*, Cauſa 24. Quæſt. 3. *Anacleti* Papæ nomine inſcriptus: *Tam Sacerdotes* (inquit) *Quàm reliqui Fideles omnes ſummam debent habere curam de his, qui pereunt, quatenus eorum redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrigibiles apparent, ab Eccleſia ſeparentur.*

Et Canon, *Non putes*, Cauſa 22. Quæſt. 5. ſumptus ex *S. Auguſtini* Tractatu 7. in Epiſtolam 1. S. Ioannis. *Non putes* (inquit) *tunc te amare ſeruum tuum, quando eum non cædis, aut tunc te amare filium tuum, quando ei non das diſciplinam; aut tunc te amare vicinum tuum, quando eum non corripis: Non eſt iſta charitas, ſed languor: Ferueat charitas ad corrigendum, ad emendandum: Sed ſi ſunt boni mores, delectent, ſi ſunt mali, emendentur, corrigantur. Noli in homine amare errorem, ſed hominem: Hominem enim Deus fecit, errorem ipſe homo fecit. Ama illud quòd Deus fecit, noli amare quòd ipſe homo fecit. Cùm illud amas, illud tollis: Cùm illud diligis, illud emendas. Sed etſi ſæuis aliquando, propter correctionis dilectionem. Præterea de columba demonſtrata eſt charitas, quæ venit ſuper Dominum. Species illa columbæ, in qua*
Matt.3. *ſpecie venit Spiritus-Sanctus, quo nobis charitas infunderetur. Quare hoc? Fel columba non habet; Tamen roſtro, & pennis pro nido pugnat, ſine amaritudine ſæuit. Hoc facit & pater, quando filium caſtigat, ad diſciplinam caſtigat* ∴ *Tales eſtote ad omnes. Videte, Fratres, magnum documentum, magnam regulam. Vnuſquiſque habet filios, aut habere vult; aut ſi omnino decreuit filios non habere carnaliter, vel ſpiritualiter cupit habere: Quis eſt qui non corrigit filium ſuum? Quis eſt cui non det diſciplinam pater? Et tamen ſæuire videtur. Amor ſæuit, Charitas ſæuit: Sæuit quodammodo ſine felle, more columbino, non coruino.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 33. Articulo 3. *Duplex eſt Correctio* (inquit:) *Vna quidem quæ eſt actus Charitatis, quæ ſpecialiter tendit ad emendationem fratris delinquentis per ſimplicem admonitionem; & talis correctio pertinet ad quemlibet charitatem habentem, ſiue ſit ſubditus, ſiue Prælatus. Eſt autem alia correctio, quæ eſt actus Iuſtitiæ, per quam intenditur bonum commune; quod non ſolùm procuratur per admonitionem fratris, ſed etiam interdum per punitionem, vt alij à peccato timentes deſiſtant. Et talis correctio pertinet ad ſolos Prælatos, qui non ſolùm habent admonere, ſed etiam corrigere puniendo.* Prælatorum porrò nomine non ſolùm Epiſcopos, Abbates, Parochos, & Regularium Superiores *S. Thomas* intelligit, ſed etiam maritos reſpectu vxorum, parentes reſpectu liberorum, Iudices & Reges reſpectu ſubditorum.

REGVLA XLI.

Præceptum de Correctione fraterna Prælatos grauius obſtringit reſpectu ſubditorum.

ILli enim, & ratione Officij, & ratione Charitatis, quam maiorem ſubditis debent, maiorem ſalutis eorum curam gerere tenentur. Vnde *S. Auguſtinus*, Libro 1. *De Ciuitate Dei*, Cap. 9. de correptionis officio loquens ait: *Qui in re non vtique parem, ſed longè grauiorem habent cauſam, quibus per Prophetam dicitur*,
Ezech. 33. 6. „ Ille quidem in ſuo peccato morietur, ſanguinem autem eius de manu ſpeculatoris requiram. *Ad hoc enim ſpeculatores, hoc eſt, Populorum Præpoſiti conſtituti ſunt in Eccleſijs, vt non parcant obiurgando peccata.*

Et Sermone 46 *De Paſtoribus*, aliàs *De Tempore* 165. Cap. 9. *Audite* (inquit) *& diſcite oues Dei: A malis Paſtoribus inquirit Deus oues ſuas, & de manibus eorum inquirit mortem earum: Dicit enim in alio loco per eumdem Prophetam*, Fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſraël: Audies ex ore meo ſermonem, & præmonſtrabis eis ex me. In eo cùm dixero peccatori, Morte morieris, & non fueris locutus, vt caueat impius à via ſuâ; ille facinoroſus in ſuo facinore morietur, ſanguinem autem eius de manu tua exquiram. Tu autem ſi prænunciaueris facinoroſo viam eius, vt auertatur ab ea, & non fuerit auerſus à via ſua; Iſte in facinore ſuo morietur, & tu animam tuam liberabis. *Videtis quam ſit tacere periculoſum? Moritur ille, & rectè moritur: In impietate ſuâ, & peccato ſuo moritur. Negligentia enim eius occidit eum. Nam Paſtorem inueniret viuentem, qui ait*, Viuo ego, dicit Dominus: *Sed cùm fuerit negligens, non admonente illo, qui ad hoc eſt Præpoſitus, & Speculator, vt admoneat, & ille iuſtè moritur, & iſte iuſtè damnatur.* Prælati ergo ob neglectum correctionis tam fraternæ, quàm iudiciariæ officium, grauiores pœnas dabunt, quia ideò Prælati à Deo conſtituti ſunt, vt ſpirituali ouium vtilitati conſulant, errantes reducant, infirmas curent, debiles foueant. *Quod Chriſtiani ſumus*, (inquit S. Auguſtinus) *propter nos eſt: Quod Præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo quòd Chriſtiani ſumus, attenditur vtilitas noſtra: In eo quòd Præpoſiti, nonniſi veſtra. Sunt autem multi Chriſtiani, & non Præpoſiti, qui perueniunt ad Deum, faciliore fortaſſe itinere, & tanto fortè expeditius ambulantes, quantò minorem ſarcinam portant. Nos autem excepto quòd Chriſtiani ſumus, vnde rationem reddemus Deo de vita noſtra, ſumus etiam Præpoſiti, vnde rationem reddemus Deo de diſpenſatione noſtra.*
Ezech 33 (right margin, beside "ex me. In eo cùm dixero peccatori")

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Articulo ſuperiùs indicato in Reſponſione ad primum. *In correctione fraterna* (inquit) *quæ ad omnes pertinet, grauior eſt cura Prælatorum. Sicut enim temporalia beneficia potiùs debet aliquis exhibere illis quorum curam temporalem habet, ita etiam beneficia ſpiritualia, puta correctionem, doctrinam, & alia huiuſmodi, magis debet exhibere illis, qui ſunt ſuæ ſpirituali curæ commiſſi. Non ergo intendit S. Hieronymus dicere, quod ad ſolos Sacerdotes pertineat præceptum de correctione fraterna, ſed quòd ad hos ſpecialiter pertinet.*

REGVLA XLII.

Correptionem fraternam Prælatis etiam ſuis ſubditi debent, ſeruatâ debitâ reuerentiâ, & manſuetudine.

ITa docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 33. Articulo 4. *Correctio* (inquit) *quæ eſt actus Iuſtitiæ per coërcitionem pœnæ, non competit ſubdito reſpectu Prælati: Sed Correctio fraterna, quæ eſt actus charitatis, pertinet ad vnumquemque reſpectu cuiuslibet perſonæ, ad quam charitatem debet habere, ſi in ea aliquid corrigibile inueniatur* ∴ *Sed in correptione quâ ſubditi corrigunt Prælatos, debet modus congruus adhiberi, vt ſcilicet non cùm proteruia, & duritiâ, ſed cùm manſuetudine, & reuerentiâ corripiantur. Vnde Apoſtolus* 1. ad Timotheum 5. SENIOREM *ne increpaueris, ſed obſecra, vt patrem*. Hinc *Dionyſius* Demophilum Monachum reprehendit, quia Sacerdotem irreuerenter correxerat, atque è Templo eiecerat; ad ipſumque ſcribit: *Nefas eſt Sacerdotem à Miniſtris, & Monachis reprehendi*, publicè ſcilicet ac proteruè. Quod *Innocentius III.* confirmat Cap. *Cùm ex iniuncto*, Extra, *De Hæreticis*, dicens: Aliud eſſe, *Fratrem in ſe peccantem occultè corripere; Quod quiſque tenetur efficere ſecundùm Regulam Euangelicam*: & aliud eſſe, *Patrem ſuum delinquentem reprehendere manifeſtè: Quod vtique nulli licet ſecundùm Euangelicam Veritatem.*

Nec etiam quilibet è vulgo Superioris correptionem temerè debet vſurpare, ſed perſonas digniores, ætate, pietate, prudentiâ grauiores, & inſigniores, Prælatiſque magis familiares admonere, quæ correptionis officium Prælatis impendere poſſint ac velint. Cùm autem aliquis Prælatum ex charitate monet, non propterea ſe maiorem, aut meliorem exiſtimat, ſed auxilium impertitur ei, qui *Quantò in loco ſuperiore; tantò in periculo maiore verſatur*, vt ait: *S. Auguſtinus*, in Regula.

R E G V L A XLIII.

Vbi periculum fidei immineret, Prælati à ſubditis, etiam publicè urguendi eſſent.

VErba ſunt *S. Thomæ*, in Reſponſione ad ſecundum; vbi id probat exemplo S. Pauli, qui tametſi S. Petro Apoſtolorum Principi ſubditus eſſet, *Propter imminens periculum ſcandali circa fidem, Petrum publicè arguit*. Vnde *S. Auguſtinus*, Epiſtola 82. aliàs 19. ait: *Ipſe verò Petrus, quod à Paulo fiebat vtiliter libertate charitatis, ſanctæ ac benignæ pietate humilitatis accepit: Atque ita rarius, & ſanctius exemplum poſteris præbuit, quo non dedignarentur, ſicubi fortè recti tramitem reliquiſſent, etiam à poſterioribus corrigi; quàm Paulus, quo confidenter auderent etiam Maioribus pro defendenda euangelica veritate, ſaluâ fraternâ charitate reſiſtere.*

R E G V L A XLIV.

Peccator fraternæ Correptionis officium impendens alteri, non peccat: Præcedente tamen peccato ſuo emendationi Proximi impedimentum affert.

NOn peccare peccatorem, qui alterum corripit, Inde probat *S. Thomas* Articulo 3. quod peccatum non tollat omninò rectum iudicium rationis, ſecundùm quod ad aliquem pertinet, vt alterum corrigere poſſit à rectà ratione, Deique lege deuiantem. Et certè peccatum neminem diſpenſat ab obligatione diuinorum præceptorum: Diuinum autem eſt de correptione fraternâ præceptum; Quod proinde peccatorem obligat, ſicut præceptum de eleemoſyna corporali, vrgente neceſſitate extrema proximi, cuius ſalus in diſcrimine fortè verſatur, niſi ipſum corripiat; ſiue quem tenetur ex officio corripere.

Quod verò præcedens peccatum corripientis, ſi notum ſit, impedimentum afferat eius, quem corripit, emendationi, tribus rationibus probat *S. Thomas*. Primò, quia peccato præcedente indignus redditur, qui alium corripiat, *præcipuè ſi maius peccatum commiſerit*. Vnde Chriſtus Matthæi 7. ait: *Eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis eijcere feſtucam de oculo fratris tui*. Quam Domini ſententiam *S. Hieronymus* ita commentatur: *De his loquitur, qui cùm mortali crimine teneantur obnoxij, minora peccata fratribus non concedunt.*

Secundò, redditur indebita correptio *propter ſcandalum*, quod ex ea ſequitur, ſi peccatum corripientis manifeſtum ſit; quia videtur quòd ex charitate non corrigat, ſed potiùs ad oſtentationem.

Tertiò, *propter ſuperbiam corripientis, in quantum ſcilicet aliquis propria peccata paruipendens, ſe ipſum proximo præfert in corde ſuo, peccata eius auſterâ ſeueritate dijudicans, ac ſi ipſe eſſet iuſtus*. Vnde *S. Auguſtinus*, Libro 2. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 19. ait: *Accuſare vitia, officium eſt bonorum virorum, & beneuolorum: Quod cùm mali faciunt, alienas partes agunt ∴ Et ideò piè cautèque vigilandum eſt, vt cum aliquem reprehendere, vel obiurgare nos neceſſitas coëgerit, primum cogitemus vtrum ſit tale vitium quòd nunquam habuimus, vel quo iam caruimus: Et ſi nunquam habuimus, cogitemus nos homines eſſe, & habere potuiſſe: Si verò habuimus, & non habemus, tangat memoriam communis infirmitas, vt illam reprehenſionem aut obiurgationem non odium, ſed miſericordia præcedat: Vt ſiue ad correctionem eius, propter quem id facimus, ſiue ad peruerſionem valuerit, (nam incertus eſt exitus:) Nos tamen de ſimplicitate oculi noſtri ſecuri ſimus. Si autem cogitantes noſmetipſos inuenerimus in eo eſſe vitio, in quo eſt ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque obiurgemus: Sed tamen congemiſcamus; & non illum ad obtemperandum nobis, ſed ad pariter conandum inuitemus*. Ex quibus colligit *S. Thomas*, quod *Si peccator cùm humilitate corripiat delinquentem, non peccat, nec ſibi nouam condemnationem acquirit, licet per hoc, vel in conſcientiâ fratris, vel ſaltem in ſua, pro peccato præterito condemnabilem ſe oſtendat*. Vnde Apoſtolus ad Romanos Cap. 2. ait: *In quo iudicas alterum, te ipſum condemnas: Eadem enim agis, quæ iudicas.*

R E G V L A XLV.

Omiſſio Correptionis fraternæ peccatum eſt, ſi quis illam omittit ex metu, vel cupiditate cùm ad illam tenetur ex Officio, aut extrema neceſſitas proximi poſtulat tam ſalutare remedium.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 33. Articulo 2. in Reſponſione ad tertium. *Prætermittitur* (inquit) *fraterna correctio cùm peccato mortali, quando formidatur iudicium vulgi, & carnis excruciatio, vel peremptio, dum tamen hæc ita dominentur in animo, quod fraternæ charitati præponantur. Et hoc videtur contingere, quando aliquis probabiliter præſumit de aliquo delinquente, quod poſſet eum à peccato retrahere, & tamen propter timorem, vel cupiditatem prætermittit.*

Quam doctrinam hauſerat *S. Thomas* ex *S. Auguſtino*, Libro 1. *De Ciuitate Dei* Cap. 9. cuius hæc ſunt verba: *Illud eſt culpabile, quod hi, qui diſſimiliter viuunt, & à malorum factis abhorrent, parcunt tamen peccatis alienis, quæ dedocere aut obiurgare deberent, dum eorum offenſiones cauent, ne ſibi noceant in his rebus, quibus licitè boni atque innocentes vtuntur; ſed cupidius, quam oportebat eos, qui in hoc mundo peregrinantur, & ſpem ſupernæ patriæ præ ſe gerunt. Non ſolùm quippè infirmiores vitam ducentes coniugalem, filios habentes, vel habere quærentes, domos ac familias poſſidentes, multa temporalia, multa terrena, libenter adipiſcuntur, & moleſtè amittunt, propter quæ non audent offendere homines, quorum ſibi vita contaminatiſſima, & conſceleratiſſima diſplicet: Verum etiam hi, qui ſuperiorem vitæ gradum tenent, nec coniugalibus vinculis irretiti ſunt, & victu paruo ac tegumento vtuntur, plerumque ſuæ famæ ac ſaluti conſulentes, dum inſidias atque impetus malorum timent, ab eorum reprehenſione ſeſe abſtinent. Et quamuis non in tantùm eos metuant, vt ad ſimilia perpetranda quibuslibet eorum terroribus atque improbitatibus cedant: Ea ipſa tamen, quæ cùm eis non perpetrant, nolunt plerumque corripere, cum fortaſſe poſſint aliquos corripiendo corrigere; ne, ſi non potuerint, ſua ſalus ac fama in periculum exitiúmque perueniat: Nec ea conſideratione quâ ſuam famam ac ſalutem vident eſſe neceſſariam vtilitati erudiendorum hominum; ſed ea potiùs infirmitate, quâ delectat lingua blandiens, & humanus dies, & reformidatur vulgi iudicium, & carnis excruciatio, vel peremptio; hoc eſt, propter quædam cupiditatis vincula, non propter officia charitatis.*

R E G V L A XLVI.

Omiſſio Correptionis fraternæ veniale peccatum eſt, cùm timor, & cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corripienda delicta fratris.

VErba ſunt *S. Thomæ*, loco ſuperius indicato: Vbi tamen veniale peccatum eſſe docet, modò quis non ita ſit affectus, vt, *Si ei conſtaret, quod fratrem poſſet à peccato retrahere, propter timorem, vel cupiditatem omitteret; quibus in animo ſuo præponit charitatem fraternam. Et hoc modo quandoque viri ſancti negligunt corrigere delinquentes*. De quibus *S. Auguſtinus*, Libro 1. *De Ciuitate Dei*, Cap. 9. *Plerumque* (inquit) *ab eis*, (nempè flagitioſis, & impijs,) *docendis, admonendis, aliquando etiam obiurgandis, & corripiendis malè diſſimulatur; vel cùm laboris piget, vel cùm eorum os coram verecundamur offendere; vel cùm inimicitias deuitamus, ne impediant, & noceant in iſtis temporalibus rebus, ſiue quas adipiſci adhuc appetit noſtra cupiditas, ſiue quas amittere formidat infirmitas: Ita vt, quamuis bonis vita malorum diſpliceat, & ideò cum eis non incidant in illam damnationem, quæ poſt hanc vitam talibus præparatur; tamen quia propterea peccatis eorum damnabilibus parcunt, dum eos in ſuis licet leuibus, & venialibus metuunt, iure cùm eis temporaliter flagellentur, quamuis in æternum minimè puniantur. Iure iſtam vitam, quando diuinitus affliguntur cùm eis, amaram ſentiunt, cuius amaro dulcedinem peccantibus eis amari eſſe noluerunt*. Et infrà: *Nec ideò tamen ab huiuſcemodi culpa penitus alienus eſt, qui licet Prepoſitus non ſit, in eis tamen quibus vitæ huius neceſſitate coniungitur, multa monenda, vel arguenda nouit, & negligit, deuitans eorum offenſiones, propter illa quibus in hac vitâ non indebitis vtitur, ſed plus quam debuit delectatur.*

R E-

REGVLA XLVII.

Nemo tenetur peccatores quærere quos corripiat, aut in aliorum vitam inquirere: Sed præceptum Correptionis fraternæ ſatis implet, ſi obuios & coram ſe peccantes corripiat. Superiores tamen diligentiùs ſcrutari tenentur vitam ſubditorum, & inquirere ſi quid in ea correptione dignum eſt.

HAnc Regulam rurſus tradit *S. Thomas*, in Reſponſione ad quartum. *Illud* (inquit) *quod debetur alicui determinatæ & certæ perſonæ, ſiue ſit bonum corporale, ſiue ſit ſpirituale, oportet quòd ei impendamus, non exſpectantes quòd nobis occurrat, ſed debitam ſollicitudinem habentes vt eum inquiramus. Vnde ſicut ille qui habet pecuniam creditoris, debet eum requirere, cùm tempus fuerit, vt ei debitum reddat; ita qui habet ſpecialiter curam alicuius, debet eum quærere ad hoc quòd eum corrigat de peccato. Sed illa beneficia, quæ non debentur certæ perſonæ, ſed communiter omnibus proximis, ſiue corporalia, ſiue ſpiritualia, non oportet nos quærere quibus impendamus; ſed ſufficit quòd impendamus eis qui nobis occurrunt. Hoc enim quaſi pro quadam ſorte habendum vt Auguſtinus dicit Lib. 1. De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 8. Vnde idem Sanctus Doctor Serm. 82. aliàs 16. *De Verbis Domini*, Cap. 1. ait: *Admonet nos Dominus noſter non negligere inuicem noſtra peccata, non quærendo quid reprehendas, ſed videndo quid corrigas.* Alioquin efficeremur exploratores vitæ aliorum, contra id quod dicitur Prouerb. 24. *Ne quæras impietatem in domo Iuſti, & non vaſtes requiem eius.*

REGVLA XLVIII.

Cùm de nullius emendatione deſperandum ſit, quàmdiu in hac mortali vita conſtitutus eſt, nemini quantumuis obdurato negandum eſt fraternæ Correptionis officium.

ITa docet *S. Auguſtinus*, Libro *De Correptione & Gratia*, Cap. 15. *Neſcientes* (inquit) *quis pertineat ad Prædeſtinatorum numerum, quis non pertineat: Sic affici debemus charitatis affectu, vt omnes velimus ſaluos fieri. Hoc quippe fit cùm ſingulos quoſque, vt occurrerint eum quibus id agere valeamus, ad hoc conamur adducere, vt iuſtificati ex fide pacem habeant ad Deum.∴ Ac per hoc quia & corripiendo nihil aliud debemus agere, niſi vt ab iſta pace, quæ eſt ad Deum, non recedatur, aut ad eam qui receſſerat reuertatur, nos agamus ſine deſperatione quod agimus. Si filius pacis eſt quem corripimus, requieſcet ſuper eum pax noſtra: Sin autem, ad nos reuertetur.* Et paulò poſt: *Proinde quantùm ad nos pertinet, qui prædeſtinatos à non prædeſtinatis diſcernere non valemus, & ob hoc omnes ſaluos fieri velle debemus; omnibus ne pereant, vel ne alios perdant, adhibenda eſt à nobis medicinaliter ſeuera correptio: Dei eſt autem illis eam facere vtilem, quos ipſe præſciuit & prædeſtinauit conformes imaginis Filij ſui. Si enim aliquando timore non corripimus, ne aliquis inde pereat: Cur non etiam timore corripimus, ne aliquis inde plus pereat? Neque enim dilectionis viſcera maiora geſtamus quàm bea-*

1 Theſſal. 5. „ *tus Apoſtolus, qui dicit*, Corripite inquietos, conſola- „ nimi puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſto- „ te ad omnes, Videte ne quis malum pro malo alicui „ reddat. *Vbi intelligendum eſt tunc potiùs malum pro malo reddi, ſi corripiendus non corripitur, ſed prauâ diſſimulatione negligitur.* Iuſtè autem corripiuntur qui non obediunt Deo, tametſi abſque eius gratiâ obedire non poſſint. Hinc *S. Auguſtinus* Cap. 6. eiuſdem Libri: *Corripiatur* (inquit) *origo damnabilis, vt ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur: Si tamen qui corripitur filius eſt promiſſionis, vt ſtrepitu correptionis forinſecus inſonante ac flagellante, Deus in illo intrinſecùs occultâ inſpiratione operetur & velle. Si autem iam regeneratus & iuſtificatus in malam vitam ſuâ voluntate relabitur, certè iſte non poteſt dicere, Non accepi; Quia acceptam gratiam Dei ſuo in malum libero amiſit arbitrio. Qui ſi correptione compunctus ſalubriter ingemit, & ad ſimilia bona opera vel etiam meliora reuertitur: Nempe hic apertiſſimè vtilitas correptionis apparet. Sed per hominem correptio ſiue ex charitate ſit, ſiue non ſit, tamen vt correpto proſit, nonniſi per Deum ſit.*

REGVLA XLIX.

Omittenda eſt fraterna Correptio, ſi probabile ſit illi qui corripitur nihil profuturam, immò illius occaſione in noua crimina ruiturum.

FInis enim correptionis fraternæ eſt emendatio delinquentis, non coactione, ſed admonitione ſimplici procurata. *Et ideò vbi probabiliter æſtimatur quòd peccator admonitionem non recipiat, ſed ad peiora labatur, eſt ab eiuſmodi correctione deſiſtendum*, (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 33. Articulo 6.) Eáque doctrina eſt *S. Auguſtini*, Libro 1. *De Ciuitate Dei*, Cap. 9. vbi ait, à corripiendis malè agentibus abſtinere, vbi metuitur *Ne deteriores ex hoc efficiantur, eſſe conſilium charitatis*. Hinc Salomon ait Prouerb 9. *Noli arguere deriſorem, ne oderit te.* Quæ verba *S. Gregorius* Lib. 8. *Moralium*, Cap. 24. ſic explicat: *Neque enim Iuſto timendum eſt, ne deriſor, cùm corripitur, contumelias inferat, ſed ne tractus ad odium peior fiat.*

REGVLA L.

Omittenda non eſt correctio iudiciaria, ſeu quæ vim habet cogendi, & pertinet ad Prælatos, etſi probabile ſit non profuturam ei qui corrigitur.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, ibidem. *Correctio* (inquit) *pertinens ad Prælatos, quæ ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactiuam, non eſt dimittenda propter turbationem eius qui corripitur; tum quia ſi propria ſponte emendari nolit, cogendus eſt per pœnas, vt peccare deſiſtat: Tum etiam quia ſi incorrigibilis ſit, bono communi per hoc prouidetur, dum ſeruatur ordo iuſtitiæ, & vnius exemplo alij deterrentur. Vnde Iudex non prætermittit ferre Sententiam condemnationis in peccantem propter timorem turbationis ipſius, vel etiam amicorum eius.*

Idem confirmat Canon, *Ipſa pietas*, Cauſa 23. Quæſtione 4. ſumptus ex *S. Auguſtino*, cuius hæc ſunt verba: *Moleſtus eſt & Medicus furenti phrenetico, & pater indiſciplinato Filio; ille ligando, iſte cædendo, ſed ambo diligendo. Si autem illos negligant, & perire permittant, iſta potiùs manſuetudo falſa, crudelis eſt.* Epiſt. 183. aliàs 50.

Et Canon, *Quid faciat*, ex eiuſdem verbis contextus: *Quid faciat Eccleſiæ medicina, ſalutem omnium maternâ charitate conquirens, tamquam inter phreneticos & lethargicos æſtuans? Numquid contemnere, numquid deſiſtere vel debet, vel poteſt? Vtriſque ſit neceſſe eſt moleſta, quia neutris eſt inimica. Nam & phrenetici nolunt ligari, & lethargici nolunt excitari: Sed perſeuerat diligentia charitatis, phreneticum caſtigare, lethargicum ſtimulare, ambos amare. Ambo offenduntur, ſed ambo diliguntur; ambo moleſtati, quamdiu ægri ſunt indignantur, ſed ambo ſanati gratulantur.* Epiſt. 89. aliàs 67.

Idem confirmatur ex Canone, *Ea vindicta*, qui ex *S. Auguſtino* pariter deſcriptus eſt, Libro 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 20. *Neque* (inquit) *ea vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet: Etenim ipſa enim pertinet ad miſericordiam; nec impedit illud propoſitum, quo quiſque paratus eſt ab eo quem correctum eſſe vult, plura perferre. Sed huic vindictæ referendæ non eſt idoneus, niſi qui odium quo ſolent flagrare qui ſe vindicare deſiderant, dilectionis magnitudine ſuperauerit. Non enim metuendum eſt ne odiſſe paruulum filium parentes videantur, cùm ab eis vapulat peccans, ne peccet vlteriùs. Et certè perfectio dilectionis ipſius Dei Patris imitatione nobis proponitur, cùm in ſequentibus dicitur*, Dili- „ gite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos: „ Matth. 5. Prouer. 3. & tamen *de ipſo dicitur per Prophetam*. Quem enim „ diligit Dominus corripit, flagellat autem omnem fi- „ lium quem recipit.∴ *Non ergo quæritur niſi vt & ille vindicet, cui rerum ordine poteſtas data eſt; & ea voluntate vindicet quâ pater in paruulum filium, quem per ætatem odiſſe non poteſt. Hinc enim aptiſſimum exemplum ducitur, quo ſatis appareat peccatum amore potiùs vindicari, quàm impunitum relinqui, vt illum in quem vindicat non pœnâ miſerum, ſed correctione beatum velit: Paratus tamen, ſi opus ſit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult eſſe correctum, ſiue iam eum habeat poteſtatem coercendi, ſiue non habeat. Magni autem & ſancti*

viri,

viri, qui iam optimè ſcirent, mortem iſtam, quæ animam diſſoluit à corpore, non eſſe formidandam, ſecundùm eorum tamen animum qui illam timerent, nonnulla peccata morte puniuerunt, quòd & viuentibus vtilis metus incuteretur, & illis qui morte puniebantur, non ipſa mors noceret, ſed peccatum, quod augeri poſſet, ſi viuerent. Non temerè illi iudicabant, quibus tale iudicium donauerat Deus. Inde eſt quòd Elias multos morte affecit, & propria manu, & igne diuinitus impetrato: Quod & alij multi magni & diuini viri eodem Spiritu conſulendi rebus humanis non temerè fecerunt. 3. Reg. 18. 4. Reg. 1. Lucæ 9. *De quo Elia cùm exemplum dediſſent Diſcipuli, Domino commemorantes quòd ab eo factum ſit, vt etiam ipſis daret poteſtatem petendi de cœlo ignem ad conſumendum eos qui ſibi hoſpitium non præberent, reprehendit in eis Dominus non exemplum Prophetæ Sancti, ſed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus, animaduertens eos non amare correctionem, ſed odio deſiderare vindictam.*

REGVLA LI.

Quamuis probabile ſit Correptionem non ſtatim profuturam, ſed odioſam & ingratam fore, ſi tamen aliquando vtilem fore ſpes ſit, nequaquam omittenda eſt.

HAnc Regulam tradit *S. Auguſtinus*, Epiſtola 210. aliàs 87. *Diſſenſiones* (inquit) *numquam debent amari; ſed aliquando tamen aut à charitate naſcuntur, aut charitatem probant. Quis enim facilè inuenitur qui velit reprehendi; & vbi eſt ille ſapiens de quo dictum eſt*, Corripe ſapientem, & amabit te? Prouer. 9. *Numquid tamen ideò non debemus reprehendere & corripere fratrem, ne ſecurus tendat in mortem? Solet enim fieri, & frequenter accidit, vt ad horam contriſtetur cùm reprehenditur, & reſiſtat, & contendat; & tamen poſtea conſideret ſecum in ſilentio, vbi nemo eſt niſi Deus & ipſe, nec timet diſplicere hominibus, quia corripitur; ſed timet diſplicere Deo, quia non corrigitur, & deinceps non faciat illud, in quo iuſtè reprehenſus eſt, & quantùm odit peccatum ſuum, tantùm diligat fratrem, quem ſenſit hoſtem peccati ſui. Si autem de illo numero* „ *eſt, de quo dictum eſt*, Corripe ſtultum, & adijciet vt Ibidem. „ oderit te; *non de charitate illius diſſenſio naſcitur, ſed tamen charitatem reprehenſoris ſui exercet & probat; quia non ei rependitur odium, ſed dilectio quæ cogit reprehendere, imperturbata perdurat, etiam cùm ille qui reprehenſus eſt, odit.* Atque id ſignificare videtur Apoſtolus ad *Timotheum* ſcribens Epiſtola 2. Cap. 4. *Inſta opportunè, importunè: Argue, obſecra, increpa, in omni patientiâ & doctrinâ.* Quam Apoſtoli ſententiam *S. Auguſtinus* in Cap. 6. Epiſtolæ ad *Galatas* ſic exponit: *Inſta opportunè; quòd ſi hoc modo non proficis, importunè: ita vt in opportunitatem omninò non deſeras, & ſic accipias quod dictum eſt*, importunè, *vt illis videaris opportunus, qui non libenter audit quæ dicuntur in eum: Tu tamen ſcias hoc illi eſſe opportunum & dilectionem curamque ſanitatis eius animo teneas manſueto, modeſto, & fraterno. Multi enim poſtea cogitantes quæ audierint, & quàm iuſta audierint, ipſi ſe grauiùs & ſeueriùs arguerunt; & quamuis perturbationes à Medico viderentur abſcedere, paulatim verbi vigore in medullas penetrante, ſanati ſunt: Quòd non fieret, ſi ſemper exſpectaremus periclitantem putreſcentibus membris, quando eum liberet aut vri, aut ſecari. Quod nec ipſi corporis Medici attendunt, qui terrenæ mercedis intuitu curant. Quotus enim quiſque reperitur, qui ferrum eorum aut ignem non ligatus expertus ſit? Cùm & illi rariores ſint, qui volentes ligati fuerint? Plures enim reſiſtentes, & mori ſe male clamantes, quàm illo curari modo, vix linguâ ipsâ eorum relictâ liberâ, omnibus membris conſtrinxerunt; neque ad reluctantis, ſed ad ipſius artis arbitrium: Quorum tamen vocibus conuicijſque dolentium nec commouetur curantis animus, nec quieſcit manus. Medicinæ autem cæleſtis Magiſtri, aut per odiorum trabem cernere ſtipulam in oculo fratris volunt, aut tolerabiliùs mortem videre peccantis, quàm verbum indignantis audire: Quod non ita accidiſſet, ſi tam ſanum animum curando alterius animo adhiberemus, quàm ſanis manibus illi Medici aliena membra pertractant.*

REGVLA LII.

Cùm peccatum occultum, & ſoli peccanti, ac ei in quem peccatur, noxium eſt, ſecreta admonitio denunciationi præmitti neceſſariò debet.

SIc enim præcipit Chriſtus, Matthæi 18. *Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum vel duos, vt in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ.* Hic eſt ordo fraternæ correptionis à Chriſto præſcriptus, qui proinde peruerti ſine graui peccato non poteſt. Cuius quidem ordinis duplex ratio eſt, prima, vt honori ac famæ proximi peccantis conſulatur, Altera ne correptio ſit ipſi occaſio ruinæ: potiùs quàm ſtimulus ad emendationem. Hinc *S. Hieronymus*, commentario in Cap. 18. S. Matthæi, ait: *Corripiendus eſt frater ſeorſum, ne ſi ſemel pudorem ac verecundiam amiſerit, remaneat in peccato.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Auguſtinus*, *Sermone* 82. aliàs 16. *De Verbis Domini*, Cap. 4. *Corripe eum* (inquit) *inter te & ipſum ſolum, intendens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum ſuum, & quem vis facere correctiorem, facis peiorem.* Et Cap. 7. *Quia ſecretum fuit quando in te peccauit, ſecretum quære, cùm corrigis quod peccauit. Nam ſi ſolus noſti quia peccauit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es correptor, ſed proditor. Attende quemadmodum vir iuſtus Ioſeph, tantò flagitio quod de vxore fuerat ſuſpicatus, tantâ benignitate pepercit, antè quàm ſciret vnde illa conceperat: Quia grauidam ſenſerat, & ſe ad illam non accepiſſe nouerat. Reſtabat itaque certa adulterij ſuſpicio: Et tamen quia ipſe ſolus ſenſerat, ipſe ſolus ſciebat, quid de illo ait Euangelium?* Ioſeph autem cùm eſ- „
ſet vir iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè „ Matth. 1.
dimittere eam . . . . *Sic agamus, & ſic agendum eſt, non ſolùm quando in nos peccatur, ſed quando peccatur ab aliquo, vt ab altero neſciatur. In ſecreto debemus corripere, in ſecreto arguere, ne volentes publicè arguere, prodamus hominem.*

Idem confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 33. Art. 7. *Quædam ſunt peccata* (inquit) *quæ ſolùm ſunt in malum peccantis, & eius in quem peccatur; quia à peccante ſolus læditur, ſaltem ex notitiâ: & tunc ad hoc ſolùm tendendum eſt vt fratri peccanti ſubueniatur. Et ſicut Medicus corporalis ſanitatem ægroto confert, ſi poteſt, ſine alicuius membri abſciſſione: Si autem non poteſt, abſcindit membrorum minùs neceſſarium, vt vita totius conſeruetur; ita etiam ille qui ſtudet emendationi fratris, debet, ſi poteſt, ſic emendare fratrem, quantùm ad conſcientiam, vt fama eius conſeruetur, quæ quidem eſt vtilis ipſi peccanti, non ſolùm in temporalibus, in quibus quantùm ad multa homo patitur detrimentum, amiſsâ famâ; ſed etiam quantum ad ſpiritualia, quia præ timore infamiæ multi à peccato retrahuntur. Vnde quando ſe infamatos conſpiciunt, irrefrenatè peccant. Sed quia conſcientia præferenda eſt famæ; voluit Dominus, vt ſaltem cum diſpendio famæ, fratris conſcientia per publicam denunciationem à peccato liberetur:* Si nimirum priuata admonitio non profuerit. *Vnde patet, de neceſſitate præcepti eſſe, quòd ſecreta admonitio publicam denunciationem præcedat.*

REGVLA LIII.

Cùm peccatum occultum eſt, ſed tamen vergens in nocumentum aliorum, ſiue corporale, ſiue ſpirituale, ſtatim denunciandum eſt abſque Monitione priuata.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, loco mox indicato. *Quædam peccata* (inquit) *occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum, vel corporale vel ſpirituale, putà, ſi aliquis occultè tractet quomodo ciuitas tradatur hoſtibus: Vel ſi Hæreticus priuatim homines à fide auertat: Et quia ille qui ſic occultè peccat, non ſolùm in te peccat, ſed etiam in alios, oportet ſtatim procedere ad denunciationem, vt huiuſmodi nocumentum impediatur: Niſi fortè aliquis firmiter exiſtimaret quòd ſtatim per ſecretam admoni-*

tio-

tionem poſſet huiuſmodi mala impedire. Sed vbi de crimine Hæreſeos, aut læſæ Maieſtatis agitur, vix fieri poteſt, vt certò & aſque periculo erroris exiſtimetur, mala hinc imminentia per ſecretam admonitionem auerti poſſe. Cùm enim Hæretici pertinaces ſint, nec Eccleſiam audire parati, quomodo priuatim monentem ita audient vt emendentur? Deinde, *Sermo eorum vt cancer ſerpit*, (inquit Apoſtolus 2. *ad Timotheum* 2.) Atque (vt ait *S. Leo* Sermone 15. ſiue quinto De ieiunio decimi Menſis,) *Humiliter irrepunt, blandè capiunt, molliter ligant, latenter occidunt.* Quam ob rem ſtatim Epiſcopis, vel Inquiſitoribus (vbi viget Hæreticæ prauitatis Inquiſitio) nulla præuia monitione ſunt denunciandi. Vnde *S. Leo* ibidem ait: *Illud quoque vos, dilectiſſimi, obſecrans moneo, vt ſi cui veſtrûm innotuerit, vbi habitent, vbi doceant, quos frequentet, & in quorum ſocietate requieſcant, noſtræ Solicitudini fideliter indicetis: Quia parum prodeſt vnicuique quod protegente Spiritu-Sancto ab iſtis ipſe non capitur, ſi cùm alios capi intelligit, non mouetur, Contra communes hoſtes pro ſalute communi, vna omnium debet eſſe vigilantia: Ne de alicuius membri vulnere etiam alia poſſint membra corrumpi: & qui tales non prodendos putant, in Iudicio Chriſti inueniantur rei de ſilentio, etiamſi non contaminantur aſſenſu.* Denunciandi ſunt pariter, ſine præuia monitione, magi, ſortilegi, venefici, læſæ Maieſtatis rei; vnde *S. Thomas*, loco mox indicato, in Reſponſione ad tertium ait: *Quando imminet periculum multitudinis, non habent ibi locum hæc verba Domini*, Corripe illum inter te & ipſum ſolum: *Quia tunc frater peccans, non peccat in te tantum.* Et in Quæſtionibus Diſputatis, Quæſtione *De Correptione fraterna*, Articulo 2. in Reſponſione ad ſeptimum: *Non in omni peccato debet homo procedere ad accuſationem* (inquit) *ſed ſolùm in illis peccatis, ex quibus in promptu eſt, vt proueniat periculum multitudini, vel ſpirituale, vel corporale. Tunc enim poteſt homo ad accuſationem procedere monitione non præcedente, ſi hoc exigat vtilitas communis, quia bonum commune præferendum eſt bono priuato.* Eòque ſpectat illud Tertulliani: *Contra publicos hoſtes, & Maieſtatis reos, omnis homo miles eſt.*

Et in Reſponſione ad decimum: *In talibus, in quibus mora denunciationis eſt periculoſa non oportet exſpectare admonitionem, ſed ſtatim procedere ad denunciatioem. Nec hoc eſt contra præceptum Chriſti, propter duo: Primò quidem quia peccatum iſtud, quod vergit in periculum multorum, non eſt ſolùm in te, ſed eſt in multos: Dominus autem dicit*, Si peccauerit in te frater tuus: *Secundò, quia Dominus non loquitur de culpâ futurâ cauendâ, ſed de culpâ præteritâ iam commiſſâ.*

Et Quodlibeto 11. Quæſtione 10. Articulo 1. *Oportet ordinem fraternæ correctionis ſumere ſecundùm ordinem charitatis: Ordo autem charitatis eſt, vt quis bono proximi præferat commune bonum: item vt velis bonum proximi & conſcientiæ & famæ; & in his magis velis bonum conſcientiæ, quando vtrumque haberi non poteſt. Et ideò his conſideratis, credo quòd ſi eſſet aliquod peccatum (carnale ſeu ſpiritale) quod vergeret in detrimentum multitudinis, ſtatim eſt reuelandum; cùm præponderet bonum commune in ordine charitatis bono proximi; ſiue ſit famæ, ſiue conſcientiæ: Quando verò non timetur multitudinis detrimentum, tunc debet quis vtrumque cuſtodire, ſcilicet bonum famæ & conſcientiæ, corrigendo occultè inter ſe & ipſum.*

REGVLA LVI.

Contra fraternæ Correptionis ordinem non peccat, qui peccatum occultum fratris denunciat Prælato, non quidem vt iudici, ſed vt patri, ad Officium charitatis maiori quadam efficaciâ exequendum, priùs quam triſtes adhibeat.

HAnc Regulam adſtruit *S. Auguſtinus*, in Regula. *Nec vos* (inquit) *indicetis eſſe maleuolas, quando hoc indicatis. Magis quippe innocentes non eſtis, ſi Sorores veſtras, quas indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis. Si enim Soror tua vulnus haberet in corpore, quod vellet occultari, dum timeret ſecari, nonne crudeliter abs te ſileretur, & miſericorditer indicaretur? Quantò ergo potiùs eam debet manifeſtare, ne perniciosiùs putreſcat in corde? Sed antequam alijs demonſtretur, per quas conuincenda eſt ſi negauerit, Præpoſitæ debet oſtendi, ſi admonita neglexerit, corrige, ne fortè poſſit ſecretiùs correpta non innoteſcere cæteris. Si autem negauerit, tunc neganti adhibendæ ſunt aliæ, vt iam coram omnibus poſſit, non ab vna teſte argui, ſed à duabus tribúſue conuinci.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Quodlibeto 11. Quæſtione 10. Articulo 2. *Vtrum* (inquit) *ſtatim cùm quis ſcit fratrem ſuum peccaſſe, debeat denunciare Prælato, dico quòd in his diſtinguendum eſt de conditionibus ſubditi & Prælati. Nam ſi ego ſcio, quòd frater per me corrigetur, tunc non debeo hoc denunciare Prælato: Si autem videtur quòd hoc melius fiat per Prælatum, & Prælatus nihilominus ſit pius, diſcretus, & ſpiritualis, non habens rancorem ſeu odium aduerſùs illum ſubditum, tunc licitè poteſt hoc denunciare ipſi; & tunc non dicit Eccleſiæ, quia non dicit ei ſicut Prelato, ſed ſicut perſonę proficienti ad correctionem proximi & emendam. Sed quia propter diuerſas conditiones Prælatorum & ſubditorum non poteſt in hoc dari generale iudicium: (quia aliquando vel Prælatus mouetur ad odium aduerſùs ſubditum, vel ſubditus non bene ferret verba Prælati:) Ideò tenendum eſt hoc pro regula, quod in omnibus iſtis ſemper ſeruanda eſt charitas, & quod melius & magis expedire videtur: Et ſi hoc intendat, (ſcilicet emendam proximi) ac ſeruet, quantùm poteſt, bonum charitatis, tunc denunciando non peccat: Si verò denunciet cuicumque perſonæ hoc ex malitia, & vt proximus confundatur, vel deprimatur, tunc denuncians ſiue accuſans peccat mortaliter.*

Et in Reſponſione ad primum: *Si ſtatim aliquis referat Prælato*, (præmiſſa tamen admonitione fraternâ,) *& adhibens debitas circumſtantias, & conſiderans magis expedire, non facit contra præceptum Euangelij; quia non dicit hoc Eccleſiæ, ſed perſonæ proficienti: & ideò non peccat mortaliter.*

REGVLA LVII.

Prælato in Viſitatione præcipienti, vt qui certarum criminum reos nouerit, illos denunciet, vbi nullus eſt Accuſator, nec publica præceſſit infamia, quæ inquiſitioni det locum, ſubditi parere non tenentur contra fraternæ Correptionis ordinem.

MAgis enim obedire oportet Deo quàm hominibus; nec obligat Superioris præceptum contra ius naturale & Euangelium. Vnde *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 33. Articulo 7. in Reſponſione ad quintum, ait: *Prælato non eſt obediendum contra præceptum diuinum, ſecundùm illud Actuum* 5. Obedire " oportet Deo magis quàm hominibus. *Et ideò quan-* " *do Prælatus præcipit, vt ſibi dicatur quod quis ſciuerit corrigendum, intelligendum eſt præceptum ſanè, ſaluo ordine fraternæ correctionis, ſiue præceptum fiat communiter ad omnes, ſiue ad aliquem ſpecialiter. Sed ſi Prælatus expreſsè præciperet contra hunc ordinem à Domino inſtitutum, & ipſe peccaret præcipiens, & ei obediens, quaſi contra præceptum Domini agens. Vnde non eſſet ei obediendum, quia Prælatus non eſt iudex occultorum, ſed ſolus Deus. Vnde non habet poteſtatem præcipiendi aliquid ſuper occultis, niſi in quantum per aliqua indicia manifeſtantur, putà, per infamiam, vel per aliquas ſuſpiciones, in quibus caſibus poteſt Prælatus præcipere eodem modo, ſicut & Iudex Sæcularis vel Eccleſiaſticus poteſt exigere iuramentum de veritate dicenda.*

Idem vberiùs explicat Angelicus Doctor, Quodlibeto 1. Quæſtione 8. Articulo 2. *Religioſus Prælatus* (inquit) *in Capitulo præeſt ſicut Iudex Eccleſiaſticus in foro iudiciali: Vnde ad ea poteſt ex præcepto ſubditos obligare, vt ei pandantur, propter quæ poteſt Iudex Eccleſiaſticus in foro iudiciali iuramentum exigere. Eſt ergo ſciendum quòd in criminibus triplex eſt modus procedendi; vnus per denunciationem, alius per inquiſitionem, alius per accuſationem. In via ergo denunciationis intenditur correctio delinquentis. Et ideò ſecundùm præceptum Domini*, Matthæi 18. *debet præcedere fraterna correctio; vt ſcilicet corripias eum inter te & ipſum ſolum; quòd ſi non audierit, coram duobus vel tribus teſtibus; & vltimò dicatur Eccleſiæ: Charitatis enim eſt, vt aliquis parcat fratri quantùm poteſt: Vnde priùs debet niti, vt corrigat conſcientiam fratris ſeruatâ*

uatâ famâ, ſolitariò admonendo; & poſtmodum coram duobus vel tribus; tandem uegligenda eſt fama, vt emendetur conſeientia, & dicendum eſt Eccleſiæ: In quo etiam proceſſu conſuletur conſcisutiæ: Nam peccator ſi à principio videret ſe publicatum, amitteret verecundiam, & obſtinator fieret ad peccandum. In inquiſitione verò debet præcedere infamia. In accuſatione verò debet præcedere inſcriptio, per quam ipſe obligat ſe ad talionem. In inquiſitione autem & accuſatione intenditur pœna peccantis propter multitudinis bonum. Si ergo appareat accuſator in Capitulo, qui ſe obliget ad talionem, poteſt Prælatus Præcepto veritatis confeſſionem exigere, ſicut & Iudex Eccleſiaſticus Iuramento: & ſimiliter ſi præcedat infamia, poteſt Prælatus Præcepto veritatem exquirere, & ſubditi tenentur obedire. Si autem procedatur per viam ſimplicis denunciationis, non tenetur Religioſus Prælato præcipienti culpam fratris reuelare, niſi præcedente monitione, cùm viderit incorrectum: Immò magis peccaret, ſi ad Præceptum Prælati reuelaret, quia plus tenetur obedire Euangelio, quàm Prælato: Et multò magis Prælatus peccaret, ſi ſubditum induceret ad peruertendum ordinem Euangelij.

REGVLA LVIII.

Peccata publica publicè ſunt corripienda, nec eorum denunciationi priuata admonitio præmittenda eſt.

IN eorum enim correptione, vt S. Thomas obſeruat, Non eſt tantùm adhibendum remedium ei qui peccauit, vt melior fiat, ſed etiam aliis in quorum notitiam deuenit, vt non ſcandalizentur. Vnde Apoſtolus 1. ad Timotheum 5 ait: Peccantes coram omnibus argue, vt & cæteri timorem habeant. Quod intelligitur de peccatis publicis vt S. Auguſtinus notat Sermone 82. aliàs 16. De Verbis Domini, Cap. 7. Ipſa corripienda ſunt coram omnibus, quæ peccantur coram omnibus: Ipſa corripienda ſunt ſecretiùs, quæ peccantur ſecretiùs.

REGVLA LIX.

Correptio fraterna cum humilitate, charitate, & manſuetudine exercenda eſt.

HAnc Regulam tradit Apoſtolus, Epiſtolæ ad Galatas Cap. 6. Fratres, & ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris. Quem locum S. Auguſtinus exponens ait: Numquam alieni peccati obiurgandi ſuſcipiendum eſt negotium, niſi cùm internis interrogationibus examinantes noſtram conſcientiam, liquidò nobis coram Deo reſponderimus, Dilectione nos facere. Quòd ſi conuicium, vel minæ, vel etiam perſecutiones eius quem argueris, lacerauerint animum; ſi adhuc ille per te ſanari poſſe videbitur, nihil reſpondeas donec ſaneris prior: Ne fortè carnalibus motibus tuis ad nocendum conſentias, & exhibeas linguam tuam arma iniquitatis peccato ad reddendum malum pro malo, aut maledictum pro maledicto. Quicquid enim lacerato animo dixeris, punientis eſt impetus, non charitas corrigentis. Dilige, & dic quod voles: Nullo modo maledictum erit, quod ſpecie maledicti ſonuerit, ſi memineris ſenſeriſque te in gladio verbi Dei liberatorem hominis eſſe velle ab obſidione vitiorum. Quòd ſi fortè, vt plerumque accidit dilectione quidem talem ſuſcipis actionem, & ad eam corde dilectionis accedis, ſed inter agendum ſubrepſerit aliquid, dum tibi reſiſtitur, quod te auferat ab hominis vitio percutiendo, & ipſi homini faciat infeſtum; poſtea te lacrymis lauantem huiuſmodi puluerem, multò ſalubriùs meminiſſe oportebit, quàm non debeamus ſuper aliorum ſuperbire peccata, quando in ipſa eorum obiurgatione peccamus, cùm faciliùs nos ira peccantis iratos, quàm miſeria miſericordes facit.

Id rurſus confirmant Apoſtoli verba 2. ad Timotheum Cap. 2. Seruum Domini non oportet litigare, ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem, cum modeſtia corripientem eos, qui reſiſtunt veritati: Ne quando Deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipſius voluntatem. Quem locum expendens S. Auguſtinus, Sermone 88. aliàs 18. De Verbis Domini, Cap. 18. ait: In ipſa correctione vel coercitutione alienorum peccatorum cauendum eſt, ne ſe extollat, qui alterum corripit; & Apoſtolica illa cogitanda Sententia eſt, "Quapropter qui" 1. Cor. 10
"ſe putat ſtare, videat ne cadat." Foris terribiliter perſonet increpatio, intus lenitatis teneatur dilectio. . . . Neque ergo conſentientes ſitis malis, vt approbetis; neque negligentes, vt non arguatis; neque ſuperbientes, vt inſultanter arguatis.

Eamdem Regulam confirmat S. Gregorius, Libro 24. Moralium, Cap. 10 Iuſti (inquit) cùm ſeuerè corrigunt, internæ dulcedinis gratiam non amittunt. Nam ſæpè pro inquietudine refrænanda prauorum, duritiam diſtricti rigoris aſſumunt, ſed intus charitatis igne liqueſiunt, atque eorum amore ardent, in quos aſpera correptione ſæuiunt; ſeque etiam eis intrinſecùs in ſecreto cordis humiliant, quos foris duris animaduerſionum ſtimulis, quaſi deſpiciendo caſtigant. Plerumque autem & non deſpiciendo deſpiciunt, & non deſperando deſperant: Vt tantò eos celeriùs à culpa reuiuiſcere ac reſilire faciant, quantò iam quaſi viciniùs mortis foueam oſtentant. Sæpè etiam quodam decenti moderamine ſuas culpas coram diſcipulis indicant, vt illi audientes diſcant, quomodo ſemetipſos de ſuis actionibus ſubtiliter reprehendant. Tantâ autem diſpenſatione ſe temperant, vt neque cùm ſe erigunt, intrinſecùs rigidi ſint; neque rurſum cum ſe humiliant, extrinſecùs remiſſi: Quia & in diſciplina humilitatem cuſtodiunt, & in humilitate diſciplinam. . . . Sed cùm arrogantes viri eos imitari appetunt, ſumunt ab eis aſpera verba correptionis, & ſumere ab eis veraciter neſciunt preces humilitatis. Magis enim terribiles volunt eſſe, quàm mites; & idcircò diſcunt, vnde ſe erigant; & diſcere negligunt, vt animum ſubmittant. Cùmque admonere delinquentes placidè neſciunt, nimio rigoris vſu per inuectiones iracundiam etiam contra rectè agentes effrenantur.

Et Libro 23. Cap 8. Nos enim (inquit) quia infirmi homines ſumus, cùm de Deo hominibus loquimur, debemus primùm meminiſſe quòd ſumus, vt ex propriâ infirmitate penſemus, quo docendi ordine infirmis fratribus conſulamus. Conſideremus igitur, quia aut tales ſumus, quales nonnullos corrigimus; aut tales aliquando fuimus, etſi iam diuinâ gratiâ operante non ſumus: Vt tantò temperantiùs humili corde corrigamus nos, quantò noſmetipſos veriùs in his quos emendamus, agnoſcimus. Si autem tales nec ſumus, nec fuimus, quales adhuc illi ſunt, quos emendare curamus: Ne cor noſtrum fortè ſuperbiat, & de ipſâ innocentiâ prius ruat, quorum mala corrigimus alia eorum bona nobis ante oculos reuocemus. Quæ ſi omnino nulla ſunt, ad occulta Dei iudicia recurramus: Quia ſicut nos meritis nullis hoc ipſum bonum quod habemus, accepimus: Ita illos quoque poteſt gratia ſupernæ virtutis infundere, vt excitati poſteriùs etiam ipſa poſſint bona, quæ nos ante accepimus, præuenire. Quis enim crederet quòd per Apoſtolatûs meritum
Saulus lapidatum Stephanum præceſſurus erat, qui in mor- Act. 7
te eius lapidantium veſtimenta ſeruabat? His ergo primùm cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitas increpari.

S. Bernardus, Sermone 1. ex ijs quos habuit tempore Paſchali, tria in eius animo requirit, qui fraternam Correptionem exercet: Primò, compaſſionis affectum; ſecundò, zelum iuſtitiæ; tertiò, diſcretionis ſpiritum. Quoties enim (inquit) peccantem videris fratrem, continuò procedere debet compaſſionis affectus, tamquam cognatus humanitati, quippe quem concipis ex te ipſo; "Vos, inquit Apoſtolus, qui ſpirituales eſtis inſtruite huiuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum, ne & tu tenteris." Et cùm exiret Dominus baiulans ſibi Crucem & plangerent ſuper eum, nondum quidem omnes Tribus terræ, ſed Mulieres paucæ, conuerſus ad eas, "Filiæ (inquit) Ieruſalem, nolite flere ſuper me, ſed ſuper
vos ipſas flete, & ſuper filios veſtros." Ordinem dili- Lucæ 23
genter attende: Super vos, inquit, primò: Deinde, ſuper filios veſtros. Temetipſum attende, vt alij noueris compati, vt arguas in ſpiritu lenitatis. Te ipſum conſidera, ne & tu tenteris. Sed quia exemplum efficaciùs perſuadet, & altiùs imprimit animo, mitto vos ad Sanctum illum Senem, qui cùm audiſſet peccaſſe vnum ex Fratribus,
amariſſimè flebat, inquiens: ILLE HODIE, ET In Vitis Patrum
EGO CRAS. Qui ſic flebat ſuper ſe, putas quia non compaſſus ſit fratri? Hic itaque compaſſionis affectus multis quidem prodeſt, quia animus liberalis contriſtare, quem pro ſe viderit anxium, erubeſcit. Sed quid agimus, quòd

quòd nonnulli durâ ceruice, & attritâ ſuæ fronte, vt quò magis ei compatimur, tantò magis noſtrâ & compaſſione & patientiâ abutantur; Nonne ſicut compatiebamur fratri, ita ipſi Iuſtitiæ compatiendam eſt, quam videmus tam impudenter abijci, tam impudenter prouocari? Scio quia ſi qua in nobis eſt charitas, contemptum hunc Dei ferre æquanimiter non poſſumus. Hic eſt zelus Iuſtitiæ, quo aduerſus delinquentes accendimur, tamquam pietate ducti erga eam quam contemni videmus Iuſtitiam Dei. Veruntamen oportet vt priora ſibi vindicet compaſſionis affectus. Alioquin ſpiritu vehementi conterimus naues Tharſis, conterimus quaſſatum calamum, extinguimus lychnum fumigans. Sed cùm vterque aderit, videlicet compaſſionis affectu, & zelus Iuſtitiæ, neceſſe eſt vt adſit ſpiritus diſcretionis, ne fortè cùm oporteat hunc exhibere, ille procedat, & indiſcretio ipſa confundat vniuerſa. Habeat itaque mens noſtra ſpiritum diſcretionis, vt miſcens aptè temporibus tempora opportunè æmulari, & nihilominus ignoſcere ſciat. Samaritanus ſit, cuſtodiens & obſeruans quando oleum miſericordiæ, quando vinum feruoris exhibeat. Et ne fortè meum putetis inuentum, Prophetam audite in Pſalmo hæc
Psal. 118. *eadem, & eodem ordine poſtulantem:* BONITATEM, *inquit*, ET DISCIPLINAM, ET SCIENTIAM DOCE ME.

Linguæ verò illius qui fratrem corripit, tria neceſſaria eſſe docet, *Modeſtiam in increpando, copiâ in exhortando, efficaciam in perſuadendo. Videas multos* (inquit) *ſincerâ licet intentione, & benigno accedant animo, leuiter dicere quod grauiter audiatur. Volat irreuocabile verbum, & quod ſanare debuerat, quia mordacius fortè videtur, exaſperat & exulcerat magis: Quandò negligentiæ additur impudentia, etiam & impatientia cumulatur: Vt qui in ſordibus erat, ſordeſcat adhuc, declinans in verba malitiæ ad excuſandas excuſationes in peccatis, ac more phreneticí non ſolùm repellens, ſed & mordere tentans Medici manum. Multis quoque non ſuppetit verborum copia, ſed præ ſermonis inopia linguam ſuam palato adhæreſcere ſentiunt, quod & ipſum interdum ſolet audientibus obeſſe non parum. Alijs verò ad manum eſt abundantia multa ſermonis; ſed quæ dicunt, minùs ſapiunt, minùs acceptantur: & quia gratiam non habent, minùs efficacia ſunt quæ loquuntur. Vides ergo quàm neceſſe ſit emere ab eo à quo omne bonum eſt, à quo omnis ſcientia, modeſtiam in increpando, copiam in exhortando, efficaciam in perſuadendo.*

ARTICVLVS XII.

Regulæ Praxim ſpectantes circa Vota.

REGVLA I.

Quæ ſecundùm ſe, ac ſemper bona ſunt, congrua ſunt Voti materia.

ITa docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 2. in Reſponſione ad ſecundùm: *Quædam ſunt* (inquit) *quæ in omnem euentum ſunt bona, ſicut opera virtutis: & talia bona poſſunt abſolutè cadere ſub voto.*

REGVLA II.

Quæ ſecundùm ſe peccata ſunt, non poſſunt eſſe materia Voti.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas* ibidem. *Quædam* (inquit) *in omnem euentum ſunt mala, ſicut ea quæ ſecundùm ſe ſunt peccata: & hæc nullo modo poſſunt ſub voto cadere.*

REGVLA III.

Quæ ſecundùm ſe bona ſunt, & tamen malum euentum poſſunt habere, ſunt quidem legitima Voti materia: Sed tamen huiuſmodi Votum non eſt obſeruandum quando malum euentum habent.

TVnc enim deeſt materia legitima voti, adeòque votum ex euentu irritum eſt. Exemplum affert *S. Thomas* loco mox indicato, de voto *Iephte*, qui, vt refertur *Iudicum* 11. Votum vouit Domino dicens: *Si tradiderit filios Ammon in manus meas, quicumque primus egreſſus fuerit de foribus domus meæ, mihique occurrerit reuertenti in pace, eum offeram holocauſtum Domino.* Id autem poterat malum euentum habere, ſi occurreret ei aliquod animal non immolandum, ſicut aſinus, vel homo, quod reuera accidit, ſiquidem occurrit ei filia. Vnde *S. Hieronymus*, in Cap. 7. *Ieremiæ* ait: *Quòd ſi Iephte obtulit filiam ſuam virginem Deo, non ſacrificium placet, ſed animus offerentis. Neque enim ſi canis, aſinus, aut immundum quodlibet animal primùm occurriſſet, illud offerre Deo debuerat.*

REGVLA IV.

Vota de immoderatis vigilijs, ieiunijs, alijſque corporis macerationibus, ſecundùm arbitrium Superioris ſeruanda ſunt vel remittenda.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Quæſtione & Articulo mox indicatis, in Reſponſione ad tertium: *Maceratio*, inquit, *proprij corporis per vigilias & ieiunia non eſt Deo accepta, niſi in quantum eſt opus virtutis: Quod quidem eſt in quantum cum debita diſcretione fit, vt ſcilicet concupiſcentia refrenetur, & natura non nimis grauetur. Et ſub tali tenore poſſunt huiuſmodi ſub voto cadere. Propter quod & Apoſtolus ad Romanos* 12. *poſtquam dixerat*, EXHIBETE corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam, Deo placentem, *addidit*, rationabile obſequium veſtrum. *Sed quia in his quæ ad ſe ipſum pertinent, de facili fallitur homo in iudicando, talia vota congruentiùs ſecundùm arbitrium Superioris ſunt vel ſeruanda, vel prætermittenda: Ita tamen quòd ſi ex obſeruatione talis voti magnum & manifeſtum grauamen ſentiret, & non eſſet facultas ad Superiorem recurrendi; non deberet homo tale votum ſeruare.*

REGVLA V.

Vota de rebus vanis & inutilibus ſunt magis deridenda, quàm ſeruanda.

IPſis *S. Thomæ* verbis hæc Regula concepta eſt; quam *S. Antoninus* confirmat P. 2. Tit. 11. Cap. 1. Talia eſſet vota (inquit) de capite animalium non comedendo ob honorem S. Ioannis Baptiſtæ decollati, de pannis non abluendis, aut non nendo Feria Sexta aut Sabbato, de pane non comedendo die Dominica. Ratio eſt, quia *Diſplicet Domino ſtulta promiſſio.* Hinc Canone *Non peierabis*, Cauſa 22. Quæſtione 4. dicitur: *Stulta vota frangenda ſunt*, & *S. Iſidorus* Lib. 2. *Synonim.* ait: *In turpi voto muta decretum. Quod incautè vouiſti, ne facias: Impia enim eſt promiſſio, quæ ſcelere adimpletur.*

REGVLA VI.

Violatio voti lethale ex genere ſuo peccatum eſt.

VIolatio enim eſt fidei, Iuſtitiæ, religionis, ac reuerentiæ Deo debitæ eum. Vnde Scriptura Sacra votorum obſeruantiam non ſemel præcipit ijs qui ipſa emiſerunt. Deuteronomij 23. *Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: Quia requiret illud Dominus Deus tuus, & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Si nolueris polliceri, abſque peccato eris. Quod autem ſemel egreſſum eſt de labijs tuis obſeruabis, & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propriâ voluntate & ore tuo locutus es.* Et Pſalmo 65. *Vouete & reddite Domino Deo veſtro.* Vouere, conſilium eſt; reddere, præceptum. Eccleſiaſtis 5. *Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere: Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio: Sed quodcumque voueris redde: Multoque melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere:* Hic Apoſtolus de Viduis voto caſtitatis obſtrictis, & tamen nubentibus; ait 1. ad Timotheum 5. *Habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt.*

Eamdem Regulam SS. Patres confirmant. Vnus ſit inſtar omnium *S. Auguſtinus*, Epiſtola 126. aliàs 45. ad *Armentarium* & *Paulinam* eius vxorem, qui continentiam vouerant. *Quia* (inquit) *iam vouiſti, iam te*

te obſtriv xiſti, aliud tibi facere non licet. Priùs quàm eſſes voti reus, liberum fuit, quo eſſet inferior: Quamuis non ſit gratulanda libertas, quâ fit vt non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſtitiam inuito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, ſi non feceris quod vouiſti, qualis manſiſſet, ſi nihil tale vouiſſes. Minor enim tunc eſſes, non peior. Modò autem tantò, quod abſit, miſerior, ſi fidem Deo fregeris, quantò beatior, ſi perſolueris. Nec ideò te vouiſſe pœniteat, immò gaude iam tibi non licere, quod cum tuo detrimento licuiſſet. Aggredere itaque intrepidus, & dicta imple factis: Ipſe adiuuabit, qui vota tua expetit. Felix eſt neceſſitas, quæ in meliora compellit. Et Libro De Bono Viduitatis, Cap. 11. Planè non dubitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vouetur Domino, adulterijs eſſe peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito; quantò grauiùs offenditur, cùm illi ipſi non ſeruatur fides in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum? Cùm enim quiſque non reddit, quod non imperio compulſus, ſed conſilio commonitus vouit; tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vouendi neceſſitatem.

His adde Iunocentij I. teſtimonium Epiſtola 2. ad Victricium Rothomagenſem Epiſcopum, Cap. 12. vbi de puellis quæ ſolemni Virginitatis voto Deo ſe conſecrauerunt, ita ſcribit: Quæ Chriſto ſpiritaliter nupſerunt, & velari à Sacerdote meruerunt, ſi poſtea vel publicè nupſerint, vel ſe clanculò corruperint, non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe iunxerant, de ſæculo receſſerit. Si enim de omnibus hæc ratio cuſtoditur, vt quæcumque viuente viro alteri nupſerit, habeatur adultera, nec ei agendæ Pœnitentiæ licentia concedatur, niſi vnus ex eis fuerit defunctus: Quantò & illa magis tenenda eſt, quæ ante immortali ſe Sponſo coniunxerat, & poſtea ad humanas nuptias tranſmigrauit.

Et Cap. 13. De ijs quæ ſimplici dumtaxat voto ſe obſtrinxerant, hæc habet: Hæ verò, quæ necdum ſacro Velamine tectæ, tamen in Propoſito Virginali ſemper manere promiſerant, licet velatæ non ſint, ſi fortè nupſerint, his agenda aliquanto tempore Pœnitentia eſt, quia ſponſio earum à Deo tenebatur. Nam ſi inter homines ſolet bonæ fidei contractus nullâ ratione diſſolui, quantò magis iſta pollicitatio quam cum Deo pepigerit Virgo, ſolui ſine vindicta non debet? Nam ſi Apoſtolus Paulus, quæ à propoſito Viduitatis diſceſſerunt, dixit ea habere condemnationem, quia primam fidem irritam fecerunt; quantò magis Virgines, quæ prioris promiſſionis fidem frangere ſunt viſæ?

His conſonat Iunocentij III. Reſponſum, Cap. Licet, Extra, De Voto, & Voti redemptione, cuius hæc ſunt verba: Licet vniuerſis liberum ſit arbitrium in vouendo, vſque adeò tamen ſolutio neceſſaria eſt poſt votum, vt ſine proprio ſalutis diſpendio alicui non liceat reſilire. Id confirmat S. Thomas in 4. Seatentiarum, Diſt 38 Quæſt. 1. Articulo 2. Quæſtiuncula 1. Votum (inquit) eſt quidam promiſſionis contractus inter Deum & hominem: Vnde cùm contractus bonæ fidei inter homines factus obliget ad neceſſariam obſeruationem, multò fortiùs votum quo homo Deo aliquid promittit, in his dumtaxat ad quæ votum ſe extendit: In illis autem ad quæ votum non ſe extendit, obligatio voti non habet locum. Et ideò qui votum ritè factum prætermittit, mortaliter peccat, quia fidem, quam cum Deo iniit, frangit. Interdum tamen contingit vt violatio voti veniale dumtaxat peccatum ſit ob materiæ leuitatem, ſi contemptus abſit.

REGVLA VII.

Votum abſolutum abſque mora implendum eſt; votum autem conditionatum, aut ad certum tempus emiſſum, impletâ conditione, ac ſtato tempore ſolui debet. Vnde mora in reddendo voto, cùm illud impleri commodè poteſt, graue peccatum eſt.

HÆc Regula Scripturæ Sacræ verbis, & S. Thomæ doctrinâ nititur, Secunda Secundæ, Quæſtione 83. Articulo 3 ad tertium. Obligatio voti (inquit) ex propria voluntate & intentione cauſatur. Vnde dicitur. Deuteronomij 23. Quod ſemel egreſſum eſt de labijs tuis, obſeruabis: & facies ſicut promiſiſti Domino Deo tuo, & propria voluntate & ore tuo locutus es. Et ideò, Si in intentione & voluntate vouentis eſt obligare ſe ad ſtatim ſoluendum, tenetur ſtatim ſoluere: Si autem ad certum tempus, vel ſub certa conditione, non ſtatim tenetur ſoluere. Sed nec debet tardare vltra quàm intendit ſe obligare. Dicitur enim ibidem: Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere: Quia requiret illud Dominus Deus tuus. Et, ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.

Id ſurſus confirmat S. Thomas, in 4. Sententiarum, Diſtinctione 38. Quæſtione 1. Articulo 2. Quæſtiuncula 1. ad ſeptimum: Si quando (inquit) quis vouit, puta, ſe intraturum Religionem, intendebat ſe ad ſtatim obligare, vel ad arbitrium alienum, non poteſt vlteriùs differre, etiam propter debita ſoluenda; ſed ille qui eum recipit, tenetur ea perſoluere: Si autem in vouendo de debitis cogitabat, probabiliter præſumi poteſt quòd non intendebat ſe obligare antequam de rebus ſuis depoſuiſſet. Quando autem timet rationabiliter perpetuum impedimentum, tenetur vlteriùs non differre. Et dilutionem huiuſmodi peccatum eſſe mortale cenſet S. Antoninus, quatenus exponit ſe periculo peccati mortalis, ſcilicet tranſgreſſionis voti; idemque ferendum iudicium eſt de differentibus adimpletionem aliorum votorum per longum tempus, cùm tamen commodè poſſint, & memores ſint voti nuncupati; nimia autem mora ſit, vt è memoria excidat; vel impotentes reddantur ad votum ſoluendum, vt ſenes ad longam peregrinationem. Vt autem voti redditio legitimè differatur, ad Superioris auctoritatem confugiendum eſt. Debet autem Superior, id eſt, Summus Pontifex vel Epiſcopus, attendere ad impedimenti cauſam, an illa temporalis ſit, an perpetua. Et ijs quidem qui perpetuam impedimenti cauſam creduntur habere, eſt Redemptio iniungenda, ſeu commutatio, aut diſpenſatio concedenda. Illis verò qui temporalem, indulgentia eſt dilatio, vt reſpondet Innocentius III. Cap. Quod ſuper his, Extra, De Voto & Voti redemptione.

REGVLA VIII.

Qui ad votum implendum factus eſt impotens, facere debet quod prodeſt: Alioquin lethaliter peccat quoties agit contra votum in eo quod poteſt implere.

HAnc Regulam tradit S. Thomas, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 3. in Reſponſione ad ſecundùm: Si illud quod quis vouit, ex quacumque aliâ cauſâ impoſſibile reddatur, debet hoc facere quod in ſe eſt, vt ſaltem habeat promptam voluntatem faciendi quod poteſt. Vnde ille qui vouit Monaſterium aliquod intrare, debet dare operam quantùm poteſt, vt ibi recipiatur. Et ſi quidem intentio eius fuit ſe obligare ad Religionis ingreſſum principaliter, & ex conſequenti elegit hanc Religionem, vel hunc locum, quaſi ſibi magis congruentem: Tenetur, ſi non poteſt ibi recipi, aliam Religionem intrare. Si autem principaliter intendit ſe obligare ad hanc Religionem, vel ad hunc locum, propter ſpecialem complacentiam huius Religionis, vel loci, non tenetur alibi Religionem intrare, ſi eam illi recipere nolunt. Si verò incidit in impoſſibilitatem implendi votum ex propriâ culpâ, tenetur inſuper de propriâ culpâ præteritâ pœnitentiam agere. Sicut mulier quæ vouit virginitatem, ſi poſtea corrumpatur, non ſolùm debet ſeruare quod poteſt, ſcilicet perpetuam continentiam; ſed etiam de eo quod admiſit peccando pœnitere. Sic diues qui vouit ſe vberes eleemoſynas erogaturum, ad paupertatem poſtea redactus, eleemoſynam erogare debet quam poteſt, pro rei familiaris anguſtia. Et qui plura & diuturna ieiunia vouit ſanus & robuſtus, ſi debilis & infirmus euadat, ieiunare, aut ſibi temperare debet à cibo & potu pro viribus. Atque in ſimilibus caſibus ad Superioris arbitrium & auctoritatem ſecurrendum, S. Antoninus docet. Sic qui abſtinentiam à vino aut à certis cibis in perpetuum vouit, ſi vinum biberit, aut cibos illos attigerit ſemel aliqua die, tenetur nihilominus reliqua die à cibis illis & vino abſtinere; & toties peccat mortaliter, quoties cibos illos attingit, aut vinum bibit. Si certa die abſtinentiam illam ſe obſeruaturum vouit, vt feria ſexta, vel ſabbato, vio-

lato

lato ſemel voto per ciborum deguſtationem, aut per vini potationem, tenetur etiam reliqua die temperare, & toties peccatum mortale committit, quoties cibos illa comedit, aut vinum bibit. Si verò ad certum diem votum ſuum non determinauerit, ſed ſemel aut bis ſe ieiunaturum, aut à vino temperaturum vouerit, ſi ea die, qua votum implere decreuerat, ſemel vinum bibit, aut cibos ieiunij diebus vetitos attigit, votum violare parum curans, lethaliter quidem peccauit prima vice, ſed alijs vicibus cibos illos comedens aut vinum bibens eadem die votum non violauit, obligatione in diem alterum translata. Ita docet *S. Antoninus* 2. P. Tit. 10. Cap. 2. *De Materia Voti*, §. 2.

REGVLA IX.

Iuuenes voto vel iuramento ad Statum Religioſum amplectendum inducere licet, ſeruatis debitis circumſtantijs.

ITa docet *S. Thomas*, Quodlibeto 3. Quæſtione 5. Articulo 1. *Humani actus* (inquit) *propter diuerſos caſus vniforme iudicium habere non poſſunt: Nec tamen ſi contingit aliquid in aliquo caſu eſſe malum, propter hoc iudicandum eſt eſſe ſimpliciter illicitum: Poſſet ergo contingere aliquis caſus, in quo aliquem adoleſcentem ad Religionem obligare, vel etiam recipere, illicitum eſſet; puta, ſi conſtaret, vel probabiliter timeretur de eius inconſtantià; vel ſi quid aliud eſſet huiuſmodi, quæ diligenter conſiderantur in Religionibus bene inſtitutis. Dicere autem quod malum eſt recipere adoleſcentes ad Religiones, eſt diabolicum.* Addit, id eſſe *contra Chriſti præceptum*: Dicitur enim Matthæi 19. quòd *Oblati ſunt ei paruuli, vt manus eis imponeret, & oraret;* Diſcipuli autem increpabant eos: Ieſus autem ait, *Sinite paruulos, & nolite prohibere eos venire ad me.* At ſecundùm diuerſam conditionem iuuenum in eo negotio procedendum *S. Thomas* docet. *Si enim eſſent adeò firmi, quòd non timerent à Religionis propoſito reſilire, non eſſet neceſſarium eos iuramento vel voto obligare: Et ſimiliter ſi eſſent adeò mobiles, quòd nec etiam crederentur iuramenta, vel vota poſſe firmari: Sed vt plurimùm contingit quòd ſimplex propoſitum de facili mutant, obligationem autem voti vel iuramenti omninò ſeruant. Vnde cùm voto vel iuramento ad frugem melioris vitæ obligantur, magnum beneficium eis præſtatur.*

Addidi, non eſſe inducendos ad Statum Religioſum amplectendum, niſi ſeruatis debitis circumſtantijs: Quia nec ante annum Probationis omninò elapſum & completum, admittendi ſunt, nec ante annum ætatis decimum ſextum completum, alioqui Profeſſio eorum
Seſſ. 25. Cap. 15. ac vota irrita eſſent, ſecundùm *Innocentij Quarti*, aliorumque Pontificum, & Concilij Tridentini Decreta. Non ſunt etiam cogendi, aut malis artibus, falſiſue rationibus aut blanditijs pertrahendi, ſiue decipiendi, vt Monaſterium ingrediantur: Grauis enim peccati rei ſunt qui id faciunt, ſiue parentes, vt familias ſuas exonerent, alioſque filios aut filias meliùs collocent, ac opibus augeant; ſiue Monachi, aut Moniales, vt parentum cupiditati gratificentur, rebuſque ſuis conſulant. Qui autem aliquam mulierem, ſeu Virginem, ſeu Viduam, vi aut metu coëgerint ad ingrediendum Monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cuiuſcumque Religionis, vel ad emittendam Profeſſio-
Seſſ. 25. Cap. 18. nem; quique conſilium, auxilium vel fauorem dederint, quique ſcientes eam non ſponte ingredi Monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut Profeſſionem emittere; quouis modo eidem actui vel præſentiam, vel conſenſum, vel auctoritatem interpoſuerint, ſacræ Synodi Tridentinæ Decreto Anathemati ſubijciuntur, cuiuſcumque conditionis fuerint, tam Clerici quàm Laici, Sæculares vel Regulares, etiam qualibet dignitate fulgentes.

Hanc Moralis Chriſtianæ, Regulam, in cuius explicatione verſamur iterum explicat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 189. Articulo 9. *Inducentes alios ad Religionem* (inquit) *non ſolùm non peccant, ſed magnum præmium merentur. Dicitur enim Iacobi vltimo:* Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. *Et Danielis* 12. *dicitur*: Qui ad iuſtitiam erudiunt plurimos, erunt quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. *Poſſet tamen contingere circa huiuſmodi inductionem triplex inordinatio. Primò quidem, ſi violenter aliquis alium ad Religionem cogeret. Secundò, ſi quis ſimoniacè alium ad Religionem trahat muneribus datis. Nec tamen ad hoc pertinet, ſi aliquis pauperi neceſſaria ſubminiſtret in ſæculo, nutriens eum ad Religionem; vel ſi ſine pacto aliqua munuſcula tribuat ad familiaritatem captandam. Tertiò, ſi mendacijs eum alliciat. Imminet enim ſic inducto periculum, ne, cùm ſe deceptum inuenerit, retrocedat, & ſic fiant nouiſſima hominis illius peiora prioribus, vt dicitur Lucæ* 11.

REGVLA X.

Qui Voto vel Iuramento adultà ætate ſponteque emiſſo, ad Statum Religioſum amplectendum ſe obſtrinxerunt, illum amplecti, ſeu Monaſterium ingredi ac Religioſum Habitum ſuſcipere tenentur.

ITa docet *S. Thomas*, eodem Quodlibeto Quæſtione 5. Articulo 2. *Dicere* (inquit) *quòd illi qui voto vel iuramento ſunt obligati ad intrandum Religionem, non teneantur intrare, eſt manifeſtè hæreticum. Quicumque enim dicit non eſſe peccatum id quod eſt contra præceptum Dei, hæreticus iudicatur: Sicut hæreticus iudicaretur quicumque diceret, quòd fornicatio ſimplex non ſit peccatum mortale; eſt enim contra hoc præceptum*, Non mœchaberis, *vt Sancti exponunt. . . Sunt autem excellentiora præcepta primæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem Dei, quàm præcepta ſecundæ tabulæ, quæ ordinantur ad dilectionem proximi: Vnde quicumque dicit, quòd ſine peccato præteriri poſſit aliquid pertinens ad præcepta primæ tabulæ, eſt manifeſtè hæreticus: Cùm autem impletio voti pertineat ad latriam, manifeſtum eſt quod quicumque dicit Votum non eſſe implendum, loquitur contra primum præceptum primæ tabulæ, quod eſt de cultu latriæ ſoli Deo exhibendo. Qui verò dicit, Iuramentum non eſſe implendum, loquitur contra ſecundùm præceptum primæ tabulæ: Vnde quicumque dicit quòd ille qui eſt obligatus voto vel iuramento ad intrandum Religionem, poteſt abſque peccato in ſæculo remanere, eſt manifeſtè hæreticus: Si tamen in hoc pertinaciter perſeueret.* Eſt autem Hæreſis illa inter errores *Vigilantij* damnata, quam *S. Hieronymus* Libro aduersùs illum edito ſic refellit: *Quod autem aſſerit, Eos meliùs facere, qui vtuntur rebus ſuis, & paulatim fructus poſſeſſionum pauperibus diuidunt, quàm illos qui poſſeſſionibus venundatis ſimul omnia largiuntur, non à me ei, ſed à Domino reſpondebitur*: Si vis eſſe perfectus, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, ſequere me. *Iſte quem tu laudas, ſecundus aut tertius gradus eſt, quem & nos recipimus, dummodo ſciamus prima ſecundis & tertijs præferenda.*

REGVLA XI.

Peccatoribus Religioſæ vitæ Profeſſionem imperare, aut in Pœnitentiam imponere non licet: Ad id tamen vitæ genus ipſos inuitare & adhortari, licitum ac laudabile eſt.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Quodlibeto 3. Quæſtione 5. Articulo 3. *Maximè* (inquit) *vtile eſt peccatoribus, vt ad Religionem tranſeant. Peccatoribus enim duo ſunt neceſſaria ad ſalutem: Primò quidem vt de peccatis præteritis Pœnitentiam agant: Secundò, vt de cætero à peccatis abſtineant: Ad vtrumque autem horum maximè operatur Religio: Primò enim ſtatus Religionis eſt ſtatus perfectæ Pœnitentiæ; & nulla ſatisfactio adæquari poteſt Pœnitentiæ Religioſorum, qui & ſua totaliter Deo dant. Vnde pro nullo peccato imponi poteſt homini pro Pœnitentia, vt Religionem intret; & in commutationem ſatisfactionis quantumcumque grauis conſulitur tantùm Religionis ingreſſus; vt patet 33. Quæſtione 2. Cap.* Admonere, *vbi Stephanus Papa quemdam qui vxorem interfecerat, inducit vt ingrediatur Monaſterium, & humiliatus ſub manu Abbatis cuncta obſeruet, quæ ſibi fuerint imperata; alioquin iniungit ei grauiſſimam Pœnitentiam, ſi eligit in ſæculo remanere. . . Similiter etiam ad vitanda peccata plurimùm valet Religionis ſtatus: Difficile enim eſt, quòd in ſæculo commorantes à rebus Mundi non alliciantur. . . Vnde*

mani-

manifeſtum eſt quòd non peccant, ſed laudandi ſunt qui peccatores ad Religionem trahunt. Nam & Dominus de ſe ipſo dicit: NON VENI *vocare iuſtos, ſed peccatores* „ *ad Pœnitentiam:* Et *Matthæum* Publicanum ad ſta„ tum perfectionis vocauit. Omnis autem Chriſti actio „ noſtra eſt inſtructio: Ergo etiam & nos peccatores ad vitę Religioſæ Profeſſionē hortari poſſumus ac debemus.

REGVLA XII.

Lethalis peccati reus eſt, qui aliquem Iuramento adſtringit, ne vitam Religioſam profiteatur, aut ab ingreſſu Monaſterij, & Religioſæ vitæ Profeſſione, poſitis debitis circumſtantijs faciendo prohibet, vel auertit.

HAnc Moralis Chriſtianæ Regulam tradit *S. Ioannes Chryſoſtomus* Libro 3. *Aduersùs Vituperatores Vitæ Monaſticæ*, Cap. 19. parentes reprehendens, qui filios à Religioſæ Vitæ profeſſione auertunt, & vitæ ſæculari implicant. *Etſi* (inquit) *domi remanentes poſſibile eſſet non penitus corrumpi & perire, ſed vel inter extremam electorum ſortem numerari, ac ſic quidem ſupplicia euadere poſſemus: Cùm & his qui ad diligentioris delectum vitæ properant, impedimento fuiſſemus, & eos mundanis rebus obligatos teneamus, qui ad cœlum euolare cupiunt, atque in auras veræ libertatis emergere. Cùm verò de extremis periculum immineat, quam tandem veniam, quam excuſationem habebimus, qui non modò noſtrorum peccatorum, ſed eorum etiam quæ poſtea filij peccauerint, pœnas in noſmetipſos acerbiſſimas attrahimus? Neque enim eos ita punitum iri exiſtimo pro his quæ deliquerint ad mundanos fluctus violenter attracti, vt vos qui hanc inuitis illis & renitentibus neceſſitatem impoſuiſtis. Nam ſi ei qui*
Matt. 18. *vnum ſcandalizat, cum mola in mare præcipitari expedit: Quæ tandem pœna, qui cruciatus illis ſatis erunt, qui ſæuitiam tantam & immanitatem in liberos proprios oſtendunt? Neque dicere debetis. Cùm videremus eos ad finem peruenire non poſſe, iſtud prohibuimus. Etiamſi enim hoc apertiſſimè noviſſet, nec eſſet iſta fallax coniectura, ne ſic quidem illum ab inſtituto retrahere debueras. Neque enim ſi quem cadere incipientem, anticipantes lapſum, ipſi præcipitaremus, id nobis ad excuſationem ſatis eſſet, ſed ipſum hoc nos in primis condemnaret. Vt quid enim tu non permiſiſti illius magis negligentiâ ruinam illam contingere, ſed præueniens alterius peccatum rapuiſti, cunctáque in tuum caput conieciſti? Quia imò ne permittere quidem vt ea ruina contingeret, debebas. Cur enim non omnia feciſti, ne rueret filius tuus? Itaque idcircò maxima animaduerſione dignus es, quòd ſciebas ruiturum. Qui enim ruinam præſciebas, non illum deijcere, ſed manum porrigere debueras, ſtudiúmque maximum oſtendere vt is qui ruiturus videbatur fortiter perſiſteret, ſiue ille poſtea fortiter ſtare duraret, ſiue non. Nos enim cuncta partium noſtrarum munera exequi atque implere conuenit, etiamſi nihil ex noſtra diligentia & ſtudio fuerint lucrati: Vt non iam aduerſum nos Deus ſententiam ferat, ſed aduersùs illos. Quod & ipſe eum, qui talento accepto nihil operatus fuerat, criminatus dicebat:* Oportebat te pecuniam meam
Matt. 25. „ deponere ad nummularios, & ego veniens cum fœnore exegiſſem illam. *Obtemperemus igitur iſta Monitaedenti, vt cruciatus quod ille comminatus eſt effugere poſſimus. Neque enim ſanè Deum cum hominibus ludere poterimus, qui vbique ſalutis filiorum reos parentes conſtituit. Nam ſi is qui pecuniam deponere neglexit, tanta ſeueritate punitus eſt: Quid ille patietur, qui deponere volentibus impedimento fuit? Non ſolùm enim ſi ad Mundi ſtrepitum filij veſtro conſilio deuoluti fuerint, ſed etſi fortiter impetum tulerint, monteſque occuparint, eadem vobis ſupplicia ſunt conſtituta. Sicut enim qui ad Philoſophiam hortari pergit, ſiue ille perſuadeat, ſiue non, perfectam conſequitur, integerrimámque mercedem: Omne enim quod erat ſui muneris impleuit: Ita & qui aliquem perdere voluerit, ſiue illum læſerit, ſiue non læſerit, eadem animaduerſione punietur: Et hic enim cuncta quæ potuit, fecit. Itaque etſi nihil valueritis ad deijciendos, ac peruertēdos fortes filiorum animos, huius tamen iniquiſſimi conatûs tantas pœnas dabitis, quantas, ſi id quod cupiebatis, ex propoſito illos deieciſſetis.*

Ab Angelico Doctore hæc Regula confirmatur loco mox indicato, Art 4. *In actibus humanis* (inquit) *non eſt aliquid ſimpliciter iudicandum licitum, vel illicitum, propter id quod accidit in aliquo particulari caſu, ſed propter id quod eſt, vt in pluribus. Contingit autem in aliquo caſu, quòd abſque peccato aliquis poteſt adſtringere aliquem Iuramento ad hoc, quòd Religionem non intret; putà, ſi eſſet matrimonio ligatus, & vellet abſque conſenſu vxoris Religionem intrare, vel in caſibus ſimilibus. Simpliciter autem loquendo inducere aliquem ad iurandum, quòd Religionem non intret, graue eſt peccatum. Si enim aliquis vellet Religionem intrare, & immineret opportunitas temporis, & omnes circumſtantiæ conuenirent, grauiter peccaret, qui eum ab ingreſſu Religionis prohiberet. Vnde Dominus* Matthæi 23. *ait:* VÆ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia clau- „ ditis Regnum cœlorum ante homines: Vos enim non „ intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. *Cùm autem aliquis facit aliquem iurare, quòd Religionem non intrabit, impedit eum, quantùm in ſe eſt, ab ingreſſu Religionis ſecundùm quodcumque tempus, & ſecundùm quamcumque circumſtantiam opportunam; quia in vniuerſali includuntur omnia particularia: Vnde manifeſtum eſt quòd grauiter peccat.*

Præterea, *Propoſitum intrandi Religionem à Spiritu-Sancto eſt, vt habetur Cauſa* 19. *Quæſt.* 2. *Can.* Duæ: *Sed reſiſtere Spiritui-Sancto eſt graue peccatum, de quo Stephanus reprehendit Iudæos, Actuum* 6. *dicens:* Vos ſemper Spiritu-Sancto reſiſtitis: *Ergo ille qui aliquem iuramento adſtringit ad non intrandum Religionem, grauiter peccat.* Hinc Sacra Synodus Tridentina Seſſione 25. Cap. 18. *Anathemati ſubijcit eos, qui ſanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem Veli accipiendi, vel Voti emittendi, quoquo modo ſine iuſta cauſa impedierint.* Qui verò alterum ab ingreſſu vel Profeſſione Religionis reuocat ex iuſta cauſa, non peccat: Nempe ſi coniugatus conſummato Matrimonio velit Monaſticam vitam amplecti ſine conſenſu coniugis: Si quis non videtur à Deo vocatus, & ad hoc vitæ inſtitutum idoneus: Si in Monaſterio, in quo vult recipi, non ſeruatur Regularis Diſciplina: Si Reipublicæ vel parentum neceſſitas poſtulet, vt in Sæculo maneat.

Sed nec alicui iurare licet, ſe numquam Religioſam vitam amplexurum, aut votum caſtitatis emiſſurum: & huiuſmodi iuramenta non ſolùm illicita, ſed & irrita ſunt, vt docet ibidem *S. Thomas* Obiectioni reſpondens: *Quamuis* (inquit) *licitum ſit ab aliquo bono opere abſtinere, tamen illicitum eſt vel ſibi, vel alij impedimentum apponere, quò minùs in illud bonum opus procedere poſſit: Sicut licitum eſt non dare eleemoſynam huic pauperi, illicitum tamen eſt ſe vel alium iuramento adſtringere ad hoc, quòd alicui eleemoſyna non detur. Cuius ratio eſt: Quia prætermittere actum virtutis poteſt aliquis abſque peccato (eò quòd præcepta affirmatiua, quæ ſunt de actibus virtutum, non obligant ad ſemper) Sed impedimentum boni operis directè virtuti contrariatur: Et ideò cadit ſub prohibitione præcepti negatiui, quod obligat ad ſemper: Vnde omnia talia iuramenta ſunt illicita, nec ſunt obſeruanda; & illi qui hoc iurant, iurando periuri fiunt; quia iuramentum hominem obligare non poteſt contra charitatem Dei & Proximi. Vnde quamuis licitum ſit alicui Religionem non intrare, illicitum tamen eſt impedimentum iuramenti apponere ſibi, vel alij: Eſt enim contra perfectionem vitæ, & contra conſilium Chriſti.*

REGVLA XIII.

Qui vi, fraude, dolo, metu qui virum conſtantem commouere poſſit, aliquem ab ingreſſu Monaſterij aut Religioſæ Vitæ Profeſſione reuocauit, impedimenta quæ appoſuit remouere debet, & Monaſterio damnum, quod inde patitur, compenſare ad arbitrium viri prudentis.

GRauiter enim contra Iuſtitiam peccauit, iniuriam intulit tam perſonæ, quàm Monaſterio, eiſque cauſa proxima damnorum hinc emergentium, non ſecus ac ille qui vi aut dolo ſpoliaret Eccleſiam bonis ad eam veriſimiliter acceſſuris. Ad compenſationem itaque tenetur ſecundùm æſtimationem, & iudicium viri prudentis: Sicut ille, qui iniuſtè *impedit ne Præbenda detur digno, conſulens quòd non detur, antequàm ſit firmatum, quòd ei detur, tenetur ad aliquam compenſationem, penſatis conditionibus perſonarum, & negotij*; vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 62. Articulo 2. Qui & generaliter hanc Regulam tradit Articulo 4. *Si quis damnificet aliquem impediendo, ne adipiſcatur quod erat in via habendi. . Tenetur aliquam compenſationem facere ſecundùm conditionem perſonarum & negotiorum.* Ad compenſationem autem illam neceſſe

non

non eſt, vt ipſe Monaſterium ingrediatur, Vtrumque Religioſam profiteatur; ſed vel alium æquè idoneum opportunitate datâ, ſeruatiſque debitis circumſtantijs inuitare debet atque adducere, vt in eodem Ordine, ac Monaſterio ſe Deo deuoueat, vel fundatione aliquâ, eleemoſynis, vel officijs illatum damnum compenſare, ſi homini quem ab habitus religioſi ſuſceptione, aut Profeſſione abduxit, reditum ſuadere non valeat.

REGVLA XIV.

Qui Religioſam Vitam profeſſus eſt in Monaſterio, vbi Regulæ ſtrictior obſeruantia non viget, ad id dumtaxat vitæ genus ſe obligare volens, quod ibi agitur; nihilominus tenetur ea quæ ſubſtantiam Regulæ, ſeu tria Vota præcipua ſpectant, ad amuſſim obſeruare. Ad alias verò Obſeruantias non obligatur, quamdiu Superiorum diſſimulatione relaxatio Diſciplinæ toleratur in ijs, quæ Regula, vel Conſtitutiones non præcipiunt.

VOtum enim ſolemne Religionis poſitum eſt in Profeſſione Regulæ à Sede Apoſtolica approbatæ: Sedes autem Apoſtolica nuſquam approbat, immò nec tolerat Diſciplinæ Regularis relaxationẽ quoad ea, quæ trium votorum obſeruantiam ſpectant: *Quia abdicatio proprietatis, ſicut & cuſtodia caſtitatis, adeò eſt annexa Regulæ Monachali, vt contra eam nec Summus Pontifex poſſit licentiam indulgere*; vt declarat *Innocentius III.* Cap. *Cùm ad Monaſterium*, Extra, *De Statu Monachorum*. Idemque confirmat Sacra Synodus Tridentina, Seſſione 25. *De Regularibus*, Cap. 1. *Sancta Synodus præcipit, vt omnes Regulares, tam viri quàm mulieres, ad Regulæ quam profeſſi ſunt præſcriptum vitam inſtituant & componant, atque imprimis quæ ad ſuæ Profeſſionis perfectionem, vt obedientiæ, paupertatis, & caſtitatis; & ſi quæ alia ſunt alicuius Regulæ & Ordinis peculiaria vota & præcepta, ad eorum reſpectiuè eſſentiam, nec non ad communem vitam, victum & veſtitum, obſeruanda pertinentia fideliter obſeruent: Omniſque cura & diligentia à Superioribus adhibeatur tam in Capitulis Generalibus & Prouincialibus, quàm in eorum Viſitationibus, quæ ſuis temporibus facere non prætermittant; vt ab illis non recedatur: Cùm compertum ſit ab eis non poſſe ea, quæ ad ſubſtantiam Regularis Vitæ pertinent, relaxari: Si enim illa quæ baſes ſunt & fundamenta totius Regularis Diſciplinæ exactè non fuerint conſeruata; totum corruat ædificium neceſſe eſt.*

Idem confirmat *S. Thomas* in 4. *Sententiarum*, Diſt. 38. Quæſtione 1. Articulo 2. Quæſtiuncula 1. In Reſponſione ad quintam Obiectionem: *Qui interpretatum votum fecit, ad tria vota Religionis principalia in omni caſu tenetur: Sed ad alias Obſeruantias, quarum tranſgreſſio ex diſſimulatione Prælatorum inducitur, qui dum videntes non corrigunt, indulgere videntur, non videtur obligari: & præcipuè ſi ſit ſimplex, qui talia diſcernere ſufficienter neſciat.*

REGVLA XV.

Moniales, quæ Profeſſionem Religioſam emiſerunt in Monaſterijs, in quibus Clauſura non ſeruabatur, nec olim fuerat obſeruata, ad eam ſuſcipiendam, & religioſè ſeruandam tenentur, cùm ab Epiſcopis, aliiſue Superioribus legitimis imperatur & imponitur: In lethalis alioquin peccati reatum incurrunt.

HÆc Regula nititur Conſtitutione *Bonifacij VIII.* quæ incipit, *Periculoſo*, in Sexto, Tit. 16. *Præſenti* (inquit) *Conſtitutione perpetuò irrefragabiliter valitura, ſancimus vniuerſas & ſingulas Moniales præſentes atque futuras, cuiuſcumque Religionis ſint, vel Ordinis, in quibuslibet Mundi partibus exiſtentes, ſub perpetuâ in ſuis Monaſterijs debere de cætero permanere Clauſura: Ita quòd nulli earum Religionem tacitè, vel expreſſè profeſſæ, ſit vel eſſe valeat, quacumque ratione, vel cauſâ, (niſi fortè tanto & tali morbo euidenter earum aliquam laborare conſtaret, quòd non poſſet cum alijs abſque graui periculo, ſeu ſcandalo commorari,) Monaſteria ipſa deinceps egrediendi facultas: Nullique aliquatenus inhoneſtæ perſonæ, nec etiam honeſtæ, (niſi rationabilis & manifeſta cauſa exiſtat, ac de illius ad quem pertinuerit, ſpeciali licentiâ) ingreſſus, vel acceſſus pateat ad eaſdem: Vt ſic à publicis & mundanis conſpectibus ſeparatæ, omninò ſeruire Deo valeant liberiùs, & laſciuiendi opportunitate ſublatâ, eidem corda ſua & corpora in omni ſanctimonia diligentiùs cuſtodire. Et quoniam parum eſſet condere Iura, niſi eſſent qui ea executioni debitæ demandarent, Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, & Epiſcopis vniuerſis diſtrictè in virtute ſanctæ obedientiæ, ſub obteſtatione diuini iudicij, & intermiuatione maledictionis æternæ præcipiendo mandamus, quatenus eorum quilibet in Ciuitate, ac Diœceſi propria, in Monaſterijs Monialium ſibi ordinario Iure ſubiectis, ſuâ; in ijs verò quæ ad Romanam immediatè ſpectant Eccleſiam, Sedis Apoſtolicæ auctoritate: Abbates verò & alij tam exempti quàm non exempti Prælati Eccleſiarum, Monaſteriorum, & Ordinum quorumcumque in Monaſterijs huiuſmodi ſibi ſubiectis, de Clauſura conuenienti, vbi non eſt, ipſorum Monaſteriorum expenſis, & Fidelium eleemoſynis, quas ad hoc procurent diligentiùs faciendas, & de ipſis Monialibus includendis, quamprimùm commodè poterunt, prouidere procurent, ſi diuinæ & noſtræ indignationis voluerint acrimoniam euitare: Contradictores atque rebelles per Cenſuram Eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſitâ compeſcendo: Inuocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis.*

Hanc *Bonifacij VIII.* Conſtitutionem confirmat Concilium Tridentinum Seſſione 25. *De Regularibus*, Cap. 5. *Bonifacij VIII. Conſtitutionem* (inquit) *quæ incipit,* PERICVLOSO, *renouans Sancta Synodus, vniuerſis Epiſcopis, ſub obteſtatione diuini iudicij, & interminatione maledictionis æternæ præcipit, vt in omnibus Monaſterijs ſibi ſubiectis, ordinariâ; in alijs verò Sedis Apoſtolicæ auctoritate, Clauſuram Monialium, vbi violata fuerit, diligenter reſtitui; & vbi inuiolata eſt, conſeruari maximè procurent: Inobedientes atque contradictores per Cenſuras Eccleſiaſticas, aliaſque pœnas, quacumque appellatione ſepoſitâ, compeſcentes, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Quod auxilium, vt præbeatur, omnes Chriſtianos Principes hortatur Sancta Synodus, & ſub Excommunicationis pœna, ipſo facto incurrenda, omnibus Magiſtratibus Sæcularibus iniungit. Nemini autem Sanctimonialium liceat poſt Profeſſionem exire è Monaſterio, etiam ad breue tempus, quocumque prætextu, niſi ex aliqua legitima cauſa, ab Epiſcopo approbanda: Indultis quibuſque & Priuilegijs non obſtantibus. Ingredi autem intra ſepta Monaſterij nemini liceat, cuiuſcumque generis, aut conditionis, ſexûs vel ætatis fuerit, ſine Epiſcopi, vel Superioris licentiâ in ſcriptis obtenta, ſub Excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda. Dare autem tantùm Epiſcopus, vel Superior licentiam debet in caſibus neceſſarijs.*

Eamdem Regulam confirmant *Pius Quintus* Pontifex Sanctiſſimus Conſtitutione duplici, primâ quæ incipit, *Circa Paſtoralis*, datâ die 29. Maij anno 1566. alterâ quæ incipit, *Decori & honeſtati*, datâ die prima Februarij anni 1570. & *Gregorius XIII.* Conſtitutione quæ incipit, *Deo ſacris*, datâ die 30. Decembris, anni 1572. Concilia Prouincialia, quæ ſecundùm Concilij Tridentini Decretum, & Pontificias Conſtitutiones mox laudatas Clauſuræ obſeruantiam Monialibus imperarunt, recenſere minimè opus eſt. Rothomagenſe anno 1581. ſub Cardinali Borbonio Archiepiſcopo celebratum, dubium iſtud Summo Pontifici *Gregorio XIII.* propoſuit: *Circa Decretum de Clauſura Monialium, ſunt quæ ex fundatione dicunt liberum ſibi relinqui exitum, & introitum Monaſterij: Aliæ prætexunt ſe non emiſiſſe Votum Clauſuræ, nec vmquam ingreſſuras Monaſterium, ſi audiſſent vllam fuiſſe clauſuræ obligationem: Pleræque minantur ſe potiùs reuerſuras ad ſæculum, quàm patiantur eamdem clauſuram, & per parentes nobiles necem etiam Epiſcopis intentant, ſi auſi fuerint ingreſſum prohibere. In his perplexitatibus ſupplicatur quid agendum, maximè vbi timetur, ne per Clauſuram aliquid deterius contingat, & Magiſtratus Sæcularis non adiuuat.* Reſpondit Pontifex: *Executioni demandentur Decreta Concilij Tridentini, & Bullæ Summorum Pontificum, quibus ſublata ſunt omnia priuilegia, & fundationes.*

REGVLA XVI.

Qui dubitat an votum emiſerit, illud implere tenetur.

HAnc Regulam approbat *S. Thomas*, in 4. Sententiarum, Diſtinctione 38. Quæſtione 1. Articulo 2. Quæſtiunc. 1. in Reſponſione ad ſextam Obiectionem: *Si autem dubitet* (inquit) *quomodo ſe in vouendo habuerit, debet tutiorem viam eligere, ne ſe diſcrimini committat.*

ARTICVLVS XVII.

Qui dubitat, an actus aliquis vota à ſe facto repugnet, ab illo tenetur abſtinere; alioqui lethaliter peccat.

EXponit enim ſe ſciens volens periculo peccati mortalis. *Qui autem amat periculum, in illo peribit.* Itaque *S. Antoninus* confirmat P. 2. Tit. 11. Cap. 2. §. 10. *Exiſtens* (inquit) *in dubio, an tranſgrediatur votum, & per conſequens peccet mortaliter, tenetur ſe ponere in tuto, vt ſcilicet votum non tranſgrediatur.* Vnde qui certa ieiunia vouit, & dubitat, an illa obſeruare poſſit ſine periculo grauis infirmitatis, tenetur illa protrahere in alium diem, vel in alia pietatis opera commutare auctoritate Superioris; (inquit idem Sanctus Archipræſul.)

REGVLA XVIII.

Religioſa Profeſſio tam virorum quàm mulierum ante decimum-ſextum ætatis annum expletum, & annum Probationis pariter continuum, pariterque completum facta, irrita eſt.

ITa ſtatuit Concilium Tridentinum Seſſione 25. *De Regularibus*, Cap. 15. Idemque Regia Conſtitutione Bleſis editâ Articulo 28. ſancitum eſt. Vnde ſi, vel paucæ deſint horæ ad anni complementum, quamuis vltima dies anni decimi ſexti, ſiue anni Probationis illuxerit, nulla erit Profeſſio, vt à Sacra Concilij Congregatione non ſemel reſponſum, & à Rota Romæ iudicatum refert *Fagnanus* in Cap. *Ad noſtram*, Tit. *De Regularibus* in 2. P. Lib. 3. Decretalium. Eadémque Sacra Congregatio rogata, an Nouitius, qui è Monaſterio exierat vt alij Ordini ſe manciparet, ac duabus tantùm horis in alio Conuentu moratus fuerat, ſtatimque facti pœnitens reuerſus fuerat, nouum annum Probationis incipere & explere teneretur: Reſpondit, Teneri ab eo die quo rediit. In fauorem enim tam Religioſi Ordinis, quàm Nouitij cedit, vt anni complementum omni ex parte requiratur, nimirum vt Ordo Religioſus probet mores Nouitij, hic verò auſteritatem ſiue obſeruantias Religioſi Ordinis. Fauor (inquam) eſt Nouitij, vt deliberandi libertas ſeque iugo Monaſtico alligandi duret ad vltimum vſque temporis articulum quod Sacris Canonibus præſcriptum eſt. Fauor etiam eſt Religioſorum Ordinum, quorum intereſt ſpontaneos habere Milites, quique ſolido anno deliberantes, firmo propoſitos illis tandem ſe deuoueant; *Ne quis eorum, aut non ſit contentus eo quod vouit, aut ratum non habeat, quod eligit*, vt dicitur Canone *Monaſterijs*, Cauſa 19. Quæſtione 3. ex *S. Gregorio*. Vt enim habetur Cap. *Non ſolùm*, Tit. *De Regularibus*, in Sexto; *Decet & expedit, vt conſcientiæ puritati non deſit iudicium rationis; ne vnde ſpiritualis profectus quæritur, ſalutis diſpendium ſubſequatur.*

Etſi verò *Pij Quinti* Priuilegio Dominicanis Monialibus indultum ſit, vt Nouitias in mortis articulo conſtitutas ad Profeſſionem admittant, modò legitimæ ſint ætatis, nondum completo Probationis anno; vt habetur in Diplomate quod incipit, *Summi Sacerdotij cura:* Atque ſic Profeſſæ Indulgentias, aliaſque gratias ſpirituales conſequantur: Illud tamen indultum à *Gregorio XIII.* ad terminos Iuris communis redactum eſt, Conſtitutione quæ incipit, *In tanta:* Ac proinde ſi Nouitia ſic profeſſa conualeſcat, non cenſebitur alligata Religioni, niſi completo Probationis anno, ſolemnem Profeſſionem rurſus emittat.

REGVLA XIX.

Vota ſimplicia ante pubertatis annos emiſſa, irrita ſunt, niſi rationis vſus pubertatem præceſſerit, parenteſque, vel tutores permiſerint, aut certè de voto certiores facti, non repugnauerint.

VT enim docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 9. *Votum ſimplex efficaciam habet ex deliberatione animi, quâ quis ſe obligare intendit. Quod autem talis obligatio robur non habeat, dupliciter poteſt contingere: Vno quidem modo propter defectum rationis, ſicut patet in furioſis & amentibus, qui ſe voto non poſſunt obligare ad aliquid, dum ſunt in furia, vel amentia: Alio modo, quia ille qui vouet eſt alterius poteſtati ſubiectus. Et iſta duo concurrunt in pueris ante annos pubertatis, quia & patiuntur rationis defectum, vt in pluribus: & ſunt naturaliter ſub cura parentum, vel tutorum, qui ſunt eis loco parentum. Et ideò eorum vota ex duplici cauſa robur non habent. Contingit tamen propter naturæ diſpoſitionem, quæ legibus humanis non ſubditur, in aliquibus, licet paucis, accelerari rationis vſum; qui ob hoc dicuntur doli capaces. Nec tamen propter hoc in aliquo eximuntur à cura parentum, quæ ſubiacet legi humanæ, reſpiciens ad id quod frequentiùs accidit. Eſt ergo dicendum, quòd ſi puer, vel puella ante pubertatis annos nondum habeat vſum rationis, nullo modo poteſt ad aliquid ſe voto obligare. Si verò ante pubertatis annos attigit vſum rationis, poteſt quidem, quantùm in ipſo eſt, ſe obligare; ſed votum eius poteſt irritari per parentes, quorum curæ remanet adhuc ſubiectus. Quantumcumque tamen ſit doli capax, ante annos pubertatis non poteſt obligari voto ſolemni Religionis, propter Eccleſiæ Statutum, quod reſpicit id quod in pluribus accidit. Poſt annos autem pubertatis poſſunt iam ſe voto Religionis obligare, vel ſimplici, vel ſolemni, abſque voluntate parentum:* Non tamen ſolemni ante annum decimum ſextum expletum, ex Concilij Tridentini Decreto.

Id confirmatur ex Canone *Firma*, Cauſa 20. Quæſt. 1. qui ex *S. Baſilio* ſumptus eſt: *Firma autem tunc erit Profeſſio virginitatis ex quo adulta ætas eſſe cœperit, & ea quæ ſolet apta Nuptijs deputari, ac perfecta.*

REGVLA XX.

Vota ſine plena libertate, ac deliberatione facta, nullatenus obligant, ſed penitus irrita ſunt.

NItitur hæc Regula non ſolùm ipſa definitione Voti, quod eſt deliberata promiſſio, ſed *Celeſtini III.* Reſponſo, Cap. *Cùm ſimus*, Extra, *De Regularibus*. Homo quidam obtulerat ſe Monaſterio cum bonis ſuis, & filio impubere: Sed filius Monaſticæ vitæ pertæſus cùm ad annos pubertatis perueniſſet, è Monaſterio exiuit, paternaque bona poſtulauit. Rogatus Pontifex quid facto eſſet opus, reſpondit: *Si dictus puer ad annos diſcretionis peruenerit, & Habitum retinere noluerit Monachalem: Si ad hoc induci nequiuerit, non eſt vllatenus compellendus: Quia tunc liberum ſibi erit eum dimittere, & bona paterna, quæ ipſi ex ſucceſſione proueniunt, poſtulare.*

Id confirmat *Innocentius III.* Cap. *Sicut tenor*, ſub eodem Titulo: *Si* (inquit) *eodem tempore quo Sacerdos lator præſentium, poſitus extra mentem aſſeritur, indutus fuit Habitu Monachali: Cùm alienatus non ſentiat, ac per hoc non valeat conſentire, eum denuncietis ab obſeruatione Monaſtici Ordinis abſolutum, niſi poſtquam mentis ſuæ factus eſt compos, ſpontanea voluntate Profeſſionem fecerit Monachalem.*

Quocirca Concilium Tridentinum Seſſione 25. *De Regularibus*, Cap. 17. *Libertati Profeſſionis Virginum Deo dicandarum proſpiciens*, ſtatuit ac decernit, vt *Si puella, quæ Habitum Regularem ſuſcipere voluerit, maior duodecim annis ſit, non ante eum ſuſcipiat, nec poſtea ipſa, vel alia Profeſſionem emittat, quàm exploraverit Epiſcopus, vel eo abſente, vel impedito eius Vicarius, aut aliquis eorum ſumptibus ab eis deputatus, Virginis voluntatem diligenter, an coacta, an ſeducta ſit, an ſciat quid agat: & ſi voluntas eius pia, ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requiſitas iuxta Monaſterij illius & Ordinis Regulam, nec non Mona*ſte-

naſterium fuerit idoneum, liberè ei profiteri liceat.

Quamuis porrò Canonibus quibuſdam ſancitum ſit, vt pueri à Parentibus Monaſterio oblati, & religioſo habitu induti, in eo perſeuerent, ipſiſque reditus ad ſæculum interdicatur, vt conſtat ex Canone 48. Concilij Toletani quarti, ex Canone 55. eiuſdem, & ex Concilio Toletano 10. Canone 6. ſubintelligenda tamen eſt in illis Canonibus conditio, ſi nimirum pueri illi adultâ ætate paternæ deuotioni conſenſum præbuerint, & Profeſſionem vitæ religioſæ liberè fecerint. Quem conſenſum & in ijs quos voluntas parentum à primis infantiæ annis Clero mancipauerat, ex Eccleſiæ Diſciplinâ expetitum fuiſſe, conſtat ex Concilij Toletani ſecundi Canone primo. Eamdémque diſciplinam quoad ſacrarum Virginum Profeſſionem præſcripſit *S. Baſilius*, Epiſtolæ ad *Amphilochium*, Cap. 18. Hinc *S. Leo* puellas, quæ ſuſcepto virginitatis habitu Nuptias elegerint, ita demum violati voti reas pronunciat, ſi *Non coactæ parentum imperio, ſed ſpontaneo iudicio, virginitatis propoſitum atque habitum ſuſceperint.* Idque confirmat Synodus habita ab *Eugenio II.* Pontifice Maximo, Canone 32. & relata Canone *Sicut*, Cauſa 20. Quæſt. 2. *Sicut* (inquit) *qui Monaſteria elegerunt, à Monaſterijs egredi non permittuntur: Ita hi, qui inuiti ſine iuſtæ offenſionis cauſa ſunt intromiſſi, niſi volentes, non teneantur: Quia quod non petunt, non obſeruant. Ideóque tales conſiderandi ſunt magis peccata committere, quàm plangere; ſicut in Decreto Sanctiſſimi Leonis Papæ manifeſtiſſimè continetur.*

Epiſtola [illegible] um Narbonenſem Epiſcopi.

Idem confirmatur ex Cap. *Significatam*, quod *Alexandri III.* Reſponſum eſt, Extra, *De Regularibus*, quo minorem quatuordecim annis; (quæ tunc ætas erat Profeſſioni Religioſæ ab Eccleſia conſtituta) à Voto Profeſſionis abſolutum pronunciat, niſi maior factus, *Profeſſionem à ſe priùs factam, ratam habuerit.*

Et *Clemens III.* Cap. *Cùm virum*, ſub eodem Titulo, rogatus verum ea quæ infra diſcretionis annos à parentibus Monaſterio tradita, habitum Religionis induens, Benedictionem accepit; & exiens poſtmodùm ſe cuidam Militi copulauit, ad Monaſterium redire cogatur: Reſpondet, quòd *Cùm iuxta Concilij Toletani cenſuram, Monachum aut paterna deuotio, aut propria Profeſſio faciat; quicquid horum fuerit alligatum, tenebit, reuertendi ad ſeculum aditu penitus interdicto. Non enim videtur illa Monaſticæ Profeſſionis à ſe poſſe iugum excutere, cùm eam non conſtet euidenter contradixiſſe, cùm Benedictionem accepit, quam nonniſi in ætate diſcretionis recipiunt, quæ velantur, præſertim ſi ratihabitione ſecuta, (etſi eam quandoque contradixiſſe conſtiterit,) quod ante geſtum fuerat, roboratur. Nec obloquitur, quod de Prædeceſſoris noſtri Leonis Papæ Conſtitutione per contrarium ſenſum ſumitur. Vt puellæ, quæ coactæ parentum imperio virginitatis habitum ſuſceperunt, ipſum poſſent ſine præuaricatione deſerere: Cùm ſe correctè poſſit intelligi, quæ in ætate nubili noſcitur conſtituta. Tunc enim quia liberum habet arbitrium in electione propoſiti, ſequi parentum non cogitur voluntatem.*

REGVLA XXI.

Vota ex metu à cauſa extrinſeca & libera illato, atque in virum conſtantem cadente facta, ipſo iure irrita ſunt, ſi metus ad extorquendum votum incuſſus fuerit.

VBicumque enim requiritur liber conſenſus, non valet actus, ſi metus interceſſerit: In voto autem liber conſenſus neceſſarius eſt, cùm res ſit conſilij, non præcepti. Vnde *Alexander III.* Cap. *Perlatum*, Extra, *De ijs quæ vi metúſue causâ fiunt*; de muliere quadam, quæ metu mortis à Militibus ex mariti imperio inferendæ Velum ſuſceperat, viróque defuncto de Monaſterio egreſſo alteri nupſerat, hunc in modum reſpondet: *Si legitimè probatum fuerit, non timore mortis prædictam mulierem Religionem intraſſe; aut, quod fecit, poſtmodum ratum habuiſſe; ipſam ad Monaſterium redire, & habitum depoſitum reaſſumere Cenſurâ Eccleſiaſticâ compellatis.* Hanc exceptionem addidi: *Si* metus ad extorquendum votum incuſſus fuerit, aliàs enim non influit in votum, nec libertatem conſenſus impedit. Vnde ſi quis, vt euadat vltimum ſupplicium ob conſcientiam ſcelerum commiſſorum, aut mortem ſibi timens ab inimicis, Religioſam Profeſſionem emittat, rata eius Profeſſio eſt, niſi aliud obſtiterit, quamuis aliàs Profeſſionem emiſſurus non fuiſſet, vt olim declarauit Sacra Congregatio Concilij, teſte *Fagnano* in cap. *Si quis*, Tit. *De Regularibus*, Lib. 3. Decretalium. Si verò metus à cauſa naturali, vel interna fuerit incuſſus, nempe ex morbo, vel tempeſtate, vel ex conſideratione criminum, quæ quis commiſit; vota ex huiuſmodi metu facta nihilominus rata ſunt, quia libertatem non tollit. Idque confirmat *Innocentius III.* Cap. *Sicut nobis*, Extra, *De Regularibus, & tranſeuntibus ad Religionem*, cuius hæc ſunt verba. *Quidam Clericus cùm ægritudine animâ laboraret, quaſi de morte ſecurus, & de recuperanda ſanitate deſperans, habitum Canonicorum Regularium petijt & accepit: Sed nec ad Eccleſiam tranſiuit, nec bonis ſuis vti ceſſauit, videntibus & ferentibus Epiſcopo & Canonicis à quibus Habitum ſuſceperat Regularem .·. Fraternitati tuæ reſpondemus, Quòd ſi regularem habitum ſe poſtulante ſuſcepit, & ad obſeruationem Religionis Canonicæ ſuâ ſe Profeſſione ligauit, ad reſumendum habitum Eccleſiaſticâ eſt diſtrictione cogendus.*

REGVLA XXII.

Monachi & Moniales, quorum Profeſſio nulla eſt propter vim, aut metum, aut propter ætatis legitimæ defectum, aut quia profeſſi fuerunt contra formam Decretorum Clementis VIII. & Vrbani VIII. in Conuentibus ad recipiendos Nouitios non deſignatis, ſeu Probationis annum non egerunt in domibus, in quibus viget Regularis Obſeruantia, & Nouitiatus conſtitutus eſt Regularem Habitum dimittere non poſſunt tutâ conſcientiâ, niſi ſeruatâ formâ in Concilio Tridentino præſcriptâ, & infra quinquennium à die Profeſſionis reclamauerit.

IN foro enim conſcientiæ, & ſub mortalis peccati reatu obligat lex illa à Sacra Synodo Tridentina lata Seſſione 25. *De Regularibus*, Cap. 19. *Quicumque Regularis prætendat, ſe per vim & metum ingreſſum eſſe Religionem, aut etiam dicat, ante ætatem debitam profeſſum fuiſſe, aut quid ſimile; velitque habitum dimittere quacumque de cauſa, aut etiam cum habitu diſcedere ſine licentiâ Superiorum; non audiatur, niſi intra quinquennium tantùm à die Profeſſionis, & tunc non aliter, niſi cauſas, quas prætenderit, deduxerit coram Superiore ſuo, & Ordinario. Quòd ſi antea habitum ſponte dimiſerit nullatenus ad allegandum quamcumque cauſam admittatur; ſed ad Monaſterium redire cogatur, & tamquam Apoſtata puniatur: Interim verò nullo priuilegio ſuæ Religionis iuuetur.* Cuius quidem legis finis pax eſt & obedientia in Monaſterijs & Ordinibus Religioſis conſeruanda. Cùm enim inter Prælatos Regulares & ſubditos occaſione Profeſſionis irritæ perpetua diſſidia vigerent, & ſubditi exiſtimantes Profeſſionem ſuam nullam eſſe, Prælatorum Mandata contemnerent, ac Regularem Diſciplinam non ſeruarent: Sacra Synodus pacis & obedientiæ bono conſulens, ſtatuit vt ex causâ Profeſſionis irritæ nemini fas eſſet regularem habitum deſerere, niſi infra quinquennium, & cauſis coram Superiore & Ordinario probatis. Tranſgreſſio porrò legis, etiam ſeiuſo contemptu, ſub peccati mortalis reatu obligat, quando impeditur finis legis, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 147. Articulo 3. ad ſecundum. Præterea, eos qui cùm intra quinquennium non reclamauerint, & contra formam præſcriptam dimiſſo habitu regulari ad Sæculum redierint, ſacra Synodus puniendos ſtatuit tanquam apoſtatas; pœna autem Apoſtatarum præcipua, ſi habitum dimiſerint, eſt Excommunicatio, quæ propter lethale dumtaxat peccatum ferri poteſt.

At (inquies) huiuſmodi vota coram Deo irrita ſunt, proindéque in foro conſcientiæ non obligant. Id etſi conceſſerimus, non ſequitur eos, qui vota huiuſmodi emiſerunt, habitum religioſum dimittere poſſe, & ad ſæculum redire tutâ conſcientiâ, ſi intra quinquennium non reclamauerint, cùm ipſis liberum eſſet reclamare, vi metuque ſublatis; Aut aduersùs lapſum quinquennij reſtitutionem non obtinuerint à Summo Pontifice: Non ſequitur etiam eos ſponte iugum excu-

tere poſſe, cauſâ non actâ coram Superiore Regulari, & Epiſcopo: Quia Eccleſia ratihabitam ab ipſis præſumit Profeſſionem, ex quo per quinquennium in Ordine Religioſo perſeuerarunt. Vnde, ad vitandum ſcandalum vota implere tenentur, quamuis per ſe irrita, cùm Eccleſiæ iudicio rata meritò præſumantur.

Nauarrus conſil. 37 & 39. Sanchez li. 7. de Matri. diſp. 37. n. 9. Caietanus Secunda Secundæ, quæſt. 88. art. 8. Soto li. 7. de Iuſtitia & Iure quæſt. 1. art. 2. Fagnanus in ca. Si quis, Extra, de Regularibus.

Reijcienda itaque eſt *Nauurri* & *Sanchez* opinio, aſſerentium, Eum cuius irrita & nulla Profeſſio eſt, etiam e ipſo quinquennio, fugere poſſe è Monaſterio, habitúmque regularem dimittere, & vxorem ducere tutâ conſcientiâ; cùm probabilior longè ſit opinio contraria, quam propugnant Cardinalis *Caietunus*, & *Dominicas Sata*, & nouiſſimè *Proſper Fagnanus* Vir Iuris Canonici Conſultiſſimus, eáque ſola tuta ſit.

REGVLA XXIII.

Profeſſio emiſſa per dolum, aut circumuentionem Abbatis, vel Abbatiſſæ, vuliduest, & Profeſſum ligut in vtroque foro: Sed tumen bona temporulia illius Monaſterium nan acquirit, eáque ſant hæredibus reſtituenda.

RAta (inqnam) Profeſſio illa eſt, quia libera, nec dolus ille malus eſt, quo quis ad meliorem vitam inducitur: Canones porrò & Leges non ſubueniunt niſi aduersùs dolum malum. Nec obſtat, quòd Concilium Tridentium explorari iubeat puellæ voluntatem, an ſeducta ſit: Id enim tantùm innuit, nefas eſſe puellas ſeducere, vt Religioſam Profeſſionem emittant: Sed tamen hinc non ſequitur, ſeductas non obligari ex Profeſſione: Cùm præſertim omiſſio explorationis voluntatis Profeſſionem irritam non faciat, vt Sacra Congregatio declarauit. Rectè autem ſancitum eſt, vt bona ſic Profeſſorum non acquirantur Monaſterio, tum quia nemo ex dolo ſuo & fraude commodum reportare debet; tum quia oblatio bonorum Profeſſioni coniuncta contractus quidam eſt bonæ fidei: Contractus autem bonæ fidei ipſo iure irriti ſunt propter dolum contrahentis, qui contractûs cauſa ſit.

Hanc Regulam confirmat Canon *Conſtituit*, qui Concilij Cabilonenſis ſecundi ſeptimus eſt, quamuis Moguntino *Grutiunus* tribuat; cuius hæc ſunt verba: *Conſtitait ſunè ſucer iſte Conuentus, vt Epiſcopi, ſiue Abbates, qui non in fructum animarum, ſed in auaritiam & turpe lucrum inbiantes, quoslibet homines circumueniendo tanderunt, & res eorum tali perſuaſione ſarripuerunt: Pœnitentiæ Canonicæ, vtpote turpis lucri ſectutores, ſubiaceant. Hi verò qui illecti comam depoſuerunt, in ea, quod cœperunt, perſeueraro cogantur: Res verò eorum hæredibus raddantar.*

REGVLA XXIV.

Quicumque ſunt alterius poteſtati ſubiecti, Vota firma emittere non paſſunt ſine illius canſenſu, in bis in quibus illi ſubijciuntur.

HÆc Regula nititur verbo Domini, Numerorum 30. *Mulier* (inquit) *ſi quippiam vouerit, & ſe conſtrinxerit iurumento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate udhuc puellari: Si cognouerit pater votum quod pollicita eſt, & iuramentum quo obligauit animam ſuam, & tacuerit, voti rea erit: Quicquid pollicita eſt & iurauit, opere complebit. Sin autem, ſtatim vt audierit, contradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec abnoxia tenebitur ſponſionis, eo quòd contradixerit pater. Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & ſemel de ore eius verbum egrodiens animam eius obligauerit iuramento: Quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddétque quodcumque promiſerat. Sin autem audiens ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbáque quibus obſtrinxerat animam ſuam; propitius erit ei Dominus. ∴ Vxor in domo viri cùm ſe vota conſtrinxerit & iurumento, ſi audierit vir & tacuerit, nec contradixerit ſponſionis, reddet quodcumque promiſerat: Sin autem exemplo contradixerit, non tenebitur promiſſionis rea, quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit. Si vouerit, & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium, vel cæterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam, in arbitrio viri erit, vt faciat, ſiue non faciat. Quòd ſi audiens vir tacuerit, & in ulteram diem diſtulerit ſententiam: Quicquid vouerat, atque promiſerat, reddet: Quia ſtatim, vt audiuit, tacuit. Sin autem contradixerit, poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius.* Eadem autem ratio eſt de alijs perſonis alterius poteſtati ſubiectis. Non tamen competit patri adeò indefinita poteſtas, circa vota filiæ, qualis illo capite ſancitur, vt infra explicabitur. Lex enim illa ex parte cæremonialis erat, & ad ſolam pertinens Synagogam.

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 8. *Votum* (inquit) *eſt promiſſio quædam Deo facta. Nullus autem poteſt per promiſſionem ſe firmiter obligare ad id quod eſt in poteſtate alterius, ſed ſolùm ad id, quod eſt omninò in ſua poteſtate. Quicumque autem eſt ſubiectus alicui, quantùm ad id in quo eſt ſubiectus, non eſt ſuæ poteſtatis facere quod vult, ſed dependet ex voluntate alterius. Et ideò non poteſt per ſe votum firmiter obligare in bis, in quibus alteri ſubijcitur, ſine conſenſu ſui Superioris.*

Vota igitur filiorum-familiâs irrita declarare poteſt pater, vel tutor, quandiu ſunt impuberes. Immò & poſt annos pubertatis, quandiù non ſunt emancipati, ac ſui iuris, ipſorum vota in irritum mitti poſſunt à patre, vel tutore, ſi talia ſint quæ domeſticæ gubernationi, ac iuri patriæ poteſtatis officiant: Non autem ſi perſonam dumtaxat ſpectent vouentium. Vnde Vota Religionis, aut perpetuæ Caſtitatis, certarúmue precum recitandarum, emittere poſſunt abſque conſenſu parentum, nec ea pater, vel tutor irrita facere poteſt: Sed tamen vota ieiunandi bis aut ter in hebdomada, eundi ſingulis noctibus ad Matutinas, certas eleemoſynas erogandi de bonis paternis, aut familiæ, à patre, vel tutore irrita fieri, ac declarari poſſunt. Vir ſimiliter vota vxoris, ſibi aut familiæ noxia, vel incommoda, in irritum poteſt mittere, verbi gratiâ, vota de ieiunijs, humicubationibus, peregrinationibus, eleemoſynis ex rebus ad familiam pertinentibus, & præſertim continentiæ votum: Non autem vota de certis precibus recitandis, de ſuperfluo & diſſoluto ornatu reijciendo, de abſtinendo à ſpectaculis & choræis; de pauperibus iuuandis labore & operibus manuum ſuarum, quibus familia non indiget; de ſecundis Nuptijs vitandis; de ingreſſu Monaſterij, ſi viro ſuperſtes fuerit. Vxor pariter irrita facere poteſt mariti vota, quæ ſibi incommoda ſunt, aut familiæ, qualia ſunt vota continentiæ, abſtinentiarum immodicarum, vel diuturnarum peregrinationum, & quarumcumque rerum, quibus impotens ad debitum coniugale reddendum fieret. Vota etiam ſeruorum irrita facere poteſt Dominus, quæ ipſius obſequium impediunt, non alia. Vota denique Religioſorum ſubditorum irrita facere poteſt Prælatus Regularis: Qui tamen ſi de voto certior factus, vel tacitè conſentiat, ſiue non repugnet; ſubditus voto ligatur, & illud obſeruare tenetur, quandiu Superior non repugnauerit, ſeu conſenſum ſuum non reuocauerit. *S. Thomæ*, ſuffragio hæc omnia confirmantur Quæſtione & titulo mox indicatis, In Reſponſione ad ſecundam obiectionem: *Ex quo* (inquit) *homo venit ad annos pubertatis, ſi ſit liberæ conditionis, eſt ſuæ poteſtatis quantùm ad ea quæ pertinent ad ſuam perſonam, putà, quòd obliget ſe Religioni per Votum, vel quòd Matrimonium contrahat. Non autem eſt ſuæ poteſtatis quantùm ad diſpoſitionem domeſticam: Vnde circa hoc non poteſt aliquid vouere, quod ſit ratum, ſine conſenſu patris. Seruus autem quia eſt in poteſtate Domini etiam quantùm ad perſonales operationes, non poteſt ſe Voto obligare ad Religionem, per quam ab obſequio Domini ſui abſtraheretur.*

Et in Reſponſione ad tertiam obiectionem: *Religioſus* (inquit) *ſubditus eſt Prælato quantùm ad ſuas operationes, ſecundùm Profeſſionem Regulæ. Et ideò, etiamſi aliquis ad horam aliquid facere poſſit, quando ad alia non occupatur à Prælato: Quia tamen nullum tempus eſt exceptum, in quo Prælatus non poſſit eum circa aliquid occupare, nullum votum Religioſi eſt firmum, niſi ſit de conſenſu Prælati; Sicut nec votum puellæ exiſtentis in domo, niſi de conſenſu patris, nec vxoris, niſi ſit de conſenſu viri.*

R E-

REGVLA XXV.

Vouendo non peccant, qui ſunt alterius poteſtati ſubditi.

ITa docet *S. Thomas*, Ibidem, in Reſponſione ad quartam obiectionem. *Licet* (inquit) *Votum eorum qui ſunt alterius poteſtati ſubditi, non ſit firmum ſine conſenſu, eorum quibus ſubijciuntur; non tamen peccant vouendo, quia in eorum voto intelligitur debita conditio, ſcilicet, ſi ſuis Superioribus placuerit, vel non renitantur.*

REGVLA XXVI.

Religioſa Profeſſione abſoluitur homo à Votis omnibus in Sæculo factis.

HÆc Regulo nicitur *Alexandri III.* Decretali, cap. *Scripturæ*, Extra, *De Voto & Voti redemptione*, & S. *Thomæ* doctrinâ, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 12. in Reſponſione ad primam obiectionem. *Omnia alia vota* (inquit) *ſunt quorumdam particularium operum: Sed per Religionem homo totam vitam ſuam Dei obſequio deputat. Particulare autem in vniuerſali includitur: & ideò Decretalis dicit, quòd* REVS voti fracti non habetur, qui temporale obſequium in perpetuam Religionis obſeruantiam commutat. *Nec tamen Religionem ingrediens tenetur implere vota, vel ieiuniorum, vel orationum, vel aliorum huiuſmodi, quæ exiſtens in Sæculo fecit, quia Religionem ingrediens moritur priori vitæ. Et etiam ſingulares obſeruantiæ Religioni non competunt, & Religionis onus ſatis hominem onerat, vt alia ſuperaddere non oporteat.*

REGVLA XXVII.

Diſpenſatio in Votis Auctoritate Eccleſiæ concedi, aut eorum commutatio fieri poteſt.

IDconſtat ex Reſponſis *Alexandri III.* Cap. *De peregrinationis*, & Cap. *Venientis*; & *Innocentij III.* Cap. *Noneſt*, Cap. *Magnæ*, Cap. *Quod ſuper*, & Cap. *Ex multa*, Extra, *De Voto & Voti redemptione*.

Id confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 10. *Qui vouet* (inquit) *quodammodo ſibi ſtatuit legem, obligans ſe ad aliquid quod eſt ſecundùm ſe, & vt in pluribus bonum. Poteſt tamen contingere quòd in aliquo caſu ſit, vel ſimpliciter malum, vel inutile, vel maioris boni impeditiuum, quod eſt contra rationem eius, quod cadit ſub voto. Et ideò neceſſe eſt, quòd determinetur in tali caſu votum non eſſe ſeruandum. Et ſiquidem abſolutè determinetur votum aliquod non eſſe ſeruandum, dicitur diſpenſatio voti: Si autem pro hoc quod ſeruandum erat, aliquid aliud imponatur, dicitur commutatio voti. Vnde minus eſt votum commutare, quàm in voto diſpenſare. Vtrumque tamen in poteſtate Eccleſiæ conſiſtit.*

REGVLA XXVIII.

Ad diſpenſationem, aut commutationem Voti requiritur Prælati Auctoritas.

VOtum enim eſt promiſſio Deo facta de aliquo quod illi ſit acceptum. Quid ſit autem in aliqua promiſſione acceptum ei cui promittitur, ex eius pendet arbitrio. Prælatus autem in Eccleſia gerit vicem Dei: & ideò in commutatione, vel diſpenſatione votorum requiritur Prælati auctoritas, qui in perſona Dei determinat quid ſit Deo acceptum, ſecundùm illud 2. ad Corinthios Cap. 2. *Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos, in perſona Chriſti.* Ita ratiocinatur *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 12.

REGVLA XXIX.

Summus Pontifex in Eccleſia vniuerſa diſpenſare poteſt in Votis quibuſcumque, quorum diſpenſatio Eccleſiæ commiſſa eſt.

SVmmus enim *Pontifex*, (inquit *S. Thomas* In Reſponſione ad tertiam obiectionem) *gerit plenariè vicem Chriſti in totâ Eccleſiâ*: Ideòque *Ipſe habet plenitudinem Poteſtatis diſpenſandi in omnibus diſpenſabilibus votis.*

REGVLA XXX.

Maiorum quorumdam Votorum diſpenſatio, vel commutatio Summo Pontifici reſeruata eſt, tam iure, quàm conſuetudine.

HÆc autem ſunt vota Religionis, continentiæ perpetuæ, Hieroſolymitanæ Peregrinationis, vel Romanæ ad limina Apoſtolorum, vel Compoſtellanæ ad S. Iacobi; vt conſtat ex Conſtitutione *Sixti Quarti*, quæ incipit, *Etſi dominici gregis*, Inter Extrauagantes communes, *Tit. de Pœnitentijs & Remiſſionibus*. Soli etiam Summo Pontifici *licet diſpenſare in voto perpetuo, quo quis ſe ad curam ſubditorum adſtrinxit, Epiſcopatum ſuſcipiens*, (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 185. Articulo 4.) Vnde *Innocentius III.* Cap. *Niſi cùm pridem*, Extra, *De Renunciatione*, ad Epiſcopum quemdam ſcribit. *Etſi pennas habeas, quibus ſatagas in ſolitudinem auolare, tamen adſtrictæ ſunt nexibus præceptorum, vt liberum non habeas abſque noſtra permiſſione volatum.*

REGVLA XXXI.

In minoribus communibúſque Votis diſpenſare poſſunt Epiſcopi, & Prælati Regulares Ordinum & Monaſteriorum exemptorum, cum ſuis duntaxat ſubditis.

IDconſtat ex Cap. *De Peregrinationis*, Extra, *De Voto & Voti redemptione*; ex Eccleſiæ conſuetudine, & ex S. Thoma. *Alijs autem inferioribus Prælatis* (inquit) *committitur diſpenſatio in votis quæ communiter fiunt, & indigent frequenti diſpenſatione, vt habeant de facili homines ad quem recurrant, ſicut ſunt vota peregrinationum, & ieiuniorum, & aliorum huiuſmodi.* Diſpenſare itaque poſſunt Epiſcopi in votis omnibus ſuorum Diœceſanorum, & Prælati Regulares exempti in votis ſuorum ſubditorum Regularium Summo Pontifici non reſeruatis: Diſpenſare (inquam) poſſunt etiam in voto caſtitatis ad tempus ſeruandæ, in voto non nubendi, non petendi debitum; non in voto virginitatis, quod perpetuæ continentiæ obligationem per ſe imponit. Diſpenſare etiam poſſunt in voto ſuſcipiendi ſacros Ordines. Quamuis enim illis annexum ſit votum continentiæ ex Eccleſiæ inſtituto; votum tamen de illis ſuſcipiendis non eſt votum continentiæ perpetuæ: Vnde ſi Clericus Secularis nondum in Sacris conſtitutus in fornicationem incidat, lethaliter peccabit contra legem Decalogi, non contra religionem voti, nec ſacrilegij reus erit.

Diſpenſare quoque poſſunt Epiſcopi in votis conditionatis, quorum materia Romano Pontifici reſeruata eſt, modò nondum ſit impleta conditio, vt cùm filius, aut filia perpetuam vouerunt continentiam, ſi pater ex bello redeat incolumis. Ita cenſent omnes Caſuum Arbitri. Ratio eſt, quia abſoluta, & diſertè concepta eſſe vota conuenit, vt Summo Pontifici reſeruata cenſeantur; idque neceſſe eſſe compertum eſt ob grauia animarum pericula, quibus ſe plurimos implicare videmus ex nimia facilitate & præcipiti feruore ſe votis inconſideratè adſtringendi. At ſi conditio impleta ſit, ad Romanum Pontificem confugiendum eſt in quinque Votis recenſitis, vt impetretur Diſpenſatio.

Item ſi votum circa materiam reſeruatam Romano Pontifici ſit acceſſorium, non principale, in eo diſpenſare poteſt Epiſcopus, ex vnanimi Doctorum ſententia: Si quis, verbi gratiâ, vouerit ſe numquàm aleâ luſurum, aut ſi luſerit, Religionem ingreſſurum, Religionis ingreſſum remittere poteſt Epiſcopus. Item, ſi quis arctioris vitæ & ſtrictioris diſciplinæ, Ordinem ſe ingreſſurum vouit, diſpenſare poteſt Epiſcopus, vt ad laxiorem tranſeat, non autem, vt in ſæculo maneat, ex *S. Antonino* P. 2. Tit. 11. Cap. 2. §. 9. Denique vbi dubitatur, vtrum votum Summo Pontifici reſeruatum cum ſufficienti deliberatione ſit emiſſum, vel an reuera emiſſum fuerit, diſpenſare poteſt Epiſcopus: In dubijs enim benigniori parti fauendum eſt.

In votis etiam diſpenſare poteſt Capitulum Sede vacante, cùm in Epiſcopi Iuriſdictionem ſuccedat. Diſpenſare non poſſunt Epiſcoporum Vicarij, niſi demandata ipſis fuerit diſpenſandi poteſtas. Diſpenſare non poſſunt Archiepiſcopi cum ſubditis Suffraganeorum ſuorum. Abbatiſſę denique, licèt exemptæ, cum ſuis Monialibus diſpenſare in earum votis non poſſunt, cùm ſpiritualem iuriſdictionem non habeant, cuius incapax eſt fęmina. Poſſunt tamen Monialium ſuarum vota irrita facere, ſi quomodocumque Regimini Monaſtico, aut communi familiæ ordini, aut Monialis valetudini, aut debitæ ſibi obedientiæ, ac ſubiectioni officiunt.

REGVLA XXXII.

In Votis diſpenſare abſque cauſa legitimâ Prælatus non poteſt, vel ea commutare.

ALioqui grauiter peccaret, quia poteſtate, in ædificationem à Deo ſibi datâ, in deſtroctionem abuteretur. Id confirmat *Alexander III.* Cap. *De peregrinationis*, Extra, *De Voto & Voti redemptione*, Cuius hæc ſunt verba: *Ab eius qui præſidet, pendet arbitrio, vt conſideret diligentiùs qualitatem perſonæ, & cauſam commutationis: Scilicet an ex infirmitate ſeu affluentia diuitiarum, an aliâ cauſâ probabili, peregrinatio, an recompenſatio melior fuerit, & Deo magis accepta: & ſecundùm hoc habet exinde diſpenſare.*

Idem confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 88. Articulo 12. *Omnis* (inquit) *diſpenſatio petita à Prælato, debet fieri in honorem Chriſti, in cuius perſona diſpenſat, & ad vtilitatem Eccleſiæ, quæ eſt eius corpus.*

Et in Reſponſione ad ſecundam Obiectionem: *Cùm* (inquit) *poteſtas Prælati ſpiritualis, qui non eſt dominus, ſed diſpenſator, in ædificationem ſit data, & non in deſtructionem*, vt patet 2. ad Corinth. 10 *Sicut Prælatus non poteſt imperare ea quæ ſecundùm ſe Deo diſplicent, ſcilicet peccata; ita non poteſt prohibere ea, quæ ſecundùm ſe Deo placent, ſcilicet virtutis opera. Et ideò abſolutè poteſt homo ea vouere. Ad Prælatum tamen pertinet diiudicare, quid ſit magis virtuoſum, & Deo magis acceptum. Et ideò in manifeſtis diſpenſatio Prælati non excuſaret à culpa: Putà, ſi Prælatus diſpenſaret cum aliquo ſuper voto de ingreſſu Religionis, nullâ apparenti cauſâ obſtante. Si autem eſſet cauſa apparens, per quam ſaltem in dubium verteretur, poſſet ſtare iudicio Prælati diſpenſantis, vel commutantis: Non tamen iudicio proprio, quia ipſe non gerit vicem Dei; niſi fortè in caſu, in quo id quod vouit eſſet manifeſtè illicitum, & non poſſet opportunè ad Superiorem recurrere.*

Idem docet *S. Antoninus*, P. 2. Tit. 11. Cap. 2. §. 6. *Eſt*, inquit, *differentia inter irritationem, & diſpenſationem. Nam irritatio poteſt fieri ſine cauſa, & ad libitum irritantis, ſicut vir ad libitum irritat votum coniugis; ita quòd nec ipſe peccat irritando, quia neminem facit iniuriam, qui vtitur iure ſuo; nec illa votum omittendo, cùm fuerit ineſſicax à principio. Sed diſpenſatio in voto non ſit propter inefficaciam voti, ſed propter aliam cauſam: Vnde requiritur non ſolùm auctoritas in diſpenſante, ſed etiam cauſa ex parte diſpenſati, ſcilicet neceſſitas, vel vtilitas eius, vel Reipublicæ, in omni genere diſpenſationis, & in omni diſpenſante, etiam Papa: Quia nec Petro, nec alteri commiſſa eſt auctoritas, ſeu poteſtas in deſtructionem, ſed in ædificationem.*

Et infra: *In poſitiuis* (inquit) ſiue in his, quæ iure dumtaxat poſitiuo præcepta, aut prohibita ſunt, *ſic volo, ſic iubeo, ſit pro ratione voluntas; quia quod Principi placuit, legis habet vigorem: Sed in his quæ ſunt Iuris Diuini, ſecus*, Extra, *De Voto*, Cap. NON EST. *Et debent conſiderari tria*, vt in Cap. MAGNÆ, *Quid liceat, quid deceat, quid expedit. Debet autem eſſe talis cauſa, quòd melius ſit recedere à iure communi: Aliter erit diſſipatio, & peccat vterque, ſcilicet diſpenſat, etiam Papa, & is cum quo diſpenſatur, ſi ſciat. Vnde Hoſtienſis: Peccat Papa, ſi ſine cauſa in votis diſpenſat, nec eſt ei obediendum, ſi manifeſtè liqueat quòd ſit contra Domini voluntatem: Aliàs in dubio obediendum eſt.*

Iuſta autem diſpenſandi cauſa eſt, quando voti ſolutio propter circumſtantias interea mutatas, vel repente occurrentes, mala, vel inutilis, aut maioris boni impedimentum eſſet, item cùm dubitatur, an talis futura ſit. Item, cùm dubium eſt, an votum fuerit emiſſum; aut emiſſum quidem eſſe certum eſt, ſed ex leuitate, perturbatione, metu, mœrore, & valdè difficilis foret eius obſeruatio; aut graue periculum offenſæ Dei, vel ſcandali immineat. Sic diſpenſare poteſt Epiſcopus cum illo, qui voto perpetuæ caſtitatis *obſtrictus* Matrimonio ſe alligauit, vt debitum coniugale reddat. Sed illo tamen caſu voti obligationem dumtaxat ſuſpendit, non perimit, quia ſoluto per coniugis mortem Matrimonio, tenetur priſtino voto, niſi Pontifex, cui ius & conſuetudo Eccleſiæ diſpenſationem in voto perpetuæ caſtitatis reſeruarunt, illum voti vinculo penitus ſoluat.

REGVLA XXXIII.

Votum de Diſpenſatione Voti non petenda imprudens eſt, nec ſemper obligat Vouentem.

MAteria enim voti non ſolùm debet eſſe licita, ſed etiam vtilis ad ſalutem: Sed numquam petere diſpenſationem non eſt ſemper vtile ad ſalutem: Immò quandoque expedit animæ vouentis, vt cum illo diſpenſetur in voto, propter graue tranſgreſſionis periculum: Votum igitur de diſpenſatione non petenda *Non eſt vniuerſaliter obligatorium*, (inquit S. Antoninus.) *In caſu tamen in quo eſſet vtilius animæ vouentis non petere diſpenſationem, quàm petere, obligatus eſſet ad non petendum.*

ARTICVLVS XIII.

De Peccatis Religioni oppoſitis.

QVatuor præſertim peccata Religioni opponuntur, ſcilicet *Superſtitio, Sacrilegium, Impietas, & Tentatio Dei.*

Superſtitio eſt vitium Religioni oppoſitum ſecundùm exceſſum; vt definit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 92. Articulo 1. *Non quia* (inquit) *plus exhibeat in cultum diuinum quàm vera Religio, ſed quia exhibet cultum diuinum, vel cui non debet, vel eo modo quo non debet.* Cùm enim ſolus Deus docere potuerit quemadmodum ſe coli vellet, qui alio modo Deum colit, quàm ſe colendum ipſe dixerit, non vtique Deum colit, ſed quod ſibi ipſe confixit, idolum videlicet mentis & phantaſmatis ſui. Hoc principio *S. Auguſtinus* vtitur Libro 1. *De Conſenſu Euangeliſtarum*, Cap. 18. *Socratis* (inquit) *Sententia eſt, Vnumquemque Deum ſic coli oportere, quomodo ſe ipſe colendum eſſe præceperit. Proinde iſtis* (nimirum Romanis) *ſumma neceſſitas facta eſt non colendi Deum Hebræorum; quia ſi alio modo eum colere vellent, quàm ſe colendum ipſe dixiſſet, non vtique illum colerent, ſed quod ipſi finxiſſent.*

Superſtitionem paulò aliter definit *Lactantius*, Libro 4 Diuinarum Inſtitutionum, Cap. 28. *Religio* (inquit) *veri cultus eſt, Superſtitio falſi.*

Quatuor ſunt ſpecies Superſtitionis, ſcilicet *Veri Dei cultus indebitus, aut ſuperfluus; Idololatria, Diuinatio, & Vana obſeruatio.*

Cultus indebitus eſt ſuperſtitio, quâ verò Deo falſus, ac fallax cultus exhibetur: De quo *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 93. Articulo 1. *Si per cultum exteriorem aliquid falſum ſignificetur, erit cultus perniciosus.* Talis eſt cultus, quem Iudæi poſt Legis Euangelicæ promulgationem Deo exhibent. In hoc ſuperſtitionis genus incidunt, quicumque falſas Reliquias colendas proponunt, quicumque Sanctos nondum vindicatos, ſiue à Romano Pontifice ſolemni Beatificationis, aut Canonizationis Ritu in Sanctorum album relatos, publicè colere, inuocare, aut colendos, vel inuocandos proponere audent: Qui falſa Miracula, vel falſas Reuelationes ſtudioſè prædicant, aut ſcriptis commendant: Qui falſas, aut dubias Reliquias, & à Romano Pontifice non approbatas, ab Epiſcopis non recognitas, vt Canone *Cum ex eo*, Extra *De Reliquiis & Veneratione Sanctorum*, & in Concilio Tridentino ſancitum eſt, venerantur, aut Fidelium venerationi exponunt, circumferunt, aut venditant, Cuius ſuperſtitionis rea fuit

Lucil-

Lucilla Matrona Nobilis, quæ Donatiſtarum Schiſmati occaſionem dedit, quòd *Cæciliani* Carthaginenſis Archidiaconi reprehenſionem impatienter ferret. Is ſcilicet Mulierem illam obiurgauerat, quòd ante Sacram Communionem os cuiuſdam hominis mortui, etſi Martyris, ſed nondum vindicati & ab Eccleſia agniti ſuperſtitioſis oſculis veneraretur, vt referunt *Optatus Mileuitanus* Libro 1. Contra *Parmenianum*, & *S. Auguſtinus* Libro *De Hæreſibus*. Talis ſuperſtitionis rei erant Monachi illi gyrouagi, ſeu hypocritæ ſub habitu Monachorum circumeuntes Prouincias, nuſquam miſſi, nuſquam fixi, nuſquam ſtantes, nuſquam ſedentes, *Qui membra Martyrum, ſi tamen Martyrum, venditabant*, vt *S. Auguſtinus* ait in Libro *De Opere Monachorum*, Cap. 28. Eiuſdem criminis rei erant duo illi Pſeudo-Monachi, qui ad Diuiſionem *S. Benigni* Martyris Baſilicam quædam veluti cuiuſdam Sancti oſſa detulerant, quæ ſe, vel ex Vrbe Roma, vel ex neſcio quibus Italiæ locis ſuſtuliſſe affirmabant, cuius tamen Sancti nomen è memoria ſua excidiſſe aiebant. De quibus *Amolonis Lugdunenſis Epiſcopi* Epiſtola extat ad *Theoboldum* Lingonenſem Epiſcopum. Huius ſuperſtitionis rei erant Africani illi homines, qui Altaria paſſim per agros, aut vias, tamquam Memorias Martyrum conſtituebant, in quibus nullum corpus, aut Reliquiæ Martyrum conditæ probabantur, quæ propterea ab Epiſcopis, ſi fieri poteſt, euerti iubet Concilium Carthaginenſe Quintum, Canone 14. *Si autem hoc propter tumultus populares non ſinatur, plebes tamen admoneantur ne illa loca frequentent, vt qui rectè ſapiunt, nullâ ibi ſuperſtitione deuincti teneantur. Et omninò nulla Memoria Martyrum probabiliter acceptetur, niſi aut ibi corpus, aut aliquæ certæ Reliquiæ ſint, aut vbi origo alicuius habitationis, vel poſſeſſionis, vel paſſionis fideliſſimâ origine traditur. Nam quæ per ſomnia & per inanes quaſi Reuelationes quorumlibet hominum vbique conſtituuntur Altaria, omnimodè reprobentur*. Ad hoc ſuperſtitionis genus eliminandum Laodicena Synodus Canone 34. Anathemate confixit eos *Qui ad Pſeudo-Martyres acceſſerint*. S. Martinus Turonenſis Archiepiſcopus Altare in memoriam latronis cuiuſdam à rudi plebe erectum ſubuerti iuſſit, atque *Populum illius ſuperſtitionis abſoluit errore*, teſte *Sulpitio Seuero* in eius Vita. Huius generis ſuperſtitione quidam obcæcati, hominem quemdam in potatione & ebrietate occiſum, quaſi Sanctum venerabantur tempore *Alexandri III.* quos ille emendauit Cap. *Audiuimus*, Extra, *De Reliquijs & Veneratione Sanctorum*. Sic Abbatem quemdam, qui ebrietate madens in puteum inciderat, ſub nomine *S. Pyronis* à ſuperſtitioſa plebe inuocatum, refert *Guibertus* Nouigentious Abbas, Libro 1. *De Pignoribus Sanctorum*, Cap. 1. Ad idem ſuperſtitionis genus pertinet quòd Monachi nonnulli dentem Saluatoris, & eius vmbilicum, alij lactis beatæ Virginis portionem aliquam habere ſe iactabant, & Fidelium venerationi exponebant: Quos idem Auctor ſugillat & inſectatur Libro 4. Hoc pariter ſuperſtitionis genere implicati erant *Clemens* & *Adalbertus* Hæretici, in Concilio Romano ſub Zacharia Pontifice Maximo damnati anno ſeptingenteſimo quadrageſimo-quinto, qui ſacrilegâ Orationis formulâ editâ *Vrielem*, aliósque Dæmones, quaſi Angelos Sanctos inuocabant. Quâ relectâ, Summus Pontifex & Epiſcopi, ac Presbyteri conclamarunt: *Quid aliud agendum eſt, niſi vt omnia quæ nobis relecta ſunt igne concrementur, Auctores verò eorum Anathemate percellantur? Non enim nomina Angelorum, præter nomen Michaëlis, ſed nomina Dæmonum ſunt, quæ in ſuis Orationibus inuocauit ad præſtandum auxilium ſibi. Nos autem, vt à veſtro Apoſtolatu edocemur, & Diuina tradit Auctoritas, non plus quàm trium Angelorum nomina cognoſcimus, id eſt, Michaël, Gabriel, Raphaël: Alioquin de myſterio, ſub obtentu Angelorum, Dæmonum nomina introduxit*. Hac ſuperſtitione laborant, quicumque Litanias, Orationes, deuotiones ab Eccleſia non probatas vſurpant; qui falſi dogmatis Imagines in Eccleſia colendas proponunt, qui tales prædicant Indulgentias, &c.

Cultus ſuperfluus eſt ſuperſtitio, qua in Dei cultu aliquid vſurpatur præter Dei & Eccleſiæ inſtitutionem, communémque conſuetudinem. Quicquid enim fini diuini cultus non congruit, ſuperfluum in eo cenſendum eſt. *Finis autem diuini cultus eſt, vt homo det gloriam Deo, & ei ſe ſubijciat mente & corpore. Et ideò, quicquid homo faciat, quod pertinet ad Dei gloriam, & ad hoc quòd mens hominis Deo ſubijciatur, & etiam corpus per moderatam refrenationem concupiſcentiarum, ſecundùm Dei & Eccleſiæ ordinationem, & conſuetudinem eorum quibus conuiuit, non eſt ſuperfluum in diuino cultu. Si autem aliquid ſit, quod, quantum eſt de ſe, non pertinet ad Dei gloriam, neque ad hoc quòd mens hominis feratur in Deum, aut quòd carnis concupiſcentiæ inordinatæ refrenentur; aut etiam ſi ſit præter Dei & Eccleſiæ inſtitutionem, vel contra conſuetudinem communem, quæ ſecundùm Auguſtinum, pro lege habenda eſt, totum hoc reputandum eſt ſuperfluum & ſuperſtitioſum, quia in exterioribus ſolùm conſiſtens, ad interiorem Dei cultum non pertinet. Vnde Auguſtinus, Libro* De Vera Religione, *Cap. 3. inducit quod dicitur Lucæ 17.* REGNVM DEI INTRA VOS EST, *contra ſuperſtitioſos, qui ſcilicet exterioribus principalem curam impendunt*. Ad cultum ſuperfluum pertinet, ſi in Eccleſiaſticis Officijs certus numerus cereorum, vel orationum, certus color, certus ſitus, præter Eccleſiæ præſcriptum, vel conſuetudinem obſeruetur; ſi neglectis Rubricis, alias quis adhibeat ſiue ſuperaddat pro arbitraria deuotione Ceremonias, ſiue in Miſſæ Sacrificio, ſiue in Horis Canonicis, ſi *Gloria in excelſis*, *Credo*, *Alleluia* dicat cùm dicendum non eſt; ſi in *Memento*, vel ante Communionem diutiùs hæreat, priuatáſque Orationes dicat: Si benedictiones multiplicet præter numerum conſtitutum; ſi duas Hoſtias in Sacra Communione ſumat, vel porrigat deuotis mulierculis id affectantibus, &c.

S. Auguſti Epiſt. 16. alias 25 ad Caſulanum.

3 *Idololatria eſt ſuperſtitio quâ cultus ſoli Deo debitus ei, qui non eſt Deus, exhibetur*; ſiue Idolis; ſiue quibuslibet creaturis, ſiue per ſacrificia, ſiue per ludos, ſiue per quælibet alia ſenſibilia ſigna. De quo ſuperſti- Act. 17.
tionis genere *S. Paulus* ſtans in medio Areopagi dixit: *Viri Athenienſes, per omnia quaſi ſuperſtitioſiores vos video*.

4 *Diuinatio eſt ſuperſtitio, quâ fit, vt Dæmonum operâ expreſſo, vel tacito pacto inuocatâ, homines cognoſcant res futuras, aut alioquin occultas*. Nam, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 95. Articulo 2. *Omnis diuinatio ex operatione dæmonum prouenit, vel quia expreſsè dæmones inuocantur ad futura manifeſtanda; vel quia dæmones ingerunt ſe vanis inquiſitionibus futurorum, vt mentes hominum implicent vanitate, de qua dicitur Pſalmo 39.* Non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. *Vana autem inquiſitio futurorum eſt, quando aliquis futurum præcognoſcere tentat, vnde præcognoſci non poteſt. Manifeſtum eſt ergo, quòd diuinatio eſt ſpecies ſuperſtitionis*.

Triplex eſt diuinationis genus. Primum fit manifeſtâ, & expreſſâ dæmonum inuocatione, ſcilicet dæmon expreſsè inuocatur, vt quidpiam hominibus occultum pateſaciat. Huius ſunt diuerſæ ſpecies, vel modi.

Prima eſt *Præſtigium*, quo oculi hominum, vel aures præſtringuntur, quando præſtigioſis quibuſdam apparitionibus ipſorum aſpectui & auditui Dæmon ſe ingerit ad prænunciandum futura, vel alia occulta manifeſtandum.

Altera ſpecies eſt *Diuinatio ſomniorum*, cùm Dæmon phantaſiam hominis immutans, ei ſomnia procurat, & phantaſmata objicit eorum, quæ vult ipſi ſignificari, aut aliter ipſi dormienti occulta pateſacit.

Tertia eſt *Necromantia*, cùm Mortuorum apparitione, vel locutione Dæmon futura prænuntiat, ſiue quando quibuſdam præcantationibus adhibito ſanguine, quaſi ſuſcitati mortui videntur diuinare, & ad interrogata reſpondere, vt ait *S. Iſidorus* Libro 8. *Originum*, Cap 9.

Quarta eſt quæ fit per *Pythones*, cùm Dæmon alicuius ſeu viri ſeu fœminæ corpus occupans, vocéſque per ipſius ventrem formans, futura prænunciat, ſeu occulta aperit. De Pythoniſſis frequens in Sacris Litteris mentio occurrit, Leuitici 20. Deuteronomij 18. 1. Paralipomenon 15. collato cum primi Regum Cap. 28. Actuum denique 16.

Quinta ſpecies eſt *Geomantia* cùm Dæmon in aliquo corpore terreſtri, ſcilicet ligno, ferro, vel lapide polito, aut ſpeculo, ſigna, vel figuras exhibet, ex quibus

futura, vel occulta quæuis noſcuntur. Ad hanc pertinet *Onychomantia*, quæ in vnge impolluti pueri oleo illito & verſùs Solem obuerſo, certis verbis prolatis occulta diuinat.

Sexta, *Hidromantia*, cùm huiuſmodi figuras exhibet in aqua.

Septima, *Aeromantia*, cùm illas in aëre apparere facit.

Octaua, *Pyromantia*, cùm in igne.

Nona eſt *Aruſpicium*, quando Dæmon interrogatus reſpondet per ſigna quædam ſenſibilia, quæ in extis animalium occiſorum, præſertimque idolis immolatorum apparere facit.

Alterum diuinationis genus eſt, quo Dæmon non quidem expreſsè inuocatur, ſed tamen ad cognoſcendum occulta homo aliqua conſiderat in diſpoſitionibus & motibus rerum, quæ ad eam cognitionem nihil conducunt.

Huius tres ſunt ſpecies, ſcilicet *Aſtrologia iudiciaria*, quâ ex conſideratione ſitûs & motûs ſyderum ſuperſtitioſus Mathematicus ſiue Genethliacus, futura contingentia prænoſcere conatur, & quaſi certò futura prædicit.

Augurium, ſiue *Auſpicium*, cùm ex garritu, aut inſpectione auium, aut ex motibus, ſeu vocibus quorumcunque animalium; aut ſternutationibus hominum, cognitio futurorum, aut rei cuiuslibet occultæ quæritur: Aut etiam ex verbis hominum longè aliâ intentione prolatis, quàm quò illa detorqueat diuinator: Quod ab Ethnicis *Omen* vocabatur.

Dactylomantia, quæ diuinat annulis ad certam cœli poſituram conſtructis, vel incantatis, & ſuper tripodem ad certa verba motis.

Coſcinomantia, quæ diuinat per cribri motum præmiſſis verbis conceptis, & prolatis eorum nominibus, de quibus ſuſpicio eſt eos furtum, vel aliud occultum crimen patraſſe.

Chiromantia, quæ ex lineis manuum futura prædicit.

Tertium diuinationis genus communi nomine dicitur *Sortilegium*, quando abſque expreſſa Dæmonis inuocatione cognoſcere tentamus aliquid occultum ex noſtro ipſorum opere, vel actione ſeriò factâ, nihil ad hoc conferente: Siue protractione punctorum, quod pertinet ad artem *Geomantiæ*; ſiue ex conſideratione figurarum, quæ ex plumbo liquefacto in aquam proiecto proueniunt; ſiue ex quibuſdam ſchedulis ſcriptis, vel non ſcriptis in occulto repoſitis, dum ſuperſtitioſè ubi eruatur, quam quis accipiat; vel etiam ex feſtucis inæqualibus propoſitis, cui maior, vel minor obueniat; vel taxillorum proiectione, quis plura puncta vertat; vel etiam dum conſideratur, quid aperienti librum primò occurrat.

Sortilegij nomen latiùs acceptum vſu populari, *Magiam* & *Maleficium* complectitur.

Magia vniuerſim ſumpta *eſt Ars ſiue facultas, vi creatâ & non ſupernaturali mira quædam & inſolita efficiens, quorum ratio ſenſum & communem hominum captum ſuperat.*

Diuiditur in *Naturalem*, *Artificioſam*, & *Diabolicam*; quia cuncti effectus eius adſcribendi ſunt, vel inſitæ rebus naturæ, vel humanæ induſtriæ, vel Cacodæmonis malitiæ.

Naturalis Magia licita eſt, cùm nihil aliud ſit quam reconditior arcanorum naturæ cognitio, quâ cœlorum, ac ſyderum curſu & influxu, & ſympathijs, ac antipathijs rerum ſingularum obſeruatis, ſuo tempore, loco, ac modo, res rebus applicantur, & mirifica quædam hoc pacto perficiuntur; quæ cauſarum ignaris præſtigioſa, vel miraculoſa videantur; veluti cùm *Tobias* paternam cæcitatem felle piſcis diſcuſſit, quam vim Callionymo piſci tribuunt cum *Galeno* plerique.

Tob. 7. Galenus li. 10. Simplic. Medicam.

Artificialis Magia duplex eſt, *Mathematica*, & *Præſtigiatoria*. Mathematica nititur principijs geometricis, arithmeticis, vel aſtronomicis. Huius exempla ſunt Sphæra illa Archimedis, ſecundùm Claudianum vitrea, & in Syracuſarum obſidione nauium per ſpecula combuſtiones, Archytæ Columba lignea volans, Leonis Imperatoris auiculæ aureæ cantillantes, & Boëtij æreæ volantes & cantillantes, ſerpentes ex eodem metallo ſibilantes, Alberti Magni vocale caput, vt fertur, arte fabrefactum, & ſimilia multis narrata. Præſtigiatrix ſeu ludicra & deceptoria eſt illa, cuius effectus non ſunt quales, aut qui videntur. Ad eam pertinent pleraque quæ à circulatoribus, agyrtis, & funambulis creduntur patrari incantationibus, cùm agilitate pedum & manuum fiant.

Magia Mathematica, quæ & *Taumaturgica* nuncupatur à quibuſdam, per ſe bona eſt & licita, vt omnes artes per ſe ſunt bonæ, ſed per accidens fit illicita. Primò, quando in malum finem refertur: Secundò, quando ſcandalum oritur, eò quòd hæc fieri putentur Dæmonum operâ. Tertiò, ſi quod inde ſpirituale damnum, vel temporale, corporis, aut animæ, immineat ipſi circulatori, vel ſpectatoribus. Idem eſto de Magia præſtigiatrice iudicium, ſi ſolâ dexteritate & arte fiant illa quæ præſtigijs ſimilia videntur. Si autem nec arte, nec actu humano, nec vi naturæ fieri poſſint, opera Dæmonum intercedere colligitur. Quod cùm ſæpè contingat, Chriſtianiſſimi Reges S. Ludouicus, Philippus Auguſtus, Henricus III. Circulatores & Ioculatores Regno exulare ſanciuerunt.

Magia Diabolica eſt facultas ſiue ars, quâ vi pacti cum Dæmonibus initi, mira quædam, & communem hominum captum ſuperantia efficiuntur. Omnis ſcilicet vis Magiæ huius pacto tacito, vel expreſſo cum Dæmonibus nititur. Hanc Magiæ ſpeciem *Tacitam Idololatriam* Theologi vocantur. Vnde inter Pariſienſium Theologorum Articulos apud *Gerſonem* hic legitur: *Quod inire pactum cum Dæmonibus tacitum, vel expreſſum, non ſit idololatria, vel ſpecies idololatriæ: Error. Et intendimus eſſe pactum implicitum in omni obſeruatione ſuperſtitioſa, cuius effectus non debet à Deo, vel naturâ rationabiliter exſpectari.* Hinc illud *Iſaiæ* 28. à *S. Thoma*, & à Summis Pontificibus *Ioanne* 20. in Conſtitutione quæ incipit, *Super ſpecula*, & *Sixto Quinto* in Conſtitutione contra Aſtrologiæ Iudiciariæ Profeſſores edita, Magis accommodantur: *Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.*

Pacti expreſſi triplex modus eſt. Primus fit ſolemnitate varia, & ipſi Cacodæmoni viſibiliter in forma corporeâ apparenti, coram teſtibus fidelitas & hominium promittitur. Aliquando id fit per libellum ſupplicem Diabolo oblatum, & eorum qui ſe illius ſeruituti deuouent eâ conditione, vt eorum votis ſatisfaciat, ſubſcriptione munitum. Alius modus eſt, cùm ſine teſtibus impij ſe dæmoni addicunt. Tertius, cùm pactio illa per vicarium initur, Magum videlicet, vel tertium aliquem; cùm paciſcens dæmonis aſpectum, vel colloquium reformidat. His pactis communis eſt Fidei, Chriſtiani Nominis, Baptiſmi, Confirmationiſque eiuratio, abnegatio Dei & Chriſti, Blaſphemiæ in Beatam Virginem, Sanctóſque reliquos, iuramentum de abſtinendo in perpetuum à Chriſtianis Sacramentis & Sacramentalibus, & ſigno Crucis. His Sacro-Sanctæ Euchariſtiæ, Chriſmatiſque profanatio, vt plurimùm adiuncta.

Pactum tacitum duplex eſt: Primum quando quis ſciens volens ſignis ſuperſtitioſis vtitur, quibus vti ſolent Magi & Sortilegi; quæ quidem ex libris, aut ſermonibus eorum, vel aliorum acceperit. Secundum pacti taciti genus eſt, quando quis ignorans Magicis ſignis vtitur, quia neſcit eſſe mala, & à dæmone inſtituta: Quæ ignorantia cùm vt plurimum ſupina ſit & craſſa, ſitque non eorum qui ſcire non poſſunt, ſed qui ſcire nolunt, quia Catecheſes & familiares Paſtorum Sermones, quibus Doctrina Chriſtiana, & lex Dei plebi explicantur, non frequentant, aut Sacerdotum conſilium in dubijs non requirunt; à peccato mortali non excuſat, quamuis minuat criminis grauitatem.

Magia diabolica ſæpè naturæ vim, aut artificium mentitur, vt in characteribus, annulis, ſigillis, & imaginibus, quæ certis ſuffumigationibus, & incantationibus dedicatæ, aut characteribus & figuris peregrinis, ſeu barbaris nominibus inſculptæ, effectus admirabiles, & naturæ vim ſuperantes producere creduntur, cùm totam vim habeant à Dæmone; ſiquidem figura & characteres ad hos effectus nihil ſuapte vi conferre poſſunt. Idem eſto iudicium de Taliſmanis, ſeu figuris conſtellationum, lapide vel metallo ſympathetico inſculptis.

Maleficium eſt Magiæ ſpecies, quâ quis ope Dæmonis alteri damnum parat.

Triplex eſt maleficij genus: Primum *Soporiferum*,

cum

cum Magi vel ſortilegi, & ſagæ aliquem potione, malo carmine, & certis ritibus ſoporant, vt interea ei venenum infundant, vel infantulos rapiant, aut necent, vel furto quid ſubtrahant, vel ſtupro adulteriove contaminent. Alterum eſt *Amatorium*, quod *Philtrum* vulgò dicitur, quo aliquis in amorem impudicum ſui vel alterius, quempiam incendit, & ad parendum libidini ſuæ inflectit. De quo maleficij genere intelligendum videtur illud *Nahum*. Cap. 3. *Propter multitudinem fornicationum meretricis ſpecioſæ, & gratæ, & habentis maleficia*. Et illud *Baruch*. 6. Cap. *Mulieres autem circumdatæ funibus in vijs ſedent, ſuccendentes oſſa oliuarum. Cùm autem aliqua ex ipſis, attracta ab aliquo tranſeunte, dormierit cum eo, proximæ ſuæ exprobrat quòd ea non ſit digna habita ſicut ipſa, neque funis eius diruptus ſit*. Tertium eſt *Maleficium hoſtile*, quo Magus aut Sortilegus bonis animi, corporis, aut fortunæ damnum infert, vel inferre conatur. Huius multiplices ſunt ſpecies aut modi; ſcilicet *Faſcinum*, quæ qualitas eſt pernicioſa Dæmonum arte illata ob tacitum vel expreſſum hominis pactum cum dæmone. Sortilegi enim, & ſagæ paciſci ſolent, vt quos ex iracundia vel liuore aſpexerint, ijs dæmon perniciem inferat. *Veneficium*, quo homines vel pecora morbis grauiſſimis, & inſolitis, aut morte afficiunt; aut abortum, partûs difficultatem, lactis exſiccationem mulieribus, aut pecudibus recondito certis in locis maleficij inſtrumento, ex pacto cum dæmone procurant: Aut quaſdam fabricantur imagines, quas vel acubus pungunt, vel igne liquant, vel confringunt, & ſic certum ijs, quos tales imagines deſignant, interitum, tabe, vel alio mortis genere afferunt. Vnde *Ouidius de Medea* ſaga inſigni canit:

Deuouet abſentes, ſimulacráque cerea fingit,
Et miſerum tenues in iecur vrget acus.

Et *Cornelius Tacitus* Lib. 2. Annalium de ſcelere *Piſonis*, & morte *Germanici* loqueos: *Reperiebantur* (inquit) *ſolo, & parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina, & deuotiones, & nomen Germanici plumbeis tabulis inſculptum, ſemiuſti cineres, & tabe obliti, aliáque maleficia, queis creditur animas Numinibus infernis ſacrari*.

Aliud eſt *Maleficium votiuum*, quo Dæmones à Magis, & Strigibus in hominum corpora, permittente Deo, immittuntur; cuius Maleficij exemplum refert *S. Hieronymus*, in Vita *S. Hilarionis*. Eſt præterea *Maleficium ligaminis*, quo ſortilegi, & ſagæ hominem frigidum, & maleficiatum, & ad actum coniugij impotentem reddunt; ſeu ligulam, certis verbis prolatis nectunt, aut coniugem alterum alteri reddunt odioſum, vel inuicem odioſos faciunt per calumniam, ſuſpicionemue, aut morbi alicuius immiſſionem; aut impediunt ne coniuges ſe mutuò contingere poſſint. Eſt denique aliud hoſtilis maleficij genus, quo hominibus nocent Magi, & Sortilegi, non in propria perſona, ſed in rebus, excitando ventos, grandines, tonitrua, ingenteſque tempeſtates, deſtruendo vineas, aut arbores, incendendo horrea vel domos, immittendo lupos in ouile vel in gregem; mures, aliaue inſecta in ſegetes, & fructus, &c.

8 *Vana obſeruatio eſt ſuperſtitio, quâ media inutilia adhibentur ad præſtandum, vel omittendum aliquid, ad quod illa media nec à Deo, nec à natura virtutem vllam habeant*. Adhibentur autem vel ad ſcientiam acquirendam, quæ ſuperſtitio proprio nomine dicitur *Ars notoria*, quam alij vocant *Artem Angelicam*, ſiue *Artem Spiritum*; alij *Artem Paulinam*, quam & *Salomoni*, & *S. Paulo* in extaſi conſtituto à Deo infuſam, & poſteris ab ipſis traditam mentiuntur. Eſt autem ſuperſtitioſa ratio addiſcendi ſcientiam ſine humano labore per inſpectionem quorumdam figurarum, aut prolationem quorumdam verborum, certis etiam ieiunijs, & orationibus adhibitis. Adhibentur etiam obſeruationes vanæ ad corporum immutationem, ſiue ad morbos curandos, ad mitigandos dolores, ad ſiſtendum ſanguinem, ad auertenda vel ſananda vulnera; cùm ſcilicet characteres, figuræ, nomina, certi ritus, aut aliæ res, neque ex vi naturæ, neque ex Dei aut Eccleſiæ inſtituto vim vllam ad hos effectus habentes, vel ſeorſim vſurpantur, vel naturalibus remedijs admiſcentur; Velut cùm coronæ ex herbis compactæ certo numero, certoque proportione capiti applicantur; cùm cingulum ex ijs compingitur in panno certi coloris; cùm herbæ certis diebus vel horis, aut certis aliquibus verbis adhibitis collectæ eliguntur quaſi ad curandum magis valeant; cùm certæ precum formulæ ab Eccleſia non probatæ in eumdem finem vſurpantur, quæ dicitur *Obſeruantia ſanitatum*. Adhibentur præterea vanæ obſeruationes ad futuros euentus proſperos, vel aduerſos cognoſcendos, quædam ex occurſu fortuito certorum hominum, vel animalium; aliæ ex offenſione pedum in limine domûs, aliæ ex ſternutatione, aliæ ex fortuitis aliorum verbis, quæ omnia ominum vocabulo ſignificantur. Ad hoc pariter ſuperſtitionis genus pertinet obſeruatio temporum, ſcilicet, annorum, menſium, dierum, & horarum, quaſi quædam fauſta ſint vel infauſta. Ad hanc denique pertinet *Obſeruantia ſacrorum*, quæ eſt adhibitio rei ſacræ, vt Reliquiarum, Euangelij, ſchedularum, in quibus delineatæ cruces, aut ſacra verba inſcripta ſunt, &c. ad conſequendum effectum, cuius producendi non habent efficaciam naturalem, Diuinam, aut Eccleſiaſticam.

9 De omnibus his ſuperſtitionum generibus præclarus eſt *S. Auguſtini* locus, Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 20. *Superſtitioſum eſt* (inquit) *quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda, & colenda idola, pertinens vel ad colendam ſicut Deum creaturam, partémue vllam creaturæ; vel ad conſultationes, & pacta quædam ſignificationum cum Dæmonibus placita atque fœderata, qualia ſunt molimina magicarum artium, quæ quidem commemorare potiùs quàm docere aſſolent Poëtæ. Ex quo genere ſunt, ſed quaſi licentiore vanitate, haruſpicum & augurum libri. Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ, atque remedia, quæ Medicorum quoque diſciplina condemnat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis quos characteres vocant, ſiue in quibuſque rebus ſuſpendendis atque illigandis, vel etiam aptandis quodammodo, non ad contemperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes aut occultas, aut etiam manifeſtas, quæ mitiore nomine Phyſica vocant, vt quaſi non ſuperſtitione implicare, ſed naturâ prodeſſe videantur: Sicut ſunt inaures in ſummo aurium ſingularum, aut de ſtruthionum oſſibus anſulæ in digitis, aut cùm tibi dicitur ſingultienti, vt dextera manu ſiniſtrum pollicem teneas. His adiunguntur millia inaniſſimarum obſeruationum, ſi membrum aliquod ſalierit, ſi iunctim ambulantibus amicis lapis, aut canis, aut puer medius interuenerit. Atque illud quòd lapidem calcant, tamquam diremptorem amicitiæ, minùs moleſtum eſt, quàm quòd innocentem puerum colapho percutiunt, ſi pariter ambulantibus interuenerit. Sed bellum eſt quòd aliquando pueri vindicantur à canibus: Nam plerumque tam ſuperſtitioſi ſunt quidem, vt etiam canem qui medius interuenerit, ferire audeant, non impunè; namque à vano remedio citò ille interdum percuſſorem ſuum ad verum Medicum mittit. Hinc ſunt etiam illa, limen calcare cùm antè domum ſuam tranſit; redire ad lectum, ſi quis dum ſe calciat ſternutauerit; redire domum, ſi procedens offenderit; cùm veſtis à ſoricibus roditur, plus tremere ſuſpicione futuri mali, quàm præſens malum dolere. Vnde illud eleganter dictum eſt Catonis, qui cùm eſſet conſultus à quodam, qui ſibi à ſoricibus eroſas caligas diceret, reſpondit, Non eſſe illud monſtrum, ſed verè monſtrum habendum fuiſſe, ſi ſorices à caligis roderentur. Neque illi ab hoc genere pernicioſæ ſuperſtitionis ſegregandi ſunt, qui Genethliaci propter natalium dierum conſiderationes, nunc autem vulgò Mathematici vocantur. Omnes igitur artes huiuſmodi vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & dæmonum, quaſi pacta quædam infidelis, & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitus ſunt repudianda, & fugienda Chriſtiano*. Non quia idolum ſit “ 1. Cor. 10.
aliquid (*inquit Apoſtolus*) ſed quia quæ immolant, “ dæmonijs immolant, & non Deo: Nolo autem “ vos ſocios dæmoniorum fieri. *Quod autem de idolis,* “ *& de immolationibus, quæ honori eorum exhibentur, dixit Apoſtolus, hoc de omnibus imaginarijs ſignis ſentiendum eſt, quæ vel ad cultum idolorum, vel ad creaturam, eiúſque partes tamquam Deum colendas trahunt, vel ad remediorum, aliarúmque obſeruationum curam pertinent; quæ non ſunt diuinitus ad dilectionem Dei, & proximi*

nimis tamquam publicè conſtituta , ſed per priuatas appetitiones rerum temporalium corda diſſipant miſerorum . In omnibus ergo iſtis doctrinis ſocietas Dæmonum formidanda atque vitanda eſt, qui nihil cum principe ſuo Diabolo niſi reditum noſtrum claudere atque obſcrare conantur . Sicut autem de ſtellis , quas condidit, & ordinauit Deus, humanæ , & deceptoriæ coniecturæ ab hominibus inſtitutæ ſunt : Sic etiam de quibuſque naſcentibus vel quoquo modo diuinæ prouidentiæ adminiſtratione exiſtentibus rebus multi multa humanis ſuſpicionibus quaſi regulariter coniectata literis mandauerunt , ſi forte inſolitè acciderint , tanquam ſi mula pariat , aut fulmine aliquid percutiatur . Quæ omnia tantùm valent , quantùm præſumptione animorum quaſi communi quadam linguâ cum Dæmonibus fœderata ſunt . Quæ tamen plena ſunt omnia peſtiferæ curioſitatis , cruciantis ſollicitudinis , mortiferæ ſeruitutis . Non enim quia valebant , animaduerſa ſunt ; ſed animaduertendo atque ſignando factum eſt, vt valerent . Et ideò diuerſis diuerſa proueniunt ſecundùm cogitationes, & præſumptiones ſuas. Illi enim Spiritus, qui decipere volunt , talia procurant cuique , qualibus eum irretitum per ſuſpiciones , & conſenſiones eius videat ∴ Quod manifeſtiſſimè oſtendit ritus augurum, qui & antequam obſeruant, & poſteaquam obſeruata ſigna tenuerint , id agunt ne videant volatus , aut audiant voces auium ; quia nulla illa ſigna ſunt niſi conſenſus obſeruantis accedat .

10 Poſt Superſtitionem , Inter vitia Religioni oppoſita ſequitur *Sacrilegium* , quod definitur , *Sacræ rei violatio* , id eſt, impia tractatio, & dehoneſtatio . Cùm enim aliquid ſacrum dicatur , quia ad cultum diuinum refertur , eóque nomine debeatur illi reuerentia : Ideò omnis in res aut perſonas ſacras irreuerentia in Dei redundat iniuriam , & peccati genus eſt Religioni oppoſitum. Quamuis enim cum alijs peccatis ſæpè concurrat, ſcilicet furto, homicidio , ſtupro , fornicatione, adulterio, &c. nouam tamen deformitatem his addit criminibus, eáque ad aliud genus trahit.

Tres ſunt Sacrilegij ſpecies, ſicut tria rerum ſacrarum genera , quarum ſanctitas violari poteſt. Primum committitur contra perſonam ſacram ; ſecundum contra locum ſacrum ; tertium contra rem ſacram , ſumpto rei nomine in ſignificatione ſtrictiori, prout à perſona, & loco diſtinguitur. Ad primum ſacrilegij genus pertinent Clerici , Monachi , aut Monialis percuſſio , vt habetur Canone *Si quis ſuadente* , Cauſa 17. Quæſtione 4: & perſonæ Sacris Ordinibus initiatæ, aut Religioſâ Profeſſione Deo conſecratæ , ſeu voto caſtitatis aliàs obſtrictæ fornicatio , aut alia quæuis impudicitia , non ſolùm opere conſummata, ſed volita dumtaxat , vel deliberatè cum moroſa delectatione cogitata : Necnon fornicatio, aut aliud carnalis peccati genus etiam à ſæculari perſona cum Sacris, & Religioſis hominibus, vel Monialibus , aut mulieribus caſtitatis voto aliàs obſtrictis perpetratum . Ad alterum ſacrilegij genus pertinent quæcumque contra reuerentiam loco ſacro debitam committuntur, vt effractio vel incendium Eccleſiæ, euerſio Altaris, homicidium , atque iniurioſa ſanguinis, necnon voluntaria ſeminis effuſio, vt habetur Canone *Eccleſijs* , Diſt. 1. *De Conſecratione* , & Cap. *Propoſuiſti*, Extra, *De Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris*. Item infidelis, aut excommunicati , qui ſit publicè denunciatus, aut notorius Clerici percuſſor, in loco ſacro ſepultura, vt conſtat ex Canone *Eccleſijs* , mox citato, & Cap. *Conſuluiſti*, Extra, *De Conſecratione Eccleſiæ vel Altaris*. Ad eamdem claſſem pertinet violatio immunitatis Eccleſiæ, vt patet ex varijs Pontificum Reſponſis, Extra, *De Immunitate Eccleſiæ*; cùm ſcilicet perſona, quæ ad locum ſacrum quaſi ad aſylum confugerat, inde armata manu, & vi illata extrahitur , licet eorum criminum rea non ſit, quorum auctoribus vel conſcijs ius aſyli vel Eccleſiaſticis Decretis , vel conſuetudine denegatum eſt . Ad hoc denique genus pertinet furtum rei ſiue ſacræ, ſiue profanæ in loco ſacro, vt conſtat ex Canone *Quiſquis* , Cauſa 17. Quæſtione 4. Ad hanc pariter ſpeciem reuocantur mercatus, deambulationes, Iudicia conſabulationes præſertim impudicæ, quæ in Templis fiunt, lites, ludi, quibus omnibus loci ſanctitas violatur, & quæ pro irreuerentiæ grauitate , & ratione ſcandali , vel perturbationis diuinorum Officiorum, vel contemptûs ac pertinaciæ, ad peccati mortalis grauitatem pertingere poſſunt . De quibus extat luculentum *Gregorij X.* in Generali Concilio Lugdunenſi Decretum, Cap. *Decet*, Tit. *De Immunitate Eccleſiarum* , in Sexto , relatum, cuius hæc ſunt verba : *Decet domum Domini ſanctitudo, decet vt cuius in pace factus eſt locus , eius cultus ſit cum debita veneratione pacificus . Sit itaque ad Eccleſias humilis , & deuotus ingreſſus : Sit in eis quieta conuerſatio , Deo grata , inſpicientibus placita , quæ conſiderantes non ſolùm inſtruat, ſed & reficiat ∴. Et quod generaliter ſcribitur,* Vt in nomine IESV omne genu flectatur, *ſinguli ſingulariter in ſe ipſis implentes , glorioſum illud Nomen quandocumque recolitur , flectant genua cordis ſui , quod vel capitis inclinatione teſtentur . Attendantur in locis eiſdem intentis præcordijs ſacra Solemnia, deuotis orationibus inſiſtatur : Nullus in locis eiſdem, in quibus cum pace ac quiete vota conuenit celebrare , ſeditionem excitet , conclamationem moueat , impetúmue committat . Ceſſent in locis illis vniuerſitatum, & ſocietatum quarumlibet concilia, conciones, & publica Parlamenta . Ceſſent vana , & multò fortiùs fœda , & profana colloquia. Ceſſent confabulationes quælibet. Sint poſtremò quæcumque alia , quæ Diuinum poſſunt turbare Officium, aut oculos Diuinæ Maieſtatis offendere , ab ipſis prorſus extranea: Ne vbi peccatorum eſt venia poſtulanda , ibi peccandi detur occaſio , aut deprehendantur peccata committi . Ceſſent in Eccleſijs , earúmque Cœmeterijs negotiationes , & præcipuè nundinarum ac fori cuiuſcumque tumultus : Omnis in eis ſæcularium Iudiciorum ſtrepitus conquieſcat , nulla inibi cauſa per Laicos, criminalis maximè agitetur : Sint loca eadem à Laicorum cognitionibus aliena . Ordinarij locorum hoc faciant obſeruari , ſuadenda ſuadeant , interdicta huius Canonis auctoritate compeſcant .*

Ad tertium Sacrilegij genus pertinent omnis iniuria, & irreuerentia in Sacramenta , omniſque eorum violatio, & abuſio , veluti cùm in peccato mortali adminiſtrantur , recipiuntur , aut aliàs indignè tractantur . Cùm verò maximum ſit inter illa ac excellentiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum, quod ipſum Chriſtum continet , ideò ſacrilegium quod contra hoc Sacramentum committitur , inter omnia grauiſſimum eſt . Secundum poſt Sacramenta locum inter res ſacras tenent vaſa ad Sacramentorum adminiſtrationem conſecrata , *Calices ſcilicet Sanguinis Chriſti portitores* , vt vocat *S. Optatus Mileuitanus* , Patenæ , Pixides ſacræ , quo etiam in ordine recenſenda ſunt Corporalia . Proinde Calice conſecrato vti ad potandum , ſacrilegij crimen eſt longè grauius crimine *Baltaſaris* Babyloniæ Regis, qui diuinam expertus vltionem eſt , quod in vaſis Templi Hieroſolymitani Babylonem à Nabuchodonoſore tranſlatis, bibiſſet ipſe, & Optimates eius, vxores, & concubinæ eius, vt habetur *Danielis V.* Quamobrem Epiſcopi, & Clerici , qui vaſis ſacris ad communes, & profanos vſus abuſi fuerint, Degradatione; Monachi, & Laici, Excommunicatione plectuntur ; Canone inter Apoſtolicos 73. Septimæ Synodi Generalis Decreto , Actione 7. in Definitione Fidei, & Concilij Bracarenſis 3. Canone ſecundo. Sacrilegij etiam rei ſunt, qui ſacra vaſa tractare, ſeu tangere non verentur, cum Sacris initiati non ſint, nec licentiam habeant. Tertium inter res ſacras locum tenent Sanctorum Reliquiæ, Crux, Euangelij Codex, totum Scripturæ Sacræ corpus, cuius *Adoranda verba* ; Imagines Chriſti, & Sanctorum : Quarum proinde diſſipatio, contractio, dehoneſtatio lethale etiam ſacrilegium eſt, vt ex Septima Synodo Generali conſtat, & Iconomachorum ac Petrobuſianorum Hæreticorum damnatione. Quartum inter res ſacras locum tenent ſacræ veſtes Miniſtrorum, & Eccleſiæ vel Altarium ornamenta . Quæ proinde ad profanos vſus adhiberi abſque ſacrilegij crimine non poſſunt. Quamobrem ſacri Canones vetant ne pallâ Altaris, aut velo, alijſue ornamentis quæ diuino Miniſterio inſeruiunt , defunctorum corpora inuoluantur ; ſcilicet Canon *Altaris* , & Canon *Nemo* , 39. & 40. Diſt. 1. *De Conſecratione* , Concilij Aruernenſis Canon 1. Antiſiodorenſis Canon 12. & Bituricenſis Lemouicenſis inſerti Canon 13. Rationem reddit Aruernenſe Concilium : *Quia ſacra velamina vſibus ſuis reddita , dum honorantur corpora , Altaria polluuntur* . Et Canone *Ne ad nuptiarum* , Diſt. 1. *De Conſecratione* , qui Aruernenſis Concilij ſeptimus eſt , prohi-

prohibetur *Ne ad Nuptiarum ornamentum Miniſteria diuina præſtentur; ne dum improborum cantatu, pompâque ſæcularis luxuriæ polluuntur, ad Officium ſacri Myſterij videantur indigna*. Ad nunc ordinem reuocantur ſacramentalia quæque, vt aqua benedicta, panis benedictus, &c. Item ſigna ſacra, & teſſeræ pietatis ab Eccleſia approbata, vt Roſarium, Scapulare, &c. Item Religioſæ Veſtes, Velum Sacrarum Virginum, &c. Quibus ſi quis ad profanos vſus abutatur, vt ſi panem benedictum canibus manducandum tradat, ſi Religioſis Veſtibus in theatro, aut ad laruas vtatur, ſi eas contumelioſè laceret, conſpurcet, vel ad ludibrium adhibeat, lethalis ſacrilegijs reus eſt. Quintum denique locum in rerum ſacrarum ordine tenent Eccleſiæ bona, ſiue mobilia, ſiue immobilia, quorum proinde vſurpatio, detentio, vel grauamen, ſacrilegium eſt. *Quicumque contra quodcumque prædictorum peccat, ſacrilegij crimen incurrit*;) inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtion. 99. Articulo 3.)

Sacrilegos pœnis grauiſſimis Deus afficit. Duo filij Aaron *Nadad* & *Abiud*, qui *ignem alienum* Domino obtulerant, *à Domino egreſſus ignis deuorauit*. (Leuitici 10.) Duo filij Heli *Ophni* & *Phinees* vno die occiſi, & familia eius euerſa, propterea quòd ſacrificia populi non ſecundùm Legem adminiſtrabant. Bethſamitæ à Deo percuſſi, quòd curioſiùs contra Dei mandatum intuiti eſſent ea, quæ erant in Arca Domini. (1. *Regum* 6.) Percuſſus & *Oza*, qui metuens, ne eadem Arca è plauſtro decideret, inconſiderata quadam deuotione eam temerè tetigerat. (2. *Regum* 6.) Occiſus & Baltaſſar Rex, quòd vaſa Domus Domini ad vſus profanos vſurpaſſet. (*Dan.* 5.) Chriſtus manſuetiſſimus, flagello ſacrilegos è Templo eiecit. (*Ioann.* 2.) S. Paulus plurimos propter indignam Communionem non ſolùm æterna damnatione plecti, ſed multos factos eſſe infirmos, & debiles, & corporali morte punitos teſtatur. (1. *Cor.* 11.) Denique in omni ſacrilegio locum habet illud *Heli* filios ſuos corripientis, 1. Reg. 2. *Si peccauerit vir in virum, placari ei poteſt. Deus: Si autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo?*

11 *Impietas* ſecundùm communem nominis acceptionem eſt iniuria quælibet Deo illata: Secundùm ſtrictiorem ſignificationem, eſt rerum cœleſtium, & ad animæ ſalutem pertinentium negligentia. Vnde *S. Gregorius*, Libro 25. *Moralium*, Cap. 10. *Impius* (inquit) *propriè dicitur, qui à Religionis pietate ſeparatur*. De his ſcriptum eſt Iob. 34. *Quaſi impios percuſſit eos in loco videntium. Ibi quippe ſtabant, vbi Deum videre videbantur. Ibi tenebras dilexerunt, vbi lumen veritatis aſpicitur. Et quamuis apertos habuerunt oculos in fide, tenuerunt tamen eos clauſos in opere. Vnde benè, & de Iudæa dicitur*, Speculatores eius cæci: *Quia videlicet non videbant opere, quod profeſſione cernebant. Vnde etiam de Balaam ſcriptum eſt*, Qui cadens apertos habet oculos. *Cadens quippe in opere, apertos tenuit oculos in contemplatione. Ita ergo hi etiam oculos aperientes in fide, & non videntes in opere, intra Eccleſiam poſiti pia ſpecie, extra Eccleſiam inuenti ſunt impia conuerſatione. De quibus aliàs benè ſcriptum eſt*: Vidi impios ſepultos, qui cùm adhuc viuerent, in loco ſancto erant, & laudabantur in ciuitate quaſi iuſtorum operum. *Multos enim peſte propriæ prauitatis obſeſſos, ſub Chriſtiano nomine ipſa tranquillitas Eccleſiaſticæ Pacis abſcondit. Quos tamen ſi leuis perſecutionis aura pulſauerit, mox extra aream velut paleas tollit. Quidam verò idcircò Chriſtianitatis vocatione ſignantur, quia Chriſti nomine ſublimiter exaltato, penè omnes iam videri fideles aſpiciunt: & pro eo quòd hoc videri alios cernunt, ipſi non videri fideles erubeſcunt; ſed eſſe negligunt, quod dici gloriantur. Rem enim virtutis intimæ ad decorem ſumunt viſionis externæ: & qui antè ſupernum Iudicem nudi conſcientiæ infidelitate conſiſtunt, antè humanos oculos profeſſione ſanctâ verbo tenus palliantur. Nonnulli autem fidem medullitus tenent, ſed viuere fideliter nullatenus curant. Inſequuntur enim moribus, quod credulitate venerantur. Quibus diuino iudicio ſæpè contingit, vt per hoc quòd nequiter viuunt, & illud perdant quod ſalubriter credunt. Inceſſanter namque ſe prauis actionibus polluunt, & ſuper hoc vindictam iuſti iudicij retribui poſſe diffidunt: & ſæpè cùm benè viuere negligunt, etiam perſequente nullo vſque ad perfidiam dilabuntur. Nam qui imminere diſtrictum iudicium non credunt, qui inultè ſe peccare ſuſpicantur, quo pacto vel eſſe vel dici fideles poſſunt? Fidem quippè perdidiſſe eſt incorrectis malis operibus, digna ſupplicia, reddi poſſe non credere. Quia ergo digna fidei opera ſeruare contemnunt, etiam fidem perdunt, quam tenere videbantur: Super quos benè per Prophetam ſub Ieruſalem ſpecie, inimicorum deſtruentium verba memorantur, à quibus ſcilicet dicitur*: Exinanite, exinanite vſque ad fundamentum in ea. *Paulus quippe ait*: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere, præter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. *Inimici ergo deſtruentes, vſque ad fundamentum Ieruſalem exinaniunt, quando peruerſi Spiritus à corde fidelium deſtructo priùs ædificio boni operis, ſoliditatem quoque exhauriunt Religionis. Sicut enim ſupra fundamentum fabrica, ſic ſuper fidem opera conſtituuntur. Vſque ad fundamentum ergo exinaniſſe, eſt euerſo benè viuendi opere, etiam robur fidei diſſipaſſe*. Impios viuis coloribus depingit idem Sanctus Doctor, illa verba *Iob.* 11. explicans: *Oculi impiorum deficient, & effugium peribit ab eis*, Libro 10. *Moralium*, Cap. 13. *Oculi* (inquit) *impiorum, intentiones ſunt in eis carnalium deſideriorum. Qui idcircò deficiunt, quia æterna negligunt, & ſola ſemper tranſitoria præſtolantur. Adipiſci quippe terrenam gloriam cogitant, multiplicari rebus temporalibus exoptant, ad mortem quotidie curſu rerum labentium tendunt: Sed cogitare mortalia mortaliter neſciunt. Carnis vita per momenta deficit, & tamen carnale deſiderium creſcit. Res habita inſtanti fine corripitur, & habendi anxietas non finitur. Sed cùm mors impios ſubtrahit, eorum profectò deſideria cum vita terminantur. Quorum ſcilicet oculi tunc ſuperna vltione deficiunt, quia ſuo hic iudicio à terrena deficere delectatione noluerunt. Hos illorum oculos à iucunditate priſtina claudi Pſalmiſta conſpexerat, cùm dicebat*: In illa die peribunt omnes cogitationes eorum: *Quia æterna mala numquam cogitata reperiunt, & ſubitò amittunt bona temporalia, quæ diu tractando tenuerunt. A quibus, & omne effugium perit, quia eorum malitia ab animaduerſione diſtricti Iudicis, quò ſe valeat occultare, non inuenit. Nam nunc iniqui cùm triſtia aliqua vel aduerſa patiuntur, effugij latebras inueniunt, quia ad voluptatem protinus deſideriorum carnalium recurrunt. Ne enim paupertas cruciet, diuitijs animum demulcent: Ne deſpectus proximorum deprimat, ſeſe dignitatibus exultant. Si faſtidio corpus atteritur, antepoſitis epularum diuerſitatibus nutritur. Si quo animus mæſtitiæ impulſu deijcitur, mox per interpoſita iocorum blandimenta releuatur. Tot ergo hic habent effugia, quot ſibi præparant delectamenta. Sed quandoque ab eis effugium perit: Quia eorum mens, amiſſis omnibus, ſe ſolummodo, & Iudicem conſpicit. Tunc voluptas ſubtrahitur, ſed voluptatis culpa ſeruatur: & repentè miſeri pereundo diſcunt, quia peritura tenuerunt.*

Isai. 56. Num. 24. Eccleſiaſt. 8. Pſal. 136. 1. Cor. 3. Pſal. 145.

12 *Tentatio Dei*, quæ poſtremo loco inter peccata Religioni oppoſita numerata eſt, *eſt peccatum quo aliquid dicitur vel agitur ad explorandum quid poſſit vel ſciat Deus, aut quàm bonus, & pius ſit*. Tentatur enimuerò Deus cùm verbis, tum factis, idque vel expreſsè, vel interpretatiuè. Ille verbis expreſsè Deum tentat, qui *Ea intentione aliquid à Deo poſtulat, vt exploret Dei ſcientiam, poteſtatem, vel voluntatem*. Factis autem expreſsè aliquis Deum tentat, *Quando per ea quæ facit, intendit experimentum ſumere diuinæ poteſtatis, ſiue pietatis, aut ſcientiæ*. Is interpretatiuè Deum tentat, *qui etſi non intendat experimentum de Deo ſumere, aliquid tamen petit vel facit ad nihil aliud vtile, niſi ad probandam Dei poteſtatem, vel bonitatem, vel cognitionem. Quando ergo propter aliquam neceſſitatem ſeu vtilitatem committit ſe aliquis diuino auxilio in ſuis petitionibus vel factis, hoc non eſt Deum tentare. Dicitur enim* 2. *Paralipomenon*, Cap. ſecundò: Cùm ignoramus quid agere debeamus, hoc ſolùm habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te. *Quando verò hoc agitur abſque neceſſitate, & vtilitate, hoc eſt interpretatiuè tentare Deum*; (inquit) *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 97. Articulo 1.) Graue peccatum eſt contra reuerentiam Deo debitam. *Omnis enim tentatio ex aliqua ignorantia, vel dubitatione procedit. Ignorare autem, vel dubitare de his, quæ pertinent ad Dei perfectionem, eſt peccatum. Vnde manifeſtum eſt*

quòd

quòd tentare Deum ad hoc quòd tentans cognoſcat Dei virtutem, eſt peccatum; (inquit *S. Thomas* Articulo 2.) Eſt autem prohibitum Deutetonomij 6. his verbis: *Non tentabis Dominum Deum tuum*; quæ Chrillus Dominus vſurpauit ad Satanæ tentationem reprimendam, à quo vt ſe deorſum mitteret præſumptione auxilij diuini vrgebatur: *Scriptum eſt* (inquit) *Non tentabis Dominum Deum tuum.*

Lethale peccatum eſſe minimè dubium eſt tentationem Dei expreſſam, ſi ſit plenè deliberata: & interpretatiuam, ſi ex craſſa ignorantia, & dubitatione de potentia, bonitate, miſericordiâ, vel iuſtitia Dei, quas noſſe ſeu credere oportet ad ſalutem, oriatur: Vel ſi coniuncta ſit cum periculo vitæ, aut grauis læſionia; vt ſi quis è loco excelſo, reiectâ ſcalâ ſe præcipitem daret, aut in morbo periculoſo humana remedia reſpueret. Vel ſi ex curioſitate Miracula petantur à Deo: Vel tandem ratione ſcandali. Extra hos caſus tentatio Dei interpretatiua veniale dumtaxat peccatum eſt.

Huius peccati rei fuere Iſraëlitæ, quando murmurauerunt contra Moyſen dicentes: *Cur feciſti nos exire de Ægypto, vt occideres nos, & liberos noſtros, ac iumenta fiti?* Quaſi Dominus non ſatis oſtendiſſet, ſe curam eorum gerere, propter quos tot, & tantis plagis afflixerat Ægyptios, demùmque ſubmerſerat in Mari Rubro; Quos præcedebat die in columna nubis, & noctè in columna ignis; Quos ſiccis veſtigijs per Mare traduxerat; Quibus pluebat manna de cœlo. *Vocauit ergo Moyſes nomen loci illius, Tentatio, propter iurgium filiorum Iſraël, & quia tentauerunt Dominum, dicentes: Eſtne Dominus in nobis, an non?* De quibus iterum Pſalmo 77. dicitur: *Tentauerunt Deum in cordibus ſuis, vt peterent eſcas animabus ſuis. Et malè locuti ſunt de Deo: Dixerunt, Numquid poterit Deus parare menſam in deſerto? Quoniam percuſſit petram, & fluxerunt aquæ, & torrentes inundauerunt, Numquid, & panem poterit dare, aut parare menſam populo ſuo?* Fruſtra verò timebat *Achaz* Rex, ne Deum tentaret ſignum petendo ab illo, quia Deus volebat ſignum dare, non pro ipſo dumtaxat, ſed pro totius populi inſtructione: & ideò reprehenditur, quaſi bono communi, publicæque omnium ſaluti obicem poneret, nolendo petere ſignum à Deo (*Iſaiæ 7.*) An verò *Gedeon* ex debilitate fidei. Signum petierit (*Iudicum 6.*) an deſiderio gloriæ Dei manifeſtandæ, & diſcutiendi ex animo ſuo cauſam omnem dubitationis, haud ita certum eſt. *Neſcio vtrum non tranſgreſſus fuerit præceptum, quo ſcriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum*; (inquit *S. Auguſtinus*, Quæſtione 49. in Librum Iudicum.) Et infra: *Poſteaquam tentauit Dominum, quod vtique peccatum fuit.* Et mox: *Iram Dei timebat, quia nouerat ſe tentando peccare.* Peccauit etiam *Zacharias*, cùm Angelo futuram Ioannis Baptiſtæ, Natiuitatem ipſi nuncianti reſpondit: *Vnde hoc ſciam?* (vt refertur *Lucæ* 1.)

Exodi 17.

ARTICVLVS XIV.

Regulæ Morales circa Peccata Religionis oppoſita.

REGVLA I.

Indebitus Dei cultus lethale ex genere ſuo peccatum eſt.

Libro contra Mendacium.

M*Endacium enim maximè perniciosum eſt, quod fit in his, quæ ad Chriſtianam Religionem pertinent*; vt *S. Auguſtinus* docet. *Eſt autem mendacium, cùm aliquis ſignificat contrarium veritati. Sicut autem ſignificatur aliquid verbo, ita etiam ſignificatur aliquid facto: & in tali ſignificatione facti conſiſtit exterior Religionis cultus. Et ideò ſi per cultum exteriorem aliquid falſum ſignificetur, erit cultus pernicioſus. Hoc autem contingit dupliciter. Vno quidem modo ex parte rei ſignificatæ, à qua diſcordat ſignificatio cultûs: & hoc modo tempore Nouæ Legis, peractis iam Chriſti Myſterijs, pernicioſum eſt vti Cæremonijs Veteris Legis, quibus Chriſti Myſteria figurabantur futura; ſicut etiam pernicioſum eſſet, ſi quis verbo confiteretur Chriſtum eſſe paſſurum. Alio modo poteſt contingere falſitas in exteriori cultu, ex parte colentis, & hoc præcipuè in cultu communi, qui per Miniſtros exhibetur in perſona totius Eccleſiæ. Sicut enim falſarius eſſet, qui aliqua proponeret ex parte alicuius, quæ non eſſent ei commiſſa, ita vitium falſitatis incurrit, qui ex parte Eccleſiæ cultum exhibet Deo contra modum diuina auctoritate ab Eccleſia conſtitutum, & in Eccleſia conſuetum. Vnde Ambroſius dicit: Indignus eſt qui aliter celebrat Myſterium, quàm Chriſtus tradidit. Et propter hoc* Gloſſa dicit, in Cap. ſecundum Epiſtolæ ad Coloſſenſes ſecundæ: *Superſtitio eſt, quando traditioni humanæ, Religionis nomen applicatur.* Ita hanc Regulam explicat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 93. Articulo primo. Si quis ergo falſa Miracula, aut falſa vel apocrypha Sanctorum Acta ſciens prædicet, falſas Reuelationes, & Viſiones, falſas Indulgentias, aut eadem ſcriptis in vulgus emittat; aut falſas Reliquias, falſique dogmatis Imagines, aut ab Hiſtoriæ Sanctæ, & Eccleſiaſticæ veritate alienas colat, aut colendas proponat; vel cùm eas ex imperitia, & rudi ſimplicitate coluerit, propoſuerit, prædicauerit, à Paſtoribus Eccleſiæ monitus, ſuperſtitionem non emendauerit, lethalis peccati reus eſt. Item ſi quis cæremonias ab Eccleſia inſtitutas aut ab Apoſtolis vel eorum Succeſſoribus acceptas, & in Eccleſia vniuerſa, vel in ea in qua viuit, vſurpatas in adminiſtrandis, conficiendiſue Sacramentis, aut in Diuinis Officijs adhibere ſtudioſè omittat, pernicioſâ falſitate cultum Dei commaculat, adeóque lethale peccatum committit. Eiuſdem peccati rei eſſent Eccleſiæ Paſtores, ſi hanc ſuperſtitionem non cohiberent.

Sub nomine Ambroſij Commentarijs in Epiſtolas S. Pauli, inter S. Ambroſij Opera editis, in Cap. 11. Epiſt. 1. ad Corinthios.

Quantùm porrò diuino deroget honori cultus Indebitus, & quàm graue ſit peccatum, docet etiam *Gubertus* Nouigentinus Abbas, Libro 3. *De Pignoribus Sanctorum*, Cap. 1. *Penes Deum, & Sanctos eius* (inquit) *omnimodis eſt approbanda deuotio, ſed cùm ſibi tantùm deuotio arrogat, quantùm nullatenus Religionis ratio ſubminiſtrat, vnde pius quilibet diuinorum cultor præmium opperiri potuerat, fit miſerabile quiddam, vt inde pœnam nequiſſimi erroris inſumat. Cùm enim de Deo aut colitur, aut dicitur aliquod quod ipſius veritatis teſtimonijs haud dubiè obluctetur, nimirum accidit vt tantò deteriùs, quantò incorrigibilius mens exerrare probetur: Dum ſub pietatis colore peccatur. Nil enim peius quàm mala agere, & hæc ipſa quæ inconſultè geruntur, pro exercitio boni operis æſtimare. Vnde ergo & quando error iſte corrigetur, qui non ſolùm error non creditur, ſed etiam diuinæ dignationis prærogatiua putatur?* Ad iſtud ſuperſtitionis genus euellendum, Concilium Mechlinienſe anno 1570. monet Fideles, *Ne circumforaneis quibuſdam, aut etiam cum priuilegio impreſſis libellis temerè fidem adhibeant, qui ex locibus aut ſuperſtitioſis cauſis, incertiſque Reuelationibus immodicas, & plus æquo exorbitantes pollicentur Indulgentias, potiſſimùm ſi promiſſiones continent certorum effectuum, periculorum ſcilicet euitationem, à gladijs, à tormentis, ab aquis, à peſte; aut liberationem certam à Purgatorio: Quemadmodum & Miſſis quibuſdam, & Precibus certo numero recitandis affixas, alicubi videre licet.*

REGVLA II.

Incertæ Reliquiæ in Atrio, aut ſub parietibus Templorum, aut circa ipſa, ſepeliendæ ſunt, ne Populus Chriſtianus indebiti cultûs ſuperſtitione polluatur.

HAnc Regulam à Patribus acceptam ſequutus eſt *Amolo* Lugdunenſis Epiſcopus, *Theoboldo* Lingonenſi Epiſcopo tradidit, cùm de Reliquijs incertis, à neſcio quibus Monachis delatis in Baſilicam Diuionenſem Sancti Benigni Martyris interrogatus eſſet. *Videtur nobis* (inquit) *vt oſſa illa, quæ nullâ ratione, nulla auctoritate, neſcio cuius Sancti eſſe dicuntur, vnde primùm prurigo huius curioſitatis exorta eſſe videtur, omninò de ſacris adytis, & de loco celebri tollantur, & nequaquam intra Eccleſiam, ſed foris in atrio, aut certè ſub pariete, vel circa ipſam, vel, quod vtilius exiſtimamus, circa aliam ſecreto in loco apto, & mundo ſub paucorum conſcientia ſepeliantur: Vt quoniam, & ſancta eſſe dicuntur, aliquid eis reuerentiæ deferatur: & quia eſſe penitus neſciuntur, nequaquam rudibus Populis occaſio erroris, & ſuperſtitionis exiſtant. Nec metuere debemus ne fortè ex hac diligentiâ aliquam offenſionem incurramus. Vult enim omnipotens Deus nos in rebus ſuis cautos eſſe atque diſcretos, iuxta præceptum Apoſtoli dicentis:*

Omnia

„ Omnia probate, quod bonum eſt, tenete, ab omni ſpe-
1.Theſ. 5. „ cie mali abſtinete vos. *Et iterum:* Nam & ipſe Sa-
2.Cor. 11. „ tanas transfigurat ſe in Angelum lucis. *Vnde & Do-*
Matth. 10. „ *minus monet dicens:* Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, „ & ſimplices ſicut columbæ. *Habemus in hac re magnum, & reuerendum pietatis exemplum in Geſtis Beati Martini, vt nequaquam temerè adhibeamus incertis fidem. Qui beatus, & glorioſus Chriſti Confeſſor, & Pontifex locum quemdam à Prædeceſſoribus ſuis ſub Altaris titulo conſecratum, & concurrentis Populi frequentiâ celebratum, quia nec nomen ſepulti illic (vt ferebatur) Martyris, nec tempora Paſſionis eius reperit, omninò ſe ab illo loco abſtinuit, nec auctoritatem ſuam vulgi opinioni accommodare vllatenus voluit, donec rei veritate diuinitus ſibi patefacta, etiam Populum Superſtitionis illius abſoluit errore. Inuenimus etiam in Decretis B. Papæ Gelaſij grauiter notari Epiſcopos, & penè alienos à Chriſtianitatis affectu deſignari, qui in quocumque nomine defunctorum, & fortaſſis nec omninò fidelium, ædificatas ſacris Proceſſionibus audacter inſtituere præſumunt Eccleſias. Sed & quorumdam venerabilium valdè Sanctorum corpora nouimus, vel inter agrorum ſepulturas, vel in angulo Eccleſiæ annis plurimis iacuiſſe, donec ſe dignis reuelationibus manifeſtarent. Quapropter iuxta Apoſtolicam atque Euangelicam Auctoritatem, & venerabilia Sanctorum Patrum exempla atque inſtituta, remoueatur de medio, & congruenti modo habeatur, vnde tanta pullulauit occaſio ſuperſtitionis, & nulla probatur exiſtere vtilitas ſalutis.*

R E G V L A III.

Reliquias vnius Sancti pro alterius Reliquijs colendas ex induſtria proponere, vbi comperta falſitas, vel dubia res eſt, lethale peccatum eſt indebiti cultus.

HÆc Regula firmatur verbis Venerabilis Guiberti Nouigentini Abbatis, Libro 1. *De Pignoribus Sanctorum*, Cap. 3. vbi de contentione Conſtantinopolitanorum, & Angeriacenſium Monachorum Caput *S. Ioannis Baptiſtæ* habere ſe iactantium, hæc habet: *Cùm conſtet id quod nuſquam geminari potuerit, alterutros habere non poſſe, perſpicuum eſt hos vel illos plurimæ falſitati ſuccumbere. Quòd ſi in hac re quæ tota pietati commilitat, mutuâ ad ſe verſum arrogantiâ mendacióque confligunt, pro diuinis dæmoniaca agunt. Alterutri ergo qui decipiuntur atque decipiunt, idipſum profectò quo ſe iactitant, indebitè colunt. Quòd ſi indignum aliquid ab eis colitur, ecce quanto diſcriminiſ ſeries oi obſequentium vniuerſa addicitur. Quòd ſi Ioannis Baptiſtæ non eſt, alicuius verò Sancti eſt, non mediocre tamen mendacij malum eſt.*

R E G [V] L A IV.

Nullius peccati rei ſunt, qui Reliquias vnius Sancti pro Reliquijs alterius bona fide colunt.

ITa docet Venerabilis *Guibertus* Abbas Nouigentinus Cap. 4. eiuſdem Libri, §. 2. *Quæritur quoque ab aliquibus vtrum eorum Reliquiæ cùm alteræ pro alteris honorantur, & non ſint eius cuius eſſe putantur, aliquid pernicioſum colentibus importare credantur. Quod ego non æſtimo: Cùm enim Dominus de eis dicat,* Vt ſint vnum, ſicut
Ioann. 17. & nos vnum ſumus, *cùm ipſorum vniuerſitas ſub Chriſto capite ſit quaſi quædam identitas corporis, & vnus cum Deo ſit ſpiritus ipſi adhærentis, inter eorum oſſa qui Sancti ſunt, non eſt error, ſi alia pro alijs excolantur, qui commembres in ſui Auctoris corpore dinoſcuntur. A quo ſenſu non diſcrepare videtur quòd Quatuor Coronatorum Feſtiuitas ſub aliorum quinque Martyrum nominibus ex Romana Auctoritate recolitur.*

R E G V L A V.

Nullius peccati reus eſt, qui bona fide illum inuocat, quem Sanctum eſſe certò credit, quamuis reuera Sanctus non ſit.

QVia (inquit *Guibertus* Abbas) *ſicut Deum, qui eum de quo eſt incertus expoſcit, irritat, ita eum, ſi fideliter Sanctum illum credens, qui non eſt Sanctus exoret, placat. Verbi gratiâ, ponamus aliquem qui eleemoſynam putet eſſe peccatum: Si ergo is ſciente eleemoſynam faciat, profectò ex conſcientiæ intuitu peccat, cùm tamen aliorſum verè ſit bonum quod faciat. Ita planè ſi Sanctum quis æſtimet, quem Sanctum quidem dici audiat, Sanctum verò eſſe non conſtet, ſi eum præcordialiter, & ſecundùm fidem interpellet, apud Deum, qui cauſa, & fructus eſt orationis, intentio tota defigitur, quocumque modo animus per ſimplicitatem ſuper ſuo Interceſſore errare videatur; & quod ſub ſpe boni honoratur, nunquam à boni remuneratione caſſatur.* Qui tamen publicè aliquem inuocaret, & coleret vt Sanctum, cuius ſanctitas à Romano Pontifice Ritu ſolemni vindicata non eſſet, lethalis peccati reus foret.

R E G V L A VI.

Ritus alios, & Preces in Miſſarum celebratione adhibere, præter eas quæ ab Eccleſia receptæ ſunt; aut quarumdam Miſſarum, & candelarum certum numerum obſeruare, ſuperflui cultus ſuperſtitio eſt.

ID Conſtat ex Concilio Tridentino, Seſſione 22. In Decreto de obſeruandis, & euitandis in Celebratione Miſſæ. *Poſtremò* (inquit) *ne ſuperſtitioni locus aliquis detur, Edicto, & pœnis propoſitis caueant Epiſcopi, ne Sacerdotes alijs quàm debitis horis celebrent, neue Ritus alios aut alias Cæremonias, præter eas quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequenti, & laudabili vſu receptæ fuerint. Quarumdam verò Miſſarum, & candelarum certum numerum, qui magis à ſuperſtitioſo cultu, quàm à vera Religione inuentus eſt, omninò ab Eccleſia remoueant.*

Id confirmat Concilium Mechlinienſe Tit. *De Superſtitione*, docens: *Omnem illum rerum vſum eſſe ſuperſtitioſum, qui ſine verbo Dei, & Eccleſiæ Doctrina ſit præſcriptis aliquibus Ritibus, & obſeruantijs, quarum rationabilis cauſa reddi non poteſt, & fiducia in eis collocatur, certò exſpectandi aliquem euentum, qui ſine illis Ritibus ex Sanctorum interceſſione non ſperaretur; aut quæ in cultu Sanctorum ex temeritate, aut quadam leuitate potiùs, quàm pietate, & vera in Deum Religione fieri videntur.*

R E G V L A VII.

Idololatria peccatorum omnium grauiſſimum eſt.

ITa docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 94. Articulo 3. *Sicut enim in terrena Republica grauiſſimum eſſe videtur, quod aliquis honorem regium alteri impendat, quàm vero Regi, (quia, quantum in ſe eſt, totum Reipublicæ perturbat ordinem:) Ita in peccatis quæ contra Deum committuntur, (quæ tamen ſunt maxima,) grauiſſimum eſſe videtur, quod aliquis honorem diuinum creaturæ impendat: Quia quantum eſt in ſe, facit alium Deum in Mundo, minuendo principatum diuinum.* Hinc à *Tertulliano* Libro *De Idololatria*, Cap. 1. vocatur *Principale crimen generis humani, ſummus ſæculi reatus: Tota cauſa iudicij:* Quòd nimirum omnia crimina complectatur quæ in iudicium venient: A *S. Gregorio Nazianzeno*, Oratione 38. *Extremum, & primum malorum:* A *Lactantio* Lib. 1. *Inſtitut.* Cap. 18. *Scelus inexpiabile:* A Concilio Illiberritano Canone 1. *Crimen capitale.*

Quamuis autem Idololatria dumtaxat exterior, quâ aliquis exteriùs idola colit, fidem in mente ſeruans, minus peccatum ſit idololatriâ completâ, quæ interiorem ſimul, & exteriorem Latriæ cultum alteri à vero Deo exhibet: Illa nihilominus ſuperſtitio lethalis eſt: *Nam cùm exterior cultus ſit ſignum interioris, ſicut eſt pernicioſum mendacium ſi quis verbis aſſerat contrarium eius quod per veram fidem tenet in corde: Ita eſt pernicioſa falſitas, ſi quis exteriorem cultum exhibet alicui contra id quod ſentit in mente;* (inquit *S. Thomas*) Vnde *S. Auguſtinus* Libro 6. *De Ciuitate Dei*, Cap. 10. *de Seneca* loquens: *Iſte* (inquit) *quem Philoſophia quaſi liberum fecerat, tamen quia illuſtris Populi Romani Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat adorabat: Quia videlicet*

delicet magnum aliquid cum Philoſophia docuerat; ne ſuperſtitioſus eſſet in mundo, ſed propter leges ciuium moreſque hominum, non quidem ageret fingentem ſcenicum in theatro, ſed imitaretur in Templo: Eo damnabiliùs, quo illa quæ mendaciter agebat, ſic ageret, vt eum populus veraciter agere exiſtimaret.

REGVLA VIII.

Lethalis peccati grauiſſimi rei ſunt, non ſolùm qui diuinationem, magiam, aut ſortilegia exercent, ſed & qui ariolos, magos, ſortilegos ſiue maleficos conſulunt, eorúmue operâ vtuntur.

IDenim diuina Lege prohibitum cùm grauiſſimæ pœnæ interminatione. Leuitici 19. *Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis ſciſcitemini, vt polluamini per eos.* Et Cap. 20. *Anima quæ declinauerit ad Magos, & Ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam eam de medio populi ſui. Vir ſiue mulier, in quibus pythonicus vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte morietur.* Deuteronomij 18. *Non inueniatur in te qui ariolos ſciſcitetur, nec qui pythones conſulat, nec diuinos; nec quærat à mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus.* Iſaïæ 44. *Ego ſum Dominus, irrita faciens ſigna diuinorum, & ariolos in furorem vertens.* Eccleſiaſtici 34. *Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & ſomnia malefacientium, vanitas eſt.* Diuinationem ſcilicet operatione dæmonum fieri, & ex pacto cum illis inito, docent *Origenes* Homilia 16. in Numeros: *Eſt quædam* (inquit) *operatio Dæmonum in miniſterio præſcientiæ, quæ artibus quibuſdam ab his, qui ſe Dæmonibus mancipauerant, nunc per ſortes, nunc per auguria, nunc ex contemplatione vmbrarum, comprehendi videtur. Hæc autem omnia operatione Dæmonum fieri non dubito.* Et *S. Cyrillus Hieroſolymitanus*, Catecheſi Myſtagogica prima: *Auguria* (inquit) *diuinationes, omina, aut amuleta, aut inſcriptiones in folijs, aut aliæ malæ artes, & cætera huiuſmodi, cultus diaboli ſunt. Caue itaque iſta, nam ſi poſt renunciationem diaboli, & Chriſti Militiæ Profeſſionem, in eadem rurſus incideris, Tyrannum ſenties acerbiorem.* Id confirmat *S. Auguſtinus* Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 20. quem locum ſuperiori Articulo exhibuimus. Idem Libro *De Vera Religione*, Cap. 54. ait: *Non ſit nobis Religio cultus Dæmonum, quia omnis ſuperſtitio cùm ſit magna pœna hominum, & periculoſiſſima turpitudo, honor eſt ac triumphus illorum.*

Idem confirmat *S. Eligius Epiſcopus* Nouiomenſis In Sermone ad Populum, quem eius Vitæ Libro 2. Cap. 15. refert *S. Audoënus* Rothomagenſis Epiſcopus. *Ante omnia* (inquit) *illud denuntio atque conteſtor, vt nullas Paganorum ſacrilegas conſuetudines obſeruetis, non caragios, non diuinos, non ſortilegos, non præcantatores; nec pro vlla cauſa vel infirmitate eos conſulere, vel interrogare præſumatis, quia qui facit hoc malum, ſtatim perdit Baptiſmi Sacramentum.*

Quamobrem Concilium Ancyranum eos, *Qui diuinationes expetunt*, publicæ Pœnitentiæ per quinquennium addicit, vt habetur Canone *Qui diuinationes*, Cauſa 26. Quæſt. 5. Concilium Agathenſe Canone 42. ab Eccleſia extraneos haberi decernit, qui ipſos conſulunt. Idem ſtatuit Concilium Aurelianenſe primum, Canone 30. Concilium Toletanum quartum Canone 29. Clericos huius ſuperſtitionis reos gradu deijcit, & in Monaſterium ad perpetuam Pœnitentiam detrudit. Concilium Trullanum Canone 62. ſexcennij Excommunicatione, & Pœnitentia plectit eos, qui ariolos Interrogauerint. Synodus Romana ſecunda ſub *Gregorio II* Pontifice Maximo illos pariter Anathemate configit Canone 12. *Si quis* (inquit) *ariolos, aruſpices, vel incantatores obſeruauerit, aut philacterijs vſus fuerit, Anathema ſit. Et reſpondetunt omnes tertiò: Anathema.* Huiuſmodi ſuperſtitiones idololatriæ reliquias vocat Concilium Pariſienſe ſextum, Libro tertio, Cap. ſecundo. *Extant* (inquit) *& alia perniciofiſſima mala, quæ ex ritu Gentilium remanſiſſe, dubium non eſt, vt ſunt magi, arioli, ſortilegi, venefici, diuini, incantatores, ſomniorum coniectores, quos diuina Lex irretractabiliter puniri iubet. De quibus in Lege dicitur:* Anima quæ declinauerit ad magos, & ariolos, & veneficos terræ, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui. *Et alibi:* Magos, & ariolos, & maleficos terræ viuere, ne patiamini. *Dubium etiam non eſt, ſicut multis eſt notum, quòd à quibuſdam præſtigijs atque diabolicis illuſionibus ita mentes quorumdam inficiuntur poculis amatorijs, cibis, phylacterijs, vt in inſaniam verſi à plerìſque iudicentur, dum proprias non ſentiunt contumelias. Ferunt enim ſuis maleficijs aëra poſſe conturbare, & grandines immittere, futura prædicere, fructus & lac auferre, alijſque dare, & innumera à talibus fieri dicuntur. Qui vt fuerint huiuſmodi comperti, viri ſeu fœminæ, in tantum diſciplinâ, & vigore Principis acriùs corrigendi ſunt, in quantum manifeſtiùs auſu nefando, & temerario ſeruire diabolo non metuunt.* Concilium Treuirenſe anno 1548. celebratum, Canone ſexto, & Auguſtenſe Canone decimo-nono, eos *Qui auguria, & ſortes tractant, aut diuinationibus, & incantamentis vacant, quibus ſtudijs Dei cultus deſeritur, & ad Dæmonum falla-ciumque Spirituum præſtigias confugitur*, non ſolùm Anathemate feriri, ſed in vincula conijci iubent, *quouſque Dæmonum, Magiſtrorum videlicet ſuorum ſuſurris ac illuſionibus liberentur.* Concilium Mediolanenſe 1. Parte 1. Cap. 10. Epiſcopos pœnas ſumere iubet non ſolùm de magis, maleficis, diuinationem quouis modo exercentibus, ſed etiam in eos ſeuerè animaduertere, *Qui huiuſmodi diuinatores, ſortilegos, coniectores, ariolos, & cuiuſuis generis magos de aliqua re conſuluerint; vel vt conſulerentur, cuique auctores, adiutores, hortatoréſque fuerint, vel eis fidem adhibuerint.* Concilium Burdigalenſe anno 1583. Cap. 7. Paſtoribus præcipit, vt frequentiſſimè admoneant, *Scelus execrandum eos committere, nec non à communione fidelium auulſos eſſe, qui magicas artes, & diuinationes exercent, vel qui eius generis ariolis fidem adhibent.* Concilium Mexicanum anno 1585. Libro 5. Tit. 6. eum qui ſortilegos, veneficos, incantatoréſque adierit, vt eorum maleficijs vtatur, ſolemnem agere iubet Pœnitentiam die feſtiuo, dum Miſſa Parochialis celebratur, detecto capite, ſine pallio, & nudis pedibus ſtare, fune præcinctum, candelámque geſtantem publicè Sententiam in eum latam audire.

Denique *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 95. Articulo 2. *Ad ſuperſtitionem* (inquit) *pertinet, non ſolùm cùm ſacrificium Dæmonibus offertur per idololatriam; ſed etiam cùm aliquis aſſumit auxilium Dæmonum ad aliquid faciendum, vel cognoſcendum. Omnis autem diuinatio ex operatione Dæmonum prouenit, vel quia expreſsè Dæmones inuocantur ad futura manifeſtanda; vel quia Dæmones ingerunt ſe vanis inquiſitionibus futurorum, vt mentes hominum implicent vanitate.* Et in Reſponſione ad ſecundum: *Diuinatio* (inquit) *pertinet ad cultum Dæmonum, inquantum aliquis vtitur quodam pacto tacito, vel expreſſo cum Dæmonibus.*

REGVLA IX.

Quantumlibet grauis rei temporalis iactura facta fuerit, quantumuis grande periculum timeatur, quantacumque ſperetur vtilitas, ſiue recuperandæ ſanitatis, ſiue res amiſſas detecto fure inueniendi, ariolos, & diuinatrices adire non licet, nec propterea minus peccatum eſt.

VT enim ait *S. Thomas*, Articulo 3. in Reſponſione ad tertiam obiectionem: *Nulla vtilitas temporalis poteſt comparari detrimento ſpiritualis ſalutis, quod imminet ex inquiſitione occultorum per Dæmonum inuocationem.*

Hinc Presbyterum qui ad priuatum locum acceſſerat, *Vt inſpectione Aſtrolabij furtum cuiuſdam Eccleſiæ poſſet recuperari*, quamuis *ex bono zelo, & ſimplicitate* id ſe feciſſe affirmaret, *non modicam tamen inde peccati maculam contraxiſſe*, iudicauit *Alexander III.* & per annum ab Altaris Miniſterio ſuſpendi iuſſit, aut etiam diutius, ſi Epiſcopo videretur. (Cap. *Ex tuarum*, Extra, *De Sortilegijs*.)

Idem confirmatur ex Decreto Facultatis Theologicæ Pariſienſis de erroribus circa Artem Magicam. Articulus 15. *Quòd ideò artes præfatæ bonæ ſunt, & à Deo,*

Deo, quòd liceat eas obſeruare, quia per eos quandoque vel ſæpè eueniat ſicut vtentes eis quærunt vel prædicunt, vel quia bonum quandoque proueniat ex eis. ERROR.

Nec refert quod Dæmon aliquando vera prædicat permittente Deo. Cùm enim intendat perditionem hominum, *Ex huiuſmodi ſuis reſponſis, etiamſi aliquando vera dicat, intendit homines aſſueſacere ad hoc quod ei credatur, & ſic intendit perducere in aliquid quod ſit bonum nociuum;* (inquit *S. Thomas* Articulo 4. mox citato.)

R E G V L A X.

Lethalis peccati rei ſunt, non ſolùm qui Aſtrologiam Iudiciariam profitentur, & fortuitos euentus, aut futura hominum opera, proſperámque vel aduerſam fortunam prænuntiant: Verùm etiam qui Aſtrologos ſeu Genethliacos conſulunt, & ſuos, vel aliorum Horoſcopos confici curant, vt ab eis bonam vel malam fortunam, & omnia ſibi euentura perdiſcant, ſi prædictionem futurorum ex Aſtrorum inſpectione repetitam non meræ coniecturæ, ſed certæ præſcientiæ rationem habere exiſtiment, & veluti certam ſuarum actionum regulam conſtituant.

HÆc Regula nititur Sacræ Scripturæ oraculis, teſtimonijs SS. Patrum, Decretis Conciliorum, Conſtitutionibus Pontificum, Reſponſis Theologorum. *A ſignis cæli nolite metuere quæ timeat Gentes, quia leges populorum vanæ ſunt,* (inquit Dominus *Ieremiæ* 10.) SS. Patres huius artis vanitatem oſtendunt, Dæmonum inuentionem eſſe demonſtrant, huius Profeſſores cum Diabolo ſocietatem habere, impiam illam eſſe ac nefariam, Fidei Chriſtianæ, diuinæ prouidentiæ, ac gratiæ, humanæque libertati iniurioſam. Vide *Tertullianum*, Libro *De Idololatria*, Cap. 9. *Euſebium* Libro 6. *De Præparatione Euangelica*, Cap. 9. vbi egregium *Origenis* locum profert; *S. Baſilium* Homilia ſexta in Hexaëmeron, *S. Ambroſium* Libro 4. eiuſdem argumenti, Cap. 4. *S. Auguſtinum* Libro 4. *Confeſſionum*, Cap. 3. & Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 21. 22. & 23. vbi occulto quodam iudicio diuino fieri ait, vt cupidi malarum rerum homines tradantur illudendi, & decipiendi pro meritis voluntatum ſuarum, *Illudentibus eos atque decipientibus præuaricatoribus Angelis, quibus iſta Mundi pars infima ſecundùm pulcherrimum ordinem rerum Diuinæ Prouidentiæ lege ſubiecta eſt. Quibus illuſionibus, & deceptionibus euenit, vt iſtis ſuperſtitioſis, & pernicioſis diuinationum generibus multa præterita, & futura dicantur, nec aliter accidant quàm dicuntur; multaque obſeruantibus ſecundùm obſeruationes ſuas eueniant, quibus implicati curioſiores fiant, & ſeſe magis magiſque inſerant laqueis pernicioſiſſimi erroris. Hoc genus fornicationis animæ ſalubriter Diuina Scriptura non tacuit, neque ab ea ſic deterruit animam, vt propterea talia negaret eſſe ſectanda, quia falſa dicuntur à profeſſoribus earum, ſed,* Etiamſi dixerint vobis (inquit) & ita euenerit, ne

Deutero. 13. credatis eis. *Non enim quia imago Samuëlis mortui Saüli Regi vera prænunciauit, propterea talia ſacrilegia, quibus imago illa præſentata eſt, minùs exſecranda ſunt. Aut quia in Actibus Apoſtolorum ventriloqua fœmina verum teſtimonium perhibuit Apoſtolis Domini, idcircò Paulus Apoſtolus pepercit illi Spiritui, ac non potiùs fœminam illius Dæmonij correptione atque excluſione mundauit. Omnes igitur artes huiuſmodi vel nugatoriæ vel noxiæ ſuperſtitionis, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & Dæmonum, quaſi pacta quædam infidelis, & doloſæ amicitiæ conſtituta, penitus ſunt repudianda, & fugienda Chriſtiano.* Legi poteſt de eodem argumento, & liber ſecundus eiuſdem Sancti Doctoris *De Geneſi ad Litteram*, Cap. 17. Liber quintus *De Ciuitate Dei*, totis octo primis Capitibus, & Tractatus in Pſalmum 61. *S. Gregorius* Homilia 10. in Euangelia, *S. Eligius* in Sermone ad Populum ſuum, quem eius Vitæ inſeruit *S. Audoënus*, &c.

Sacris etiam Canonibus damnata eſt Aſtrologia Iudiciaria, ſcilicet Concilij Ancyrani Canone 24. Bracarenſis ſecundi Canone 8. Agathenſis Canone 42. Narbonenſis Canone 14. Autiſiodorenſis Canone 4. Toletani quarti Canone 28. Trullani Canone 61. Pariſienſis 6. Decreto Libro 3. Cap. ſecundo, Mediolanenſis primi P. 1. Tit. 10. Remenſis 1583. iubentis excommunicari *Genethliacos, & qui diuinationibus ſeu prædictionibus ad artem iudiciariam pertinentibus vtuntur, vel eiſdem fidem adhibent.* Burdigalenſis eodem anno celebrati, Tit. 7. Toloſani anno 1590. Cap. 12. Narbonenſis anno 1609. *Sixtus V.* Conſtitutione quæ incipit, *Cæli & terræ*, data die 7. Ianuarij anno 1586. ſtatuit, & præcipit vt Epiſcopi contra Aſtrologos, & alios quoſcumque dictæ iudiciariæ artem exercentes, *Etiamſi id non ſe certò affirmare aſſerant, aut proteſtentur*, inquirant & animaduertant. Quam Conſtitutionem confirmauit *Vrbanus VIII.* Diplomate quod incipit: *Inſcrutabilis*, dato die 22. Martij 1631. Concilium denique Tridentinum Regula nona de Libris prohibitis, reprobat Libros omnes Geomantiæ, Hydromantiæ, Aëromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, ſiue in quibus continentur veneficia, ſortilegia, auguria, auſpicia, incantationes, artes Magicæ. Epiſcopos autem inuigilare iubet ne Aſtrologiæ iudiciariæ libri, tractatus, indices legantur vel habeantur, qui de futuris contingentibus, fortuitiſue caſibus, aut actionibus humanis certum aliquid affirmare audent. Edicto etiam Aurelianenſi *Caroli Noni*, & Bleſenſi *Henrici Tertij* Regum Chriſtianiſſimorum ſancitum eſt, ne Ephemerides, ſeu Almanachi (vt vulgò vocantur) edantur in lucem abſque reuiſione, & approbatione Epiſcoporum, aut eorum quibus id curæ commiſerint, & abſque Magiſtratûs licentiâ. Rectè ergo ſcribit *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſtione 95. Articulo 5. *Si quis conſideratione Aſtrorum vtitur ad præcognoſcendos futuros caſuales vel fortuitos euentus; aut etiam ad cognoſcendum per certitudinem futura opera hominum, procedit hoc ex falſa, & vana opinione: & ſic operatio Dæmonis ſe immiſcet. Vnde erit diuinatio ſuperſtitioſa, & illicita.*

Aſtrologiæ Iudiciariæ pars eſt Chiromantia, vnde lethalis pariter peccati rei ſunt, qui ſuperſtitioſam illam artem exercent, & qui palmam manus ipſis expandunt, vt ex areolis, colliculis, & lineis in illa exaratis ediſcant futuros euentus proſperámque, & aduerſam fortunam. Huius artis vanitatem oſtendit *Ioannes Sariſberienſis*, Libro 2. *De Nugis Curialium*, Cap. 27. *Chiromantici* (inquit) *vera quæ in rugis manuum latent ſe noſſe gloriantur, quorum errorem, quia ratione non nititur, non neceſſe eſt rationibus impugnare, licet eo ipſo illos expugnet ratio, quod deficiunt ratione.* Et infrà: *Iſti ſuâ vanitate meruerunt ne vlterius conſulerentur.* Chiromantiam, & Aſtrologiam iudiciariam eadem Conſtitutione damnat *Sixtus V.* quæ incipit, *Cæli & terræ*; docétque, *Cùm futuros euentus in ſe ipſis conſiderare antequam fiant, ſit Dei proprium, illud neceſſariò conſequi vt Aſtrologi, & alij prædicti qui huiuſmodi futura prænunciare aut prænoſcere quocumque modo, niſi Deo reuelante audent, inſanè atque imprudenter quod Dei eſt ſibi aſſumant, & vſurpent. Sicque fieri, aut damnoſè quod ſolius eſt Creatoris creaturis perperam tribuitur, Diuina Maieſtas grauiter lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioſo Chriſti Sanguine redemptis peſtis atque exitium importetur.*

R E G V L A XI.

Diuinatio per auguria, omina, occurſus, & alias huiuſmodi rerum exteriorum obſeruationes, ſi extendatur vltra illud ad quod pertingere poteſt ſecundùm naturæ aut diuinæ prouidentiæ ordinem; & ex ijs euentus fortuiti, & ab hominis libertate pendentes prænuncientur, réſque proſperæ vel aduerſæ; aut illis ita credatur, vt auguria illa vel omina velut actionum ſuarum regulam homo conſtituat, pernicioſa ſuperſtitio eſt, & lethale peccatum.

CVm enim auguria hæc, & omina nec ſuapte ui ac naturâ, nec Dei inſtitutione, futura contingentia quæ præſertim ex hominis libertate pendent, euentáque proſpera vel aduerſa ſignificent, colligitur quòd ea ſignificare non poſſint niſi ex Dæmonijs inſtitutione, & diſciplina, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtion. 95. Articulo 7. Hæc enim *Tantùm valent, quantùm præſumptione animorum quaſi communi quadam linguâ cum*

Dæmo-

Dæmonibus fœderata ſunt. Quæ tamen plena ſunt peſtiferæ curioſitatis, cruciantis ſollicitudinis, mortiferæ ſeruitutis; (vt loquitur *S. Auguſtinus* Libro II. *De Doctrina Chriſtiana* Cap. 20.) Exiſtimare itaque infauſtum aliquid ſignificari, ſi quis domo exiens in limine offenderit; ſi Sacerdos, Monachus, virgo, lepus, bufo, aut ſerpens primùm occurrerit; ſi ſimul ambulantibus amicis lapis inter eos ceciderit, aut canis interuenerit; ſi coruus ſupra domum crocitauerit, aut pica ad ſiniſtram noſtram volitauerit; ſi diſcumbentibus in menſa ſal effuſum fuerit, ſi quis caligam aut calceum dextro pedi primum aptauerit; ſi corrigia fuerit abrupta; ſi in itinere aliquis interroget quò proficiſcamur; ſi occurrerit monoculus homo vel claudus; ſi dextra auris ſponte tintinet, amicum; ſi ſiniſtra, inimicum noſtri eſſe memorem; moriturum ægrum, ſi ſal in eius manu poſitum colliqueſcat; valetudinem recuperaturum, ſi integrum maneat; & alijs huiuſmodi vanis obſeruationibus inhærere, fidem adhibere, ex iiſque futuros euentus diuinare, lethale peccatum eſt; niſi fortè ruſticana ſimplicitas, & ignorantia inuincibilis veniale faciant. Prohibuit nempè Deus illud quoque ſuperſtitionis genus Deuteronomij 18. *Non inueniatur in te, qui obſeruet auguria.* In Diuinationem huiuſmodi acriter etiam inuehuntur Sancti Patres.

S. Baſilius in Caput ſecundùm Iſaïæ: *Vides* (inquit) *quantum mali importet augaratio; Qui huic incumbit, ſtudiúmque adhibet, Dei prouidentiâ ac ſollicitudine deſtituitur. Plerique autem Chriſtianorum ſuſque deque habens talibus commentis aures accommodare, & illinc nuncupari famam, nec pudet iſti ominoſæ ſuperſtitioni ac ſignis intentos eſſe. Sternutauit quiſpiam me loquente, inimicum hoc aliquid deſignat. Me aliquis à tergo reuocauit: Hinc etiam aliquid impedimenti accidit. Pes impegit egredientis, veſtimentum detentum eſt. Tum quidam valdè clari ac celebres, quique præſtolantur affuturum è cælo Iudicem, in hæc iam noxia ad extremum nullo delectu deuoluuntur. Olim Moſaica Lege iſtiuſmodi auguria, diuinationes, ominationes, atque auſpicia infamiâ notabantur, tanquam inuenta Dæmonum. Ait enim Scriptura:*

Deuteron. 18.

„ Non ariolabimini, neque captabitis auguria. Gen-
„ tes enim quas Deus diſperdet à facie ſua, hi diuina-
„ tiones, & vaticinia exaudient. Tibi autem non ſic
„ dedit Dominus Deus tuus. *A morum probitate eſt alienum prorſus, eum qui pacis ſe habet conſultationem de Dei iuſtificationibus, ad decernendum de rebus agendis ſibi in conſiliarios adhibere brutas animantes, immò ne his quidem tanquam conſiliarijs, ſed vt doctoribus, & legumlatoribus. Quando ipſa auis periculum ſibi ob oculos impendens non nouit, quanam ratione hæc tibi quod futurum eſt prædicet? Quòd ſi operatione Dæmonum circumuolant ad te circumueniendum fraude, ac tu inhians talibus impoſturis nimis acquieſcito. Atqui ne quæſo te dedas, & eloces iſtiuſmodi diabolicis operibus. Diabolus enim mox vt animam ſic ductilem, & procliuem acceperit ad perditionem, modis omnibus abutens ea, nihil illi indulget, nec remittit impetum, ſed & corui illi vociferantes, & triſtes aquilæ propter inopiam prædæ, ſuperſtitioſam animam perterrefaciunt. Tanta proinde eſt tamque petulans Inimici aduersùs hominem protecuia, vt ſi vel felis appareat, vel canis caput exerat, vel occurrat homo quamuis ex maximè amicis, cui vel oculus, vel dextrum crus oblæſum ſit, reſiliat, & à via deflectat, plerumque etiam oculos obtegat. Quid hoc genere viuendi eſt vſquam infelicius? Nihil non ſuſpectum habet, ad omnia pertimeſcens, & ab omnibus impeditus, cùm deberet vndequaque animam ſuam reducere ad Deum.*

S. Ioannes Chryſoſtomus, Homilia 21. ad Populum Antiochenum: *Pompa Satanica* (inquit) *ſunt theatra, circenſes, & omne peccatum, & dierum obſeruatio, & præſagia, & omina. Et quid tamdem ſunt omina? Sæpè domum quis ſuam egreſſus, hominem vidit monoculum vel claudum, & ominatus eſt. Hæc eſt pompa ſatanica: Non enim hominis occurſus malum facit eſſe diem, ſed in peccatis viuere. Cùm igitur exieris, vnum ſolùm cuſtodi, ne occurrat tibi peccatum: Hoc enim eſt quod ſupplantat, præter hoc verò nec ipſe diabolus nos quippiam lædere poterit. Quid dicis? Hominem cernis, & ominaris, nec cernis laqueum diabolicum, quomodo te illi, qui te nullâ affecit iniuriâ, reddit inimicum? Et Deus quidem vel inimicum amare nos iuſſit; Tu autem nil lædentem auerſaris, nec cogitas quantus riſus, quantum dedecus, imò verò quantum periculum? Dicamne & aliud ridiculoſius? Si virgo, inquit, occurrerit, ſterilis dies erit: Si verò meretrix, dextera & bona, & multa mercatione plena. Occulsamini, & frontem percutitis, & ad terram inclinatis: Sed non nunc dum dicuntur verba, ſed cùm fiunt opera, erubeſcendum erat. Vide nempè quomodo, & hic diabolus dolum abſcondit, vt modeſtiam quidem auerſemur, impudicam verò gratam habeamus, & amemus. Quoniam enim audiuit Chriſtum dicentem, Quòd aſpiciens mulierem ad concupiſcendum, iam mæchatus eſt eam, & vidit multos laſciuiam vincere, volens rurſum per aliam viam ipſos in peccatum impellere, per hanc obſeruationem meretorijs mulieribus libenter oculos intendere perſuaſit.* Matth. 5.

In eamdem augurіorum, & ominum ſuperſtitionem inuehuntur *S. Eligius* in Sermone ad Plebem, *Petrus Bleſenſis* Epiſtola 65. *Ioannes Sariberienſis* Libro primo *De Nugis Curialium*, Cap. 3. Concilium Carthaginenſe quartum Canone octogeſimo-nono, *Augurijs vel incantationibus ſeruientem à conuentu Eccleſiæ ſeparandum* ſtatuit Concilium Mediolanenſe primum P. 1. Tit. 10. Epiſcopos animaduertere iubet in eos omnes, *Qui aut itineris ſuſceptione, aut cuiuſuis rei inſtitutione, vel progreſſione dies, tempora, & momenta obſeruantes, quadrupedum voces, auium volatum aut garritum notantes, ex occurſu etiam hominum vel pecudum, ſuſcipiendi operis felicitatem augurantur.* Idem ſtatuit Concilium Burdigalenſe anno 1583. Tit. 7.

REGVLA XII.

Lethalis Superſtitionis rei ſunt, qui adhibito certæ cuiuſdam arboris ramo, ſeu baculo certæ figuræ, certa ſub conſtellatione ex arbore abſciſſo vel auulſo, certiſque characteribus notato, theſauros abſconditos ſcrutantur, & vbi ſint abſconditi, diuinant. Lethalis pariter ſuperſtitionis rei ſunt, qui huiuſmodi hominum arte, & opera ad inueniendos, & detegendos theſauros occultos vtuntur.

CVm enim hæc inſtrumenta ſuaptè natura vim nullam habeant ad detegendum theſauros abſconditos, ad hanc reuelationem non adhibentur tanquam cauſæ, ſed tanquam ſigna: *Et ſic pertinent ad pacta ſignificationum cum Dæmonibus inita*; ſecundùm principium *S. Auguſtini*, Lib. 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 20. & Lib. 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 6. & *S. Thomæ*, Secunda Secundæ, Quæſt. 96. Art. 3. Et fortè expreſſa etiam Dæmonum inuocatio in hoc tenebrarum negotio intercedit. Certè enim pecuniam vbicunque in domo abſconditam ſe detecturos arte ſua huiuſmodi circulatores ſpondeant, videtur id ad diuinationem per ſortes, aut ad magiam pertinere. *Pactum ſaltem implicitum eſt in omni obſeruatione ſuperſtitioſa, cuius effectus non debet à Deo, vel à naturâ rationabiliter exſpectari;* (inquit ſacra Facultas Pariſienſis in Decreto contra Artem Magicam edito die 19. Septembris anno Domini milleſimo quadringenteſimo nonageſimo-octauo.)

Præterea, theſaurorum indagatores per artes magicas pleroſque miſerè interijſſe, metu & horrore ex formis terrificis ſubitò exanimatos, aut à diabolo præfocatos, ex Auctoribus probatæ fidei refert *Delrio*, Libro 2. *Diſquiſitionum Magicarum*, Quæſt. 12. § 10.

Tertiò, Quamuis compertum non eſſet id fieri arte magica, & ſuperſtitioſa diuinatione, pactóque ſaltem tacito cum dæmone: Re tamen dubia, huiuſmodi arte, & arcano vti, vel eorum opera, qui theſauri occulti inuentionem ignotis artibus, aut ſuſpectis medijs pollicentur, lethale peccatum eſt. Siquidem auri ſacra fames impellit hominem, vt volens exponat ſe periculo ſocietatis occultæ cum Dæmone, Deo ſpargente pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates; vt loquitur *S. Auguſtinus*.

REGVLA XIII.

Diuinatio per ſomnia, ſi ad ea extendatur, ad quæ non poteſt pertingere, vana & ſuperſtitioſa eſt, tacitúmque pactum cum Dæmone inuoluit, adeóque eſt lethale peccatum.

HAnc Regulam tradit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 95. Articulo ſexto. *Si quis*

(inquit)

(inquit) *vtatur ſomnijs ad præcognoſcenda futura, ſecundùm quòd ſomnia procedunt ex reuelatione diuina, vel ex cauſa naturali intrinſeca, ſiue extrinſeca, quantùm ſe poteſt virtus talis cauſæ extendere, non erit illicita diuinatio. Si autem huiuſmodi diuinatio cauſetur ex reuelatione Dæmonum, cum quibus pacta habentur expreſſa, quia ad hoc inuocantur; vel tacita, quia huiuſmodi diuinatio extenditur, ad quod ſe non poteſt extendere, erit diuinatio illicita, & ſuperſtitioſa.*

Id vt plenè intelligatur, obſeruandum eſt, ſomniorum cauſam duplicem eſſe, internam; & externam. Interna duplex eſt, vna animalis, cùm hominis phantaſiæ ea in ſomnis occurrunt, circa quæ vigilantis cogitatio & affectio verſari conſueuerunt. Nam qui amant, amores ſuos ſomniant; qui timent, turbidis phantaſmatibus agitantur. Sic venatoris ſomnia de campis, ſyluis, canibus, & feris ſunt; piſcatoris, de retibus, fluminibus & piſcibus; militis, de armis, cædibus, & ſanguine. Altera corporalis dicitur, cùm ex interna corporis diſpoſitione aliquis motus ipſi conueniens in phantaſia efficitur; quà ratione illi in quibus ſanguineus humor dominatur, hortos, conuiuia, cantus ſomniant; phlegmatici imbres, lacus, fluuios, nauigationes, ſubmerſiones; bilioſi rixas, certamina, incendia; melancholici tenebras, ſpectra, funera, & horribilia viſa. Atque huc pertinent quæ de inſomnijs eorumque præſagijs *Hipocrates* & *Galenus* ſcripſerunt. Externa quoque ſomniorum cauſa duplex eſt, corporalis, & ſpiritualis. Corporalis aerem continentem, vel impreſſionem cœleſtium corporum; ſpiritualis Deum, vel Dæmonem complectitur, à quibus immitti ſomnia conſtat ex Scriptura Sacra, idque confirmant *Tertullianus* Libro *De Anima*, Cap. 46. & 47. & *S. Gregorius Magnus* Lib. 1. *Dialogorum*, Cap. 48. & Lib. 8. *Moralium*, Cap. 13. Vt verò in Sacris Literis hæreamus, Iob 7. ſcriptum eſt: *Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties.* Et Cap. 33. *Per ſomnium in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo, tunc aperit corda virorum, & erudiens eos inſtruit diſciplina.* 1. Regum 28. *Conſuluit Saul Dominum, & non reſpondit ei neque per ſomnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas.* Sed & ipſe Dominus Aaroni & Mariæ ſorori eius dixit: *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum.* Ioel denique Noui Teſtamenti gratiam præuidens & prædicans Cap. 2 ait: *Prophetabunt filij veſtri, & filiæ veſtræ: Senes veſtri ſomnia ſomniabunt, & iuuenes veſtri* Geneſ. 28. 31. 37. 41. *viſiones videbunt.* Nec deſunt exempla ex Sacris item Literis petita. Deus enim Abimelech Regem Geraræ per ſomnium admonuit, ne tangeret vxorem Abrahæ. Iacob in ſomnis myſticam ſcalam vidit, & Angelos per eam aſcendentes & deſcendentes. Deus in ſomnis apparuit Laban, præcipiens illi ne quidquam durius contra Iacob loqueretur. Notiſſima ſunt ſomnia Ioſeph, futuræ dominationis præſagia, quæ odij atque inuidiæ fomitem fratribus miniſtrarunt. Somnia item Pharaonis, ſeptem annorum ſterilitatem ſignificantia, quæ Ioſeph Diuino afflatus Spiritu interpretatus eſt. Salomoni per 3. Reg. 3. Dan. 2. & 7. 2. Machab. 15. Matt. 2. ſomnium Deus largitus eſt ſapientiam. In Libro Danielis ſomnium legimus Nabuchodonoſor, & alterum ipſius Prophetæ, per quod quatuor Regna deſignata ſunt. Iudas Machabæus vidit in ſomnis Ieremiam Prophetam, à quo gladium aureum accepit, vt aduerſarios Populi Iſrael in eo deijceret. Ioſepho Dei Genitricis Sponſo apparuit Angelus in ſomnis dicens. Ne timeret accipere *Mariam* coniugem ſuam: & rurſum in ſomnis monuit eum, vt fugeret in Ægyptum cum Puero, & vt defuncto Herode in Terram Iſrael reuerteretur. Magi quoque admoniti ſunt in ſomnis, ne redirent ad Herodem. Certiſſimum igitur eſt à Deo immitti ſomnia, aliquando quidem aperta, & per ſe clara, aliquando obſcura & ænigmatibus inuoluta, quibus humana mens vel ad rerum ſupernaturalium intelligentiam euehitur, vel de agendis edocetur, vel de futuris euentis admonetur. Habet quoque Diabolus Prophetas ſuos & ſomniatores, quorum ipſe phantaſiam commouet, multaque illis repræſentat & ſuggerit, & occulta quandoque reuelat, implens animum noxiâ ſuperſtitione, & pernicioſis illuſionibus decipiens.

Somnijs à Deo immiſſis fides adhibenda eſt, cùm ſemper vera ſint, ſed ea diſcernere haud facile eſt. Rara certè ſunt, præſertim quæ futura præſagiunt, & nonniſi ob aliquam inſignem cauſam, quæ publicam vtilitatem ſpectet, immitti ſolent: Quorum ſignificationes, cùm à ſolo Dei conſilio & voluntate inſtitutæ ſint, eius dumtaxat reuelatione innoteſcere hominibus poſſunt. *Quæ enim Dei ſunt, nemo cognouit niſi Spiritus Dei*, (inquit Apoſtolus 1. ad Corinthios Cap. ſecundo.) Hinc *S. Gregorius Nyſſenus* Libro *De Opificio Hominis*, Cap. 13. ait: *Cùm vis imaginandi per ſomnum omnibus æquè ac ſine diſcrimine à natura ſit indita, pauci ex vniuerſorum cœtu ſunt, quibus diuiniora ſe ſomniorum viſa offerunt.* Ideò facilè non eſſe ſomnijs credendum, *Antiochus* Monachus oſtendit Homilia 84. quamuis cœlitus immiſſa videri poſſint, *Niſi adſit diſcretio ſpirituum, certa nec fallax interpres rei viſæ.* Idque confirmat Scholiaſtes *S. Ioannis Climaci*, ad Gradum 15. *Magna* (inquit) *prudentia adhibenda eſt in iis, quæ in ſomno viſu veniunt. Quin potiùs quia inconſtans eſt eorum ratio, omninò negligenda eſt: Paucorum enim illorum dijudicatio:* Eorum videlicet qui gratiam diſcretionis ſpirituum à Deo acceperunt.

Somnia quæ inutilia, ſuperſtitioſa, & vana ſuggerunt; quæ terra, horrenda, vel obſcœna repræſentant, vel ad malum quocumque modo prouocant: Seu quibus occulta manifeſtantur ad ſolam curioſitatem, vel ad inanem ſcientiæ oſtentationem ſpectantia, aut futura prædicuntur quibuſcum nullam connexionem habent, omninò reijcienda atque ſpernenda ſunt: Ea enim vel à Dæmone, vel à natura oriri, euidens eſt. Quamobrem illis vti ad diuinandum futura contingentia, maximè quæ ex hominis libertate pendent, proſperaque vel aduerſa, lethale crimen eſt ſuperſtitionis, præſertim ſi fides ita ſomnijs adhibeatur, vt omittantur ea, quæ neceſſaria ſunt ad ſalutem, vel fiant, quæ diuinæ legi repugnant; aut illis quis vtatur quaſi certis regulis ad cognoſcendum, vel operandum, vel omittendum aliquid circa vitæ chriſtianæ, aut ciuilis officia, aut circa futura contingentia. His enim diabolica ſe immiſcet illuſio, & ſic in tacitam cum dæmonibus ſocietatem inciditur. Hinc Sacræ Litteræ nullam ſomniorum habendam eſſe rationem præcipiunt, ipſorumque obſeruatores & coniectores acriter reprehendunt. Leuitici 19. *Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia.* Deuteronomij 18. *Nec inueniatur in te, qui obſeruet ſomnia.* Eccleſiaſtis 5. *Multas curas ſequuntur ſomnia.* Eccleſiaſtici 34. *Somnia extollunt imprudentes. Quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum: Sic & qui attendit ad viſa mendacia. Hoc ſecundum viſio ſomniorum. . . Diuinatio erroris, & auguria mendacia, & ſomnia maleficientium, vanitas eſt. . . Niſi ab Altiſſimo fuerit emiſſa viſitatio, ne dederis in illis cor tuum. Multos enim errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis.*

De his *S. Gregorius Magnus*, Lib. 8. *Moralium*, Cap. 13. *Somnia* (inquit) *niſi plerumque ab occulto Hoſte per illuſionem fierent, nequaquam hoc Vir Sapiens indicaret: dicens:* “Multos errare fecerunt ſomnia, & illuſiones vanæ. *Vel certè:* Non augurabimini, nec obſeruabitis ſomnia. Eccli. 34. Leuit. 19. *Quibus profectò verbis, cuius ſint deteſtationis, oſtenditur, quæ augurijs coniunguntur.* Et infrà: *Sed nimirum cùm ſomnia tot rerum qualitatibus alternent, tantò eis credi difficiliùs debet, quantò & ex quo impulſu veniant, faciliùs non elucet. Sæpè namque malignus Spiritus his, quos amore vitæ præſentis vigilantes intercipit, proſpera etiam dormientibus promittit: & quos formidare aduerſa conſiderat, eis hæc duriùs ſomnij imaginibus intentat, quatenus indiſcretam mentem diuerſâ qualitate afficiat, tamque aut ſpe ſubleuans, aut deprimens timore, confundat. Sæpè autem etiam Sanctorum corda afficere ſomnijs nititur, vt ab intentione cogitationis ſolidæ ad tempus ſaltem momentaneque deriuentur, quamuis ipſi protinus animum ab illuſionis imaginatione diſcutiant. Sed Hoſtis inſidians quò eos vigilantes minimè ſuperat, eò dormientes grauiùs impugnat, quem tamen hæc malignè agere ſuperna diſpenſatio benignè permittit, ne in electorum cordibus ipſe ſaltem à paſſionis præmio ſomnus vacet.*

Diuinationem ex ſomnijs vanam eſſe ac pernicioſam, oſtendit & *Ioannes Sariſberienſis* Lib. 2. *De Nugis Curialium*, Cap. 17. *Quiſquis* (inquit) *ſomniorum ſequitur vanitatem, parum in Lege Dei vigilans eſt, & dum fidei facit diſpendium, pernicioſiſſimè dormit. . . . Quiſquis credulitatem ſuam ſignificationibus alligat*

ſomniorum, planum eſt, quia tam à ſinceritate fidei, quàm à tramite rationis exorbitat.

Et *Petrus Bleſenſis*, Epiſtola 65. *Vt fidem* (inquit) *habeam ſomnijs, nulla ſomnia me ſeducent. Non inficior, quin anima frequenter ex reliquijs cogitationis, aut ex innatâ, ſibi perſpicaciâ, quoſdam futurorum præfigaret imagines, ſed crebrò decipitur. Nam ſicut per experientiam didici, ex ea viſione, quæ mihi gaudium, quandoque nunciauerat, poſtea contrarium reportaui Somnia igitur, ne cures, Amice chariſſime.*

Denique coniectores, & interpretes ſomniorum, & qui illa obſeruant, ſeu fidem illis adhibent, grauiter reprehendunt *Gregorius II.* Pontifex Maximus in Capitulari, Cap. 8. Concilium Pariſienſe Sextum Libro 3. Cap. Secundo, & Concilium Mediolanenſe. 1. P. 1. Tit. 10.

R E G V L A XIV.

Diuinatio per ſortes lethale ex genere ſuo peccatum eſt.

SOrtes propriè dicuntur, cùm aliquid fit, vt eius euentu conſiderato aliquid occultum innoteſcat. Et quidem, ſi quæratur indicio ſortium quid, cui ſit exhibendum, ſiue ſit res poſſidenda, ſiue honor, aut dignitas, ſiue pœna, aut actio aliqua, vocatur *ſors diuiſoria*. Si autem inquiratur, quid agere oporteat, vocatur *ſors conſultoria*. Si tandem quæratur, quid ſit futurum, dicitur *Sors diuinatoria*. Hanc porrò ſuperſtitionem vanam, ac pernicioſum eſſe conſtat. Neque enim ex rerum naturâ, neque ex Dei, vel Eccleſiæ inſtitutione vim habent vllam ſignificandi res contingenter futuras, aut alioquin occultas. A ſolo igitur Dæmone, expreſsè, vel tacitè inuocato, expectatur eiuſmodi ſortium directio, effectuſque qui futurus ex ſortibus diuinatur, procuratio. De quo genere ſortium intelligitur illud Ezechielis 21. *Stetit Rex Babylonis in biuio, in capite duarum viarum diuinationem quærens, commiſcens ſagittas, interrogauit Idola, exta conſuluit. Ad dexteram eius facta eſt diuinatio ſuper Ieruſalem.* Et Oſee 5. *Populus meus in ligno interrogauit, & baculus eius annunciauit ei.* Quo de ritu ſuperſtitioſæ diuinationis legendi *S. Hieronymus*, & *Theophylactus* in Commentarijs. Sors diuinatoria ſacris Canonibus damnatur, præſertim Canone *Sortes*, Cauſa 26. Quæſt. 5. ex Decreto *Leonis IV.* ad Epiſcopos Britanniæ. *Sortes quibus cuncta vos in veſtris diſcriminatis Iudicijs, quas Patres damnauerunt, nihil aliud quàm diuinationes, & maleficia decernimus. Quamobrem volumus illas omninò damnari, & vltra inter Chriſtianos nolumus nominari, & ne exerceantur, ſub Anathematis interdicto prohibemus.*

R E G V L A XV.

Diuiſerijs ſortibus vti, modò ſortium moderatio, ac directio à Deo expectetur, & debitæ conditiones concurrant, nullum eſt peccatum.

SOrtes enim *mittuntur in ſinum, & à Domino temperantur*, vt dicitur Prouerbiorum 6. *Nec ſors aliquid mali eſt, ſic accepta*, (inquit) *S. Auguſtinus*, in Pſalmum 30.) Idque confirmatur Canone *Sors*, Cauſa 26.

Poteſt tamen in his quadrupliciter peccatum contingere (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt 95. Art. 8) Primò quidem, *Si abſque vlla neceſſitate ad ſortes recurratur. Hoc enim videtur ad tentationem Dei pertinere.* Vnde *S. Ambroſius*, Lib. 1. in *Lucam*, ait: *Qui ſorte eligitur, humano iudicio non comprehenditur.*

Secundò, *Si quis, etiam vrgente neceſſitate, abſque reuerentia Dei, ſortibus vtatur.* Vnde Venerabilis *Beda* in Cap. 1. Actuum Apoſtolorum ſcribit: *Si qui neceſſitate aliqua compulſi, Deum putant ſortibus, exemplo Apoſtolorum, eſſe conſulendum, videant hoc ipſos Apoſtolos, nonniſi collecto Fratrum cœtu, & precibus ad Deum fuſis egiſſe.*

Tertiò, *Si Diuina Oracula ad terrena negotia conuertantur.* Vnde *Sanct. Auguſtinus* Epiſtola 55. aliàs 119. ad *Ianuarium*, cap. 20. ſcribit: *Hi verò, qui de Paginis Euangelicis ſortes legunt, & ſi optandum eſt, vt hoc potiùs faciant, quàm ad Dæmonia conſulenda concurrant: Tamen etiam iſta mihi diſplicet conſuetudo, ad negotia ſæcularia, & ad vitæ huius vanitatem, propter aliam vitam loquentia Oracula Diuina velle conuertere.*

Quartò, *Si in Electionibus Eccleſiaſticis, quæ ex Spiritus Sancti inſpiratione fieri debent, aliqui ſortibus vtantur.* Vnde Venerabilis *Beda* loco ſupra indicato ſcribit: *Donec veritas compleretur, figuram licuit exerceri. Inde eſt, quod Matthias, qui ante Pentecoſten ordinatur, ſorte quæritur: Ne Apoſtoli electio à Mandato diſcrepare Veteris Legis videretur, vbi Summus Sacerdos ſorte quæri iubebatur, ſicut de Zacharia dicitur. Septem verò Diaconi poſtea nequaquam ſortis agitatione, ſed Diſcipulorum tantùm electione, Apoſtolorum autem Oratione, & Manus impoſitione ſunt ordinati.* Luc. 1. Vſus ſortium in electionibus ad Eccleſiaſticas Dignitates, & Beneficia, vetitus eſt Cap. *Eccleſia*, Extra, *De Sacrilegijs*, quod *Honorij III* Reſponſum eſt.

In Electione verò ad ſæculares dignitates, ſicut & in temporalium rerum diuiſione, ſortibus vti licet, quæ tamen ſi fortunæ committantur, non diuinæ prouidentiæ, *Vitium vanitatis* eſt, ſeu factum inutile, inane, ex leuitate procedens. Idemque dicendum multò magis, ſi abſque neceſſitate ſortes adhibeantur, ſi nimirum aliter concors electio, aut legitima nominatio fieri poſſit. Nam ſi ſint æquè idonei, ſiue æquè digni competitores, contentionem ſorte dirimere licebit, ſecundùm illud Prouerb. 18. *Contradictionem comprimit ſors.*

Si verò neceſſitas immineat, in alijs etiam nonnullis caſibus licitum eſt cum debitâ reuerentia ſortibus diuinum iudicium implorare. Vnde *Sanct. Auguſtinus* Epiſtolâ 228. aliàs 180. ad *Honoratum* ſcribit: *Si inter Dei Miniſtros ſit diſceptatio* (tempore ſcilicet perſecutionis) *qui eorum maneant, ne fugâ omnium, & qui eorum fugiant, ne morte omnium deſeratur Eccleſia. Tale quippe certamen erit inter eos, vbi vtique ſeruent charitatem, & vtrique placeant charitati. Quæ diſceptatio, ſi aliter non poterit terminari, quantùm mihi videtur, qui maneant, & qui fugiant, ſorte legendi ſunt.* Et Lib. 1. *de Doctrina Chriſtiana*, Cap 28. ſcribit: *Si tibi abundaret aliquid, quod dari oporteret ei, qui non haberet, nec duobus dari poſſet, ſi tibi occurrerent duo, quorum neuter alium, vel indigentiâ, vel erga te aliqua neceſſitudine ſuperaret, nihil iuſtius faceres, quàm vt ſorte legeres, cui dandum eſſet, quod vtrique dari non poſſet.*

R E G V L A XVI.

Ars notoria penitus illicita, & ſuperſtitioſa eſt, eaque vti lethale eſt peccatum.

HAnc Regulam non alijs explicare, ac firmare verbis neceſſe eſt, quàm *Sanct. Thomæ*, Secunda Secundæ, Quæſtione 96. Articulo 1. *Ars notoria* (inquit) *eſt illicita, & ineſſicax. Illicita quidem eſt, quia vtitur quibuſdam ad ſcientiam acquirendam, quæ non habent ſecundùm ſe virtutem cauſandi ſcientiam; ſicut inſpectione quarumdam figurarum, & prolatione quorumdam ignotorum verborum, & alijs huiuſmodi. Et ideò huiuſmodi Ars non vtitur his, vt cauſis, ſed vt ſignis. Non autem, vt ſignis diuinitus inſtitutis, ſicut ſunt ſacramentalia ſigna: Vnde relinquitur, quòd ſint ſuperuacua ſigna, & per conſequens pertinentia* AD PACTA QVÆDAM SIGNIFICATIONVM CVM DOEMONIBVS PLACITA, ATQVE FOEDERATA. *Et ideò ars notoria* PENITVS EST REPVDIANDA, ET FVGIENDA CHRISTIANO; *ſicut & aliæ* ARTES NVGATORIÆ, VEL NOXIÆ SVPERSTITIONIS, *vt Sanct. Auguſtinus dicit* Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 23. *Eſt etiam huiuſmodi Ars ineſſicax ad ſcientiam acquirendam. Cùm enim per huiuſmodi Artem non intendatur acquiſitio ſcientiæ per modum hominis connaturalem, ſcilicet adinueniendo, vel addiſcendo, conſequens eſt, quòd iſte effectus, vel expectetur à Deo, vel à Dæmonibus. Certum eſt autem aliquos à Deo ſapientiam, & ſcientiam per infuſionem habuiſſe, ſicut de Salomone legitur* 3. Regum 3. & 2. Paralipomenon 1. *Dominus etiam Diſcipulis ſuis dixit, Lucæ* 21. Ego dabo vobis os, & ſapientiam, cui non poterunt reſiſtere, & contradicere omnes aduerſarij veſtri. *Sed hoc Donum non datur quibuſcumque, aut cum certa obſeruatione, ſed ſecundùm arbitrium Spiritus-Sancti, ſecundùm illud 1. ad Corinthios* 12. Alij quidem datur per Spiritum ſermo ſapientiæ, alij ſermo ſcientiæ ſecundum eumdem Spiritum, &c. Hæc omnia operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult. *Ad Dæmones autem non pertinet illuminare intellectum. Acquiſitio autem ſcientiæ, & ſapientiæ*

ſit per

ſit per illuminationem intellectus: Et ideò nullus vnquam per Dæmones ſcientiam acquiſiuit. Solet autem Dæmon per eos loqui, quos hac arte deludit, ſibique mancipat, ipſorum phantaſiam turbans, & linguam mouens ad quædam illis incognita & arcana proferendum. Vnde cùm illos Dæmon deſerit ad tempus, vel omninò ceſſante pacto, aut illorum Pœnitentiâ in irritum miſſo, vel Eccleſiæ Exorciſmis Precibuſque coactus, nihil illis ſcientiæ per Artem notoriam, Angelicam, vel Paulinam acquiſitæ manet, & ne illorum quidem, quæ paulò ante dixerant, meminerunt. Eamdem Regulam confirmat *S. Antoninus*, P. 2. Tit. 12. Num. 10. Huius ſuperſtitionis reus eſt, qui certas orationes vel ieiunia adhibet vt acquirat ſcientiam aliquorum occultorum, vel eorum quæ non ſunt ſibi aut ſtatui ſuo competentia.

REGVLA XVII.

Obſeruatio dierum, menſium, & annorum ad fortuitos euentus, vel ad directionem humanorum negotiorum, & actionum quæ nullatenus pendent à ſiderum influxu, ita vt dies aliqui fauſti vel infauſti habeantur, & propterea ſuſpendantur, aut retardentur, vel penitus omittantur humana negotia vel actiones, quæ aliàs fierent; aut quædam fiant quæ aliàs omitterentur, ſuperſtitio eſt, & lethale peccatum, niſi ruſtica ſimplicitas & ignorantia inuincibilis excuſet.

HÆc Regula nititur Apoſtoli verbis, Epiſt. ad Galatas Cap. 3. *Dies obſeruatis* (inquit) *& menſes, & tempora, & annos. Timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis.* Nempè (inquit) *S. Ioannes Chryſoſtomus* Homilia in eos qui Nouilunia obſeruant) *Extremæ hoc eſt amentiæ, propter vnum diem, ſi auſpicatus fuerit, per vniuerſum hoc expectare annum: Neque amentiæ ſolùm, ſed diabolicæ cuiuſdam efficientiæ indicium eſt, non proprio ſtudio & alacritati, ſed quibuſdam dierum circuitionibus vitam noſtram commendare. Dies enim bonus & malus eſt, non ſuâ quadam & propriâ naturâ, (nihil enim dies à die differt,) ſed noſtrâ vel diligentiâ, vel ignauiâ. Si iuſtitiam feceris, bonus tibi dies erit: Si peccatum, malus, & ſupplicij plenus.*

Idem confirmat *S. Auguſtinus*, Epiſtola 55. aliàs 119. ad *Ianuarium*, Cap. 7. *Non itaque* (inquit) *dies obſeruamus, & annos, & menſes, & tempora, ne audiamus ab Apo-*
Galat. 4. „ *ſtolo:* Timeo vos ne fortè ſine cauſa laborauerim in „ vos. *Eos enim culpat qui dicunt: Non proficiſcar hodie, quia poſterus dies eſt, aut quia Luna ſic fertur: Vel, Proficiſcar vt proſpera cedant, quia ita ſe habet poſitio ſiderum. Non agam hoc menſe commercium, quia illa ſtella mihi agit menſem. Non plantem hoc anno vineam, quia biſſextus eſt. Non autem quiſquam ſapiens arbitretur obſeruatores temporum reprehendendos qui dicunt; Non proficiſcar hodie, quia tempeſtas exorta eſt: Aut, Non nauigem, quia adhuc ſunt hybernæ reliquiæ; aut, Tempus ſeminandi eſt, quia imbribus autumnalibus terra ſatiata eſt: Vel ſi qui fortè alij naturales effectus circa motum aeris & humores ad variandas temporum qualitates in ſiderum ordinatiſſimo conuerſio-*
Geneſ. 1. *ne notati ſunt, de quibus dictum eſt cùm conderentur,* ET SINT *in ſignis & temporibus & in diebus & in annis.*

Et *Enchiridij* Cap. 79. vt quædam peccata eſſe probet, *Quæ leuiſſima putarentur, niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione grauiora*, ait: *Quis æſtimaret quàm magnum peccatum ſit, dies obſeruare & menſes & annos & tempora, ſicut obſeruant qui certis diebus ſiue menſibus ſiue annis volunt vel nolunt aliquid inchoare, eo quòd ſecundùm vanas doctrinas hominum fauſta vel infauſta exiſtiment tempora, niſi huius mali magnitudinem ex timore Apoſtoli pen-*
Galat. 4. *ſaremus, qui talibus ait: Timeo vos ne fortè ſine cauſa laborauerim in vobis*

In Expoſitione denique Epiſtolæ ad Galatas, Cap. 4. vbi duplicem retulit ſententiam, vnam eorum qui de Gentilibus, alteram eorum qui de Iudæis hunc locum Apoſtoli interpretantur, ſubdit: *Ergo eligat lector vtram volet ſententiam, dummodo intelligat ad tantum periculum animæ pertinere ſuperſtitioſas temporum obſeruationes, vt huic loco ſubiecerit Apoſtolus*, Timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vos. *Quod cùm tanta celebritate atque auctoritate per orbem terrarum in Eccleſijs legatur, plena ſunt conuenticula noſtra hominibus, qui tempora rerum agendarum à Mathematicis accipiunt. Iam verò ne aliquid inchoetur, aut ædificiorum, aut quorumlibet huiuſmodi operum, diebus quos Ægyptiacos vocant, ſæpè etiam nos monere non dubitant, neſcientes, vt dicitur, vbi ambulant. Quòd ſi locus iſte de Iudæorum ſuperſtitioſa obſeruatione intelligendus eſt, quam ſpem habent, cùm Chriſtianos ſe dici velint, ex Ephemeridis vitam naufragam gubernantes, quando de Diuinis Libris, quos Deus adhuc carnali Populo dedit, ſi more Iudæorum tempora obſeruarent, diceret eis Apoſtolus*, Timeo vos, ne fortè ſine cauſa laborauerim in vos? *Et tamen ſi deprehendatur quiſque vel Cathecumenus Iudaico Ritu Sabbatum obſeruans, tumultuatur Eccleſia. Nunc autem innumerabiles de numero Fidelium cum magna confidentia in faciem nobis dicunt, Die poſt Kalendas non proficiſcor. Et vix lentè iſta prohibemus arridentes, ne iraſcantur, & timentes ne quaſi nouum aliquid mirentur. Væ peccatis hominum, quæ ſola inuſitata exhorreſcimus. Vſitata verò, pro quibus abluendis Filij Dei Sanguis effuſus eſt, quamlibet magna ſint, & omninò claudi contra ſe faciant Regnum Dei, ſæpè videndo omnia tolerare, ſæpè tolerando nonnulla etiam facere cogimur: Atque vtinam, ô Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus.* Vbi in claſſe magnorum peccatorum, quæ contra ſe omninò claudi faciunt Regnum Dei, ſuperſtitioſam fauſtorum infauſtorumque dierum obſeruationem recenſendam diſertè ſignificat.

Dies Ægyptiaci, id eſt, veri & infauſti.

Eamdem Regulam confirmant Auctor Commentarij in Epiſtolas, S. Pauli inter Opera *S. Ambroſij* & ſub eius nomine olim editi, in Cap. 4. Epiſtolæ ad Galatas; *S. Eligius* Nouiomenſis Epiſcopus in Sermone ad Plebem, & *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſtione 96. Articulo 3. hæc obſeruari aſſerens *Non vt ſigna à Deo tradita, cùm non ſint introducta ex auctoritate diuina, ſed magis ex vanitate humanâ, cooperante Dæmonum malitiâ, qui nituntur animos hominum huiuſmodi vanitatibus implicare. Et ideò manifeſtum eſt omnes huiuſmodi obſeruationes ſuperſtitioſas eſſe & illicitas. Et videntur eſſe quædam reliquiæ idololatriæ, ſecundùm quam obſeruabantur auguria, & quidam dies fauſti vel infauſti: Quod quodammodo pertinet ad diuinationem quæ fit per aſtra, ſecundùm quæ diuerſificantur dies; niſi quòd huiuſmodi obſeruationes ſint ſine ratione & arte, vnde ſunt magis vanæ, & ſuperſtitioſæ.* Legatur eiuſdem Commentarius in Epiſtolæ ad Galatas Cap. 4. Lectione 4.

Pontificum etiam Conciliorumque Decretis hæc damnata ſuperſtitio. *Nicolai I.* in Reſponſis ad Conſulta Bulgarorum, Cap. 35. *Diei* (inquit) *& horæ obſeruationes, atque auguria, operationes Diaboli ſunt, quibus, Deo gratias, iam in Baptiſmate abrenunciaſtis, & hæc cum vetere homine & actibus eius, quando nouum induiſtis, omninò depoſuiſtis.*

Concilium Rotomagenſe, regnante *Clodonæo Iuniore*, vt creditur, celebratum, Canone 13. *Si quis in Kalendis Ianuarijs aliquid fecerit quod à Paganis inuentum eſt, & dies obſeruat, & Lunam, & menſes & horarum effectiuâ potentiâ aliquid ſperat in melius aut in deterius verti; Anathema ſit.* His adde Decreta Concilij Mediolanenſis 1. P. 1. Tit. 10. Burdigalenſis anno 1583. Tit. 7. &c.

Ad hanc ſuperſtitionem pertinet, quòd aliqui obſeruant vt dies fauſtos vel infauſtos ad iter, aut rem aliquam inchoandam, dies feſtos S. Ioannis, S. Iacobi Maioris, S. Magdalenæ, S. Martialis, Sanctorum Innocentum, & Translationis S. Martini: Qui die Mercurij, aut Menſe Maio, vel Auguſto infauſta fore Matrimonia putant, ideòque his menſibus & diebus nubere nolunt: Qui nolunt vngues præſcindere, aut crines pectinare die Veneris; nere diebus Iouis vel Sabbati: Qui lixiuium facere, ſeu linea abluere nolunt Quatuor Temporum diebus, triduo ante Sabbathum Paſchæ, à Natali Domini vſque ad Epiphaniam, per Octauas Corporis Chriſti, aut diebus Veneris, ne quid infauſti contingat: Qui colligunt herbas die S. Ioannis Baptiſtæ, aut prima die Maij, ante ſolis ortum, ad certos quoſdam effectus credentes eo die vim habere maiorem; vel inferunt arbores ipſo die Annuntiationis Beatæ Mariæ Virginis; vel diem *S. Stephani* fauſtum putant minuendo ſanguini equorum. Item qui credunt panem coctum in Vigilia Natalis Domini annos decem incorruptum manere poſſe, eoque paſtas vaccas à morbis plurimis ſeruari. Huius item generis

ſuperſtitio eſt infantes die ſacro Paraſceues ablactare, ne tabeſcant: Equos è ſtabulo die *S. Eligio* ſacra educere nolle: Credere quòd effoſſo ſepulchro die Dominica, plurimi eadem hebdomada in Parochia ſint morituri: Quòd Feſto S. Agathæ noctu pulſandæ ſint campanæ ad expellendas ſagas eâ nocte (vt aiunt) diſcurrentes. Huius pariter ſuperſtitionis rei ſunt, qui certis diebus olera ſcopis tangunt, ne ciniphes, erucæ, vel alia inſecta noceant: Qui credunt maiorem ineſſe vim Aquæ Benedictæ Dominicis poſt Quatuor Tempora, quàm alijs, ad ſingulares quoſdam effectus: qui oua quæ gallinæ pariunt die Paraſceues, toto aſſeruant anno, credentes ea vim habere ad extinguenda incendia, ſi in ignem mittantur. Item qui obſeruant certas Feſtiuitates, vt Conuerſionis *S. Pauli*, *S. Vincentij*, *S. Vrbani*, vel aliorum Sanctorum, quibus ſi pluat, vel ſerenum ſit cœlum, ſibi ſpondent ſerenitatem, fertilitatem, vini copiam, aut continuatam per tot dies pluuiam. Vnde ſuperſtitioſi illi verſus:

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni,
Si fuerint nebulæ, pereunt animalia quæque;
Si fuerint venti, deſignant prælia genti;
Si nix & pluuia, deſignant tempora cara.

Item illi:

Vincenti Feſto ſi ſol radiet, memor eſto,
Para tuas cuppas, quia multas colligis vuas.

Ad eamdem ſuperſtitionem pertinet credere, quòd totâ ferè pluet Hebdomadâ, cùm Euangelium ſecundùm Marcum Dominicâ die in Eccleſia legitur: Dominicis, Feſtiſque diebus ab illis ipſis operibus abſtinere, quæ neceſſitas exigit, aut charitas imperat, &c. Salem die prima Aprilis in quatuor paſcuorum angulis ponere, vt pecora ſeruentur à maleficio: & alia id genus innumera.

Nullius autem ſuperſtitionis rei ſunt, qui dies, menſes, annos & tempora obſeruant ad cognoſcendos, vel procurandos effectus naturales, quos ex influxu corporum cœleſtium pendere nemo dubitat. Sic dies obſeruant Medici in morborum curatione; Agricolæ, vinitores, hortulani in agricultura. Sic herbæ certis temporibus colligi, vel ligna cædi, pro ædificijs vel nauibus, abſque ſuperſtitione poſſunt, ſi id fiat ſolà obſeruatione motûs & influxûs cœleſtis; certis enim temporibus vis herbarum efficacior eſt; ligna quoque minus obnoxia ſunt corruptioni, & aptiora ad vſum. Sed ſuperſtitio foret, ſi obſeruaretur certus Hebdomadæ vel menſis dies tantùm, vel certa diei hora, quà talis hora vel dies eſt; vel adderentur circumſtantiæ inutiles, aut orationes otioſæ, vel non approbatæ. Quò pertinet Canon *Non liceat*, Cauſa 26. Quæſt. 5. cuius hæc ſunt verba. *Nec in collectionibus herbarum, quæ medicinales ſunt, aliquas obſeruationes, aut incantationes liceat attendere, niſi tantùm cum Symbolo diuino & Oratione Dominica, vt tantùm Deus creator omnium & Dominus honoretur.*

Nec etiam ſuperſtitionis accuſari meritò poſſunt Chriſtiani, qui annos Iubilæi, Quatuor Tempora, Aduentum, Quadrageſimam, Dominicam, Feſtoſque dies obſeruant. Vana enim obſeruantia dici non poteſt, quæ, ab Eccleſiâ ex Spiritus-Sancti doctrina & directione imperatur. Nec tempora ſeruiliter obſeruamus, vt Iudæi, ſed ea potiùs quæ temporibus ſignificantur, vt docet *S. Auguſtinus* Lib. *Contra Adimantum*, Cap. 16. *Ea* (inquit) *ſeruiliter obſeruabant, non intelligentes ad quarum rerum ſignificationes & prænuntiationes pertinerent. Hoc in eis culpat Apoſtolus, & in omnibus qui ſeruiunt creaturæ potiùs quàm Creatori. Nam nos quoque & Dominicam diem, & Paſcha ſolemniter celebramus, & quaslibet alias Chriſtianas dierum Feſtiuitates: Sed quia intelligimus quò pertineant, non tempora obſeruamus, ſed quæ ſignificantur temporibus.*

REGVLA XVIII.

Obſeruantia ſanitatum, qua media inania, inutilia, inefficacia & ſuperſtitioſa ad ſanandos morbos hominum, vel animalium adhibentur, vel ad eos auertendos vſurpantur, lethale peccatum eſt.

CVm enim phylacterijs, amuletis, figuris, numeris, verbis, aut vanis ritibus hæc obſeruantia conſtet; ſiue illa ſola adhibeantur, ſiue herbis, alijſue remedijs naturalibus admiſceantur; nec vim habeant vllam ſanandi, aut auertendi morbos ſuapte natura, aut ex Dei inſtitutione; ad pacta tacita cum Dæmonibus pertinent, quibuſcum ſocietas omnis vetita eſt Homini Chriſtiano. Corinth. 10. *Nolo autem vos ſocios fieri Dæmoniorum.*

Ad pacta ſaltem tacita cum Dæmonibus hanc obſeruantiam pertinere, docent SS. Patres. *Amuleta cultum Diaboli* vocat *S. Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi Myſtagogica 1. Hominibus à Diabolo hanc obſeruantiam ſuggeri, eoque pertinere, vt cultus vni Deo debitus illi tribuatur, docet *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione in S. Baptiſma: *Infans tibi eſt?* (inquit) *Ne occaſionem improbitas arripiat, ab infantia ſanctificetur, ab ipſis vnguiculis Spiritui conſecretur.·. Nihil tibi amuletis, nec incantamentis opus eſt, cum quibus Prauus ille in leuiorum hominum animas ſimul irrepit, venerationem Deo debitam furtim ad ſe transferens. Trinitatem ipſi da, magnum illud & pulchrum amuletum.*

S. Baſilius, Homilia in Pſalmum 45. damnat eos, qui characteres, & figuras puerorum collo circumligant ad procurandum illis ſanitatem. *Multorum* (inquit) *eſt dicere,* DEVS noſter refugium; *ſed eodem quo Propheta noſter affectu dicere, nimis quam paucorum eſt.·. Etenim cùm tribulatione quapiam affligimur, ad omnia potiùs quàm ad ipſum Deum noſtrum recurrimus. Puer tibi ægrotat? Quaquauerſum circumfers oculos, requirens incantatorem; aut certè eum qui ſuperuacaneos vanoſque characteres ſeu figuras puerorum innocentium, collo circumliget: Vel ad poſtremum, ad Medicum venis & Medicinas, eo interim contemptim omiſſo, qui reſtitere poteſt ſoſpitati.*

S. Ioannes Chryſoſtomus Homilia 8. in Epiſtolam ad Coloſſenſes, de muliere Chriſtiana loquens, cuius filius periculosè ægrotat. *Infans* (inquit) *ægrotauit; non fecit amuleta, reputatur ei Martyrium, mente enim ſacrificauit filium. Quid enim ſi illa nihil proſunt, ſed ſunt impoſturæ & ludibria? Sunt tamen qui ſuadent ea prodeſſe. Et maluit infantem videre mortuum, quàm pati idololatriam. Quo modo ergo ipſa eſt Martyr, ſiue in ſe ipſa, ſiue in filio hoc faciat, ſiue in marito, ſiue in aliquo qui eſt ei chariſſimus; ita altera eſt cultrix idolorum: Eſt enim perſpicuum, quòd Dijs ſacrificaſſet, ſi licuiſſet ſacrificare. Immò verò iam fecit quod eſt ſacrificij. Amuleta enim etſi de ijs millies philoſophentur, qui ex ijs rem faciunt, dicentes, Deum inuocamus, & nihil ampliùs facimus, & Chriſtiana eſt vetula & fidelis, ea res eſt idololatria. Es fidelis, ſigna te. Dic, Hæc arma habeo ſola, hoc medicamentum: Aliud autem neſcio.*

Et poſt pauca: *Alij autem rurſus applicant nomina fluuiorum, & alia audent innumerabilia. Ecce dico & prædico vobis omnibus, quòd ſi quiſpiam fuerit deprehenſus, non parcam iterum, ſiue amuletum, ſiue incantationem, ſiue huius artis aliquid aliud faciat. Quid verò? Morietur* (inquit) *infans. Si ſic vixerit, tunc morietur. Sin autem abſque illis mortuus fuerit, tunc viuit. Si videris filium verſantem cum meretricibus, optas eum in terra infoſſum, & dicis, Quid ei prodeſt viuere? Videns autem eum venire in periculum ſalutis, vis videre eum viuum? Non audiuiſti Chriſtum dicentem,* QVI perdidit animam ſuam, inueniet eam: Qui autem inuenit, perdet eam? *Si quis dixerit Duc in Templum idolorum, & viuet, patieris? Non,* (inquit) *Quare? Quia cogit colere idola: Hic autem non eſt idololatria, ſed ſolùm* (inquit) *incantatio. Hæc eſt cogitatio ſatanica, hæ ſunt diabolicæ inſidiæ; tegere impoſturam, & in melle dare venenum. Quoniam nouit ſe illa non perſuadere, hâc viâ eſt ingreſſus ad amuleta & aniles fabulas. Et crux quidem affecta eſt ignominiâ, literæ autem in maiori honore ſunt habitæ. Chriſtus fuit eiectus, & introducitur anus ebria & delirans. Conculcatum eſt noſtrum Myſterium, & choros ducit fraus Diaboli.* Lege eiuſdem Homiliam 21. ad Populum Antiochenum.

Obſeruantiam ſanitatum ſuperſtitionem eſſe diabolicam docet quoque *S. Auguſtinus* Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 20. *Superſtitioſum eſt* (inquit) *quicquid inſtitutum eſt ab hominibus ad facienda & colenda idola pertinens, vel ad colendam ſicut Deum creaturam, partemue vllam creaturæ, vel ad conſultationes & pacta quædam ſignificationum cum Dæmonibus placita atque fœderata, qualia ſunt molimina magicarum artium,* &c. *Ad hoc genus pertinent omnes etiam ligaturæ*

turæ atque remedia, quæ Medicorum quoque diſciplina commendat, ſiue in præcantationibus, ſiue in quibuſdam notis, quos characteres vocant, ſiue in quibuſque rebus ſuſpendendis, atque illigandis, vel etiam aptandis quodam modo, non ad temperationem corporum, ſed ad quaſdam ſignificationes, aut occultas, aut etiam manifeſtas; quæ mitiore nomine Phyſica vocant, vt quaſi non ſuperſtitione implicare, ſed naturâ prodeſſe videantur.

Subdit infra *Sanct. Auguſtinus*, Cap. ſcilicet vigeſimonono. Non quicquid intus ſumptum: naturaliter iuuat, idem etiam collo, aut alteri corporis parti appenſum iuuare, ideòque maiori cautione in huiuſmodi ſuſpenſione opus eſſe, quia in hanc faciliùs irrepit ſuperſtitio. *Aliud eſt enim dicere,* (inquit) *Tritam iſtam herbam, ſi biberis, venter non dolebit; & aliud eſt dicere, Iſtam herbam collo ſi ſuſpenderis, venter non dolebit. Ibi enim probatur contemperatio ſalubris: hic ſignificatio ſuperſtitioſa damnatur.* Quibus verbis docet, prius eſſe naturalis remedij, poſterius verò ſignum pacti. Sic è conuerſo non quicquid à natura efficax eſt appenſum, vt quidam Indici lapides contra dolorem renum, lienis, &c. id etiam eſt efficax tritum, & intus ſumptum. Pergit Sanct. Auguſtinus: *Quamquam vbi præcantationes, & inuocationes, & characteres non ſunt, plerumque dubium eſt vtrum res, quæ alligatur, aut quoquo modo adiungitur ſanando corpori, vi naturæ valeat, quod liberè adhibendum eſt; an ſignificatiua quadam obligatione proueniat, quod tantò prudentius oportet cauere Chriſtianum, quantò efficaciùs prodeſſe videbitur. Sed vbi latet, quâ cauſâ quid valeat, quo animo quiſque vtatur intereſt, dumtaxat in ſanandis, vel temperandis corporibus, ſiue in Medicina, ſiue in agricultura.* Ex quibus quatuor colligas; Primò, nullum eſſe dubium, quin ſuperſtitio lethalis, & pactum cum Dæmone intercedat, vbi cum præcantationibus, & inuocationibus, aut characteribus res aliqua naturalis alligatur, ſuſpenditur, aut quouis modo applicatur ſanando corpori. Secundò, ſi nullæ fiant præcantationes, aut inuocationes, nulli ſint adiuncti characteres, & res vi à naturà inſita prodeſſe putetur, tunc ſuſpendi poſſe de corpore, alligari, ſeu quoquo modo adhiberi; cùm adhibeatur, vt ſimplex, purumque remedium. Tertiò, ſi putatur ſuaptè vi, ac naturà non prodeſſe, vt cauſa, ſed dumtaxat, vt ſignum futuræ ſanationis, tunc omninò abſtinendum; quia Prudentia Chriſtiana vetat, ne remedium vſurpetur, cuius vſus ſuperſtitioſus eſt, cuius effectus ex pacto, & ſocietate cum Dæmone dependet. Quartò, ſi res dubia ſit, nec adſint Medici, aut viri aliàs periti, quorum conſilium rogetur; tunc animum, & intentionem appendentis herbam, aut lapidem, ſeu aliquod aliud corpus naturale, rem bonam, vel malam facere, bonam, ſi facit opinione priore; malam, ſi poſterius credat: Id eſt, inſontem eſſe, ſi vi à naturà inſitâ prodeſſe putet; reum verò, ſi dumtaxat, vt ſignum prodeſſe exiſtimet.

Et Sermone 286. aliàs *De Diuerſis* 39. habito in Natali SS. Martyrum Protaſij, & Geruaſij. *Multi* (inquit) *ducunt Martyrium in lecto: Prorſus multi. Eſt quædam perſecutio Satanæ occultior, & aſtutior quàm tunc fuit. Iacet fidelis in lecto, torquetur doloribus, orat, non exauditur: Immò exauditur, ſed probatur, ſed exercetur, ſed vt recipiatur filius, flagellatur. Ergo cùm torquetur doloribus, venit linguæ tentatio, accedit ad lectum, aut muliercula aliqua, aut vir, ſi vir dicendus eſt; & dicit ægroto. Fac illam ligaturam, & ſanus eris: Adhibeatur illa præcantatio, & ſanus eris. Ille, & Ille, & ille interroga, ſani inde facti ſunt. Non cedit, non obtemperat, non cor inclinat; certat tamen. Vires non habet, & Diabolum vincit. Fit Martyr in lecto, coronante illo, qui pro illo pependit in ligno.*

Et Sermone 1. in Pſalmum 70. *Quando filijs caput dolet, malè & infideles matres ligaturas ſacrilegas, & incantationes quærunt.*

Sanct. Auguſtino concinit *Sanct. Cæſarius Arelatenſis* Sermone *De Augurijs*, inter Auguſtinianos olim De Tempore 241. nunc in Appendice 278. *Ego* (inquit) *me apud Deum abſoluo, dum iterum, atque iterum admoneo pariter, & conteſtor, vt nullus ex vobis caragos, vel diuinos, vel ſortilegos requirat, nec de qualibet eos, aut cauſa, aut infirmitate interroget. Nullus ſibi præcantatores adhibeat, quia quicumque fecerit hoc malum, ſtatim peribit Baptiſmi Sacramentum, & continuò ſacrilegus, & Paganus efficitur: & niſi grandi eleemoſynâ, durâ, & prolixâ Pænitentiâ ſubuenerit, ſtatim in æternum peribit.* Et paulò poſt: *Toto corde noſtro ad Dei miſericordiam omnes, & ſacrilegas obſeruationes fideliter relinquentes, de illius adiutorio ſemper præſumamus. Nam qui prædictis malis, id eſt caragis, & diuinis, aruſpicibus, vel phylacterijs, & alijs quibuslibet augurijs crediderit; etſi ieiunet, etſi iugiter ad Eccleſiam currat, etſi largas eleemoſynas faciat, etſi corpuſculum in omni afflictione ſuum cruciauerit, nihil ei proderit, quamdiu illa ſacrilegia non reliquerit: Quia impia illa ſacrilegij obſeruatio, iſta omnia bona obruit, & euertit.*

Et *Sanct. Eligius* Nouiomenſis Epiſcopus, Sermone ad plebem, quem eius Vitæ inſeruit *S. Audoenus* Lib. 2. cap. 15. *Nullus* (inquit) *ad colla, vel hominis, vel cuiuslibet animalis ligamina dependere præſumat, etiamſi à Clericis fiant, etſi dicatur, quòd res ſancta ſit, & lectiones diuinas contineat, quia non eſt in eis remedium Chriſti, ſed venenum Diaboli.*

Concilium Laodicenum Canone 36. Phylacteriorum artifices ex Eccleſia eijci iubet: Cui concinit Concilium Agathenſe, Canone 68. *Zacharias* Pontifex Maximus Epiſtolâ 1. ad *Bonifacium* Moguntinum Archiepiſcopum, *Phylacteria, quæ Gentili more obſeruantur, omnibus Chriſtianis deteſtabilia, & pernicioſa* eſſe aſſerit. Concilium Romanum ſub *Gelaſio I.* anno 494. phylacteria damnat ceu *Dæmonum arte conſcripta.* Sanct. Gregorius Magnus in Synodo Romana Canone 12. Anathemate ferit eum, *qui phylacterijs vſus fuerit.* Cõciliũ Trullanum Canone 61. ſexennio à Communione remouet, ac Pœnitentiæ ſubijcit eos, *Qui amuleta præbent;* eos autem, qui hoc in crimine perſiſtunt, *Eccleſia omnino exturbandos* decernit. *Nicolaus I.* in Reſponſis ad Conſulta Bulgarorum Articulo 79. *Ligaturas, & phylacteria diabolicis inuenta verſutijs, & animarum eſſe vincula,* aſſerit. *Ac ideò* (inquit) *his vtentes, Anathemate Apoſtolica Decreta percuſſos ab Eccleſia pelli præcipiunt.* Concilium Rothomagenſe regnante *Clodonæo Iuniore* celebratum, & in Synodico Rothomagenſis Eccleſiæ editum, perſcrutandum ſtatuit, *Si aliquis ſubulcus, vel bubulcus, ſiue venator, vel cæteri huiuſmodi, dicat diabolica carmina ſuper panem, aut ſuper herbas, aut ſuper quædam nefaria ligamenta; & hæc, aut in arbore abſcondat, aut in biuio, aut in triuio proijciat, vt ſua animalia liberet à peſte, & clade, & alterius perdat: Quæ omnia idololatriam eſſe, nulli fideli dubium eſt.* Concilium Turonenſe 3. anno 813 Canone 42. Fideles à Sacerdotibus admoneri iubet, *Vt nouerint Magicas artes incantationeſque quibuslibet infirmitatibus hominem nihil poſſe remedij conferre, non animalibus languentibus, claudicantibuſve, vel etiam moribundis quicquam mederi; non ligaturas oſſium, vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe; ſed hæc eſſe laqueos, & inſidias antiqui Hoſtis, quibus ille perfidus genus humanum decipere nititur.* Eundem Canonem repetit, & confirmat Concilium alterum Turonenſe anno 1583. Annulorum magicorum, phylacteriorum, ſchedularum, & characterum benedictiones Sacerdotibus ſub pœna *depoſitionis;* Laicis verò eorundem vſum prohibet *ſub Excommunicationis pæna.* Concilium Remenſe anno 1583. vetat, ne quis *vtatur ſuperſtitioſè ſignis occultum, vel expreſſum cum Dæmone pactum præ ſe ferentibus, vt ligaturis, & characteribus, quamuis ex aliquo euentu ſalubria eſſe fortè quiſquam ſibi perſuaſerit.* Concilium Burdigalenſe 1582. ipſis *Sanct. Auguſtini* verbis Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap. 20. vitandas eſſe Chriſtiano, & omni prorſus execratione repudiandas, atque damnandas pronunciat *Ligaturas execrabilium remediorum, quæ ars non commendat Medicorum, ſeu in præcationibus, ſeu in quibuſdam notis, quas characteres vocant, ſiue in quibuſdam rebus ſuſpendendis, atque illigandis: In quibus omnibus ſuperſtitio, & ars dæmonum eſt, ex quadam peſtifera ſocietate hominum, & Angelorum malorum exorta.* Concilium Narbonenſe 1609 omnes, & ſingulos *Cum Dæmonibus fœdera, & pacta tacitè, vel expreſsè habẽtes, morbos imprecationibus, verbis, ligaturis, aut actionibus ſuperſtitioſè ſanare intendentes,* excommunicat *ipſo facto, vti eos ſacra Decreta excommunicarunt. Quos dum Parochi tales agnouerint, & poſt trinam Monitionem teſtibus adhibitis, ſub eiſdem ceſſare noluerint, excommunicatos*

 nomi-

Lib. 5. Tit. 6. §. 1.

nominatim publi… denuncient, & ab Eccleſijs arceant & eijciant. Co… ium Mexicanum anno 1585. ſtatuit *Vt nemo impo… eorum officium exerceat, qui per verba aut … iones mederi morbis dicuntur, Hiſpanicè* Saluper ben…, Enſalmadores, o Santiguadores *nuncupant, nec dad… nas orationes publicè in plateis, & in Eccleſijs reci… ; niſi priùs ab Epiſcopo examinatus facultatem obtineat: Aliter iuxta iuris formam punietur, vt permultæ ſuperſtitiones exterminentur, quæ ab huiuſmodi hominum genere in his exercendis permiſceri ſolent.*

S. Thomæ verbis huius Regulę explicationem abſoluo, ſcribentis Secunda Secundæ, Quæſt. 96. Articulo 2. *In his quæ fiunt ad aliquos effectus particulares inducendos, conſiderandum eſt vtrum naturaliter videantur poſſe tale effectus cauſare: Sic enim non erit illicitum: Licet enim cauſas naturales adhibere ad proprios effectus. Vnde ſi naturaliter non videantur poſſe tales effectus cauſare, conſequens eſt quòd non adhibeantur ad hos effectus cauſandos tanquam cauſæ, ſed ſolùm quaſi ſigna. Et ſic pertinent ad pacta ſignificationum cùm Dæmonibus inita.* Vnde *S. Auguſtinus* Lib. 21. *De Ciuitate Dei*, Cap. 6. ſcribit: *Illiciuntur Dæmones ad inhabitandum per creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit, delectabilibus pro ſua diuerſitate diuerſis, non vt animalia cibis, ſed vt Spiritus ſignis, quæ cuiuſque delectationi congruunt, per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum. Vt autem illiciantur ab hominibus, priùs eos ipſi aſtutiſſima calliditate ſeducunt, vel inſpirando eorum cordibus virus occultum, vel etiam fallacibus amicitijs apparendo, eorumque paucos diſcipulos ſuos faciant, plurimorumque doctores. Neque enim potuit, niſi primùm ipſis docentibus, diſci quod quiſque illorum appetat, quid exhorreat, quo inuitetur nomine, quo cogatur: Vnde magicæ artes, earumque artifices exſtiterunt. Maximè autem poſſident corda mortalium, qua potiſſimùm profeſſione gloriantur, cùm ſe transfigurant in Angelos lucis. Sunt ergo facta eorum plurima, quæ quantò magis mirabilia confitemur, tantò cautiùs vitare debemus.*

Doctor idem Angelicus in Reſponſione ad primam Obiectionem id preſſiùs explicat. *Si ſimpliciter* (inquit) *adhibeantur res naturales ad aliquos effectus producendos, ad quos putantur naturalem habere virtutem, non eſt ſuperſtitioſum vel illicitum: Si verò adiungantur vel characteres aliqui, vel aliqua nomina, vel aliæ quæcumque variæ obſeruationes, quæ manifeſtum eſt naturaliter efficaciam non habere, erit ſuperſtitioſum & illicitum.*

Quamquam verò obſeruantia ſanitatum veniale dumtaxat peccatum ſit, cùm perſonæ ignorantiâ & rudi ſimplicitate accidit, ſi tamen admonita fuerit de vanitate, vel leui dubio conſcientia eius pulſetur vtrum id licitum ſit, & peritos conſulere negligat; vel ſua prorſus culpa id ignoret, quia Catecheſes & familiares Inſtructiones Paſtorum frequentare cõtempſit aut neglexit, lethale peccatum eſt. Vnde Concilium Mechlinienſe anno 1607. Tit. 15. Cap. 3. ait: *Quoniam rudis Populus ſæpè ex ignorantiâ ſuperſtitionibus inquinatur, Parochi ſubditos ſuos diligenter de illis doceant, & inter cætera, ſuperſtitioſum eſſe expectare quemcumque effectum à quacumque re, quem res illa nec ex ſua natura, nec ex inſtitutione diuina, nec ex ordinatione, vel approbatione Eccleſiæ producere poteſt.*

R E G V L A XIX.

Vſus quorumuis verborum, precum, coniurationum ad morbos curandos, quæ ab Eccleſia non ſunt approbatæ, ſuperſtitioſus & perniciosus eſt, quamuis nihil niſi pium præſe ferre videantur.

NVlla enim vis illorum eſt neque ex natura, nec ex Dei aut Eccleſiæ inſtitutione. Quamobrem omninò reijcienda ſunt. Vt enim ait *S. Hilarius*, illa verba Pſalmi 64. *Te decet hymnus Deus in Sion, & tibi reddetur votum in Ieruſalem*, explicans: *Vota tantùm Eccleſiaſticæ Religionis vtilia ſunt, quæ cùm & dignis Deo cantionibus & propoſitæ in Eccleſiæ obſeruantiæ ſtadio probantur, tum digni erimus pro quibus Deum Sanctus-Spiritus interpellet.*

Hinc Bituricenſe Concilium anno 1584. Tit. 40. Canone 3. Epiſcopos inuigilare iubet *Ne prætextu pietatis vlli Exorciſmi fiant, niſi qui ab Eccleſia probati ſint.* Idem ſtatuit Concilium Toloſanum anno 1590. P. 4. Cap. 12. & Mechlinienſe anno 1607. Tit. 15. Cap. 4. Illi autem dumtaxat Exorciſmi, illæ Benedictionum, aut Precum formulæ ſunt extra omnem ſuperſtitionis ſuſpicionem, quas Rituale Romanum, à Summo Pontifice approbatum, vſuque Eccleſiæ receptum, & Ritualia vel Miſſalia priuatarum Eccleſiarum ab Epiſcopis recognita & approbata exhibent. Denique Synodus Auguſtenſis anno 1548 Communionem negandam ſtatuit ijs *Qui ſuperſtitioni dediti ſunt, & certis quibuſdam ac ſingularibus, nec approbatis, vtantur Benedictionibus, niſi pro ſui Confeſſoris conſilio eiuſcemodi ſuperſtitionibus prorſus renunciauerint, & pro admiſſis Pœnitentiæ mulctam ſuſceperint.*

R E G V L A XX.

Imagines Aſtronomicæ vanæ ſunt ac ſuperſtitioſæ; & qui illas cudunt, aut illis vtuntur, lethalis peccati rei ſunt.

COrporum enim artefactorum formæ procedunt ex mente artificis; & cùm nihil aliud ſint quàm compoſitio, ordo, & figura, vim naturalem ad agendum habere non poſſunt. Ideòque ex impreſſione & influxu cęleſtium corporum vim omninò nullam ſortiuntur quatenus artefacta ſunt, ſed ratione dumtaxat materiæ naturalis. Falſum ergo eſt quod *Porphyrio* videbatur, vt *S. Auguſtinus* refert Lib. 10. *De Ciuitate Dei*, Cap. 11. *Herbis & lapidibus & animantibus & ſonis certis quibuſdam, ac vocibus & figurationibus atque figmentis, quibuſdam etiam obſeruatis in cęli conuerſione motibus ſiderum, fabricari in terra ab hominibus poteſtates idoneas varijs ſiderum effectibus exequendis:* Quaſi effectus magicarum artium ex virtute cœleſtium corporum prouenirent. Sed (ſicut *S. Auguſtinus* ibidem ſubdit) *Totum hoc ad Dęmones pertinet ludificatores animarum ſibi ſubditarum.* Vnde etiam (inquit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 96. Articulo 2. in Reſponſione ad ſecundam obiectionem, *Imagines, quas Aſtronomicas vocant, ex operatione Dęmonum habent effectum. Cuius ſignum eſt, quòd neceſſe eſt eis inſcribi quoſdam characteres, qui naturaliter ad nihil operantur: Non enim eſt figura actionis naturalis principium. Sed in hoc diſtant Aſtronomicæ Imagines à Necromanticis, quòd in Necromanticis fiunt expreſsè inuocationes & præſtigia quædam: Vnde pertinent ad expreſſa pacta cum Dęmonibus inita: Sed in alijs Imaginibus ſunt quædam tacita pacta per quædam figurarum, ſeu characterum ſigna.*

Hanc Regulam confirmat Decretum ſacrę Facultatis Pariſienſis circa Artem Magicam anno 1498. die 19. Septembris editum, quo inter alios Articulos hi damnantur. *Articulus* 20. *Quòd Imagines de ære, vel de plumbo, vel auro, vel de cera alba vel rubea, vel de alia materia, baptizatę & exorcizatæ, conſecratæ, ſed potiùs execratæ ſecundùm prædictas Artes, & ſub diebus certis, habeant virtutes mirabiles quę in libris talium Artium recitantur. Error in Fide, in Philoſophia naturali, & Aſtrologia vera.*

Articulus 21. *Quod vti talibus & fidem dare, non ſit idololatria & infidelitas. Error.*

Idem confirmat Venerabilis *Gerſonius* in Tractatu contra doctrinam cuiuſdam Medici Montiſpeſſulani, ſculpentis in numiſmate figuram leonis cum certis characteribus pro curatione renum.

R E G V L A XXI.

Obſeruantia Sacrorum ſuperſtitioſa eſt, & illicita.

CVm ſit enim adhibitio rei ſacrę ad conſequendum effectum cuius producendi non habet efficaciam naturalem, Diuinam, vel Eccleſiaſticam, non eſt abſque vitio ſuperſtitionis, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 96. Articulo 4. *In omnibus incantationibus & ſcripturis ſuſpenſis duo cauenda videntur. Primò quidem quid ſit quod profertur vel ſcribitur: Quia ſi eſt aliquid ad inuocationes Dęmonum pertinens, manifeſtè eſt ſuperſtitioſum & illicitum. Similiter etiam videtur eſſe cauendum, ſi contineat ignota nomina, ne ſub illis aliquid illicitum lateat. Eſt etiam cauendum, ne aliquid falſitatis contineat: Quia ſic eius effectus non poſſet expectari à Deo, qui non eſt teſtis falſitatis. Deinde cauendum eſt, ne cum verbis ſacris contineantur aliqua vana,*

putà,

putà, aliqui characteres inſcripti, præter ſignum Crucis: Aut ſi ſpes habeatur in modo ſcribendi aut ligandi, aut in quacumque huiuſmodi vanitate quæ ad diuinam reuerentiam non pertineat: Quia hoc iudicaretur ſuperſtitioſum.

Dubium igitur non eſt, quin ſuperſtitio lethalis ſit geſtare menſuram vulneris quod Chriſtus excepit in latere, ſi credatur ex ea menſura effectus illos omnes conſequi, quos ſpondet damnatus libellus, cuius titulus eſt, *Manuale Precationum*, cuius hæc ſunt verba: *Hæc eſt menſura plagæ quæ erat in latere Chriſti, delata Conſtantinopoli ad Imperatorem Carolum Magnum in quadam capſula aurea, vt Reliquiæ pretioſiſſimæ, ne vllus hoſtis poſſet nocere ei. Eius autem tanta eſt virtus, vt nec ignis, nec aqua, nec ventus, nec tempeſtas, nec lancea, nec enſis, nec diabolus poſſint nocere ei, qui vel ipſe leget, vel legi iubebit, vel ſecum feret. Præterea mulier dolore partus non morietur, quo die eam viderit, ſed ſubitò & facilè liberabitur. Deinde quicumque eam menſuram ſecum geret, de ſuis inimicis victoriam reportabit, neque iniuriam aut detrimentum pati poterit. Denique eo die quo quis eam legerit, improuiſâ morte non delebitur.* Illos certè effectus cùm illa menſura non producat ſuaptè natura, nec ex diuina inſtitutione, ex pacto ſaltem tacito cum Dæmone exſpectantur.

Superſtitio pariter lethalis eſt, ſi barbara & incognita nomina rerum ſacrarum geſtationi admiſceantur, qualia ſunt iſta, *Anoſtro, Noxio, Bay, Gloj, Apeu*, de quibus impius idem libellus: *Hæc ſunt nomina omnipotentis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quæ extracta ſunt ex alijs eiuſdem nominibus. Quiſquis ea ſuper ſe portauerit, ſciat ſe omne negotium ſuum habiturum eſſe, nec vmquam fieri poſſe vt proditione capiatur. Item ſi collo appenſa ab aliquo portabuntur, ille ab omnibus diligetur.*

Lethalis item ſuperſtitio eſt, ſi quis hanc Orationis formulam, *Leoni* Papæ falsò adſcriptam, *Crux Chriſti quam ſemper adoro, &c.* ferat, huic execrandæ præfationi fidem adhibens: *Hæc ſunt verba quæ Leo Papa Carolo Magno Regi ac Imperatori miſit, quorum virtus eſt probata. Quæcumque igitur perſona ea ſupra ſe portauerit aut legerit, ſeu legi fecerit, eo die euadet pericula malæ mortis, neque ignis neque aquę offenſionem vllam patietur, ſed in honore & ſenectute morietur, & omnem honorem erit conſecutus. Et ſi qua mulier grauida portauerit ſuper ſe dicta verba, quæ parturire non poterat, citò pariet, & non poterit ire in perditionem.*

REGVLA XXII.

Reliquias, figuram Crucis, aliquos Verſiculos Pſalmorum, Euangelium S. Ioannis, Imagines Chriſti, Deiparæ Virginis, vel Sanctorum, pietatis ſigna ab Eccleſia approbata, vt Roſarium, & Scapulare, ad collum ſuſpenſa gerere licet, modò pio animo, nullíſque vanis circumſtantijs adiunctis gerantur.

ITa docet *S. Thomas*, Articulo mox indicato, in Reſponſione ad tertiam nbiectionem. *Eadem etiam ratio eſt* (inquit) *de portatione Reliquiarum: Quia ſi portentur ex fiducia Dei & Sanctorum quorum ſunt Reliquiæ, non erit illicitum. Si autem circa hoc attenderetur aliquid aliud vanum, putà, quòd vas eſſet triangulare, aut aliquid aliud huiuſmodi, quod non pertineret ad reuerentiam Dei & Sanctorum, eſſet ſuperſtitioſum & illicitum.* Superſtitioſum (inquam) eſſet ſi in verborum ſacrorum, ſiue Euangelij geſtatione obſeruaretur vt in pergameno virginea, vel oriente Snle, vel ab homine incorrupto, aut virgine ſcripta eſſent, vel tot filis vel talibus ſuſpenſa, vel tali thecâ, aut tali modo aptatâ ornata incluſa eſſent; vel barbaris & incognitis nominibus permixta aut coniuncta; vel in characteribus & figuris ſpes magis poneretur, quàm in ſenſu verborum ſacrorum. Vnde Auctor Operis Imperfecti in *Matthæum* inter Opera *S. Ioannis Chryſoſtomi* olim editi, ait Homilia 43. *Quidam aliquam partem Euangelij ſcriptam circa collum portant. Sed nonne quotidie Euangelium in Eccleſia legitur, & auditur ab omnibus? Cui ergo in auribus poſita Euangelia nihil proſunt, quomodo poſſunt eum circa collum ſuſpenſa ſaluare? Deinde, vbi eſt virtus Euangelij, in figuris litterarum, an in intellectu ſenſuum? Si in figuris, benè circa collum ſuſpendit. Si in intellectu: Ergo meliùs in corde poſita proſunt, quàm circa collum ſuſpenſa.*

Et *S. Auguſtinus* Tractatu 7. in Euangelium S. Ioannis; *Cùm* (inquit) *caput tibi dolet, laudamus ſi Euangelium ad caput tibi poſueris, & non ad ligaturam cucurreris. Ad hoc enim perducta eſt infirmitas hominum, & ita plangendi ſunt homines, qui currunt ad ligaturas, vt gaudeamus quando videmus hominem in lecto ſuo conſtitutum, iactari febribus & doloribus, nec alicubi ſpem poſuiſſe, niſi vt ſibi Euangelium ad caput poneret: Non quia ad hoc factum eſt, ſed quia prælatum eſt Euangelium ligaturis. Si ergo ad caput ponitur, vt quieſcat dolor capitis, ad cor non ponitur, vt ſanetur à peccatis? Fiat ergo. Ponatur ad cor, ſanetur cor.*

Superſtitioſa pariter erit Roſarij vel Scapularis, aut Sacrorum huiuſmodi pietatis Inſtrumentorum ſignorumque geſtatio, ſi ea credulitate gerantur, quòd numquam damnabũtur, qui ea ferunt; vel quòd in mortis articulo Sacramentis Eccleſiæ certiſſimè procurabuntur; & ſinceram Pœnitentiam agent; quantumuis id toto vitæ curriculo negligant, & ſignis illis, pietatis contenti, veritatem pietatis abnegent. Quocirca Fideles rectè monet Concilium Cameracenſe anno 1565. *Abominandam eſſe eorum vanitatem ac ſuperſtitionem, qui certò pollicentur non ex hac vita migraturos ſine Pœnitentia & Sacramentis, illos qui hunc, illumue, ex Diuis coluerint, qui ſecuritatem in rebus gerendis, fortunæ certum ac optatum euentum ijſdem promittunt; & ſi qua alia huiuſmodi proferantur & credantur, veluti & illud quoque planè reprobandum eſt, ſi qui certo numero, præſcriptaque Miſſarum formâ aliquâ aut precum, affirmant certas deſignataſque Animas è Purgatorio ſemper liberari.* Denique de Obſeruationibus Sacrorum pleriſque à craſſiori illa lethali ſuperſtitione alienis, non tamen ab omni labe purgatis, quales plerumque à rudi plebecula vſurpantur, pręclara ſunt verba Venerabilis *Gerſonis*, Tractatu *De Erroribus circa Artem Magicam*, §. 3. *Fateor* (inquit) *abnegare non poſſumus multa inter Chriſtianos ſimplices ſub ſpecie Religionis introducta eſſe, quorum ſanctior eſſet omiſſio. Tolerantur tamen, quia nequeunt funditus erui, & quia fides ſimplicium, quamquam minùs in aliquibus benè ſapiat, regulatur tamen & quodammodo rectificatur, ſaluaturque in fide Maiorum: Quam fidem generali ſaltem intentione in omnibus ſuis obſeruationibus pręſupponunt, ſi piè & humiliter, hoc eſt, Chriſtianè ſapiunt, & ſi ad oſtenſam veritatis normam obedire parati ſunt. Hæc autem eſt intentio, vt talia ſuſcipiantur aut fiant, non tanquam neceſſariò efficacia, aut tanquam ſpes principaliter in talibus poſita ſit Deo poſt poſito; ſed quòd pietas fidei per iſta nutritur & augetur, & exaudiri meretur. Secus vbi fides læditur, & diuina lex violatur. Vanè igitur & proteruè ſumitur in hac re vel exemplum, vel argumentum ex his, quæ vulgus indoctum, non quæ cœtus Theologorum & Sapientum docet, obſeruatque.*

REGVLA XXIII.

Signa maleficij tollere & abolere licet.

SIgna maleficij vocantur ollæ, ligamina, plumæ, lebetides, & ſimilia, quæ ex pacto Dæmone inito, Magus aut ſortilegus adhibuit, vt aliquis maleficio lædatur. Pactum verò eſſe ſolet, vt quamdiu ligula ſic nodata fuerit, vel tale quid ſub limine defoſſum, vel ſera clauſa manſerit, tamdiu talis perſona ſit maleficiata; aut moriantur, vel morbo laborent homines vel pecudes, quę in tali loco erunt, aut illuc ingredientur, vel inde exibunt. Hęc verò ſigna maleficij tollere, pertinet ad odium & execrationem facinoris, quo maleficus ea adhibuit, certoque loco poſuit velut teſſeram pacti ſui cum Dæmone. Pertinet etiam ad contemptum ac deteſtationem tum magicæ ſuperſtitionis, tum ipſius Diaboli, cuius vtpote inimici Dei ac noſtri, artes contemnere, & opera deſtruere licet. Idque confirmat Rituale Romanum Tit. *De exorcizandis obſeſſis à Dæmomo*, ſic Exorciſtam monens: *Iubeat Dæmonem dicere, An detineatur in illo corpore ob aliquam operam Magicam, aut maleficij ſigna vel inſtrumenta, quæ ſi obſeſſus ore ſumpſerit, euomat; vel ſi alibi extra corpus fuerint, ea reuelet, & inuenta comburantur.*

REGVLA XXIV.

Signa maleficij quærere, & inuenta remouere, ac deſtruere licet ſpe ceſſationis nocumenti, & priſtinæ valetudinis recuperandæ.

COmmunis hæc eſt opinio Theologorum, *Heſſelio* licet ac *Syluio* repugnantibus; praximque viro-

rum peritorum ac proborum ſic maleficiatos ſanantiom Eccleſia non damnauit vſquam; immò cœlum videtur approbaſſe Miraculo, cuius teſtem ſe fuiſſe narrauit pius æquè ac eruditus Cardinalis *Bellarminus*, cùm Louanij ſententiam *Heſſelij* in publicis Prælectionibus refelleret. Eius verba refert P. *Delrio* Lib. 6. *Diſquiſitionum Magicarum*, Cap. 2. Sectione 1. Quæſt. 3. *Concionator quidam Prædicatorum, quod me puerum vidiſſe memini, in Monte Politiano, in Quadrageſima, cùm vellet concionari, loqui non potuit. Accidit id ſecundò & tertiò. Videns id non eſſe rem naturalem, in concione tantùm ſibi vocem præcludi; votum vouit Sanctæ Agneti, quæ erat loci Patrona; inuenitque ſigna in ſuggeſtu, capillos inter ſe ligatos, & ſimilia. Comburit illa, & vox ei reſtituitur. Concionem poſtea habuit.* Quòd ſi peccatum hoc fuiſſet, Deus à pio Concionatore inuocatus & voto ſollicitatus eum non ſanaſſet; neque ſigna maleficij illi oſtendiſſet, quæ tollere non liceret.

Eamdem Regulam firmiſſimæ rationes confirmant. Omnes enim actus, qui in amotione ſigni intercedunt, innoxij ſunt & ſuperſtitionis expertes, ſcilicet deſiderium, ſpeſque ceſſationis nocumenti, & valetudinis recuperandæ; opinio fore vt ſublato ſigno ceſſet pactum, & diſſoluto pacto Dœmon nocere deſinat; coactio ſeu inuitatio malefici minis, precibus, pecuniâ, aut moderatis verberibus, vt ſignum maleficij tollat, & nocere per Dœmonem deſinat; ipſa denique ſignorum amotio & deſtructio: Quæ quidem neque naturâ ſuâ inuocatio, & cultus Dœmonis eſt, neque ex intentione amouentis, qui tantùm abeſt vt Dœmonem inuocare, vt potiùs inuocationem à Mago ſiue ſortilego poſito ſigno factam impedire velit atque diſſoluere. Neque Dœmonis inuocatio eſt ex aliquo pacto antecedente, quia is qui ſignum amouet, vel amoueri petit, nihil expreſsè vel tacitè cum Dœmone pactus fuit, ne id quidem vt ſublato ſigno nocere deſinat. Neque etiam vlla hîc ſuperſtitio ex errore opinionis timenda eſt: Quia non tollit ſigna maleficij propterea quòd putet illis rebus vim ineſſe ſic nocendi; ſed quòd exiſtimet quamdiu hæc poſita manebunt, Dœmonem Deo permittente nocere poſſe; & propter pactum cum Mago initum nocere velle, ideòque ſigno ſublato à damno inferendo ceſſaturum. Quæ omnia veriſſima eſſe, experientiâ comprobatum eſt. Sanè cùm ſigna neſaria ponendo grauiter peccauerit maleficus, illa tollendo facit quod debet, modo id abſque nouo maleficio faciat. Vnde *Dominicus Soto* vir in Moralis Chriſtianæ Quæſtionibus explicandis ſeuerus ſatis in 4. Sententiarum Diſt. 34. Quæſt. 1. Articulo 3. ſcribit, *Nos poſſe maleficum rogare, & ab eo pecuniâ extorquere, vt ligaturas quas habet ſepultas aut ſuſpenſas, aut alicubi aſſeruatas, illinc dimoueat; quia illud maleficum facere, virtus eſt: & quicumque ſciret vbi ſunt, poſſet illas inde ſubtrahere, &c.*

Secundò, licet declinare à loco vbi ſignum maleficij poſitum eſt, ſpe vitandi malum, ſicut licet deflectere à loco quem naturali veneno infectum eſſe noui, mihique mortem allaturum: Licet etiam vitare perſonas, à quibus metuo lædi maleficio; cur ergo non liceat remouere ſignum maleficij, quo dœmon alliciebatur ad nocendum?

Tertiò, licet maleficos auctoritate publicâ de medio tollere, eâ ſpe & deſiderio ne hominibus ampliùs noceant per diabolum vt eius viua inſtrumenta. Quidni ergo liceat ſigna maleficiorum tollere, ne per dœmonem ampliùs noceant vt eius inſtrumenta moralia? Sicut enim tubæ, & tympana, & vexilla in bello ſunt moralia quædam inſtrumenta militiæ; ſic huiuſmodi ſigna ſunt quædam quaſi nequitiæ, & malitiæ diabolicæ inſtrumenta, non operantia, ſed eam ad operandum excitantia. Et quamuis ſupponamus maleficum pactum iniuiſſe cum dœmone, vt amoto maleficij ſigno nocere deſinat, pacti illius nullo modo particeps eſt, qui ſignum tollit ac deſtruit: Sicut ſi quis pactus fuerit cum hoſte, vt ſuſpenſa de muro flammulâ candidâ, protinus accurrat ille, & portam occupet, vrbeque potiatur; ciuis optimus amanſque patriæ cui compertum fuerit proditionis conſilium, tollere poterit ſignum proditionis, & tollendo benè merebitur de ciuitate: Tantum abeſt vt proditionis particeps, neſarijque pacti approbator cenſeri poſſit.

Denique conatus omnes Dœmonis impedire licet, ne nobis, aut alijs noceat. Si quis Dœmonem ad nocendum incantamentis inuitet, licebit ſubmurmuranti os pugno obturare. Si per ſcripturam, characteres, annulos, figuras id conetur, fas erit hæc diſſipare, conſcindere, igni tradere: Quidni ergo liceat amouere ſigna quæ ſimiliter dœmonem ad nocendum pelliciunt?

Huic verò Regulæ fruſtra quis opponet *S. Hilarionis* factum; ad quem cùm adducta eſſet puella à dœmone obſeſſa, & dœmon clamaret ſe inuitum in puellam ingreſſum fuiſſe, vt pote vi maleficiorum coactum; nec poſſe illam relinquere, niſi priùs ablatis ſignis ſubter limen poſitis: *Noluit Sanctus ante, quàm purgaret virginem, ſigna iubere perquiri: Ne aut ſolitis incantationibus receſſiſſe dœmon videretur, aut ipſe ſermoni eius accommodaſſe fidem, aſſerens fallaces eſſe dæmones, & ad ſimulandum magis callidos: & magis redditâ ſanitate increpuit virginem, cur feciſſet talia, per quę Dæmon intrare potuiſſet.* Ita refert *S. Hyeronymus* in eius Vita. Nihil (inquam) ex hoc *S. Hilarionis* facto aduersùs Regulam noſtram colligi poteſt. Non enim metuebat *S. Hilarion*, ne Dœmon ſolitis incantationibus recederet, ſi maleficij ſigna priùs inquiri, & amoueri iuſſiſſet, quàm illum expelleret, ſed ne ſolitis incantationibus receſſiſſe videretur populo: Vel ne videretur ipſe verbis diaboli fidem adhibuiſſe, qui negabat aliter ſe expelli poſſe, niſi ſigno priùs ablato. Quod falſum erat, quia ſponte ingreſſus, ſponte remanebat, nec vim vllam ipſum cogendi magica illa ſigna obtinebant. Igitur Sanctus Abbas, qui Miraculorum dono pollebat, conſultius duxit, & ad Dei gloriam, Populique ſalutem & ædificationem conducibilius, miraculo Dœmonem expellere, quàm amotione ſignorum ſub limine domûs abſconditorum puellam curare: Sed inde non ſequitur illos, qui *Hilarioni* nec ſanctimonia nec Miraculorum gratiâ pares ſunt, eodem modo ſe gerere debere & remedium innoxium ac ſuperſtitionis expers, quod ad manum eſt, ſcilicet amotionem & deſtructionem ſignorum maleficij negligere. Hanc (vt dixi) Rituale Romanum præſcribit: & *Franciſcus Zammarinus* Lateranenſis Eccleſiæ Canonicus in *Theſauro Sacerdotali*, quem Romæ edidit, P. 1. Tit. *De Exorciſmis*, Cap. ſecundo, ex Eccleſiæ Romanæ ritu & conſuetudine ſigna maleficij amouenda & igni tradenda eſſe docet. *Illa oſſa (inquit) & pennæ inſertæ vna in alia, & multa & quaſi infinita talia, quæ in lectis inueniuntur à Dœmone deportata, ſicut clarè fuit deprehenſum, ſunt extrahenda & igne comburenda, dum dicitur Pſalmus* EXSVRGAT: *Nec ſequenda eſt illa ſuperſtitio, quam vulgus ponit de mittendis talibus rebus inuentis ad fluuium currentem, &c.*

REGVLA XXV.

Maleficium altero Maleficio tollere, aut Maleficos adire, ac eorum vti operâ vt hoc modo tollant; vel ſic tollere volentibus conſenſum præbere, nuſquam licet, ſed lethale ſemper peccatum eſt.

Nititur hæc Regula Dei verbo, *Leuitici* Cap. 19. 31. *Non declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſciſcitemini, vt polluamini per eos. Ego Dominus Deus veſter.* Et Cap. 20. 6. *Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui.* Et S. Paulus ad *Romanos* 3. 8. iuſtam damnationem comminatur illis, qui ipſi effingebant eum mala facere, vt bona euenirent: *Et non (ſicut blaſphemamur, & ſicut aiunt quidam nos dicere) Faciamus mala vt veniant bona: Quorum damnatio iuſta eſt.* Quibus verbis ſignificat, graue peccatum eſſe mala facere in bonum finem: Quod tamen faciunt, qui maleficorum operâ ad morbos pellendos abutuntur, & maleficia alijs maleficijs diſſipant, ac deſtruunt. Id verò ſemper improbauit Eccleſia, quæ ad Remedia dumtaxat Diuina & Eccleſiaſtica, ſcilicet Pœnitentiam, eleemoſynas, orationes, ieiunia, Exorciſmos, Aquam benedictam, cæteraque Sacramentalia confugiendum docet, vbi maleficium tolli humana operâ non poteſt, Canone *Si per ſortiarias*, Cauſa 33. Quæſtione 5. ex *Hincmaro* Archiepiſcopo Remenſi. *Si per ſortiarias (inquit) atque maleficas occulto, ſed numquam iniuſto Dei iudicio permittente, & Diabolo præparante, concubitus non ſequitur, hortandi ſunt quibus iſta eueniunt, vt corde contrito & ſpiritu humiliato, Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram Confeſſionem faciant, & profuſis lacrymis, & largioribus eleemoſynis, & orationibus atque*

que ieiunijs Domino ſatisfaciant , & per Exorciſmos, ac cætera Eccleſiaſticæ Medicinæ munia, Miniſtri Eccleſiæ tales, quantùm Dominus annuerit , qui Abimelech, ac domum eius Abrahæ orationibus ſanauit, ſanare procurent.

Idem confirmat Rituale Romanum Tit. *De exorcizandis obſeſſis à Dæmonio*, ita præſcribens : *Aliqui oſtendunt factum maleficium, & à quibus ſit factum, & modum ad illud diſſipandum: Sed caueant, ne ob hoc ad magos, vel ad ſagas, vel ad alios quàm ad Eccleſiæ Miniſtros confugiat, aut alia ſuperſtitione, aut alio modo illicito vtatur.*

Nec refert, an paratus ſit maleficus , vt maleficium maleficio tollat. Non licet enim præbere conſenſum peccato alterius. *Digni ſunt morte* (inquit Apoſtolus, ad *Romanos* cap.1.) *non ſolùm, qui talia faciunt , ſed & qui conſentiunt facientibus*. Secundò, licet ad peccandum paratus ſit, vt potè addictus Dæmoni ; hoc tamen peccatum , & iſto tempore non perpetraret, niſi inductus. Tertiò, vt opus per ſe malum nemo vnquam licitè facit ; ita nec ad illud licitè induci poteſt. Quartò vti maleficijs ad maleficium alio maleficio tollendum paratis, pertinet ad *Pacta cum Dæmonibus fœderata, quæ penitus repudianda , & fugienda ſunt Chriſtiano*; vt loquitur S. Auguſtinus, Libro 2. *De Doctrina Chriſtiana*, Cap.22)

Verùm (inquies) licitum eſt ab vſurario parato vſuras petere in ſumma neceſſitate; licitum eſt Sacramenta petere à Sacerdote in peccato mortali conſtituto , & ad conferendum parato ; licitum eſt deferre Iuſiurandum Idololatræ, quem ſcimus per falſos Deos iuraturum : Quidni ergo liceat petere à Malefico parato , vt maleficium alio maleficio amoueat.

Reſpondetur, Longè diſſimilem eſſe rationem. Illi enim inducuntur ad id, quod ſine peccato facere poſſunt, ſi velint. Nam & Sacerdos contritionis actum elicere poteſt, & ſi per tempus liceat, peccata ſua confiteri, ante quam Sacramenta conferat: Vſurarius mutuum dare poteſt ſimpliciter, nihil exigens vltra ſortem : Idololatra per Deum verum iurare poteſt: Sed amotio maleficij per aliud maleficium eſt intrinſecè mala, nec ſine peccato fieri poteſt, ideòque nec peti. Itaque ſi certus ſim maleficium non poſſe tolli niſi altero maleficio, non poſſum à Mago, aut Saga petere, vt illud amoueat. Si etiam moraliter mihi conſtet, maleficium non ſublaturum ſine maleficio, quamuis abſque maleficio tolli poſſit , non licet petere, vt tollat, aut tollere volenti conſentire. Id autem præſertim euenit, cùm ille ad tollendum maleficium quæritur, vt occurrens, & paratus adhibetur, qui non eſt auctor maleficij, nec locum, & modum maleficij ab ipſo auctore intellexit. Hunc enim ſine maleficio nouo, & Dæmonis cooperatione illud tollere, non poſſe certum eſt : Quamobrem nefarij pacti, & ſocietatis cum Diabolo particeps eſt, qui illius operâ vtitur ad maleficium tollendum.

Nouum robur huic Regulæ confert auctoritate *Sanct. Thomæ* in 4. *Sententiarum* Diſt. 34. Articulo 3. in Reſponſione ad tertiam obiectionem. *Maleficium* (inquit) *eſt ita perpetuum, quòd non poteſt habere remedium ex humano opere, quamuis Deus poſſet remedium præſtare dæmonem cogendo; vel etiam dæmon, deſiſtendo. Non enim oportet ſemper, ut id, quod per maleficium factum eſt, poſſit per maleficium aliud deſtrui, vt ipſi malefici confitentur. Et tamen ſi poſſet per maleficium remedium adhiberi, nihilominus perpetuum reputaretur ; quia nullo modo debet aliquis Dæmonis auxilium per maleficia inuocare.*

At (inquies) morietur homo, qui maleficio vexatur, niſi vocetur maleficus, & quouis tandem modo cogatur maleficium amoliri.

Reſpondetur , Totum eſſe diuinæ prouidentiæ committendum, & melius eſſe, vt moriatur homo, quàm vt maleficium tollatur alio maleficio, Dæmoniſque opera per Magum, aut Sortilegum ad hoc inuocetur, aut ipſi permittatur, vt quo modo voluerit, ægro ferat opem, vt docet *Sanct. Ioannes Chryſoſtomus*, Homilia 8. in Epiſtola ad Coloſſenſes. Id confirmat *Sanct. Auguſtinus*, Tractatu 51. in Ioannem: *Cùm ergo* (inquit) *cauſæ articulis venerit, vt hæc conditio proponatur, aut faciendum eſſe contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere : ibi eligat Deo dilecto emori, quàm offenſo viuere : Ibi oderit in hoc mundo animam ſuam, vt in vitam æternam cuſtodiat eam.*

Huc referendum illud *Sanct. Leonis*, Sermone 19. *De Paſſione Domini*, Cap. 5. *Malignorum Spirituum aduerſus Sanctos inſidiæ non quieſcunt, & ſine occulto dolo ; ſine aperto prælio , in omnibus fidelibus propoſitum bonæ voluntatis infeſtant. Et cum eis nihil in quemquam ampliùs liceat, quàm iuſtitia diuina permiſerit, quæ dignatur ſuos, aut corripere diſciplinâ , aut exercere patientia , agunt tamen verſutiſſima arte fallaciæ, vt ex arbitrio propriæ poteſtatis, aut lædere videantur, aut parcere: & multis, quod dolendum eſt, ita per nequitiam ſimulationis illudunt, vt quidam illos, & timeant pati infenſos, & velint habere placatos, cum beneficia Dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus , quia tutius eſt homini inimicitiam Diaboli meruiſſe, quàm pacem.*

Regulam denique , cuius in explicatione verſamur confirmat Decretum Sacræ Facultatis Pariſienſis anno 1498. contra Artes Magicas editum.

Articulus 5. Quòd licitum ſit magicis artibus , vel alijs quibuſdam ſuperſtitionibus à Deo, aut ab Eccleſia prohibitis aliqua facere pro quocumque bono fine. Error : quia ſecundùm Apoſtolum, Non ſunt facienda mala , vt eueniant bona.

Articulus 6. Quod licitum ſit, etiam permittendum, maleficia maleficijs repellere. Error.

Articulus 7. Quòd aliquis cum aliquo poſſit diſpenſare in quocumque caſu , vt licitè talibus vtatur. Error.

REGVLA XXVI.

Cùm à Malefico petitur, vt maleficium tollat, expreſsè proteſtari debet, qui petit, ſe nihil commune cum Diabolo habere velle, nolleque eius operâ ſanitatem conſequi, & omni pacto renunciare.

OMni enim cautione vitanda ſunt Chriſtiano ea , de quibus ſuſpicio eſt ſocietatis , & pacti cum Dæmone. Id confirmat exemplum Beatæ *Godolenæ*, cui cùm *Bertulfus* eius maritus dixiſſet , ſuæ in eam ferociæ cauſam, eſſe dæmonem, & ex maleficio natum diſſidium, addidiſſetque ſe noſſe fœminam, quæ iactabat ſe poſſe illos mutuo amore adeò connectere, vt non poſſint coniuges amare ſe ardentiùs: Reſpondit Sancta Mulier : *Chriſti ancilla ſum ; illi ego omnia mea commendo . Si tamen abſque ſceleris alicuius commixtione id fieri poteſt, quod dicis, non refragor.* Refert *Drogo Geſtellenſis* in eius Vita apud *Surium*, die 6. Iulij . Cùm ergo is, qui maleficij author eſſe creditur, compellitur aut rogatur , vt maleficium tollat, aut ipſe, vel alius ad ſanandum maleficiatum paratus occurrit, ab eo quærendum eſt, quo remedio ſit vſurus. Si dicere nolit, non eſt vtendum eius operâ: quia hoc ipſo ſatis indicat ſe vſurum remedio illicito. Si verò indicet remedium, conſideret qui petit, ſi ſatis prudens, ac doctus eſt, an ſit licitum, necne : Si non ſit idoneus iudex, peritiores interroget: Si dubitet, an ſit remedium naturale, adeat Medicos: Si dubitet, an ſit remedium diuinum quærat à Theologis. Si ſacrum remedium eſſe dicant vir, aut mulier, qui ſanitatem ægro ex Maleficio pollicentur, reponat, ſatius eſſe, vt à Sacerdote applicetur, ſi reuera ſacrum ſit, & ab Eccleſia probatum : Si dicant, non profuturum, niſi ipſi adhibuerint, indicium eſt adhibituros ex pacto conuento. Illud itaque Chriſtianus repudiet, ac reijciat . Eâ autem cautione eò magis opus eſt, quòd Malefici, vt plurimum ſunt homines idiotæ, qui alia quàm ſuperſtitioſa remedia ignorant

REGVLA XXVII.

Summâ cautione ſe gerat Sacerdos in eorum Abſolutione , qui ſuperſtitionis peccata confitentur.

LIcet in omnium peccatorum examine, & Abſolutione maxima ſit prudentia Confeſſario neceſſaria , tum maximè ſingulari opus eſt cum apud ipſum peccata deponunt homines varijs ſuperſtitionibus implicati. Debet imprimis inquirere , an pactum expreſſum habuerit cum dæmone ipſumq; inuocauerit: & vtrum in iſto pacto interceſſerit error aliquis contra fidem ; videlicet an crediderit Sacramenta , quibus fortè ad magicas artes, aut maleficia abuſus eſt, non eſſe ſancta; Dæmoni , cui ſe deuouit , aliquam reuerentiam deberi ; illum habere poteſtatem in hominum voluntatem : vel in res alias , niſi Deus permiſerit . Si hæc, aut alia huiuſmodi Catholicæ

Fidei

Fidei aduerſa crediderit, hiſque erroribus pertinaciter adhæſerit, cum eo ceu cum Hæretico agendum eſt eiuſque Abſolutio Epiſcopo reſeruanda, vt de Hæreticis in Concilio Tridentino ſtatutum eſt.

Secundò, Inquirere debet Confeſſarius, vtrum ille, qui magicis artibus deditus eſt, aut maleficijs, alijſve ſuperſtitionibus contaminatus, & pactum inijt cum Dæmone, Baptiſmo, Fideiq; ſe renunciare profeſſus ſit ſchedula ſuo ſãguine, aut alio quouis modo ſubſcriptâ: Quod ſi fecerit, obligandus eſt ad reuocandum, & reſcindendũ protinus pactum illud nefarium, renouando promiſſiones Chriſto factas in Baptiſmate, & abrenunciationes factas diabolo, dicendoq; ex animo contrito, *Abrenuncio tibi Satana, & adiungo me tibi Chriſte.* Si reus ſchedulam ipſam habet, vel eius tranſumptum, ipſam frangat, igneq; comburat coram Confeſſario cum deteſtatione pacti: Si penes Magum aliquem, vel Maleficorum principem depoſuerit, omnem adhibeat operam confeſſarius, vt illam recipiat, remque Deo precibus feruentiſſimis, & ieiunijs commendare iubeat: Nec tamen media humana negligat, miniſque & terroribus prudenter vtatur. Quamquam ſi ſchedulam, & ſyngrapham recuperare non poſſit, monendus eſt, ne deſpondeat animum, ſi quidem pactum ſincerà Pœnitentià reſciſſum eſt, nec ipſi nocere poteſt chirographum, quod Chriſti Sanguis in Sacramento Pœnitentiæ, ipſi applicatus deleuit.

Tertiò, Magos, Ariolos, Incantatores, Maleficos, excommunicatos eſſe noſſe debet, excommunicatione Epiſcopo reſeruata, ad quem proinde, vel ad eius Pœnitentiarium ipſos remittat, niſi poteſtatem habeat abſoluendi à caſibus Reſeruatis. In plerisq; etiam Diœceſibus peccatum eorum, qui Ariolos conſulunt, aut Maleficorum opera quouis modo vtuntur, Epiſcopo reſeruatum eſt. Videat ergo Confeſſarius, ne Iuriſdictionis ſuæ, ac poteſtatis fines tranſiliat, vtque Diſciplinæ Eccleſiaſticæ ordinem ſeruet.

Quartò, Maleficiorum auctores, necnon eos, qui illorũ opera, vſi ſunt âd nocendum alijs, non ante abſoluat, quàm reſarciant damna illata, ſiue corpori, ſiue honori, & famę, ſiue rebus, reſtituendo quantùm fieri poteſt, quia *Non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.*

Quintò, Maleficos obliget ad amouenda maleficij ſigna, igneque cum execratione pacti comburenda.

Sextò, Magos, Sortilegos, Maleficos, Ariolos, Aſtrologię iudiciarię profeſſores, & omnes quibuſvis ſuperſtitionibus, aut vanis obſeruantijs implicatos non ante abſoluat, quàm ipſorum Pęnitentiam probauerit; quàm ab his ſe abſtenturos promiſerint, occaſiones omnes procul remouerint, ac deſeruerint; Libros de his tractantes, coniurationum magicarum, aut vanarum obſeruantiarum, ac ſuperſtitioſarum precationum formulas, imagines aſtronomicas, & magicas, annulos, taliſmanos, figuras, characteres, omnia ſuperſtitionis inſtrumenta igni tradiderint Quod exegiſſe S. Paulum Apoſtolum ab ijs, qui ſimilibus criminibus dediti ad meliorem frugem conuertebantur, conſtat, ex his verbis S. Lucæ Actuum 19. *Multique credentium veniebant confitentes, & annunciãtes actus ſuos. Multi autem ex eis, qui fuerant curioſa ſectati, contulerunt Libros, & combuſſerunt coram omnibus.* Sic egit cum Mathematico Pęnitente *Sanct. Auguſtinus*, vt conſtat ex Enarratione illius in Pſalmum 61. *Pęnitens eſt* (inquit) *non quærit, niſi ſolam miſericordiam. Commendandus eſt ergo, & oculis, & cordibus veſtris. Eum quem videtis, cordibus amate, oculis cuſtodite. Videte illum, ſcitote illum, & quacunque ille tranſierit, fratribus cęteris, qui modo hic non ſunt, oſtendite illum: & iſta diligentia miſericordia eſt, ne ille ſeductor retrahat cor, & oppugnet. Cuſtodite vos, non vos lateat conuerſatio eius, via eius: vt teſtimonio veſtro nobis confirmetur verè illum ad Dominum eſſe conuerſum. Non enim ſilebit fama de vita eius, quando ſic vobis, & videndus, & miſerandus offertur. Noſtis in Actibus Apoſtolorum eſſe ſcriptum, Quia multi perditi, id eſt, talium artium homines, & doctrinarum nefariarum ſectatores, omnes codices ſuos ad Apoſtolos attulerunt, & incenſi ſunt libri tam multi, vt pertineret ad Scriptorem ęſtimationem eorum facere, & ſummã pretij conſcribere. Hoc vtique propter gloriam Dei, ne tales etiam perditi deſperarentur ab illo, qui nouit quærere, quod perierat. Perierat ergo iſte, nunc quæſitus, inuentus, adductus eſt. Portat ſecum codices incendendos, per quos fuerat incendendus, vt illis in ignem miſſis, ipſe in refrigerium tranſeat. Scitis eum tamen, Fratres, olim pulſare ad Eccleſiam ante Paſcha: Ante Paſcha enim cępit petere de Eccleſia Chriſti medicinam. Sed quia talis eſt ars, in qua exercitatus erat, quæ ſuſpecta eſſet de mendacio, atque fallacia, dilatus eſt, ne tentaret, & aliquando tamen admiſſus eſt, ne periculoſiùs tentaretur.* Sic egit cum *Theodoro* Malefico *S. Theodorus Siceota*, Archimandrita Cęnobiorum in Galatia, & Epiſcopus Anaſtaſiopolitanus Cùm enim Maleficus ille reſipiſcens, ſuas in eum inſidias, & Dęmonum reſponſa, artificiumque Diaboli, quod in multarum animarum perniciem exercuerat, expoſuiſſet, oraretq; vt ſe à tali nequitia liberaret; & ſanctiſſimum ſibi Baptiſmum impertiret, reſpondit S. Theodorus: *Si vis à Deo veniam impetrare, primùm omnia peccata tua confitere, & ſi quos habes libros maleficos, in medium profer: & quoſcunque homines, aut domos, aut animalia maleficijs tuis obſtrinxiſti, diſſolue, nec amplius ea in quemquam exerce; ſed Pęnitentiam age: & ego Deum, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad cognitionem veritatis venire, precabor, vt ea tibi, quæ hactenus admiſiſti, condonet: Hęc ille omnia cùm ſe perfecturum iureiurando promiſiſſet, omnes libros maleficos protulit, & coram illo combuſſit. Sanctus autem Theodorus eum priùs in Religione inſtituit, & ieiunijs, atque eleemoſynis purgauit, poſtea ad ſalutare Lauacrum admiſit.* Ita refert *Georgius* Presbyter, & Hegumenus, eiuſdemque Sancti *Theodori* Diſcipulus, in eius vita, apud *Bollandi* continuatores inter Acta Sanctorum Menſis Aprilis, Tomo 3. ad diem vigeſimam ſecundam.

REGVLA XXVIII

Sacrilegium lethale ex genere ſuo peccatum eſt, tantò grauius, quantò res ſacra, in quam peccatur, maiorem habet ſanctitatem.

P*Eccatum* enim *ſacrilegij in hoc conſiſtit, quòd aliquis irreuerenter ſe habet ad rem ſacram. Debetur autem reuerentia rei ſacræ ratione ſanctitatis: & ideò ſecundùm diuerſam rationem ſanctitatis rerum ſacrarum, quibus irreuerentię exhibetur, neceſſe eſt, quòd ſacrilegij ſpecies diſtinguantur. Tantò enim ſacrilegium eſt grauius, quantò res ſacra, in quam peccatur, maiorem obtinet ſanctitatem. Attribuitur autem ſanctitas, & perſonis ſacris, id eſt diuino cultui dedicatis, & locis ſacris, & rebus quibuſdam alijs ſacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad ſanctitatem hominis, qui in loco ſacro cultum Deo exhibet. Dicitur enim 2. Machabeorum 5.* Non propter locum gentem, ſed propter gentem locũ “ Deus elegit. *Et ideò grauius peccatum eſt ſacrilegium, quo peccatur contra perſonam ſacram, quàm quo peccatur contra locum ſacrum Sunt tamen in vtraq; ſacrilegij ſpecie diuerſi gradus, ſecundùm differentiam perſonarum, & locorum ſacrorum: Similiter etiam, & tertia ſpecies ſacrilegij, quæ circa alias res ſacras committitur, diuerſos habet gradus ſecundùm differentiam rerum ſacrarum: Inter quas ſummum locum obtinent Sacramenta, quibus homo ſanctificatur, quorum pręcipuum eſt Eucharistię Sacramentum, quod continet ipſum Chriſtum. Et ideò ſacrilegium, quod contra hoc Sacramentum committitur, grauiſſimum eſt inter omnia.* Verba ſunt *Sanct. Thomę*, Secunda Secundę, Quæſt. 99. Articul. 3. *Conueniens* portò *pęna ſacrilegi, qui Sacris iniuriam infert, eſt Excommunicatio, per quam à Sacris arcetur*; (inquit idem Sanctus Doctor Art. 4.)

Dixi, ſacrilegium lethale ex genere ſuo peccatum eſſe, quia propter materię leuitatem contingere poteſt, vt veniale tantùm ſit, aut etiam propter deliberationis defectum.

REGVLA XXIX.

Scripturę Sacrę, aut Officiorum Eccleſiaſticorum verbis ad ſuperſtitiones, ad ſcurrilia, & vana colloquia, ad detractiones, & libellos famoſos, ad adulationes abuti, lethale ſacrilegium eſt.

HAnc Regulam tradit Sacra Synodus Tridentina ſeſſione 4. cuius hęc ſunt verba: *Sacroſancta Synodus temeritatem illam reprimere volens, qua ad profana quæque conuertuntur, & torquentur verba, & ſententię Sacrę Scripturę, ad ſcurrilia ſcilicet, fabuloſa, vana, adulationes, detractiones, ſuperſtitiones impias, & diabolicas incantationes, diuinationes, ſortes, libellos etiam famoſos; mandat, & pręcipit, ad tollendam huiuſmodi irreuerentiam, & contemptum, ne de cętero quiſquam quomodolibet verba Scripturæ*

Sacrę

Sacrę ad hęc, & ſimilia audeat vſurpare. Omnes huius generis homines, temeratores, & violatores verbi Dei, iuris, & arbitrij pęnis per Epiſcopos coerceantur. Profanarum etiam cantilenarum inflexio ad Cantus Eccleſiaſtici modulos, ſacrilegium eſt. *Omne* enim illud, *quod ad irreuerentiam rerum ſacrarum pertinet, ad iniuriam Dei pertinet, & habet ſacrilegij rationem,* (inquit *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quęſt. 99. Artic. 1.)

REGVLA XXX.

Omne peccatum à ſacra perſona, vel in perſonam ſacram commiſſum, ſacrilegium non eſt propriè dictum.

ILlud enim dumtaxat ſacrilegium eſt, quod directè cõmittitur contra ſanctitatem perſonę. Sic ſacrilegiũ eſt, ſi perſona ſacra fornicetur, non autem ſi inebrietur, ſi iraſcatur, ſi ſuperbiat. Et ſi quis contra Clericum iraſcatur, nolens tamen illum verberare, aut ſi furtim ab eius domo aliquid ſurripiat, non eſt ſacrilegium. Vnde *Sanct. Thomas*, Quæſtione mox indicata, Art. 3. in Reſponſione ad tertiam obiectionem, ait: *Omne peccatum, quod ſacra perſona committit, materialiter quidem, & quaſi per accidẽs eſt ſacrilegium. Formaliter autem, & propriè illud ſolum peccatum ſacrę perſonæ ſacrilegium eſt, quod agitur directè contra eius ſanctitatem: Puta, ſi Virgo Deo dicata fornicetur. Et eadem ratio eſt in alijs.* Peccata tamen Clericorum, & Religioſorum Virorũ, ſacrarumq; Virginum, cœteris paribus, grauiora ſunt, quia ſtatus illorum maiorem exigit ſanctitatem, & ſcandalum grauius ex eorum peccatis naſcitur, quàm ex peccatis ſęcularium hominũ. Quamobrem latiori, & minùs propria ſignificatione ſacrilegia dici poſſunt, non quidem abſolutè, ſed cum ſęcularium peccatis comparata. Quo ſenſu *S. Bernardus*, Libro 2. *De Conſideratione*, Cap. 13. ait: *Inter ſęculares nugę, nugę ſunt; in ore Sacerdotis, blaſphemię. Conſecraſti os tuum Euangelio: Talibus iam aperire illicitum, aſſueſcere ſacrilegum eſt.*

REGVLA XXXI.

Deum tentat, quiſquis humanis, & ordinarijs medijs non deſtitutus, ea ſine cauſà omittit, & negligit, ſeque periculo exponit.

HAnc Regulam explicat *S. Auguſtinus*, Lib. 2. *Contra Fauſtum*, cap. 36. *Pertinet* (inquit) *ad ſanam doctrinam, quando habet, quod faciat homo, non tentare Dominum Deum ſuum. Neque enim, & ipſe Saluator non poterat tueri Diſcipulos ſuos, quibus tamen ait*, Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. *Cuius rei prior exẽplum prębuit. Nam cùm poteſtatem haberet ponendi animam ſuam, nec eam poneret, niſi cùm vellet, in Ægyptum tamen infans portãtibus parentibus fugit: & ad diem feſtum non euidenter, ſed latenter aſcendit, cùm aliàs palam loqueretur Iudæis iraſcentibus, & inimiciſſimo animo audientibus, nec tamen valentibus in eum mittere manus, quia nondum venerat hora eius: Non cuius horę neceſſitate cogeretur mori, ſed cuius horę opportunitate dignaretur occidi. Qui ergo palam docẽdo, & arguẽdo, & tamen inimicorũ rabiem valere in ſe aliquid non ſinendo, Dei demõſtrabat poteſtatem, idem tamen fugiẽdo, & latendo hominis inſtruebat infirmitatẽ, ne Deum tẽtare audeat, quãdo habet, quod faciat, ut quod cauere oportet euadat. Neq; enim, & Apoſtolus Paulus deſperauerat adiuterium, protectionemq; diuinam, fidemq; perdiderat, quando per murum in ſporta ſubmiſſus eſt, vt inimicorum manus effugeret. Non ergo in Deum non credendo ſic fugit: Sed Deum tentando ſic fugere voluiſſet, cùm ſic fugere potuiſſet.*

Matt. 10. Ioan 10. Match. 2. & 7.

Act. 9. 2. Corint. 11.

Et Libro *De Opere Monachorum*, Cap. 26. *Dei ſeruis* (inquit) *vacantibus, & valentibus exemplo, & Precepto Apoſtolico manibus ſuis victum tranſigere, ſi quis ex Euangelio mouerit quæſtionem de volatilibus cœli, quæ non ſeminãt, neq; metunt, neq; congregant in apothecas, & de lilijs agri, quia non laborant, neque nent: Facilè reſpondebunt, ſi & nos per aliquam, vel infirmitatem, vel occupationem non poſſimus operari, ſic ille nos paſcet, & veſtiet, quemadmodum aues, & lilia, quę nihil operantur huiuſcemodi: Cùm autem poſſumus, non debemus tentare Deum noſtrum, quia & hoc, quod poſſumus, eius munere poſſumus, & cùm hinc viuimus, illo largiente viuimus, qui largitus eſt, vt poſſimus.*

Idem confirmat *Sanct. Thomas*, Secunda Secundę, Quęſtione 97. Art. 1. in Reſponſione ad tertiam obiectionem. *Prædicatores Regni Dei,* (inquit) *ex magna neceſſitate, & vtilitate ſubſidia temporalia prætermittunt, vt verbo Dei expeditiùs vacent. Et ideò, ſi ſoli Deo innitantur, non ex hoc tentant Deum: ſed ſi abſque vtilitate, vel neceſſitate humana ſubſidia deſererent, tentarent Deum.*

REGVLA XXXII.

Ad Dei tentationem pertinet Medicina vti nolle, cùm morbos patimur, ex quibus ſine remediorum naturalium ſubſidio euadere, aut conualeſcere non poſſumus.

HÆc Regula connexa eſt ſuperiori, ac iiſdem fundamentis nititur, illoq; prętereà Sapientis Oraculo Eccleſiaſtici 38. *Honora Medicum propter neceſſitatem: Etenim illum creauit Altiſſimus. A Deo eſt enim omnis medela. Altiſſimus creauit de terra medicamenta, & vir prudens non abhorrebit illa. Fili, in tua infirmitate, ne deſpicias te ipſum, ſed ora Dominum, & ipſe curabit te.* Quæ ſententia duo vtilia pręcepta complectitur, vt annotat *Eſtius*. Vnum eſt, vt homo implicatus morbo corporali nõ ſeipſum deſpiciat, id eſt, valetudinem ſui corporis paruifaciat, quaſi hoc ad perfectionem pertineat, ſanitatem corporis negligere; cùm illud potiùs ſit inordinatę, & præpoſterę pietatis. *Nemo enim* (inquit Apoſtolus Epheſ. 5.) *carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit, & fouet eam*; Non ad delicias, ſed ad neceſſariam ſeruitutem animæ. Ac prætereà tenetur quiſq; diligere proximum ſicut ſe ipſum: Atqui proximo ægrotanti ſuccurrere tenetur, iuxta illud Matth. 25. *Infirmus fui, & viſitaſtis me:* Igitur eandem curam quoq; ſibi ipſi debet. Porrò alterum, quod hîc Sapiens docet, eſt, non repugnare, vt ſanitatis recuperatio ſimul exſpectetur à Deo, & à Medico; ſed à Deo principaliter, qui etiam ſine Medico curare poteſt; à Medico verò tanquam miniſtro ordinario, per cuius artem Deus plerumq; ſanitatem reſtituit. Vnde nec tentandus eſt Deus, vt quando Medici copia eſt, à Deo immediatè ſanitas exſpectetur.

Hinc *S. Auguſtinus* Chriſtianam piamq; Viduam inſtituens Epiſtola 130. aliàs 121. Cap. 4. *Deliciæ* (inquit) *ſi adfluant, ne apponas cor. Non ideò te magnipendas, quòd non deſunt, quòd affatim ſuppetunt, quòd velut ex fonte largiſſimo terrenæ fęlicitatis fluunt. Omnino hęc in te deſpice, atque contemne, nec in iis quidquam requiras pręter integram corporis valetudinem. Hęc enim contemnenda non eſt propter neceſſarios vſus vitæ, antequàm mortale hoc induatur immortalitate, hoc eſt, vera, & perfecta, & perpetua ſanitate, quæ non terrena deficiens infirmitate, corruptibili voluptate reficitur, ſed cęleſti firmitate perſiſtens, æterna incorruptione vegetatur. Nam & ipſe Apoſtolus:* Carnis, inquit, curam ne feceritis in deſiderijs: *Quia gerimus curam carnis, ſed ad neceſſitatem ſalutis.* Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit, *ſicut itidem ipſe dicit. Hinc enim, quòd & Timotheum, nimium, ſicut apparet, corporis caſtigatorem admonet, vt modico vino vtatur, propter ſtomachum, & frequentes ſuas infirmitates.*

Rom. 13. Epheſ. 5. 1. Tim. 5.

Quamquam viros perfectionis amantes, & qui ex Religioſi ſtatus obligatione mortificationem Ieſu in corpore ſuo ferre ſingulari quodam modo tenentur, Medicis obſeruationibus, & præſcriptis ita addictos eſſe minimè deceat, & valetudinis ſuæ nimio, ac præpoſtero ſtudio officia ſua, Regularem Diſciplinam negligere, à communis vitæ ratione diſcedere: Sed vbi valetudo affecta eſt, vbi morbus vrget, valetudinem ſuam remedijs Dei beneficio nobis prouiſis procurare tenentur; alioquin Deũ tentant; quod peccatum eſt Religioni oppoſitum, cùm ad irreuerentiam Dei pertineat. Nimium dumtaxat, & pręposterum valetudinis ſtudium, quod à Vitæ Chriſtianę, Religioſæ, aut Paſtoralis officijs hominem auertat, SS. Patres improbarunt, ac reprehenderunt, ſcilicet *S. Baſilius*, in Regulis fuſiùs diſputatis, Cap. 55. *Neque* (inquit) *ſectiones, neque vſtiones, neque cruciatus, quæ acerba aſperaque medicamenta afferre ſecum ſolita ſunt, neque medias, neque arctiſſimas in victus obſeruatione regulas, neque declinationem à rebus, quæ obſunt, repudianda eſſe nobis recta ratio demonſtrat, ſaluo tamen propoſito animæ vtilitatis, quippè cùm in medicina corpori admouenda formula quędam proponitur, quam in ſui ipſius curatione ipſam conuenit imitari.* Et infra: *Neque igitur fugienda penitus ars iſta eſt, neque rurſus omnis in ea ſalutis noſtræ fiducia collocanda:*

Sed

Sed quemadmodum licet agriculturę vſum acceperimus, frugum prouentum tamen poſtulumus à Deo: & quamuis gubernatori clauum committamus, Deum tamen, vt nos ex ulto incolumes conſeruet, oramus: Sic nihilominus cùm Medicum adhibemus, idque ratio fieri concedit, neutiquam à ſpe illius erga nos bonitatis debemus diſcedere.

Sanct. Ambroſius, In Pſalmum 108 Sermone 22. illum Verſum, *Concupiui ſalutare tuum Domine, & lex tua meditatio mea eſt*, explicans: *Alius* (inquit) *longæuitate vitæ iſtius delectatur, concupiſcit vſque ad depoſitæ ſenectutis finem corporis huius vitam producere. Alij franguntur ægritudinis infirmitate, de quibus nemo poteſt dicere.* Cùm infir-

2.Cor. 12. mor, tunc potens ſum. *Beatos ſe putant, ſi inoffenſa valetudinis commoditate potiantur, quibus non eſt infirmitas ad ſalutem. Horum quoq; nemo poteſt dicere:* Concupiui ſalutare tuum, Domine; *Suam enim magis ſalutem, quàm ſalutare Dei quærunt, Medicis potiùs quàm Scripturis obedientes. Contraria autem ſtudioſis diuinæ cognitionis præcepta ſunt Medicinæ. A ieiunio reuocant, lucubrare non ſinunt, ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui ſe Medicis dederit, ſe ipſum ſibi abnegat. Qui autem quærit ſalutare Dei, Chriſtum ſequitur, qui dicitur ſalus Dei: Non quæ corporis, ſed quæ æterna ſunt quærens, cùm hoc in corpore conuerſetur. Qui autem legem Dei quærit, die vtique, & nocte meditatur in lege. Iuges illi meditatio eſt diuinorum Decretorum, neque vlliquâ curâ corporis huius auertitur à ſtudio diſciplinæ.* Ex parte refertur Canone *Contraria*, Diſt. 5. *De Conſecratione*.

S. Bernardus Epiſtola 321. ad Fratres de Sancto Anaſtaſio: *Minimè* (inquit) *competit Religioni veſtrę Medicinas quærere corporales, ſed nec expedit ſaluti. Nam de vilibus quidem herbis, & quæ pauperes deceant, interdum aliquid ſumere, tolerabile eſt, & hoc aliquando ſolet fieri. At verò ſpecies emere, quærere Medicos, accipere potiones, Religioni indecens eſt, & contrarium puritati, maximèque Ordinis noſtri, nec honeſtati congruit, nec puritati. Hęc enim omnia gentes inquirunt. Scimus autem, quia qui in carne viuunt, Deo placere non poſſunt.* Ex *Sermone L. in Cantica*, in illa verba: *Qui voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam*, ſic loquitur; *Quid nunc vos dicitis, obſeruatores ciborum, morum neglectores; Hypocrates & ſequaces eius docent animas ſaluas facere in hoc Mundo: Chriſtus, & eius Diſcipuli, perdere. Quemnam vos è duobus ſequi Magiſtrum eligitis? At manifeſtum ſe facit, qui ſic diſputat, Hoc oculis, hoc capiti, & illud pectori, vel ſtomacho nocet?* &c.

Has Regulas ſecutus *S. Carolus Borromæus*, à Medicorum præſcriptis, ne latum quidem vnguem diſcedebat, cùm ægrotaret, aliàs etiam eorum conſilia requirebat; ſed ea ſemper ſequi, eorumq; obſeruationibus addictum ſe præſtare, id vitę Epiſcopali minimè conſentaneum iudicabat; dicereque ſolebat: *Nullum Epiſcopum Muneri ſuo poſſe ſatisfacere, ſi valetudini parcat, & earum rerum obſeruationibus teneatur, quæ nocere corpori prodeſſeve poſſunt.*

Multa exempla geſta Sanctorum, ac vitę ſuppeditant, quòd nimia valetudinis cura nō ſit habenda ijs, qui chriſtianæ Perfectionis ſtudio exardeſcunt. Sed quòd penitus abijcienda non ſit cura ſanitatis, & pharmaca ſumenda ſint cùm opus eſt, Mediciſque parendum, & vitę auſteritas remittenda, quantùm neceſſe eſt corporis incolumitati, docet *Macedonij* Anachoretę ſanctiſſimi exemplum, apud Theodoretum, *Religioſæ Hiſtoriæ* Cap 13 *Cibus illi* (inquit Theodoretus) *non panis, nec legumina, ſed hordeũ contuſum, aquâ ſolâ madefactum: Atque hunc illi cibum Mater mea, poſtquàm ſamiliaris ei ſacta eſt, longiſſimo tempore ſuppeditauit. Et cum ad ægrotantem illam, aliquando veniſſet, didiciſſetque adduci non poſſe, vt congruentem morbo cibum ſumeret (Monaſticam enim, & ipſa quoque vitam erat amplexa,) hortatus eſt, vt Medicis cederet, ac pharmacum eſſe hunc cibum putaret; vt quem non deliciarum, ſed neceſſitatis gratiâ vſurparet. Nam & ego* (inquit) *qui per annos quadraginta hordeo ſolo vixi, vt noſti, cùm heſterna die infirmitas me quædam inuaſiſſet, contubernali meo panem mihi panem quærere, & afferre iuſſi. Sic enim mecum reputabam, apud æquum Iudicem me, ſi morerer, rationem mortis redditurum, quaſi certamina refugerem, & ſeruitutis labores declinarem: Vt qui, cùm exiguo cibo prohiberi mors poſſet, atq; in hac vita laboribus, & ærumnis exercitum manere, & paratas inde opes congerere liceret, inediâ mori, quàm ex Philoſophia viuere maluerim. Quare hoc metu perculſus, cogitationiſque aculeos retundere cupiens, & peti panem iuſſi, & allatum comedi: Tibique præcipio, ne mihi ampliùs hordeum, ſed panem præbeas.*

Regulæ, quam explicamus, Sanctę Virgini, & Martyris *Agathæ* non repugnat exemplum, quæ corporalem Medicinam repudiauit. *Experta* enim *erat erga ſe diuinam beneuolentiam, vt vel infirmitates non pateretur, pro quibus corporali medicina indigeret, vel ſtatim ſentiret diuinę ſanationis effectum.* Vnde Apoſtolo *Petro* in ſpecie Medici illi conſpicuo reſpondiſſe Acta eius teſtantur: *Medicinam carnalem corpori meo numquam exhibui; ſed habeo Dominum Ieſum Chriſtum, qui ſolo ſermone reſtaurat vniuerſa.* Ita reſpondet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 97. Art 5. ad tertium. Addi poteſt, ipſam ſic loqui, quia cùm mammillæ abſciſſionem propter Chriſti confeſſionem paſſa eſſet, ac in procinctu eſſet plura propter eiuſdem Nomen vulnera patiendi, curationem illius reſpuere poterat, vt Martyrium ſuum conſummaret, ac Deo tamen ſe committere, ſi aliter Ipſe decreuiſſet: Sicut ſugere noluit, quamuis apertus eſſet carcer, *Ne coronam perderet Martyrij.* Vnde verbis mox laudatis addidit Virgo, & Martyr Sanctiſſima: *Ipſe ſi velit, poteſt me quoque conſeruare* Quaſi paratam ſe exhibens ad patiendum quæcumque ſupplicia, & vulnera, niſi Deus illa ſanare, & ipſam incolumem præſtare vellet.

REGVLA XXXIII.

Ille Deum tentat, qui ad orationem ſe non præparat, & poſtulat à Deo remiſſionem peccatorum, non condonans alijs iniurias ſibi illatas.

AIt enim Spiritus-Sanctus *Eccleſiaſtici* 18. Cap. *Ante orationem præpara animam tuam; & noli eſſe, quaſi homo, qui tentat Deum.* In quo autem hæc pręparatio poſita ſit, docet Chriſtus Marci 11.25. *Cùm ſtabitis* (inquit) *ad orandum, dimittite ſi quid habetis aduerſus aliquem, vt & Pater veſter dimittat vobis peccata veſtra.* In quem locum *Rabanus* ait: *Ille homo Deum videtur tentare, qui ita orat, vt docuit, & tamen non hoc agit, quod iuſſit.*

Hanc Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 97. Art. 3. in Reſponſionem ad ſecundam Obiectionem: *Ille* (inquit) *qui ante orationem animam ſuam non pręparat, dimittendo ſi quid aduerſum habet, vel aliàs ad deuotionem ſe non diſponendo, non facit, quod in ſe eſt, vt exaudiatur à Deo: & ideò quaſi interpretatiuè tentat Deum. Et quamuis huiuſmodi interpretatiua tentatio videatur ex pręſumptione, ſeu indiſcretione prouenire; tamen hoc ipſum ad irreuerentiam Dei pertinet, quod homo præſumptuosè, & ſine debita diligentia ſe habeat in his, quę ad Deum pertinent. Dicitur enim* 1. *Petri* 5. Humiliamini ſub potenti ma- “
nu Dei. *Et 2. ad Timotheum ſecundo*, Sollicitè cura te ip- “
ſum probabilem exhibere Deo. *Vnde etiam huiuſmodi tentatio irreligioſitatis ſpecies eſt.*

REGVLA XXXIV.

In Religione Deus tentatur, cùm ſigna, & prodigia flagitantur, non ad aliquam ſalutem, ſed ad ſolam experientia deſiderata.

HAnc Regulam ijſdem verbis tradit *Sanct. Auguſtinus*, Lib 10. Confeſſionum, cap. 35.

REGVLA XXXV.

Qui Deum teſtem inuocat, Illum non tentat.

ITa docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quęſt. 89. Art. 2. in Reſponſione ad tertium. *Ille, qui iurat* (inquit) *non tentat Deum: Quia non implorat diuinum auxilium abſq; vtilitate, & neceſſitate. Et præterea non exponit ſe alicui periculo, ſi Deus teſtimonium adhibere noluerit in præſenti. Adhibebit autem pro certo teſtimonium in futuro, quando* Illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit con- “
ſilia cordium, *vt dicitur* 1. *ad Corinthios* 4. *Et illud teſti-* “
monium nulli iuranti deficiet, vel pro eo, vel contra eum.

C A P V T I V.

DE SECVNDO PRÆCEPTO DECALOGI.

ARTICVLVS I.

Quis ſit huius Præcepti ſenſus, NON aſſumes Nomen Dei tui in vanum; Nec enim inſontem habebit Dominus eum, qui aſſumpſerit Nomen Domini Dei ſui fruſtra? Exodi 20.

PRimum diuinæ Legis præceptum, quo Deum piè ſanctèque colere iubemur, illud neceſſariò conſequitur. Qui enim diligit, & colit aliquem, non meminit illius, niſi cum ſumma reuerentiâ, de illo non loquitur, niſi cum quadam etiam honoris præfatione. Cùm itaque præ cunctis alijs diligere nos, & colere Deum oporteat, committere non debemus, quin & ipſi ſumma cum reuerentiâ nomen eius vſurpemus: Neque id in alios quàm tantam Maieſtatem decet, vſus conferamus. Hinc Dominus ait, Malachiæ 1. *Filius honorat Patrem, & ſeruus Dominum ſuum: Si ergo Pater ego ſum, vbi eſt honor meus?*

Hoc præceptum aliquid præcipit, aliquid vetat. Præcipit, vt Dei nomen honoretur, ac per illud ſanctè iuretur: Prohibet ne diuinum Nomen quis contemnat, ne illud in vanum aſſumat; ne per ipſum, aut falsò, aut fruſtra, aut temerè iuret; ne illud impiè blaſphemet.

Nomen autem Dei hic pro ſolà, & nuda voce non accipitur, quà Deum ſignificamus; hæc enim res creata eſt; ſed pro re ſignificata, pro omnipotenti, ac ſempiterna Maieſtate vnitus in eſſentia, trinique in Perſonis Dei. Vnde inanis erat nonnullorum Iudæorum ſuperſtitio, qui Dei nomen, quod ſcribere non verebantur, pronunciare tamen non audebant, quaſi in quatuor illis litteris, non in re, diuina vis eſſet. Cùm autem multa Deo impoſita ſint nomina, vt Domini, Omnipotentis, Regis Regum, Fortis, & alia id genus, quæ in Scripturis Sacris leguntur, ea pari veneratione proſequi neceſſe eſt; cùm Deum ipſum, vel Dei attributa ſignificent.

Dei porrò nomen multipliciter laudatur, vt explicat Concilij Tridentini Catechiſmus. Primùm, cum in omnium conſpectu Deum, ac Dominum noſtrum confitemur, Chriſtumque ſalutis noſtræ auctorem quemadmodum agnoſcimus, ita etiam prædicamus, ita vt ab illius confeſſione, neque blanditijs, neque tormentis dimoueri poſſimus. De qua confeſſione Chriſtus dixit. Matth. 10. *Qui me confeſſus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis eſt.* Hinc *Tertullianus* in Apologetico Cap 2. *Omne malum* (inquit) *aut timore, aut pudore natura perfudit. Denique malefici geſtiunt latere, trepidant deprehenſi, negant accuſati, ne torti quidem facilè, aut ſemper confitentur, certè damnati mœrent. Chriſtianus verò quid ſimile? Neminem pudet, neminem pœnitet, niſi planè retro non fuiſſe. Si denotatur, gloriatur; ſi accuſatur, non defendit; interrogatus, vel vltro confitetur; damnatus gratias agit. Quid hoc mali eſt, cuius reus gaudet? Cuius accuſatio votum eſt, & pœna fœlicitas?*

Secundò, Dei nomen laudamus, cùm verbo Dei, quo voluntas eius enunciatur, ſanctè & diligenter operam damus in eius meditatione aſſiduè verſamur, ſtudiosè illud addiſcimus, per legendo, aut audiendo, prout cuiuſque perſonæ, ſtatui, ac muneri aptum, & conſentaneum eſt; cùm in lege Domini meditamur die, ac nocte, cùm priuatim, & publicè pro viribus noſtris, ac profeſſione verbum Dei prædicamus. Id quidem priuatim agimus, cùm vbique nomen Dei noſtri magnifacimus, ac celebramus, & quantùm in nobis eſt, homines vniuerſos ad illud celebrandum verbis, & operibus noſtris tradere ſtudemus; vt videntes opera noſtra bona, glorificent Patrem noſtrum, qui in cœlis eſt: Rurſus, cùm auerſamur omnes, qui Deum noſtrum, vt par eſt, non confitentur, quia
Ad Tit. 1. etſi *verbis* illum *confitentur, factis* tamen *negant*: Qui *Læ-*
Prouer. 2. Rom. 2. *tantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis*. Per quos *Nomen Dei blaſphematur inter Gentes*. Sic affectos fuiſſe legimus viros Sanctos, quibus nihil vmquam moleſtius fuit, quàm videre, aut audire aliquid agi in Dei contemptum, & contumeliam. Sic affectus erat Dauid Rex cùm ait: *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi per ſingulos dies, Vbi eſt Deus tuus?* Pſalm. 41.
Publicè verò prædicatur nomen Dei ab his, quibus Mi- 2. ad Tim. 4.
niſterium verbi commiſſum eſt, quibus dictum eſt: *Prædica verbum, inſta opportunè, importunè*, &c. Vnde contra hoc præceptum de honorando Dei nomine peccant Paſtores, qui miniſterio verbi inſiſtere negligunt, quæ ſua ſunt quærentes, non quæ Ieſu Chriſti. Quos Dei maledictio manet, ſicut ait Apoſtolus: *Væ mihi, ſi non euangelizauero. Diſpenſatio mihi credita eſt.* Idem quoque violant præceptum, & Dei nomen inhonorant, qui abſque miſſione legitima, ſeu vocatione, verbi Miniſterio temerè ſe ingerunt, qui ſacram Scripturam falſis Interpretationibus adulterant, aut ad impium opinionem tuendam detorquent; aut ad ſuos ſenſus flectunt, contra eum ſenſum, quem tenuit, & tenet Sancta Mater Eccleſia, aut contra vnanimem Patrum conſenſum, vt cauit Sacra Synodus Tridentina. Item qui res ineptas, ad riſum mouentes, ſuperuacaneas, vel parum fructuoſas è ſacro ſuggeſtu proferunt, non eas dumtaxat, quæ dignæ Dei Templo, dignæ Chriſtianis moribus, & auribus iudicantur.

(margin: 1. Cor. 9.)

Tertiò, diuinum nomen veneramur, & colimus, cùm officij cauſa diuinas laudes celebramus, ac de omnibus rebus tam proſperis, quàm aduerſis illi ſingulares gratias agimus, dicentes cum Propheta: *Benedic anima mea Domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius.* Cùm in ca- Pſal. 102
lamitatibus, animique & corporis doloribus, quibus nos Deus tamquam filios flagellat, tamquam reos plectit, tamquam amicos probat, ſtatim ad Deum laudandum omne ſtudium, & animi noſtri vires conuertimus, cum Beato *Iob* dicentes: *Sit nomen Domini benedictum.* Et cum Dauid. *Benedicam Dominum in omni tempore, ſemper laus* Iob 1.
eius in ore meo. Magnificate Dominum mecum: & exalte- Pſ. 33.
mus nomen eius in idipſum. Exquiſiui Dominum, & exaudiuit me, & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. Dei nomen ſanctè colimus, cùm ipſius auxilium poſtulamus, & expectimus; vt actus noſtros in viam mandatorum ſuorum dirigat, orantes cum Dauide: *Perfice greſſus* Pſ. 16.
meos in ſemitis tuis, vt non moueantur veſtigia mea. De- Pſ. 118.
duc me in ſemitam mandatorum tuorum. Inclina cor meum in teſtimonia tua. Item, cùm viribus noſtris diffidentes, Pſ. 43.
ſoli Deo omnium operum, & negotiorum noſtrorum exordia, progreſſum & finem tribuimus, cum eodem Propheta dicentes: *Non in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me; ſed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui.* Cùm denique eius opem fidenter impioramus, vt nos à malis, quibus premimur, liberet, aut ad ea fortiter perferenda conſtantiam roburque largiatur. Hunc enim ſui nominis cultum à nobis poſtulat Dominus: *Inuoca me* (inquit) *in die tribulationis,*
eruam te, & honorificabis me. Ad hanc multiplicem lau- Pſ. 49.
dandi Nominis diuini rationem nos hortatur Propheta Pſalmo 104. cùm ait: *Confitemini Domino, & inuocate no-*
men eius, annunciate inter gentes opera eius. Cantate ei, Pſ. 104.
& pſallite ei, narrate omnia mirabilia eius. Laudamini in nomine ſancto eius, lætetur cor quærentium Dominum. Quærite Dominum, & confirmamini, quærite faciem eius ſemper: Sic nomen Dei non colunt, qui non in Domino, ſed in ſe ipſis gloriantur; qui ſibi nomen ſapientiæ, aut virtutis extra Deum quærunt, de quibus ait Propheta: *Vocauerunt nomina ſua in terris ſuis.*

Quartò, Dei nomen honore proſequimur, cùm illud
pro veritatis, quæ alioquin periclitaretur, confirmatione, Pſ. 62.
ſeu ob publicam vtilitatem adhibemus. De quo dictum eſt Deuteronomij 6. *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies, ac per nomen illius iurabis.*

At ſi Dei nomen aliter vſurpamus, abſque neceſſitate, abſque reuerentia, ſecundùm præceptum violamus. Qua de re *Sanct. Ioannes Chryſoſtomus*, Homilia 10. In acta præclarè ſcribit: *Nullus cum reuerentia memor eſt nominis Dei. Et tu quidem, ſi dilexeris quempiam,*

ad no-

ad nomen illius excitatior efficeris. Deum autem ſic continuò vocas, quaſi nihil. Voca illum, vt benefacias inimico, voca illum in ſalutem tuæ animæ, tunc aderit, tunc lætificus illum; nunc autem exacerbas. Voca illum, ſicut vocauit Stephanus, dicens, Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. *Voca illum, vt vocauit vxor Elcanę, cum lachrymis, cum lamentis, cum oratione. Voca illum, ſicut vocauit Moyſes, & clamabat orans pro illis, qui ipſum in fugam egerant. Et tu quidem, ſi alicuius viri reuerendi memor es ſine reuerentia, contumeliam putas: Deum autem circumferens, non ſolùm ſine reuerentia, ſed etiam intempeſtiuè, nihil ne facis rem illam? Et quantò ſupplicio dignus erit? Non prohibeo Deum perpetuò habere in animo. Hoc enim orarim, & velim, ſed non præter id, quod illi placet, ſed ſi laudes, ſi colis, magna ſi hoc conceſſerit nobis bona ſunt: Si quando oportet, ac in quibus oportet, ſolùm vocamus illum. Quare, dic oro, in Apoſtolorum ore tot virtutes tantæque fiebant, in vobis autem non? Quamuis idem ſit Deus, idem nomen, ſed non eſt par. Quomodo? Quia illi quidem in his, quę dixi, ipſum inuocabant ſolum; vos autem non in illis, ſed in alijs.*

3 Secundum præceptum prohibet, ne Dei nomen in vanum aſſumatur, ne per ipſum falsò, fruſtra, aut temerè iuretur. Vt enim rectum ſanctumque ſit Iuramentum, tres comites habere neceſſariò debet, veritatem, Iudicium, & iuſtitiam, vt docet *Sanct. Hieronymus* in illud Ieremiæ 4. *Iurabis, Viuit Dominus, in veritate, in iudicio, & in iuſtitia*. Primum itaque in iureiurando locum veritas habet, nimirum, vt quod aſſeritur, & ipſum verum ſit, & qui iurat, id ita eſſe arbitretur, non quidem temerè, aut leui coniectura adductus, ſed certiſſimis argumentis. Nec ſolum cùm aliquid aſſerimus, ſed & cùm promiſſum Iuramento confirmamus, ita debemus eſſe comparati, vt cùm tempus aduenerit, dataque opportunitas fuerit, id re ipſa præſtemus, & promiſſum exſoluamus, niſi fortè mutata rerum conditione tale eſſe incœperit, quod polliciti ſumus, vt iam ſi fidem ſeruare, & promiſſis ſtare velimus, in Dei odium, & offenſionem incurramus. Veritatem autem Iuriiurando eſſe neceſſariam Dauid quoque indicat his verbis, *Qui iurat proximo ſuo, & non decipit*.

Cum iudicio præterea iuſiurandum coniunctum eſſe debet, vt non temerè, & inconſideratè, ſed conſultò, & cogitato adhibeatur. Itaque iuraturus primùm quidem conſideret, vtrum id poſtulet neceſſitas, eaque ſit cauſa, quæ iureiurando indigere videatur. Tempus præ-
Pſal 14. terea ſpectet, locum attendat, aliaque permulta, quæ rebus adiuncta ſunt, circumſpiciat: Non odio, non amore, non cupiditate, aut aliqua animi perturbatione impellatur, ſed ipſius rei vi, ac neceſſitate. Alioqui iuſiurandum pręceps, ac temerarium erit. Cùm itaque iudicio, & prudentia opus ſit; pueri verò ita acutè perſpicere, ac diſcernere nondum per ætatem poſſint, vt cum reuerentia Deo debita iuſiurandum præſtent, iure ſancitum eſt, ne à pueris ante pubertatem, hoc eſt, ante 14. annum iuſiurandum exigatur, Canone *Pueri*, Cauſa 22. Quæſt. 5. & Canone *Honeſtum*, ibidem.

Iuſtitia denique comes iuriſiurandi eſſe debet. Vnde ſi quis iniuſtum aliquid, & inhoneſtum promittit, promiſſumque iuramento confirmat, & iurando peccat, & promiſſa implendo ſcelus ſcelere cumulat. Tale fuit Iuſiurandum *Herodis* Regis, qui Puellæ ſaltatrici caput *Sanct. Ioannis Baptiſtæ* tanquam ſaltationis pręmium dedit. Tale Iuramentum Iudæorum, qui ſe ipſos ea condi-
Marci 6. tione deuouerunt nihil guſtaturos, donec *S. Paulum* occi-
Act. 24. diſſent, vt in Actis Apoſtolorum refertur. Ita Iuramenti conditiones explicat Concilij Tridentini Catechiſmus.

Sic verò *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt 89 Art. 3. *Iuramentum non eſt bonum; niſi ei, qui benè vtitur iuramento. Ad bonum autem vſum iuramenti duo requiruntur. Primò quidem, quòd aliquis non leuiter, ſed ex neceſſaria cauſa, & diſcretè iuret: Et quantùm ad hoc requiritur iudicium, ex parte iurantis. Secundò, quantùm ad id, quod per iuramentum confirmatur, vt ſcilicet, neque ſit falſum, neque illicitum: Et quantum ad hoc requiritur veritas, per quam aliquis iuramento confirmat, quod eſt; & iuſtitia, per quam confirmat, quod licitum eſt, Iudicio caret iuramentum incautum: Veritate, iuramentum mendax: Iuſtitiâ iuramentum iniquum, ſiue illicitum*. Si iſta defuerint, *Nequaquam erit, iuramentum, ſed periurium*, vt dicitur Canone *Animaduertendum*, ex *S. Hieronymo*.

Sed primò quidem, & præcipuè periurium eſt, cùm deeſt veritas. Vnde periurium diffinitur, *Mendacium iuramento firmatum*. Secundariò autem, cum deeſt iuſtitia. Quocumque enim modo quis iuret rem illicitam, hoc ipſo falſitatem incurrit; quia obligatus eſt, vt contrarium faciat. Denique minùs propriè periurium eſt, cum deeſt iudicium, quia qui temerè iurat, periculo ſe committit falſitatem incurrendi; vt obſeruat *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 98. Articulo 1. Periurium itaque propriè dictum falſitatem inuoluit: Cùm enim falſitas fini iuramenti, quæ confirmatio veritatis eſt, è regione aduerſetur, à falſitate pręcipuè petitur iuramenti peruerſitas, quæ dicitur periurium.

5 Non periurium modò, ſed blaſphemia, ſecundo Decalogi præcepto prohibetur.

Blaſphemia eſt maledicentia, qua diuinæ bonitati, vel excellentiæ, ex malo voluntatis affectu derogatur. Vnde *S. Auguſtinus*, Libro *De Moribus Manichæorum*, Cap 11. ait: *Eſt blaſphemia, cùm aliqua mala dicuntur de bonis. Itaque iam vulgò blaſphemia non accipitur, niſi mala verba de Deo dicere: De hominibus namque dubitari poteſt: Deus verò, ſine controuerſia bonus eſt*. Quicumque ergo de Deo negat aliquid, quod illi conuenit, vel ei imponit aliquid, quod ipſi non conuenit, derogat illius bonitati, & excellentiæ, eiuſque honorem imminuit; quod ſiue fiat verbis indicatiui, ſiue imperatiui, ſiue optatiui modi, blaſphemia eſt; vt ſi quis Deum eſſe iniuſtum, improuidum, crudelem, auctorem peccati affirmet, vel optet eum res humanas non curare, peccata noſtra ignorare, non prohibere, non punire. Fit aliquando per modum execrationis, vt ſi quis diceret, Sit maledictus Deus, Pereat Deus: Aliquando per modum dubitantis, vt ſi diceret, Si eſt Deus, ſi iuſtus eſt Deus, & ſimilia: Aliquando per modum irriſionis, vt qui dicebant: *Vah, qui deſtruis templum Dei, & in tribus diebus reædificas illud*: Vel cùm Deo quidem tribuitur, quòd ipſi reuera conuenit, ſed cum irriſione, & contemptu. Sic qui per corpus, & ſanguinem Dei, per caput Dei iurat, vel alia membra Chriſti nominat cum irriſione, & contemptu, blaſphemiam committit: Quia etſi membra illa Deo Incarnato conueniant, illa tamen tamquam vilia, & contemptu, ac vituperatione digna Deo tribuit, quod conuitium eſt Deo illatum, & diuinæ Excellentiæ imminutio attentata.

Blaſphemia quędam eſt imperfecta, qua mens interiùs loquitur, & conceptus ſuos contra Deum exprimit, non ex odio, vel deteſtatione Dei, ſed ex aliqua animi perturbatione: Alia perfecta, quæ cum deteſtatione quadam diuinæ Maieſtatis coniuncta eſt. Quæ ſi in corde maneat, eſt *cordis blaſphemia*, qualis eſt diuinæ iuſtitiæ deteſtatio à damnatis. Si verbis exprimatur, eſt *oris blaſphemia*. Vnde Chriſtus ait, Matth. 15. *De Corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ*.

Item, blaſphemia quædam expreſſa eſt, & formalis, alia implicita, & virtualis. Prima committitur, cum expreſsè, & apertè conceptiſque verbis Deo conuitium infertur, auferendo ei bonum, quod habet, vel affingendo malum, quod non habet. Altera fit, cùm non expreſſis verbis, ſed tamen tacitè, & ex affectu, vel modo loquendi innuit aliquid Deo conuenire, quod illius excellentia indignum eſt; vt ſi quis diceret, Velit nolit Deus, hoc faciam; tacitè ſignificaret Deum non eſſe omnipotentem.

Rurſus blaſphemia quædam eſt cum Hæreſi coniuncta, alia ſine Hæreſi. Qui aſſentitur intellectus his, quæ corde, vel ore dicit, hæreticus ſimul eſt, & blaſphemus, & in Cenſuras incurrit, in Hæreticos Iure latas. Si verò non ita credit, blaſphemiæ tantùm reus eſt.

6 Secundo pręcepto Decalogi minę adhibentur, vt homines ad periurium proni, propter iuramenti frequentiam, ab hoc crimine timore pœnarum deterreantur. *Nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra*. Quibus verbis, & peccati grauitas, & ſumma in nos Dei benignitas agnoſcitur; qui cùm hominum perditione nō delectetur, ne ipſius iram, & offenſionem ſubeamus, hiſce ſalutaribus minis nos deterret, nimirum vt illum beneuolum potiùs quàm iratum experiamur. Nullum autem certum ſupplicium à

Deo

Deo conſtitutum eſt, ſed tantùm vniuersè minatur, non impunè laturum quicumque nomen Dei fruſtra aſſumpſerit, quicumque peierauerit, aut nomen Dei ſanctum blaſphemauerit; ideſt, acerbis pœnis non ſolùm in futuro, ſed & in iſto ſæculo obnoxium fore. Quàm ſeuerè periuros interdum plectat hoc in ſeculo Deus, nonnulla ex Scripturis ſacris petita demonſtrant exempla. *Facta eſt famus in diebus Dauid tribus annis iugiter*, propter periurium, quia ſcilicet *Saul* voluerat *percutere* Gabaonitas *zelo, quaſi pro filijs Iſrael, & Iuda*, quibus olim iurauerant filij Iſrael ex ignorantia, quòd non occiderent eos; (*Ioſue* 9. & 2. *Regum* 21.) Iuſſit autem Dauid, vt Dei iram placaret, vtque Gabaonitis ſatisfieret, ſeptem filios *Saul* ipſis tradi in Monte crucifigendos coram Domino. *Sedecbiæ* Regis periurium, qui violato fœdere cum Nabuchodonoſor inito, & iuriſiurandi religione firmato, ad Regem Ægypti transfugerat, vltus eſt Deus, tradendo ipſum in manus Nabuchodonoſor, à quo Babylonem deportatus, ibique mortuus eſt, vt comminatus fuerat Dominus (Ezechielis 17.). *Numquid proſperabitur, vel conſequetur ſalutem, qui fecit hæc? Et qui diſſoluit pactum, numquid effugiet? Viuo ego, dicit Dominus Deus: Quoniam in loco Regis, qui conſtituit eum Regem, cuius fecit irritum iuramentum, & ſoluit pactum, quod habebat cum eo, in medio Babylonis morietur. Et non in exercitu grandi, neque in populo multo faciet contra eum Pharao prælium; In iactu aggeris, & in extructione vallorum, vt interficiat animas multas. Spreuerat enim iuramentum, vt ſolueret fœdus, & ecce dedit manum ſuam: & cùm omnia hæc fecerit, non effugiet. Propterea hæc dicit Dominus Deus; Viuo ego, quoniam iuramentum, quod ſpreuit, & fœdus, quod præuaricatus eſt, ponam in caput eius. Et expandam ſuper eum rete meum, & comprehendetur in ſagena mea: & adducam eum in Babylonem, & iudicabo eum ibi, in præuaricatione, qua deſpexit me.*

Quàm ſeueris porrò ſupplicijs Deus in blaſphemos animaduertat, conſtat ex Leuitici 24. vbi blaſphemum Dei iuſſu lapidatum legimus extra Caſtra, & hanc Populo Iſrael ſancitam Legem: *Homo, qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum ſuum: & qui blaſphemauerit nomen Domini, morte moriatur: Lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſiue ille ciuis, ſiue peregrinus fuerit.*

Idem probat exemplum *Benadab* Syriæ Regis, de quo Dominus ait per Prophetam Regi Iſrael Achab, (3 *Regum*, Cap. 20.) *Quia dixerant Syri: Deus Montium eſt Dominus, & non eſt Deus vallium; Dabo, omnem multitudinem hanc grandem in manu tua, & ſcietis, quia ego ſum Dominus.* Hinc Deo duce *Percuſſerunt filij Iſrael de Syris centum millia peditum in die vna. Fugerunt autem, qui remanſerant in Aphec, in ciuitatem: & cecidit murus ſuper viginti ſeptem millia hominum, qui remanſerunt.* Animaduertit autem Dominus in Achab, quòd blaſphemum Syriæ Regem viuum dimiſiſſet. *Hæc dicit Dominus: Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Idem quoque demonſtrat exemplum *Sennacherib* Regis Aſſyriorum, de quo dicitur 4. *Regum* cap. 19. *Cui exprobraſti, & quem blaſphemaſti? Contra quem exaltaſti vocem tuam, & eleuaſti in excelſum oculos tuos. Contra Sanctum Iſrael.* Idcircò eadem nocte *Venit Angelus Domini, & percuſſit in Caſtris Aſſyriorum octoginta quinque millia.* Ipſeque *Sennacherib* à filijs ſuis cæſus eſt, cùm in Templo *Neſroth* Deum ſuum adoraret. Tempore denique Noui Teſtamenti *Sanct. Paulus* blaſphemos *Tradidit Satanæ*; vt ipſe teſtatur 1. *ad Timotheum*. 1. 20.

ARTICVLVS II.

Quid ſit Iuramentum? Quotuplex? Et vtrum ſecundo præcepto Decalogi ſit prohibitum?

§. I.

Quid ſit Iuſiurandum?

I*Vramentum eſt aſſumptio, ſeu imploratio diuini teſtimonij ad aliquid confirmandum.* Siue, vt diffinit *Sanct. Antoninus* P. 2. Tit. 10. Cap. 5. *Iuramentum eſt affirmatio, vel negatio de aliquo, ſcilicet de facto, vel faciendo, ſacræ rei atteſtatione firmata.* Quacumq; ergo verborum formulâ Deus teſtis inuocetur, iuramentum eſt. Nam & Teſtis eſt mihi 2.Cor. 1. Deus, & Per Deum, idem ſunt. Eſt etiam illud iuſiurandum, quod per execrationem profertur, & execratorium appellatur, quale eſt illud Sanct. Pauli: *Ego teſtem Deum inuoco in animam meam.* Duplex enim eſt iurandi modus (inquit *Sanct. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 89. Articulo 1 in Reſponſione ad tertiam obiectionem) *Vnus quidem per ſimplicem Dei conteſtationem; ſicut cùm aliquis dicit, Eſt mihi Deus teſtis; vel, Coram Deo loquor; vel Per Deum; quod idem eſt. Alius modus iurandi eſt per execrationem: Dum ſcilicet aliquis ſe, vel aliquid ad ſe pertinens ad pœnam obligat, niſi ſit verum, quod dicitur.* Id paulò vberiùs explicat *S. Auguſtinus*, Sermone 180 aliàs 28. *De verbis Apoſtoli.* Cap. 6. *Non vos fallant* (inquit) *qui neſcio, quo modo volentes ipſas iurationes diſcernere, vel potiùs non intelligere, dicunt, Non eſſe iurationem, quando dicit homo, Scit Deus, Teſtis eſt Deus: Inuoco Deum ſuper animam meam verum me dicere. Inuocauit, inquit, Deum, teſtem fecit Deum, numquid iurauit? Qui hæc dicunt, nihil aliud volunt, niſi inuocato Deo teſte mentiri. Itane verò quiſquis os praui cordis, & peruerſi cordis, ſi dicat, Per Deum, iuras; ſi dicas, Teſtis eſt Deus, non iuras? Quid eſt enim per Deum; niſi, Teſtis eſt Deus? Aut quid eſt, Teſtis eſt Deus; niſi, Per Deum? Quid eſt autem iurare, niſi ius Deo reddere, quando per Deum iuras; ius ſaluti tuæ reddere, quando per ſalutem tuam iuras; ius filijs tuis reddere, quando per filios tuos iuras? Quod autem ius debemus ſaluti noſtræ, filijs noſtris, Deo noſtro, niſi charitatis, veritatis; & non falſitatis? Maximè autem per Deum cùm fit, ipſa eſt vera iuratio: Quia & cùm dicit quiſque, Per meam ſalutem, ſalutem ſuam Deo obligat: Quando dicit, Per filios meos, oppignerat Deo filios ſuos, vt hoc veniat in caput eorum, quod exit de ore ipſius, ſi verum verum, ſi falſum falſum.*

Eſt, & illud verè Iuſiurandum, cùm ad faciendam fidem per res creatas iuramus; vt per ſacra Dei Euangelia, per Crucem, per Sanctorum Reliquias, & Nomen, & cętera id genus: Neque enim hæc ipſa per ſe iuri iurando auctoritatem, aut robur aliquod tribuunt, ſed Deus ipſe hoc præſtat, cuius diuinæ Maieſtatis ſplendor illis in rebus elucescit; (inquit Concilij Tridentini Catechiſmus.) Ex quo ſequitur, vt per Euangelium iurantes per Deum ipſum iurent, cuius veritas Euangelio continetur, & declaratur: Similiter & per Sanctos, qui Templa Dei ſunt, quique Euangelicæ Veritati crediderunt, eamque omni obſeruantiâ coluerunt, & per gentes, & nationes latiſſimè diſſeminarunt. Id ex *Sanct. Thoma* ſumptum, Secunda Secundæ, Quæſtione 89. Articulo 6. Iurare verò per creaturas non prohibuit abſolutè Dominus, cùm ait Matth 5. *Nolite iurare omninò, neque per cælum, neque per terram, neque per Hieroſolymam, neque per caput tuum.* Sed ita per creaturas iurare vetuit, vt eis reuerentia diuina exhibeatur, vel vt pro Dijs habeantur, quo modo Iſraelitæ iurabant, per vitulos aureos, quos in Regno Samariæ extruxerat *Ieroboam*, & dicebant: *Viuit Deus tuus, Dan*, vt refertur *Amos* 8. Iuramentum etiam per creaturas prohibitum eſt, ita vt creaturæ ſecundùm ſe ſpectatæ vocentur in teſtimonium, & in eis ſiſtatur; non autem, ſi ſpectentur cum relatione ad Deum, & quatenus in eis diuina veritas promicat. *Iudæi* porrò per *Angelos, & vrbem Ieruſalem, & Templum, & elementa iurantes, creaturas reſque carnales venerabantur honore, & obſequio Dei*: (inquit *Sanct. Hieronymus* in Matth. Cap. 6.) Hinc *Per Genios Cæſarum* iurare nefas ducebant Chriſtiani, quia Genios Dæmones cenſebant, quos vt minores Deos Ethnici venerabantur. Vnde *Sanct. Polycarpus* iubenti Proconſuli, vt *Per Cæſaris Genium* iuraret, conſtanter reſpondit: *Chriſtianus ſum*: vt refert *Euſebius*, Lib. 4. *Hiſtor. Eccleſ.* Cap. 35. Sed *Per ſalutem Imperatorum* iurare non verebantur, ſi quando id neceſſitas poſtularet, vt *Tertullianus* refert. Hinc Epheſina Synodus Actione 6 Quartodecimanis ad Eccleſiam redeuntibus iuſiurandum indixit *Per Sanctam, & conſubſtantialem Trinitatem, & per F. Theodoſij, & F. Valentiniani Chriſtianiſſimorum Imperatorum pietatem, ac victoriam.* Et *Marcellinus* Comes in Collatione Carthaginenſi cum Donatiſtis, iurauit *Per admirabile Myſterium Trinitatis, per Dominicæ Incarnationis Sacramentum, per ſalutem Principum*, ſe iuſtè iudicaturum. Et *Sanct. Gregorius Magnus* Epiſcopis à Schiſmate redeuntibus iura-

Iuramentum præſcripſit *Per Deum omnipotentem, per Sancta Euangelia, & ſalutem Geniumque Illuſtrium Dominorum noſtrorum Rempublicam gubernantium.* (Libro 10. Epiſt. 31.) Genij nomine aliud longè intelligebant tunc temporis Chriſtiani, quàm primorum ſeculorum homines, cùm Pagana Superſtitio vigebat. Angelos ſcilicet Cuſtodes intelligebant Sanct. Gregorius, & Epiſcopi. *Clericum per creaturas iurantem, acerrimè obiurgandum; ſi perſtiterit in vitio excommunicandum*, decreuit Concilium Carthaginenſe 4. Canone 61. Non quod iuſiurandum per creaturas abſolutè illicitum cenſeret; ſed vt Clericos à quotidianis, temerarijſque Iuramentis reuocaret. Donatiſtas Epiſcopos reprehendit *Optatus Mileuitanus* Lib. 2 quòd per ipſos Schiſmatici illorum Diſcipuli iurarent, ob ſcandalum, & ob faſtum, & quod Ethnici iuſiurandum huiuſmodi ita interpretari poſſent, quaſi pro Dijs Epiſcopi illi à ſuis haberentur. *Per vos iurant* (inquit) *& perſonas veſtras iam pro Deo habere noſcuntur. Solet Deus ad probandam fidem, in iuratione ab hominibus nominari. Sed cùm per vos iuratur, iam apud veſtros de Deo, & Chriſto ſiletum eſt.*

§. II.

Quotuplex Iuſiurandum.

2 IVriſiurandi duo ſunt genera: primum quidem, quod *Aſſertorium* appellatur. Nimirum cum aliquid de re præſenti, aut præterita religiosè affirmamus, vt Apoſtolus ad *Galatas* Cap. 1. *Ecce coram Deo, quia non mentior.* Alterum verò *Promiſſorium* dicitur, (ad quod etiam comminationes referuntur.) futurum tempus ſpectans, cùm aliquid ita fore procerto pollicemur, & confirmamus. Cuiuſmodi eſt illud Dauidis, qui Betſabeæ coniugi iurans per Dominum Deum ſuum, promiſit Salomonem eius filium Regni hæredem fore. 3. *Regum* 1.

§. III.

Iuramentum debitis conditionibus munitum, licitum eſt: Tantùm abeſt, vt ſecundo Præcepto Decalogi aduerſetur.

3 ID multis argumentis probatur. Primò, Lex Domini, quæ immaculata eſt, & ſancta, iuramentum approbat Deuteron 6. *Dominum Deum tuum timebis, & illi ſoli ſeruies: Ac per nomen illius iurabis.* Quod non ita intelligendum eſt, quaſi Deus iurare iuſſerit, ſed in alterius alicuius Dei nomine iurare prohibuit, vt explicat *S. Auguſtinus* Quæſt. 2 *in Deuteronomiam.* Et à Dauide ſcriptum eſt, Pſal. 62 *Laudabuntur omnes, qui iurant in eo.* Et *Iſaiæ* 19. Necnon *Ieremiæ* 12 prædictum eſt, quòd Populus Chriſtianos inter reliqua pietatis officia, rebus ita exigentibus, per Nomen Dei iuraturus eſſet.

Præterea, Apoſtolus nonnumquam iureiurando vſos eſſe, conſtat ex Sacris Litteris, ad *Romanos* 1. 9. ad *Corinthios* 1. 23. ad *Philippenſes* 1. 8.

Tertiò, *Apocalypſis* 10. ſcriptum eſt: *Angelus leuauit manum ſuam ad cœlum, & iurauit per viuentem in ſæcula ſæculorum.*

Quartò, Deus ipſe Angelorum Dominus in veteri Teſtamento multis in locis promiſſiones ſuas iureiurandu confirmat, *Geneſ.* 22. 16. *Pſalm.* 109 Vbi Dauid Rex de Dei iureiurando ait: *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedech.* Et Apoſtolus ad Hebræos 6. *Abrahæ* (inquit) *promittens Deus, quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorem, iurauit per ſemetipſum, dicens: Niſi benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Homines enim per maiorem ſui iurant: & omnis controuerſiæ eorum finis, ad confirmationem eſt iuramentum. In quo abundantiùs volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum: Vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deum, fortiſſimum ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem.*

Quintò, SS. Patres id confirmant, quorum teſtimonia congerere non eſt opus. Sufficiat illud *Sanct. Auguſtini* Leu. 19. 12. Sermone 180. aliàs 28. *De Verbis Apoſtoli*, Cap. 4. *Si peccatum eſſet iuratio, nec in veteri Lege diceretur*, Non periurabis, reddes autem Domino iuſiurandum tuum. *Non enim peccatum præciperetur nobis. Sed aiunt tibi Deus tuus, Si iuraueris, non damnabo: Si verùm iuraueris, non damnabo. Sed numquid ſi non iuraueris, damnabo? Duo ſunt* (inquit) *quæ non damno vmquam, verum iurationem, & nullam iurationem: Damno autem falſam iurationem.* Et Cap. 5. *Vt noueritis, verum iurare non eſſe peccatum, inuenimus & Apoſtolum Paulum iuraſſe:* Quotidie morior per veſtram gloriam, fratres, quam habeo in Chriſto Ieſu Domino noſtro. *Per veſtram gloriam, iuratio eſt.* 1. Cor.

Sextò, à Concilijs, & Summis Pontificibus approbatum, & in quibuſdam negotijs indictum iuſiurandum eſt, Canone *Omne*, Cauſa 22. Quæſtion. 1. ex Concilio Toletano 8. & Cap. *Nimis*, Extra, *De iureiurando*, ex Concilio Lateranenſi ſub *Innocentio* 3. Et ex vſu totius Eccleſiæ Catholicæ idem confirmatur. Vnde in Concilio Conſtantienſi Seſſione 8. inter. *Ioannis Vuiclef* Articulos, quorum alij notoriè dicuntur hæretici, alij erronei, alij ſcandaloſi, & blaſphemi, alij piarum aurium offenſiui, alij temerarij, & ſeditioſi, quadrageſimus-tertius hic damnatur: *Iuramenta illicita ſunt, quæ fiunt ad roborandum humanos contractus, & commercia ciuilia.*

Denique idem confirmat ratio ex origine, & fine iuramenti petita. Iuſiurandum enim originem habet ex fide, quâ homines credunt Deum eſſe primam, & ſummam veritatem, quæ nec falli vnquam poſſit, nec fallere; cuius oculis nuda ſunt omnia, & aperta; qui renes, & corda ſcrutatur; qui rebus humanis vniuerſis admirabili prouidentiâ conſulit, Mundumque adminiſtrat. Hâc (inquam) fide homines imbuti, Deum veritatis teſtem inuocant, cui fidem non habere, impium, ac nefarium ſit. Finis verò iuramenti eſt probatio iuſtitiæ, & innocentiæ hominis, & finis controuerſiarum (vt Apoſtolus docet ad *Hebræos* 6.) Iuſiurandum ergo laudabile, eſt, ſiue eius originem, ſiue finem ſpectemus, modò debitis conditionibus muniatur, & veritatem, iudicium, & iuſtitiam comites habeat, vt ſuperiùs explicui.

4 Huic ſententiæ repugnare verba Saluatoris *Matthæi* 5. aliquis obijciet. Ait enim Chriſtus: *Audiſtis, quia dictum eſt Antiquis: Non periurabis. Reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, Non iurare omninò, neque per Cœlum, quia Thronus Dei eſt: Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum eius: Neque per Ieroſolymam, quia ciuitas eſt magni Regis: Neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt: Non, non. Quod autem his abundantius eſt, à Malo eſt.*

Verùm hanc obiectionem facilè diluemus. His enim verbis iuſiurandum generatim, vniuerſèque non damnat Dominus, ſed peruerſum Iudæorum iudicium redarguit, qui ſibi in animum induxerant, nihil in iuramento cauendum eſſe præter mendacium. Vnde in rebus leuiſſimis, & nullius momenti, & ipſi iurabant ſæpiſſimè, & ab alijs iuſiurãdum exigebant. Peſſimum hunc morem Saluator noſter reprehendit, docetq; omninò à iureiurando temperandum eſſe, niſi grauis neceſſitas nos iurare compellat. Cùm enim iuſiurandum propter humanam imbecillitatem ſit inſtitutum, *A malo* reuera prouenit, quia aut iurantis inconſtantiam, & leuitatẽ indicat; aut illius, cuius causâ iuramus, contumaciam, qui vt credat, aliter adduci non poteſt. Sed tamen iurandi neceſſitas excuſationem habet. Et quidem cum inquit Saluator, *Sit ſermo veſter, Eſt, eſt: Non, non;* Satis declarat hac loquendi formulâ, ſe iurandi conſuetudinem in colloquijs familiaribus, & vbi leuibus de rebus agitur, prohibere, ne nimia ad iurandum propenſio, prauaq; conſuetudo, ad periurium facilè pertrahat incautos. Chriſti verba ſic exponit Concilij Tridentini Catechiſmus. Quam expoſitionem hauſit ex *S. Baſilio* in illa verba Pſalmi 14. *Qui iurat proximo ſuo, & non decipit*, & ex *S. Auguſtino* pluribus in locis, ſed præſertim Libro *De Mendacio*, Cap. 15. vbi hæc habet; *Iurauit ipſe Apoſtolus in Epiſtolis ſuis. Et ſic oſtendit quomodo accipiendum eſſet, quod dictum eſt*, Dico vobis non iurare omninò: *Ne ſcilicet iurando ad facilitatem iurandi veniatur, ex facilitate ad conſuetudinem, atque ita ex conſuetudine in periurium decidatur. Et ideò non inuenitur iuraſſe, niſi ſcribens, vbi conſideratio cautior non habet linguam præcipitem. Et hoc vtique à malo, ſicut dictum eſt*, Quod autem amplius eſt, à malo eſt: *Non tamen* Mat. *ſuo, ſed eorum infirmitatis, quibus etiam ſic fidem facere conabatur. Non quod loquens iuraſſet, dum non*

ſeri-

ſcriberet, neſciò vtrum aliqua de illo Scriptura narrauerit. Et tamen Dominus ait, Omninò non iurare: *Non enim conceſſit, vt id liceret ſcribentibus. Sed quia præcepti violatorem Paulum, præſertim in Epiſtolis conſcriptis atque editis ad ſpiritalem vitam, ſalutémque populorum nefas eſt dicere: Intelligendum eſt illud quod poſitum eſt*, omninò, *ad hoc poſitum, vt quantum in te eſt, non affectes, non ames, non quaſi pro bono cum aliqua delectatione appetas iuſiurandum.* Et Libro 19. *Contra Fauſtum*. Cap. 23. *Quia* (inquit) *peierare graue peccatum eſt; non iurare autem, ſicut verum iurare, nullum peccatum eſt; ſed longiùs remotus eſt à falſum iurando, qui nec iurare conſueuit, quàm qui verum iurare procliuis eſt: Maluit nos Dominus & non iurantes non recedere à vero, quàm verum iurantes propinquare periurio. Itaque & Apoſtolus in ſermonibus quos habuiſſe narratur, nunquam iurauit, ne iurandi conſuetudine aliquando vel neſciens in periurium laberetur. In ſcriptis autem vbi eſt conſideratio maior atque propenſior, pluribus locis iuraſſe inuenitur, ne quiſquam putaret etiam verum iurando peccari, ſed potiùs intelligeret humanæ fragilitatis corda non iurando tutiùs à periurio conſeruari.*

Et in Commentario Epiſt. ad Galatas: *Non eſt contra præceptum iuratio, quæ à malo eſt, non iurantis, ſed incredulitatis eius, cui iurare cogitur.*

Alium præterea Scribarum, & Phariſæorum errorem redarguit Dominus, qui iuramenta per creaturas facta non obligare putabant, illorúmque violationem periurium non eſſe. Excipiebant tamen creaturas quaſdam auaritiæ ſuæ ſeruientes, nempè aurum Templi, & dona Deo oblata, quæ in Sacerdotum vſum ac emolumentum cedebant. Hunc errorem eis improperat Matthæi 23. *Væ vobis* (inquit) *duces cæci, qui dicitis: Quicumque iurauerit per Templum, nihil eſt: Qui autem iurauerit in auro Templi, debet. Stulti & cæci! Quid enim maius eſt aurum, an Templum quòd ſanctificat aurum? Et quicumque iurauerit in Altari, nihil eſt: Quicumque autem iurauerit in dono quòd eſt ſuper illud, debet. Cæci! Quid enim maius eſt, donum, an Altare quòd ſanctificat donum?* Oſtendit autem Dominus, tum hoc loco, tum *Matthæi* 5. Iuramenti per creaturas facti vinculo non minùs homines ſtringi, quam ſi expreſſo Dei nomine iuraſſent, quia in creaturis ſumma Dei veritas elucelcit, & ad Deum relationem habet quæuis creatura, maximè autem creaturæ nobiliores. *Qui iurat in Altari* (inquit) *iurat in eo, & in omnibus, quæ ſuper illud ſunt: Et quicumque iurauerit in Templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipſo: Et qui iurat in Cælo, iurat in Throno Dei, & in eo qui ſedet ſuper eum.* Hanc explicationem confirmat *S. Auguſtinus*, Libro 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 17. Omne igitur iuramentum non prohibet Dominus, *Sed ita intelligitur præcepiſſe ne iuretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat iuſiurandum, & aſſiduitate iurandi ad periurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis, ſed in neceſſarijs iurationem habendam, refrenet ſe, quantum poteſt, vt non eâ vtatur, niſi neceſſitate, cum videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis vtile eſt credere, niſi iuratione firmentur. Ad hoc itaque pertinet quòd ſic dicitur*, Sit autem ſermo veſter, Eſt, eſt; Non non. *Hoc bonum eſt, & appetendum.* Quod autem amplius eſt, à malo eſt: *Id eſt, ſi iurare cogeris, ſcias de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades: Quæ infirmitas vtique malum eſt, vnde nos quotidie liberari deprecamur, cum dicimus*, Libera nos à malo. *Itaque non dixit, Quod autem amplius eſt, malum eſt; tu enim non malum facis, qui benè vteris iuratione, quæ etſi non bona, tamen neceſſaria eſt, vt alteri perſuadeas quod vtiliter ſuades: Sed* A malo eſt, *illius cuius infirmitate iurare cogeris.*

Eamdem explicationem confirmat *Innocentius III.* Cap. *Etſi Chriſtus*, Extra, *De Iureiurando*. Idem eſt ſenſus verborum *S. Iacobi*, Epiſtolæ Catholicæ Cap. 5. ſcribentis: *Ante omnia autem, fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcumque iuramentum. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt; Non, non, vt non ſub iudicio decidatis.*

S. Ioannes Chryſoſtomus, vt prauam iurandi conſuetudinem apud Antiochenos regnantem radicitus euelleret, toto eloquentiæ ſacræ feruore in iuramenta declamans, de iureiurando ſæpè loquitur, vt de re mala, & diabolica, non quòd malum iuſiurandum eſſe exiſtimaret, veritate, iuſtitiâ, & iudicio munitum: Nam & illo præſente Antiochenos ſuper Euangelia iurare compulſos, vbi cauſæ neceſſitas exigeret, certum eſt ex Homilia ipſius 15. ad Populum Antiochenum. Sed iuramenti frequentationem, & (vt ita loquar) affectationem velut rei per ſe bonæ, expetendæ, laudabilis, malum eſſe docet; vel iurandi neceſſitatem ex peccato profectam, quia hominum infirmitas, & incredulitas, propter quam iuramento interdum vti neceſſe eſt, ex peccato originem habet. Ita enim Homilia 9. in Acta Apoſtolorum: *Vade* (inquit) *ingreſſum eſt iuramentum? Quando mala creuerunt, quando omnia ſimul ſurſum ac deorſum facta ſunt, quando ad idololatriam declinarunt: Tunc ſanè quando infideles apparuerunt, Deum vocabant teſtem, quaſi fideiuſſorem dantes dictis ſatisfacturum. Iuramentum enim eſt fideiuſſio, vbi mores fidem non habent: Vnde primum taxatur is, qui iurat, ſi ei fides non habeatur abſque fideiuſſore, & fideiuſſore maximo: Et quia tàm parum homines ſibi mutuò credunt, non hominem quærunt fideiuſſorem, ſed Deum. Secundò, idem crimen eſt eius, qui iuramentum recipit, ſi pro contractibus Deum ad fideiuſſionem trahat, & dicat non ſe crediturum, niſi illum accipiat.* Id improbat quòd pro leuibus rebus iuramentum exigatur, & periurij periculo proximus exponatur. *Rapis ad iuramentum? Quid expectas? Num quòd peieret? Sed hoc extremæ inſipientiæ. In tuum enim caput pœna conuertetur. Melius erat opes perire, quam illum perire. Quare cùm tuo damno hoc facis, & cùm contumelia Dei? Beſtiæ eſt talis anima, & viri impij. Sed expecto quòd non peieret. Igitur & abſque iuramento crede. Sed ſunt multi, aiunt, qui abſque iuramento audent fraudem facere; qui cùm iuramento non item faciunt. Decipis te ipſum Homo furari, qui didicerit, & hominem iniuſtiâ afficere, vellet etiam iuramentum calcare ſæpius. Si autem reuerentiam habet in iurando, multò magis iniuſtè faciendo.* Iuramenta temeraria, leuibúſque de cauſis, & nulla vrgente neceſſitate indicta, vel emiſſa reprehendit, vtpotè quæ periurijs occaſionem præbeant. Homilia 19. *Audiſti Chriſti ſententiam dicentem, quod non peierare tantùm verum & iurare quomodocumque diabolicum eſt, & tota Maligni machinatio? Audiſti quòd vbique iuramenta ſequuntur periuria? Hæc omnia congregans, inſcribe cordi tuo.* Et Homilia 60. *Eſt iurandi peccatum, non ſolùm cum de rebus friuolis, ſed etiam cùm de maioribus celebratur. Nos autem & cùm vilia comparamus, & cùm de vno nummo contendimus, & cum aduerſus ſeruulum commouemur, Deum vbique teſtem inuocamus. Et hominis quidem ingenui, & aliqua exigua dignitate muniti, in publico ad huiuſmodi res non audemus teſtimoniam poſtulare, ne & iniuriarum contra nos vindicta procedat. Deum autem Cælorum Regem, Angelorum Dominum, & cùm contrahis, & cùm loqueris, & cùm quibuslibet ſermonibus delectaris, aduocas teſtem?*

Idem Homilia 15. *Gemo, & lacrymis proſequor, & horreſco, cum video quemquam propè Menſam hanc venientem, & Euangelijs iurantem attactis. De pecunijs dubitas, & animam occidis? Quid tantùm lucraris, quantum animam tuam, & proximum lædis? Si enim credis quòd verax ſit homo, ne iuramenti neceſſitatem adducas. Si verò noſti quòd mentitur, ne peierare cogas.* Iurandi neceſſitatem prætexi non patitur, cum iuſiurandum exigitur ab ijs, qui exigendi auctoritatem non habent, & leuibus de cauſis: Sed ſuperflua & temeraria iuramenta maximè inſectatur Homilia 16. *Nec mihi dicas, Quid autem ſiquis iurandi neceſſitatem imponat, quid autem ſi non credat? Maximè verò vbi Lex violanda, neceſſitatis meminiſſe non oportet. Vna eſt enim ineuitabilis neceſſitas, Deum non offendere. Verumtamen interim illud præſta, ſuperflua recide iuramenta, temerè & ſine neceſſitate domi cùm amicis, cum ſeruis prolata. Si hæc ſuſtuleris, in illis mei nihil amplius indigebis: Ipſum os iurandi frequentiam timere, & fugere meditatum, neque ſi quis millies coëgeris, in illam ampliùs cadere conſuetudinem admittet:* Et infrà: *Sed ſicut venenum quodpiam nunquam guſtare quis eligeret, neque inſtante neceſſitate: Sic neque iuramenta admittere.* Fictitiam & ſimulatam neceſſitatem intelligit, qualem prætexit hominum vulgus in quotidiano commercio, pro rebus leuiſſimis, nullâ ratione aut conſilio, ſed prauâ conſuetudine iurantium.

Ex facto *S. Baſilidis* Martyris, nemo inferat iuramentum per ſe malum eſſe, Chriſtianiſque prohibitum: *Qui cùm à contubernalibus ſuis ſacramento adigeretur, nefas ſibi affirmauit omninò iurare: Quippè Chri-*

ſtantias iuſiurandi examinari voluit accuratè, vt videretur an conueniens eſſet remittere illius obligationem, ſeu vinculum ſoluere. Hæc ſunt eius verba, Epiſtolæ ad Amphilochium Canone 10. *Qui iurant ſe Ordinationem non admittere, eiurantes ne cogantur peierare. Etſi enim videatur eſſe aliquis Canon, qui eis concedit: experientiâ tamen cognouimus, eos qui peierarunt, non rectâ viâ ingredi. Conſideranda autem ſunt, & forma, & verba iuriſiurandi, & actio, & res pro qua iurarunt, & quæ ſubtiliter in verbis facta ſunt additamenta. Nam ſi nulla ſit penitus excuſatio, ij ſunt omninò dimittendi.* Sic *Theodoſium* Imperatorem non teneri iuramento, quo reſtaurationem Synagogæ Iudæorum ab Epiſcopo Caſtri Callinici faciendam; & Monachos, qui Fanum Valentinianorum Hæreticorum ab ijs contumeliâ prouocati incenderant, ſupplicio afficiendos iurauerat, *S. Ambroſius* declarauit Epiſtola 40. ad ipſum *Theodoſium* datâ. *Integra* (inquit) *adhuc tibi ſunt omnia. In hoc me ego Deo noſtro pro te obligo, nec verearis ſacramentum. Numquid Deo diſplicere poterit, quod pro eius emendatur honorificentia? Nihil mutaueris certè in illa Epiſtola, ſiue miſſa, ſiue nondum miſſa eſt: Dictari iube aliam, quæ plena fidei, plena pietatis ſit. Tibi integrum eſt emendare, mihi non eſt integrum diſſimulare.* Sic Toletana Synodus 8. iuramentum olim editum de transfugis ac deſertoribus nuſquam in gratiam recipiendis moderata eſt, quod miſericordiæ obicem poſuiſſe videretur. *Verum* (inquit Canone ſecundo) *ne iuramenta, quæ data ſunt, videantur in nos ita penitus miſerationum concluſiſſe præcordia, vt nullum de pietatis affectu animæ viſcera concipiant indulgentiam paritura: Sic ſtabilitis contractibus iuramenti, ſinum miſericordiæ aperimus, atque ita cunctis Deo placita deuotione cenſemus, vt nos nec iuramenti teneat cautio reos, nec inhumanitas faciat execrandos ∴ Huius ſanè promiſſionis incautæ crudam cruentámque temperare ſententiam illâ quam maximè compellimur cauſâ, quod hæc duo mala licèt ſint omninò cautiſſimè præcauenda: Tamen ſi periculi neceſſitas ex his vnum temerare compulerit, id debemus reſoluere, quod minori nexu noſcitur obligare ∴ Reſtat ergo, vt eo noſtra pergat ſententia, quo miſericordiæ paruerit via, quæ ita Domino probatur accepta, vt plus eam cupiat quàm ſacrificia veneranda, dicente ipſo:* Miſericordiam volo, & non ſacrificium. *Ac indulgentiæ conceſſa licentiâ, miſerationis ipſius opus in glorioſi Principis poteſtate redigimus; vt quia Deus illi miſerendi aditum patefecit, remedia pietatis ipſe quoque non deneget: Quæ ita principali diſcretione moderata perſiſtat, vt & illis ſit aliquatenus miſericordia contributa; & nuſquam gens, aut patria per eoſdem, aut periculum quodcumque perferat, aut iacturam, hæc miſerationis obtentu temperaſſe ſufficiat.* Sic *Vrbanus III.* Cap. *Cum quidam*, Extra, *De Iureiurando*, Piſano Archiepiſcopo reſpondet: *Illi verò qui iurant non loqui patri, vel matri, ſorori vel fratri, aut illis humanitatis ſubſidium non exhibere: Abſoluendi ſunt ab illius obſeruantia iuramenti, cum illicitum ſit, & contrarium rationi: Iniunctâ tamen eis de hoc quòd malè iurauerant Pœnitentia competenti.* Idem Pontifex iuſiurandum Monachi, qui iracundia ſuccenſus, iurauerat ſe in Monaſterio, cui Profeſſionis voto erat adſtrictus, cum altero Monacho non manſurum, temerarium eſſe reſpondit, quia fidem Profeſſionis illius frangebat, & ſtabilitatis propoſitum euacuabat. Cap. *Sicut ex litteris*, eodem Titulo.

R E G V L A IX.

Iuramentum graui metu extortum obligat; periurijque lethalis reus eſt illius violator, niſi vinculo illius à Romano Pontifice, aut Epiſcopo ſolutus fuerit.

Nititur hæc Regula Summorum Pontificum Reſponſis, ſcilicet *Alexandri III.* Cap. *Debitores*, Extra, *De Iureiurando*, vbi eos, qui ſe ad ſoluendas vſuras ſimplici promiſſione obſtrinxerunt, ad cogendum ſolui non debere decreuit. *Si verò de ipſarum ſolutione iurauerint, cogendi ſunt Domino reddere iuramentum. Et cùm vſuræ ſolutæ fuerint, creditores ad eas reſtituendas ſunt Eccleſiaſticâ ſeueritate, ſi neceſſe fuerit, compellendi.*

Et Cap. *Si verò*, ibidem: *Si verò aliquis quemquam grauiſſimo metu, ſub Religione iuramenti ſuum ius refutare coëgerit, ipſumque ſibi retinuerit: Quia Nos conſulere voluiſti, duximus tibi reſpondendum, quod non eſt tutum quemlibet contra iuramentum ſuum venire, niſi tale ſit quòd ſeruatum vergat in interitum ſalutis æternæ; Nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra iuramentum proprium, ac auctores periurij videamur.*

Item *Cœleſtinus III.* qui interrogatus de illis, qui iuſiurandum *inuiti pro vita, & rebus ſeruandis*, emiſerunt, reſpondet, ſe nihil aliud arbitrari, quam quòd Anteceſſores ſui Romani Pontifices arbitrati fuiſſe noſcuntur, *Qui tales à iuramenti nexibus abſoluerunt*. Vinculo itaque iuramenti, per vim licet ac metum extorti, obſtricti erant, antequam Pontificiâ Auctoritate ſoluerentur. Addit Pontifex: *Cęterùm vt agatur conſultius, & auferatur materia deierandi, non eis ita expreſsè dicatur, vt iuramenta non ſeruent: Sed ſi non ea attenderint, non ob hoc ſunt tamquàm pro mortali crimine puniendi.* Itaque periuri ſunt, qui à iuramento per vim ac metum extorto non abſoluti, illud non ſeruant. Quamuis autem lethalis criminis labem incurrant huiuſmodi iuramenti violatione: In foro tamen exteriori non ſunt puniendi, vt periuri. Ita enim ſtatuit Eccleſia, tum in deteſtationem facinoris illius, qui iniuriam intulit, tum ex illius commiſeratione, qui paſſus iniuriam eſt.

Clemens III. Cap. *Ad aures*, Extra, *De ijs quæ vi metúſue causâ fiunt*, cuius hæc ſunt verba: *Tuæ Diſcretioni præſentibus innoteſcat, quod renunciatio facta ad terrorem Laicorum, (niſi fortè iuramento, vel fide interpoſitâ ſit confirmata,) non impedit quominus is, qui renunciauit Eccleſiæ, ad cuius regimen priùs erat electus, præficiatur eidem.* Ex hac exceptione, *Niſi fortè iuramento*, Gloſſa colligit: *Ergo ſi iuramentum interueniſſet, vel fides interpoſita fuiſſet, quod vlterius non repeteret; non poteſt eam repetere, iuramento vel fide obſtante, quod poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ.*

Sed & *Innocentius III.* de quodam Clerico interrogatus, qui cùm Eccleſiam Canonicè adeptus fuiſſet, & aliquam diu pacificè poſſediſſet, *grauiſſimo tandem Regis metu, quod eam reſignaret, iurare coactus*, eam in eorum, ad quos pertinebat, manibus reſignauit: Reſpondit hunc in modum: *Quia verò quæ vi, metúſue causâ fiunt, carere debent robore firmitatis: Mandamus, quatenus ſi eumdem ad Reſignationem conſtiterit vobis per talem metum fuiſſe coactum, qui potuerit, & debuerit cadere in virum conſtantem; non obſtante iuramento prædicto, quo non ad non repetendum, ſed ad reſignandum ſolummodo tenebatur, præfatam Eccleſiam ei reſtitui faciatis.* (Cap *Ad audientiam*, Extra, *De ijs quæ vi metúſue causâ fiunt*.)

Sed nihil luculentius ad huius Regulæ confirmationē afferri poteſt ijs, quæ *S. Auguſtinus* de rebus Hippone circa *Pinianum* geſtis ad *Alypium* ſcripſit Epiſtola 125. aliàs 224. Cùm *Hipponem* ad inuiſendum *Auguſtinum* veniſſet *Pinianus*, ibique rei ſacræ intereſſet, ſubito populi tumultu ad Sacerdotium poſtulatus fuit, nec euadere permiſſus, donec iuraſſet non ſe Hippone diſceſſurum; & ſi quando conſenſum præberet, vt in Clerum cooptaretur, nonniſi in ipſa Hipponenſi Eccleſia Ordinationem ſuſcepturum. Conqueſti ſunt *Albina*, filijque ipſius, Hipponenſes pecuniæ cupiditate virum prædiuitem vindicare ſibi ſategiſſe, nulliámque vim eſſe iuramenti, quod vi metúque fuiſſet extortum. His querelis reſpondens *S. Auguſtinus*, docet quâ religione ſit exoluendum iuramentum, etiamſi vi, & metu extortum fuiſſet. *Si* (inquit) *certa mors intentaretur, vt aliquid illicitum, ac nefariam ſeruus Dei ſe iuraret eſſe facturum, mori malle quàm iurare debuerat, ne iurationem ſcelere impleret. Nunc verò cum tantummodo populi perſeuerantiſſimus clamor, ad nullum nefas hominem cogeret, ſed ad id, quod ſi fieret, licitè fieret; cumque metueretur quidem ne aliqui perditi, qui multitudini etiam bonorum plerumque miſcentur, occaſione ſeditionis, & quaſi iuſtæ indignationis inuentâ, in aliquam vim ſceleratam rapinarum cupiditate prorumperent, ſed tamen illud, quòd metuebatur, eſſet incertum; quis cenſeat propter incerta non dico damna, & quaslibet iniurias corporales, ſed propter ipſam mortem cauendam, certum periurium debere committi? Neſcio quis ille Regulus nihil in Scripturis Sanctis de impietate falſæ iurationis audierat, nihil de Zachariæ falce didicerat, & nimirum Carthaginenſibus non per ſacramenta Chriſti, ſed per Dæmonum inquinamenta iurauerat ∴ & tamen certiſſimos cruciatus, & horrendi exempli mortem, non vt iuraret neceſſitate pertimuit, ſed libera voluntate quin iurauerat, ne peieraret, excepit.*

Zachariæ 5. ſecundùm verſionem 70. Interpretum, Ego video falcem vo-

lantem, &c. Omnis ſors ex hoc vſque ad mortem ponetur, & omnis periurus ex hoc eiicia bitur. *Et Romana tunc illa cenſura voluit habere, non in numero Sanctorum, ſed in numero Senatorum, nec in cæleſti gloria, ſed in terreſtri Curia, non ſolùm eos, qui metu mortis crudeliúmque pœnarum apertiſſimè peierare, quam ad immanes hoſtes remeare maluerunt; ſed etiam illum qui reatu periurij ſe putauerat abſolutum, quia poſt iurationem ficta neſcio qua neceſſitate redierat. Ita non attenderunt, qui eum Senatu pepulerunt, quid ipſe iurando cogitaſſet, ſed quid ab illo quibus iurauerat expectaretur. Nec legerant*

Psal 14. „ *quòd nos vſquequaque cantamus*, Qui iurat proximo „ ſuo, & non decipit. *Solemus hæc, quamuis in hominibus à Christi gratia, & nomine alienis, cum ingenti admiratione laudare; & adhuc in Libris Diuinis inquirendum putamus, vtrum aliquando licitè peieremus, vbi nobis, ne iurandi facilitate in periurium prolabamur, etiam præceptum eſt ne iuremus.* Legatur & Epiſtola eiuſdem 126. aliàs 225. ad *Albinam* data.

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda ſecundæ, Quæſt. 89. Articulo 7. in Reſponſione ad tertiam Obiectionem: *In Iuramento* (inquit) *quod quis coactus facit, duplex eſt obligatio. Vna quidem qua obligatur homini cui aliquid promittit: & talis obligatio tollitur per coactionem; quia ille, qui vim intulit, hoc meretur, vt ei promiſſum non ſeruetur. Alia autem eſt obligatio, qua quis Deo obligatur, vt impleat quòd per nomen eius promiſit: Et talis obligatio non tollitur in foro conſcientiæ, quia magis debet damnum temporale ſuſtinere, quàm iuramentum violare. Poteſt tamen repetere in iudicio quod ſoluit, vel Prælato denunciare, non obſtante quòd contrarium iurauit: Quia tale iuramentum vergeret in deteriorem exitum, eſſet enim contra iuſtitiam publicam. Romani autem Pontifices ab huiuſmodi iuramentis homines abſoluerunt, non quaſi decernentes huiuſmodi iuramenta non eſſe obligatoria, ſed quaſi huiuſmodi obligationes ex iuſta cauſa relaxantes.* Idem docet *S. Raymundus*, in Summa, Tit. *De Iuramento, & Periurio*.

R E G V L A X.

Iuramentum extortum dolo, vel errore, quæ cauſa eſt promiſſionis, vel contractûs, irritum eſt: Si verò dolus non ſit cauſa promiſſionis, vel contractus, firmum eſt iuramenti vinculum.

NVllum enim eſt iuramenti vinculum vbi nullus eſt conſenſus: At vbi dolus cauſa eſt promiſſionis vel contractûs, nullus eſt conſenſus: Ceſſante ſcilicet dolo ſe non obligaſſet qui iurauit. Sic mulier quæ dolo fratrum circumuenta renunciauit hæreditati paternæ, dotem longè excedenti, ceſſionémque confirmauit iuramento, illius iuramenti vinculo non ligatur, quia ceſſante dolo non ceſſiſſet, nec iuraſſet. Ita cenſet *S. Antoninus* P. 2. Tit. 10 Cap. 6. Idque confirmat ex *Innocentio III.* Cap. *Cùm contingat*, Extra, *De Iureiurando*, vbi reſpondet, Mulieres non audiendas in iudicio contra alienationem rei dotalis, cui ſponte conſenſerant, & ne vlteriùs contrauenirent proprio ſacramento firmauerant. *Nos* (inquit) *Fraternitati tuæ taliter reſpondemus, quod etſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius ſecundùm legitimas Sanctiones: Ne tali tamen prætextu viam contingat periurijs aperiri, mulieres ipſæ ſeruare debent huiuſmodi iuramenta, ſine vi & dolo ſponte præſtita, cum in alterius præiudicium non redundent, nec obſeruata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.* Ex quo rectè colligitur à contrario; ſi huiuſmodi iuramenta vi, & dolo ita extorta fuerint, vt præſtita non fuiſſent vi, & dolo ceſſantibus, mulieres illorum vinculo non ligari; ſicut nec illorum quæ in alterius damnum redundant, aut obſeruata vergunt in diſpendium ſalutis æternæ. Id confirmatur ex Cap *Licet*, eodem Titulo, in Sexto. *In tamen caſibus tutius erit ſi petatur abſolutio, vt ſentiunt multi Doctores;* inquit *S. Antoninus*) Iuri iurando ſcilicet etiam dolo extorto reuerentiam religioſas mentes habere decet, vt probat exemplum Ioſuë & Principum Iſraël, qui Gabaunitarum, de terra longinqua ſe venire ſimulantium, dolo circumuenti, pacem ipſis & incolumitatem iurarunt. Compertóque paulò poſt dolo, qui cauſa fuerat conceſſæ pacis, & fœderis iuramento firmati, cùm in ciuitates eorum veniſſent, *Non percuſſerunt eos, eo quod iuraſſent eis Principes multitudinis in nomine*

Ioſue 9. *Domini Dei Iſraël*. Hanc ob cauſam vulgus contra Principes Iſraël murmurauit, & oblocutum eſt. *Qui reſponderunt eis: Iurauimus illis in nomine Domini Dei Iſraël, & idcircò non poſſumus eos contingere. Sed hoc faciemus eis: Reſeruentur quidem, vt viuant, ne contra nos ira Domini concitetur ſi peierauerimus: Sed ſic viuant, vt in vſus vniuerſæ multitudinis ligna cædant, aquáſque comportent.*

R E G V L A XI.

Lethalis periurij reus eſt, quicumque doloſè iurat, iuſiurandi verba proferens abſque animo iurandi, aut fidem ſuam obligandi. Qui Reſtrictiones mentales, & æquiuocationes iurando adhibent, lethale periurium committunt.

PErIurium enim eſt mendacium iuramento firmatum: Illos verò mentiri compertum eſt, qui iuramenti verba proferunt, & iurare vel obligare ſe nolunt; aut qui Reſtrictiones mentales & æquiuocationes iurando adhibent, ſiquidem verbis ſignificant quod in mente non habent, contra finem propter quem inſtitutæ ſunt voces, vt videlicet ſint ſigna conceptuum: Vel aliud volunt quàm verba ſignificent ſecundùm, & ſecundùm communem loquendi morem, & perſonarum ac negotiorum circumſtantias: atque ita verbis ad ſocietatem fouendam inſtitutis abutuntur. Quod Dei verbo prohiberi quis dubitet, dicente Propheta? Pſalmo 14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? .·. Qui loquitur veritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in linguâ ſuâ .·. Qui iurat proximo ſuo, & non decipit.* Et Pſalmo 23. *Quis aſcendet in montem Domini, aut quis ſtabit in loco ſancto eius? Innocens manibus, & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo proximo ſuo.* In montem igitur Domini non aſcendent, nec ſtabunt in loco ſancto eius, id eſt, ab æterna beatitudine repellentur, qui doloſis iuramentis proximum ſuum decipiunt. Ille porrò *In dolo iurat, qui aliter facturus eſt quàm promittit, cum periurium ſit nequiter decipere credentem:* Vt habetur Canone *In dolo*, Cauſa 22. Quæſt. 2.

Præterea; *Qui ſophiſticè loquitur, odibilis eſt*, (inquit Siracides *Eccleſiaſtici* 38.) Multò magis qui ſophiſticam locutionem, & ad decipiendum compoſitam iureiurando confirmat. *Iuſta & digna præſcriptio eſt in omni quæſtione, ad propoſitum interrogationis pertinere debere ſenſum reſponſionis. Cæterùm aliud conſulenti aliud reſpondere, dementis eſt;* ait *Tertullianus* Lib. 4. *Contra Marcionem*, Cap. 38.

Eamdem Regulam confirmat *S. Auguſtinus*, Epiſtola 125. aliàs 224. ad *Alypium* data, *Illud ſanè* (inquit) *rectiſſimè dici non ambigo, non ſecundùm verba iurantis, ſed ſecundùm expectationem illius cui iuratur, quâ nouit ille, qui iurat, fidem iurationis impleri. Nam verba difficillimè comprehendunt, maximè breuiter, ſententiam cuius à iurante fides exigitur. Vnde periuri ſunt, qui ſeruatis verbis, expectationem eorum quibus iuratum eſt deceperunt: & periuri non ſunt, qui etiam verbis non ſeruatis, illud quod ab eis cùm iurarent expectatum eſt, impleuerunt. Proinde quia Hipponenſes Sanctum Pinianum non ſicut damnatũ ſed ſicut cariſſimum inhabitatorem ſuæ ciuitatis habere voluerunt, etſi verbis eius non ſatis comprehendi potuit, vſque adeò tamen in promptu eſt quid ab illo expectauerint, vt quod nunc poſt iurationem abſens eſt, neminem moueat eorum, qui audire potuerunt, certa eum causâ profecturum eſſe cum voluntate redeundi. Ac per hoc periurus nec erit, nec ab eis putabitur, niſi eorum expectationem deceperit. Non autem decipiet, niſi aut voluntatem mutauerit apud eos habitandi, aut aliquando diſceſſeris ſine diſpoſitione redeundi. Quod abſit ab eius moribus, & fide, quam Chriſto, & Eccleſiæ debitam ſeruat. Nam vt omittam, quod mecum noſti, quam ſit tremendum de periurio diuinum iudicium: Illud certè ſcio, nullis nos deinceps ſuccenſere debere, qui nobis iurantibus non crediderit, ſi talis viri periurium non modò æquo animo ferendum, verum etiam defendendum putabimus. Quod & à nobis, & ab illo auertat illius miſericordia, qui eruit à tentatione ſperantes in ſe. Sicut ergo in Commonitorio reſcripſiſti, impleat promiſſum, quo ita ſe promiſit ab Hippone non receſſurum, quemadmodum ego, vel ipſi Hipponenſes non recedimus, quibus tamen & abeundi, & redeundi facultas eſt libera: Niſi quòd hos, qui iuratione non detinentur, etiam omninò & migrandi, & non redeundi ſine periurij reatu poteſtas eſt.*

Et Epi-

Et Epiſtola 126. aliàs 225. *Expectationem eorum, quibus iuratur, quiſquis deceperis, non poteſt eſſe non periurus.*

Idem Libro *Contra Mendacium*, Cap. 18. artem diabolicam excuſandi periuria adhibito reſtrictionum mentalium vſu grauiſſimis verbis inſectatur. *Et ſunt in eis docti* (inquit) *qui etiam regulas figant, finéſque conſtituant, quando debeat, quando non debeat peierari. O vbi eſtis fontes lachrymarum? Et quid faciemus? Quo ibimus? Vbi nos occultabimus ab ira veritatis, ſi non ſolùm negligimus cauere mendacia, ſed audemus inſuper docere periuria?*

Idem confirmat *S. Proſper*, cuius præclaros Verſus *Hincmarus* Archiepiſcopus Remenſis refert Libro *De Diuortio Lotharij, & Tetbergæ*.

At ſi iurandi te cauſa perurget & arctat,
Id puris verbis, id gere mente pia.
Nec verbi arte putes te fallere poſſe Tonantem,
Cui nihil abſtruſum eſt, cui tua corda patent.
Qui non vt iuras, ſed, vt is iuraſſe putauit
Cui iuras audit, ſicque es vtrique reus
Nempè Deo, in vanum cuius vis ſumere Nomen,
Seu ſocio, quem tu fallere fraude paras.

Idem docet *S. Iſidorus Hiſpalenſis*, Lib. 2. *Sententiarum*, Cap. 31. *Quacumque* (inquit) *arte verborum quiſque iuret, Deus tamen qui conſcientiæ teſtis eſt, ita hoc accipit, ſicut ille, cui iuratur, intelligit. Dupliciter autem reus fit, qui & Dei nomen in vanum aſſumit, & proximum dolo capit.* Refertur Canone *Quacumque arte*, Cauſa 22. Quæſt. 5.

Idem argumentum tractat *Hincmarus* in Opuſculo, *De vitijs cauendis, & virtutibus exercendis*, ad *Carolum Caluum* Regem Chriſtianiſſimum, Cap. 5. *Sunt nonnulli* (inquit) *qui arte per dolum iurantes, vt decipiant eum erga quem iurant, non ſe putant reos eſſe perin-*
Psal. 14. „ *rij, contradicente Dei Spiritu per Prophetam*, Quis
„ aſcendet in montem Domini, & ſtabit in loco ſancto
„ eius? Qui non iurauit in dolo proximo ſuo. *Per dolum itaque iurat, quiſquis aliter facturus eſt quàm promittit, credens periurium non eſſe decepiſſe ſecundum credentis errorem. Iurare enim dictum eſt, quaſi iure orare, id eſt, iuſtè loqui. Tunc enim quiſpiam iuſtè loquitur, quando ea quæ promittit implentur. Multi enim ſunt qui doloſè iurant, vt decipiant proximum: Quod abominatur Pater luminum*
Act. 5. „ *Dominus, dicente Petro*, Non es mentitus hominibus,
„ ſed Deo. *Qua in re hoc quoque oportet intendi, quod mendaces fabricatores mendacij dicuntur. Sicut enim ædificium lapidibus, ita mendacium ſermonibus fabricatur. Vbi enim non doloſa locutio, ſed ſenſus eſt veritatis, quaſi*
Psal. 5. *munita moles non ex fabrica ſed ex natura conſurgit. Vnde*
„ *ſcriptum eſt*, Qui loquitur veritatem in corde ſuo, &
„ non egit dolum in lingua ſua.

Et paulò poſt obſeruat, Prophetam coniunxiſſe virum doloſum cùm homicida, Pſ. 5. *Virum ſanguinum, & doloſum abominabitur Dominus.* Pertimeſcere igitur debent iurantes (inquit) *imò periurantes doloſi in nomine Chriſti & Sanctorum eius, quia abominabuntur à Domino, vt viri ſanguinum, id eſt, qui humano cruore polluuntur: quoniam ſicut illi occidunt, ita & iſti decipiunt viuentes.*

Concilium Troſleianum anno Chriſti nongenteſimo nono, Canone 11. mentalium reſtrictionum vſum in iuramentis damnat. *Quid verò* (inquit) *de his dicendum eſt, qui, vt alios fallant, mentiuntur, vel quacumque verborum arte ſe potiùs quàm alium decipiendo peierant. Dominus namque qui teſtis eſt conſcientiæ, ita hoc accipit, ſicut ille cui iuratur intelligit ∴. Hi miſeri heu! quantis rei tenentur criminibus, præuaricatores totius Sacræ Legis veteris, & nouæ proditi, quia loquuntur mendacium, quia aſſumunt nomen Dei ſui in vanum, quia proximum dolo capiunt, inſuper & periurant. Tales niſi condignam egerint Pœnitentiam, adhuc in viuis corporibus mortuas geſtare videantur miſeras animas.*

Suffragatur eidem Moralis Chriſtianæ dogmatis *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſtione 89. in Reſponſione ad quartam obiectionem: *Quando* (inquit) *non eſt eadem iurantis intentio, & eius cui iurat, ſi hoc proueniat ex dolo iurantis, debet iuramentum ſeruari ſecundùm ſanum intellectum eius cui iuramentum præſtatur. Si autem iurans dolum non adhibeat, obligatur ſecundùm intentionem iurantis.* Vnde *S. Gregorius* Libro 26. *Moralium*, Cap. 7. ait: *Humanæ aures verba noſtra talia iudicant, qualia foris ſonant: Diuina verò iudicia talia ea audiunt, qualia ex intimis proferuntur. Apud homines cor ex verbis, apud Deum verò verba penſantur ex corde.*

Quamobrem *Innocentius XI* Pontifex Maximus has Propoſitiones meritò damnauit die ſecunda Martij 1679.

Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magiſtratum, vel Officium publicum promotus eſt, poterit cùm reſtrictione mentali præſtare iuramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis: Quia non tenetur fateri crimen occultum.

Si quis vel ſolus, vel coram alijs, ſiue interrogatus, ſiue propria ſponte, ſiue recreationis cauſâ, ſiue quocumque alio fine iuret, ſe non feciſſe aliquid quòd reuera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud quòd non fecit, vel aliam viam ab ea in qua fecit, vel quoduis aliud additum verum, reuera non mentitur, nec eſt periurus.

Cum cauſa licitum eſt iurare ſine animo iurandi, ſiue res ſit leuis, ſiue grauis.

R E G V L A XII.

Hoſtes etiam publicos doloſo iuramento, & mentali reſtrictione, vel æquiuocatione fucato, fallere non licet. Qui id fecerit vel tentauerit, lethalis periurij reus eſt.

HAnc Regulam iiſdem fundamentis innixam, quibus præcedens; confirmat *Ferrandus* Carthaginenſis Eccleſiæ Diaconus in Parænetico ad *Regium* Comitem. *In hoc* (inquit) *maximè agnoſceris humana diuina præponere, quando nulli falluciter iuras, nec ſubdolo ſacramento decipis aliquem. Licet hoſtis ſit antiquus, licet immania Reipublicæ vulnera infixerit viſceribus, non videtur falſa iuratione fallendus; etiamſi vita eius impediat, mors proficiat paci; ne ſic quidem, Dux optime, compellaris falſum iurare. Sic vni homini, ſic populo, ſic plurimis gentibus, cum quibus bella gerenda ſuſceperis, aut ſine iuramento perſeuerans, aſſume certamen; aut nullatenus audeas violati ſacramenti facinore perpetrato, Rempublicam liberare, vel adiuuare. Quid enim prodeſt ei vincere, quem Diabolus vicit, vt victoriæ ſpe falſum iuraret? ∴ Nemo autem putet, hoſtem cui iurat, non debere proximum deputari: propter hoc enim iuratur, vt proximus reputetur. Ex quo igitur vult amicus effici, legémque pacis amplectitur, iam proximus eſt: & iam qui ei fideliter iurat, proximo ſuo iurat, & non decipit. Peſſimum nefas falſa iuratio, & ſi paulò altius conſideres, inutilis ſemper, maximè exercitum gubernantibus. Mutabilia enim humanum corda ſacramenti vinculo frequenter ligantur, vt fide ſtabili bella ſuſcipiant: & tunc firma ſit ſecuritas Ducibus, ſi Religionis timor iurare falſum non ſinat Milites. Quam graue itaque & quàm pernicioſum, vt videant, vel ſentiant ſolui facilè ſacramentum; Ducíſque ſui inuitentur exemplo, leue æſtimare periurium? Quicquid proinde iuramento intercedente confirmas, ratum ſemper obſerua, ſiue inimico gratiam, ſiue veniam reo, ſiue laborantibus tecum præmia pollicearis; & hoc adhibita inuocatione Nominis Dei, credibile facias operando; nullius vtilitatis conſideratione, nullius periculi formidine debes irritum facere. Fixus ſit & immutabilis ſermo, cuius fidei eſt adhibitus Deus.*

R E G V L A XIII.

Nec pro vitæ propriæ, vel alterius conſeruatione, nec in fauorem fidei commiſſum periurium à lethalis peccati labe immune eſt.

HÆc Regula Concilij Conſtantienſis, & *Martini Quinti* Pontificis Maximi auctoritate firmata eſt. Illos enim omnes, qui in ſuſpicionem errorum, *Ioannis Vuiclef*, & *Ioannis Hus* venerint inter alia Interrogari iubet; *Vtrum credant quòd periurium ſcienter commiſſum, ex quacumque cauſa, vel occaſione, pro conſeruatione vitæ corporalis propriæ, vel alterius, etiam in fauorem fidei, ſit mortale peccatum.*

Eamdem Regulam confirmat Venerabilis *Gerſonius* in Tractatu *De Erroribus circa fidem, & contra præceptum*, NON OCCIDES. *Litteralis intellectus* (inquit) *planus apud omnes, iſtius præcepti*, NON PERIURABIS, *eſt: Omne iuramentum deliberatè, & licitè factum, tenendum eſt, etiam vſque ad præiudicium mortis temporalis:*

Quoniam plus tenetur obſeruare fidem ſuam, quæ eſt quædam integritas, & virginitas animæ, quàm corpus proprium, vel alienum: & eſt ordo rectus charitatis.

Robertus Pullus, S. R. E. Cardinalis P. 6 *Sententiarum*, Cap. 53. Reum vitam ſuam periurio redimere non poſſe docet. *Nihil ergo* (inquit) *aliud Reo conſulendum; niſi vt abhorrens periurium, pœnam potius à Iudice temporali temporalem ſuſcipiat, quam eâ paulisper dilatâ, ab Æterno mereatur æternam, ſciens quod non iudicabit Deus bis in idipſum. Quippè qui inſpiciens anteactam vitam ſuam, corde conteritur & humiliatur, is ſi pœnam qualibet pro culpa ſibi oblatam patienter ſuſcipit, futuram eamdem de culpa effugit.*

R E G V L A XIV.

Quamuis per falſos Deos iurare ſit impium, reus tamen eſt periurij, qui tale iuramentum non ſeruat.

NItitur hæc Regula Scripturæ Sacræ Oraculo, *Sapientiæ* Cap. 14. *Infandorum Idolorum cultura* (inquit) *omnis mali cauſa eſt, & initium, & finis. Aut enim, dum lætantur, inſaniunt: Aut certè vaticinantur falſa; aut viuunt iniuſtè, aut peierant citò. Dum enim confidunt in Idolis, quæ ſine anima ſunt, malè iurantes noceri ſe non ſperant. Vtraque ergo illis euenient dignè, quoniam malè ſenſerunt de Deo attendentes Idolis, & iurauerunt iniuſtè, in dolo contemnentes iuſtitiam. Non enim iuratorum virtus,* (id eſt, potentia falſorum Deorum per quos iuratur,) *ſed peccantium pœna perambulat ſemper iniuſtorum præuaricationem.*

Hanc Regulam confirmat *S. Auguſtinus*, Sermone 180. aliàs 28. *De Verbis Apoſtoli*, Cap. 12. *Ecce* (inquit) *dico charitati veſtræ, & qui per lapidem falſum iurat, periurus eſt. Vnde hoc dico? Quia multi, & in hoc falluntur, & putant, quia nihil eſt per quod iurant, non ſe crimine teneri periurij. Prorſus periurus es, quia per id quòd ſanctum putas, falſum iuras. Sed ego illud ſanctum non puto. Sanctum putat, cui iuras. Non enim quando iuras, tibi iuras, aut lapidi iuras; ſed proximo iuras. Homini iuras ante lapidem: Sed nunquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem: Sed punit te Deus fallentem.*

Et Epiſtola 47. aliàs 154. ad *Publicolam data*: *Te volo conſiderare* (inquit) *vtrum ſi quiſpiam per Deos falſos iurauerit ſe fidem ſeruaturum, & eam non ſeruauerit, non tibi videatur bis peccaſſe? Si enim tali iuratione promiſſam cuſtodiret fidem, ideò tantùm peccaſſe iudicaretur, quia per tales Deos iurauit: Illud autem nemo rectè reprehenderet, quia fidem ſeruauit. Nunc verò quia & iurauit, per quos non debuit, & contra pollicitam fidem fecit, quòd non debuit, bis vtique peccauit.*

Idem confirmat *S. Raymundus*, Lib. 1. pag. 86. col. 2.

R E G V L A XV.

Suſcipere poteſt Chriſtianus iuramentum illius, qui per falſos Deos iuraturus eſt, eóque vti, imò & iuſiurandum ab eo exigere, quem ita iuraturum non dubitat.

CVm enim vrget neceſſitas, ſeu cauſa iuſta, & legitima poſtulat, hoc ab aliquo exigere licet, quod per ſe malum non eſt, & quod benè facere poteſt, ſi velit: At iuſtæ & neceſſariæ cauſæ occurrere, & vrgere poſſunt, propter quas iuſiurandum exigere liceat ab eo, qui per falſos Deos noſcitur iuraturus, ſi nempè publica pax, vel magni momenti contractus aliter firmari non poſſit: Cùm ergo iuſiurandum per ſe malum non ſit, & benè fieri poſſit, videlicet per Deum verum, licet ab eo iuramentum exigere, qui noſcitur per falſos Deos iuraturus. Non enim inuitatur ad crimen, quia non compellitur ad iurandum per falſos Deos, ſed ad iurandum ſimpliciter: Nec ei datur occaſio peccandi, quia ſic iurare paratus eſt: Sicut non ſubminiſtrat occaſionem peccandi vſurario, qui ſoluit vſuras, vt pignus ſuum recipiat; & qui latroni pecuniam ſuam coactus tradit.

Verum (inquies) exigere non licet iuramentum ab eo, quem peieraturum eſſe nouimus: Non licet itaq; iuramentum exigere ab eo; qui per falſos Deos eſt iuraturus. Par enim vtrobique ratio videtur.

Reſpondetur, Longè diſparem eſſe rationem. Cùm enim iuramentum exigitur ab eo, qui per falſos Deos, eſt iuraturus, haberi poteſt bonum fidei, ſeu fidelitatis, ipſéque finis propter quem iuramentum inſtitutum eſt, ſcilicet confirmatio veritatis: Ac proinde iuramento illius. Vir Chriſtianus iuſtis de cauſis vti poteſt. At cùm ab eo, quem nouit peieraturum, nihilominus iuſiurandum exigit, non poteſt haberi finis iuramenti, neq; aliquod bonum inde exſpectari poteſt, propter quòd alterius malà voluntate vti liceat. Ita reſpondet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 98. Art. 4. in Reſp. ad quartam Obiectionem.

Hanc Regulam confirmat *S. Auguſtinus*, Epiſtolâ ad *Publicolam*, ſuperius laudatâ. *Qui* (inquit) *vtitur fide illius, quem conſtat iuraſſe per Deos falſos, & vtitur non ad malum, ſed ad licitum & bonum, non peccatis eius ſe ſociat, quo per Dæmonia iurauit, ſed bono pacto eius quo fidem ſeruauit. Neque hîc eam fidem dico ſeruari, quâ fideles vocantur, qui baptizantur in Chriſto. Illa enim longè alia eſt, longéque diſcreta à fide humanorum placitorum atque pactorum. Verumtamen ſine vlla dubitatione minus malum eſt per Deum falſum iurare veraciter, quam per Deum verum fallaciter. Quantò enim per quod iuratur, magis eſt ſanctum, tantò magis eſt pœnale periurium.*

R E G V L A XVI.

Reus eſt periurij, qui ob iuſtam & legitimam cauſam iuramentum non implet.

HAnc Regulam explicat *S. Raymundus*, Libro 1. Tit. *De Iuramento & Periurio*, his verbis: *Non intelligatur peierare, qui ex licita cauſa deſerit iuramentum. Verbi gratiâ, promiſimus, & firmauimus nobis inuicem fidem, & pacem; fregiſti mihi, non teneor poſtea ſeruare tibi.* Id confirmat ex Cap. *Peruenit* 2. Extra, *De Iureiurando*, quod *S. Gregorio* tribuitur: *Nec tu ei, etiamſi promiſſum tuum iuramento, vel fidei obligatione, interpoſitâ conditione firmaſſes, aliquatenus tenearis, ſi conſtat eum conditioni minimè paruiſſe.* Et ex Cap. *Sicut*, 3. Eodem Titulo, quod *Innocentij III.* Reſponſum eſt: *Iuramentum autem* (inquit) *quod I. ſe aſſeris præſtitiſſe, ſi de aſſenſu factum eſt vtriuſque, eum non ligat, qui præſtitit, dum ille cui præſtitum fuerat, ſeruare negligit quòd promiſit.* Nec obſtat Can. *Noli*, Causâ 23. Quæſtione 1. vbi ex *S. Auguſtini* Epiſtola ad *Bonifacium* Comitem dicitur, *Fides hoſti ſeruanda eſt contra quem bellum geritur, quantò magis amico, pro quo pugnatur?* Intelligitur enim fidem hoſti ſeruandam, cùm & ipſe *ſeruat fidem*; vt interpretatur *S. Raymundus*. Subdit idem Sanctus Pœnitentiarius: *Item depoſuiſti penes me gladium, iuraui quòd reſtituerem, quando repeteres; factus poſtea furioſus repetis: Non teneor, immò nec debeo reddere gladium, niſi reſtituta tibi ſanitate, ne fortè occidas te, vel alium.* 22. Quæſt. 2. Ne quis. *Item generaliter tibi iuraui, quod ſtarem omnibus mandatis tuis propter iniuriam, quam tibi feceram: Tu præcipis mihi aliquid inhoneſtum, vel importabile, vel adeò durum, vel aſperum, quod ſi mihi fuiſſet ſpecificatum, nullo modo illud iuraſſem: Talia enim ſemper tacitè ſubintelliguntur in generalibus iuramentis*; vt colligitur ex Cap. *Veniens*, & Cap. *Quintauallis*, Extra, *De Iureiurando*. Et ex Cap. *Ad noſtram*, 3. ſub eodem Titulo, vbi *Innocentius III.* reſpondet Neapolitano Archiepiſcopo, qui quaſi per extorſionem iurauerat, ſe in omni cauſa iudiciarium ordinem obſeruaturum, illum obſeruare non teneri in notorijs, in quibus ſubtilitatem ordinis iudiciarij non ſeruari ipſa ratio Iuris poſtulat. *Quanquam* (inquit) *& ſecundùm approbatum intellectum rectè poſſit intelligi, quod iuraſti, vt in omnibus cauſis ordinem iudiciarium obſeruares, in illis videlicet, in quibus eſt ordo iudiciarius obſeruandus. Sic ergo faciens, & iuramenti tenorem, & Inſtituta Canonica non omittes.* Debent tamen, qui huiuſmodi iuramentis obſtricti ſunt, relaxationem iuramenti petere ab Eccleſia. *Ad cautelam, & ne detur eis occaſio peierandi,* (inquit *S. Raymundus.*)

R E G V L A XVII.

Iuſiurandum quo quis iurat ſe ſeruaturum Statuta alicuius Capituli, Vniuerſitatis, Collegij, aut Societatis cuiuslibet, intelligendum eſt dumtaxat de Statutis honeſtis,

honeſtis, licitis, quæ contraria conſuetudine minimè ſunt abrogata, & de ijs quæ condita ſunt, non de illis quæ in futurum condentur: Niſi forma iuramenti id exprimat, vel iurans id intendat.

IVramentum enim ſtrictiſſimi Iuris & interpretationis eſt, tum ob periurij periculum, tum ob detrimentum, quod inde ſequi poteſt: Ideòque non debet latiùs porrigi eius obligatio, quàm verba ſignificent.

Hanc Regulam S. *Thomas*, approbat, Secunda Secundæ, Quæſtione 98. Articulo 2. in Reſponſione ad quartam Obiectionem. *Iuramentum* (inquit) *eſt actio perſonalis*. Ideò *Ille qui de nouo fit ciuis alicuis ciuitatis, non obligatur, quaſi iuramento, ad ſeruanda illa, quæ ciuitas ſe ſeruaturam iurauit: Tamen tenetur ex quadam fidelitate, ex qua obligatur, vt ſicut fit ſocius bonorum ciuitatis, ita etiam fiat particeps onerum. Canonicus vero qui iurat ſe ſeruaturum Statuta edita in aliquo Collegio, non tenetur ex iuramento ad ſeruandum futura, niſi intenderit ſe obligare ad omnia Statuta præterita & futura: Tenetur tamen ea ſeruare ex ipſa vi Statutorum, quæ habent coactiuam virtutem.* Idem docet *S. Raymundus* Lib. 1. Tit. *De Iuramento & Periurio*, pag. 93. col. 2. Idque confirmat ex Cap. *Clericus*, Extra, *De Iureiurando*, quod *Gregorij IX.* Reſponſum eſt, his verbis conceptum: *Clericus qui iurauit ſe Statuta in Eccleſia ſua edita ſeruaturum, promittens per idem iuramentum, Statutum, quod poſtmodum ſubſecutum eſt, fideliter obſeruare: Licet tranſgredi non debuerat quod promiſit, non tenetur ad illius obſeruantiam ex debito præſtiti iuramenti.* Eamdem Regulam confirmat Venerabilis *Gerſenius*, Libro *De Vita Spirituali Animæ*, Lectione quarta & Lectione ſexta.

REGVLA XVIII.

Iuramentum præſtitum contra Ius Superioris, irritum eſt.

ID conſtat ex Cap. *Venientes*, Extra, *De Iureiurando*, quod *Innocentij III.* Reſponſum eſt, declarantis, Conſules qui iurarunt intra certum tempus Sententias exequi, ab illarum executione ſuperſedere debere non obſtante iuramento, ſi Appellatione ſint ſuſpenſæ, præſertim ad Sedem Apoſtolicam interiecta. *Mandamus* (inquit) *quatenus Appellationibus ad nos interpoſitis deferatis: Cùm prædictum iuramentum vos excuſare non poſſit, in quo debet intelligi Superioris exceptum. Cùm ergo poſtquam later præfentum ad Sedem Apoſtolicam à Sententia Iudicis appellauit, Sententiam ipſam duxeritis executioni mandandam, in poſſeſſionem rerum, de quibus quæſtio vertebatur, appellantis aduerſarium inducentes: Volumus & Mandamus, vt poſſeſſionem ipſam reſtituatis eidem: Alioquin noueritis, Nos Epiſcopo Nucerino mandaſſe, vt vos ad id Eccleſiaſticâ Cenſurâ compellat.*

REGVLA XIX.

Iuramenta contra vtilitatem Eccleſiæ præſtita nullius ſunt roboris.

HÆc Regula nititur eiuſdem Pontificis Reſponſo, Cap. *Sicut noſtris*, Extra, *De Iureiurando*. Vacante Eccleſia Tudertina, Canonici, antequam de Epiſcopi electione ageretur, pactiones quaſdam in damnum Iurium Epiſcopalium fecerunt, & iuramento firmarunt. Poſtmodum vnus ex illis in Epiſcopum electus & conſecratus, à Pontifice quæſiuit, num huiuſmodi iuramenta ſeruare tenerentur: Summus Pontifex, impoſitâ Epiſcopo Pœnitentia congruente pro Iuratione incauta, hunc in modum reſpondit: *Quia non iuramenta, ſed periuria potiùs ſunt dicenda, quæ contra Vtilitatem Eccleſiaſticam attentantur. Mandamus, quatenus ab ipſis Canonicis inquiras ſuper præmiſſis diligentiùs veritatem: Et ſi ea inueneris eſſe vera; quod in damnum Epiſcopalis Iuris repereris taliter attentatum, in ſtatum debitum, appellatione remotâ, reducas.*

REGVLA XX.

Qui doctrinam alicuius experimenti, ſiue ſalubris & ſingularis remedij accepit, ac interpoſito Iureiurando promiſit id ſe nemini communicaturum, Iuramentum iſtud ſeruare non ſemper tenetur, ſed in certis duntaxat rerum circumſtantijs.

HAnc Regulam explicat S. *Thomas*, Quodlibeto 12. Quæſt. 14. Art. 2. *Simpliciter loquendo* (inquit) *non tenetur, ſed malè fecit iurando. Iuramentum enim non ſolùm amittit vim, quando eſt illicitum, ſed etiam quando iurando peieratur; quia iuramentum obligans debet habere iuſtitiam, iuſtitiam, & veritatem. Sed etſi iure quandoque aliquid quod licet mihi non facere (putà, non ire ad Eccleſiam) non licet tamen iurare; quia licet mihi licitum ſit pro aliquo tempore facere, vel dimittere huiuſmodi bonum, quod eſt ad Eccleſiam ire, non tamen licet mihi iuramentum interponere & animum obfirmare ad aliquod bonum non faciendum; quia hoc eſt facere contra Spiritum-Sanctum. Et ideò iuramentum contra omne id quod eſt de genere bonorum, eſt illicitum, & non ſeruandum.* Cum itaque ſalubris remedij communicatio non minimum bonum ſit; Iuſiurandum quo ſe aliquis adſtringit, vt nuſquam illud communicet, *eſt contra charitatem.* Id *tamen in caſu ſeruare tenetur; putà, ſi ille vel alius ſufficiens Medicus præſens eſſet, & paratus eſſet curare, & vti illo experimento in ſalutem corporalem aliorum.*

REGVLA XXI.

Lethalis peccati reus eſt, qui pro ſeipſo Iuramentum exigit, vel recipit ab eo, quem peieraturum eſſe nouit, aut meritò ſuſpicatur.

ITa docet *S. Auguſtinus*, Sermone 180. aliàs 28. *De Verbis Apoſtoli*, Cap. 10. *Et ipſo* (inquit) *qui exigit iurationem, multùm intereſt ſi neſcit illum falſum iuraturum, an ſcit. Si enim neſcit, & ideò dicit, Iura mihi, vt fides ei fiat; non audeo dicere, non eſſe peccatum, tamen humana tentatio eſt. Si autem ſcit eum feciſſe, nouit feciſſe, vidit feciſſe, & cogit iurare, homicida eſt. Ille enim ſuo periurio ſe perimit: Sed iſte manum interficientis & expreſſit & preſſit.* Fruſtra verò quis reſpondeat: Eum qui peierare paratus eſt, iam ſe peremiſſe, priùs quàm reipſa peieret. Nam peierandi voluntatem ſæpè non habent homines, ſed eam concipiunt interim dum vrgentur ad iurandum. Et quamuis haberent, talis tamen iuramenti exactor, vel receptor cauſa eſt, vt ipſo externo opere periurij nomen Dei polluatur.

Id confirmat *S. Auguſtinus*, Sermone 308. aliàs 11. ex additis à Pariſienſibus, qui eſt ſecundus in Decollatione S. Ioannis Baptiſtæ Cap. 4. *Ille* (inquit) *qui hominem prouocauit ad iurationem, & ſcit eum falſum eſſe iuraturum, vincit homicidam. Quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam; immò duas animas, & eius quem iurare prouocauit, & ſuam. Scis verum eſſe quod dicis, & falſum eſſe quod ille dicit, & iurare compellis? Ecce iurat, ecce peierat, ecce perit: Tu quid inueniſti? Immò & tu periſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti.* Narrat ſubinde Ciuis cuiuſdam Hipponenſis hiſtoriam, ob hoc peccatum diuina correptione flagellati. *Fuit hic homo quidem ſimplex, innocens, benè fidelis, à multis veſtris, id eſt, Hipponenſibus, immò ab omnibus cognitus, Tutuſlymeni vocatus. Tutuſlymeni quis veſtrûm non nouit, qui ciues eſtis? Ab illo audiui quod dico. Neſcio quis negauit ei, vel quod commendauerat, vel quod ei debebatur; & hominis fidei ſe commiſit. Commotus prouocauit eum ad iuſiurandum. Iurauit ille, iſte perdidit: Sed iſte perdente, ille penitus perijt. Dicebat ergo iſte Tutuſlymeni homo grauis & fidelis, ipſa nocte exhibitum ſe fuiſſe ad Iudicem, & cum magno impetu atque terrore ſe perueniſſe ad Præſidentem excelſum quemdam & admirabilem virum, cui parebat Officium ſimiliter excelſorum, iuſſumque fuiſſe perturbatum retrò reuocari, & interrogatum fuiſſe his verbis: Quare prouocaſti hominem ad iurationem, quem ſciebas falſum eſſe iuraturum? Reſpondit ille, Negauit mihi rem meam. Reſponſum eſt illi, Et nonne melius erat, vt rem tuam, quam exigebas, perderes, quàm animam hominis iſtius falsâ iuratione perimeres? Proſtratus iuſſus eſt cædi. Cæſus eſt tam grauiter, vt in dorſo euigilantis veſtigia plagarum apparerent. Sed dictum eſt illi, poſtquam emendatus eſt, Parcitur innocentiæ tuæ, de cætero caue ne facias. Fecit quidem ille graue peccatum, & emendatus eſt: Sed multò grauius peccatum, faciet, qui poſt iſtum meum ſermonem & iſtam meam admonitionem, & exhortationem tale aliquid fecerit.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 98. Articulo 4. Idem docet *S. Ray-*

S. Raymundus Lib. 1. Tit. *De Iuramento & Periurio*, pag. 89. col. 1. idque probat ex Canone *Ille qui*, & Can. *Qui exigit* Cauſa 22. Quæſt. 5. qui ex *S. Auguſtini* Sermonibus mox laudatis depromptl ſunt; necnon ex Canone *Si quis peierauerit*, qui *Gelaſio* Papæ tribuitur; cuius hæc ſunt verba: *Si quis peierauerit, & alios ſciens in periurium duxerit, quadraginta dies pœniteat in pane & aqua, & ſeptem ſequentes annos, & numquam ſit ſine Pœnitentia: Et alij, ſi conſcij fuerint, ſimiliter pœniteant.*

REGVLA XXII.

Iudici licet exigere Iusiurandum ſecundùm ordinem Iuris, ad petitionem alterius, ab eo quem peieraturum eſſe nouit, vel meritò ſuſpicatur.

ITa docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 98. Art. 4 *Si aliquis* (inquit) *exigat iuramentum tamquam perſona publica, ſecundùm quòd exigit ordo iuris ad petitionem alterius: Non videtur eſſe in culpa ſi ipſe iuramentum exigat, ſiue ſciat eum falſum iurare ſiue verum: Quia non videtur ille exigere, ſed ille ad cuius inſtantiam exigit.* Debet tamen ſeriò admonere iuraturum religionis iurisiurandi, & actorem vrgere vt illud remittat. Explorare etiam par eſt, an credat actor illum eſſe peieraturum: Tunc enim licere non videtur Iudici iusiurandum exigere ad petitionem ipſius, quam non eſſe iuſtam, ſed diuinæ Maieſtati iniurioſam, euidens eſt. Si autem actor exiſtimet alium non eſſe peieraturum, & iudicem vrgeat vt ab eo exigat iusiurandum, exigere illud poteſt abſque peccato, modò cauſa ciuilis ſit, non criminalis; in qua iuramentum à reo exigi non poteſt, ſi accuſator in probatione deficiat; ſed iſte pœnam talionis luere debet, ſecundùm Canonem, *Qui crimen*, Cauſa ſecunda, Quæſtione 8.

Addit *S. Raymundus*, in Cauſis criminalibus, vbi Iudex teſtes animaduertit ad falſum teſtimonium ferendum contra reum, & ad peierandum paratos, niti illum debere ex officio, etiamſi reus taceat, ad repeliendum illos à teſtimonio ferendo, vel quia ſunt ignoti, vel infames, vel grauis opinionis, vel opponendo eis ſimilem cauſam, vt colligitur ex Can *Quærendum*, Cauſa 2. Quæſt 7. Si verò non præuideat quid ſint reſponſuri, iuramentum eorum recipere poteſt: Et ſi in narratione facti eos cognouerit à vero deuiare, omnem adhibere debet operam ac diligentiam in examine vt cauſam inueniat eos repeliendi, vt fecit *Daniel* in cauſa *Suſannæ*: Si autem nulla ratione repeliere illos poteſt, iudicare licet ſecundùm allegata & probata, contra priuatam ſcientiam, vt *S. Thomæ*, & pleriſque Theologis & Iuris Canonici Doctoribus placet. Conſultiùs tamen cauſam delegabit alteri, ſi fieri poteſt: Sin autem remittet ad Superiorem; vt *S. Raymundus* auctor eſt.

Quæcumque verò cauſa agatur iuramentum ab vtraque parte exigere Iudici non licet, vt conſtat ex Concilio Valentino III anno 855 Canone 11 cuius hæc ſunt verba; *Quia impia, & Deo inimica, & Chriſtianæ Religioni nimis contraria, ex iniquiſſima ac deteſtabili Conſtitutione quarumdam Sæcularium Legum conſuetudo inualuit, vt in forenſi Iudicio litigantes ex vtraque parte contendentium æqualiter iuramentum dare rogantur; vbi ſine dubio duobus contra ſe iurantibus vnus periurius efficitur: Tanti ſceleris immanitatem, & animarum perditionem dolentes, ſtatuimus, vt quicumque vno iuramento legitimè dato, quod ſecundùm Legem diuinam omnis humanæ controuerſiæ finis eſſe debet, alterum è contrario iuramentum opponere præſumpſerit, ab ipſis liminibus Eccleſiæ, quæ ſua impietate profanauit, excluſus, omnium Chriſtianorum conſortio atque conuiuio reddatur extraneus; niſi ſe continuo admonitus ad agendam Pœnitentiam tanti reatûs humili ſatisfactione inclinauerit.*

REGVLA XXIII.

In Iuramenta diſpenſari poteſt.

CVm enim in voto diſpenſari poſſit, cuius ſtrictius eſt vinculum, pari ratione poteſt in iuramento diſpenſari. Et certè neceſſitas diſpenſationis, tam in Lege, quàm in Voto inde repetitur, quod res quæ vniuerſim conſiderata eſt honeſta & vtilis, ſecundùm aliquem particularem euentum poteſt eſſe inhoneſta & noxia, adeò vt nec Legis nec Voti materia eſſe poſſit. Idem autē de iuramento dicendum eſt, cuius materia ſi ſit aliquid inhoneſtum, repugnat iuſtitiæ; ſi aliquid noxium, repugnat iudicio; quibus conditionibus iusiurandum inſtructum eſſe debet. Eadem itaque ratione diſpenſari poteſt in iuramento. Sic diſſerit *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 89. Art. 9.

ARTICVLVS XXIV.

Cùm res iurata manifeſtè repugnat iuſtitiæ, Diſpenſatione ſeu Abſolutione à iuramento non eſt opus: Nullum ſiquidem Iurisiurandi vinculum eſt.

ITa docet *S. Thomas*, loco mox indicato, in Reſponſione ad tertiam Obiectionem. *Quandoque* (inquit) *illud quod cadit ſub Iuramento promiſſorio, eſt manifeſtè repugnans iuſtitiæ: Vel quia eſt peccatum; ſicut cùm aliquis iurat ſe facturum homicidium: Vel quia eſt maioris boni impeditiuum, ſicut cùm aliquis iurat ſe non intraturum Religionem. Et tale Iuramentum Diſpenſatione non indiget: Sed in primo caſu tenetur aliquis tale iuramentum non ſeruare: In ſecundo autem caſu licitum eſt & ſeruare, & non ſeruare.*

Hanc Regulam confirmat *Alexander III.* Cap. *Quantò*, Extra *De Iureiurando*, Aragonum Regi reſcribens, qui ſe à iuramento poſtulabat abſolui, quo monetam iuſſu Patris ſui cuſam ſe conſeruaturum iurauerat, quamuis legitimo pondere deſtituta eſſet. *Diligens* (inquit) *indagator potuiſſet facilè intueri, quod non tam erat Abſolutio neceſſaria, quàm interpretatio requirenda:* Quia nempe Iuramentum illicitum obſeruandum non eſſe, certum eſt.

REGVLA XXV.

Cùm dubitatur vtrum id quod Iuramento promiſſorio firmatum eſt, ſit licitum vel illicitum, vtile vel noxium, diſpenſatio petenda eſt ab Epiſcopo, aut à Summo Pontifice.

HAnc Regulam ſtatuit *S. Thomas*, ibidem. *Quandoque* (inquit) *aliquid ſub Iuramento promittitur, de quo dubium eſt vtrum ſit licitum vel illicitum, proficuum vel nociuum, aut ſimpliciter, aut in aliquo caſu: Et in hoc poteſt quilibet Epiſcopus diſpenſare.*

REGVLA XXVI.

Cùm id, quod Iuramento promiſſum eſt, honeſtum eſt & vtile, Diſpenſatio vel Commutatio iuſta de cauſa peti poteſt, quam ſolus Pontifex Romanus concedere poteſt in Iuramentis ex Eccleſiæ Diſciplina Sedi Apoſtolicæ reſeruatis: Epiſcopi etiam in reliquis.

IN primis, Iuramenta, ſicut & Vota, in melius poſſe commutari Prælatorum auctoritate certum eſt. Poſſe etiam in ijs diſpenſari iuſtis de cauſis, Eccleſiæ vſus demonſtrat. Iuſta autem cauſa cenſetur, ſi res iuramento promiſſa ſit valdè ardua & difficilis: Si quid melius occurrat faciendum: Si res illa priùs videbatur magnam vtilitatem allatura, nunc verò nullam vel exiguam: Si iusiurandum vi, dolo, aut graui metu incuſſo extortum eſt: Si ex ignorantia, errore, præcipitis animi leuitate: Si ſtante vinculo iuramenti varia ſint pericula peccati, quæ remoueri operæ pretium ſit ad ſalutem eius qui iureiurando obſtrictus eſt. Illorum porrò iuramentorum ſolutio vni Pontifici Romano reſeruata eſt, quorum materia ſi Deo voueretur, vota eſſent Sedi Apoſtolicæ reſeruata: Videlicet de Caſtitate ſeruanda, de Religionis ingreſſu, de peregrinatione Hieroſolymitana, ad limina Apoſtolorum, vel ad S. Iacobi Compoſtellam. Item in Iuramentis ſuper Statutis Eccleſiarum & Academiarū, aut quæ bonorum Eccleſiaſticorum diſpenſationem extraordinariam ſpectant, vel quæ à Regibus, Principibus Viris, & Epiſcopis fiunt, vel de rebus maximè arduis ſunt emiſſa, diſpenſationem à Summo dumtaxat Pontifice poſtulari mos eſt. In cæteris diſpenſare poſſunt Epiſcopi, aut id quod iuratum eſt, in melius commutare, in ſuis dumtaxat Diœceſibus: Romanus Pontifex in toto Orbe Chriſtiano, cùm plenitudinem habeat poteſtatis, ſiue ſummam in tota Eccleſia ligandi ſoluendique poteſtatem,

ſtatem, vt docet *S. Thomas* Secunda Secundæ Quæſt. 89. Art. 9. in Reſponſione ad tertium obiectionem. *Quandoque* (inquit) *ſub iuramento promittitur aliquid, quod eſt manifeſtè licitum & vtile: Et in tali iuramento non videtur habere locum diſpenſatio vel commutatio, niſi aliquid melius occurrat ad communem vtilitatem faciendum; quod maximè videtur pertinere ad poteſtatem Papæ, qui habet curam vniuerſalis Eccleſiæ: Vel etiam abſoluta relaxatio, quod etiam ad Papam pertinet in omnibus generaliter quæ ad diſpenſationem rerum Eccleſiaſticarum pertinent, ſuper quas habet plenitudinem poteſtatis.*

Hanc Regulam confirmat *S. Antoninus* P. 2. Tit. 10. Cap. 6. *Si ſubeſt iuſta cauſa* (inquit) *Papa poteſt abſoluere, vt in Cap.* Si verò, *Ext.* De Iureiurando. *Et eſt iuſta cauſa, ſi turpitudinem continet iuramentum ex parte recipientis, putà, ſi iurauerit ſoluere vſuras. Eſt etiam iuſta cauſa, propter ſcandalum vitandum, vt notat Gloſſa Innocentij: Vel etiam cùm maior vtilitas imminet in commutatione, ſicut etiam dicitur de voto. Et non ſolùm Papa in his caſibus, ſed etiam Epiſcopus poterit abſoluere, ſicut & votum commutare, vt dicit Innocentius in Cap.* Debitores, *eodem Titulo. Sed in hoc eſt differentia inter Papam & Diœceſanum, quia in factis magnarum perſonarum, vel multùm dubiis, debet recurri ad Papam, & ſic poteſt intelligi Cap.* Venerabilem. *Sed in alijs poterit Epiſcopus reſpectu ſolius ſuæ Diœceſis, Papa autem reſpectu totius orbis poteſt vel commutare, vel abſoluere. Alius citra Epiſcopum non poteſt, qui non habet Epiſcopalem Iuriſdictionem.*

REGVLA XXVII.

Iuiurandum in ſuum fauorem & vtilitatem præcipuè factum, priuatus quiſque remittere poteſt.

SIc reſpondet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 89. Articulo 9. ad ſecundum. *Homo* (inquit) *poteſt aliquid alteri promittere ſub iuramento dupliciter. Vno modo, quando promittit aliquid pertinens ad vtilitatem ipſius: Putà, ſi ſub iuramento promittat ſe ſeruiturum ei, vel pecuniam daturum: & à tali promiſſione poteſt abſoluere ille cui promiſſio facta eſt: Intelligitur enim iam ei ſoluiſſe promiſſum, quando facit de eo ſecundùm eius voluntatem. Alio modo promittit aliquis alteri, quod pertinet ad honorem Dei, vel vtilitatem aliorum: Putà, ſi aliquis ſub iuramento promittat alicui, ſe intraturum Religionem, vel aliquod opus pietatis facturum. Et tunc ille cui promittitur, non poteſt abſoluere promittentem: Quia promiſſio non eſt ei facta principaliter, ſed Deo: Niſi fortè ſit interpoſita conditio, ex tione cuius poſſit, ſcilicet, ſi illi videtur cui promittitur, vel aliquid aliud tale.* Idem cenſet *S. Antoninus*, idque confirmat ex Cap. *Ex adminiſtrationis*: Extra; *De Iureiurando*, quod Gregorij III. Reſponſum eſt, *Mandamus* (inquit) *quatenus creditores ad iuramenta ſuper vſuris ſibi ſoluendis præſtita relaxanda, Eccleſiaſtica diſtrictione cogatis.* Et ex Cap. *Præterea*, Extra, *De Sponſalibus*, quod eſt *Innocentij III.* Exonienſi Epiſcopo reſcribentis: *Hi qui de Matrimonio contrahendo purè & ſine omni conditione fidem dederunt, commonendi ſunt & modis omnibus inducendi, vt præſtitam fidem obſeruent. Si autem ſe ad inuicem admittere noluerint: Ne fortè deterius inde contingat, vt talem ſcilicet ducat, quam odio habet: Videtur, quòd ad inſtar eorum, qui ſocietatem interpoſitione fidei contrahunt, & poſtea eamdem ſibi remittunt, hoc poſſit in patientia tolerari.*

REGVLA XXVIII.

Superior quilibet ſubditorum ſuorum Iuramenta irrita facere poteſt, circa ea quæ ipſius poteſtati ſubduntur.

SIc pater iuramenta filiæ, vir vxoris, tutor impuberum, irrita facere poteſt, vt conſtat ex *Numer.* 30. Cap. Verſ 4. & de votis dictum eſt. Ita *S. Thomas*, cæterique Theologi: Non poſſunt tamen tutores minorum Iuramenta irrita declarare, ſi pubertatis annos exceſſerint, vt ſancitum eſt L. *Si minor*, Cod. Tit. 28 cuius hæc ſunt verba: *Si minor annis viginti quinque emptori prædij cauiſti, nullam de cætero te eſſe controuerſiam facturum, idque etiam iureiurando corporaliter præſtito ſeruare confirmaſti, neque perfidiæ, neque periurij me auctorem tibi futurum ſperare debuiſti.* Idem noua Conſtitutione *Frederici* cautum eſt, cuius hæc ſunt verba: *Sacramenta puberum ſponte facta ſuper contractibus rerum ſuarum non retractandis, inuiolabiliter cuſtodiantur.*

REGVLA XXIX.

Grauis peccati rei ſunt, qui leuiter, temerè, abſque neceſſitate aut iuſtâ vtilitate, ex praua conſuetudine iurant.

QVamuis enim verum iurent, certíque omnino ſint rem ita ſe habere, nec proximum iureiurando fallere, aut alicui nocere velint, adeòque iurent *in veritate & iuſtitia*, non tamen *in iudicio*: Cuius vnius conditionis defectu iusiurandum illicitum, & quodam modo *periurium eſt*, vt *S. Hieronymus* docet in Cap. 4. *Ieremiæ*. Deeſt ſcilicet huiuſmodi iuramentis prudentia, cùm abſque neceſſitate & vtilitate frequententur: Deeſt pietas & reuerentia erga Deum, cùm paſſim teſtis appelletur in rebus leuiſſimi momenti: In periurij denique periculum incurritur, cùm iurandi conſuetudo, linguæ lapſus, humani ingenij tenebræ, quod res plerumque dubias vera eſſe puta, efficiunt vt facilè peieret, qui iurare conſueuit.

Hanc Regulam Scripturæ Sacræ verbis, Patrumque teſtimonijs fulcire operæ pretium eſt. *Iurationi non aſſueſcat os tuum*, (inquit Spiritus-Sanctus *Eccleſiaſtici* Cap. 23.) *Multi enim caſus in illa. Nominatio verò Dei non ſit aſſidua in ore tuo, & Nominibus Sanctorum non admiſcearis, quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim ſeruus interrogatus aſſiduè à liuore non minuitur: Sic omnis iurans & nominans, in toto à peccato non purgabitur. Vir multum iurans implebitur iniquitate, & non diſcedet à domo illius plaga. Et ſi fruſtrauerit, a delictum illius ſuper ipſum erit: & ſi diſſimulauerit, b delinquit dupliciter: & ſi in vacuum c iurauerit, non iuſtificabitur: Replebitur enim retributione domus illius.* Et Cap. 27. 15. *Loquela multum iurans, horripilationem capitis ſtatuet, & irreuerentia ipſius obturbatio aurium.*

a Id eſt deceperit.
b Quaſi per ſimulationem iurando falſum.
c Id eſt ſine debita cauſa & neceſſitate.

Eamdem Regulam pluribus in locis confirmat *S. Auguſtinus*, ſcilicet Epiſtola 97 aliàs 89. Cap 5. *Iurationem* (inquit) *caue quantùm potes. Melius quippe nec verum iuratur, quàm iurandi conſuetudine & in periurium ſæpè caditur, & ſemper periuria propinquatur.*

Et Libro 1. *De Sermone Domini in Monte*, Cap. 17. *Ita intelligitur præcepiſſe Dominum ne iuretur, ne quiſquam ſicut bonum appetat iusiurandum, & aſſiduitate iurandi ad periurium per conſuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit, non in bonis, ſed in neceſſarijs iurationem habendam, refrenet ſe quantùm poteſt, vt non eâ vtatur, niſi neceſſitate, cùm videt pigros eſſe homines ad credendum, quod eis vtile eſt credere, niſi iuratione firmentur.*

Item Sermone 180. aliàs 28. *De Verbis Apoſtoli*, Cap. 9. tractans hæc verba Apoſtoli Iacobi, *Ante omnia, nolite iurare*, Hæc ab Apoſtolo dicta ait, vt Chriſtianos ad frenandum iurandi conſuetudinem excitaret. *Quid eſt*, Ante omnia? *Ante omnia vigila, ante omnia intentus eſto. Iurauimus & nos paſſim, habuimus iſtam teterrimam conſuetudinem & mortiferam. Dico charitati veſtræ, ex quo Deo ſeruire cœpimus, & quantum malum ſit in periuria vidimus, timuimus vehementer, & veternoſiſſimam conſuetudinem timore frenauimus. Frenata reſtringitur, reſtricta langueſcit, langueſcens emoritur, & malæ conſuetudini bona ſuccedit.* Ait Chriſtus, SIT in ore veſtro, Eſt, eſt: Non, non; quod autem amplius eſt, à malo eſt. *Sed tamen aliud habet humana peſſima conſuetudo. Et cùm tibi creditur, iuras, & cùm nemo exigit, iuras; & horrentibus hominibus iuras; non taces iuranda, vix es ſanus non peierando. . . . Iſtam ergo conſuetudinem quotidianam, crebram, ſine cauſa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante iurandi, auertite à vobis, amputate à linguis veſtris, circumcidite ab ore veſtro. . . .* Quid eſt, Ante omnia? *Præ cæteris cautus eſto, plus ad hoc intentus eſto, quàm ad alia. Maior conſuetudo maiorem intentionem flagitat, non ei leuis conſuetudo. Si de manu aliquid faceres, faciliùs manui tuæ imperares ne faceret; ſi pedibus aliquò eundum eſſet, pigritiâ retardante excitares te vt ſurgeres, & ires. Lingua facilitatem habet motûs, in vda poſita eſt, facilè in lubrico labitur. Quantò illa citiùs & faciliùs mouetur, tanto tu aduersùs illam fixus eſto. Domabis, ſi vigilabis; vigilabis, ſi timebis; timebis, ſi te Chriſtianum eſſe cogitaueris. . . . Non ſiat hodie, pigriùs ſit cras. Si & erat factum* non

Iacobi 5.

bus Dominicis præ foribus Templi ſtare deceroit, dum *Miſſarum ſolemnia* celebrantur. Vltimo dierum illorum abſque pallio & calceamentis, ligatum corrigiâ circa collum Exomologeſim facere: Septem præcedentibus ſextis Ferijs in pane & aqua ieiunare; tres, aut duos pauperes, aut vnum ſaltem reficere: Ab Eccleſiæ aditu illis diebus abſtinere. Quam Pœnitentiam ſubire & peragere ſi renuat, *Eccleſiæ interdicatur ingreſſu, & in obitu Eccleſiaſtica careat ſepulturâ*. Vetus Pœnitentiale Romanum eum qui per capillum Dei, aut caput eius iurauerit, aut alia blaſphemiæ verba protulerit, ſi ſemel neſciens, id eſt, inconſideratè & præcipiti linguæ motu id fecerit, ſeptem dies Pœnitentiæ in pane & aqua: Si ſecundò, vel tertiò increpatus id commiſerit, dies quindecim in pane pariter & aqua pœnitere ſtatuit.

REGVLA XXXV.

Quilibet Chriſtianus alterum blaſphemantem audiens, ipſum pro virili corripere & obiurgare tenetur, & Iudici Eccleſiaſtico vel Sæculari denunciare; Grauis alioquin peccati ſilendo reus eſt.

ITa declarauit *Leo Decimus* cum Lateranenſi Concilio. *Quicumque verò* (inquit) *blaſphemantem audierint, eum verbis acriter obiurgare teneantur, ſi citra periculum ſuum id fieri poſſe contingat; eúmque deferre vel notificare apud Iudicem Eccleſiaſticum, ſeu Sæcularem intra triduum debeant. Quòd ſi plures dictum blaſphemantem ſimul audierint, ſinguli eum accuſare teneantur, niſi fortè omnes conuenerint vt vnus pro cunctis tali fungatur officio.* Id confirmauit *Pius Quintus*. Idem ſanxerunt Concilium Mediolanenſe primum, Aueniomenſe Cap. 58. Toloſanum Cap. 13. & vt praua iurandi blaſphemandique conſuetudo faciliùs aut tollatur aut minuatur, Sodalitates Nominis Dei, ex ijs qui diuini cultus ſtudioſiſſimi, Religioniſque amantiſſimi fuerint, hominibus conflatas, inſtitui decreuerunt, hiſque Regulas illius & Indulgentias tribui, quæ *Pij Quarti* & *Pij Quinti* Summorum Pontificum Diplomatibus continentur. Ijs autem qui blaſphemos denunciauerint, decem annorum Indulgentiam *Leo X.* conceſſit.

REGVLA XXXVI.

Grauis peccati rei ſunt Iudices, qui blaſphemos ſecundùm Leges non plectunt.

SI enim rei ſunt perfidiæ in Regem, cùm crimen læſæ Maieſtatis diſſimulant, rei ſunt perfidiæ in Deum cùm ipſi irrogatas à blaſphemis contumelias non vindicant. Quam ob rem *Leo X.* cum Lateranenſi Concilio ſtatuit, *Vt Sæculares Iudices, qui contra tales blaſphemiæ conuictos non animaduerterint, eoſque iuſtis pœnis minimè affecerint, quantùm in eis fuerit, quaſi eidem ſceleri obnoxij, eiſdem quoque pœnis ſubijciantur. Qui verò in illis inquirendis puniendiſque diligentes & ſeueri fuerint, pro qualibet vice decem annorum Indulgentiam conſequantur, &c.* Id à *Pio V.* Concilio Mediolanenſi primo, Toloſano, Aueniomenſi, confirmatum Clerus Gallicanus in Conuentu Melodunenſi anno 1579. Iudices per Deum ipſum obteſtatur vt, grauibus pœnis blaſphemos & temerè iurantes plectant, ad flagitia illa è medio tollenda. *Et quoniam* (inquit) *non multò meliores ſunt Hæreticis ipſi blaſphemi, & publicè, temerè & impudenter iurantes: Vtroſque, & Paſtores, & Principes ac Magiſtratus humiliter obſecramus, & per ipſiſſimum Deum obteſtamur, vt vtroque gladio, & ſpirituali, hoc eſt Eccleſiaſtico, & materiali, ciuili ſcilicet, vitentur tam impia ſcelera & flagitia è medio tollere. Quòd ſi vir multùm iurans cenſetur repletus iniquitate, & plaga nuſquam diſceſſura eſt de domo illius; quis non veretur tantam vitiorum cohortem ex eadem radice prodijſſe, & plagas nuſquam è medio Nationis noſtræ diſceſſuras, niſi ſublatâ priùs temerè & impudenter, ne dicam impunè iurandi & blaſphemandi licentiâ? Quòd ſi in Laicos tam graue piaculum graui pœnâ expiandum eſt; in Clericos, ſi qui huius generis inuenti fuerint, grauiſſimâ diluendum eſt, iuxta veteres Canones, & Chriſtianiſſimorum Principum Leges & Conſtitutiones.* Legendæ Conſtitutiones S. Ludouici, Philippi Valeſij, Caroli VII. Ludouici XI. Henrici II. Caroli IX. in Comitijs Aurelianenſibus Articulo 23. & Molinenſibus, Articulo 86. Henrici III. in Comitijs Bleſenſibus Articulo 35. & 4. Decembris 1581. Ludouici XIII. & Ludouici Magni contra blaſphemos editæ, & Pariſienſis Supremæ Curiæ Senatuſconſulta, quibus huius criminis reos, pro blaſphemiarum atrocitate, mulctis pecuniarijs, exilio, virgis, ferri candentis in vtroque labio inuſtione & linguæ perforatione, proſcriptione bonorum, mulctâ honoraria, ſeu publica veniæ deprecatione ante Eccleſiæ fores, nudis capite & pedibus, accenſa manibus face, fune è collo pendente; pœna denique capitis ſæpè damnarunt, Conſtitutiones illæ Regum Chriſtianiſſimorum, & æquiſſima Senatuſconſulta legere eſt Tomo 1. Commentariorum Cleri Gallicani, Cap. 21.

Sed & *Iuſtinianus* Imperator Auth. Collatione 6. Tit. 6. Cap. 1. blaſphemos vltimo ſupplicio affici iubet. *Quoniam* (inquit) *quidam blaſphema verba & ſacramenta de Deo iurant, Deum ad iracundiam prouocantes: Illis iniungimus abſtinere ab huiuſmodi, & alijs blaſphemis verbis, & non iurare per capillos & caput, & his proxima verba. Si enim contra homines factæ blaſphemiæ impunitæ non relinquuntur, multò magis qui ipſum Deum blaſphemant digni ſunt ſupplicia ſuſtinere. . . Propter talia delicta, & fames, & terræ motus, & peſtilentiæ fiunt. Et propterea admonemus abſtinere ab huiuſmodi illicitis: vt non ſuas perdant animas. . . Præcipimus Præfecto ciuitatis permanentes in prædictis illicitis & impijs actibus poſt hanc Admonitionem noſtram comprehendere, & vltimis ſubdere ſupplicijs.*

Denique Legibus Canones conſentiunt, ſeu Leges Canonibus, vt conſtat ex Canone *Si quis*, qui *Pio* Papæ tribuitur, Cauſa 22. Quæſtione 1. cuius hæc ſunt verba: *Si quis per capillum Dei, vel caput iurauerit, vel alio modo blaſphemiâ contra Deum vſus fuerit, ſi in Eccleſiaſtico Ordine eſt, deponatur: Si Laicus, anathematizetur. . . . Si quis autem talem hominem non manifeſtauerit, non eſt dubium quin diuina condemnatione coerceatur. Sed ſi Epiſcopus iſtu emendare neglexerit, acerrimè corripiatur.*

CAPVT V.

DE TERTIO PRÆCEPTO DECALOGI.

PRæclaro ſibi cohærent ordine tria iſta primæ tabulæ præcepta, quæ ad Dei cultum referuntur. Primum enim præceptum interiorem Dei cultum præcipuè ſpectat, qui in fide, ſpe, & charitate poſitus eſt. Verùm cùm ex abundantia cordis os loquatur, & fieri non poſſit quin lingua animi noſtri interprete id ſignificemus quod mente ſumus complexi; ſecundum præceptum conuenienter ſequitur, quo docemur quomodo de Deo loqui debeamus. Iam verò tertium, cuius explicationem aggredimur, amborum illorum conſummatio eſt, quo exterior Dei cultus præſcribitur ac determinatur his verbis: *Memento vt diem Sabbati ſanctifices. Sex diebus operabis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt: Non facies omne opus in eo, tu, & filius tuus, & filia tua, ſeruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, & aduena, qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, & requieuit in die ſeptimo idcircò benedixit Dominus diei Sabbati, & ſanctificauit eum.*

ARTICVLVS I.

Quis ſit huius Præcepti ſenſus?

1 S*Abbatum*, Hebraicum nomen, Latinè *ceſſatio* dicitur ſiue *requies*. Idcircò dies ſeptimus Sabbati

nomen

nomen apud Hebræos obtinuit, quoniam abſolutâ, perfectaque Mundi vniuerſitate, Deus ab omni opere quod fecerat, requieuit. Exod. 30. *Septimus dies erit vobis ſanctus, Sabbatum & requies Domini.* Geneſ. 2. Poſtea verò non ſolùm ſeptimus dies, ſed ob eius dignitatem ipſa etiam hebdomada eo nomine appellata eſt. Vnde Phariſæus Lucæ 18. aiebat, *Ieiuno bis in Sabbato.*

2 Initio huius Præcepti populus ad illius recordationem excitatur hoc verbo, *Memento*; Cuius rei tres rationes tradit Concilij Tridentini Catechiſmus. Prima hæc eſt, quia etſi naturæ Lex aliquo tempore Deum Religionis ritu colendum eſſe doceat, hoc tamen quo potiſſimùm die fieri debeat, non præſcribit.

Secunda eſt, quia homines totâ hebdomadâ opus ita facere conuenit, vt diem Feſtum ſemper in mente habeant, quo operum ſuorum Deo quodam modo reddere debent rationem: Sic enim ea dumtaxat efficient opera, quæ Dei iudicio non repudientur, & eo animo ac modo, quo ipſi grata & accepta fore confidant.

Tertia eſt, quia defuturæ non erant occaſiones, quibus apud homines carnales huius præcepti ſurreperet obliuio; nec deſunt etiamnum per quas ab illius obſeruantiâ quatenus Chriſtianos ſpectat, auocemur, partim aliorum, qui illud negligunt, exemplo, partim ſpectaculorum, ludorumque ſtudio quibus humana curioſitas & libido illicitur, ac delectatur Ideò Deus homines huius præcepti memores eſſe iubet: *Memento vt diem Sabbati ſanctifices.*

3 Sanctificatio porrò Sabbati, ceſſatio eſt à corporis laboribus & negotijs, quod ſignificant hæc præcepti verba, *Non facies omne opus in eo*: Eſt præterea exercitatio in pietatis & Religionis officijs, quod ſignificat hoc verbum, *Sanctifices.* Verus itaque ac proprius huius præcepti ſenſus eò ſpectat, vt homo ſtatuto aliquo tempore à negotijs corporiſque laboribus feriatus, Deum corpore & animo piè colat ac veneretur. Requies igitur ab omni opere ſeruili hoc præcepto iubetur, id eſt, ab eo corporali opere, ad quod ſerui & iumenta adhibentur. Imò illicitum erat Iudæis die Sabbati coquere cibos, aut iter agere. *Exod.* 16. Et quia feriâ ſexta parabantur, quæ vitæ vſui neceſſaria erant in craſtinum, dicebatur illa *Paraſceue*, id eſt, Præparatio. Illicitum etiam erat eis vendere, & emere (2. *Eſdræ* 13. 15.) At prohibitum non erat neceſſitatem corporis ſui vel aliorum ſubleuare, damnum ſubitum auertere, in operibus Dei cultum ſpectantibus occupari. Vnde qui Sabbato comedebat, medebatur homini, pecora adaquabat, ouem aut iumentum è fouea educebat, Sabbati violator minimè cenſendus erat: Similiter nec Sacerdotes in Templo ijs vacantes operibus quæ Sacrificia ſpectabant, vt explicat Chriſtus, *Matthæi* 12 contra peruerſam Phariſæorum interpretationem. Nec etiam violati Sabbati rei fuerunt Machabæi eâ die bello ſe defendentes (1. *Machab.* 11. 41.) Rationem affert Chriſtus, *Marci* 11. 27. Quia *Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter Sabbatum*; Id eſt, non ob cæremonias temporales, cultumque externum Religionis conditus eſt homo; ſed illæ in bonum & ſalutem hominis ſunt inſtitutæ. Quamobrem inter cætera præcepta potiſſimum eſt præceptum charitatis, ad quam velut ad finem cætera debent referri, & illius etiam intuitu prætermitti, ſi aliqua detur occaſio vbi cum illo ſimul obſeruari non poſſint. Vnde & ipſum ſacrificium miſericordiæ poſtpoſuit Deus Oſee 6 *Miſericordiam volo* (inquit) *& non ſacrificium.* Id eſt, Sacrificium nolo, ſi miſericordiæ & charitatis opus impediat, quod excellentius omninò, mihique gratius ſacrificium eſt.

4 Certus dies diuino cultui dicatus eſt, quia rudi Populo minùs expediebat habere facultatem temporis arbitratu ſuo diligendi, ne fortè Ægyptiorum Sacra imitaretur, eorumq; ſuperſtitionibus ſe contaminaret. Dies autem ſeptimus ad Deum colendũ inſtitutus eſt ad Myſterij non vnius ſignificationem. Vnde Dominus Exodi 30 Signum vocat: *Videte* (inquit) *vt Sabbatum meum cuſtodiatis, quia ſignum eſt inter me, & vos in generationibus veſtris, vt ſciatis quia ego Dominus, qui ſanctifico vos.*

Et Ezechielis 20. 12. *Inſuper & Sabbata mea dedi eis, vt eſſent ſignum inter me & eos; & ſcirent quia ego Dominus ſanctificans eos.* Signum autem fuit imprimis quòd homines Deo ſe dedicare debeant, cùm dies etiam illi dicatus ſit, qui ſanctus appellatur, quia tum præcipuè ſanctitatem & religionem colere hominibus incumbit. Secundò, ſignum eſt & quaſi monumentum conditæ à Deo rerum vniuerſitatis. Exod. 31. 17. *Pactum eſt ſempiternum inter me & filios Iſrael, ſignumque perpetuum. Sex enim diebus fecit Dominus cœlum & terram, & in ſeptimo ab opere ceſſauit.* Tertiò, ſignum fuit Iſraelitarum memoriæ commendatum, quo admoniti, ſe Dei beneficio ſingulari ex duriſſimo ſeruitutis Ægyptiacæ iugo liberatos meminiſſent, & Liberatori ſuo gratias agerent immortales. Deuteron. 5. 15. *Memento* (inquit Dominus) *quòd & ipſe ſeruieris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento. Idcirco præcipit tibi, vt obſeruares diem Sabbati.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Præceptum de Sanctificatione Sabbati Chriſtianos etiam ſpectet?

EST in hoc Præcepto quiddam quod ad cæremoniam, eſt quod ad mores pertineat. Quòd ſeptimus dies quieti, & vacationi à ſeruilibus operibus aſſignatus fuit, erat cæremoniæ; quod autem in contemplandis Dei beneficijs, in hymnis, precationibus, ſacrificijs, alijſque pietatis operibus dies ille conſumebatur, morale fuit. Sublata cæremonia, remanſit quod ad mores pertinet. Id enim diſcriminis inter iſtud præceptum & reliqua Decalogi præcepta intercedere, Concilij Tridentini Catechiſmus obſeruat, quòd illa naturalia ſint & perpetua, neque mutari vlla ratione poſſint: Vnde Populum Chriſtianum non minùs ſpectant, quàm Iſraeliticum: Quamuis illa Chriſtiani obſeruent, non quia Lege Moſaica tradita ſunt, ſed quia naturæ Lege omnium animis inſcripta ad illorum obſeruantiam impelluntur. Hoc autem de cultu Sabbati præceptum, ſi ſtatutum tempus ſpectetur, non fixum & conſtans eſt, ſed mutabile; neque ad mores, ſed ad cæremonias pertinet: Neque naturale eſt, quoniam non à natura ad id edocti aut inſtituti ſumus, vt illo die potiùs quàm alio externum cultum Deo tribuamus: Sed ex eo tempore quo Populus Iſrael à ſeruitute Pharaonis liberatus eſt, diem Sabbati colere cœpit. Cultus autem ille temporarius erat, vt reliquæ Legis cæremoniæ, quæ figuræ erant & quaſi adumbratæ imagines lucis & veritatis, quæ eſt Chriſtus Ieſus: Cuius aduentu & morte antiquandæ erant & abrogandæ. Hinc S. Paulus ad Galatas ſcribens, Moſaici Ritus cultores, & Iudaicarum Feriarum obſeruatores his verbis reprehendit: *Dies obſeruatis, & menſes, & tempora, & annos: Timeo vos, ne fortè ſine causâ laborauerim in vobis.* Galat. 4. Aliquid tamen habet tertium iſtud præceptum, quod ad mores naturæque ius attineat. Nam Dei cultus ac Religio, quæ hoc præcepto exprimitur, naturæ iure exiſtit: Cùm illud naturæ lex, quæ apud homines vniuerſos vna eſt, poſtulet ac præſcribat, vt aliqua temporis parte in his quæ ad Dei cultum pertinent, verſemur: & quemadmodum curando corpori, ſic menti in Dei contemplatione reficiendæ aliquid etiam temporis tribuamus. Vnde apud Nationes omnes ſtatas quaſdam ferias, eaſque publicas fuiſſe nemo neſcit, quæ ſacris rebus ac diuinis obeundis erant conſecratæ.

Externi itaque, literalis, & cæremonialis Sabbati obſeruantia Iudæos dumtaxat ſpectabat: Sed ſpirituale & cœleſte Sabbatum ad Chriſtianos etiam pertinet. " Spirituale autem Sabbatum, (inquit Concilij Tridenti- " ni Catechiſmus) in ſancta quadam & myſtica quiete " conſiſtit; nimirum cùm vetus homo Chriſto conſe- " pultus ad vitam renouatur; atque in actionibus quæ " Chriſtianæ pietati conueniunt, ſtudioſè ſe exercet. " Debent enim qui aliquando erant tenebræ, nunc au- " tem lux in Domino, vt filij lucis ambulare, in omni " bonitate, & iuſtitia, & veritate, neque communicare " operibus infructuoſis tenebrarum. Spiritale itaque " Sabbatum celebrat homo, cùm à prauis ſuis operibus quieſcit. Vnde S. Paulus ſcribit ad *Hebræos* 3 Cap *Qui ingreſſus eſt in requiem eius, etiam ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut & à ſuis Deus.* Quies illa peccatoris, eſt quies Dei; tum quia Dei quietem in ſe ipſo poſt opera ſex dierum quieſcentis imitatur: Tum quia Dei donum eſt, qui gratiam deinceps non peccandi largitur. *Non peccare* enim *ſanctificationis eſt, id eſt, muneris Dei per Spiritum-Sanctum* (inquit S. *Auguſtinus*, Libro *De Spiritu & Littera*, Cap. 16.) Spiritale Sabbatum celebrant

lebrant Iuſti, cùm Dei cultui, pietatiſque operibus vacantes, omnia opera ſua ad Dei gloriam referunt, illius potiùs eſſe agnoſcentes, quàm ſua: *Creati* (inquit Apoſtolus) *in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus.* Sic enim in Deo, non in ſe ipſis requieſcunt. Sic Deum imitantur, qui *Semper agens & ſemper quietus eſt*, vt *S. Auguſtinus* ait Libro 1. *Confeſſionum* cap. 4. Semper agunt, quia in bonis operibus iugiter ſe exercent, & Deum ſtudent promereri: Semper quieſcunt, quia inter mundanas varietates ibi fixa ſunt illorum corda, vbi vera ſunt gaudia. Semper agunt, quia progrediuntur de virtute in virtutem, donec videant Deum in Sion: Semper quieſcunt, quia conuerſatio eorum in cœlis eſt, vbi Deus nos à morte peccati per gratiam ſuam ſuſcitatos *conſedere fecit in Chriſto Ieſu*, vt loquitur Apoſtolus ad Epheſios 2. Creaturas itaque nonniſi *tranſitoriâ*, & ad Deum ordinatâ, Deum ſolum *manſoriâ dilectione* proſequuti, ad cœleſte Sabbatum feſtinant, quæ eſt illa vita, quâ omnibus bonis cum Chriſto viuentes fruemur, peccato & cupiditatibus omnibus radicitus extirpatis, ſecundùm illud Iſaiæ 35. *Non erit ibi leo, & mala beſtia non aſcendet per eam.·.· Sed via ſancta vocabitur.·.· Et redempti à Domino venient in Sion cum laude: & lætitia ſempiterna ſuper caput eorum: Gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.* De cœleſti illo Sabbato Apoſtolus ſcribit ad Hebræos 4. *Timeamus ergo ne forté relictâ pollicitatione introëundi in requiem eius, exiſtimetur aliquis ex vobis deeſſe.·.· Ingredimur enim in requiem, qui credidimus: Quemadmodum dixit: Sicut iuraui in ira mea, ſi introibunt in requiem meam: & quidem operibus ab inſtitutione Mundi perfectis. Dixit enim in quodam loco de die ſeptima ſic: Et requieuit Deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis. Et in iſto rurſum: Si introibunt in requiem meam. Quoniam ergo ſupereſt introire quoſdam in illam, & ij quibus prioribus annuntiatum eſt, non introierunt propter incredulitatem: Iterum terminat diem quemdam, Hodie, in Dauid dicendo, poſt tantum temporis, ſicut ſupra dictum eſt: Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra. Nam ſi eis Ieſus requiem præſtitiſſet, numquam de alia loqueretur, poſthac die. Itaque relinquitur Sabbatiſmus Populo Dei. Qui enim ingreſſus eſt in requiem eius; etiam ipſe requieuit ab operibus ſuis, ſicut à ſuis Deus. Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem.*

Ephes. 2. 10.

Nobis quidem nullâ die, nullâ horâ, nullo temporis momento vacandum non eſſet diuinorum beneficiorum contemplationi, ad quam ipſe nos inuitat, dicens: *Vacate, & videte, quoniam ego ſum Deus:* Vacate à curis & ſeculi negotijs, & in ſancto otio & quiete, quòd ego ſum qui creaui vos: Ego ſum, qui, cùm vitio veſtro perijſſetis, Filio meo pro vobis morti tradito, denuo per Eum vos quaſi creaui, vt ſitis noua in Chriſto creatura: & ſicut portaſtis quondam imaginem terreni, ita nunc portetis imaginem cœleſtis hominis, neque iam ſitis deinceps Adæ filij, ſed Dei, fratres autem & cohæredes Chriſti. Hæc tanta beneficia recogitate: Mihique vni, cui omnia debetis, ex toto corde diligendo, & colendo vacate. Quod igitur à nobis exigit ipſe Dominus, qui nos etiam laborantes & oneratos ad ſe venire iubet, quòd in eo ſimus animabus noſtris requiem inuenturi, hoc nobis ſemper faciendum eſſet. Cæterùm tale Sabbatum celebrare, ſic totos Dei & beneficiorum eius contemplationi vacare, non eſt huius ſeculi, non eſt huius corporis, quod corrumpitur, quod aggrauat animam, quod deprimit ſenſum, ea quæ ſurſum ſunt cogitare volentem. Sabbatiſmus hic ſiue requies, non eſt huius peregrinationis, ſed cœleſtis erit illius patriæ, manentiſque ciuitatis, quam futuram inquirimus; vbi vacabimus, & videbimus, amabimus & laudabimus abſque vllo faſtidio, abſque vlla defatigatione, eum qui deſideriorum noſtrorum omnium finis eſt Dominum Deum noſtrum, qui erit omnia in omnibus, & inter eos numerabimur, de quibus dicitur Pſalm. 83. *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.* Perpetuum illud Sabbatum demonſtratur potiùs nobis, vt ad illud ardentiſſimè ſuſpiremus, & feruentiſſimè tendamus, quàm in præſenti præcipiatur, vt obſeruemus. *Feſtinemus ergo ingredi in illam requiem;* & ſic quidem nondum cœleſte illud, ſpirituale certè Sabbatum obſeruemus, de quo *S. Auguſtinus* præclarè ſcribit, Epiſtola 55. aliàs 119. ad *Ianuarium.* Cap. 9. 10. 11. & 12.

Quod nunc fide, ac ſpe gerimus, atque vt ad id perueniamus, dilectione ſatagimus, requies eſt quædam ab omni labore omnium moleſtiarum ſancta atque perpetua: In eam nobis ex hac vita fit tranſitus, quem Dominus noſter Ieſus Chriſtus ſuâ Paſſione præmonſtrare, ac conſecrare dignatus eſt. Ineſt autem in illa requie non deſidioſa ſegnitia, ſed quædam ineffabilis tranquillitas actionis otioſæ. Sic enim ab huius vitæ operibus in fine requieſcitur, vt in alterius vitæ actione gaudeatur. Sed quia talis actio in Dei laude agitur, ſine labore membrorum, ſine angore curarum, non ad eam ſic tranſitur per quietem, vt ipſi labor ſuccedat, id eſt, non ſic eſſe actio incipit, vt eſſe deſinat quies: Neque enim reditur ad labores & curas; ſed permanet in actione quod ad quietem pertinet, nec in opere laborare, nec in cogitatione fluctuare. Quia ergo per requiem ad primam vitam reditur, vnde anima lapſa eſt in peccatum, propterea Sabbato requies ſignificatur. Hæc quidem ille de Sabbato cœleſti & ſempiterno.

De ſpirituali verò Sabbato pauló poſt ſic loquitur: *Sabbatum tamen commendatum eſt priori Populo in otio corporaliter celebrandum, vt figura eſſet ſanctificationis in requie Spiritus-Sancti. Nuſquam enim legimus in Geneſi ſanctificationem per omnes priores dies, ſed de ſolo Sabbato dictum eſt:* Et ſanctificauit Deus diem ſeptimum. “ *Amant enim requiem ſiue piæ animæ, ſiue iniquæ; ſed quâ perueniant ad illud quod amant, plurimæ neſciunt: Nec aliquid appetunt etiam ipſa corpora ponderibus ſuis, niſi quod animæ amoribus ſuis. Nam ſicut corpus tamdiu nititur pondere, ſiue deorſum verſùs, ſiue ſurſum verſùs, donec ad locum, quò nititur, veniens conquieſcat.·.· ſic animæ ad ea, quæ amant, propterea nituntur, vt perueniendo requieſcant. Et multa quidem per corpus delectant, ſed non eſt in eis æterna requies, nec ſaltem diuturna, & propterea magis ſordidant animam, & aggrauant potiùs, vt ſinceram eius pondus, quo in ſuperna fertur, impediant. Cùm ergo anima ſe ipſâ delectatur, nondum re incommutabili delectatur, & ideò adhuc ſuperba eſt, quia ſe pro ſummo habet, cùm ſuperior ſit Deus. Nec in tali peccato impunita relinquitur, quia* Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem “ Iacob. 4.
datgratiam. *Cùm autem Deo delectatur, ibi veram, certam, æternam inuenit requiem, quam in alijs quærebat, nec inueniebat. Proinde admonetur in Pſalmo,* Delectare “ in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. “ Pſalm. 36.

Quia ergo Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus no- “ ſtris per Spiritum-Sanctum qui datus eſt nobis, *ideo* “ Rom. 5. *ſanctificatio in ſeptimo die commemorata eſt, vbi requies commendatur. Quia verò nec bene operari poſſumus, niſi* Philipp. 2. *dono eius adiuti, ſicut dicit Apoſtolus,* Deus enim eſt “ qui operatur in nobis & velle & operari pro bona vo- “ luntate, *nec requieſcere poterimus poſt omnia bona ope-* “ *ra noſtra, quæ in hac vita gerimus, niſi eius dono ad æternitatem ſanctificati atque perfecti: Propterea de ipſo Deo* Geneſ. 1. & 2. *dicitur, quia* Cùm feciſſet omnia opera valde bona, “ ſeptimo die requieuit ab omnibus operibus ſuis, quæ “ fecit. *Futuram enim requiem ſignificabat, quam poſt bona opera daturus erat nobis hominibus. Sicut enim cùm bene operamur, ipſe dicitur operari in nobis, cuius munere bene operamur: Ita cùm requieſcimus, ipſe requieſcere dicitur, quo donante requieſcimus.*

Hinc eſt quòd in tribus primis præceptis Decalogi, quæ ad Deum pertinent, tertium ibi de obſeruatione Sabbati poſitum eſt: Vt in primo præcepto Patrem intelligamus, vbi prohibetur coli in figmentis hominum aliqua Dei ſimilitudo; non quia non habet imaginem Deus, ſed quia nulla imago eius coli debet, niſi illa quæ hoc eſt quod ipſe, nec ipſa pro illo, ſed cum illo. Et quia creatura mutabilis eſt, & propterea dicitur. Omnis creatura vanitati “ Rom. 8. ſubiecta, *quoniam natura Vniuerſi etiam in parte mon-* “ *ſtratur; ne quiſquam Filium Dei Verbum, per quod facta ſunt omnia, putaret eſſe creaturum, ſequitur aliud præceptum:* Non accipies in vanum nomen Domini Dei “ Exod. 20 tui. *Spiritus autem Sanctus, in quo nobis illa requies tribuitur, quam vbique amamus, ſed niſi Deum amando non inuenimus, cùm Charitas eius diffunditur in cordibus noſtris per Spiritum Sanctum qui datus eſt nobis, quia ſanctificauit Deus diem ſeptimum, in quo requieuit, tertio præcepto Legis inſinuatur, quod ſcriptum eſt de obſeruatione Sabbati; non vt iam in iſta vita nos quieſcere exiſtimemus, ſed vt omnia quæ bene operamur non habeant intentionem, niſi in futuram requiem ſempiternam.*

Ad ipſum, autem ignem amoris nutriendum, & flandum

quodammodo, quo tamquam pondere ſurſum, vel introrſum referamur ad requiem, iſta omnia pertinent, quæ nobis figuratè inſinuantur.·.· Ideòque inter omnia illa decem præcepta ſolum ibi, quod de Sabbato poſitum eſt, figuratè obſeruandum præcipitur; quam figuram nos intelligendam, non etiam per otium corporale celebrandam ſuſcepimus.
Pſal. 45. *Cùm enim Sabbato ſignificetur ſpiritalis requies, de qua di-*
» *ctum eſt in Pſalmo,* Vacate & videte, quoniam ego
» ſum *Deus: & quò vocantur homines ab ipſo Domino*
» *dicente;* Venite ad me omnes qui laboratis, & one-
» rati eſtis & ego vos reficiam: Tollite iugum meum
» ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum & humi-
» lis corde, & inuenietis requiem animabus veſtris:
Cetera tamen ibi præcepta propriè ſicut præcepta ſunt, ſine vlla figurata ſignificatione obſeruamus. Nam & idola non colere manifeſtè didicimus; & non accipere in vanum nomen Domini Dei noſtri, & honorare patrem & matrem, & non mœchari, non occidere, non furari, non falſum teſtimonium dicere, non concupiſcere vxorem proximi, non concupiſcere vllam rem proximi, non figuratè aliud prætendunt, & myſticè aliud ſignificant; ſed ſic obſeruantur, vt ſonant. Obſeruare tamen diem Sabbati non ad litteram iubemur, ſecundùm otium ab opere corporali, ſicut obſeruant Iudæi: & ipſa eorum obſeruatio quæ ita præcepta eſt, niſi aliam quamdam ſpiritalem requiem ſignificet, ridenda iudicatur. Vnde non inconuenienter intelligimus, ad amorem excitandam, quo ad requiem tendimus, valere omnia quæ figuratè in Scripturis dicuntur; quandoquidem id ſolùm in Decalogo figuratè præcipitur, vbi requies commendatur, quæ vbique amatur, ſed in ſolo Deo certa & ſancta inuenitur. Idem tractat argumentum Libro 4. *De Geneſi ad litteram.* Cap. 11. & ſequentibus.

Iudæi carnaliter Sabbatum obſeruabant, ſignis dumtaxat, non rebus ſignificatis inhærentes; & Sabbato non ad quietem animi in Deo comparandam, ſed ad externam tantùm & corporalem quietem abuſi. Vnde illorum Sabbata ſe odiſſe Dominus ait Iſaiæ 1. *Neomeniam* (inquit) *& Sabbatum, & feſtiuitates alias non feram, iniqui ſunt cœtus veſtri: Calendas veſtras & Solemnitates veſtras odiuit anima mea: Facta ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinens. Et cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis: Quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere.* In ceſſatione igitur à peccatis, & in bonis operibus, vera & Deo grata Sabbati obſeruatio poſita erat, vt rurſus docet Dominus Iſaiæ 58. *Si auerteris à Sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die ſancto meo, & vocaueris Sabbatum delicatum, & ſanctum Domini glorioſum, dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, vt loquaris ſermonem: Tunc delectaberis ſuper Domino, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hereditate Iacob patris tui.* Hinc S. *Ioannes Chryſoſtomus* Homilia 1 *De Lazaro,* ait: *Iudæi putant ſibi Sabbatum otij gratiâ fuiſſe datum. Verùm non iſta eſt cauſa; ſed potiùs, vt abducti à curis rerum temporalium, otium omne conſumerent in ſpiritualibus. Quod enim Sabbatum non otij, ſed ſpiritualis actionis materia ſit, dilucidum eſt ex ipſis rebus. Nam Sacerdos en die duplum facit operis. Qui quotidie non niſi vnicam hoſtiam offerre ſolitus, Sabbato iubetur offerre geminam. Quòd ſi prorſus eſſet otij dies, oportebat Sacerdotem omnium maximè otium agere. Quoniam igitur Iudæi corporalium rerum curis liberati non vacabant ſpiritalibus, vt puta ſobrietati, modeſtiæ, & audiendis diuinis ſermonibus, ſed è contrario ſeruientes ventri, indulgentes ebrietati, diſtenti cibis, deliciantes, audi quomodo eos reprehendat Propheta, &c.* Chriſtiani verò non ſignis, ſed rebus ſignificatis inhærentes; nec tempora obſeruantes, ſed quæ illis ſignificantur temporibus, ſpiritale præſertim Sabbatum obſeruant illis diebus, qui non iam Diuino Iure, ſed Eccleſiæ inſtitutione, ac lege, diuino cultui ſunt conſecrati. His ſcilicet diebus vi tertij Præcepti ſe adſtrictos eſſe norunt, vt à ſæculi curis, profaniſque operibus liberi, toti diuino cultui vacent, hoc eſt, orent ardentiùs & copioſiùs, de reformandis ſuis & ſuorum moribus ſeriò cogitent; ſeque, ſuámque familiam ad Dei laudem, ad diuinum verbum audiendum, ad piorum librorum lectionem, & ad alia pietatis & charitatis opera incitent, ac prouocent.

ARTICVLVS III.

Cur Sabbati celebritas in Dominicam Diem translata ſit?

CVm ipſo naturæ iure aliqua temporis pars eſſe debeat, quo res diuinæ colantur, cultuſque Deo debitus tribuatur, & eatenus præceptum de ſanctificatione Sabbati ad mores pertineat, Apoſtoli ex ſeptem hebdomadæ diebus, eum qui primus eſt, diuino cultui conſecrarunt, quem Dominicam diem dixere, cùm dies Solis ab Ethnicis diceretur. Diei Dominicæ meminit *S. Ioannes* Apocalypſis 1. & Apoſtolus 1. *Corinth.* 16. Collectas ab ſubleuandum pauperes Chriſtianos *Per vnam Sabbati* fieri iubet, id eſt prima hebdomadæ die, quâ ſcilicet ſacri conuentus Chriſtianorum fiebant in ipſis Eccleſiæ exordijs, *Ad frangendũ panem,* id eſt, ad Corpus Chriſti ſumẽdũ, vt teſtatur S. Lucas *Act.* 20. Legatur *S. Iuſtinus* Apologia 2.

Mutatio autem facta eſt diei Sabbati in Dominicam Diem; primò, quia eo die Mundi creatio initium habuit. Secundò, quia eo die Chriſtus reſurrexit ad vitam immortalem, & Iudaico Sabbato abrogato, Sabbatum Euangelicum, quod Scriptura Sacra iuge appellat, nobis commendauit, ideoque is dies *Dominicus* dicitur, de quo Eccleſia canit: *Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea.* Tertiò, quia ea die Spiritus-Sanctus Apoſtolis datus eſt. Quartò, ne quid Chriſtiani cum Iudæis commune habere viderentur. Has rationes ex parte profert *S. Iuſtinus* loco mox indicato, omnéſque penè colligit *S. Leo* Epiſtola 11 aliâs 81. ad *Dioſcorum* Alexandrinum Epiſcopum, cap. 1. vbi hac die, quam *Diem Reſurrectionis Dominicæ* vocat, Sacras Ordinationes celebrandas docet, *Quæ tantis diuinarum diſpoſitionum Myſterijs eſt conſecrata, vt quicquid eſt à Domino inſigniùs conſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac Mundus ſumpſit exordium. In hac per Reſurrectionem Chriſti & mors interitum, & vita accepit initium. In hac Apoſtoli à Domino prædicandi omnibus Gentibus Euangelij tubam ſumunt, & inferendum vniuerſo Mundo Sacramentum Regenerationis accipiunt. In hac, ſicut Beatus Ioannes Euangeliſta teſtatur, congregatis in vnum Diſcipulis, ianuis clauſis, cùm ad eos Dominus introiſſet, inſufflauit & dixit:* Accipite Spiritum Sanctum: Quorum remiſe- " Ioan. 20.
" ritis peccata, remittuntur eis; & quorum detinueri-
" tis, detenta erunt. *In hac denique promiſſus à Domino Apoſtolis Spiritus-Sanctus aduenit: Vt cœleſti quadam regulâ inſinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis eſſe Myſteria Sacerdotalium Benedictionum, in quo collata ſunt omnia dona gratiarum.* Dominicam Diem ob eaſdem rationes diuino cultui ab Apoſtolis conſecratam confirmat Concilium Pariſienſe 6. Libro 1. Canone quinquageſimo. Addit, eo die Manna Iudæis pluere cœpiſſe, vt à quibuſdam Doctoribus traditur, ſcilicet, non Sabbato Iudæorum, ſed Chriſtianorum Solemnitate, ſeu die, quem fecit Dominus, gratia Dei, paniſque cœleſtis ad homines deſcendit, vt obſeruat *Origenes,* Homiliam 7. In *Exodum.*

ARTICVLVS IV.

De Feſtorum dierum Obſeruatione.

SIcut Populus Iudæus præter Sabbatum alios etiam feſtos & ſacros dies habuit diuina Lege conſtitutos, quibus maximorum Beneficiorum memoria renouabatur: Ita Chriſtianus Populus alios præter Dominicam dies feſtos & ſolemnes habet, ab Apoſtolis in ipſo Eccleſiæ exordio, & conſecutis deinde temporibus ab Apoſtolorum Succeſſoribus inſtitutos, vt piè & ſanctè Beneficiorum Dei memoriam colamus. Inter eos autem celeberrimi habentur illi dies, qui ob Religionis noſtræ Myſteria Religioni conſecrati ſunt; ſcilicet Paſchatis, ſeu Reſurrectionis Domini, Aſcenſionis Dominicæ, Pentecoſtes, Trinitatis, Corporis Chriſti, Natalis Domini, Circumciſionis, Epiphaniæ. Deinde qui Sanctiſſimæ Virginis *Mariæ,* Dei Matri: Tum qui Apoſtolis, & Martyribus, cęteriſque Sanctis cum Chriſto regnantibus ſeu potiùs Deo in illorum memoriam dicantur: In quibus Deo gratię aguntur ob dona illis collata; Dei bonitas & potentia laudantur, cuius munere hunc Mundum cum omnibus ſuis erroribus, amoribus & terroribus vicerunt; de Hoſte humani generis mirabiliter triumpharunt; & depoſitis mortalitatis exuuijs feliciùs

licius in cœlis ad vitam immortalem ſunt renati. Vnde lies quo obierunt, *Natalis* illorum Eccleſiaſtico loquen- li more appellatur. Ipſis debiti honores illis diebus tri- buuntur, dum in diuinis Officijs, & ad Altare Domini memoria eorum agitur, & laudatur Deus in Sanctis ſuis: ad eorum denique imitationem fidelis Populus incita- ur, quoniam *Solemnitates Martyrum, exhortationes ſunt Martyriorum*, (inquit *S. Auguſtinus*.)

Feſtorum dierum inſtitutio Apoſtolis & eorum Suc- ceſſoribus à Chriſto conceſſa, ſed præſertim S. Petri in Eccleſiæ vniuerſæ regimine Succeſſoribus Romanis Pon- tificibus, & Generalibus Concilijs, quorum auctorita- Feſti dies toti Eccleſiæ præſcribi poſſunt; cùm à cęte- Epiſcopis in eorum dumtaxat Diœceſibus, à Concl- s Prouincialibus & Nationalibus in Prouincijs, & Re- is, ea quibus congregata ſunt, inſtitui valeant. Sic dies eſtos Paſſionis, Reſurrectionis, Aſcenſionis Domini, Pentecoſtes, Apoſtolos inſtituiſſe non dubitamus, de ibus *S. Auguſtinus* Epiſtula 54. aliàs 118 ad *Ianuarium*, ap. 1. *Illa autem* (inquit) *quæ non ſcripta, ſed tradita ſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe ſeruantur, da- r intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel à Plenarijs Conci- , quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima auctoritas, com- ndata atque ſtatuta retineri, ſicuti quòd Domini Paſſio Reſurrectio, & Aſcenſio in cœlum, & Aduentus cœlo Spiritus-Sancti, anniuerſaria ſolemnitate cele- ntur, & ſi quid aliud tale occurrit, quod ſeruatur ab iuerſa quacumque ſe diffundit Eccleſia.* Feſtum diem atalis Domini *S. Auguſtinus* Epiſtola ſequenti com- emorat, & ad eumdem anni diem ſemper redire te- tur. Conſtitutionum Apoſtulicarum Libro 8. Cap. Feſtum Epiphaniæ, Feſti dies Apoſtolorum, S. Ste- ani Protomartyris, aliorum etiam Sanctorum Mar- um notantur. Natales Martyrum dies primis Ec- ſiæ Seculis celebres extitiſſe, Eccleſiæ Smyrnenſis iſtola de Martyrio *S. Polycarpi*, apud *Euſebium* Li. 4. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, Cap. 15. Teſtatur. *Oſſa il-* (inquiunt) *gemmis pretioſiſſimis, & quouis auro pu- a colligentes, vbi decebat, condidimus. Quo etiam loco nobis ſi fieri poterit, conuenientibus, concedet s Natalem ipſius Martyris diem cùm hilaritate & gau- celebrare; tum in memoriam eorum qui glorioſo certa- e perfuncti ſunt; tum ad poſteros huiuſmodi exem- inſtruendos & confirmandos.* Paſſiones & dies Marty- n anniuerſaria commemoratione celebrari, *S. Cypria-* teſtatur Epiſtola 34. & dies quibus excedunt, anno- iuber, Epiſtola 37. *Vt commemorationes eorum* (in-) *inter Memorias Martyrum celebrare poſſimus. Quam- a Tertullus fideliſſimus & deuotiſſimus frater noſter ficet mihi dies, quibus in carcere Beati Fratres no- d immortalitatem glorioſæ mortis exitu tranſeunt, & reatur hîc à nobis Oblationes & Sacrificia ob comme- ationes eorum, quæ citò vobiſcum, Domino prote- e, celebrabimus.* De *Conſtantino* Imperatore ſcribit *bius* in eius Vita, Libro 4. miſſam ab eo Legem ræſides Prouinciarum, *Vt diem Dominicam etiam venerarentur*: Eoſdémque Feſtos *Martyrum dies* iuſ- rincipis obſeruaſſe, & *Eccleſiaſticarum Feſtiuita- tempora* honore debito fuiſſe proſecutos. Marty- Natalitia Quadrageſimali tempeſtate celebrari ibuit Synodus Laodicena, Canone 51. eorumque norias Sabbatis tantùm & Dominicis eo tempore rari permiſit. S. Ioannis Chryſoſtomi Homiliæ, uguſtini, & S. Leonis Sermones, Monumenta certiſſima, ex quibus Feſtos dies Myſterijs Domi- victorijs Martyrum commemorandis & celebran- nſecratos fuiſſe conſtat. Idem confirmat vetus ndarium Carthaginenſis Eccleſiæ, quo non ſolùm aria hæc Africæ Sedes, ſed tota quanta fuit Afri- ipſa Eccleſia vſa eſt ante annos fere mille ducen- editum à Domino *Mabillonio* Tomo 3. *Veterum ctarum*. In eo præter Natale Domini, & Feſta olorum *Petri & Pauli, Andreæ, Iacobi, Lucæ geliſtæ*, Natiuitatem *S. Ioannis Baptiſtæ*, Feſtum *nnocentium, S. Stephani, S. Laurentij, SS. Macha- m, SS. Geruaſij & Protaſij*, & plurimorum Mar- n qui Africanam Eccleſiam illuſtrarunt, Feſta SS. Epiſcoporum Africanorum *Grati, Geneclij, lij, Capreoli, Reſtituti, Auguſtjni, Quoduuldei, aties*, & *Eugenij* adſcribuntur. Concilium Aga- anno ſexto ſupra quingenteſimum, Canone 21. de Feſtorum religioſa celebratione ita ſanxit: *Si quis ex- tra Parochias, in quibus legitimus eſt ordinariúſque conuen- tus, Oratorium in agro habere voluerit, reliquis Feſtiuita- tibus, vt ibi Miſſas teneat, propter fatigationem fami- liæ, iuſta ordinatione permittimus. Paſcha verò, Nata- le Domini, Epiphania, Aſcenſionem Domini, Penteco- ſten, & Natalem S. Ioannis Baptiſtæ, vel ſi qui maximi dies in Feſtiuitatibus habeantur, nonniſi in ciuitatibus, aut Parochijs teneant. Clerici verò, ſi qui in Feſtiuitatibus quas ſupradiximus, in Oratorijs, niſi iubente Epiſcopo, Miſſas facere, aut tenere voluerint, à Communione pel- lantur.* Anno 511 De religioſo Feſtorum cultu non abſimilia De- creta ediderunt Concilium Aurelianenſe 1. Canonibus 25. & 27. Turonenſe 2. anno 567. Canonibus 17. 18. & 22. Circumciſionis, Feſtis S. Martini, & Cathedræ S. Pe- tri mentionem faciens. Cabilonenſe anno 650 Canone 19. *Childebertus* Rex Chriſtianiſſimus in Conſtitutione *De abolendis reliquijs Idololatriæ, & Sacrorum dierum Fe- ſtiuitatibus caſtè celebrandis.*

Concilium Moguntinum anno 813. celebratum, Ca- none 36 Feſtos dies per annum celebrandos ſtatuit, ſci- licet, *Diem Dominicum Paſchæ*, cum tota hebdomada Paſ- chali, *Diem Aſcenſionis Domini, Pentecoſten*, cum tota pa- riter hebdomada, *Natale Apoſtolorum Petri & Pauli, Natiuitatem S. Ioannis Baptiſtæ, Aſſumptionem Beatæ Ma- riæ, Dedicationem S. Michaëlis, Natalem S. Remigij, S. Mar- tini, S. Andreæ. In Natalis Domini dies quatuor; Octauas Domini*, id eſt, *Circumciſionem, Epiphaniam Domini, Purifi- cationem S. Mariæ, & illas Feſtiuitates Martyrum, vel Con- feſſorum, quorum in vnaquaque Parochia ſancta corpora re- quieſcunt; ſimiliter etiam Dedicationem Templi.* His adde Indiculos Feſtiuitatum libro 1. *Capitularium*, cap. 164. & libro 6. cap. 186. deſcriptos, *Herardi* Turonenſis Archie- piſcopi Capitulare, cap. 61. Capitulare *Abytonis* Baſi- leenſis Epiſcopi, cap. 8. Tomo 6. *Spicilegij* editum, Reſponſum *Nicolai* 1. ad Conſulta Bulgarorum, cap. 55. *Photij* Nomocanonem Tit. 7. ca. 1. Concilium Sale- guntiadienſe anno vigeſimo ſecundo ſupra milleſimum, Canone, 1. *Gregorij Noni* Decretum cap. *Conqueſtus*, Extra, *De Ferijs*, vbi iudicialem ſtrepitum conquie- ſcere iubet diebus Feſtis *Natalis Domini, S. Stephani, Ioannis Euangeliſtæ, Innocentium, S. Syluestri, Circum- ciſionis, Epiphaniæ, ſeptem diebus Dominicæ Paſſionis, Reſurrectionis cum ſeptem ſequentibus, Aſcenſionis, Pen- tecoſtes, cum duobus qui ſequuntur, Natiuitatis S. Ioan- nis Baptiſtæ, Feſtiuitatum omnium Virginis glorioſæ, duo- decim Apoſtolorum, & præcipuè Petri & Pauli, Beati Laurentij, Dedicationis Beati Michaëlis, Solemnitatis omnium Sanctorum, ac Diebus Dominicis, cęteriſque So- lemnitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus cum Clero & Populo duxerint ſolemniter venerandas.* Hanc *Gregorij Noni* Conſtitutionem confirmauit *Vrbanus VIII.* Conſtitutione quæ incipit, *Vniuerſa*, edita anno 1642. Concilium tandem Tridentinum Seſſione 25. cap. 12. ſtatuit, *Vt dies feſti, quos in Diœceſi ſua ſeruandos Epiſcopus præceperit, ab Exemptis omnibus, etiam Re- gularibus ſeruentur.*

ARTICVLVS V.

De Ieiunijs Eccleſiaſticis.

§. I.

Quid ſit Ieiunium? Quis eius finis? Quæ vtilitas?

IEiunium Eccleſiaſticum eſt *Abſtinentia à certo cibo- rum genere, pluribúſque refectionibus, ſecundùm mo- dum ab Eccleſia inſtitutum, & propter finem pietati con- gruentem.* Quoniam verò Feſtis Ieiunia ex Eccleſiæ in- ſtituto præmittuntur, congruè hic de Ieiunio agemus.

Finis ieiunij eſt carnis mortificatio, & concupiſcentię compreſſio; mentis ad rerum diuinarum contemplatio- nem, & ad orationem purgatio atque præparatio; ſa- tisfactio pro peccatis, & beneficiorum diuinorum im- petratio. Ieiunium aſſumitur, vel indicitur ad carnem domandam, & ad frenandam concupiſcentiam, vt qui ſunt Chriſti, *carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs* Gal. 5. 1. Cor. 9. crucifigant, corpuſque ſuum *in ſeruitutem* redigant: Quo pertinet illud Apoſtoli 2. ad Corinthios 6. *In omni- bus exhibeamus noſmetipſos ſicut Dei miniſtros, in vigi- lijs, in ieiunijs, in caſtitate.* Secundò, aſſumi poteſt, vel indici ad mentis purgationem, vt à terrenæ con-

eretionis labe defæcata, rerum diuinarum contemplationi magis idonea ſit. Hoc aoimo *Moſes*, *Elias*, *Daniel*
Exod. 34. & 34. 3. Reg. 19. Daniel. 9. & 10. ieiunarunt, vt Sacris Literis proditum eſt. Hoc animo ieiunium aſſumunt, qui ieiunant, vt liberiùs, puriùs, ac deuotiùs orent. Quo ſenſu Tobiæ 12. dicitur: *Bona eſt oratio cum ieiunio & eleemoſynas:* Vel vt Dœmooes pellant, victoriamque de illorum tentationibus donante Deo reportent. Vode Chriſtus *Matth.* 20. ait: *Hoc genus noa eijcitur niſi per orationem & ieiunium;* Vel ud Deum promerendum & colendum, quemudmodum Anna Prophetiſſa. *Non diſcedebat de Templo, ieiunijs, & obſecrationibus ſeruiens nocte & die*, vt refertur Lucæ Cap. 2. Eóque pertinet etiam quod in Actibus Apoſtolorum, Cap. 13. narratur: *Miniſtrantibus illis Domino, & ieiunantibus, dixit illis Spiritus-Sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes, & orantes, imponentéſque eis manus, dimiſerunt illos.* Aſſumi tandem poteſt ieiunium ad Deum placandum, & ad ſatisfaciendum pro peccatis in eius Maieſtatem commiſſis, atque ad eius beneficia impetranda. Ioel. 2. *Conuertimini ad me* (inquit Deus) *in toto corde veſtro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu.* Ionæ 3. *Et crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem.* Ammonitis, Moabitis, ac Syris congregatis, vt pugnarent contra *Ioſaphat*, illumque, ac Iudaicum Populum opprimerent. Rex *totam ſe contulit ad rogandum Dominum, & prædicauit ieiunium vniuerſo Iuda;* vt 2. *Paralipom.* Cap. 20. legimus. Holoferne expeditionem aduersùs Iudæos parante, *Clamauit omnis populus ad Dominum inſtantiâ magna, & humiliauerunt animas ſuas in ieiunijs & orationibus, ipſi & mulieres eorum* Atque *Eliachim* Sacerdos Magnus: *Scitote quoniam exaudiet Dominus preces veſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs & orationibus in conſpectu Domini;* vt refertur *Iudith.* 4. Eſther Aſſuerum aditura, vt præcibus ſuis internecionem Iudæis ab Aman hoſte gentis inſenſiſſimo paratam auerteret, orationem & ieiunium Iudæis omnibus in Suſan commorantibus indici iuſſit, ipſaque cum ancillis ſuis ſimiliter ieiunare decreuit. (*Eſther.* 4)

Ieiunium ob aliquem huiuſmodi finem ſuſceptum, Deo gratum eſſe nemo dubitauerit, qui ad Chriſti verba, Matt. 6. attenderit. *Tu autem* (loquit) *cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, ſed Patri tuo qui eſt in abſcondito: & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.*

3 Iam verò quæ ſint ieiuniorum vtilitates, Patres exponunt in Libris & Sermonibus eo de argumento conſcriptis. *Tertullianus* libro *De Ieiunijs* oſtendit, Moyſen quadragenario ieiunio præparatum ad Dei viſionem. *Meritò* (inquit) *etiam in carne ſe ei Dominus oſtendit collegæ ieiuniorum ſuorum.* Eliam quadraginta diebus & noctibus vacuo ventre, aridoore, perueniſſe io Montem Dei Horeb, ibíque familiari Dei congreſſu exceptum, *Quid tu Elia hîc? Multò amicior iſta vox, quàm*, Adam, vbi es? *Illa enim paſto homini minabatur, iſta ieiuno blandiebatur. Tanta eſt circumſcripti victûs prærogatiua, vt Deum præſtet homini contuberualem parem reuera pari. Si enim Deus æternus non*
1. Reg. 7. *eſuriet, hoc erit tempus quo homo Deo adæquetur, cùm ſine pabulo viuit* Ieiunium *iratum Deum homini reconciliat.* Iſraëlitæ in Maſpha Deum deprecati, ſeque in ieiunijs humiliantes, Philiſtæos vicerunt. *Ceciderunt paſtos impaſti, armatos inermes. Hæ orant viros ieiunantium Deo. Cœlam pro eiuſmodi militat. Habes formam præſidij etiam ſpiritalibus bellis neceſſariam.* Niniue peccatrix illa ciuitas per ieiunium de exitio prædicato liberata eſt. *Sodoma quoque & Gomorha euaſiſſent, ſi ieiunaſſent.* Achab vltionem Dei ie-
3. Reg. 21. iunio auertit. *Ieiunium reuerentiæ in Deum opus eſt, per quod Anna vxor Helcanæ retrò ſterilis impetrauit facilè à Deo*
1. Reg. 1. *inanem cibo ventrem filio implere, & quidem Propheta.* Myſteriorum agnitionem ieiunia à Deo mereri, Danielis probat exemplum, & Annę Prophetiſſę quę & infantem Dominum agnouit, & multa de eo prædicauit expectantibus redemptionem Iſraëlis. Ex quo conſtat, *A nullis magis intelligi Chriſtum, quàm ſemel nuptis & ſæpè ieiunis.* Ipſe mox Dominus *Baptiſma ſuum, & in ſua omnium ieiunijs dedicauit; immò nouum hominem in veteris ſugillationem virtute faſtidiendi cibi initiabat, vt cum Diabolo rurſus per eſcam tentare quærenti, fortiorem fame tota oſtentaret.* Docuit etiam *aduerſus diriora dæmonia ieiunijs præliandum.*

S. Ambroſius Libro *De Elia & Ieiunio.* Ieiunij excellentiam & vtilitatem magnificè prædicat. Hæc inter alia Capp. 1. & 2. habet *Certamen noſtrum ieiunium eſt, ieiunauit Saluator, & ſic Tentator ad eum acceſſit. Et primum galeæ direxit ſpiculum dicens:* Si Filius Dei es, dic lapidi "
huic, vt panis fiat. *Ille cibum velut eſcam laqaei prætendit: Dominus ieiunium prætulit, vt laqueos Tentatoris, vt vincula diſſolueret ∴ Magna virtus eſt ieiunij. Tam ſpecioſa eius militia eſt, vt ieiunare delectaret & Chriſtum: Tam valida, vt ad cœlum homines erigeret ∴ Elias ieiunus filium viduæ ab inferis reſuſcitauit: Ieiunus pluuias ore depoſuit: Ieiunus ignes de cœlo oduxit: & quadraginta dierum ieiunio diuinam acquiſiuit præſentiam. Tunc denique plus meruit, quando plus ieiunauit. Diuino ore ſtatuit fluenta Iordanis, & redundantem fluminis alueum repente ſiccatam pulueralento tranſmiſit veſtigio. Meritò illum dignum cœlo diuina iudicauit Sententia, vt cum ipſo raperetur corpore; quoniam cœleſtem vitam viuebat in corpore, ac ſupernæ vſum conuerſationis exhibebat in terris. Quid eſt enim ieiunium, niſi ſubſtantia & imago cœleſtis Ieiunium refectio animæ, cibus mentis, vita Angelorum, culpæ mors, excidium delictorum, remedium ſalutis, radix gratiæ, fundamentum eſt caſtitatis. Hoc ad Deum gradu citiùs peruenitur: Hoc gradu Elias aſcendit antequam curru. Hanc hæreditatem ſobrietatis & abſtinentiæ ad cœlum abiens Diſcipulo dereliquit. In hac virtute & ſpiritu Eliæ venit Ioannes. Et quia vitæ humanæ poſſibilitatem continentiâ ſupergreſſus fuerat, non homo, ſed Angelus æſtimatus eſt.*

S. Auguſtinus Sermone De Vtilitate Ieiunij. Cap. 1. Ieiunium virtutem eſſe hominum docet, non Angelorum; hominum, inquam ſurſum cor habentium, & ad Angelorum ſocietatem ſuſpirantium. Nam *Caro in terram vergit, mens ſurſum tendit: Rapitur amore, ſed tardatur pondere. De hac re Scriptura ita loquitur* Corpus quod " Cap. 9.
corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terre- "
na inhabitatio ſenſum multa cogitantem. *Si ergo ca- "
ro in terram vergens onus eſt animæ, & ſarcina prægrauans volantem: Quantùm quiſque delectatur ſuperiore vitâ ſuâ, tantùm deponit de terrena ſarcina ſua. Ecce quod agimus ieiunantes.* Non videatur ergo leuis res, aut ſuperflua, ne quiſquam fortè hoc faciens *Eccleſiæ conſuetudine*, cogitet apud ſe, aut ſuggerentem intrinſecùs audiat Tentatorem: Quid tibi ipſi ingeris pœnam, tuus ipſe tortor & cruciator exiſtis? Deo ergo placet, quia te crucias? Ergo crudelis eſt, qui delectatur pœnis tuis, Reſponde huiuſmodi Tentatori: *Excrucio me planè, vt ille parcat: Do de me pœnas, vt ille ſubueniat, vt placeam oculis eius, vt delectem ſuauitatem eius. Nam & victima excruciatur, vt in Aram imponatur. Minùs premet mentem meam caro mea ∴ Si iumento fortè inſideres, qui te geſtiendo poſſet præcipitare, nonne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quem freno non poſſes? Caro mea iumentum meum eſt: Iter ago in Ieruſalem, plerúmque me rapit, & de via conatur excludere: Via autem mea Chriſtus eſt: Ita exultantem non cohibebo ieiunio?*

S. Leo Sermone 4. De Ieiunio decimi menſis, ieiunium ad tentationes vincendas vtiliſſimum eſſe docet. *Qui iam regenerati, filij lucis effecti ſunt, quamdiu tamen in hoc mundo, qui totus in maligno poſitus eſt, detinentur; quamdiu infirmitati carnis corruptibilia & temporalia blandiuntur, non poſſunt iſtos dies ſine tentatione tranſire. Non facilè cuiquam proueuit tam incruenta victoria, vt inter multos hoſtes frequentéſque conflictus, etiamſi ſit liber à morte, ſit quoque immunis à vulnere. Curandis igitur læſionibus quas ſæpè incidunt, qui eum inuiſibili hoſte confligunt, trium maximè remediorum eſt adhibenda medicina. In orationis inſtantia, in caſtigatione ieiunij, in eleemoſynæ largitate: Quæ cùm pariter exercentur, Deus propiciatur, culpa deletur, tentator eliditur. Et ijs quidem præſidijs ſemper fidelis anima debet accingi, ſed tunc ſtudioſiùs præparari, cùm ij adſunt dies, qui propriè ſunt ad hæc pietatis officia præſtituti.*

Et paulò poſt: *Ieiuniorum* (inquit) *vtilitatem Noui Teſtamenti gratia non remouit: & continentiam corpori atque animæ ſemper profuturam pia obſeruatione ſuſcepit. Quoniam ſicut permanet apud intelligentiam Chriſtianam;* Dominum tuum adorabis, & illi ſoli ſerules. *Et*, " Matth. 4.
Diliges proximum tuum ſicut te ipſum, *& cætera* "
talium Mandatorum: Ita quod in eiſdem libris ieiuniorum ſanctificatione & curatione præceptum eſt, nulla interpretatione vacuatur. In omni enim tempore, omnibúſque die-

diebus vitæ huius ſæculi, ieiunia nos faciat contra peccata fortiores, ieiunia concupiſcentias vincunt, tentationes repellunt, ſuperbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriunt.

§. II.

Eccleſia Auctoritatem habet inſtituendi & præcipiendi Abſtinentiam & Ieiunium certis diebus & temporibus.

1 IN *Euangelicis & Apoſtolicis litteris, totóque inſtrumento, quod appellatur Teſtamentum Nouum, animo ſi reuoluam, video præceptum eſſe ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare & quibus oporteat, præcepto Domini, vel Apoſtolorum non inuenio definitum;* (inquit *S. Auguſtinus* Epiſtola 36. aliàs 86. ad *Caſulanum*, Presbyterum datâ.) Verùm etſi nullum huiuſmodi præceptum in Nouo Teſtamento ſcriptum exſtet, Ieiunium tamen Quadrageſimale ex Apoſtolorum Traditione ſeruauit ſemper & à Fidelibus obſeruari iuſſit Eccleſia: Illud exemplo ſuo Chriſtus conſecrauit. Diſcipulos ſuos poſt mortem, Reſurrectionémque ſuam ieiunaturos prædixit, Matth. 9. *Numquid poſſunt filij Sponſi lugere, quamdiu cum illis eſt Sponſus? Venient autem dies, cùm auferetur ab eis Sponſus, & tunc ieiunabunt.* Quin id religiosè præſtiterint, & Chriſtianis commendauerint, minimè dubitandum. Quadrageſimalis Ieiunij diſciplinam ab Apoſtolis inſtitutam & traditam *S. Hieronymus* Epiſtola 54. ad *Marcellam* docet. *Nos* (inquit) *vnam Quadrageſimam ſecundum Traditionem Apoſtolorum, toto anno, tempore nobis congruo ieiunamus: Illi* (Montaniſtæ nempe Hæretici) *tres in anno faciunt Quadrageſimas, quaſi tres paſſi ſint Saluatores. Non quòd & per totum annum, exceptâ Pentecoſte, ieiunare non liceat, ſed quòd aliud ſit neceſſitate, aliud voluntate munus offerre.* Certè *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nonniſi Auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſimè creditur,* (inquit *S. Auguſtinus*, Libro 4. *De Baptiſmo contra Donatiſtas*, Cap. 24.) Et Epiſtola 54. aliàs 118. ad *Ianuarium* idem repetit. Quadrageſimale porrò Ieiunium vniuerſa tenet, ſempérque retinuit Eccleſia; nec in aliquo inſtitutum Concilio eſt; nec illius initium poteſt oſtendi: Ab Apoſtolis igitur traditum meritò aſſeritur.

2 Quadrageſimalis Ieiunij meminerunt quarti & quinti ſæculi Patres, velut obſeruantiæ generalis, cuius Lege Chriſtiani omnes tenentur; nec ſuâ primum ætate, ſed retroactis ſæculis inſtitutum fuiſſe, ac vniuerſim in Eccleſia obſeruatum ſupponunt. Concilium Nicænum Canone quinto, Quadrageſimæ, tanquam rei in omnibus Chriſtiani orbis Prouincijs cognitæ atque obſeruatæ meminit, cùm in eius initium vnam ex ijs Synodis indicit, quas quotannis duas in vnaquaque Prouincia celebrari iubet. Synodus Laodicena Quadrageſimam ſupponit non recentis eſſe inſtitutionis, ſed antiquæ traditionis, cùm decernit Canone quinquageſimo, *Quòd non oporteat in Quadrageſima, in vltimæ ſeptimanæ Quinta Feria ieiunium ſoluere, totámque Quadrageſimam ſine veneratione tranſire, magiſque conueniat omnem Quadrageſimam diſtrictè venerari ieiunio.* Quadrageſimalis Ieiunij pariter meminerunt *S. Athanaſius* in Epiſtola ad Orthodoxos, & alibi; *Cyrillus Hieroſolymitanus* Catecheſi prima, *S. Baſilius* Homilia 2. *De Ieiunio*, quæ in Quadrageſima habita eſt, vbi *Per vniuerſum terrarum orbem Ieiunij edictum denuntiari*, ait, *S. Gregorius Nazianzenus* Oratione quadrageſima, *S. Epiphanius* in Expoſitione Fidei Catholicæ, *S. Gregorius Nyſſenus* Homilia in principium Ieiuniorum; *S. Ioannes Chryſoſtomus* Homilia decima ſexta ad Populum Antiochenum; Item Homilia 22. & Homilia prima in Geneſim *S. Ambroſius* Libro *De Elia & Ieiunio*, Cap. 10. *S. Auguſtinus* Epiſtola 55. aliàs 119. ad *Ianuarium* ſcribens: *Quadrageſima* (inquit) *habet Ieiuniorum auctoritatem, & in Veteribus Libris ex Ieiunio Moyſi & Eliæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonſtrans Euangelium non diſſentire à Lege & Prophetis.* Idem confirmant Sermones illius. *De Quadrageſima*. Et Libro *De Hæreſibus* inter Aërianorum Hæreticorum errores hunc recenſet, quòd pertinaciter aſſererent, *Nec ſtatuta ſolemniter celebranda eſſe ieiunia, ſed cum quiſque voluerit, ieiunandum, ne videatur eſſe ſub lege.* Idem confirmat *S. Leo* in Sermonibus De Quadrageſima, cuius *ieiunia ab Apoſtolis per doctrinam Spiritus-Sancti ordinata* docet: *Vt per commune conſortium crucis Chriſti, etiam nos aliquid in eo quod propter nos geſſit, ageremus.* Item *S. Petrus Chryſologus*. Sermone ſexageſimo-ſexto, *Caſſianus* Collatione vigeſima prima, Cap. 24. Auctor Sermonum *De Quadrageſima*, hactenus *S. Ambroſio* adſcriptorum, & nunc in Appendicem Operum ipſius reiectorum, & ſequentium ſæculorum Patres. Sermo. 9.

3 Præter Quadrageſimale Ieiunium, ſolemnia ſunt ex Eccleſiæ præcepto *Quatuor Temporum Ieiunia*, quæ ab vniuerſa Eccleſia religiosè obſeruata fuiſſe ſæculo quinto, *S. Leonis* Sermones *De Ieiunio Pentecoſtes*, necnon *De Ieiunio ſeptimi & decimi Menſis*, fidem faciunt. Sermone 8. De Ieiunio decimi Menſis, Quatuor Temporum Ieiunia ex doctrina Spiritus-Sancti inſtituta eſſe, docet. *Huius obſeruantiæ vtilitas* (inquit) *in Eccleſiaſticis præcipuè eſt conſtituta Ieiunijs, quæ ex doctrina Sancti-Spiritus ita per totum anni circulum diſtributa ſunt, vt lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta temporibus. Siquidem Ieiunium Vernum in Quadrageſima, Æſtiuum in Pentecoſte, Autumnale in Menſe ſeptimo, Hyemale in hoc, qui eſt decimus, celebramus.* Adde, quòd quatuor anni Temporibus ex Eccleſiæ conſuetudine Ordines Sacri conferuntur, ad quorum ſuſceptionem oportet per ieiunium præparari & eos qui ordinant, & eos qui ordinantur, & totum populum, pro cuius vtilitate ordinantur. Vnde etiam legimus Lucæ 6. quòd Dominus ante Diſcipulorum electionem exiuit in Montem orare. Hæc ieiunia etiam inſtituta ſunt, vt nullum ſit anni tempus à ieiunijs vacuum: Tum etiam ne inferior eſſet Chriſtianorum abſtinentia & iuſtitia quàm Iudæorum: Vt denique Eccleſia partim Deo ſupplicet pro terræ frugibus, partim gratias agat pro fructibus perceptis, vt intelligi poteſt ex Sermonibus *S. Leonis* mox indicatis.

4 Quædam etiam præcipuarum Solemnitatum Vigiliæ, ſcilicet Natalis Domini, Pentecoſtes, Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis, Natiuitatis S. Ioannis Baptiſtæ, Omnium Sanctorum, Apoſtolorum & Martyrum quorumdam, ieiunio conſecratæ ſunt ex Eccleſiæ præcepto, vt conſtat ex cap. *Concilium*, & cap. *Ex parte*, Extra, *De Obſeruatione Ieiuniorum*. In his autẽ Eccleſiæ quiſque ſuæ diſciplinam, & morem ſequi tenetur. Indicta ſunt autem illa Vigiliarũ ieiunia, vt à vitijs expiati, & carne mortificati ad Feſta religiosè, ac deuotè celebrãda preparemur.

5 Sextis Ferijs & Sabbatis Abſtinentia à carnibus vniuerſalis Eccleſiæ more, ac præcepto ſancita eſt, qui dies olim ieiunio etiam nonnullis in Eccleſijs dicati erant. Dies etiam Rogationum, & Feſtum S. Marci in quibuſdam Eccleſijs Abſtinentiam habent à carnibus ex præcepto obſeruandam. *Qua in re Diſciplina nulla eſt melior graui prudentique Chriſtiano, quàm vt eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quam fortè deuenerit;* (inquit *S. Auguſtinus* Epiſt. 54. aliàs 118. ad *Ianuarium*.) Hinc *S. Ambroſius* eidem *Auguſtino* de Ieiunio Sabbati interroganti reſpondit: *Cùm Romam venio, ieiuno Sabbato: Cùm hîc ſum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Eccleſiam veneris, eius morem ſerua, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi.* Hoc cùm Matri *Monicæ* renuntiaſſet, libenter amplexa eſt. Ipſe verò *Auguſtinus* hanc ſententiam ſemper habuit, tamquam eam *cæleſti oraculo*, accepiſſet; vt ipſe ibidem refert.

6 Eccleſiam auctoritatem habere ferendi Leges de abſtinentia, & ieiunijs, quibus parere Chriſtianus quilibet teneatur, nemo niſi hæreticus negauerit: Siquidem auctoritas ferendarum legum pro Chriſtiani Populi regimine, in ordine ad ſalutem æternam, Eccleſiæ à Chriſto ſponſo tradita eſt, Matth. 18. *Si Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Et Lucæ 10 *Qui vos audit, me audit, & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Et Actuum 5. de S. Paulo dicitur: *Perambulabat Syriam & Ciliciam, confirmans Eccleſias: præcipiens cuſtodire præcepta Apoſtolorum & ſeniorum.* Sic Apoſtoli in Concilio Hieroſolymitano Legem de abſtinentia à ſanguine & ſuffocato tulerunt, afflante Spiritu-Sancto: *Viſum eſt Spiritui-Sancto & nobis, &c.* Conſtat etiam ex moribus Eccleſiæ primitiuæ, Epiſcopos ieiunia indicere ſolitos pro emergentibus rei Chriſtianæ periculis, & publicis cauſis, *Tertulliano* teſte Libro *De Ieiunijs*, Cap. 13. *Bene autem* (inquit) *quod & Epiſcopi vniuerſæ plebi mandare ieiunia aſſolent; non dico de induſtria ſtipium conferendarum, vt veſtræ capturæ eſt, ſed interdum & ex*

aliqua ſolicitudini Eccleſiaſticæ cautâ. Quòd ſi Eccleſia pro emergentibus rei Chriſtianæ negotijs, ac neceſſitatibus poteſtatem habet, abſtinentiam, ac ieiunia ſtatis diebus indicendi: Proculdubio habet etiam auctoritatem ſtata in perpetuum ieiunia præcipiendi publica Lege, ſi cauſæ perpetuæ ſint, & certis vicibus recurrentes. Cauſæ autem ieiuniorum, quæ in Eccleſia ſtatis temporibus & diebus obſeruantur, perpetuæ ſunt. Ieiunia enim, & certorum dierum abſtinentia, inſtituta ſunt ad expiationem peccatorum, ad concupiſcentiam carnis edomandam, ad Deum per Pœnitentiæ opera promerendum: Abſtinentia Sextæ Feriæ & Sabbati, in honorem Dominicæ Paſſionis & Sepulturæ: Quadrageſimale Ieiunium, vt totum Eccleſiæ corpus ſimul Pœnitentiam agat, maculáſque totius anni decurſu contractas eluat; vt omnes, ac ſinguli Chriſtiani carnis mortificatione & caſtigatione Chriſto quadamtenus commoriantur; Vt ad Paſchalem Solemnitatem, & ad Euchariſtiam ea die percipiendam ſe præparent: Vt totius anni quaſi decimas Deo per ieiunium conſecremus: Vt denique Chriſti Saluatoris noſtri, ieiunium pro modulo noſtro imitemus, ac honoremus.

§. III.

Quadrageſimalis Ieiunij cauſæ explicantur.

HAs Quadrageſimalis Ieiunij cauſas Patres aſſerunt, & exponunt. Vnum & alterum dumtaxat SS. *Auguſtini* & *Leonis* locum hic exſcribere ſatis erit.

S. Auguſtinus Sermone ducenteſimo-quinto, aliàs *De Diuerſis* ſexageſimo-octauo, Quadrageſimam inſtitutam eſſe docet, vt eo tempore crucem caſtigandi corporis per ieiunium aſſumamus. *Congruit* (inquit) *noſtræ deuotioni, vt qui Domini Crucifixi Paſſionem iam propinquantem celebraturi ſumus, reprimendarum carnalium voluptatum* Galat. 5. *crucem nobis ipſi etiam faciamus, ſicut dicit Apoſtolus*: Qui „ autem Ieſu Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt „ cum paſſionibus & concupiſcentijs. *In hac quidem cruce per totam iſtam vitam, quæ in medijs tentationibus ducitur, perpetuò debet pendere Chriſtianus. Non enim eſt in hac* Pſal. 118. *vita tempus euellendi clauos, de quibus in Pſalmo dicitur*, „ Confige clauis à timore tuo carnes meas. *Carnes ſunt carnales concupiſcentiæ, claui ſunt præcepta iuſtitiæ: His illas timor Domini configit, qui nos illi acceptabilem hoſtiam crucifigit. Crux ergo iſta, in qua Dei ſeruus non ſolùm non confunditur, ſed etiam gloriatur, non quadraginta dierum eſt, ſed totius huius vitæ, quæ myſtico numero quadraginta dierum eſt, ſed totius huius vitæ, quæ myſtico numero quadraginta illorum ſignificatur dierum .:. Vnde Moyſes, & Elias, & ipſe Dominus quadraginta diebus ieiunauerunt: Vt inſinuaretur nobis & in Moyſe, & in Elia, & in ipſo Chriſto, hoc eſt, in Lege, & Prophetis, & in ipſo Euangelio, id nobiſcum agi, ne conformemur & hæreamus huic ſæculo, ſed crucifigamus hominem veterem .:. Sic ſemper hìc viue Chriſtiane: Si terreno limo greſſus non vis immergere, noli de iſta cruce deſcendere. Si autem hoc faciendum eſt per hanc totam vitam, quantò magis per iſtos Quadrageſimæ dies, quibus non ſolùm agitur, verùm etiam ſignificatur hæc vita?*

S. Leo Sermone 42. in Quadrageſima quinto. *Quia* (inquit) *paucorum eſt tam ſolida fortitudo, vt nulla inæqualitatum perturbatione quatiantur, & multos Fidelium non aduerſa tantùm, ſed etiam ſecunda corrumpant: Sanandis vulneribus, quibus humana infirmitas ſauciatur, diligens eſt adhibenda curatio .:. Quando autem opportuniùs ad remedia diuina decurrimus, quàm cùm ipſa nobis Sacramenta redemptionis noſtræ temporum lege referuntur? Quę vt digniùs celebremus, ſaluberrimè nos quadraginta dierum ieiunio pręparemus. Non enim ij tantùm, qui per mortis Chriſti, Reſurrectionisque Myſterium in nouam vitam Baptiſmo ſunt regenerandi, ſed etiam omnes Populi Renatorum vtiliter ſibi & neceſſariè præſidium huius ſanctificationis aſſumunt: Illi, vt quæ nondum habent, accipiant; iſti vt accepta cuſtodiant. Dicente namque Apoſtolo.* Qui ſtat, videat ne cadat: *Nemo eſt* 1.Cor. 10. *tanta firmitate ſuffultus, vt de ſtabilitate ſua debeat eſſe ſecurus. Vtamur igitur ſaluberrimi temporis venerabilibus inſtitutis, & ſolicitiore curâ cordis noſtri ſpecula tergamus. Quantumlibet enim caſtè & ſobriè mortalis hæc vita ducatur, quodam tamen puluere terrenæ conuerſationis aſpergitur, & nitor mentium ad Dei imaginem conditarum non ita a fumo totius vanitatis alienus eſt, vt nulla poſſit ſorde fuſcari, & non ſemper indigeat expoliri. Quod ſi etiam cautiſſimis animis neceſſarium eſt, quantò illis ampliùs eſt expetendum, qui tota fortè anni ſpacia, aut ſecuriùs, aut negligentiùs tranſierunt?*

Idem Sermone 46. De Quadrageſima nono: *Deuotionem noſtram* (inquit) *præſentes, vel maximè dies exigunt, quos illi ſublimiſſimo diuinæ miſericordiæ Sacramento ſcimus eſſe contiguos. In quibus meritò à Sanctis Apoſtolis per doctrinam Spiritus-Sancti maiora ſunt ordinata ieiunia, vt per commune conſortium crucis Chriſti etiam nos aliquid in eo, quod propter nos geſſit, ageremus, ſicut Apoſtolus ait*, Si compatimur, & conglorificabimur. *Cer-* „ Rom. 8. *ta atque ſecura eſt exſpectatio promiſſæ beatitudinis, vbi eſt participatio Dominicæ Paſſionis.*

Sermone denique 47. ſiue decimo De Quadrageſima: *Conſiderantes quicquid per Crucem Domini adepta eſt vniuerſitas Mundi, cognoſcimus ad celebrandum Paſchæ Diem, meritò nos quadraginta dierum ieiunio præparari, vt digni poſſimus diuinis intereſſe Myſterijs. Non enim ſummos tantùm Antiſtites, aut ſecundi ordines Sacerdotes, nec ſolos Sacramentorum Miniſtros, ſed omne corpus Eccleſiæ, vniuerſúmque fidelium numerum, ab omnibus contaminationibus oportet eſſe purgatum, vt templum Dei, cui fundamentum eſt ipſe Fundator, in omnibus lapidibus ſpecioſum, & in tota ſui parte ſit lucidum.*

§. IV.

Abſtinentia à carnibus, Eccleſiaſtici Ieiunij pars eſt. In abſtinentia à lacticinijs quiſque ſequi debet Eccleſiæ conſuetudinem, in qua viuit.

PRimam Propoſitionem, ſcilicet, Abſtinentiam à carnibus Eccleſiaſtici Ieiunij partem eſſe, & apud veteres Chriſtianos ieiuniorum diebus publicâ lege præceptam fuiſſe, Patrum & Conciliorum antiquorum teſtimonijs probata veritas eſt, ſcilicet *S. Baſilij* Homilia 1. De Ieiunio; *Theophili Alexandrini*, Epiſtola 3. Paſchali ad vniuerſos Ægypti Epiſcopos; *Cyrilli Hieroſolymitani*, Catecheſi 4. Illuminatorum; *S. Ioannis Chryſoſtomi* Homilia prima & ſecunda in Geneſim, Homilia ſexta ad Populum Antiochenum, & Homilia octaua de Pœnitentia. *S. Hieronymi* in Cap. 10. Danielis, ad illa verba, *Panem deſiderabilem non comedi*, & in Epitaphio Marcellæ; *S. Auguſtini*, Libro 30. contra, *Fauſtum Manichæum*, Cap. 5. *S. Leonis* Sermone 4. de Ieiunio Quadrageſimæ, *S. Maximi* Homilia 3. de eodem Ieiunio, Concilij Toletani octaui Canone nono; Trullani, Canone quinquageſimo-ſexto, &c.

Abſtinentiam porrò à carnibus certis diebus præcipit Eccleſia, non quòd naturâ ſuâ malæ ſint, ſicut Hæretici quidam veteres exiſtimarunt, Encratitæ, Marcionitæ, Manichæi: Nam *Omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendum quod cum gratiarum actione percipitur;* (inquit Apoſtolus 1. *ad Timotheum* 4) Sed quia ad carnem domandam, & ad Deum colendum, hęc abſtinentia conducibilis eſt; vnde idem Apoſtolus ad Romanos ſcribit: *Bonum eſt non comedere carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus ſcandalizatur.* Sed nec Sanctus Apoſtolus abſtinentiam à carnibus damnat, cùm ait 1. ad Corinthios 10. *Omne quod in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam.* Sed de ciborum Idolis immolatorum eſu agit, & fideles anxios eſſe vetat ne fortè cibi, qui in foro venales proſtant, vel menſis Infidelium apponuntur, idolis immolati fuerint: Cùm eorum eſu, vbi ſcandalum abeſt, conſcientia non maculetur, ſi nullâ idoli religione manducentur; Quia Idolum nihil eſt, nullúſque cibus naturâ ſuâ eſt immundus.

Lege S. Hiero lib. 2. Contra Iouinianū, Cyrill. & S. Aug. lib. 30 Contra Fauſtum, Manichæum.

Nec etiam Abſtinentiam Chriſtianam à certis ciborum generibus ab Eccleſia ieiunij diebus, ſextaque feria & Sabbato præceptam ſpectant hæc verba eiuſdem Apoſtoli ad Coloſſenſes Cap. ſecundo ſcribentis: *Nemo vos iudicet in cibo, aut in potu*; ſed legales cæremonias, quibus per Chriſti mortem antiquatis, non ampliùs obligantur Chriſtiani: Quod verba ſequentia confirmant, *Aut in parte diei Feſti, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum; quæ ſunt vmbra futurorum: Corpus autem Chriſti.* Id eſt, legales illæ obſeruantiæ rerum futurarum figuræ erant, ac Prophetiæ, quarum veritas in Chriſto adimpleta eſt. Cùm itaque corpus, id eſt, Chriſtum iam teneamus; ſtultum eſt, vt vmbras amplectamur. Non iudicantur

Vide S. Hieron. Epiſt. 150. Ad Algaſiā Q. 10. & Theodoret in Commentario huius loci.

ergo

ergo Chriſtiani in cibo & potu, quaſi alij cibi mundi ſint, alij immundi, ex vi Legis Moſaicæ, cuius ceremonialia præcepta abrogata ſunt; ſed ratione inobedientiæ iudicantur, qui Eccleſiæ morem non gerunt, abſtinentiam certis diebus imperanti: Sicut & ratione intemperantiæ in cibo & potu iudicantur, qui cibum & potum
Matt. 15. immoderatè ſumunt. Sic *Quod intrat in os non coinquinat hominem*, ex naturâ ſuâ; ſed coinquinat ex inobedientiâ & intemperantiâ eorum qui vtuntur.

Ibidem, & ad Coloſſ. cap. 2. *Doctrinas* denique *& mandata hominum* nemo dixerit Leges Eccleſiæ de abſtinentia & ieiunijs: Hoc enim nomine Chriſtus ſuperſtitioſas Phariſæorum obſeruantias & traditiones ſugillauit, qualis erat, *Non lotis manibus manducare*, non verò Traditiones & Mandata Eccleſiæ, & Apoſtolorum, ac Epiſcoporum qui ipſis ſucceſſerunt, quibus morem geri præcepit. Sicut ergo inter Mandata & doctrinas hominum lex ab Apoſtolis lata de abſtinentia à ſanguine & ſuffocato, pro tempore, cenſeri abſque errore non poteſt, de qua Legislatores ipſi dixerunt, *Viſum eſt Spiritui-Sancto & nobis*: Ita nec leges Eccleſiæ de abſtinentia & ieiunijs, inter doctrinas & mandata hominum numerari poſſunt, ſiquidem eadem auctoritate, eodémque Spiritu-Sancto dirigente has leges condit, & hæc præcepta fidelibus imponit, quibus Apoſtoli legem illam temporariam tulerunt. De Abſtinentia Chriſtiana & ieiunijs plura dabit noſtra Diſſertatio 4. in Hiſtoriam Eccleſiaſticam Sæculi 3. quâ Librum *Ioannis Dallæi* Caluiniani Miniſtri *De Ieiunijs & Quadrageſima* refellimus.

Propoſitionem alteram, Vnumquemque ſcilicet in abſtinentia à lacticinijs Eccleſiæ ſuæ vſum ſequi debere, colligitur ex *S. Thoma*, Secunda Secundæ, Quæſtione 147. Articulo vltimo, in Reſponſione ad tertiam obiectionem. *Oua* (inquit) *& lacticinia ieiunantibus interdicuntur, in quantum ſunt ex animalibus exorta, carnes habentibus: Vnde principaliùs interdicuntur carnes, quàm oua, vel lacticinia. Similiter etiam inter alia ieiunia ſolemnius eſt Quadrageſimale Ieiunium: Tum quia obſeruatur ad imitationem Chriſti: Tum quia per ipſum diſponimur ad Redemptionis noſtræ Myſteria deuotè celebranda. Et ideò in quolibet ieiunio interdicitur eſus carnium: In Ieiunio autem Quadrageſimali interdicuntur vniuerſaliter etiam oua & lacticinia: Circa quorum abſtinentiam in alijs ieiunijs diuerſæ conſuetudines exiſtunt apud diuerſos; quas quiſque obſeruare debet ſecundùm morem eorum inter quos conuerſatur*. *Vnde S. Hieronymus* Epiſtola 28 de Ieiunijs loquens ait: *Vnaquæque Prouincia abundet in ſuo ſenſu, & præcepta Maiorum Leges Apoſtolicas arbitretur*. Hinc etſi abſtinere non à carnibus tantùm, ſed à vino tempore Ieiunij, præſertim Quadrageſimalis, olim Chriſtianorum mos eſſet, Eccleſiæque primæuę diſciplina; abſtinentia tamen illa poſtmodum Eccleſiæ indulgentiâ remiſſa eſt. Similiter, licet abſtinentia ab omnibus quæ ſementinam carnis originem trahunt, nempè ab ouis, lacte, butyro, caſeo, generali lege Quadrageſimali ieiunio ſit annexa; in aliquibus tamen locis, propter neceſſitatem, lactis, butyri, caſeique vſus conceſſus eſt. Qua in abſtinentia varias iam fuiſſe Eccleſiarum conſuetudines ſuis temporibus, *Theodulfus* Aurelianenſis Epiſcopus, in ſuo Capitulari Cap 40. & *Æneas* Epiſcopus Pariſienſis Libro Contra Græcos, in Reſponſione ad tertiam obiectionem, teſtantur, Vnuſquiſque ergo Eccleſiæ ſuę conſuetudinem tutâ conſcientiâ in his ſequi poteſt.

Ex his colligitur, hanc Propoſitionem inter alias decem die 24. Septembris anni milleſimi ſexcenteſimi ſexageſimi quinti, ab *Alexandro VII.* Pontifice Maximo fuiſſe meritò damnatam. *Non eſt euidens quòd conſuetudo non comedendi oua & lacticinia in Quadrageſima obliget.*

ARTICVLVS VI.

REGVLÆ MORALIS CHRISTIANÆ

Circa Religioſam Dominicæ Diei, & Feſtorum obſeruationẽ.

REGVLA I.

Lethalis peccati rei ſunt, qui ſeruilia opera, aliáque Canonibus & Legibus prohibita, Dominicis, Feſtiſue Diebus exercent, exceptis cauſis pietatis, ac iuſtæ neceſſitatis: Quarum iudicium penes Epiſcopos eſto.

SEruilibus enim operibus cultus Dominicæ, Feſtorumque Dierum violator, ad quos tertium præceptum Decalogi, quatenus morale eſt, pertinet: *Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu & filius tuus, & filia tua, & ſeruus tuus, & ancilla tua, iumentum tuum, &* aduena qui eſt intra portas tuas. Quibus verbis omne ſeruilis operis genus prohiberi perſpicuum eſt, non quòd naturâ ſuâ, aut turpe, aut malum ſit; ſed quoniam mentem noſtram à diuino cultu, qui finis præcepti eſt, abſtrahit. Vnde *S. Gregorius*, Libro 11. Epiſtola 3. ſcribit: *Dominicorum Die à labore terreno ceſſandum eſt, atque omnimodò orationibus inſiſtendum, vt ſi quid negligentiæ per ſex dies agitur, per diem Reſurrectionis Dominicæ precibus expietur*. Seruilia autem opera ſunt, quæ à ſeruis & infima plebe, ſeu mercenarijs hominibus exercentur, qualia ſunt artium omnium mechanicarum opera patrata, præſertimque ruralia, & in quibus iumenta labori applicantur. Prohibita ſunt etiam ſacris Canonibus & Principum Chriſtianorum Legibus mercatus & nundinæ, Iudiciarij Proceſſus & ſtrepitus forenſes, Capitalia præſertim & ad pœnam ordinata iudicia, item Iuramenta publica, Acta pariter publica Notariorum, (exceptis tamen conuentionum connubialium, & vltimarum voluntatum inſtrumentis.) *Ruralia*, & alia opera ſamula prohibet Capitulare Aquiſgranenſe *Caroli Magni*, nec non *Placita*, ſiue ſtrepitus forenſes, cauſarumque publicas actiones. Prohibet etiam *Venationes*, quibus Feſtos Dies violari, hinc collige, quamuis ob ſolam animi recreationem, non lucri cauſâ fiant. Opus rurale die Dominico prohibet etiam Concilium Aurelianenſe 3. anno quingenteſimo trigeſimo-octauo celebratum, Canone 28 *Quò facilius* (inquit) *ad Eccleſiam venientes, orationis gratiâ vacent*. Concilium Matiſconenſe 2. anno quingenteſimo octogeſimo quinto, Canone primo, Dominicis Diebus prohibet opera quæ in priuatis diebus fiunt, id eſt, opera ſeruilia, cauſarumque actiones. *Cuſtodite* (inquit) *Diem Dominicam, quæ nos denuo peperit, & à peccatis omnibus liberauit. Nullus veſtrûm litium fomitibus vacet: Nullus cauſarum actiones exerceat: Nemo ſibi talem neceſſitatem exhibens, quæ iugum ceruicibus iumentorum imponere cogat ∴ Exhibeamus Domino liberam ſeruitutem, cuius nos nouimus pietate de ergaſtulis liberatos erroris. Non quia hoc Dominus noſter à nobis expetit, vt corporali abſtinentiâ Diem Dominicam celebremus: Sed quærit obedientiam, per quam nos calcatis terrenis actibus ad cælum vſque miſericorditer prouehat. Si quis itaque veſtrûm hanc ſalubrem exhortationem paruipenderit, ſciat ſe pro qualitatis merito principaliter à Deo puniri, & deinceps Sacerdotali quoque iræ implacabiliter ſubiacere.*

Concilium Cabilonenſe anno ſexcenteſimo-quinquageſimo, Canone 18. *Ruralia opera, & quicquid ad rus colturam pertinet*, Dominicis Diebus fieri vetat, ſecundùm ſuperiorum Conciliorum Canones: *Sicut in ſuperioribus Canonibus eſt ſtatutum; non aliquid noui condcates, ſed vetera renouantes ∴ Qui inuentus fuerit faciens, ſub diſciplina diſtrictionis omnimodis corrigatur.*

Concilium Arelatenſe ſextum anno 813. Canone 16. Dominicis Diebus *Publica Mercata*, cauſarumque *diſceptationes* exerceri prohibet; ac *penitus à rurali, & ſeruili opere ceſſari* iubet: *His ſolummodo peractis, quæ ad Dei cultum & ſeruitium pertinere noſcuntur*. Idem ſtatuit Concilium Remenſe ſecundum, eodem anno, Canone 35. & *Donationes in publico facere* præterea vetat, id eſt, Inſtrumenta Donationum à Notarijs confici. Turonenſe 3. eodem anno, Canone 40. Chriſtianos Die Dominicâ *à ſeruili opere*, feriatos, *in laude Dei & gratiarum actione vſque ad veſperam perſeuerare* iubet. *Mercata* etiam *& Placita vſquam fieri* ea die interdicit. Pariſienſe ſextum anno 829. Canone quinquageſimo, *Mercatus, Placita, & ruralia quæque opera*, *necnon quaslibet carrigationes*, ſeu rerum & onerum euectiones fieri prohibet à cuiuſcumque conditionis hominibus: *Quoniam dum hæc agunt, & decus Chriſtianitatis offuſcatur, & nomen Chriſti blaſphemantibus locum ampliùs detrahendi*. Adducunt huius Concilij Patres: *Multi noſtrorum viſu, Multi etiam quorumdam relatu didicimus, quoſdam in hac die ruralia opera exercentes fulmine interemptos, quoſdam artuum contractione multatos, quoſdam etiam viſibili igne corporibus*

oſſibuſque ſimul ſub momento obſumptis, in cinerem ſubitò reſolutis, pœnaliter occubuiſſe, Et multa alia terribilia iudicia exſtiterunt, & hactenus exiſtunt, quibus declaratur, quòd Deus in tanti diei dehonoratione offendatur .·. Si ergo Iudæi Sabbatum carnaliter cuſtodientes, eo die, nulla Poteſtate terrenâ compellente, ab operibus ruralibus ſe abſtinent; quantò magis Chriſti gratiâ redemptis conuenit, vt eo die quo Auctor vitæ reſurrexit, eiſque ſpem reſurgendi conceſſit, ab his, quæ præmiſſa ſunt, ſe abſtineant; & ſolummodo ſpiritualibus gaudijs repleri, canticiſque hymnigeris, & laudibus cœleſtibus toto cordis annixu vacare ſatagant?

Concilium Meldenſe anno 845. Canone 77. non ad Dominicos tantum, ſed ad Feſtos etiam Dies reliquos, has prohibitiones pertinere probat; ſiquidem octo diebus Paſchalis Feſtiuitatis, qui tunc feriati „ erant & ſolemnes, abſtineri iubet *Ab omni opere rurali, fabrili, carpentario, gynæceo*, (ſeu textorio; aut lanificio, vel acupictorio, quo fœminæ, vt plurimùm occupantur) *cæmentario, pictorio, venatorio, forenſi, mercatorio, audientiali, ac ſacramentis*, ſiue iu„ ramentis *exigendis: Quatenus eiſdem diebus tantò licentiùs quantò liberiùs, omnibus Chriſtianis Sanctæ Reſurrectionis laudibus, & Sacro-Sanctæ Prædicationi iugiter inſiſtere liceat. Quod ſi quis temerare præſumpſerit, excommunicetur.* Hinc rurſus patet, non licere *Pictoribus* artem ſuam Dominicis, Feſtiue Diebus exercere, etiam recreationis cauſâ, hoc opere ſacros dies violari, *Venationes* etiam his diebus eſſe prohibitas, nec abſque graui peccato his vacare Nobiles Viros, aliòſque, quibus falsò perſuaſum eſt hanc honeſtam animi relaxationem licere, cùm Miſſæ interfuerunt.

Concilium Mediolanenſe 1. ſub S. *Carolo Borromæo*, P. 1. Tit. *De Feſtorum Dierum cultu*, prohibet ne illiberales artes diebus feſtis exerceantur, aut vllum opus fiat ab eo tempore alienum, quo ſcilicet à diuino cultu auocentur homines, & impediantur ne toti Deo, ac pietatis officijs vacent. *Ne quid ematur, aut vendatur, præter id quod ad victum illius diei, vel ad ægrorum curationem neceſſarium ſit. Ne officinæ omninò, aut ex aliqua parte apertæ habeantur. Ne fiant nundinæ, ſed quæ feſto die fieri conſueuerint, in antecedentem, vel ſequentem diem, qui feſtus non ſit, transferantur. Qui ſecus fecerit, ſeuerè plectatur Epiſcopi arbitrio.*

Concilium Mediolanenſe 3. Morum corruptelas, vſumque deprauatarum luget, *Ab omni & humana & diuina lege alienum, vt Deo dicati dies, ſanctiſque rerum officijs conſecrati, ac Spiritus-Sancti doctrinâ inſtituti, tum ad recolenda diuina beneficia, tum ad honores debitos Sanctis tribuendos, ad eorúmque vitæ imitationem excitandam, non modò, vt oportet, ſanctè non colantur, ſed, quod grauiſſimum eſt, nefariè violentur, operibus, officijs, rerúmque actionibus ab eorum cultu & pietatis Chriſtianæ ſtudio alienis.* Quamobrem ſecundùm Canones, Pontificias Sanctiones, præſertímque *Pij Quinti* Conſtitutionem quæ incipit, *Cùm primùm*, Patrum Inſtituta, & Imperatorias Leges, prohibet ne quid ſeruilis operis feſtis diebus fiat. *Ne ijs diebus nundinæ, emporia, mercatúſue agantur: Ne qui quam præterea fiat, exerceatúrue, quod ad earum nundinarum, vel mercatûs apparatum pertineat, etiamſi in diem proximè ſequentem illæ cadant. Ne contractus vlli, cuiuſuis generis ſint, neue vllæ rerum executiones fiant, niſi cùm iure nominatim permiſſum eſt. Ne collectæ, taleæuè in oppidis, pagis, vicis, feſtis diebus exigantur; præſertim quo tempore, vel Sacra fiunt, vel Concio habetur, vel Proceſſiones, vel alia Diuina Officia celebrantur, vel Scholarum Doctrinæ Chriſtianæ exercitationes aguntur. Nec verò vllo præterea vnquam die, in Eccleſia, in Cœmeterio, Atriôue Eccleſiæ illas exigi liceat. Ne libri, imagines, ſigna, & alia id genus vſquam venalia proponantur, aut circumferantur. Ne quæ ad aleæ luſum pertinent, neque laruæ, nec veſtes ad perſonatorum hominum vſum vendantur, vel locentur. Ne quas res ad victum neceſſarias vendi licet, illæ propè Eccleſias, in earumue conſpectu venales proponantur. Neque earum ipſarum rerum, præterquam panis à Sole, aut pluuia defendendi cauſâ, in foro, lociſue publicis tentoria, raſtráue ſint, quibus illæ exponantur. Neque earumdem rerum occaſione cauſáue officinæ apertæ vllo modo ſint: Sed earum oſtiolum paruulum patens ſit licet, reliqua omni parte clauſâ. Quo in genere præterea Epiſcopus, illarum rerum venditioni certam horam & modum præſcribat; ne ex venditione aliquid exiſtat ſcandali, offenſioniſue, aut occaſionis, quâ diſtrahâtur homines à Diuinis Officijs.*

Quoniam verò ſutores, piſtores, calcearij, tonſores, aliſque eiuſmodi opifices in Feſtorum Dierum violatione frequentes peccare ſolent, ſtatuit Synodus vt ijs *Epiſcopus certas Regulas præſcribat, ne deinceps dierum feſtorum cultum violent.*

Concilium Turonenſe anno 1583. & Aquenſe 1585. eadem ſtatuunt circa Feſtorum Dierum cultum, quæ Concilium Mediolanenſe primum. *Publicas nundinas, & alios mercatus, quacumque in contrarium conſuetudine non obſtante, Diebus Dominicis potiſſimùm, & annalibus Feſtis, indicere & frequentare* prohibet. *Si qui verò locorum Domini ius nundinarum & mercatuum ijs diebus ſe habere prætendant, illas in perendinum, aut alium diem non feſtum* transferre iubent, ſub pœna Excommunicationis, ab ipſis, eorumque Procuratoribus & Iudicibus ipſo factò incurrendâ.

Concilium Rotomagenſe anno 1581. pariter decernit *Nundinas omnes, ac negotiationes à quibuſcumque Feſtis in alios dies reijci. Dominos verò locorum, eorúmque Procuratores, & Actores ſeu Iudices excommunicari, ſi Dei Mandatis & Eccleſiæ de obſeruatione Feſtorum parere noluerint, & ad ſuas nundinas alios dies deligere.* Rationem affert huiuſce Decreti, quia Diabolus his nundinis. *Non ſolùm auertit Populum ab Eccleſijs frequentandis, & Officio Diuino, ac Sacris Concionibus audiendis, necnon ad negotia ſæcularia diligentiùs quàm alijs diebus exercenda prouocat contra Feſtorum inſtitutionem: Sed inſuper ad augendum ſacrilegium, fallacias, fraudes, periuria, blaſphemias, contumelias, proximorum offenſiones & iniurias, atque impudica & obſcœna ludicra in his admiſcet, vt totum hominem perdat in Sabbato, ac ſibi ſubijciat.* Idem quoad mercatus & nundinas edixerunt Chriſtianiſſimi Reges, Aurelianenſi Conſtitutione, Articulo 23. & Bleſenſi, Articulo 28. Mutuam igitur operam dare debent Epiſcopi & Magiſtratus, vt nundinæ Feſtis diebus non fiant, ſed in alios dies transferantur: Alioqui & ipſi rei ſunt coram Deo, qui prauam conſuetudinem abuſumque non corrigunt, cùm poſſint: Et quicumque nundinas illas frequentant, venditurí aliquid, vel empturi feſtis diebus, niſi neceſſitas vrgeat. A mortali tamen videntur excuſari poſſe, ſi Miſſæ auditionem non omittunt, qui emunt, vel vendunt in nundinis, quæ Feſtis diebus à Prælatis tolerantur, ſecundùm *S. Antoninum*.

Synodus Pariſienſis anno 1557. Oenopolis, cupediarijs, & id genus alijs, qui vinum, panem, eſculenta & poculenta in publicum vendere ſolent, vetat ne quo tempore Diuina officia in Eccleſijs peraguntur, tabernas aperiant, aliquid vendituri. Concilium Rotomagenſe anno 1581. Curatos diligenter animaduertere iubet, ſi Parœciani Dominicis, aut Feſtis diebus Diuinis Officijs interſint, & de abſentiæ cauſis inquirere, aut iubere per aliquem puerum abſentes obſeruari & notari, vt poſt admonitionem debitam, quos nouerint pertinaces, ad Epiſcopum deferant, & ab eo diſcant quid agendum. Præcipit quoque vt, *In Pronao pro excommunicatis denuntient, qui poſt admonitionem auſi fuerint Dominicis & Feſtis diebus, tempore ſeruitij, Parœcianos in domum ſuam ad potandum, ludendum, aut aliud non neceſſarium agendum recipere, mercaturam, aut vecturas non neceſſarias, aut aliud opus exercere.* Concilium Burdigalenſe anno 1582. Magiſtratus omnes hortatur pro ſui officij ratione, vt (quod in ipſis maximè ſitum eſt) Sacros dies illos, ac ſolemnes piè ſanctéque *celebrari curent, tabernas aperiri, vecturas, & opera quæuis ruſtica exerceri prohibeant. Quo tempore verò Diuinum Officium expletur, aut Conciones habentur, otioſum & vagam turbam è tabernis, & foro, & plateis abigant, pœniſque propoſitis rebus ſacris intereſſe compellant.* Aurelianenſis Conſtitutio Chriſtianiſſimi Regis Caroli Noni, & Bleſenſis Henrici Tertij, Tabernas, & ludis pilæ palmariæ deſtinatas ædes aperiri vetant Dominicis & Feſtis diebus, tempore Diuinorum Officiorum, graui mulctâ arbitrariâ indictâ pro primâ vice, pœnâ carceris pro altera, non ſolùm Tabernarijs & Œnopolis, ſed etiam vrbium, oppidorum, & pagorum incolis, qui in popinis manducauerint, & biberint, quibus horis Diuina Officia celebrantur.

R E-

REGVLA II.

Pietatis, & iuſtæ neceſſitatis cauſâ, ſeruilia opera, Feſtis Diebus exerceri poſſunt.

HAoc Regulam in præcedenti iounlotam, ſingulatim explicare neceſſe eſt. Explicuit autem Chriſtus ipſe (Matth. 12.) Diſcipulos Sabbato ſpicas vellentes vindicans à Phariſæorum criminatione. *Non legiſtis* (inquit) *quid fecerit Dauid, quando eſuriit, & qui cum eo erant: Quomodo intrauit in Domum Dei, & Panes Propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis Sacerdotibus? Aut non legiſtis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant, & ſine crimine ſunt? Dico autem vobis, quia Templo maior eſt hîc. Si autem ſciretis quid eſt, Miſericordiam volo, & non Sacrificium: Numquam condemnaſſetis innocentes. Dominus enim eſt Filius hominis etiam Sabbati.* Occurrente verò homine, cui manus erat arida, & interrogantibus Phariſæis, *Si licet Sabbato curare?* Dixit illis Ieſus: *Quis erit ex vobis homo, qui habeat ouem vnam, & ſi ceciderit hæc Sabbatis in foueam, nonne tenebit, & leuabit eam? Quantò magis melior eſt homo oue? Itaque licet Sabbatis benefacere.*

Id confirmat Concilium Aurelianenſe 3. Canone 28. *Quia* (inquit) *perſuaſum eſt Populis die Dominico agi cum caballis, aut bobus, aut vehiculis itinera non debere, neque vllam rem ad victum præparare, vel ad nitorem domûs vel hominis pertinentem vllatenus exercere, quæ res ad Iudaicam magis quàm ad Chriſtianam obſeruantiam pertinere probatur; id ſtatuimus, vt die Dominico quod antè fieri licuit, liceat.* Concilium Narbonenſe anno 589. Canone quarto die Dominico operas fieri vetat, vel boues iungi, *Excepto ſi in mutando neceſſitas incubuerit.* Capitulare Aquiſgranenſe Caroli Magni, vecturas, ſeu carraria opera (vt loquitur) fieri vetat Dominico die, iis exceptis quæ fiunt ad Mortuos ſepeliendos, quod pietatis eſt; Vel ad bellica opera, aut quæ alendis copiis, aut aliàs neceſſaria ſunt, tranſuehenda. *Sed tria carraria opera licet fieri in Die Dominico, id eſt, hoſtilia carra, vel victualia, vel ſi fortè neceſſe erit corpus cuiuslibet duci ad ſepulcrum.*

Theodulfus Aurelianenſis Epiſcopus in Capitulari ad ſuæ Diœceſis Presbyteros, Cap. 24. Dominicis diebus nihil aliud vult fieri operis *Præter orationes, & Miſſarum ſolennia, & ea quæ ad veſcendum pertinent. Et Si neceſſitas fuerit nauigandi ſiue itinerandi, licentia datur; ita dumtaxat vt hac occaſione Miſſæ, & Orationes non prætermittantur.* Itinera diebus Dominicis, & Feſtis licita faciunt pietas, & neceſſitas, non quæſtus, & vtilitas temporalis ſiue lucrum, aut voluptas ſiue recreatio. Quod confirmat Concilium Coyacenſe in Hiſpania celebratum anno quinquageſimo ſupra milleſimum, Canone ſexto; *Chriſtiani* (inquit) *Dominica ſeruile opus non exerceant, nec ſectentur itinera, niſi orationis causâ, aut ſepeliendi Mortuos, aut viſitandi infirmos, aut pro Regis ſecreto, pro Saracenorum impetu.*

Cap. *Omnes dies*, Extra, *De Feriis*, ex Concilio Compendienſi, *Sacramenta* ſiue Iuramenta die Dominico *præſtari vetat, niſi pro pace, vel alia neceſſitate.*

Alexander III. Cap. *Licet*, ſub eodem Titulo, piſcationem alecum diebus Dominicis, & Feſtis, præterquam in Maioribus anni Solemnitatibus permittit, *ingruente neceſſitate*, ea lege *Vt poſt factam capturam Eccleſiis circumpoſitis, & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.*

Gregorius Nonus Cap. *Conqueſtus*, eodem Titulo, litium cognitionem, & iudicia diebus Feſtis prohibet, *Niſi neceſſitas vrgeat, vel pietas ſuadeat.*

Nicolaus Quintus anno 1447. à Tranſiluanis interrogatus, *An pauperibus villanis ac oppidanis licitum ſit vendere die Dominico vel Feſto alicuius Sancti, panes, pyra, poma, & alia legumina; vel ſit licitum eis finitâ menſâ, poſt prandium de campo, tempore Meſſis, cùm timetur de pluuia, portare cum pecoribus, vel equis, vel curribus, linum, fænum, & alia blada humano vſui conuenientia:* Reſpondet; *Ceſſante neceſſitate ab omni opere ſeruili abſtinendum eſt Diebus Dominicis, & Feſtiuis: Sed neceſſitate cogente, non tamen affectatâ ſeu procuratâ, licitum eſt præmiſſa exercere.* Vnde iter cum animalibus aut curru onuſto bona fide ſuſceptum, die Feſto perſequi licet, vel ob publicam vtilitatem, vel ob priuatum damnum vitandum.

Concilium Bituricenſe anno 1584. Dominicis, & Feſtis diebus Inſtrumenta fieri vetat à Notariis, *Niſi quæ ex neceſſitate Teſtamentorum, aut Matrimoniorum causâ differri non poſſunt.*

Synodus Lingonenſis anno milleſimo quadringenteſimo-quarto, declarat, poſſe Epiſcopum *Dare licentiam in aliquibus mediocribus vel modicis Feſtiuitatibus, operandi in agrorum vel vinearum cultura, & fructibus fænationum, meſſium, & vinearum recolligendis, & pro reparationibus Eccleſiarum, locorum religioſorum, vel pro Republica, prout ipſe videbit quod ex qualitate temporis, vel alia cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis expoſcit. Cùm autem dabitur hæc licentia, iniungatur aliquid dari in fabricis Eccleſiarum pro luminaribus ad honorem illius Feſtiuitatis, in qua fiet opus prædictum.*

Synodus Ebroicenſis anno 1576. *Aurigationes, & vecturas, atque omne opus manuum, & iumentorum*, diebus feſtis exerceri prohibet, *Niſi quando in Meſſe, & Vindemia, ſecundum Iura, aëris intemperies, vel alio tempore ſumma, & notoria neceſſitas, excuſauerint.* Cæterùm *Vectationes, quæ non affectatâ malitiâ, ſed per extraneos tranſeuntes in Diœceſi, in Feſta incidunt, ſaltem inhiberi* mandat, *ne in publicum niſi poſt ſolemnioris Miſſæ abſolutionem prodeant.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 40. Articulo 4. *Obſeruatio Feſtorum* (inquit) *non impedit ea, quæ ordinantur ad hominis ſalutem, etiam corporalem. Vnde Dominus arguit Iudæos, dicens Ioannis 7.* Mihi indignamini, quia to- "
tum hominem ſaluum feci in Sabbato? *Et inde eſt quòd* "
Medici licitè poſſunt medicari homines in die Feſto. Multò autem magis eſt conſeruanda ſalus Reipublicæ, per quam impediuntur occiſiones plurimorum, & innumera mala, & temporalia, & ſpiritualia; quàm ſalus corporalis vnius hominis. Et ideò pro tuitione Reipublicæ fidelium, licitum eſt iuſta bella exercere diebus Feſtis: Si tamen hoc neceſſitas expoſcat. Hoc enim eſſet tentare Deum, ſi quis imminente tali neceſſitate vellet à bello abſtinere: Sed neceſſitate ceſſante, non eſt licitum bellare in diebus Feſtis.

Et Quæſtione 122. Articulo 4. in Reſponſione ad tertiam obiectionem, docet, Opera quæ pertinent ad Dei cultum, feſtis diebus non prohiberi: *Quia hoc eſſet contrarium fini obſeruationis Sabbati. Homo enim ad hoc ab aliis operibus abſtinet* ſacris diebus, *Vt vacet operibus ad Dei ſeruitium pertinentibus.* Vnde dicitur *Ioannis* 7.
Circumciſionem homo accipit in Sabbato, vt non "
ſoluatur Lex Moyſi. *Et Matth.* 12. Sabbatis Sacer- "
dotes in Templo Sabbatum violant, (*id eſt, corpora-* "
liter operantur) & ſine crimine ſunt. *Et ſic Sacerdotes Sabbato circumferentes Arcam, non tranſgrediebantur præceptum de Sabbati obſeruatione.* Addit, *Nullius ſpiritualis actûs exercitium eſſe contra obſeruantiam Sabbati, vt ſi quis doceat verbo vel ſcripto.* Subdit poſtea, quemlibet tam ſeruum, quàm liberum teneri in neceſſariis prouidere, non tantùm ſibi, ſed etiam proximo, præcipuè quidem in his, quæ ad ſalutem corporis pertinent, ſecundùm illud Prouerb. 24. *Erue eos qui ducuntur ad mortem.* Secundariò autem etiam in damno rerum vitando, ſecundum illud Deuteronomii 22. *Non videbis bouem fratris tui, aut ouem errantem, & præteribis, ſed reduces fratri tuo.* Et ideò *Opus corporale pertinens ad conſeruandam ſalutem proprii corporis, non violat Sabba-*
tum. Et propter hoc Machabæi non polluerunt Sabbatum, 1 Machab. 2.
pugnantes ad ſui defenſionem die Sabbati. Similiter etiam
nec Elias fugiens à facie Iezabel die Sabbati. Et propter hoc Matth.
etiam Dominus excuſat Diſcipulos ſuos, qui colligebant ſpi- 12.
cas die Sabbati, propter neceſſitatem quam patiebantur. Similiter etiam opus corporale, quod ordinatur ad imminens damnum rei exterioris vitandum, non violat Sabbatum.
Vnde dicit Dominus: QVIS *erit ex vobis homo qui habet* " Matth.
vnam ouem, & ſi ceciderit Sabbato in foueam, nonne te- " 12.
nebit, & leuabit eam?

S. *Antoninus* P. 2. Titulo 9. Cap. 7. Quod *De Negligentia Feſtorum* inſcribitur, §. 5. *Pertinet* (inquit) *ad opus ſeruile prohibitum, ſcribere pro pretio, vt de quaterno in quaternum, vel inſtrumenta, cùm tamen poſſit ſine periculo differri. Conficere autem Teſtamenta infirmorum, vel contractus Matrimonii, vbi eſt de more, videtur poſſe fieri. Videre autem Ratio-*

cinia, &

cinia, & facere computum prolixum, illicitum eſt. Item ad opus ſeruile ſpectat, cum equis, aſinis, vel bobus, deferre blada, vel vina, vel ligna, vel mercimonia, niſi neceſſitas vrgeat. Item abſtinendum eſt ab itinere dietario, niſi neceſſitas cogat, vel aliud pium opus inducat, vt videlicet viſitatio alicuius Eccleſiæ, vel conſecutio Indulgentiæ, vel reformatio pacis, ſeu amotio ſcandali, & huiuſmodi.

Quædam ſubinde recenſet opera, quæ neceſſitas à peccato mortali excuſat Feſtis diebus: *Primò pro conſeruando perſonas vel res ſuas, puta, faciendo ſoueas, vel machinas, vel huiuſmodi; vel portando res ſuas ad loca ſecura imminente bello; vel portando neceſſaria ad defenſionem, &c. Item ſi iacentibus ſegetibus in agro, vel fœnis in pratis, vel vuis in vineis, immineat tempeſtas, vel aliud periculum amiſſionis illarum rerum, licere talia colligere. Item, de alia re quæ deſtruitur, ſi in die feſto circa eam manualiter non operatur, vt extenſio lanæ ad radios ſolis, cùm hyeme apparent, vel proſecutio ſuccenſionis fornacis, ad calcem aut lateres* coquendos, aut vitrea vaſa conflanda. Item *Carnifices*, ſiue lanij, *& pincernæ præparantes victualia in Feſtis, vt ſequenti die vendant, ſi non poterant priùs præparari, vel præparata conſeruari, videntur excuſari à mortali. Item vectores mercium, aut alimentorum, aut perſonarum ad loca remota, cùm aliàs non poſſent ſine graui incommodo vitam tranſigere, creduntur excuſari, ſi differre non poſſunt.*

Item, qui compelluntur à dominis iuſto metu ad laborandum in diebus feſtiuis in agris ſuis, vel deferendum ligna vel lapides, vel faciendum ædificia vel foueas, & huiuſmodi, quæ ſi non facerent, notabiliter damnificarentur in perſona, vel rebus, videntur poſſe excuſari propter neceſſitatem. Meliùs tamen facerent non obedire, quando opus illud non eſt neceſſarium. Et quia modicus receſſus à medio non tollit bonum virtutis: Ideò quod aliquis in horto aliquid faciat paruum, vt obturando ſepem, vel euellendo malas herbas, vel ſuendo aliqua puncta veſtis diſſutæ, vel caligæ, & huiuſmodi, non iudicatur violator Feſti.

Barbitonſores, non in radendo, ſed in minuendo ſanguinem, & ferratores equorum, & huiuſmodi, ſi in Feſtis exercent artem ſuam principaliter propter neceſſitatem eorum quibus ſeruiunt, non propter cupiditatem lucri, excuſantur: Et ſimiliter qui eos requirunt de arte ſua, ſi aliàs non poterant ſibi commodè prouidere, excuſantur.

Item in molendinis ad aquam, vel ad ventum, quæ ſine magnâ operâ hominis exercentur, poteſt ſeruari conſuetudo patriæ non prohibita à Prælatis. Secùs de molendinis cum iumentis: & hoc niſi neceſſitas vrgeret propter victualia neceſſaria, quia tunc liceret.

Item, diebus feſtiuis, non tamen Dominicis vel Solemnioribus, licitum videtur laborare pro pauperibus, cum his tamen conditionibus adiunctis: primò, vt non dimittantur Diuina, id eſt, auditio Miſſæ. Secundò, quòd fiat eleemoſynaliter, non propter lucrum. Tertiò, quòd illi, pro quibus laboratur, indigeant.

Item, à fortiori, videtur licitum cuilibet laborare pro ſuſtentatione ſui, & familiæ ſuæ, quando aliter ſuſtentari non valet: Ita tamen quòd non dimittantur Diuina. Nec enim obſeruatio Feſti eſt in tanta arctitudine, vt in Veteri Teſtamento. Et erit bona cautela vt hoc fiat cum diſpenſatione Epiſcopi Hæc *S. Antoninus*, quæ ipſis Sancti Præſulis verbis referre volui: Quia hunc caſuum Arbitrum ſequi tutum eſt, qui nec plus æquo exaſperat, nec emollit nimis iugum Chriſti.

Quod *S. Antoninus* dixit de apertione venæ, & minutione ſanguinis Feſtis diebus ob neceſſitatem licitâ, *S. Cæſarij Arelatenſis* teſtimonio confirmatur Homilia 37. & ex eodem colligitur, illicitum eſſe Dominicis aut Feſtis diebus ſanguinis minutionem ſibi procurare, aut potionem medicinalem ſumere, niſi neceſſitas vrgeat. De Rogationum enim religioſa obſeruatione loquens, quæ tamen non ita ſtricta erat ac Feſtorum cæterorum, Dominicorúmque dierum, ait: *Nemo ſibi ex induſtria aliquas occupationes audeant prouidere: Nemo ſe otioſis fabulis occupare; ne inde ſibi vulnera faciat, vnde ſibi parare medicamenta potuerat. Nemo in iſtis tribus diebus aut ſanguinem tollat, aut potionem accipiat; niſi fortè hoc infirmitas nimiùm periculoſa compellat.*

Quòd verò tonſio capillorum, & raſura barbarum paſſim fieri non poſſit abſque Dominicæ aut Feſti diei violatione, *Ioannes* 22. Pontifex Maximus declarauit, In Litteris ad *Philippum V.* Regem Chriſtianiſſimum vulgò *Longum* appellatum, datis anno milleſimo tercenteſimo-decimo-ſeptimo, & ab *Odorico Raynaldo* relatis ad eumdem annum. Num. 4. *Illud ſanè* (inquit) *quod inoleuiſſe in illis partibus dicitur, vt videlicet paſſim in quamdam diuinam irreuerentiam exerceantur Iudicia die Dominico, & radendis ac tondendis barbis atque capitibus intendatur, te diſſimulare non decet: Cùm dies illa diuino cultui ſpecialiter dedicata talibus profanari non debeat.*

Idem confirmat Synodus Andegauenſis anno milleſimo ducenteſimo octogeſimo ſecundò. *Cùm diebus feſtiuis* (inquit) *ob reuerentiam Dei, & Sanctorum introductis, præcipuè diebus Dominicis, honori Maieſtatis Altiſſimæ conſecratis, à Chriſti Fidelibus ſit ab omni opere ſeruili abſtinendum ac ceſſandum, & diuinis cultibus iugiter inſiſtendum: Omnibus, & ſingulis Rectoribus, & Capellanis in virtute obedientiæ præcipimus, & mandamus, quòd ipſi Parochianis ſuis inhibeant ſub obteſtatione diuini Officij, & pœna Excommunicationis, ne ipſi dictis diebus Dominicis barbas radant, vel aliàs barbitonſorium officium exerceant, etiam minuendo, niſi mortis vel grauis infirmitatis periculo imminente. Inhibentes ſubditis ſuis ſub pœna prædictâ, ne dictis diebus Dominicis ſe radi faciant aut permittant, aut barbitonſoris officium recipiant, in ſuarum periculum animarum. Inhibentes Molitoribus etiam quibuſcumque ſub pœnæ interminatione prædictâ, & Molendinorum Dominis, ne ipſi dictis diebus Dominicis molendina molire faciant, aut permittant, non obſtante longi temporis abuſu, qui non vſus cenſendus, aut conſuetudo, immò veriùs corruptela: Cùm tantò ſint grauiora peccata, quantò diutiùs infelicem animam detinent alligatam. Cùm aliqua præſcriptio contra præcepta Decalogi locum ſibi vendicare non poſſit.*

Si tamen neceſſitas poſtulat, vt tonſores Dominicis, & Feſtis diebus artem ſuam exerceant, in gratiam opificum, & ruſticorum, qui profeſtis diebus ipſos non poſſunt adire ad barbæ tonſionem, id licitum erit Epiſcopo permittente, vel tolerante. De ſartoribus par eſto iudicium, ſi funus vrgeat, pullæque veſtes parari non poſſint, niſi parte aliqua diei Feſti laboretur. Conſuetudo enim ab Epiſcopo approbata, vel tolerata, & neceſſitas, ipſos à labe peccati lethalis immunes præſtare videntur; modò Miſſam audiant, ſecundùm principia *S. Antonini*, cui Venerabilis *Gerſonius* ſuffragatur, in Regulis Moralibus. *Obſeruatio* (inquit) *Sabbati quoad circumſtantias temporis, & modi, & loci, pro maxima parte relicta eſt determinationi Prælatorum, quæ cognoſcitur tum ex eorum inſtitutis, tum ex conſuetudinibus per eos legitimè toleratis.*

De operibus ſeruilibus non exercendis Diebus Dominicis, & Feſtiuis, plus, & frequenter determinat conſuetudo loci, & perſonarum à Prælatis tolerata, quàm alia Lex ſcripta.

Conſuetudo exercendi opera ſeruilia, hæc ab iſtis, hæc ab illis, in diebus feſtiuis, tunc maximè dicenda eſſet corruptela, quando totaliter à ſeruitio Dei, & à cultu Feſtorum, & maximè ab auditu Miſſæ reuocaret: Quando præterea hæc ſeruilia magis ex cupiditate, quàm piâ neceſſitate Reipublicæ pertractantur.

Iis denique opificibus, ſeu molitores ſint, ſeu piſtores, & coqui, ſeu tonſores, aut ſartores, ſeu mercium aut rerum aliarum vectores, qui diebus Dominicis aut Feſtis, opera ſeruilia ex neceſſitate, & cum Prælatorum licentiâ, abſque Diuinorum, & præcipuè Sacri omiſſione exercent, id oneris Confeſſarius imponat, vt lucrum ex operibus ſacro die patratis proueniens cùm Eccleſijs, & Chriſti pauperibus partiantur, ſecundùm Cap. *Licet*, Extra, *De Ferijs*, & Synodi Lingonenſis Decretum. Qui verò Dominicis aut Feſtis diebus, abſque vrgente neceſſitate, & licentiâ Prælatorum expreſſa vel implicita ſeruilia opera maximâ diei parte exercent ex praua conſuetudine, & lucri cupiditate, non ſunt abſoluendi, donec de ipſorum emendatione conſtet, veróſque Pœnitentiæ fructus ediderint.

Concilij Tridentini Catechiſmus breuiter ea innuit quæ ad Regulam pertinent, quam paulò fuſiùs explicare neceſſe fuit. *Non tamen* (inquit) *ea actiones neque ea opera vetantur, quæ ad diuinum cultum attinent, etiamſi ſeruilia ſint, vt Altare inſtruere, Templa alicuius Feſti Diei causâ ornare, & reliqua huius generis: Ideoque à Domino dictum eſt, Sacerdotes in Templo Sabbatum violare, & ſine* Matth. 12.
crimine eſſe. Sed neque earum rerum opera hâc lege prohiberi exi-

ri exiſtimandum eſt, quarum iactura facienda ſit, ſi die Feſto prætermittantur, quemadmodum Sacris etiam Canonibus permiſſum eſt. Multa alia Dominus in Euangelio Feſtis diebus fieri poſſe declarauit.

Ex his collige, lethalis peccati reos eſſe dominos, qui famulis opera ſeruilia imponunt diebus Feſtis, vel per horam, abſque graui neceſſitate; ſiue ſerui illi Chriſtiani ſint, ſiue infideles; ſiue mentis compotes, ſiue perpetuò amentes. Non ſolùm enim *Digni ſunt morte, qui talia agunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*, & illis cooperantur. Peccato autem alterius cooperari cenſendus eſt, qui iubet id quod Dei vel Eccleſiæ lege vetitum eſt. Flagitioſæ igitur, & omninò damnandæ ſunt Propoſitiones illæ: *Singulis Feſtis per duas operari horas, non eſt mortale peccatum, quamuis animo fixum teneas id toto anno efficere velle, & de facto efficias.* Et, *Dominus iniungens laborem duorum horarum viginti famulis ſimul, non peccat mortaliter. Idemque erit, ſi ſingulis ſucceſſiuè per modicam moram eodem die laboreat, etiamſi vno poſt alterum laborante tota dies occupetur.* Hæ, inquam, Propoſitiones erroneæ ſunt, & meritò damnandæ; vtpote quæ præceptum de ſanctificatione Sabbati abſurdis cauillationibus infringant; *Non facies in eo quidquam operis tu, & filius tuus, & filia tua, ſeruus, & ancilla: Vt requieſcat ſeruus tuus, & ancilla tua, ſicut & tu.* Quod Præceptum quatenus morale eſt, Dominicis ac Feſtis diebus dominos pariter, & ſeruos obligare, vt toti Deo vacent, non eſt dubitandum. Si ergo Saulus Stephanum eorum omnium manibus lapidaſſe meritò cenſetur, quorum veſtimenta ſeruabat, vt expeditiùs lapidibus illum obruerent, vt *S. Auguſtinus* ait: Quis diffiteri poſſit oculatus, & cordatus, herum illum toto die Feſto ſeruiliter laborare, cuius iuſſu famuli diuiſis inter ſe horis ſeruiliter operantur? Si quis igitur vel per vnam horam, abſque graui neceſſitate, Feſtis diebus laboret, vel alterum laborare cogat, is violati præcepti de Sabbati ſanctificatione, lethaliſque peccati reus eſt: & ſi animo fixum teneat id deinceps efficere velle, non eſt abſoluendus in Pœnitentiæ tribunali.

R E G V L A III.

Conuiuia publica, & comeſſationes, choreæ, ludi ſcenici vel theatrales, & cuiuſuis generis ſpectacula Dominicis Feſtiſue Diebus agi, duci, exhiberi, frequentari ſine graui peccato non poſſunt, quibus præſertim horis Officia Diuina celebrantur.

QVæcumque enim animum à rerum diuinarum curâ ſtudióque auocant, diebus Feſtis ſunt prohibita, vt docet Concilij Tridentini Catechiſmus: Hæc autem omnia animum à rerum diuinarum curâ ſtudióque maximè auocant. Vnde *S. Auguſtinus* Concione 1. in Pſalmum 32. ait: *Obſerua diem Sabbati, non carnaliter, non Iudaicis delicijs, qui otio abutuntur ad nequitiam. Meliùs enim vtique totâ die foderent, quàm totâ die ſaltarent.* Et in Pſalmum 91. *Ecce & hodiernus dies Sabbati eſt. Hunc in præſenti tempore otio quodam corporaliter languido, & fluxo, & luxurioſo celebrant Iudæi. Vacant enim ad nugas, & cùm Deus præceperit obſeruari Sabbatum, illi in his quæ Deus prohibet, exercent Sabbatum. Vacatio noſtra à malis operibus, vacatio illorum à bonis operibus eſt. Meliùs eſt enim arare, quàm ſaltare. Illi à bono opere vacant, ab opere nugatorio non vacant.* Et Libro *De Decem Chordis*, Cap. 3. *Dicitur tibi, vt ſpiritualiter obſerues Sabbatum, non quomodo Iudæi obſeruant Sabbatum carnali otio; vacare enim volunt ad nugas atque luxurias ſuas. Meliùs enim faceret Iudæus in agro ſuo aliquid vtile, quàm in theatro ſeditioſus exiſteret. Et meliùs fœminæ eorum die Sabbati lanam facerent, quàm tota die in menianis ſuis impudicè ſaltarent.*

Hinc Concilium Carthaginenſe quartum, Canone 88. ſtatuit, *Vt qui die ſolemni, prætermiſſo ſolemni Eccleſiæ conuentu ad Spectacula vadit, excommunicetur.*

Concilium Toletanum 3. Canone 13. exterminari iubet irreligioſam conſuetudinem, *Quam vulgus per Sanctorum Solemnitates agere conſueuit. Populi* (inquit) *qui debent Officia Diuina attendere, ſaltationibus, & publicis inuigilant canticis, non ſolùm ſibi nocentes, ſed etiam Religioſorum Officijs. Hoc enim vt ab omni Hiſpania depellatur, Sacerdotum, & Iudicum à Concilio ſancto cura committitur.*

Concilium Cabilonenſe anno 650. Canone 18. Choreas *A ſeptis Baſilicarum, vel Porticibus ipſarum, ac etiam ab ipſis Atrijs vetari, & arceri* ſtatuit, intentatâ Excommunicationis pœnâ.

Herardus Turonenſis Archiepiſcopus in Capitulari, Cap. 114. prohibet ne Chriſtiani Feſtis diebus *in plateis*, aut *domibus, cantica turpia vel luxurioſa, ſaltationes vel luſa faciant diabolica.* Hortatur vt *Aliquem ſapientem, & bonum hominem* plebs rudis, & imperita *conueniat, & ibi bonis lectionibus, quæ ad animæ ſalutem pertineat, intendat.*

Eamdem Regulam confirmant, Concilium Mediolanenſe 3. Tit. 1. De Feſtorum Dierum cultu. *Quoniam* (inquit) *vſu nimis compertum eſt, deprauatis his temporibus, & moribus, ad choreas, tripudia, ſaltationes, & id genus alia numquam ferè conueniri ſine multis, & ijs quidem grauiſſimis Dei offenſionibus, idque cùm ob turpes cogitationes, obſcœnè dicta, inhoneſtas actiones, morum corruptelas, & pernicioſas ad omnia opera carnis illecebras illis perpetuò coniunctas; tum propter cædes, rixas, diſſidia, ſtupra, adulteria, aliaque mala plurima inde conſequentia quàm ſæpiſſimè: His tot offenſionum, & peccatorum ſeminarijs locum dari, ijs præſertim diebus qui dies propitiationis ſunt; & ijs ipſis diebus Fideles pleróſque nefarijs iſtis Satanæ blanditijs illectos, à Diuinis Officijs, religioſis Supplicationibus, lectionibúſque ſacris abduci, auertique rudes à percipiendis Fidei rudimentis; aliſque ab alijs Chriſtianæ pietatis Officijs, in quæ eo tempore religioſè incumbendum eſt, abſtrahi, & amoueri; hoc certè grauiſſimum eſt in conſpectu Dei, & Eccleſiæ: Quare Feſtis ijs diebus, ſaltem horis quibus Diuina celebrantur Officia, interdicimus ne ſaltationes, tripudia, choreæ ducantur, aut fiant. Ne item Comœdiæ, ludi ſcenici vel theatrales, haſtiludia, & alia cuiuſuis generis Spectacula agantur. Ne circumforanei circulatores, & id generis nebulones præſtigias ſuas, inaniáque ea ſpectacula agant; neque quidquam omninò vendant, ne medicamenti quidem prætextu.*

Concilium Rotomagenſe 1581. Tit. De diuino cultu, *Comeſſationes, ebrietates, ſumptus, lites, luſus improbet, & inhoneſtos, choreas plenas infamijs. cantilenas turpes, omnem laxam, & laſciuiam, atque omnem Feſtorum profanationem* damnat, & reprobat. Concilium Remenſe, 1583. Tit. De Diebus Feſtis, *Ludos theatrales, etiam prætextu conſuetudinis exhiberi ſolitos, & puerilia, cæteráque ludicra, quibus Eccleſiæ inquinatur honeſtas, & ſanctitas, in Chriſti, & Sanctorum Feſtiuitatibus* omninò prohibet. Concilium Turonenſe eodem anno, *Comœdias, ludos ſcenicos vel theatrales, & alia cuius generis irreligioſa Spectacula* Feſtis diebus agi *ſub Anathematis pœna* prohibet. *Comeſſationes* etiam, *conuiuia publica, tripudia, ſaltationes, ſtrepitus, & choreas fieri, venatu, & aucupatu tempus terere vetat.* Simile Decretum edidit Concilium Bituricenſe anno 1584. Tit. 6. Eadem prohibuit Concilium Aquenſe anno 1585. Tit. *De Feſtorum Dierum cultu.*

Eadem prohibet Conuentus Melodunenſis Cleri Gallicani Tit. 6. De Feſtorum cultu, *Ne* ſcilicet *moriones, & ſaltatores Feſta ſuburbiorum cum tympano prænuncient populis vrbium, vt eos ad luxum, voluptates, & ad ebrietates à ſuâ Parœcia auocatos ad ſe trahant. Ne ludi equeſtres, certamina, ſaltationes, aut inania alia ludicra, & profana diebus Feſtis exerceantur. Qui ſecus fecerint, grauiter puniantur, ſi ſemel admoniti, & ad Epiſcopos delati non reſipuerint.* Eadem prohibentur Chriſtianiſſimorum Regum Conſtitutionibus Aurelianenſi, & Bleſenſi.

Conuiuia tamen priuata, ſobria, & pudica Dominicis Feſtiſue diebus, choreas item priuatas puellarum ſeu in paternis ædibus, ſeu apud conſanguineos vel amicos, ruſticarum etiam fœminarum ſaltationes honeſtas, modò tempore Diuinorum Officiorum non fiant, nec ab Epiſcopis ſint prohibitæ, nec in Eccleſiarum proſpectu fiant, abſitque periculum omne laſciuiæ, & ſcandali, (aliàs enim honeſtæ non cenſerentur) nemo lethalis peccati damnauerit.

R E G V L A IV.

Feſtorum numerum ab Epiſcopis minui præſtat, vbi eorum violatio vix cohiberi poteſt.

ITa cenſuit Concilium Treuirenſe anno 1549. *Operæ pretium nobis viſum eſt* (inquit) *Feſtorum numerum contra-*

contrahere, quo & effrænes coërceantur, & aliquid detur neceſſitati pauperum.

Eamdem Regulam tradit Concilium Cameracenſe anno 1565. Tit. 6. Cap. 11. *Cùm* (inquit) *Diebus Feſtis vt plurimùm vulgus ad laxiorem, & diſſolutiorem vitam plerùmque ſe ipſum effundat, quàm reliquis diebus: Quo maiore reuerentia, & pietate queant obſeruari ab omnibus, videant Epiſcopi ſintne aliqui Feſti Dies, quos præſtet eſſe profeſtos, id eſt, vt vocant, operarios: Atque his diebus renuntient popularibus integrum eſſe operas conſuetas exercere.*

Eamdem Regulam ſequutum eſt Concilium Senonenſe anno 1524. Feſta plurima, vulgò *Operum manualium*, ſeu *Brachiorum* dicta, expunxit, & abrogauit, cùm intellexiſſet, *Ex nimia Feſtorum multiplicatione, populum otio, & vaniloquio illis diebus deditum, ebrietatibus, comeſſationibus, ludis & laſciuijs, magis quàm res diuinæ, orationibus, & contemplationi vacare, & pauperes, & plebeios inde multùm grauari.* Hoc Decretum promulgauit Synodus Carnotenſis anno 1526. Plura alia variarum Diœceſum Statuta Synodalia referre inutile eſſet. Quod autem in ſuis Diœceſibus poſſunt Epiſcopi circa Feſtorum imminutionem; id multò magis poteſt Romanus Pontifex in toto orbe Chriſtiano. Quocirca *Vrbanus VIII.* Conſtitutione datâ anno 1642. Feſtorum numerum, qui nimium excreuerat, ad plurimorum Epiſcoporum per varias regiones conſtitutorum relationem imminuit. Ne autem dies Feſtos à locorum Ordinarijs, nimiâ aliquorum facilitate, aut populorum importunitate deinceps multiplicari contingat; eoſdem Ordinarios in Domino monet, *Vt ad Eccleſiaſticam vbique ſeruandam æqualitatem, de cætero perpetuis futuris temporibus ab indictione ſub præcepto nouorum Feſtorum ſtudeant abſtinere.*

Eamdem Regulam confirmat Venerabilis *Gerſonius* in Sermone habito in Concilio Remenſi anno 1408. & *Nicolaus de Clemangis*, in Tractatu *De Nouis Celebritatibus non inſtituendis.*

R E G V L A V.

Præceptum de ſanctificatione ſpiritali Sabbati magis violare cenſentur, qui Dominicis aut Feſtis Diebus lethale peccatum committunt, quàm qui quoduis opus corporale, aliàs bonum, & licitum faciunt.

CVm enim nulla ſit infelicior, & magis execranda ſeruitus illa qua homo ſeruit peccato, ſecundùm Chriſti ſententiam, Ioannis VIII. *Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati:* Sequitur omne opus peccati eſſe ſeruile, ideóque prohiberi ſingulari quodam modo Feſtis diebus, vtpote maximè repugnans obſeruantiæ religioſæ Feſtorum. Ita docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſt. 122. *Quia* (inquit) *magis homo impeditur à rebus diuinis per opus peccati, quàm per opus licitum, quamuis ſit corporale: Ideò magis contra hoc præceptum agit, qui peccat in die Feſto, quàm qui aliud corporale opus licitum facit.* Vnde *S. Auguſtinus* dicit in Libro *De Decem Chordis*: Meliùs faceret Iudæus in agro ſuo aliquid vtile, quàm ſi in theatro ſeditioſus exiſteret: & meliùs fœminæ eorum die Sabbati lanam facerent, quàm toto die in menianis ſuis impudicè ſaltarent. *Non autem qui peccat venialiter in Sabbato, contra hoc præceptum facit, quia peccatum veniale non excludit ſanctitatem.*

Id confirmat Concilij Tridentini Catechiſmus. *Facilè* (inquit) *perſpici poteſt, omne ſeruilis operis genus prohiberi, non quidem eâ re quòd ſuâ naturâ aut turpe aut malum ſit: Sed quoniam mentem noſtram à diuino cultu, qui finis præcepti eſt, abſtrahit. Quò magis peccata à Fidelibus vitanda ſunt, quæ non ſolùm animum à diuinarum rerum ſtudio auocant, ſed nos à Dei amore prorſus ſeiungunt.*

Atque ex *S. Auguſtino* hanc doctrinam hauſerunt Catechiſmi Auctores, Tractatu 3. in Ioannem, dicente: *Spiritualiter obſeruat Sabbatum Chriſtianus, abſtinens ſe ab opere ſeruili. Quid eſt enim ab opere ſeruili? A peccato. Et vnde*
Ioan. 8. 34. *probamus? Dominum interroga:* OMNIS *qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.* Et Enarratione 2. in Pſalmum 32. *Sed tu cogitans requiem in Deo tuo, & propter ipſam requiem omnia faciens, abſtine ab opere ſeruili. Omnis enim qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Et vtinam hominis, & non peccati.* Et Sermone 33. aliàs De Diuerſis 18. *Donum Dei* (inquit) *quod eſt Spiritus-Sanctus, promittit requiem ſempiternam, quæ Sabbato figuratur. Vnde nos Sabbatum ſpiritaliter obſeruamus, ſi non faciamus opera ſeruilia. Ab his enim etiam carnali intellectu Iudæi Sabbato prohibentur. Quia autem ſpiritalia vult intelligere opera ſeruilia, audias Dominum dicentem.* Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. *Peccatum autem non ſolùm illud eſt, quod in turpi aut iniquo facto apparet hominibus; ſed etiam ſi habeat ſpeciem boni operis, & tamen propter mercedem temporalem fiat, non propter requiem ſempiternam. Quodlibet enim quiſque facit, ſi hoc animo facit, vt terrenum emolumentum conſequatur, ſeruiliter facit, & ideò Sabbatum non obſeruat. Gratis enim amandus eſt Deus: Nec anima poteſt, niſi in eo quod diligit, requieſcere. Æterna autem requies ei non datur niſi in dilectione Dei, qui ſolus æternus eſt; & ipſa eſt perfecta ſanctificatio, & ſpiritale Sabbatum Sabbatorum.*

Idem docet *S. Iſidorus Peluſiota*, Libro 1. Epiſtola 70. *Nihil* (inquit) *ſeruilium rerum, ac vos ab otio in Dei cultu collocando tamquam ſeruos abſtrahentium, die Sabbati facietis. Nec quòd vos peccatorum pondere deprimas. Eſt enim recreationis ac remiſſionis dies, nec ipſius dignitatem vitiorum colligationibus dedecorari, contumeliâque affici conuenit. Quod autem ſequitur,* Quæcumque fient, ex anima fieri oportere, *per hæc verba ea omnia, quæ animæ lucrum afferunt, expleri præcipit, hoc eſt, precationem, quietem, admonitionem, beneficentiam, pudicitiam, continentiam, veritatem, puritatem. Quæ quidem ad internum hominem tranſeuntia, externum ſcandalis, & aduerſis caſibus liberant: Superante videlicet eo quod meliùs ac præſtantius eſt.* Ex S. Iſidori Peluſiotæ mente duo requiruntur potiſſimum ad Feſtorum ſanctificationem, ſcilicet abſtinentia ab operibus ſeruilibus, & præſertim à peccatis, & exercitatio in bonis operibus.

Et *S. Gregorius Magnus* explicans illud Ieremiæ 17. *Ne inferatis onera per portas veſtras die Sabbati*, Epiſtola 3. Libri 11. ait: *Qui lucem fidei agnoſcit, ſi peccata concupiſcentiæ ad mentem per oculos trahit, in die Sabbati onera per portas introducit. Non ergo in die Sabbati per portas introducimus onera, ſi in Redemptoris noſtri gratiâ conſtituti, pondera peccati ad animam per ſenſus corporeos non trahamus.*

Idem confirmat Synodus Lingonenſis: *Homines* (inquit) *vtriuſque ſexus in Feſtis debent eſſe plurimùm intenti Diuinis, putà orando, Eccleſiaſtica Officia, & Diuina, ac Sermones verbi Dei audiendo, de Deo & Sanctis loquendo. Et vt his rebus meliùs poſſint intendere, debent abſtinere ab omni opere ſeruili, & potiſſimè à peccato: Quia grauiùs peccat, qui peccat in Feſto, putà furatur, fornicatur, quàm qui in alijs diebus hoc facit.*

Et Synodus Ebroicenſis anno 1576. *Ceſſare verò oportet Chriſtianum in die Feſto maximè à vitijs, & peccatis; quoniam ſeruire debet Deo, cui diſplicet omne peccatum.*

Eamdem Regulam confirmat *S. Antoninus*, 2. P. Tit. 9. Cap. 7. §. 2. *Feſtum* (inquit) *violatur, & malè celebratur ex triplici negligentia ſeu defectu. Primò, quia non cauetur à defectibus criminalibus. Secundò, quia non inhæretur actibus ſpiritualibus. Tertiò, quia non abſtinetur ab operibus manualibus. Quantùm ad primum, debet quis abſtinere à peccatis, maximè Diebus Feſtiuis, quia plus habent impedire mentem, ſi mortalia ſunt, à vacando Deo, quàm opera manualia. Vnde dicitur* Leuit. 22. *de Sabbato, cui ſuccedunt Feſta Eccleſiæ:* Omne opus ſeruile non facietis in eo. *Sed opus ſeruile eſt peccatum. Dicit enim Chriſtus, Ioannis VIII.* Omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. *Peccatum ergo mortale commiſſum Die Feſto, eſt multò grauius, quàm alia die. Nam vltra propriam deformitatem, putà, furti vel fornicationis, habet ſpecialem deformitatem ex illa circumſtantia temporis ſacri, quâ Feſtum violatur. Vnde talis, vt dicit* Nicolaus de Lyra, *ſuper Exodi* Cap. 20. *non ſolùm agit contra vnum præceptum, ſcilicet,* Non mœchaberis; *aut illud,* Non furtum facies; *ſed etiam contra illud de ſanctificatione Sabbati.*

R E G V L A VI.

Quilibet Chriſtianus Dominicis, & Feſtis Diebus Miſſam integram attentè, & deuotè audire tenetur, niſi ipſum moralis impoſſibilitas, ſeu grauis neceſſitas excuſet: Alioqui lethalis peccati reus eſt.

Iſtud

ISttud enim Eccleſiæ Præceptum eſt, cui parere nos iuſſit Chriſtus. Ab ipſis Apoſtolorum temporibus lex iſta Chriſtianis poſita videtur, cùm eius originem poſt Apoſtolorum Seculum non inueniamus. Conuen- us Chriſtianorum Dominicis diebus agi ſolitos, in qui- us Sacroſanctum Sacrificium offerretur, *S. Iuſtinus* ocet in Apologia ad Imperatores: In Natalitijs quo- ue Martyrum offerri Deo Sacrificium conſueuiſſe, *S. ypriamus*, aliiſque Patres teſtantur. *Ad Dominicum onuenire*, loquendi modus erat primis Eccleſiæ ſæcu- s ſolemnis. *S. Leo* Epiſtola 11. aliàs 81. ad *Dioſcorum*. lexandrinum Epiſcoporum, Miſſæ Sacrificium plu- es offerri iubet ſolemnibus diebus, ſecundum morem ccleſiæ Romanæ, vt totus Populus Chriſtianus ipſi nteteſſe poſſit. *Vt autem* (inquit) *in omnibus obſer- antia noſtra concordet, illud quoque volumus cuſtodiri: t cùm ſolemnior quæque Feſtiuitas conuentum Populi umeroſioris indixerit, & ea Fidelium multitudo conue- erit, quam recipere Baſilica ſimul vna non poſſit, Sacri- ij Oblatio indubitanter iteretur: Ne his tantùm admiſſis d hanc deuotionem, qui primi aduenerint, videantur , qui poſtmodum confluxerint, non recepit: Cùm ple- mpietatis atque rationis ſit, vt quoties Baſilicam, in a agitur, præſentia nouæ plebis impleuerit, toties Sa- ificiam ſubſequens offeratur. Neceſſe eſt autem, vt uædam pars Populi ſuâ deuotione priuetur, ſi vnius ntùm Miſſæ more ſeruato, Sacrificium offerre non poſ- nt, niſi qui primâ diei parte conuenerint. Studioſè ergo ilectionem tuam, & familiariter admonemus; vt quod ſtræ conſuetudini ex forma paternæ Traditionis inſedit, n quoque cura non negligat: Vt per omnia nobis, & fide actibus congruamus.*

S. Cæſarius Arelatenſis Epiſcopus Homilia 12. qui rmo eſt in *S. Auguſtini* Appendice ducenteſimus ogeſimus-primus, Populum grauiter increpat, quòd ominicis, & Feſtis Diebus Miſſam integram non diret. *Rogo vos* (inquit) *& paterna pietate commo- o, vt quoties aut in die Dominico, aut in alijs Maio- ous Miſſæ fiunt, nullus ab Eccleſia diſcedat, donec uina Myſteria compleantur. Et quamuis multi ſint, de orum fide, & deuotione gaudemus, ſunt tamen plures nùs de ſalute animæ ſuæ cogitantes, qui lectis diuinis ctionibus ſtatim de Eccleſia foris exeunt; cùm tamen am dum ipſæ lectiones leguntur, aliqui ex illis ita otio- , & ſæcularibus fabulis occupantur, vt eas nec ipſi diant, nec alios audire permittant. Iſti tales minùs à bis culparentur, ſi ad Eccleſiam non venirent: Quia probantur ampliùs Deum lædere, vbi peccatorum pote- nt indulgentiam promereri.∴ Si diligenter attenderitis, gnoſcetis, quia non tunc fiunt Miſſæ, quando diuinæ le- ones in Eccleſia recitantur, ſed quando munera offerun- r, & Corpus vel Sanguis Domini conſecratur. Nam ctiones ſiue Propheticas, ſiue Apoſtolicas, ſiue E- ngelicas, etiam in domibus veſtris aut ipſi legere, aut os legentes audire poteſtis: Conſecrationem verò Cor- ris vel Sanguinis Domini non alibi niſi in Domo Dei au- re vel videre poteſtis. Ideò qui vult Miſſas ad integrum n lucro animæ ſuæ celebrare, vſquequo Oratio Domi- a dicatur, & Benedictio populo detur, humiliato cor- re, & compuncto corde ſe debet in Eccleſia continere, m enim maxima pars Populi, immò quod peius eſt, pe- omnes, recitatis lectionibus exeunt de Eccleſia, cui di- rus eſt Sacerdos, Surſum corda? Aut quomodo ſur- n ſe habere corda reſpondere poſſunt, qui deorſum in teis, & corpore ſimul, & corde diſcedunt? ∴ Qui- non ſufficit quòd per totam hebdomadam aut pro ne- ſſitate, aut fortè quod verius eſt, pro cupiditate in- er occupantur: Adhuc inſuper poſt vnius aut duarum arum ſpatium, quo videntur corpore magis quàm de ad Eccleſiam conuenire, mittentes dorſa Sacrifi- vel Sacerdotibus Dei; ad amplexandum voluptatem uli huius ſine mora aliqua reuertuntur. Qui non agno- ntes quid exſpectant, quid relinquunt, ſequuntur te- ras, & deſerunt lucem; amplectuntur vmbram, & ſpiciunt veritatem; dimittunt dulcedinem Chriſti, & uirant amaritudinem Mundi, diligentes vanitatem, quærentes mendacium. Verè ignorat quantùm boni celebrandis Miſſis agitur, qui de Eccleſia feſtinus editur. Cùm tamen iſtos tales ſi aut Rex, aut aliqua ens perſona vocaſſet ad prandium, velim ſcire ſi præ- erent diſcedere, niſi priùs totum prandium comple- tur: Etiamſi perſona non teneret, gula teneret. Quare de conuiuio hominis, niſi per expletum fuerit, non diſcedi- mus; niſi quia, & ventrem fortè pluſquàm expedit ex- plere volumus, & hominem lædere formidamus? Quare de ſpirituali, & diuino Conuiuio citò diſcedimus? Quia nec de cibo animæ curamus, nec Deum timemus, nec hominem reueremur. Et quia Deo propitio, non ſunt omnes in hac parte culpabiles, ſed multi inueniuntur, qui cum grandi compunctione, vſquequo Benedictio ſuper Populum detur, de Eccleſia non diſcedunt, & humiliter orare non ſolùm pro ſe, ſed & pro alijs non deſiſtunt: Illis quibus tantam compunctionem Deus dedit, vt in Eccleſia perſeuerent, re- tribuet mercedem; eos verò qui negligentes ſunt, iuſto iu- dicio damnabit. Et ideò, Fratres, moneto eos qui nec Orationem Dominicam dicere, nec Benedictionem accipere volunt: & non deſinatis caſtigare, dicentes, & deſini- tiſſimè comminantes, Quia nihil eis prodeſt, quod diuinas lectiones audiant, ſi antè quàm Diuina Myſteria complean- tur, abſcedunt. Illis tamen qui in publicis neceſſitatibus occupantur, & eis qui aliqua infirmitate prohibente ex- ſpectare non poſſunt, imputare non poſſumus, nec debe- mus. Ipſi tamen videant in conſcientia ſua, vtrum eos neceſſitas retrahat, an voluntas.* Ex hac *S. Cæſarij* Ho- milia colligitur, Chriſtianum quemlibet teneri ad au- diendum Miſſam integram Dominicis, & Feſtis diebus. Secundò, grauiter peccare qui non audiunt, & antè Sa- cerdotis Benedictionem diſcedunt, iuſtóque Dei iudi- cio damnandos. Tertiò, Miſſam attento deuótoque animo, & *cum compunctione* audiendam. Quartò, ſo- lam neceſſitatem ſiue impotentiam hac in re à peccato mortali excuſare, adeóque omitti non poſſe Miſſam die Feſto propter lucrum ceſſans, abſque reatu peccati mor- talis. Hinc Concilium Burdigalenſe anno 1624. Tit. *De Officijs Diuinis*, Cap. 3. *Graue* (inquit) *quam plurimos homines, negotia ſæcularia quamuis leuiſſima tanti facere, vt eorumdem ratione Dominicis Diebus, & Feſtis ſolem- nibus ad audiendum Sacrum, nulla ſollicitudine nullóque Diuini Numinis metu adduci poſſint. Moneant igitur Pa- rochi omnes, & Concionatores ſæpiſſimè Populum ijs die- bus ad audiendum Sacrum ſub peccati mortalis pœna teneri, & obligari: Nullúſque ſit qui contra docere, prædicare, aut conſulere audeat, aut ſecus ab Ordinarijs puniatur.*

Obligationem audiendi Miſſam integram Domini- cis, & Feſtis Diebus confirmant pariter Concilia, ſci- licet Agathenſe anno 506. Canone 47. *Miſſas Die Domi- nico à ſæcularibus totas teneri, ſpeciali ordinatione præ- cipimus; ita vt antè Benedictionem Sacerdotis egredi Po- pulus non præſumat: Qui ſi fecerint, ab Epiſcopo publi- cè confunduntur.*

Aurelianenſe, anno vndecimo ſupra quingenteſi- mum, Canone 26. *Cùm ad celebrandas Miſſas* (inquit) *in Dei nomine conuenitur, Populus non antè diſcedat, quàm Miſſæ ſolemnitas compleatur: & vbi Epiſcopus non fuerit, Benedictionem accipiat Sacerdotis.*

Concilium Burdigalenſe anno 1582. *Illa eſt*, (in- quit) *valdè culpanda conſuetudo, ab eleuatione Venera- bilis Sacramenti vel antè peracta Myſteria recedendi. Quare omnes moneantur ſeduiò à Parochis, illos Eccleſiæ præcepto de audienda Miſſa non ſatisfacere, niſi fortè, quod rarò accidit, talis neceſſitas ſit, quæ moram non ferat. Nulli ergo antè datam à Sacerdote Benedictionem di- ſcedere liceat.* Idem ſtatuit Concilium Turonenſe an- no 1583. Si quis ergo notabili parti Miſſæ, videlicet me- diæ, vel tertiæ parti non interſit, præcepto non ſatisfa- cit, ſecundùm *S. Antoninum* 2. P. Tit. 9. Cap. 10. Eum ve- ſò qui non interfuerit Conſecrationi reum eſſe violati præcepti de Miſſa audienda, certiſſimum eſt, ſiquidem (vt ait S. Cæſarius Arelatenſis) *Tunc fiunt Miſſæ, quan- do munera offeruntur, & Corpus vel Sanguis Domini con- ſecratur.* Damnanda ergo recentioris cuiuſdam Ca- ſuum Arbitri opinio, qui ſcribere auſus eſt; Satisfieri præceptu auditionis Miſſæ, etiamſi quis non interſit Conſecrationi: Quia poteſt (inquit) adhærere opinioni aſſerenti Sacrificij eſſentiam in Communione conſiſte- re; atque adeò non eſt dicendus omiſiſſe Sacrificium: Hæc (inquam) opinio exploдenda, & damnanda eſt.

Excuſantur autem ab huius præcepti obſeruantia infirmi, qui domo exire non poſſunt, & qui infirmis periculoſè decumbentibus miniſtrant, ſi neminem ſubſtituere poſſint, qui ipſorum interim curam gerat, & matreſquæ non poſſunt dimittere infantes ſine pe- riculo;

riculo; & alij qui impedimenta legitima habent, vel ardua negotia, quæ non poſſunt dimittere ſine magno detrimento, ſcandalo, vel periculo, (inquit *S. Antoninus*.) Idque confirmat ex Cap. *Quod non eſt*, Extra, *De Regulis Iuris*, cuius hæc ſunt verba: *Quod non eſt licitum in lege, neceſſitas facit licitum. Nam & Sabbatum cuſtodiri præceptum eſt: Machabæi tamen ſine culpa ſua in Sabbato pugnabant: Sic & hodie ſi quis Ieiunium fregerit ægrotus, reus voti non habetur.*

Quòd Viduæ aliquibus diebus, vel hebdomadis à morte virorum maneant domi in ſignum triſtitiæ, vnde & Miſſam non audiunt, tolerandum videtur *S. Antonino*, ſi eſt conſuetudo patriæ. Concilium Mediolanenſe 1. ſtatuerat, ne ad ſummum menſe ampliùs ſint ſine Miſſæ auditione, qua in re (inquit) nulla valeat excuſatio cuiuſuis conſuetudinis, quam irritam decernimus. Eas item Epiſcopi, etiam Cenſuris Eccleſiaſticis id facere cogant. Concilium verò Mediolanenſe 3. nullius conſuetudinis prætextu permittendum conſultiùs ſtatuit, vt Dominico vel Feſto Die Miſſæ auditionem omittant. *Feſtis* (inquit) *diebus Sacroſancto Miſſæ Sacrificio Fideles omnes interſint. Neque verò excuſentur puellæ nobiles, neque deinceps viduæ, ne permiſſu quidem primi noſtri Concilij, ob recentem mariti mortem, neque vllo alio cuiuſuis conſuetudinis prætextu.*

Cùm autem Feſtis Diebus ſerui, & ancillæ Deo vacare debeant non minùs quàm Domini, prouidere debent domini vt Miſſam audiant, cùm de illis omnium Domino redditurі ſint rationem. Vnde rurſus Concilium Mediolanenſe primum Parochis præcipit, vt *Moneant frequenter patres familiâs, vt filios, & famulos, quos in beſtijs paſcendis occupant, ſaltem diebus Feſtis Miſſæ iubeant intereſſe.*

Qui diebus Feſtis ex neceſſaria cauſa iter agunt, antè profectionem Miſſam audire tenentur, ſi præuideant ſe in ea loca venturos, vbi Miſſam audire non poſſint ob penuriam Sacerdotum, vel ob horam intempeſtiuam. Damnanda igitur opinio eſt cuiuſdam Caſuum Arbitri, qui præuiſionem carentiæ Miſſæ non obſtare aſſerit, quò minùs quis proficiſcatur venatum ad locum deſertum, vbi ob penuriam Sacerdotis nequibit die Feſto Miſſam audire. Standum potiùs *S. Antonini* iudicio, Tit. 9. 2. P. Cap. 10. ſcribentis: *Quicumque ex negligentiâ verâ omittit audire Miſſam Diebus Dominicis, & Feſtiuis, cùm poſſit, peccat mortaliter. Facit enim contra præceptum Eccleſiæ, quod habetur*, De Con-
,, ſecratione, *Diſt.* 1. *vbi dicitur*: Miſſas ſæcularibus to-
,, tas audire die Dominico ſpeciali ordine præcipimus;
,, ita vt nullus antè Benedictionem Sacerdotis egredi
,, præſumat.·.· *Non excuſantur ab hoc præcepto itinerantes, ſi commodè audire poſſunt; aliàs ſecus; putà, aliquis eſt in ſocietate aliquorum, qui nolunt exſpectare Miſſam, & ſine ſocietate illâ non benè poteſt iter facere, vel quia ignorat viam, quæ difficilis eſt, & periculoſa; vel quia non eſt tuta à latronibus, vel quia ab illis habet expenſas itineris, & huiuſmodi: Excuſatur hic ſine dubio.*

R E G V L A VII.

Nec ſucceſſiuâ, nec ſimultaneâ duarum Partium diuerſarum Miſſarum auditione impletur Præceptum Eccleſiæ de audienda Miſſa Dominicis, aut Feſtis Diebus.

EX duabus enim vel pluribus partibus diuerſarum Miſſarum nequaquam conflatur vnum Sacrificium, cui intereſſe iubet Eccleſia. Vnde meritò Facultas Theologica Louanienſis anno milleſimo ſexcenteſimo quinquageſimo ſeptimo inter alios Articulos ab Epiſcopo Gandauenſi ad eius examen delatos hunc ordine decimum-ſeptimum damnauit: *Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas eius partes, imò quatuor, ſimul à diuerſis celebrantibus audit*: Et hâc Cenſurâ confixit: *Falſa eſt, & Præceptorum Eccleſiæ eluſiua; nec maiorem habet apparentiam de quatuor Sacri partibus, quàm de viginti.* Eamdem Propoſitionem in Apologia Caſuiſtarum damnauerunt plerique Galliarum Epiſcopi: *Vt apertè falſam, Eccleſiæ de audienda Miſſa Præcepto, communique Chriſtianorum ſenſui repugnantem, & Chriſtiani cultûs ſanctitatem, & veritatem abſurdis cauillationibus infringentem.*

R E G V L A VIII.

Qui Miſſæ adeſt abſque interna animi deuotione, & attentione, totóque tempore, vel per magnam partem Sacri voluntariè diſtractus eſt, non ſatisfacit Eccleſiæ Præcepto, quamuis eam externa deuotione adſiſtat.

ECcleſia enim auditionem Miſſæ præcipit vt actum Religionis: At ſine attentione interiori non eſt actus Religionis: Itaque præceptum non adimpletur ſine attentione, & deuotione interiori. Eccleſia igitur actum etiam interiorem conſequenter præcipit, cùm neceſſarius eſt ad actus exterioris bonitatem, quamuis actum ipſum exteriorem directè dumtaxat præcipiat. Præterea, Eccleſia præcipiendo auditionem Miſſæ Dominicis Feſtiſque Diebus, determinat præceptum naturale ſiue diuinum de ſanctificatione Sabbati. Lex ergo naturalis vim exerit ſuam poſitâ Eccleſiæ determinatione. Lex porrò naturæ obligat ad attentionem interiorem: Quam ob rem non impletur Eccleſiæ lex ipſam determinans, ſi deſit interior attentio. Simile quidpiam occurrit in præcepto de Horis Canonicis recitandis, quo naturale ſeu diuinum orandi præceptum determinatur: Ideóque Eccleſia eam recitationem præcipiens, etiam modum virtutis ex lege naturæ ſeu diuina requiſitum præſcripſit, & expreſſit, eam fieri iubens *Studiosè pariter, & deuotè*, (Cap *Dolentes*, Extra, *De Celebratione Miſſarum*,) ſimiliter quia iure diuino præcepta eſt Confeſſio Sacramentalis peccatorum, & ſumptio Euchariſtiæ; Eccleſia determinans tempus implendi hæc præcepta, etiam modum virtutis præſcripſit, & expreſſit, iubens Confeſſionem quotannis fieri proprio Sacerdoti *fideliter*, & Euchariſtiam in Paſchate ſuſcipi *reuerenter*. (Cap. *Omnis vtriuſque ſexus*, Extra, *De Pœnitentijs, & Remiſſionibus*.) Vult enim Eccleſia filios ſuos immunes eſſe à fulmine Maledictionis iſtius Propheticæ (Ierem. 48.) *Maledictus qui facit opus Domini fraudulenter.* A fermento Phariſæorum ipſos vult cauere, quibus Chriſtus indignatus ait (Matth. 15.) *Hypocritæ, benè prophetauit de vobis Iſaias dicens, Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* Perſpectam habet Sententiæ illius à *S. Bernardo* prolatæ veritatem (in Apologia ad *Guillelmum* Abbatem:) *Quis magis impius, an profitens impietatem, an mentiens ſanctitatem; Nonne is qui etiam mendacium addens, geminat impietatem?* Nonne verò ſanctitatem mentitur, adeòque impietatem geminat, qui Miſſæ Sacrificio adſiſtit ſpeciem deuotionis exhibens exteriùs, ſed interiùs voluntariè diſtractus, & ſæcularibus negotijs, aut prauis etiam cogitationibus, & affectibus occupatus?

Hanc Regulam confirmat *S. Antoninus*, 2. P. Tit. 9. Cap. 10. *Non debent* (inquit) *accedere ad Miſſam vt videant, vel videantur ab amatoribus ſuis. Nam tales non implent præceptum illud Eccleſiæ; ſicut nec illi qui ſtant ad ſociandum dominos, aliàs non audituri: Sed debent accedere ad orandum, & tunc à ſe remouere debent cogitationes temporalium ad Deo vacandum.* Vnde *S. Cyprianus* ait Libro *De Oratione Dominica*, & refertur Canone *Quando*, Diſt. 1. *De Conſecratione*, ex quo citat S. Antoninus: *Quando ſtamus ad orationem, fratres dilectiſſimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus. Cogitatio omnis carnalis, & ſæcularis abſcedat, nec quidquam tunc animus, quam id ſolùm cogitet quod precatur. Ideò & Sacerdos antè Orationem Præfatione præmiſsâ, parat fratrum mentes dicendo:* SVRSVM CORDA; *vt dum reſpondet plebs:* HABEMVS AD DOMINVM, *admoneatur nihil aliud ſe quàm Dominum cogitare debere. Claudatur contra Aduerſarium pectus, & ſoli Deo pateat, nec ad ſe hoſtem Dei tempore orationis adire patiatur: Obrepit enim frequenter, & penetrat, & ſubtiliter fallens preces noſtras à Deo auocat, vt aliud habeamus in corde, & aliud in voce. Quando intentione ſincera Dominum debeat non vocis ſonus, ſed animus & ſenſus orare. Quæ autem ſegnitia eſt alienari, & rapi ineptis cogitationibus, & profanis, cùm Dominum deprecaris; quaſi ſit aliud quod magis debeas cogitare, quàm quòd cum Deo loqueris?* Quorſum auditio Miſſæ Dominicis, & Feſtis diebus Chriſtianis præcepta eſt, niſi vt ſe veros adoratores exhibeant? Eum autem qui Deum adorat, *in ſpiritu, & veritate adorare oportet*. Quod certè non facit, qui abſque interna deuotione, & animi attentione Sacro

adeſt,

adeſt, totoque Sacri tempore, vel per magnam Sacri partem ſæcularibus cogitationibus vel etiam prauis, aut confabulationibus volens diſtrahitur. Vt enim ait *S. Cæſarius Arelatenſis* Sermone 82. qui in Appendice *S. Auguſtini* ducenteſimus octogeſimus-tertius eſt; *Omnis homo, quod tempore orationis attentius cogitat, hoc ſibi pro Deo conſtituit, & hoc quaſi Deum habere, & quaſi Dominum videbitur adorare. Quæ res nimiùm mihi aliquoties intolerabilem dolorem incutit, & terrorem, cùm in ipſa orationis intentione mens ad diuerſas occupationes ſæculi rapitur: & cùm videtur aliud agere, longè alibi cognoſcitur cogitatione diſcedere; quaſi ſit aliquid, quod plus cogitare debeamus. Quando cum Deo loquimur, nil nobis aliud eſt cogitandum, niſi vt toto corde, & toto animo, & tota mente peccatorum indulgentiam, & Dei gratiam debeamus expetere. Verbi gratiâ, cuicumque fortè in oratione ſubripitur vt forum cogitet: Si forum cogitat, forum adorat. Subripitur illi, vt domum quam fabricat, aut reparat, antè oculos proponat: Quod antè oculos habuerit, hoc adorat. Fortè vineas, aut hortum, aut aliud aliquid cogitat: Quod autè oculos cordis propoſuerit, hoc in illa oratione adorat. Taceo de malis, & fortè etiam turpibus cogitationibus vel immundis. Conſiderate quæſo, & videte quàm ſit dura iſta captiuitas, vt lingua quaſi cum Deo loquatur, & tota animi intentio ad terram, & parietes vel lapides dirigatur. Et ſi iſta, quæ licitè alio tempore vel cogitare poſſumus, vel videre, nimis durum eſt vt nobis in oratione ſubrepant, putas illa, quæ etiam alio tempore illicitè cogitantur, quantum mali erit, ſi ea in oratione poſiti cogitemus; id eſt, ſi cupiditatem, ſi odium, ſi iracundiam, aut luxuriam, vel adulterium, & cætera his ſimilia, inclinati ad orationem antè cordis noſtri oculos proponamus?* ∴ *Et ideò ſi fieri non poteſt vt iſtas captiuitates animæ ad integrum poſſitis euadere; vel quantùm poſſumus, auxiliante Domino laboremus, vt eas vel tardiùs incurrere videamur: Ne fortè per negligentiam dum ornutes aliud cogitamus, inde apud Deum inueniamus offenſam, vnde potueramus acquirere gratiam.*

Et paulò antè: *Orantes, quantùm poſſumus, adiuuante Domino laboremus, vt nulla nobis extranea cogitatio ſubrepere poſſit; ne fortè aliud habeamus in corde, & aliud proferamus ex ore: Ne fortè dum lingua Deum rogat, cogitatio in rebus varijs occupata, ab oratione ſenſu diſcedat; & inde acquirat peccatum, vnde potuit habere remedium. Si enim apud aliquam potentem perſonam velles aliquam cauſam neceſſariam allegare, & ſubitò auerſus ab illo, mediâ interlocutione diſruptâ, aliquibus te velles occupare ſcurrilitatibus; qualem te putas iniuriam illi perſonæ cum qua loquebaris, inferre? Quomodo contra te illius iracundiam commoueret? Si ergo cum homine loquentes, tota intentione animi laboramus, ne aliud cogitantes illi cum quo loquimur iniuriam facere videamur; cum Deo in oratione loquentes, & antè tantam Maieſtatem peccatorum noſtrorum miſerias allegantes, non nos pudet, & non erubeſcimus, captiuis ſenſibus huc illùcque diſcurrere, & infelicem mentem multis occupationibus à conſpectu Diuinæ Maieſtatis abſtrahere? Et ideò vnuſquiſque antequàm in oratione procumbat, omnes cogitationes ſuperfluas ab animi ſui intentione, Deo auxiliante, repellat: Vt anima noſtra Sancti-Spiritus feruore ſuccenſa, omne vitium compunctionis vel orationis igne conſumat, & vagos ac volaticas cogitationes longè diſpergat: Vt ſolæ virtutes tantùm, & ſanctæ meditationes in cordibus noſtris locum ſemper inueniant.*

Attentionis interioris pariter, & externæ neceſſitatem in Miſſa audienda, cæteriſque Diuinis Officijs, *Philippo Quinto* Regi Chriſtianiſſimo paternis Litteris inculcat *Ioannes XXII.* Pontifex Maximus, quas apud *Odoricum Raynaldum* in Annalibus Eccleſiaſticis ad annum milleſimum ter-centeſimum decimum-ſeptimum legere eſt. *Noſti*, (inquit) *quòd iuxta verbum Nobilis Citharedi, Decet domum Domini ſanctitudo: Noſti quòd Eccleſiam vocari Domum orationis ipſa Veritas cenſuit, & temporalia negotia, quæ alibi geri licitè poterant, inibi fieri non permittens, illos abinde eiecit. Sed an tu Eccleſiam ipſam domum negotiationis, aut collocationis, interdum efficias, paulìſper attende: Habet enim multorum aſſertio, nobis indubitanter implacida, quòd tu, dum Diuina, & ſpecialiter Miſſarum ſolemnia in tui præſentia celebrantur, nunc iſtis, nunc illis colloqueris, & negotijs te frequenter impendens, quæ per Dei Miniſtrum pro tua Populique ſalute, ac expiatione peccatorum aguntur, vt condecet, non aduertis. Porrè, dilectiſſimè Fili, talia beneplacito diuino fore contraria, tuæque indecentia Maieſtati, nequaquam ambigimus. Vnde huiuſmodi pernicioſum abuſum tuis præſertim exulare temporibus affectamus, Celſitudinem Regiam exhortantes in Domino Ieſu Chriſto, quatenus Diuinum Officium reuerenter audias, & deuotè, & quamdiu celebrationi illius intereris, deuotioni te totum præbens, humiliato ſpiritu, & corde contrito ſacratiſſimam Paſſionem, & alia immenſa recogites tui beneficia Redemptoris* ∴ *Interim autem dum in oratione colloqueris Domino Maieſtatis, cuiuſuis alterius colloquium citra neceſſitatis exigentiam non admittas, ne peregrina forſan immiſcendo colloquia, ſibi qui, & quodammodo tibi oranti colloquitur, cenſearis iniuriam facere; Ipſéque tibi intendere dedignetur, cui tu deprecans non intendis.*

Hunc denique Regulam confirmat Concilij Tridentini Catechiſmus, qui Parochum diligenter docere iubet quibus in operibus atque actionibus Chriſtiani homines diebus Feſtis exercere ſe debeant. *Illæ verò einſmodi ſunt* (inquit) *vt ad Dei Templum accedamus, ebque loco ſincerâ piâque animi attentione Sacroſancto Miſſæ Sacrificio interſimus.* Ad eam verò attentionem nos inuitat Chriſti Pontificis Æterni præſentia, & multorum millium Angelorum frequentia. *Qui enim Fidelium habere dubium poſſit, in ipſa immolationis hora ad Sacerdotis vocem cœlos aperiri? In illo Ieſu Chriſti Myſterio Angelorum choros adeſſe? Summa & ima ſociari, terrena cœleſtibus iungi, vnúmque ex inuiſibilibus atque viſibilibus fieri?* (inquit *S. Gregorius*, Libro 4. *Dialogorum*, Cap. 58. Cuius verba referuntur Canone *Quid ſit Sanguis*, Diſt. 2. *De Conſecratione.*)

REGVLA IX.

Grauiter peccent, qui cum peccati lethalis affectu Miſſæ Sacrificio Dominicis, & Feſtis Diebus interſunt.

MAgis enim rei ſunt Chriſtiani cum peccati lethalis affectu Miſſam audientes, quàm Iudæi vetera Sacrificia cum affectu peccati offerentes, & frequentantes; tum quia longè ſacratius, & auguſtius eſt Sacrificium Chriſtianorum veteribus illis Sacrificijs: Illa enim erant figuræ dumtaxat, & vmbræ futuri; iſtud autem veritas, & corpus Chriſti: Tum quia longè maioribus beneficijs Deo ſunt deuincti Chriſtiani, quàm Iudæi. Iudæos porrò grauiter peccaſſe conſtat, cùm Solemnitates antiquas celebrabant, & Sacrificia offerebant vel frequentabant cum peccati lethalis affectu: Longè grauiùs igitur peccant Chriſtiani, qui cum affectu lethalis peccati Sacroſancto Miſſæ Sacrificio diebus Dominicis, & Feſtis interſunt. Ad ipſóſque pariter dirigitur illa Dei comminatio, & præceptio (*Iſaiæ* 1.) quatenus motum informationem ſpectat, *Ne offeratis vltra Sacrificium fruſtra: Incenſum abominatio eſt mihi. Neomeniam, & Sabbatum, & Feſtiuitates alias non feram, iniqui ſunt cœtus veſtri: Calendas veſtras, & Feſtiuitates veſtras odiuit anima mea: Facta ſunt mihi moleſta, laboraui ſuſtinens. Et cùm extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lauamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis: Quieſcite agere peruersè, diſcite benefacere.* Quid eſt autem, auferre malum cogitationum ſuarum, niſi peccandi voluntatem, & affectum deponere? Hinc *S. Hieronymus* hunc locum explicans præclarè ait: *Omnis conuentus, qui non offert hoſtias ſpiritales, nec audit illud quod in quinquageſimo Pſalmo canitur*, Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus: Cor "contritum, & humiliatum Deus non deſpicies; *abominabilis eſt Deo. Et idcircò iungit, & dicit*, Calendas veſtras, "& Solemnitates veſtras: *Vt non ſuas appellet Feſtiuitates, ſed eorum, qui malè his abutuntur* ∴ *Vtendum hoc teſtimonio, & contra eos, qui cùm quotidianis operibus ſanguine manus plenas habeant, in oratione dies noctéſque coniungunt.*

Præterea, Chriſtiani, qui Eccleſia præcipiente Dominicis, & Feſtis diebus in Eccleſiam ſe conferunt, Miſſam audituri, duplicem ad Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium relationem habent, offerentium ſcilicet, atque victimarum: Sacrificium offerunt, non quidem vt publici Miniſtri, ſed vt publico Miniſtro, nempè Sacerdoti quodammodo cooperantes, ſuámque intentionem, eius intentioni

tioni coniungentes, vt vnum ſit Sacerdotis, Populique adſtantis Sacrificium: Vnde Sacerdos poſt Oblationem ad Populum conuerſus ait: *Orate fratres, vt meum pariter ac veſtrum in conſpectu Domini fiat acceptum Sacrificium*. Et in Canone ſic precatur: *Memento Domine, famulorum famularúmque tuarum N. N. & omnium circumſtantium, quorum tibi fides cognita eſt, & nota deuotio, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc Sacrificium laudis.* In Sacrificium offeruntur, quia totum Eccleſiæ corpus cum Chriſto, & à Chriſto Sacerdote pariter, & victima Deo offertur. Vtraque porrò Chriſtianorum Miſſam audientium ad Sacrificium Sacroſanctum relatio poſtulat, vt ſi non minùs à peccato lethali omninò puri ſint, (vt eſſe debet Sacerdos Sacrum faciens,) ſaltem ob affectu peccati ſint liberi, & pœnitentium affectum induant, veniam peccatorum animo ſupplici poſtulantes, & ad Deum ex toto corde conuerſi. Hypocrita enim eſt, qui Sacrificium externum offert, & ſe ipſum intus Deo non offert: Siquidem *Sacrificium viſibile inuiſibilis Sacrificij Sacramentum, id eſt, ſacrum ſignum eſt*, (inquit *S. Auguſtinus* Libro 10. *De Ciuitate Dei*, Cap. 5.) Quamobrem Chriſtianus quiſque Miſſæ Sacrificio ex præcepto Eccleſiæ præſens, illud pro parte ſua debet offerre cum Sacerdote. Idque vt ſincerè ac ritè præſtet, debet Deo ſe ipſum offerre. Hæc autem Oblatio quâ ſe ipſum offert, Deo grata eſſe non poteſt, immo fieri non poteſt, quin ingrata ſit, ac diuinæ Maieſtatis iram prouocet, niſi peccati mortalis affectum, & voluntatem depoſuerit peccator, Pœnitentiam profiteatur, Deúmque diligere incipiat. Peccati namque lethalis affectus ſolâ charitate, ſaltem inchoatâ, excluditur, & conſumitur. Solâ charitate corda noſtra ad Deum eriguntur: Quod niſi fiat, mentimur coram Deo, & in facie Eccleſiæ. Sacerdote ſiquidem inclamante, & admonente, vt ſurſum cor habeamus, *Surſum corda*, reſpondemus: *Habemus ad Dominum*: & nihilominus peccati pondere, & affectu depreſſi deorſum in terra iacemus. Vnde meritò de ijs diceret Dominus, qui cum lethalis peccati affectu Miſſæ interſunt: *Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me*. Præclaro *S. Auguſtini* principio nititur hoc ratiocinium, Libro 10. *De Ciuitate Dei*, Cap. 3. *Cùm* (inquit) *ad illum ſurſum eſt, cuius eſt Altare cor noſtrum, eius Vnigenito eum Sacerdote placamus ∴ Et ſuauiſſimum adolemus incenſum, cùm in eius conſpectu pio, ſanctóque amore flagramus: Ei dona eius in nobis, noſque ipſos vouemus, & reddimus: Ei beneficiorum eius Solemnitatibus Feſtis, & diebus ſtatutis dicamus ſacramúſque memoriam, ne volumine temporum ingrata ſubrepat obliuio: Ei ſacrificamus hoſtiam humilitatis, & laudis in ara cordis igne feruidæ charitatis. Ad hunc videndum, ſicut videri poteſt, eique cohærendum, ab omni peccatorum, & cupiditatum malarum labe mundamur, & eius nomine conſecramur.*

Id confirmat *S. Gregorius*, Libro 4. *Dialogorum*, Cap. 55. Cùm enim de Sacroſancti Sacrificij Corporis, & Sanguinis Chriſti quotidiana oblatione, & virtute in præcedenti capite dixiſſet, *Quod pro abſolutione noſtra Paſſionem vnigeniti Filij ſemper imitatur*: In eóque ſummis ima ſociari, terrena cœleſtibus iungi, vnúmque ex viſibilibus atque inuiſibilibus fieri; ſubdit: *Sed neceſſe eſt, vt cùm hæc agimus, noſmetipſos Deo in cordis contritione mactemus: Quia qui Paſſionis Dominicæ Myſteria celebramus, debemus imitari quod agimus. Tunc ergo verè pro nobis hoſtia erit Deo, cùm nos ipſos hoſtiam fecerimus.*

Idem confirmat *B. Petrus Damiani*, Opuſculo 11. quod inſcribitur, *Dominus vobiſcum*, Cap. 8. *In ipſa* (inquit)
„ *celebratione Miſſarum, cùm dicitur*, MEMENTO
„ Domine, famulorum famularúmque tuarum; *paulò poſt ſubditur*: Pro quibus tibi offerimus, vel qui
„ tibi offerunt hoc Sacrificium laudis. *In quibus verbis patenter oſtenditur, quòd à cunctis Fidelibus, non ſolùm viris, ſed & mulieribus Sacrificium illud laudis offertur, licet ab vno offerri ſpecialiter Sacerdote videatur: Quia quod ille Deo offerendo manibus tractat, hoc multitudo Fidelium intentâ mentium deuotione commendat.*
„ *Quod illic quoque declaratur, [illegible] dicitur*: Hanc igi-
„ tur Oblationem ſeruitutis noſtræ, ſed & cunctæ fa-
„ miliæ tuæ, quæſumus Domine, vt placatus acci-
„ pias. *Quibus verbis, luce clariùs conſtat, quia Sacrificium quod à Sacerdote Sacris Altaribus ſuperponitur, à cuncta Dei familia generaliter offeratur.* Debent itaque quotquot Miſſæ Sacrificio Dominicis, & Feſtis diebus ex Eccleſiæ præcepto adſunt Chriſtiani, illud vnà cum Sacerdote offerre, ſeu intentâ mentium deuotione commendare: quomodo verò id agent, aut quomodo eorum oblatio, & oratio non fiet illis in peccatum, ſi in affectu, & voluntate peccati mortalis perſeuerent? Illum vt deponant ſincera mentis ad Deum conuerſione, & contritione, Confeſſio generalis omnium nomine ab ijs, qui Sacerdoti celebranti miniſtrant, præmittitur: *Confiteor Deo, &c.* vt exomologeſi peccatorum factâ, Sacrificij propitiatorij, quod pro ipſis offertur, participes eſſe poſſint. *Sacrificium enim iſtud propitiatorium eſt, per ipſum que fit, vt ſi cum verò corde, & rectâ fide, cum metu, & reuerentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, miſericordiam conſequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Huius quippè oblatione placatus Dominus, gratiam, & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.* Huius itaque Sacrificij fructu priuantur, qui huic cum metu, & reuerentia, contriti & pœnitentes non interſunt. Concil. Trident. Seſſ. 22. Cap. 2.

Non ſolùm offerre debent ſuo modo Sacrificium cum Sacerdote, quotquot Miſſam audiunt Chriſtiani Dominicis Feſtiſque diebus, ſed & ipſi offeruntur Deo in Sacrificium, vt docet *S. Auguſtinus* Libro 10. *De Ciuitate Dei*, iam indicato, Cap. 6. *Cùm* (inquit) *vera Sacrificia opera ſint miſericordiæ ſiue in nos ipſos, ſiue in proximos, quæ referuntur ad Deum; opera verò miſericordiæ non ob aliud fiant, niſi vt à miſeria liberemur, ac per hoc vt beati ſimus, quod non fit, niſi bono illo de quo dictum eſt* Mihi adhærere Deo bonum eſt: *Profectò efficitur vt tota ipſa redempta Ciuitas, hoc eſt, congregatio ſocietáſque Sanctorum, vniuerſale Sacrificium offeratur Deo per Sacerdotem Magnum, qui etiam ſe ipſum obtulit in Paſſione pro nobis, vt tanti Capitis corpus eſſemus, ſecundùm formam ſerui. Hanc enim obtulit, in hac oblatus eſt; quia ſecundùm hanc Mediator eſt, in hac Sacerdos, in hac Sacrificium eſt.* Et paulò poſt ſubdit: *Hoc eſt Sacrificium Chriſtianorum*: Multi vnum corpus in Chriſto, *quod etiam Sacramento Altaris Fidelibus noto frequentat Eccleſia, vbi ei demonſtratur, quod in ea re quam offert, ipſa offeratur.* Cùm itaque victimas puras, & impollutas ſibi offerri velit Deus, & *Victimæ impiorum* ſint *abominabiles Domino*, (vt dicitur *Prouerb.* 15. 8.) & multò magis ipſimet impij: Neceſſe eſt Chriſtianos Miſſæ Sacrificio intereſſe excluſo peccati affectu per affectum cordis pœnitentis, & contriti, vt victimæ ſint Deo gratæ, cui *Sacrificium* eſt *ſpiritus contribulatus*, quique *Cor contritum, & humiliatum non deſpicit*. Pſal. 72. Rom. 12. 5. Pſal. 50.

Optat denique Eccleſia, vt qui Miſſæ Sacrificio interſunt, in eo ſint ſtatu, in quo *Spirituali affectu communicare* poſſint, & *Optaret vt, & ſacramentali etiam Euchariſtiæ perceptione communicarent, quo ad eos Sanctiſſimi huius Sacrificij fructus vberior perueniret*; (inquit Sacra Synodus Tridentina Seſſione 22. Cap. 6.) Spiritualis porrò Communio fieri non poteſt in affectu peccati: Spiritualiter enim manducare Corpus Chriſti, eiúſque Sanguinem bibere, eſt *In Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio non manducat* ſpiritualiter *eius carnem, nec bibit eius ſanguinem*; (inquit *S. Auguſtinus* Tractatu 26. in Ioannem.) Atque ad huius rei ſignificationem aqua vino miſcetur in Calice. Aquâ populus, vino Chriſti Sanguis ſignificatur. Hoc itaque ritu ſignificatur Populum Chriſtianum fide per dilectionem operante Chriſto coniunctum eſſe debere. Sed proh dolor! quàm longè à felici illa diſpoſitione remotus eſt, qui in affectu peccati perſeuerat, nec pœnitentem, & contritum animum offert Deo, cùm Sacroſancto Miſſæ Sacrificio intereſt! *Quando* (inquit *S. Cyprianus* Epiſtola 63.) *in Calice vino aqua miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs Ei, in quem credidit, copulatur & coniungitur: Quæ copulatio, & coniunctio aquæ, & vini ſic miſcetur in Calice Domini, vt commixtio illa non poſſit ab inuicem ſeparari. Vnde Eccleſiam, id eſt, plebem in Eccleſia conſtitutam fideliter, & firmiter in eo quod credidit perſeuerantem, nulla res ſeparare poterit à Chriſto, quò minus hæreat ſemper, & maneat indiuidua dilectio.* Qui ergo in ſtatu peccati eſt Dominicis, & Feſtis diebus, cùm ad Templum accedit Miſſam auditurus, affectum peccati deponat, pœnitentis affectum induat, contrito, & humiliato

animo

animo Sacroſancto Sacrificio interſit, Publicanum imitetur, qui oculos ad cœlum leuare non auſus, percutiebat pectus ſuum, dicens: *Deus, propitius eſto mihi peccatori.* Hinc S. *Antoninus* P. 2. Tit. 9 Cap. 10. ait: *In mortali exiſtēs non debet multo intuitu reſpicere Corpus Domini, ſed indignum ſe reputare, vel in tranſitu videre.* Nam, vt ait S. *Ioannes Chryſoſtomus* Homilia 3 in Epiſtolam ad Epheſios; *Quomodo cùm Dominus adeſt in Menſa, non oportet adeſſe famulos qui offenderunt, ſed procul amandantur: Ita hîc quoque cùm offertur Sacrificium ∴* Et, *Quomodo nullum oportet adeſſe ex his qui Myſterijs non ſunt initiati; ita nec ex ijs qui ſunt initiati, & ſordidi.* Hinc Paterfamiliàs ei, qui ſordidis veſtibus nuptiale conuiuium ingreſſus fuerat, non ait: *Cur accubuiſti?* Sed *Cur intraſti non habens veſtem nuptialem?* vt idem Pater obſeruat.

REGVLA X.

Connexionis Dominicæ Diei, Feſtorúmque ſanctificatio poſtulat, vt Fideles verbum Dei audiant, Veſpertinis Officijs interſint, in piorum librorum lectione, alijſque pietatis operibus ſacros illos dies tranſigant.

HAnc Regulam tradit Concilij Tridentini Catechiſmus P. 3. in explicatione tertij Præcepti, §. 15. *Neque verò* (inquit) *Parochus prætermittere debet, vt diligenter doceat, quibus in operibus atque actionibus Chriſtiani homines diebus Feſtis exercere ſe debeant. Illæ verò eiuſmodi ſunt, vt ad Templum accedamus, ibique loco ſincera piáque animi attentione Sacroſancto Miſſæ Sacrificio interſimus, Diuina Eccleſiæ Sacramenta, quæ ad ſalutem noſtram inſtituta ſunt, ad animæ vulnerum curationem crebrò adhibeamus ∴ Atteatè præterea diligentérque Sacra Concio à Fidelibus audienda eſt: Nihil enim minùs ferendum eſt, neque tam profectò indignum, quàm Chriſti verba contemnere, aut negligenter audire. Exercitatio item Fidelium ſtudiúmque in precibus, diuiniſque laudibus frequens eſſe debet. Præcipuáque eorumdem cura, vt quæ ad Chriſtianæ Vitæ inſtitutionem pertinent, ea diligenter addiſcant. Seduláque ſe exerceant in eis officijs quæ pietatem continent, pauperibus & egenis eleemoſynam tribuendo, ægros homines viſitando, mœrentes, quique dolore afflicti iacent, piè conſolando. Nam* (ut ait S. *Iacobus* Epiſtolæ Catholicæ cap. 1.) *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrē, hæc eſt, viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum.*

Eamdem Regulam confirmat Concilium Mediolanenſe 3. Tit. de Feſtorum Dierum cultu: *Vt verò* (inquit) *ij dies omni pietate & religioſiùs colantur; hæc crebrò Populum Parochi & Concionatores admoneant atque hortentur. Vt illorum dierum tempus, quod Deo eiuſque cultui debetur, talijs actionibus totum conſumant, in quibus ſanctè conſumendum eſt. Vt Concionem manè, & ſacram lectionem à prandio, vbi explicari ſolet, audiant. Vt diuinis Veſperarum præſertim Officijs præſentes piè, religioſéque adſint. Vt in Chriſtianæ Doctrinæ rudimentis, ac præceptis, vel percipiendis, vel recolendis verſentur. Vt in operibus etiam, officijſque pietatis ſe exerceant, ægros homines viſitando, mœrentes piè conſolando, & alia eiuſmodi præſtando. Vt denique ab illis actionibus, vnde omnis peccandi materia atque occaſio exiſtit, feriati, in ea opera incumbant, ob quæ ſunt illi ſacri inſtituti dies.*

Sed & multis antea ſæculis, anno ſcilicet octingenteſimo decimo-tertio, Concilium Turonenſe, Canone 40. ait: *Die Dominica oportet omnes Chriſtianos in laude Dei & gratiarum actione vſque ad veſperam perſeuerare.*

Nicolaus 1. in Reſponſis ad Conſulta Bulgarorum, Cap. 10. & 11. *Dominico die à labore terreno ceſſandum, atque omnimodo orationibus inſiſtendum* eſſet docet; *vt quod negligenter per ſex dies agitur, per diem Reſurrectionis Dominicæ precibus expietur.* Diebus Feſtis ab omni opere mundano propterea ceſſandum, *Vt liberiùs ad Eccleſiam ire, Pſalmis & Hymnis & Canticis ſpiritualibus inſiſtere, orationi vacare, Oblationes offerre, Memorijs Sanctorum communicare, ad imitationem eorum aſſurgere, Eloquijs diuinis intendere, eleemoſynas indigentibus miniſtrare valeat Chriſtianus. Quæ omnia ſi quis negligens, orationi tantùm vacare noluerit, & ad cæteras Mundi vanitates licitos labores conuerterit, melius ei fuerat ipſa die laborare manibus ſuis, vt haberet vnde tribueret neceſſitatem patientibus.*

Idem confirmat Canon *Ieiunia*, Diſt. 3. *De Conſecra.*

tione, quæ Sententia eſt Apollonij Abbatis, apud Palladium: *Die* (inquit) *Dominica, nihil aliud agendum eſt, niſi Deo vacandum. Nulla operatio in illa ſancta die agatur: Niſi tantùm hymnis, & pſalmis, & canticis ſpiritualibus dies illa tranſigatur.*

Concilium Aquenſe anno 1585. Tit. *De Feſtorum Dierum cultu*, ſtatuit vt *Doceantur populi crebrò ab his, ad quos pertinet, vt Feſtos dies, qui Dei cultui dicati ſunt, in diuinis Officijs, Concionibus audiendis, necnon in orationibus, maximéſque, ac continuis Dei erga nos beneficijs recolendis, ſanctè ac piè tranſigant, præſertim, vt præter Miſſam, quæ ſine grauiſſimi peccati culpa prætermitti non poteſt, præter Veſperas item, quibus Fidelem quemque, niſi impeditum, intereſſe maximè conuenit, in Doctrinæ Chriſtianæ rudimentis omnes tam mares, quàm fœminæ, tam viri quàm pueri, vel perdiſcendis, ſi illa ignorent, vel alijs perdocendis verſentur.*

Concilium Aueniōnenſe anno 1594. cap. 43. *Doceant Parochi* (inquit) *cæterique verbi Dei Præcones, diebus Feſtis Dei cultui dedicatis, diuinis Officijs, Concionibúſque audiendis, cæteriſque id genus pijs operibus vacandum eſſe: Nec Miſſam à quocumque haud legitimè impedito ſine graui flagitio prætermitti poſſe.*

Concilium Remenſe anno 1583. Tit. De Diebus Feſtis: *Diebus* (inquit) *Dominicis & Feſtis in ſuas Parœcias Populus conueniat, & Miſſæ, Concioni, ac Veſperis interſit.*

Concilium Burdigalenſe eodem anno, Tit. de Feſtis: *Omnibus Prouinciæ noſtræ Parochis indicimus, Populum ſuum frequenter & ſeriò commonefaciant, vt diebus Feſtis non ſolùm à quibuslibet prohibitis operibus ſeſe contineant, verùm etiam ſacris omnibus Eccleſiæ Myſterijs, & diuini verbi Prædicationi, quantùm fieri poſſit, ex animo & religioſè interſint: Nec pietatis opera itidem prætermittant in pauperibus reficiendis, afflictis conſolandis, alijſque pijs rebus gerendis, in quibus Chriſtiana Profeſſio, & Charitas maximè elucescit.*

Concilium Turonenſe eodem anno Cap. 11. *Parochi, quibus animarum cura eſt commiſſa, gregem ſuum ad diuina Officia diebus ſingulis, (ſi fieri poteſt) audienda adhortentur, præſertim Dominicis & alijs Feſtis. Quibus diebus cùm Dei laudes recitare omnes debeant, verbum Dei audire, & de innumeris beneficijs quæ ab immenſa ſua bonitate indeſinenter recipimus, gratias agere, ac ſe ſe operibus charitatis aſſuefacere, ſciant alijs non licere vacare negotijs.*

Concilium Bituricenſe anno 1584. Tit. 6. Canone 6 *Dominico die ſit quies animi & corporis ſancta, & ad Deum leuata mens, & à terrenis abſtracta: Satis ſint Chriſtiano opera charitatis, orationes piæ, Pſalmi, Hymni, & Cantica.*

Concilium Aquileienſe anno 1596. Canone 14. *Tempus dies Feſti in audiendis Concionibus, Miſſæ ſacro, & diuinis Officijs ponendum eſt, non in comeſſationibus: Multò minùs peracto prandio ad ſaltationes & luſus declinandum; cùm ſit in Eccleſias ad Horas Veſpertinas audiendas diuertendum, & nomen Dei concorditer & deuotè, vel ſilentij meditatione, vel vocis exultatione laudandum. Quod curabunt Epiſcopi Curatorum diligentiâ populis inculcari.*

Concilium Narbonenſe anno 1609. Cap. 9. *Doceant Parochi, cæterique Dei Præcones, quo ſtudio diebus Feſtis Dei cultui dedicatis, Diuinis Officijs, Concionibus audiendis, Doctrinæ Chriſtianæ, alijſque id genus pijs operibus vacandum ſit: In quibus quiſque integram Miſſam ſub peccati mortalis pœna, niſi iuſtâ præpeditus causâ audire debet.*

Quamuis ergo Concioni, & Veſpertinis Officijs non adeſſe Dominicis & Feſtis diebus, lethale peccatum non ſit, ſicut lethale peccatum eſt Miſſam integram ſacris illis diebus non audire: Non tamen nullum peccatum eſt deeſſe verbi Dei auditioni, cùm ſacra Concio habetur, & Veſpertinis Officijs, niſi iuſtâ causâ quis præpeditus ſit: Quia ſolidus Dies Feſtus ſanctificandus eſt, nec matutinis dumtaxat, ſed pomeridianis horis Deo vacandum. Et quandoque lethale peccatum eſt à Veſperarum Officio abeſſe, ſi quis verbi gratiâ comeſſationi, ludo, choreis, cum ſcandalo vacet, quo tempore celebratur.

Hanc denique Regulam confirmat S. *Antoninus* 2. Part. Tit. 9 capit. 7. §. 4. *Debet ergo* (inquit) *Die Feſto inſiſti operibus ſpiritualibus orationis, meditationis,*

nis, auditionis diuinorum, lectionis, & eleemoſynis, & huiuſmodi .·. Et inter cætera debent homines vacare compunctioni, & confeſſioni peccatorum ſuorum, recogitantes, quæ egerunt alijs diebus, in quibus fuerunt occupa- „ *ti. Dicitur enim Leuitici* 16. Sabbatum requietionis „ eſt, affligetis animas veſtras, *ſcilicet per contritionem, ſecundùm Origenem. Item auditionis Miſſæ, & diuinorum Officiorum, & Prædicationum. Item admonitioni, & correctioni proximorum, & præcipuè familiæ ſuæ.* „ *Exemplum in Iob.* 1. *de quo ſcribitur* Cùmque in or-
Iob. 1. „ bem tranſiſſent dies, mittebat Iob, & ſanctificabat „ eos, *id eſt, in capite hebdomadæ, quod eſt Dominica. Dicitur autem ſanctificare filios, quia ſcilicet illa die admonebat eos, & corrigebat de defectibus, ſi quos infra hebdomadam feciſſent, vt exponit S. Thomas ſuper Iob: Vel etiam quia offerebat orationes, & Sacrificia pro eis. Item inſiſti debet magis eleemoſynis. In cuius figuram legitur in Leuitico, quòd duo agni offerebantur die Sabbati, alijs diebus vnus tantùm, ſcilicet in holocauſtum. Tobias etiam præparato prandio in Die Feſto miſit filium ad vocandam pauperes ad comedendum cum eis, priùs tamen ſepeliuit mortuum in platea iacentem, vt habetur Tob.* 2. *Sed quis eſt hic, qui ita celebret Feſta vacando Diuinis, & laudabimus eum, cùm inuenerimus? Nonne tota occupatio hominum in Feſtis eſt circa corpus? Mulieres vacant, & non parum temporis exponunt in ſe ornando ad capiendas animas; famuli, & famulæ ad præparandum cibos accuratiùs ſolito; mercatores ad faciendum ſuos computos, & ratiocinia, & ſcribendum libros, & litteras; inferioris conditionis homines ad audiendum de Palatinis, vel ſpectacula vana; nulla cura filiorum, & familiæ, ſed omnes liberi dimittuntur ad faciendum mala: & quod cum multò labore per hebdomadam lucrati ſunt, in Feſtis, in tabernis, & ludis, non in eleemoſynis expendunt. O abuſio peruerſa hominum, & iactura temporis irrecuperabilis, & negotium gratiſſimum Dæmoni! Aptè de* „ *his dixit Ieremias Thren.* 1. Viderunt eam hoſtes, *id eſt, Dæmones inimici peſſimi Animæ, ſeu Eccleſiæ,* & deriſerunt Sabbata eius; *id eſt, Feſta, quia ſcilicet non Deo, ſed ſibi vacant, ventri, & Dæmoni.*

Quærit ibidem *S. Antoninus*, Vtrum qui non vacat diuinis Feſto die, niſi audiendo Miſſam, peccet mortaliter? Reſpondet ſecundùm *S. Thomam*, Prima Secundæ, Quæſtione nonageſima nona, Articulo nono „ in Reſponſione ad ſecundum Obiectionem: Intentio- „ nem legiſlatoris circa aliquod præceptum eſſe de duo- „ bus. Primum eſt, ad quod inducere intendit per præ- „ cepta legis, & hoc eſt virtus. Aliud eſt, de quo inten- „ dit præceptum ferre, & hoc eſt quod inducit vel diſ- „ ponit ad virtutem, ſcilicet actus virtutis. Non enim „ idem eſt finis præcepti, & id de quo præceptum da- „ tor. Itaque quamuis intendat legiſlator finem præ- „ cepti vt quid perfectius, non tamen intendit id pone- „ re ſub præcepto: Quia multitudo, cui datur lex, non „ eſt ſubitò capax perfectionis, ſed paulatim: Sed inten- „ dit ponere ſub præcepto id quod diſponit ad illud, „ quod faciliùs eſt ad obſeruandum. *Et ſic abſtinere ab operibus ſeruilibus*, & Miſſam audire, *eſt in præcepto; non vacare Deo pro maiori parte diei: Tamen peccatum eſt.*

ARTICVLVS VII.

Regulæ Morales Chriſtianæ circa Ieiunia Eccleſiaſtica.

REGVLA I.

Violatio Ieiunij Eccleſiaſtici lethale ex genere ſuo peccatum eſt.

CHriſtiani enim Eccleſiæ Matris legibus, & præceptis obedire tenentur. Abſtinentia autem, & ieiunium ab Eccleſia indictum cùm ſint materia grauis, eorum violatio, quamuis ex conſuetudine aut contemptu non fiat, veniale peccatum eſſe non poteſt in his, qui ſcientes volentes abſque legitima cauſa, & iuſtâ neceſſitate, carnes, aliósue cibos vetitos comedunt, aut ieiunium ſoluunt. Vnde Concilium Gangrenſe Canone 19. ita decernit: *Si quis abſque corporali neceſſitate, tradita Ieiunia, quæ communiter ſeruantur ab Eccleſia, diſſoluat; Anathema ſit.*

Eamdem Regulam confirmant SS. Patres *S. Baſilius* Oratione 2. De Ieiunio: *Vide (inquit) ne ob breuem edendi voluptatem, ſimul & priueris Angeli recenſione, & te ipſum apud eum qui recenſet exercitum, obnoxium facias deſertoris criminis.*

S. Gregorius Nazianzenus Epiſtola 74. ad Celeuſium. *Iniquè agis, ô Iudex, qui non ieiunes. Et quomodo leges humanas ſeruabis, qui diuinas contemnis? Purga tribunal tuum, ne duorum alterum tibi accidat, vt aut malus fias, aut exiſtimeris.*

S. Cyrillus Alexandrinus, Homilia 1. Paſchali: *Libenter eos rogem, vtrum odioſius, ieiuniúmne, an æterna ſupplicia, exiſtiment? Cùm ergo nobis vtrumque neceſſitas proponat, cur id quod præſtantius eſt eligentes, non ipſi de nobis quàm rectiſſimè ſtatuamus? Neceſſe eſt enim aut per labores liberari à malis, aut ſi illos recuſes, flammis inextinctis mulctari.*

S. Hieronymus Epiſtola 54. *Nos vnam Quadrageſimam ſecundùm Traditionem Apoſtolorum ieiunamus .·. Non quò & per totum annum, exceptâ Pentecoſte, ieiunare non liceat; ſed quòd aliud ſit neceſſitate, aliud voluntate munus offerre.*

S. Maximus ſeu alius Auctor Sermonum *De Quadrageſima S. Ambroſio* adſcriptorum, Sermone 5. *Non leue peccatum eſt Fidelibus indictam Quadrageſimam à Domino violare, & ieiunia conſecrata ventris voracitate diſſoluere .·. Cùm Saül abſtinentiam diei ſuis omnibus indixiſſet, & Ionathas eius filius præcepti neſcius, inter medias hoſtium acies victor incedens, fauum mellis intinctâ ſceptri ſummitate guſtaſſet; tanta indignatio repente commota eſt, vt & differretur victoria, & Diuinitas læderetur. Denique nec bello finis imponitur, nec Regi reſponſum propheticum datur .·. Quod vt peccatum Saül ex ipſa Diuinitatis offenſione cognouit, ſtatim Ionathæ dixit non eſſe parcendum, ſed peccatum admiſſum effuſione eius ſanguinis expiandum .·. Etſi ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium quod reſolnerit, morti addicitur: Qui ſciens indictum à Creatore, ſoluit ieiunium, quid meretur?*

Et Sermone 7. *Quamuis abſtineat quis certis diebus quamuis ciborum dulciora alimenta non ſumas, non tamen illi acceptò fertur Quadrageſimæ Ieiunium, qui non diebus quadraginta ieiunat .·. Nam ſicut reliquo anno ieiunare præmium eſt, ita in Quadrageſima non ieiunare peccatum eſt; illa enim voluntaria ſunt Ieiunia, iſta neceſſaria: Illa de arbitrio veniunt, iſta de lege: Ad illa inuitamur, ad iſta compellimur.*

Idem Sermone 12. *Qui conſtitutum numerum vna die manducando præterit, non vt vnius dies violator accuſatur, ſed vt totius Quadrageſimæ tranſgreſſor arguitur .·. Hæc autem non tam Sacerdotum præcepta, quàm Dei ſunt. Atque ideò qui hæc ſpernit, non Sacerdotem ſpernit, ſed Chriſtum qui in ſuo loquitur Sacerdote.*

S. Auguſtinus Abundantium Presbyterum depoſuit, quia *Die Ieiunij Natalis Domini, quo, eiuſdem loci Eccleſia ſicut cæteræ ieiunabat, apud famoſam Mulierem, nullum ſecum Clericum habens, remanere, & prandere, & cœnare auſus eſt*; vt ipſe narrat Epiſtola 65. aliàs 236. ad *Xantippum* Numidiæ Primatem.

S. Cæſarius, Arelatenſis Epiſcopus Sermone 46. qui in Auguſtinianorum Appendice 143. eſt, aliàs de Tempore 62. *Rogo vos, vt in iſto legitimo ac ſacratiſſimo Quadrageſimæ tempore, exceptis Dominicis diebus, nullus prandere præſumat, niſi fortè ille quem ieiunare infirmitas non permittit: Quia alijs diebus ieiunare, aut remedium aut præmium eſt; in Quadrageſima non ieiunare, peccatum eſt. Alio tempore qui ieiunat, accipiet indulgentiam: In Quadrageſima qui poteſt, & non ieiunat, ſentiet pœnam.*

Concilium Carthaginenſe 4. Canone 63. ſtatuit, *Clericum, qui tempore ieiunij abſque ineuitabili neceſſitate, ieiunium rumpit, minorem habendum*: id eſt, è gradu ſuo deponendum.

Concilium Toletanum 8. anno 653. Canone 9. decreuit, *Vt quiſquis abſque ineuitabili neceſſitate, atque fragilitatis euidenti languore, ſeu etiam, ætatis impoſſibilitate, diebus Quadrageſimæ eſum carnium præſumpſerit attentare, non ſolùm reus ſit Reſurrectionis Dominicæ, verùm etiam alienus ab eiuſdem diei ſanctiſſima Communione. Et hoc illi cumuletur ad pœnam, vt ipſius anni tempore ab omni eſu carnium abſtineat gulam, quia ſacris diebus abſtinentiæ oblitus eſt diſciplinam.*

Carolus Magnus in Capitulari pro partibus Saxoniæ edito anno 789. Cap. 4. ſtatuit, vt *Si quis Sanctum, Qua-*

Quadrageſimale Ieiunium pro deſpectu Chriſtianitatis contempſerit, & carnem comederit, morte moriatur. Sed tamen conſideretur à Sacerdote, ne fortè cauſa neceſſitatis hoc cuilibet proueniat, vt carnem comedat.

Æuo Dismari Epiſcopi Merſepurgenſis hæc erat con-ſuetudo inter Polonos, qui more Græcorum Ieiunium Quadrageſimale à Sexageſima inchoabant, vt qui car-nem ſacro illo tempore manducaſſet, dentium euulſione plecteretur. Ita enim ipſe ſcribit initio Libri 8. *Quicumque poſt Septuageſimam carnem manducaſſe inuenitur, abſciſſis dentibus grauiter punitur. Lex namque diuina in his regionibus nouiter exorta, poteſtate tali meliùs quàm ieiunio ab Epiſcopis inſtituto corroboratur.* Tam graui-us porrò pœnis, ſcilicet excommunicatione, dentium euulſione, morte, non punirentur, niſi grauis pecca-ti rei.

Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus in Capitulari, Cap. 38. Quadrageſimali tempore, præterquàm diebus Dominicis, ieiunium ſolui non debere aſſerit; *Quia ipſi dies decimæ ſunt anni noſtri, quos cum omni religione, & ſanctitate tranſigere debemus. Alio tempore ieiunare in voluntate, & arbitrio cuius libet poſitum eſt: In hoc verò non ieiunare, præceptum Dei tranſcendere eſt. Alio tempore ieiunare, præmium abſtinenti acquirere eſt: In hoc verò præter infirmos, ac paruulos quiſquis non ieiunauerit, pœnam ſibi acquiret.*

Concilium Prouinciale Mediolanenſe 5. Tit. *Quæ ad Dies Feſtos, & Sacra Tempora pertineat*, eandem Regulam diſertis verbis confirmat: *Omnis quicumque ſit, qui ieiunij lege adſtrictus eſt, ſingulis, Quadrageſimæ diebus, Dominicis exceptis, ieiunium ſeruet: Alioqui enim peccato mortali alligatum ſe noſſe debet.*

Sanct. Antoninus 2. P. Tit. 6. Cap ſecundo: *Exſtante Eccleſiæ vniuerſali ieiunia, qui omitteret ex negligentia, vel gula, non infirmitate, vel obliuione, cùm credit ſe benè poſſe ieiunare, mortale eſt, & pro qualibet die omiſſa vnum. Secus ſi ſibi videtur ſe non poſſe ieiunare abſq; læſione perſonæ, cum habeat cauſam aliquam dubitandi, non tamen ſufficientem, ſed poſſet ieiunare. Et ſic intellige dictum Beati Thomæ Secunda Secundæ, Quæſtione 147 Articulo 4.* vbi nimirum, ait in Reſponſione ad ſecundam Obiectionem: *Præcepta, quę per modum communis ſtatuti proponantur, non eodem modo obligant omnes, ſed ſecundùm, quòd requiritur ad finem, quem Legiſlator intendit. Cuius auctoritatem ſi aliquis tranſgrediendo ſtatutum contemnat, vel hoc modo tranſgrediatur, vt impediatur finis, quem intendit, peccat mortaliter talis tranſgreſſor. Si autem ex aliqua rationabili cauſa quis Statutum non ſeruet, præcipuè in cauſa quis Statutum non ſeruet, præcipuè in caſu, in quo etiamſi Legiſlator adeſſet, non decerneret eſſe ſeruandum; talis tranſgreſſio non conſtituit peccatum mortale. Et inde eſt, quòd non omnes, qui non ſeruant Ieiunia Eccleſiæ, peccant mortaliter.*

Meritò itaque inter alias Propoſitiones erroneas ab *Alexandro VII* Pontifice Maximo damnatas die 24 Septembris 1665. hæc ordine vigeſima tertia proſcripta eſt. *Frangens Ieiunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubijcere præcepto.*

REGVLA II.

Lethalis peccati rei ſunt caupones, & alij, qui alicui ad Ieiunium obſtricto cibos vetitos parant, offerunt, præbent; vel cœnam exhibent benè pranſis.

ALterius enim peccato illos cooperari certum eſt: & quamuis fortè non ſint cauſa peccati quantùm ad actum prauæ voluntatis, actûs tamen, quo praua voluntas executioni mandatur, conſcij ſunt, & cooperatores. Quamuis igitur hoſpites carnem, aut oua petant, vel cœnam, quos pranſiſſe notum eſt, & euidenti neceſſitate, aut Eccleſiæ diſpenſatione, abſtinentiæ, vel ieiunij lege non eſſe ſolutos, ipſis ſubminiſtrari non debent, etiamſi hoſpitium iſtud in perpetuum ſint deſerturi; niſi fortè graue nocumentum meritò timeatur, vt ſi Milites nullà diſciplinà coerciti, qui incendium ædibus, mulieribus ac puellis ſtuprum, necem aut vulnera hoſpiti, vel famulis, direptionem bonorum, occiſionem animaliũ probabiliter ſunt illaturi, niſi carnes illis parentur. Si tamen viri honeſti, de quibus dubium eſt, an ieiunij lege teneantur; cęnam petant, arbitrari poſſunt caupones, vel alij, ipſos non teneri, vel legitimè diſpenſatos eſſe, & ita cœnam eis exhibere, niſi vehemens ratio contrarium ſuadeat. Famulos quoque dominis ſuis ieiunare nolentibus cœnam parantes ſubiectio excuſat, ſi miniſterium ſuum illis ſine graui damno recuſare non poſſint: Nec tenentur ſcrupuloſiùs inquirere, an legitimam ſoluendi ieiunij rationem habeant; immò iudicare poſſunt, & plerumq; debent in illorum fauorem. Idem eſto iudicium de carnibus, alijſque cibis vetitis. Illos enim parare poſſunt dominis iubentibus, & præſumere illos ex neceſſitate, ex Medicorum conſilio, cum Paſtorum licentiâ his cibis vti, niſi euidens ratio contrarium ſuadeat. Si verò certum illis, ac perſpectum ſit, dominos abſque neceſſitate, abſque diſpenſatione Paſtorum, quam petere nolunt, & in contemptum Eccleſiaſticæ Legis, ac Religionis Catholicæ carnes comedere diebus Ieiunio conſecratis, parare non debent, domoque potiùs egredi, quàm illis hac in re obſequi tenentur.

Ex hac Regula ſequitur, grauiter peccare dominos, qui ſeruis ſuis Ieiunij lege obſtrictis tantos tamque graues labores imponunt Ieiuniorum diebus, vt ieiunare non poſſint, ſi opera in nullum diem differre, vel in plures dies diuidere fas ſit, abſque graui damno.

Hanc Regulam confirmat Concilium Prouinciale Mediolanenſe 5. Præſide *S. Carolo Borromæo*, Tit. *De his, quæ ad Dies Feſtos, & Sacra Tempora pertinent*, vbi vetat, ne qui licentiam habent vendendi carnes ad ægrotantium imbecilliumq; hominum vſum, eas omnibus vendant, ſed ijs ſolùm, qui ſcriptam ab Epiſcopo facultatem habuerint. *Nec verò ſine ea ſcripta facultate, ac ſigillatim nominatimque data, caupones, tabernarij, & alij, qui cęnacularium faciunt, vetitos in Quadrageſima cibos vendant, venalesve exponant, etiam hoſpitibus, peregrinis, viatoribuſve, quales quales ſint. Nec verò eos menſæ apponant. Nec prætereà illos alio loco coctos, condimentiſve apparatos, non modò in caupona, taberna, hoſpitiove ſuo, aut loco curæ ſuę ſubiecto comeſſe cuiquam permittant; ſed ne aliunde quidem apportari, nedum in menſa apponi patiantur. Quicumque verò contra Sanctionis huius capita quidquam contra fecerit; is pœnis, mulctiſve in locorum piorum vſum erogandis, & Cenſuris, alijſque Canonum Iure, & Pontificijs Conſtitutionibus, omnique alio modo contra Quadrageſimæ violatores ſancitis pœnis, vel alijs, quas pro perſonæ ratione, & culpæ contumaciæve grauitate, Epiſcopus arbitratu ſuo irrogandas cenſuerit, afficiatur.*

REGVLA III.

Ab Eccleſiaſtici Ieiunij obſeruatione Chriſtianorum nemo diſpenſatur, niſi ob ineuitabilem neceſſitatem, ętatis impoſſibilitatem, aut grauem infirmitatem, atque languorem. Illi autem cibis vetitis vti, aut Ieiunium ſoluere non debent, quorum valetudo id poſtulat, priùs quàm facultatem à Paſtoribus obtinuerint.

HAnc Regulam tradit Concilium Toletanum 8. Canone 9. *Quiſquis* (inquit) *abſque ineuitabili neceſſitate, atque fragilitatis euidenti languore, ſeu etiam ętatis impoſſibilitate, eſum carnium pręſumpſerit attentare, &c. Illi autem, quos aut ętas incuruat, aut languor extenuat, aut neceſſitas arctat, non ante prohibita violare pręſumant, quàm à Sacerdote permiſſam accipiant.*

Ob neceſſitatem diſpenſari poteſt tempore obſidionis, aut famis, cùm cibi Quadrageſimales deſunt, vt populus carnibus vtatur; vt colligitur ex Cap. *Conſilium*, Extra, *De Obſeruatione Ieiuniorum*. Sed iſtius neceſſitatis Iudex, & arbiter Epiſcopus eſſe debet, ſine cuius licentiâ ciborum vetitorum ęſus non eſt præſumendus.

Ob neceſſitatem quoq; diſpenſantur à ieiunij lege pauperes oſtiatim mendicantes, ſiue ad eas anguſtias redacti, vt ſtato refectionis tempore non habeant, nec habere poſſint, quod vni iuſtę refectioni ſatis ſit, vt reſpondet *S. Thomas* Secunda Secundę, Quęſt 147. Art. 4. ad quartum. *Pauperes* (inquit) *qui poſſunt ſufficienter habere, quod eis ſufficit ad vnam comeſtionem, non excuſantur propter paupertatem à ieiunijs Eccleſię; à quibus tamen excuſari videntur illi, qui fruſtatim eleemoſynas mendicant; qui non poſſunt ſimul habere, quod eis ad victum ſufficiat*

Neceſſitas pariter poſtulat, vt cum mulieribus grauidis, & nutricibus diſpenſetur, quibus copioſius alimen-

tum ob fœtum aut prolem neceſſarium eſt, cui prouidere naturali iure renentur: Vnde ieiunando peccarent, ſi inde periculum ipſis vel proli immineret. Ipſis itaque ieiunium prohibere debet Confeſſarius, ſi ſcrupulo, aut imprudenti zelo, atque inconſideratâ pietate illas ieiunare velle videret. Verùm ſi prægnantes non ſint, aut nutrices, dimittere non debent Eccleſiæ ieiunia, etiam prohibentibus viris ne ieiunent, niſi probabiliter timeretur infirmitas vel debilitas; (inquit *S. Antoninus* 2. P. Tit.6. Cap.2.)

Neceſſitas denique à ieiunio excuſat illos omnes, quibus aliquod opus faciendum incumbit, quod facere non poſſunt ſi ieiunent; ſiue hoc illis incumbat ex neceſſitate victum quærendi; ſiue ad vitandum damnum ſuum vel alienum; ſiue ad tuendam ſalutem animæ vel corporis; ſiue ad iſtud opus ob neceſſitatem publicam, ſiue ex officio quod gerunt, obligentur; ſiue diuites ſint, ſiue pauperes; ſiue opus illud merè corporale ſit, ſiue ſpirituale, quod tamen corporis laborem adiunctum habeat, & quo vires corporis exhauriantur. Quamobrem à Ieiunij lege ſoluti ſunt artifices, grauia, dura, & laborioſa opera facientes, ijs diebus quibus laborant, vel quibus ex præcedentis diei labore ſunt plurimùm fatigati; vt fabri lignarij, ferrarij, foſſores, lapicidæ, baiuli, agricolæ, vinitores, aurigæ & curſores, quo tempore iter faciunt, Milites cùm ſunt in caſtris, in vrbis obſidione, in occaſione pene quotidiana pugnandi; non autem cùm ſunt in præſidijs, nec duris laboribus exercentur: Nnn textores, piſtores, ſartores, ſutores, barbitonſores, pictores, aurifices, Muſici, Procuratores, Iudices, Aduocati, & alij huiuſmodi opera facientes, quæ vires corporis non multùm exhauriunt, nec ita corpus debilitanr, vr ad ferendum ieiunij laborem ſit impotens. Diſpenſantur item à ieiunio qui ex officio, aut obedientiâ miniſtranr infirmis, diu, noctuque ipſis adhærentes, & vigilijs grauique miniſterio deſatigati. Item Concionatores, ij præſertim qui multas eadem die Conciones habenr, & pagos peragrant verbum Dei nuntiaturi; & alij qui pijs functionibus toto die, vel magna diei parte vacant, quibus vires multùm exhauriuntur, ſi ex officio, pietate, vel propter ſingularem Eccleſiæ, ſiue proximorum vtilitatem his operibus incumbanr, quæ in alium diem differri commodè non poſſint, & quæ ieiunio per ſe meliora ſunt, nec poſſunr à tali perſona exerceri, ſi ieiunet, laboris magnitudine cum eius viribus comparatâ.

Iter agentes, qui pedibus iter conficiunt neceſſarium, & quod moram non patitur; ſiue *Qui labore itineris adeò affligutur, vt ſimul cum ieiunio itinerari non poſſint*; (vt loquitur *S. Thomas*, in 4. Sententiarum Diſt. 15. Art. 2. Quæſtiuncula 4. ad primum) à Ieiunij lege pariter ſoluti ſunt ratione neceſſitatis; non autem ſi curru, equo, nauigio vehantur, aut iter in alium diem à ieiunio liberum commodè differri poſſit.

Hæc omnia confirmat *S. Thomas* loco ſuperiùs indicato, ſcilicet, *Secunda Secundæ*, *Quæſt.* 147. Articulo 4. in Reſponſione ad tertiam obiectionem. *Circa peregrinos & operarios* (inquit) *diſtinguendum videtur: Quia ſi peregrinatio & operis labor commodè differri poſſit, aut diminui abſque detrimento corporalis ſalutis, & exterioris ſtatus, qui requiritur ad conſeruationem corporalis, vel ſpiritualis vitæ, non ſunt propter hoc Eccleſiæ ieiunia prætermittenda. Si autem immineat neceſſitas ſtatim peregrinandi, & magnas dietas faciendi, vel etiam multùm laborandi, vel propter conſeruationem vitæ corporalis, vel propter aliquid neceſſarium ad vitam ſpiritualem; & ſimul cum hoc non poſſint Eccleſiæ ieiunia obſeruari: Non obligatur homo ad ieiunandum; quia non videtur fuiſſe intentio Eccleſiæ ſtatuentis ieiunia, vt per hoc impediret alias pias, & magis neceſſarias cauſas. Videtur tamen in talibus recurrendum eſſe ad Superioris diſpenſationem, niſi fortè vbi eſt ita conſuetum; quia ex hoc ipſo quòd Prælati diſſimulant, videntur annuere.* Et in 4. *Sententiarum*, Diſt. 15. Quæſt. 3. Articulo 2. Quæſtione 4. ad tertium. *De operarijs diſtinguendum videtur: Quia ſi ieiunando poſſunt competenter victum pro perſona ſua habere, & pro familia, cuius cura eis incumbit (ſiue quia aliàs diuites ſunt; ſiue quia de eo quod minori labore fit, qui ſimul ſecum ieiunium compatiatur, lucrari ſufficientia poſſunt) à ieiunio non excuſantur: Si autem aliàs non poſſunt tantùm laborare, quòd victum ſufficientem acquirant niſi ieiunium frangendo, poſſunt ſecundùm diſpenſationem Sacerdotis ſui ieiunium ſoluere, & laborare. Ex quo patet, quòd intentio maioris lucri non neceſſarij eos à peccato non excuſat, ſi ieiunium frangant: Nec iterum illi à peccato immunes ſunt, qui operarios conducere nolunt, niſi tali pacto vt ieiunium ſoluant; niſi fortè ſit cauſa neceſſaria, quæ feſtinationem operis, pro quo laboratur, expoſcat.* Eadem docet *S. Antoninus*, P. 2. Tit. 6. Cap. 2.

Itaqne inter alias Propoſitiones erroneas, & ad praxim nuſquam deducendas, iſtas etiam meritò damnauit *Alexander VII.* Pontifex Maximus die 18 Martij anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo-ſexto.

30 *Omnes Officiales qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione ieiunij, nec debent ſe certificare an labor ſit compatibilis cum ieiunio.*

31 *Excuſantur abſolutè à præcepto ieiunij, omnes illi qui iter agunt equitando, vtcumque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter vnius diei conficiant.*

Coniugatos à ieiunij obligatione liberari, quando illud ſeruando nequeunt inuicem reddere debitum coniugale, falſa eſt & erronea Prnpoſitio, caſtaſque aures & animos offendens, vt mirum ſit à quibuſdam Caſuum Arbitris aſſertam. Quis enim Eccleſiaſtici Ieiunij lege tenebitur, ſi coniugati non tenentur? Præterea, tantùm abeſt vt ieiunium violare poſſint coniugati abſque mortali peccato, vt coniugale debitum inuicem reddant; vt potiùs conueniat eos abſtinere ab opere coniugali, vt puriùs ſanctiuſque ieiunent: Idque optet ac vehementer ſuadeat Eccleſia. Vnde Ioelis 2. continentia Ieiunio comes adiungitur: *Sanctificate ieiunium.*.. *Egrediatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa de thalamo ſuo.* Et S. Paulus 1. *Cor.* 7. Fidelibus coniugatis auctor eſt ne fraudent inuicem, niſi fortè ad tempus, ex mutuo conſenſu, *Vt vacetis* (inquit) *orationi.* In Græco Textu additur, *& ieiunio.* Tempus ieiunio conſecratum, idem orationi ſingulari quodam modo dedicatum eſt. *Impediri* autem *orationes officio coniugali*, poſt Apoſtolos docet *S. Hieronymus* Lib. 1. contra Iouinianum. Dixi, poſt Apoſtolos, qnia *S. Petrus* idem cum *S. Paulo* docet *Similiter* (inquit) *viri cohabitantes iuxta ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri tribuentes honorem, ſicut cohæredes multiplicis gratiæ vitæ, vt non impediantur orationes veſtræ.* 1. Petri 3. Hinc Officium Chriſtiani à coniugatis omni ex parte, perfectèque non impleri *S. Hieronymus* aſſerit, niſi certis temporibus orationi dicatis à coniugali opere ſe contineant. *Quamdiu* (inquit) *impleo officium mariti, non impleo Chriſtiani.* Cùm Noe ingreſſus eſt in Arcam, ipſum primò ingreſſum & filios eius, deinde illius vxorem & vxores filiorum, *S. Ambroſius* obſeruat Geneſ. Libro *De Noe & Arca*, Cap. 21. Cùm verò egreſſi ſunt de Arca, ipſum primò egreſſum cum vxore, deinde filios illius cùm ſuis vxoribus. Eoque ſignificari abſtinentiam generationis in ingreſſu, in egreſſu verò generationis vſum. *Mœroris* ſcilicet *tempus illud, non lætitiæ erat. Et inde Iuſtus conſortio non delectabatur vxoris, vel filij Iuſti petebant copulam coniugalem.* Cùm itaque Ieiunij & Pœnitentiæ tempus luctus ſit & mœroris, quo peccata ſua deflere, & ad ea expianda carnem macerare Chriſtianus quiſque debet; conueniens eſt, vt diebus Ieiunio dicatis Chriſtiani coniuges ab opere coniugali ſe contineant.

Idem docet *S. Auguſtinus*, Sermone 205. aliàs *De Diuerſis* 68. in Quadrageſima primo. *Per alios dies* (inquit) *adulteria, fornicationes, omneſque illicitas corruptelas nolite contingere: Per hos autem etiam à coniugibus abſtinete.*.. *Tempus quod reddendo coniugali debito occupabatur, ſupplicationibus impendatur. Corpus quod carnalibus affectibus ſoluebatur, puris precibus proſternatur. Manus quæ amplexibus implicabantur, orationibus extendantur.* Et Sermone 206. aliàs *De Diuerſis* 70. in Quadrageſima ſecundo. *Inde per hos dies à rebus licitis deſideria veſtra frænatis, ne illicita committatis. Nullis diebus ſe ingurgitet vino, nec adulterio, qui diebus iſtis temperat à coniugio.* Et Sermone 208. aliàs *De Diuerſis* 72. In Quadrageſima quarto: *Quicumque etiam eſtis coniugibus alligati, nunc maximè Apoſtolica Monita nolite contemnere, vt inuicem abſtineatis ad tempus, vt vacetis orationibus. Quod enim & alijs diebus vtiliter fit,* 1. Cor. *nimis inuerecundum eſt ſi modò non fiat. Arbitror oneroſum non eſſe debere, anniuerſaria obſeruatione ſolemnibus diebus hoc facere coniugatos, quod Viduæ ex quadam*

vitæ

vitæ parte profeſſæ ſunt, quod totâ vitâ Sanctæ Virgines ſuſceperunt. Sermone 204. aliàs *De Diuerſis* 73. in Quadrageſima quinto: *A coniugali quoque concubitu hi dies poſtulant continentiam*: Sermone 210. aliàs *De Diuerſis* 74. in Quadrageſima ſexto, Cap. 6. *Nunc tempus eſt, quo & coniugati ab vxoribus, & nuptæ à ſuis viris abſtineant, vt orationibus vacent: Quamquam & per totum annum certis diebus hac facere debeant: & quantò crebrius, tantò vtique melius; quia & qui conceſſa immoderatè appetit, eum qui conceſſit, offendis. Oratio quippè ſpiritalis res eſt, & ideò tantò eſt acceptior, quantò magis naturæ ſuæ implet effectum. Tantò magis autem ſpiritali opere funditur, quantò magis animus qui eam fundit, à carnali voluptate ſuſpenditur*. Et paulò poſt, vbi de ieiunio Moyſis, Eliæ & Chriſti mentionem fecit, qui nihil alimentorum per dies & noctes quadraginta ſumpſerunt: *Sed numquid* (inquit) *ſicut à cibo, & potu abſtinentia per tot dies non poteſt eſſe continua, ſic à concubitu non poteſt? Cùm videamus in nomine Chriſti multos vtriuſque ſexûs ab hac re penitus immunia membra Deo dicata ſeruare. Puto non eſſe magnum, vt tota Paſchali Solemnitate poſſit coniugum caſtitas, quod poteſt totâ vitâ Virginitas*.

Idem docet *S. Cæſarius*, Sermone 46 in Appendice Auguſtinianorum 142. aliàs De Tempore 62. *Licet credam* (inquit) *quòd Deo inſpirante, ſemper ſuperuenientibus Feſtiuitatibus, caſtitatem ante plures dies, etiam cùm proprijs vxoribus cuſtodiat Charitas veſtra: Tamen, licèt ex ſuperfluo, etiam quòd vos facere credo, charitatis contemplatione commoneo, vt per totam Quadrageſimam, & vſque ad finem Paſchæ, caſtitatem Deo auxiliante ſeruantes, in illa Sacroſancta Solemnitate Paſchali, charitatis luce veſtiti, eleemoſynis ſplendidi, orationibus, vigilijs & ieiunijs, velut quibuſdam cæleſtibus, & ſpiritualibus margaritis ornati, non ſolùm cùm amicis, ſed etiam cùm inimicis pacifici, liberâ & ſecurâ conſcientiâ ad Altare Domini accedentes, Corpus & Sanguinem eius non ad iudicium, ſed ad remedium poſſitis accipere*.

Idem docet *S. Eligius* Nouiomenſis Epiſcopus Homilia 16. *Si quando* (inquit) *anniuerſariæ Feſtiuitates, & Dominici dies occurrant, ante aliquot dies etiam à proprijs vxoribus veſtris vos abſtinere conuenit, vt poſſitis mundo corde, & caſto corpore ad Miſſam Domini accedere, & Corpus, & Sanguinem eius ſine iudicio damnationis accipere. Diebus autem Quadrageſimę vos omnibus modis à coniugum commixtione veſtrarum, ſicut decet Chriſtianos, abſtinere oportet. Nam, vt quidam Sapiens ait, Similis reatus eſt fideli Chriſtiano diebus Quadrageſimæ etiam cùm propria vxore concumbere, ſicut & carnes in cibo ſumere*.

Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus in Capitulari, Cap. 41. *Abſtinendum eſt* (inquit) *in his ſacratiſſimis diebus à coniugibus, & caſtè & piè viuendum, vt ſanctificato corde, & corpore iſti ſancti dies tranſigantur, & ſic perueniatur ad Diem Sanctum Paſchæ. Quia pœnè nihil valet ieiunium, quod coniugali opere polluitur, & quòd orationes, vigiliæ, & eleemoſynæ non commendant*.

Herardus Turonenſis Archiepiſcopus in ſuo Capitulari, Diœceſanos ſuos hortatur: *Vt Diebus Feſtis, & Ieiunorum à coniugibus ſe abſtineant .·. Et omnia prohibeantur illicita, parcatúrque à licitis*.

Nicolaus I. Pontifex Maximus in Reſponſis ad Conſulta Bulgarorum Cap. 9. Continentiam Quadrageſimali tempore à coniugatis ſeruari decere ex mutuo conſenſu oſtendit. *Si enim* (inquit) *ex conſenſu coniugatorum, etiam alio fortè tempore, mundo corpore vacatur orationi, quantò potiùs iſto, quo Deo etiam carnis noſtræ decimas damus, quo ipſum in abſtinentia Dominum imitamur, quo non ſolùm illicita, verum etiam multa à nobis quoque licita reſecamus, omni eſt voluptati renunciandum; & vt libenter orationi vacetur, caſtitati mentis, & corporis incumbendum?*

Vetus Pœnitentiale Romanum ab *Antonio Auguſtino* editum, Tit. 7. Cap. 10. viginti dies Pœnitentiæ in pane & aqua imponebat coniugatis, qui totâ Quadrageſima continentiam non ſeruaſſent. In Eccleſia Orientali Paſchali Communione priuabantur, alijſque pœnis emendabantur, vt conſtat ex Reſponſis *Balſamonis* Antiocheni Patriarchæ ad Interrogationes Canonicas *Marci* Patriarchæ Alexandrini, in Reſp. ad Quæſt. 10. Pag. 386. *Iuris Orientalis*.

Solemnes celebrationes Nuptiarum Quadrageſimali tempore prohibent Sacri Canones, quia Pœnitentiæ temporibus continentiam ſeruari decet. Nam *Sacrorum Canonum*, ſiue potiùs Pontificum, & Epiſcoporum qui illos condiderunt, *Intentio fuit, non tam Eccleſiæ ſolemnitates, & Nuptiarum benedictiones, quàm carnales commixtiones prohibere*; (inquit Concilium Toletanum anno milleſimo quadringenteſimo ſeptuageſimo tertio celebratum, Canone decimoſexto.)

Hanc doctrinam celeberrimorum Theologorum, & Iuris Canonici Conſultiſſimorum Interpretum ſuffragio confirmat *Proſper Fagnanus* in Cap. *Capellanus*, Tit. *De Ferijs*, in 2. Decretalium §. 11. *Tametſi* (inquit) *Sãchez exiſtimauerit temporibus ab Eccleſia ſtatutis nullatenus prohibitum eſſe Matrimonium conſummare, idemque ante ipſum ſenſerint Nauarrus, Petrus Soto, Cardinalis Bellarminus, & quidam alij ex recentioribus à Sanchez citati: Tamen illorum rationes ſunt valdè infirmæ, & ratio Diui Thomæ ſuperius conſiderata, Ne ſtatis temporibus animus coniugum circa carnalia, & voluptuoſa occupetur, potiſſimum viget in conſummatione Matrimonij. Nam, vt legitur* Eccleſ. 3. Tempus amplexandi, & tempus longè fieri ab amplexibus. *Quare contra prædictos ſtat communis Canoniſtarum ſententia. Nam Gloſſa hîc, in verbo*, quocumque tempore, ait: *Et ita quolibet tempore poteſt Matrimonium contrahi, ſed Nuptiarum ſolemnitas tantùm his diebus, ne carnaliter coniungantur, prohibetur*. Et recenſitis Abbatis Siculi, Ioannis Andreæ, Ancharani, Ioannis de Anania, *S. Raymundi*, Hoſtienſis, aliorúmque teſtimonijs, colligit hanc eſſe vnanimem Canoniſtarum ſententiam, quam etiam ex Theologis propugnarunt *Petrus de Palude* in 4. Sententiarum, Diſt. 32. Quæſt. 1. Art. 4. Num. 20. Cardinalis *Caietanus* in Summa, verbo *Matrimonium*, Cap. vltimo, *S. Antoninus*, 3. P. Tit. 1. Cap. 17. *Sylueſter*, verbo *Matrimonium*, 7. Quæſt. Dubio 9. & alij. Eámque probauit Sacra Congregatio Concilij. Nam propoſito dubio, An Matrimonium coram Parocho quocumque tempore contrahi poſſit? *Sacra Congregatio cenſuit poſſe contrahi quocumque tempore Matrimonium, ſed temporibus comprehenſis in Cap.* 10. *Seſſionis* 24. De Reformatione Matrimonij, *Nuptiarum ſolemnitates, traductiones ad domum, & carnalem copulam prohiberi*.

Ex his omnibus euidens eſt, penitus alienam eſſe à doctrina & mente Eccleſiæ opinionem molliorum quorumdam Caſuitarum, qui aſſerere non ſunt veriti, Coniugatos à ieiunij lege eſſe immunes, quando illud ſeruando nequeunt inuicem reddere debitum.

2 Ratio altera, ob quam aliquis à Ieiunij Lege ſit immunis, ſecundùm Concilium Toletanum 8 eſt *Ætatis impoſſibilitas*. Secundùm iſtam Regulam pueri Ieiunij Lege non tenentur vſque ad finem tertij ſeptennij, id eſt, vſque ad annum vigeſimum primum completum. Expedit tamen, vt Ieiunijs plus, vel minùs aſſueſcere doceantur pro ratione ætatis, & aliarum circumſtantiarum, præſertim verò cùm in ijs feruore incipit carnalis concupiſcentia, ad quam domandam certos ieiunorum dies ipſis prudens Animarum Medicus præſcribet ex ijs præſertim, qui Eccleſiæ Lege Ieiunio conſecrati ſunt. Ita docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſtione 147. Articulo 4 in Reſponſione ad ſecundam obiectionem. *In pueris* (inquit) *maximè eſt euidens cauſa non ieiunandi, tum propter debilitatem naturæ, ex qua prouenit quòd indigent frequenti cibo, & non multò ſimul ſumpto; tum etiam quia indigent multo nutrimento propter neceſſitatem augmenti, quod fit de reſiduo alimenti. Et ideò quamdiu ſunt in ſtatu augmenti, quod eſt, vt in pluribus, vſque ad finem tertij ſeptennij, non tenentur ad Eccleſiaſtica Ieiunia obſeruanda. Conueniens tamen eſt, vt etiam in hoc tempore ſe ad ieiunandum exerceant plus, vel minùs, ſecundùm modum ſuæ ætatis*. Hinc *S. Baſilius* Oratione 2. *De Ieiunio*, ait: *Pueri velut plantæ virides ieiunij aqua irrigantur*. Pueri tamen abſtinentiæ à cibis vetitis ieiuniorum diebus lege tenentur, ex quo rationis vſum attigerunt: Immò & antequam ratione vtantur, Eccleſiæ diſciplina, moſque populi Dei erga illos ſeruari debet, vt neque carnes, neque oua, aliiue cibi ieiunorum diebus vetiti ipſis ſubminiſtrentur, niſi id exigat ipſorum infirmitas, vel languor: Alioqui grauiter peccant, qui huiuſmodi cibos ipſis apponunt, quamuis nulla ſit hac in re culpa innocentis ætatis.

Adoleſcentes Religioſi ad Ieiunorum Eccleſiaſticorum, & Regularium obſeruantiam obligantur, non Ec-

cleſiaſtica Lege, ſed Religioſa Profeſſione. Vnde ſi huiuſmodi ieiunia præcepta ſiot in Regula, vel Statutis, ſiue Conſtitutionibus, eæque ſub peccati mortalis reatu hæc iniungant, lethalis peccati rei erunt, quoties hæc ieiunia violauerint, quamuis nondum vigeſimus primus ætatis anous illis expletus ſit. Si verò ad pœnam dumtaxat, ſeu Statutis ipſis, Conſtitutionibus, aut Regula Monaſiica præſcriptam, ſeu pro Superiorum arbitrio imponendam obligent, rei non erunt lethalis peccati, ſiue Regularia Ieiunia quacumque ætate, ſiue Eccleſiaſtica ante anoum ætatis vigeſimum primum completum, violauerint, modò contemptus abſit, & ſcandalum.

Senes, quod attinet, nullum certum tempus definitum eſt, quo Ieiunij Lege ſoluti ſint, cùm alij citiùs, alij tardiùs ſeneſcant. Senes vegetos Ieiuniorum Eccleſiaſticorum Lege teneri minimè dubium eſt, etſi ſexageſimum, vel etiam ſeptuageſimum annum, & vltra ſint ætate prouecti, Verùm decrepita, caduca, & languida ſenectus, quę magna per ſe infirmitas eſt, hominem à Ieiunij Lege diſpenſat. Vnde Concilium Toletaoum 8. eos à ieiunij obligatione immunes eſſe docet, *Quod ætas incuruat*. Alioqui ſenibus conſuetudo, & familiaritas ieiunij leuem facit laborem, (inquit) *Sanct. Baſilius* Oratione *2 De Ieiunio)* Hinc Auctor Sermonis inter eos, qui *Sanct. Ambroſio* hactenus adſcripti ſunt, 23 De Sancta Quadrageſima 7. *Pudet dicere*, inquit, *ſenes, & auiculæ Quadrageſimam faciunt: Iuuenes, & iuncnculæ non faciunt*. Denique *S. Autouini* ſententiam ſequi tutum eſt, 2. P. Tit. 6 Cap. 2 §. 5. ſcribentis: *Senes, ſi ſunt multum debiles, eo modo poſſunt excuſari, ſicut dictum eſt de infirmis. Ratione autem ſenectutis tantùm non excuſantur, ſi ſunt fortes ad ſufferendum ieiunium: Nec eſt determinata ætas ab aliquo, vſque ad quos annos quis tenetur ad ieiunium*. Cardinalis *Ximenes* Toletanus Archiepiſcopus, vltra ſeptuageſimum prouectus ætatis anoum, ſe Ieiuniorum Eccleſiaſticorum lege teneri exiſtimabat, à quia eum abſoluit *Leo X.* Pontifex Maximus, non ob ſolam ſenectutem, ſed *ob varias corporis infirmitates*, in quas ſæpè incidebat, vt conſtat ex Pontificio Reſcripto, quod refert *Odoricus Raynaldus* ad annum 1517. Num. 105.

3 Tertia denique diſpenſationis à Ieiunio Eccleſiaſtico ratio, eſt grauis infirmitas *Vel languor extenuans*, vt loquitur Concilium Toletanum 8. Concilium Gangrenſe Canone 19. Anathemate confixit eos, qui Ieiunia Eccleſiaſtica violarent *abſque corporali neceſſitate*. Canon ex ijs, qui Apoſtolici inſcribuntur, 68. Clericum Ieiunij Quadrageſimalis violatorem deponi, Laicum ſegregari ſtatuit à Fidelibus Communione, *Præterquam ſi propter imbecillitatem corporalem impediantur*: Sanct. Gregorius Magnus hortatus eſt *Marinianum* Epiſcopum Rauennatem Epiſtola 34. Libri 11. vt ieiunium ſolueret ob eruptionem ſanguinis, quam patiebatur. *Quoniam* (inquit) *eruptionem ſanguinis patientibus ieiunia Medici dicunt eſſe omninò contraria; his Fraternitatem tuam hortamur afflatibus, vt reducens ad animum ea, quæ eſt ſolita de ægritudine ſuſtinere, ieiunandi ſibi laborem minimè imponat. Si autem Deo miſerante adeò melioratum ſe eſſe, ac virtutem ſuam ſufficere poſſe cognoſcit, ſemel, aut bis in hebdomada ieiunare permittimus. Sed illud te præ omnibus ſtudere conuenit, vt exaſperationem ſentire nullo modo debeas, ne ægritudo, quæ modò leuior eſt, & quaſi ſuſpenſa creditur, per exacerbationem poſtmodum grauior ſentiatur*.

Et Epiſtola 28. Libri 9. *Nec hortor, nec admoneo, ſed diſtrictè præcipio, vt ieiunare minimè præſumas, quia dicunt Medici huic moleſtiæ valdè eſſe contrarium: Niſi fortè, ſi grandis Solemnitas exigit, quinque in anno vicibus concedo*. Idem confirmat *Innocentius III.* Cap. *Conſilium* Extra, *De Obſeruatione Ieiuniorum*, Bracarenſi Archiepiſcopo reſpondens. *De illis* (inquit) *qui in Quadrageſima, vel in alijs Ieiunijs ſolemnibus infirmantur, & petunt ſibi eſum carnium indulgeri: Reſpondemus, Quòd cùm non ſubiaceat legi neceſſitas, deſiderium infirmorum, cum cogens neceſſitas exigit, ſupportare potes, & debes, vt maius in eis periculum euitetur*.

Concilium Mediolanenſe 4. ſub *Sanct. Carolo Borromęo*, P. 5. Tit. *Quę ad Dies Feſtos, & Sacra Tempora pertinent*, Carne, ijſque omnibus, quæ à carne originem trahunt, abſtinere iubet omnes, & ſingulos, *Quos vrgens neceſſitas, vel imbecilla ętas à Quadrageſimali lege non eximit*.

Id confirmat *Sanct. Thomas* in 4. Sententiarum, Diſtinctione 15. Quæſtione 3. Articulo ſecundo Quæſtiuncula 4. *Intentio Legislatoris* (Inquit) *eſt conſeruare homines, & inducere ad bonum ſtatum virtutis; qui quidem conſiſtit in conſeruatione vitę, & valetudine ſufficienti ad opera, quę quis facere debet. Nec tamen ſuo pręcepto exigit ab homine totum, quod poteſt; cùm non intendat ordinare ſtatum hominis, quantùm ad vnum diem, vel ad paruum tempus, ſed ad totam vitam; à qua deficeret, ſi ſemel homo totum, quod poſſet, faceret. Et ideò ſiue* ÆGRITVDINE IMMINENTE, *ſiue labore vię, ſiue quocunque alio, cum quo ſimul, & ieiunio prędictus ſtatus conſeruari non poteſt, non tenetur ex præcepto ieiunare; ſed ſecundùm diſpenſationem Superioris*.

Sanct. Antoninus P. 2. Cap 2. infirmos, & debiles pariter à ieiunio excuſat: *Sed pro qua infirmitate, vel quanta debilitate excuſentur* (inquit) *arbitrio boni viri ſtatur*. A ieiunij lege diſpenſari poſſunt, qui graues ſtomachi dolores, aut capitis vertigines, cordiſve deliquia ieiunando patiuntur, aut noctes adeò inſomnes ducunt, vt inde periculum immineat valetudini: Non verò, qui tolleranda, nec periculoſa ſentiunt interdum capitis, aut ſtomachi incommoda, quibus nocere non poteſt ieiunium, *Quod animabus corporibuſq; curandis ſalubriter inſtitutum eſt*, (vt Eccleſia ſuis in Orationibus loquitur:) Non ſolitò breuior, aut difficilior ſomnus, cùm ieiunium ad macerandam carnem præceptum ſit, parſque ſit Pœnitentiæ ſomno minùs indulgere. Qui autem magnam partem noctis dormire non poteſt, niſi cœnet, indeque valetudini ſuæ probabiliter timet, non propterea ieiunij lege ſolutus eſt, ſed tenetur plenam refectionem in veſperum differre, & meridie leue ientaculum ſumere poteſt, id ſcilicet, quod Chriſtiani probatæ conſcientiæ veſpere ſumere conſueuerunt in cœnula. Non excuſat etiam à Ieiunio ſola ieiunandi difficultas. Vnde licet Scholaſticus ieiunando non ita commodè ſtudeat, ſed cum magna difficultate, ſi mulier ex debilitate ieiunij ſeruitia domus difficilius, & incommodè operetur: Si vir ſuum Officium artemque ieiunando difficulter exerceat; ex hoc ſolo capite à ieiunando non legitimè excuſatur. Nec etiam vxor non valens ſe reddere gratam viro ob maciem, vel pallorem; aut puella nubilis, quę ex continuato Quadrageſimæ Ieiunio decorem faciei notabiliter amitteret, hoc nomine à ieiunio diſpenſari poſſunt.

Multò minus aures Chriſtianæ ferre poſſunt, quod quidem Caſuum Arbitri non erubuerunt aſſerere, Eum qui malo fine laboraret, vt ad aliquem occidendum, vel ad inſequendum amicam, ſeu libidinem explendo, poſſe ad vires reparandas ieiunium ſoluere, ſecuta deſatigatione. Vnde Louanienſis Academia anno 1657. hos Articulos ab Epiſcopo Gandauenſi ad ſe delatos cenſorio ſtigmate meritò inuſſit.

22 *Qui dormire nequit, niſi veſpere ſumptâ cœnâ, non tenetur ieiunare; immò neque in prandio collationem ſumere, quamuis hoc modo iſti incommodo obuiare poſſet: Quia non tenetur peruertere ordinem refectionum*.

23 *Defeſſus ex quocumque labore licito, vel illicito, verbi gratiâ, cum fœminis commixtione, liberatur à lege ieiunij*.

REGVLA IV.

Cùm dubium eſt vtrum ſufficiens ſit, atque legitima cauſa ſoluendi Ieiunium, neceſſariò poſtulanda eſt diſpenſatio ab Epiſcopo, aut eius Vicarijs; vel à Parocho, ſi illi commodè adiri non poſſint, aut proprio cuiuſque Parocho hanc facultatem Epiſcopus conceſſerit. Aliàs, qui abſtinentiam, aut Ieiunium Eccleſiaſticum violant, manente dubio, an legitimè excuſentur, peccati lethalis rei ſunt. Nec à peccato ſunt prorſus immunes, qui cauſam habentes legitimam abſtinentiæ ſoluendę, licentiam non petunt ab Epiſcopo, aut Parochis, quos adire per ſe, vel per alios facilè poſſunt.

ITa docet *S. Thomas*, Secunda Secundę, Quæſt. 147. Art. 4. *Statuta communia*, loquit, *proponuntur ſecundum, quod multitudini conueniunt: Et ideò Legislator in eis ſtatuendis attendit, id quod communiter, & in pluribus accidit. Si quid autem ex ſpeciali cauſa in aliquo inueniatur, quod obſeruantiæ Statuti repugnet, non* inten-

intendit talem Legiſlator ad Statuti obſeruantiam obligare: In quo tamen eſt diſcretio adhibenda. Nam ſi cauſa ſit euidens, per ſe ipſum licitè poteſt homo Statuti obſeruantiam prætermittere, præſertim conſuetudine interueniente, vel ſi non poſſet facilè recurſus ad Superiorem haberi. Si verò cauſa ſit dubia, debet aliquis ad Superiorem recurrere, qui habet poteſtatem in talibus diſpenſandi. Et hoc eſt obſeruandum in Ieiunijs ab Eccleſia inſtitutis, ad quæ omnes communiter obligantur, niſi in eis fuerit aliquod ſpeciale impedimentum.

Idem confirmat Concilium Mediolanenſe primum ſub *S. Carolo Borromæo*, P. 2. Tit. De Ieiunio. *Ab his omnibus* (inquit) *eos excipimus, quos vrgens neceſſitas, vel imbecilla ætas à ieiunij lege eximit; eos etiam, qui euidentis morbi, vel alterius iuſtæ cauſæ excuſationem habent: Sed horum iudicium Epiſcopatantùm, vel ijs, quos ei muneri ipſe præfecerit, ſcripto faciendum relinquimus; idque, quod ad morbum attinet, de Medici conſilio.*

Et Concilium Narbonenſe anno 1609. Cap. 10. *Quadrageſimale Ieiunium, Vigiliæ, & Quatuor Tempora, per abſtinentiam, & ciborum delectum obſeruentur. Dictis temporibus cibi venales vetiti non exponantur, ſed pro neceſſitate ægrotantium clam, & ſine ſcandalo miniſtrentur, habentibus expreſſam ab Ordinario in ſcriptis licentiam: Quam nonniſi notâ neceſſitate, & ſi fieri poſſit, Medicorum atteſtatione inſpectâ conferent.*

Eamdem Regulam confirmat *Sanct. Antoninus*, P. 2. Cap. 2. *Si ſit dubium* (inquit) *vtrum ſit cauſa neceſſaria, petenda eſt ab Epiſcopo loci, ſi commodè haberi poteſt, diſpenſatio, vel à proprio Sacerdote, ſi tamen adiri non poteſt Epiſcopus. Non tamen quærat cæcum pro conſilio in huiuſmodi.*

REGVLA V.

Grauis peccati rei ſunt Medici, qui conſilio ſuo, aut teſtimonio præbent occaſionem violandæ Abſtinentiæ frangendiue Ieiunij Eccleſiaſtici, abſque legitima cauſa.

ITa docet *Sanct. Antoninus* P. 2. Tit. 6. Cap. 2. §. 6. *De conſilio* (inquit) *rationabili Medicinæ infirmus ſoluens ieiunium, vel comedens carnes diebus prohibitis non peccat, ſed peccaret Medicus, ſi ſine cauſa rationabili, vel ſaltem dubiâ, talia mandat, vel ordinat infirmis.*

Id confirmat *Sanct. Carolus Borromæus* in Edicto ſuper Obſeruatione Quadrageſimæ, quòd legitur Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis P. 3 pag 361. & 362. *Medici*, inquit, *meminerint, ita ſuarum eſſe partium corporis incolumitati proſpicere, vt ne obliuiſcantur potiorem haberi debere Animarum ſalutem. Quapropter caueant diligenter, ne alienæ culpæ participent, nimia facilitate ſua in fide facienda neceſſitatis vtendi cibis vetitis.*

Idem confirmat Concilium Auenionenſe anno 1594. Cap 44. *Medicos omnes* (inquit) *Epiſcopi aliquot ante diebus accerſant, eoſque diligenter moneant, ne propriæ ſalutis immemores, nimiâ facilitate cuiuſpiam malè affectam valetudinem affirment, ijs indulgentes, qui fingunt laborem in præcepto.*

Et Concilium Narbonenſe anno 1609. Cap 10. *Medicos omnes quibuſdam diebus ante Quadrageſimam Epiſcopi ad ſe venire mandent, & moneant, ne propriæ ſalutis immemoris, facilitate nimia, cuiuſpiam malè affectam teſtentur ſanitatem, ne ſibi parent gehennam, alias nimiâ adulatione perdentes.*

REGVLA VI.

Qui carnes diebus Abſtinentiæ conſecratis cum licentiâ comedunt, Ieiuniumve ſoluunt, ſoli comedere debent, & in loco ſeparato, ne cui ſcandalo ſint.

HAnc Regulam tradit Concilium Mediolanenſe 2. ſub *S. Carolo Borromæo*, Decreto 20. P. 1. *Quibus ob infirmam valetudinem, aut ob aliam iuſtam cauſam permiſſum erit Quadrageſimæ diebus, carne, aut alijs eo tempore vetitis cibis veſci; eos Parochi piè illud admoneant, ne publicè, neue etiam cum domeſticis, ſed ſeparatim in remotiori ædium loco, eius generis cibum capiant; vt ob corporis imbecillitatem, aut morbum potiùs, quo laborant, quàm ob ingluuiem facere cognoſcantur.*

Et Concilium Mediolanenſe 5. P. 1. Tit. Quæ ad Dies Feſtos, & Sacra Tempora pertinent. *Ægroti cùm per inualetudinem corporis ieiunare non poſſint, quodam animi dolore, gemituque, vt S. Auguſtinus monet, cibum capiant, pro eo, quòd alij ieiunantibus ipſi abſtinere non poſſunt. Caueant autem, quod alio Prouinciali Concilio, ex eiuſdem S. Auguſtini ſententiâ cautum eſt, ne alios ſuo exemplo ad violandum ieiunium prouocent.*

Sanct. Auguſtini nomine citat Sermonem aliàs 62. *De Tempore*, nunc in Appendicem reiectum 142. in Quadrageſima 3. qui eſt *Sanct. Cæſarij* Arelatenſis: cuius hæc ſunt verba: *Qui ieiunare non præualet, ſeorſùm ſibi ſoli, aut ſi eſt alius infirmus, cum ipſo ſibi in domo ſua præparet, quod accipiat; & illos, qui ſani ſunt, & ieiunare præualent, ad prandium non inuitet: Quia ſi hoc fecerit, non ſolùm Deus, ſed etiam homines intelligere poſſunt illum non pro infirmitate non poſſe, ſed pro gula ieiunare non velle. Sufficiat illi, quòd ipſe ieiunare non præualet: & magis cum gemitu, & ſuſpirio, & animi dolore manducet, pro eo, quòd alijs ieiunantibus, ille abſtinere non poteſt. Quid opus eſt vnicuique infirmo aliquem ſanum rogare ad prandium, vt ſibi etiam augeat de alterius gulâ peccatum?*

Idem Confirmat Concilium Toloſanum anno 1590. celebratum P. 2. Cap. 43. *Qui carnem* (inquit) *prohibitis diebus ex licentia comedent, ſoli, ne vlli ſcandalo ſint, locoque ſeparato comedent.*

REGVLA VII.

Die Natalis Domini in Feriam Sextam incidente, Chriſtianis omnibus carnes comedere licet, ijs exceptis, qui Voto, aut Regulari Obſeruantiâ prohibentur. Idem eſto iudicium de Sabbatis poſt Natale Domini ad Purificationem vſque Deiparæ Virginis, ſecundum Morem quarumdam Eccleſiarum.

PRima pars Regulæ firmatur Cap. *Explicari*, Extra, *De Obſeruatione Ieiuniorum*, quod *Honorij III.* Reſponſum eſt Prugenſi Epiſcopo datum *Reſpondemus* inquit, *Quòd illi, qui nec voto, nec regulari obſeruantiâ ſunt adſtricti, in Sexta Feria, ſi Feſtum Natiuitatis Dominicæ die ipſo venire contigerit, carnibus propter Feſti excellentiam veſci poſſunt, ſecundùm conſuetudinem Eccleſiæ generalis. Nec tamen hi reprehendendi ſunt, qui ob deuotionem voluerint abſtinere.* Duplex hominum genus Canon excipit, ſcilicet eos, qui ex Voto ad perpetuam abſtinentiam, vel ad ieiunium ſingulis ſextis Ferijs ſunt adſtricti, quia quæ ſine conditione vouentur, ſine conditione ſoluuntur, vt ait Gloſſa. Nam ex quo in voto emiſſo nihil exceperunt, generaliter tenentur. Secundò excipit eos, qui Obſeruantia Regulari ad abſtinentiam perpetuam obligantur. Et ſi quidem Regula non obligat tranſgreſſores ad aliquam culpam, vt in Ordine Fratrum Prædicatorum, in quo ſimiles tranſgreſſiones non obligant ad culpam, neque mortalem, neque venialem, ſed ſolùm ad pœnam præſcriptam ſuſtinendam, teſte *Sanct. Thoma* Secunda Secundæ, Quæſtione 186. Articulo 9. ad primum, vtque in Conſtitutionibus Ordinis cautum eſt: *Tunc certum eſt Religioſis licere abſque peccato veſci carnibus in die Natiuitatis Domini.* Can. *Quiſquis præceptis*, §. *Quod præcipitur*, Cauſa 14. Quæſt. 1. & Canone *Denique*, §. *Hæc etſi legibus*, 4. Diſt. *Neque hoc caſu habet locum exceptio, de qua hic, quia loquitur tantummodo de his, qui ad abſtinentiam obligantur ex Voto, vel ex Regula*; (inquit Vir Iuris Conſultiſſimus *Proſper Faguanus*, in Cap. *Explicari*,) Ratione tamen intemperantiæ, ſcandali, contemptus, vel Præcepti Superiorum, eſum carnium tali ſpeciatim die prohibentium, peccare poſſunt Viri illi Religioſi, die Natalis Domini carnem edentes, lethaliter quidem ob violationem Præcepti, vel ob contemptum graue ſcandalum, aut notabilem intemperantiam; venialiter verò ſi leue ſcandalum ſit, aut leuis intemperantia. At ſi Regula tranſgreſſores obliget ad culpam, vt contingit, quoties vtitur verbis præcepti vim habentibus; quemadmodum Fratres Minores obligari ex Voto Profeſſionis ad omnia, quæ in Regula ipſis præcipiuntur, ſeu verbis obligandi vim habentibus indicuntur, declarauit *Nicolaus III.* Cap *Exijt*, Tit. *De Verborum Significatione*, in Sexto; Inter quæ Regulæ Capita

obligationem ieiunandi ſingulis ſextis Ferijs recenſet *Clemens V.* in Clementina *Exiui*: Viri illi Religioſi carnibus veſci abſque lethali peccato non poſſunt die Dominicæ Natiuitatis in ſextam Feriam incidente. Idem de Carthuſianis, & Minimis S. Franciſci de Paula alumnis dicendum, qui Voto perpetuæ à carnibus abſtinentiæ ſe obſtrinxerunt.

Regulæ pars altera nititur Eccleſiarum quarumdam conſuetudine, quam tutò ſequi poſſunt, qui in illis viuunt Eccleſijs, ſecundùm illud *S. Auguſtini* Epiſtola ad *Ianuarium*, 54. aliàs 118 *Nec Diſciplina* (inquit) *vlla eſt in his melior graui prudentique Chriſtiano, quàm vt eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quam fortè deuenerit*. Sic *Auguſtino* ob *Monicæ* Matris dubitationem interroganti reſpondit S. Ambroſius: *Cùm Romam venio, ieiuno Sabbato: Cùm hic ſum, non ieiuno. Sic etiam tu, ad quam fortè Eccleſiam veneris, eius morem ſerua, ſi cuiquam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam tibi*. Quam Sententiam ita ſe ſemper habuiſſe, tamquam eam cœleſti oraculo accepiſſet, *S. Auguſtinus* ibidem teſtatur.

Id confirmat *Innocentius III.* Cap. *Conſilium*, Extra *De Obſeruatione Ieiuniorum*, Archiepiſcopo Bracarenſi reſpondens, roganti quomodo gerere ſe deberet erga illos, qui Sabbato carnes propter debilitatem comedebant, quo tempore abſtinentia generali Eccleſiæ lege ac more Sabbatis nondum indicta erat, & ab omnibus Eccleſijs recepta. *Item de illis, qui propter debilitatem in Sabbato carnes ſumunt, quod in partibus tuis nullatenus fieri conſueuit: Cùm hoc ab alijs moleſtè feratur, & oritur inde illis occaſio detrahendi: Reſpondemus, Quòd ſuper hoc conſuetudinem tuæ regionis facias obſeruari, ſic tamen quod debilibus & infirmis propter hoc periculum non emergat*.

In eadem ſpecie *S. Antoninus* P. 2. Tit 6. Cap. 2 §. 3. *Item* (inquit) *in Sabbatis comedere carnes in locis, vbi eſt conſuetum vniuerſaliter non comedi, mortale eſt*, De Conſecrat Diſt. 5. Quia dies. *Secùs ſi conſuetudo patriæ habet quòd comedatur, vt in Francia, Catalonia, & alijs partibus; quia tunc ſtabitur conſuetudini*.

Omnes tandem Eccleſiæ abſtinentiam Sabbati diebus amplexæ ſunt, ſed in quibuſdam Plebs Chriſtiana veterem ſibi libertatem comedendi carnes diebus Sabbati à Natiuitate Domini ad Purificationem Deiparæ Virginis retinuit, tolerantibus, ſeu permittentibus Epiſcopis. Vnde *Stephanus Poncherus* Pariſienſis Epiſcopus in Statutis ſuis Synodalibus anno milleſimo quingenteſimo: *Et etiam toleramus* (inquit) *diebus Sabbatinis carnes comedere à Feſto Natiuitatis Domini ad Purificationem Beatæ Mariæ, alijs verò temporibus prohibemus*. Quod Statutum ijſdem penè verbis renouauit *Euſtachius Bellaius* eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus, qui Tridentino Concilio, duobus poſtremis, quibus celebratum eſt annis interfuit.

Et Synodus Carnotenſis anno 1626. *Declaramus item* (inquit) *ad tollendum quorumdam ſcrupulum, bonarum mentium, quibus eſt timere culpam vbi culpa non eſt, ex antiqua conſuetudine obſeruari in hac Diœceſi, & Prouincia Senonenſi conſuetum eſſe, vti carnibus, quotieſcumque dies Purificationis Superbeatæ & Glorioſæ Virginis Mariæ incidit & euenit die Sabbati, niſi aliter ex pia & religioſa deuotione quis voluerit abſtinere*.

De Religioſis Viris, qui carnes comederint Sabbatis illis, in locis vbi ex antiqua conſuetudine à Fidelibus reliquis comeduntur, idem eſto iudicium, ac de ijſdem carnes comedentibus Feria ſexta, in quam Natiuitatis Dominicæ Feſtum inciderit. Immò in his maiori fauori locus eſſe videtur, cùm ab huiuſmodi conſuetudine non ſint excepti Synodicis Statutis, aut Pontificum Reſcriptis. Obligantur itaque vel ex Voto, vel ex Regulari Obſeruantia. Si ex Voto, aut Præcepto Regulæ, lethaliter peccant edendo carnes Sabbatis illis, etiamſi in Eccleſijs illis verſentur, vbi fidelium vulgus carnes comedit: Si verò Regula ſub peccati mortalis reatu non obligat, lethaliter non peccant, niſi ob præceptum Superioris eſum carnium illis diebus prohibentis vel ob contemptum, aut graue ſcandalum, vel denique ob grauem intemperantiam.

REGVLA VIII.

Cùm in aliqua vrbe, oppido, pago, ſiue loco carnes comedere non licet Sabbatis illis inter Natale Domini & Beatæ Virginis Purificationem intercurrentibus, aut alijs diebus, quibus Diœceſana Lege, aut conſuetudine Abſtinentia aut Ieiunium ſeruatur ex præcepto, ciuibus aut oppidanis non licet ad loca vicina diuertere eo fine, vt carnibus veſcantur, vel à Ieiunio ſe eximant.

CVm enim in fraudem Ieiunij id facerent, grauis certè peccati rei eſſent. Vnde ſimilem intemperantiam verbis grauiſſimis damnauit Concilium Mediolanenſe 1. Præſide S. Carolo Borromæo, P. 2. Tit. de Ieiunio. *Edicimus* (inquit) *vt in Prouincia noſtra, proxima Quarta Feria poſt Quinquageſimam, omnes Quadrageſimalis Obſeruantiæ initium faciant; præter Ciuitatem Mediolanenſem, eaſque Diœceſis partes, vbi ex Diui Ambroſij Inſtituto Diuina Officia celebrantur. Illorum verò damnamus ingluuiem, qui primis quinque Quadrageſimæ diebus, Romanæ Eccleſiæ more inſtitutis, Mediolanum ſe conferunt, patriæ Ritum in Ieiunio & ciborum Abſtinentia fugientes.*

REGVLA IX.

Qui licentiam comedendi carnes diebus Ieiunio conſecratis ab Epiſcopo ob cauſam legitimam obtinuerunt, non ſunt immunes à Ieiunij lege cenſendi, ſi ieiunare valeant.

FIrmiſſimis rationibus hæc Regula fulcitur. Prima ratio hæc eſt: Ieiunium duo diſtincta præcepta complectitur, alterum iteratas comeſtiones, alterum carnium eſum prohibens, nec vnum pendet ab altero: Siquidem Quadrageſimales Dominicæ à Ieiunij, non ab Abſtinentię lege liberæ ſunt. Non ſunt igitur immunes à Ieiunij lege, quicumque ob cauſam legitimam diſpenſationem à Prælatis Eccleſiaſticis obtinuerunt vt carnes diebus ieiunio dicatis comedant. Diſtincta eſſe præcepta vel hæc Concilij Tridentini verba Seſſione 25. indicant: *Ijs præcipuè ſint obſequentes, quæ ad mortificandam carnem, conducunt, vt ciborum delectus, & ieiunia, &c.*

Secundò, diſpenſatio ab Eccleſiæ legibus iuſtam cauſam requirit, & cauſæ cognitionem, alioqui Superior Eccleſiaſticus erit infidelis diſpenſator, immò crudelis diſſipator. Si quis igitur ob legitimam cauſam à Prælatis obtinuerit licentiam comedendi carnes, & tamen cauſa nulla ſubſit, cur à ieiunij ſiue vnicæ refectionis lege cum ipſo diſpenſetur, tenetur nihilominus ieiunare. Cùm enim ad delenda & cohibenda peccata, & refrenandam concupiſcentiam ieiunium ſit inſtitutum, cùm Superiores Eccleſiaſtici in Ieiunio diſpenſant, id quod ſaluti corporis neceſſarium eſt concedere cenſentur: Si concedere vellent quod non eſt neceſſarium, Eccleſiæ menti aduerſarentur, & carni aduersùs ſpiritum fauerent.

Tertiò, Lex plura continens, in eo ſeruanda eſt, in quo ſeruari poteſt. Sic is, qui diebus feſtis opera ſeruilia exercere cogitur, & poteſt audire Miſſam, tenetur audire. Qui votum penitus ſeruare nequit, eam partem quam poteſt ſeruare debet. Exemptus Principis beneficio ab vna lege, non eſt ab alijs eiuſdem Principis legibus liber. Qui totum æs alienum diſſoluere nequit, tenetur ſoluere partem quam poteſt. Excuſatus ab vna parte Horarum recitanda, ab omnium recitatione non ſemper excuſatur. Qui omnibus Quadrageſimæ diebus ieiunare non poteſt, ijs diebus ieiunare tenetur, quibus poteſt. Igitur pari ratione, qui non poteſt abſque valetudinis diſpendio abſtinere à carnibus, & tamen ieiunare poteſt, non eſt immunis à ieiunij lege, quamuis Superiorum Eccleſiaſticorum veniâ ſit à lege abſtinentiæ legitimè diſpenſatus.

Quartò, diſpenſatio ſtricti iuris eſt, ſtrictèque accipienda, non extendenda. Nam *Quæ exorbitant à Iure communi, non ſunt trahenda ad conſequentiam*, vt habetur Cap. *Ea quæ*, Tit. *De Regulis Iuris*, in Sexto. Diſpenſationem igitur tamquam *Exorbitantem à Iure, oportet velut odioſam reſtringi*, vt dicitur Cap. *Is qui*, Tit. *De filijs Presbyterorum, &c.* in Sexto. Diſpenſatio igitur ab abſtinentiæ lege ob infirmitatem conceſſa illi, qui duplici refectione non eget, ipſum à Ieiunij lege non abſoluit, nec ad duplicis refectionis licentiam extendenda eſt.

R E-

REGVLA X.

Vnica refectio ita eſſentialis eſt Ieiunio, vt qui plures refectiones ſumunt diebus Ieiunio conſecratis, & ieiunare tenentur, violatores Ieiunij, & lethalis peccati rei cenſendi ſint.

HÆc ſemper fuit Eccleſiæ Sententia, licet diſciplina variauerit quoad horam refectionis. *S. Paulinus* Epiſtola *6.* ad *Amandum*, de Clerico quem Quadrageſimali tempeſtate exceperat hoſpitio, ſcribit: *Quotidiana ieiunia non refugit, & pauperem menſulam veſpertinus conuiua non horruit.* Ante Paulinum *S. Gregorius Nyſſenus* Oratione in Principio Ieiunij, reprehendit eos qui refectionis dilationem vſque ad veſperam impatienter ferebant: *Grauantur* (inquit) *Sole tardiùs ad occaſum tendente. Dies ſolito longiores appellitant.* Et *S. Baſilius* Homilia 1. De Ieiunio; *Expectas* (inquit) *veſperam vt cibum capias.* S. Ambroſius Sermone 8. in Pſalmum 118. *Indictum eſt ieiunium, caue ne negligas: & ſi te fames quotidianum cogit ad prandium, vt intemperantia declinet ieiunium, tamen cœleſti magis te ſerua conuiuio. Ne cœleſtibus fias vacuus Sacramentis: Differ aliquantulum, non longè eſt finis diei.*

S. Bernardus Sermone 3. *De Quadrageſima*, ita Monachos ſuos alloquitur: *Hactenas vſque ad Nonam ieiunauimus; nunc vſque ad Veſperam ieiunabunt nobiſcum vniuerſi, Reges & Principes, Clerus & Populus, Nobiles & ignobiles, ſimul in vnum diues & pauper.* Qui porrò ad Veſperam vſque ieiunabant, ſemel tantùm reficiebantur.

Id confirmat *Robertus* Cardinalis *Pullus* S. Bernardo coæuus, *Sententiarum* P. 8. Cap. *9. Ego* (inquit) *ieiunaturos bis in die edere, rationem non puto.*

Idem confirmat *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 147. Articulo *6.* Tum ea communi conſuetudine Populi Chriſtiani; Tum quia *Ieiunium ab Eccleſia inſtituitur ad concupiſcentiam refrenandam, ita tamen quod natura ſaluetur. Ad hoc autem ſufficere videtur vnica comeſtio, per quam homo poteſt naturæ ſatisfacere, & tamen concupiſcentiæ aliquid detrahi, diminuendo comeſtionum vices. Et ideò Eccleſiæ moderatione ſtatutum eſt, vt ſemel in die à ieiunantibus comedatur.*

Quamobrem qui ſine cauſa legitima refectionem tanto interuallo diuidunt, vt moraliter loquendo non ſit vnica refectio, ſed plures, tametſi ſingulæ non ſint omninò plenæ, violare ieiunium cenſendi ſunt: Sicut qui hora vndecima prandij partem ſumerent, reliquum verò poſt interuallum duarum horarum, nulla neceſſitate emergente, quæ ipſos prandium intermittere cogat. Vnde inter Propoſitiones ab *Alexandro VII.* Pontifice Maximo die vigeſima quarta Septembris anno milleſimo ſexcenteſimo ſexageſimo quinto proſcriptas hæc damnata eſt.

In die Ieiunij, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit ieiunium.

Falſum igitur eſt, & omninò explodendum tam in ſpeculatione, quàm in praxi, quod quidam Caſuum Arbitri ſcripſerunt, Ieiunium non violare, qui ſtatim finito prandio parum edit, rogatus ab amico comedente; vel qui ſæpius bibens extra tempus refectionis, aliquid cibi præſumit, ne noceat:

Menſæ tamen lectores & miniſtros, qui fruſtulum panis, & cyathum vini aqua temperati præſumunt, non ante horam legitimam, ſed ante plenæ refectionis opportunitatem, ne deficiant (quod quidem *Mixtum* in Regula *S. Benedicti* vocatur, Cap. 38) Ieiunium non violare, communis eſt Theologorum ſententia, quia id ad vnam & eamdem moraliter refectionem pertinere cenſetur. Quamquam *Mixtum* illud Eccleſiaſtici Ieiunij diebus ſumi non permitteret Monaſtica Diſciplina, ſed diebus tantùm Ieiuniorum Regularium, vt conſtat ex Nomaſtico Ciſtercienſi.

REGVLA XI.

Qui ſecunda refectione violauit Ieiunium, toties peccare videtur, quoties poſtea comedit.

PRæceptum namque Ieiunij etſi videatur affirmatiuum, quoad formam verborum (vt loquimur in Scholis) in ſe tamen continet hanc negationem, Plures refectiones non ſumes: Alia porrò præcepta negatiua violantur non per primum dumtaxat, vel ſecundum actum eis oppoſitum; ſed per alios quotieſcumque iteratos: Pari ergo ratione præceptum Ieiunij violare cenſendus eſt, non ſolùm qui ſecundam, ſed etiam qui tertiam, quartam, vel quintam refectionem ſumit; & toties lethale peccatum committit, quoties refectionem iterat. Sanè cùm Eccleſia Ieiunij diebus vnicam tantùm refectionem permittat, prohibet omnes alias: Singulis igitur refectionibus, præter primam, Eccleſiæ præceptum violatur, Sicut ex eo quod Eccleſia permittit Sacerdotibus, vt ſemel dumtaxat quolibet die Miſſam celebrent, rectè colligitur eos, qui plures celebrare audent, toties lethaliter peccare, quoties poſt vnam Miſſam præſumpſerint alteram celebrare, ſiue ſecundam, ſiue tertiam, ſiue quartam: Et ſicut ex eo quòd Epiſcopus pro vna vice dumtaxat permiſit alicui ingreſſum in ſepta Monialium, rectè colligitur eum lethaliter peccaturum, ſi ſæpius ingrediatur, & toties quoties abſque licentia intrabit. Fruſtra verò quis objiciat, Semel violatum Ieiunium non poſſe ampliùs ſeruari. Quamuis enim non poſſit ſeruari perfectè ea die qua violatum eſt, poteſt tamen ſeruari quoad aliquid, ſcilicet non ſumendo alias refectiones, quæ præcepto Ieiunij ſunt pariter prohibitæ.

Contrariam quidem opinionem à nonnullis Caſuum Arbitris aſſeri ſcio, ſed hæc probabilior & tutior eſt, iudice Venerabili *Gerſono* Pariſienſis Eccleſiæ & Academiæ Cancellario, in Regulis Moralibus. *Probabile eſt* (inquit) *comedentem ter in die Ieiunij, ſine cauſa, non eſſe præuaricatorem Præcepti in tertia comeſtione, ſicut in ſecunda: Quamquam oppoſitam tenere ſit ſecurius.*

REGVLA XII.

Cœnula ſeu veſpertina Collatio (vt vulgò loquimur) non ſoluit Ieiunium, modò cœnula non vertatur in cœnam.

HÆc enim communis eſt Populi Chriſtiani conſuetudo ab Eccleſia tolerata. Collationis nomen Antiquis eo ſenſu ignotum. Hæc ex Virorum Religioſorum vſu ortum habuit, quibus, propter laborem manuum, illis Ieiuniorum diebus permittebatur, vt ante Lectionem & Collationem ſpiritualem, quæ veſpere ante Completorium fieri ſolebat, potum ſumerent, qui indigebant, vt conſtat ex Conuentu Aquiſgranenſi Abbatum Franciæ anno octingenteſimo decimoſeptimo, Cap. 12. ex Regula Magiſtri, Cap. 27. ex Regula *Petri de Honeſtis*, Cap. 58. ex antiquis Conſuetudinibus Cluniacenſis Monaſterij ab *Vdalrico* Monacho conſcriptis, Libro 3. Cap. 21. Potui, quem diebus Ieiunij, extra refectionis horam, ſumebant Monachi, fruſtulum panis poſtea addiderunt, ne potus noceret, vt in Conſtitutionibus Patrum Carthuſienſium, aliorumque Ordinum videre eſt: & ne tempus vitæ regularis officijs deſtinatum ea in actione tererent, lectionem ſpiritualem, quæ in Clauſtro vel Capitulo fieri ſolebat, his diebus in Refectorio habuerunt; ſemperque veſpertinum illum ad Refectorium aditum, Ieiunij diebus, his verbis ſignificarunt, *Ire ad collationem*; aut, *Accedere ad lectionem Collationum.* Sic nomen collationis à lectione ad ſerotinam illam refectiunculam translatum eſt, & à ſæcularibus eo ſenſu vſurpatum, cùm eo vſque progreſſa eſt relaxatio, vt meridie pranderent, & veſpere nihilominus cœnulam ſumerent. Huius cœnulæ licentia apud Græcos priùs inualuit, quàm apud Latinos, circa medium ſcilicet vndecimi ſæculi, vt ipſis exprobrabat *Humbertus* Cardinalis Siluæ Candidæ Epiſcopus. *Quadrageſimam* (inquit) *diligenter obſeruare contendimus, quam vt aliquis excepta graui infirmitate in aliquo infringat, ſufferre nequimus. Nec licet cuiquam apud nos, ſicut apud vos, poſt vnam refectionem, quidquam pomorum aut herbarum, diebus ieiuniorum percipere.* Qua de conſuetudine *Theodorus Balſamon* Patriarcha Antiochenus in Reſponſis ad Interrogationes Canonicas Marci Patriarchæ Alexandrini, Cap. 54. ait: *Propriè continentia ieiunium eſt, quia & affecticida, non homicida vocatur. Si ergo, qui continenter viuunt, ad corporis ſuſtentationem ſecundaria Menſâ*

indigennt, præiudicium non patientur. Omninò tamen nec ipſi continuatam tota die temperantiam per veſpertinam intemperantiam deformabunt. Id enim ſi fecerint, coercebuntur.

In ſerotina collatione, tempore ieiunij, duabus vel tribus vicibus bibere permittit *S. Bonauentura* ijs qui indiguerint. Sic enim ſcribit in Speculo Diſciplinæ ad Nouitios, P 1. Cap. 21. *Ad collationem tempore Ieiunij faciendam, duabus vel tribus, ſi indiges, bibere vicibus, temperantiæ congruit & honeſtati.* De Regularibus, non De Eccleſiaſticis Ieiunijs loqui Seraphicum Doctorem probabile eſt. Cibi cum potu ſumpti non meminit. Electuaria tamen ſiue belaria quædam, ciborum digeſtionem iuuantia potiùs, quàm alentia, ieiuniorum diebus poſt refectionis vnicæ tempus ſumi poſſe illæſa Ieiunij obſeruantia, modò nec in magna quantitate, nec in fraudem ieiunij ſumantur, auctor eſt *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 147. Articulo 6. ad tertium: *Electuaria* (inquit) *etiamſi aliquo modo nutriant, non tamen principaliter aſſamuntur ad nutrimentum, ſed ad digeſtionem ciborum. Vnde non ſoluunt ieiunium, ſicut nec aliarum medicinarum aſſumptio; niſi fortè aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate aſſumat per modum cibi.* Hac in re ſtandum conſuetudini, Venerabilis *Gerſonius* in Regulis Moralibus cenſet: *De Comeſtionibus ſpecierum* (inquit) *& ſimilibus, conſuetudo teneatur, & delectationis nimia libido vitetur.*

Cibi aliquid ſumi in cœnula, vſus obtinuit ab Eccleſia non improbatus. Quantitas certa menſura definiri vix poteſt: Sed conſuetudini inter viros pios, & Eccleſiaſticæ Ieiunij Diſciplinæ obſeruantiſſimos receptæ ſtandum; & quantitas ita modica ſumenda eſt, vt cœnula non vertatur in cœnam, imò nec æquiualeat ei, quod pro ientaculo ſolet accipi diebus ieiunio non dicatis. *S. Carolus Borromæus* in Diſciplina Familiæ ſuæ Archiepiſcopalis, P 1. Tit. *De gubernatione ſpirituali*, in cœnula *Panis vnciam cum dimidia, & vini poculum tantùm*, concedit ijs qui indiguerint. Id tamen ſcrupuloſiùs vrgere nolim, & Fidelibus ſingulis hanc legem imponere, vt panem, quem in cœnula ſumpturi ſunt, ponderent. Nam hac etiam in ſpecie locum habere puto Regulam illam à *S. Thoma* traditam Secunda Secundæ, Quæſtione 147 ad primum: *Quantitas cibi non potuit eadem omnibus taxari, propter diuerſas corporum complexiones, ex quibus contingit quòd vnus maiori, alter minori cibo indiget.*

Quod ſpectat qualitatem ciborum, conſuetudo inter pios obſeruata pro regula ſumi etiam poteſt, & cum modico panis fructus aliqui ſumi, vel herbæ, alijque cibi leuiores, non piſciculi, etiam pauci, non legumina, non butyrum, non lac, non iuſcula ex amygdalorum cremore, aut leguminibus, & ſimilia.

REGVLA XIII.

Refectionis tempus, ſecundùm hodiernam Eccleſiæ Diſciplinam, eſt Meridies. Quam horam ſi quis multùm anticipauerit, ſine causâ legitimâ, Ieiunij violator cenſendus eſt, lethaliſque peccati reus.

MVltorum ſæculorum ſpatio Quadrageſimalia Ieiunia ad veſperam vſque protrahebantur. Miſſa celebrabatur hora nona, ſeu tertia pomeridiana; Miſſam Veſpertinum ſequebatur Officium, poſtea refectio ſumebatur; cuius anticipare tempus, piaculum erat. Vnde *Theodulphus* Aurelianenſis Epiſcopus in Capitulari, Cap. 39. *Solent plures* (inquit) *qui ſe ieiunare putant, mox vt ſignum audiunt ad Nonam manducare: Quia nullatenus ieiunare cenſendi ſunt, ſi ante manducauerint, quàm Veſpertinum celebretur Officium. Concurrendum eſt enim ad Miſſas, & auditis Miſſarum ſolemnibus, ſiue Veſpertinis Officijs, largitis eleemoſynis, ad cibum accedendum eſt. Si verò aliquis neceſſitate conſtrictus fuerit, vt ad Miſſam conuenire non valeat, æſtimatâ Veſpertinâ Horâ, completâ oratione ſua, ieiunium abſoluere debet.* Refertur Canone *Solent*, Diſt. 1. *De Conſecratione*, velut ex Concilio Cabilonenſi. Medio circiter Sæculo 50. refectionis hora Ieiuniorum Eccleſiaſticorum diebus erat hora nona ſeu tertia pomeridiana, ſaltem in Italia, remiſſa iam prioris diſciplinæ ſeueritate, vt conſtat ex *Ratherio* Veronenſi Epiſcopo Sermone 1. De Quadrageſima. *Vituperamus* (inquit) *& illorum ridiculoſam nimiùm ſtultitiam, qui contra conceſſam nona horâ dies omnibus ſumendi quidlibet licentiam, vſque ad noctem quotidie ieiunium eligunt protelare, vt nocte quaſi cum licentiâ ventrem valeant ingurgitare.*

Concilium Rothomagenſe anno milleſimo ſeptuageſimo ſecundo ſtatuit, *Vt nullus in Quadrageſima prandeat, antequam horâ nonâ peractâ, veſpertinâ incipiat. Non enim ieiunat* (inquit) *qui ante manducat.* Tempore *S. Thomæ* ieiunantes refectionem ſumebant *Circa horam nonam*, ſeu tertiam pomeridianam, qua Paſſio Chriſti completa eſt, cùm inclinato capite tradidit ſpiritum. Ex Eccleſiæ tandem indulgentia loco nonæ ſubſtituta eſt hora ſexta, ſeu Meridies, circa quam horam crucifixus eſt Chriſtus. Priſcam autem diſciplinam in hoc remitti paſſa eſt Eccleſia, & oculis aſpexit æquis, propter plurimorum infirmitatem qui ad horam tertiam pomeridianam vſque ieiunare abſque graui incommodo non poterant. Hanc enim ſufficientem & legitimam cenſuit remittendæ auſterioris diſciplinæ cauſam, prout iudicauerat *S. Thomas* ob hanc, ſimileſque rationes poſſe cum aliquibus diſpenſari, vt ante horam tertiam comederent. Vnde *Stephanus Poncherus* Pariſienſis Epiſcopus in Statutis Synodalibus de Ieiuniorum Eccleſiaſticorum obſeruantia loquens: *Sic* (inquit) *ſemel in die refectionem corporis capiatis, & ſi tempus congruum habueritis, Vt S. Thomas & alij Doctores nos inſtruunt, circa Meridiem capiatis.* Et *S. Carolus Borromæus* in Diſciplina Familiæ ſuæ Archiepiſcopalis, P 1. Tit. *De gubernatione ſpirituali*, Statuit *Vt per omne Quadrageſimæ tempus, Dominicis diebus exceptis, ſemel tantùm in die, poſt Meridiem, cibum capiant.* Cùm autem indulſit Eccleſia, vt poſt Meridiem, ſiue hora ipſa duodecima meridiana, aut circa hanc horam, diebus ieiunij refectio à Chriſtianis ieiunantibus ſumi poſſet, Veſpertinum Officium circa Meridiem celebrare cœpit, vt illud veteris diſciplinæ veſtigium & monimentum quaſi in perpetuum maneret, ne ante comederent *quàm Veſpertinum celebretur Officium*: Quod tempus ſi multùm anticipauerint abſque legitima cauſa, *Nullatenus ieiunare cenſendi ſunt*, vt habetur Canone *Solent*, Diſt. 1. *De Conſecratione*. Explodendum igitur eſt, quod aſſerere quidam non dubitarunt, Non ſolui ieiunium, cùm anticipatur ſine cauſa hora comedendi die ieiunij: Prandium ſumi poſſe vna hora circiter ante Meridiem in hyeme, tempore ieiunij: Religioſos Mendicantes, & qui eorum priuilegia participant, ieiuniorum diebus poſſe duabus horis hyeme, tribus æſtate, ante Meridiem menſæ accumbere, ex cauſa ſtudij, negotij, &c etiam ſine peccato veniali. Hæ (inquam) opiniones omninò proſcribendæ & explodendæ ſunt, ac pro certo habendum quod *S. Thomas* docet in quartum *Sententiarum*, Diſtinctione 15. Quæſtione 3 Articulo quarto, Quæſtiuncula tertia. *Ille* (inquit) *ieiunium ſoluit, qui Eccleſiæ determinationem non ſeruat. Vnde cum Eccleſia inſtituerit certum tempus comedendi ieiunantibus, qui nimis notabiliter anticipat, ieiunium ſoluit. Non enim Eccleſia arctare intendit ad ſubtilem temporis inſpectionem, nec oportet Aſtrolabium accipere ad horam comeſtionis cognoſcendam. Vnde ſufficit ſi circa illam horam quam Eccleſia inſtituit, ieiunans ſumat cibum, etiamſi aliquantulum propter aliquam neceſſitatem anticipet.* Paululum ergo anticipare horam prandij abſque neceſſitate aliqua, ſeu cauſa legitima, verbi gratia hora dimidia ante Meridiem prandere, veniale peccatum eſt. Æſtimato Meridie menſæ accumbere, nullum peccatum eſt: *Ad ieiunium enim requiritur hora determinata non ſecundùm ſubtilem examinationem, ſed ſecundùm groſſam æſtimationem*; vt loquitur *S. Thomas* Secunda Secundæ, Quæſtione 47 Art. 7. in Reſponſione ad ſecundam obiectionem. Notabilis anticipatio, horæ ſcilicet integræ, lethale peccatum eſt. Grauiùs porrò cæteris peccant Eccleſiaſtici ac Religioſi Viri, qui refectionis tempus diebus ieiunij anticipant, quia ſæcularibus hominibus ac laicis, quibus exemplo eſſe debent, prauum præbent exemplum anticipandi refectionis horam ab Eccleſia præſcriptam, ieiunijque ſoluendi, & remittendæ ſenſim diſciplinæ quaſi ex auctoritate illorum, qui religioſiores Ieiunij Eccleſiaſtici obſeruatores habentur: Qui verò pietatem profitentur laici, abſque ſcandalo non vident Religioſos

Viros

Viros ad gratias poſt prandium agendas in Eccleſiam ante Meridiem conuenire, cum ipſi ad Miſſam audiendam concurrunt, poſtea refectionem ſumpturi. Sanè cùm hora ſumendi cibi in Cœnobijs, Clericorumque Congregationibus vulgò ſit hora vndecima, prandium ad Meridiem ſaltem differri debet Eccleſiaſtici Ieiunij diebus. Nam *Quia Ieiunium Eccleſiæ debet eſſe pœnale, & ſatisfactorium, ideò aliquid additur;* (inquit *S. Thomas*, loco Sententiarum ſuperius indicato.) Religioſi denique Viri, & Clerici Paſſioni Chriſti ſeſe conformare magis tenentur, carnem ſuam per ieiunium affligendo, ſecundùm illud Apoſtoli ad Galatas 5. *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cùm vitijs, & concupiſcentijs*. Quam fœdum igitur eſt, vt indulgeant carni, ad tempus refectionis anticipandum Priuilegia neſcio, quæ obtendentes! Legitimâ tamen ex causâ, & neceſſariâ diebus ieiuniorum hora refectionis præueniri poteſt, vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ Quæſtione 147. Articulo 7. in Reſponſione ad tertiam obiectionem. *Talis taxatio temporis* (inquit) *non multum poteſt alicui nocere, cuiuſcumque conditionis exiſtat: Vel ſi fortè propter infirmitatem, vel ætatem, aut aliquid huiuſmodi, hoc eis in magnum grauamen caderet, eſſet cùm eis in ieiunio diſpenſandum; vel vt aliquantulum præuenirent horam*.

Ex his colligitur, Ieiunium violare, ac mortaliter peccare, qui manè ſumit ientaculum, prandio in veſperam dilato, niſi neceſſitas, vel infirmitas cogat. Ientaculum verò ſiue Collationem (vt loquimur) Meridie ſumere licet, plenâ refectione in ſerotinum tempus dilatâ, ſi legitima cauſa ſubſit, veluti ſi quis prandere non poſſit ante Veſperam propter negotia, propter profectionem, propter hoſpites veſpere venturos, propter ſummam difficultatem dormiendi vacuo ſtomacho. At ſine cauſa legitima prandium in cœnam mutare ieiunij diebus non licet.

REGVLA XIV.

Quamuis aquæ potus Ieiunium non ſoluat, vinum tamen, ſiceram, ceruiſiam, vel alios liquores extra refectionis horam Ieiunij diebus ſumere non licet. Vnde falſum eſt tritum illud ac vulgare Prouerbium; LIQVIDVM *non frangit ieiunium*.

AQua quidem *ſecundùm ſe* non nutrit, & ob hoc non ſoluit Ieiunium Eccleſiæ: *Nutrit tamen alijs admixta*, loquit *S. Thomas*, in Epiſtolæ 1. ad Corinthios Cap. 11. Lectione quarta. Multò magis vinum, muſtum, ſicera, ceruiſia, &c. nutriunt. Igitur huiuſmodi potum licitum aſſerere ieiunij diebus extra refectionis horam, etiam mane, etiam ob ſolam delectationem, etiam multoties in die, etiam famis ſedandæ gratiâ, & in fraudem ieiunij, damnandus error eſt. Ieiunium *Ad concupiſcentias carnis reprimendas* aſſumitur. *Ieiunium eſt abſtinentiæ actus*; vt docet *S. Thomas*, Secunda Secundæ, Quæſtione 47. Articulo 1. & 2. Ad carnis autem concupiſcentias reprimendas, ad macerandum corpus valet non ſolùm abſtinentia cibi, ſed & potûs. Vnde canit Eccleſia: *Carnis terat ſuperbiam potûs cibique parcitas*. Quamobrem indictum Niniuitis Ieiunium abſtinentiam aquæ pariter ac panis complectebatur, Ionæ 3. *Homines & iumenta non guſtent quidquam, nec paſcantur, & aquam non bibant*. Et Eſdras ieiunans *Panem non comedit, & aquam non bibit*, vt habetur *Eſdræ* 1. Cap. 10. Non modò famem, ſed & ſitim ieiunij diebus tolerandam, vt fontem aquæ ſalientis in vitam æternam conſequamur, *S. Gregorius Nyſſenus*, docet Oratione in Principio Ieiunij. *Amarum eſt ieiunium* (inquit) *ſed dulcis paradiſus. Moleſta eſt ſitis, ſed propè eſt fons, ex quo qui biberit, non ſitiet in æternum*. Hinc *S. Fructuoſus* Tarraconenſis Epiſcopus, & Martyr, cum ad ſupplicium duceretur, oblatum potum recuſauit, quia ieiunij dies erat, nec illuxerat hora nona, *vt Prudentius*, Hymno 6. *Periſtephanon* refert:

Ieiunamus, ait, recuſo potum,
Nondum Nona diem reſignat Hora,
Numquam conuiolabo ius dicatum,
Nec mors ipſa meum Sacrum reſoluet,
Sic Chriſtus ſitiens Crucis ſub hora,
Oblatum ſibi poculum recuſaat,
Nec libare volens ſitim peregit,

Solitarij, qui Ieiunij leges ſtrictiſſimè obſeruabant, id cauebant maximè, ne vnquam ad ſaturitatem peruenirent, & *præcipuè in potu*, ratì non minus *per aquæ abundantiam phantaſias fieri animi, quàm per vinum calorem corporis creſcere*; vt refert Rufinus Lib. 2. *De Vitis Patrum*, Cap. 31. *Syluanus*, Abbas Diſcipulum ſitientem, & aquam bibere volentem prohibuit, Ieiunij diem eſſe monens, vt idem *Rufinus*, commemorat Libro 3. Cap. 46. *Diſcipulus inuenit aquam, & volebat bibere. Cui Abbas Syluanus: Zacharia, Ieiunium eſt hodie*. Iam refectionem ſumpſerant in Monaſterio ad quòd diuerterant Monachos inuiſuri quod Zacharias expoſuit Syluano: Sed repoſuit Sanctus Abbas: *Illa eſca charitatis erat, fili, Nos autem noſtrum Ieiunium teneamus*.

Auctor Sermonis inter eos, qui Sancto *Ambroſio* hactenus adſcripti ſunt quadrageſimi, *De Ieiunijs & Eleemoſynis*, inſcripti, refellit eorum excuſationem, qui Æſtiua tempeſtate ieiunare ſe non poſſe aiebant, quia ſitim ferrè non poterant, cuius non minor, quàm famis tolerantia pertinere ad ieiunium cenſebatur. *Quibus* (inquit) *cùm ieiunium indicitur, de intemperie ſe temporis ſemper excuſant; dicunt enim æſtiuis menſibus: Dies longa eſt, torrentior ſol eſt, ſitim ferre non poſſumus, poculis nos refrigerare debemus Hyemis verò tempore; Graue frigus eſt, algorem tolerare nequimus, eſcis nos calefieri oportet .·. Dic mihi, ô delicate Chriſtiane, qui æſtum ſolis ieiunando ferre non potes, numquid æſtus quem ſuſtenturus es, torrentior eſt gehennæ?*

Ex his omnibus perſpicuum eſt, falſum eſſe, Antiquis ignotum, ab Eccleſiæ doctrina & mente alienum vulgare illud Prouerbium: *Liquidum non frangit Ieiunium*.

REGVLA XV.

Ieiunij meritum perdunt, qui ciborum ac liquorum delicias, & varia gulæ irritamenta Ieiunij diebus exquirunt, copioſiúſque prandent ac lautiùs vt Ieiunij laborem minuãt.

HAnc regulam tradit *S. Auguſtinus*, Sermone 205. aliàs De Diuerſis 68. *Nemo* (inquit) *ſub abſtinentiæ ſpecie mutare affectet potius quàm reſecare delicias; vt pretioſos cibos quærat, quia carnes non veſcitur, & inuſitatos liquores, quia vinum non bibit: Ne per occaſionem quaſi domandæ carnis, magis agat negotium voluptatis. Alimenta quidem mundis munda ſunt omnia; ſed in nullo eſt munda luxuria*.

Et Sermone 207. aliàs De Diuerſis 71. in Quadrageſima tertio? *Sanè* (inquit) *cauendum eſt ne mutes, non minuas voluptates. Videas enim quoſdam pro vſitato vino inuſitatos liquores exquirere, & aliorum expreſſione pomorum, quod ex vuâ ſibi denegant, multò ſuauius compenſare; cibos extra carnes multiplici varietate ac iucunditate conquirere; & ſuauitates quas alio tempore conſectari pudet, huic tempori quaſi opportunè colligere. Vt videlicet obſeruatio Quadrageſimæ non ſit veterum concupiſcentiarum repreſſio, ſed nouarum deliciarum occaſio. Hæc, Fratres, ne vobis perſuaſa ſubrepant, quantâ poteſtis vigilantiâ prouidete. Parſimonia ieiunijs coniungatur. Sicut ventris caſtiganda ſaturitas, ita gulæ irritamenta cauenda ſunt .·. Non operoſis ergo neque pretioſis, ſed in promptu poſitis, & quibuſque vilioribus alimentis eſt corpus à ieiunio reficiendum, vel potiùs fulciendum*.

Idem Sermone 208. aliàs De Diuerſis 72. in Quadrageſima quarto: *Sed planè* (inquit) *fidelium corpora cùm ſeruituti ſubijciantur, proficit ſpiritali ſaluti, quicquid corporali minuitur voluptati. Ideòque cauendum eſt, ne pretioſas eſcas, vel pro alijs alias, vel etiam pretioſiores ſine carnibus animalium requiratis. Cùm enim corpus caſtigatur, & ſeruituti ſubijcitur, reſtringendæ ſunt deliciæ, non mutandæ*.

Idem Sermone 210. aliàs De Diuerſis 74. in Quadrageſima ſexto, Cap. 8. *Sunt quidam* (inquit) *obſeruatores Quadrageſimæ delicioſi potiùs quam religioſi, exquirentes nouas ſuauitates magis quàm veteres concupiſcentias caſtigantes; qui copioſis, pretioſiſque apparatibus fructuum diuerſorum, quorumlibet obſoniorum varietates, & ſapores ſuperare contendunt: Vaſa in quibus coctæ ſunt carnes tanquam immunda formidant, & in ſua carne ventris, & gutturis luxuriam, non formidant: Ieiunant, non vt ſolitam temperando minuant edacitatem; ſed vt immoderatam differendo augeant auiditatem. Nam vbi tempus reficiendi*

aduenerit,

aduenerit, opimis menſis tamquam pecorum præſepibus irruunt; numeroſioribus ferculis corda obruunt ventréſque diſtendunt; artificioſis & peregrinis condimentorum diuerſitatibus gulam, ne vel copiâ compeſcatur, irritant. Denique tantùm cupiunt manducando, quantùm digerere non ſufficiant ieiunando. Sunt etiam qui vinum ita non bibunt, vt aliorum expreſſione pomorum alios ſibi liquores, non ſalutis cauſâ, ſed iucunditatis exquirant: Tamquam non ſit Quadrageſima piæ humilitatis obſeruatio, ſed nouæ voluptatis occaſio. Quantò enim honeſtius ſi ſtomachi infirmitas aquam potare non tolerat, vino vſitato & modico ſuſtentetur, quam quærantur vina, quæ vindemiam neſciunt, quæ torcularia non nouerunt; non vt potus mundior eligatur, ſed vt frugalior improbetur? Quid autem abſurdius, quam tempore quo caro artius caſtiganda eſt, tantas carni ſuauitates procurare, vt ipſa ſancium concupiſcentia nolit Quadrageſimam præterire? Quid inconuenientius, quam in diebus humilitatis, quando pauperum victus omnibus imitandus eſt, ita viuere, vt ſi toto tempore ſic viuatur, vix poſſint diuitum patrimonia ſuſtinere? Cauete iſta, Dilectiſſimi; cogitate quod ſcriptum eſt, Poſt concupiſcentias tuas non eas. *Quod ſaluberrimum præceptum ſi omni tempore obſeruandum eſt, quanto amplius his diebus, quando ita turpe eſt ſi cupiditas noſtra ad inuſitatas luxetur illecebras, vt meritò culpetur, qui non reſtrinxerit vſitatas.*

R E G V L A XVI.

Chriſtianum Ieiunium abſtinentia ab omni voluptate etiam licita, à venationibus, ludis, iocis, conuiuijs commendare debet.

HÆ namque oblectationes Pœnitentibus non conueniunt. Vnde *Nicolaus I.* Pontifex Maximus in Reſponſis ad Conſulta Bulgarorum, Cap. 44. ſcribit: *Nulla ratio ſinit in Quadrageſimali tempore venationibus vti ∴ Quantò ieiunij tempore arctius eſt diuinis cultibus inſiſtendum, tantò eſt à cunctis mundi nociuis oblectamentis longius recedendum: Præſertim cùm neminem niſi reprobo-rum venationes exercuiſſe Sacra deſignet Hiſtoria.* Et Cap. 47 *Conſulitis, ſi liceat in Quadrageſimali tempore iocis vacare? Quod non ſolùm in Quadrageſimali, verum etiam in nullo tempore licitum eſt Chriſtianis. Sed quia vobis, qui in Montem nondum aſcendere, tamquàm infirmi, poteſtis, vt inde ſublimia mandata Dei percipiatis; ſed in campeſtribus, quemadmodum filij quondam Iſraël, poſiti eſtis, vt ſaltem ibi plana, & minora quædam præcepta ſumatis, necdum poſſumus ſuadere, vt omni tempore iocis abſtineatis. Et Quadrageſimâ, ac Ieiunij tempore, quando peramplius, & inſtantius orationi, & abſtinentiæ, & omni pœnitentiæ vacare debetis, non ſolùm iocis, verum etiam ab omni vaniloquio, & ſcurrilitate quæ ad rem non pertinent, atque ab ipſo otioſo verbo temperare debetis ∴ Nulla ergo vos voluptatum, & maximè in tempore ieiuniorum, vanitas ſeducere valeat: Non enim lamenta cùm iocis conueniunt: & fallax ac deceptrix lætitia veraces lachrymas producere neſcit.*

Eamdem Regulam confirmat *Theodulphus* Aurelianenſis Epiſcopus in Capitulari, Cap. 40. vbi de Ieiunij diebus loquens: *Abſtinentia* (inquit) *in his diebus omnium deliciarum eſſe debet.*

Idem confirmat Concilium Mediolanenſe 5. P. 1. Tit. De his quæ ad Dies Feſtos, & Sacra Tempora pertinent. *Omni tempore* (inquit) *à iocis Chriſtianum hominem abſtinere conuenit, at Quadrageſimæ ac Ieiunij tempore tantò diligentius, quantò frequentius, ſtudioſiúſque orationi, abſtinentiæ, omnique pœnitentiæ generi incumbendum eſt.*

A iocis igitur, à verborum ſcurrilitate, à colloquio inani, otioſo, longéque cautius à noxio & crimino ſe continere Sacro Pœnitentiæ tempore ſtudeat, vt Pontificio Apoſtolicóque illo Reſcripto Nicolai I. *cauetur.*

A venationibus item, vt eodem Reſcripto continetur, abſtineat item eo ipſo Quadrageſimali Tempore, quo neque carne veſci, neque adeò carnalia conſectari licet.

Ciborum Quadrageſimalium ſuauitates ne exquirat; nec multiplici epularum apparatu menſam exſtruat, ſed frugalem parſimoniam adhibeat.

Conuiuia autem in Quadrageſima non condicat, nec verò appareat, ne Dominicis quidem diebus, vt idem Nicolaus Pontifex reſcribit.

R E G V L A XVII.

Chriſtianum verò Deóque gratum Ieiunium non eſt, quod abſtinentia ab omni peccato mortali, & exercitatio in omni virtutum genere non commendat.

HAnc Regulam Deus ipſe tradit Iſaiæ 58. *Ecce* (inquit) *in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis. Ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare ſicut vſque ad hunc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter. Numquid tale eſt ieiunium, quod elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? Numquid contorquere quaſi circulum caput ſuum, & ſaccum & cinerem ſternere? Numquid iſtud vocabis ieiunium & diem acceptabilem Domino? Nonne hoc eſt magis ieiunium quòd elegi? Diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos deprimentes; dimitte eos, qui confracti ſunt, liberos, & omne onus dirumpe. Frange eſurienti panem tuum, &c.*

Eamdem Regulam confirmant SS. Patres; in primis *S. Baſilius*, Homilia 1. De Ieiunio. *Caue* (inquit) *ne ieiunij vtilitatem ſolâ ciborum abſtinentiâ metiaris: Verum enim ieiunium eſt, ab omnibus eſſe vitijs alienum. Solue omne vinculum iniquitatis, condona iacturam proximo ac debitum dimitte. Noli ad lites, & contentiones ieiunare. Carnes non edis: At interim deuoras fratrem tuum. Vino abſtines: At interim ab iniurijs tibi non temperas. Væ his, qui ebrij ſunt non à vino! Ira mentis eſt temulentia, eam, à prudentiâ non minùs excutiens, quàm vinum.* Et in Cap. 1. Iſaiæ: *Non ſatis virium* (inquit) *per ſe habſtinentia ab eſcis, ſed oportet & reliquam adeſſe conſtituendæ vitæ diſciplinam, in ſermonibus, in genere conuerſandi, in familiari congreſſu, ita vt ſpiritualem mentis exercitationem comitetur.*

S. Ioannes Chryſoſtomus, Homilia 8. in Geneſim. *Ieiunium dico abſtinentiam à vitijs: Etenim abſtinentia à cibis propter hoc recepta eſt, vt vigorem carnis refrenet. Ieiunantem ante omnia oportet iram refrenare, manſuetudinem & lenitatem addiſcere, habere cor contritum, abſurdas concupiſcentias repellere, ante oculos continuò proponendo oculum Æterni Iudicis, & Tribunal illud incorruptum; pecunijs ſuperiorem eſſe, & illis dominari; liberalem eſſe in danda eleemoſyna; nullum malum aduerſus proximum in cor admittere ∴ Hoc verum ieiunium eſt.*

Auctor Sermonis inter eos, qui *S. Ambroſio* hactenus adſcripti ſunt 41. in Auguſtinianorum Appendice 146. *Quid prodeſt ieiunare viſceribus, & luxuriare venatibus; abſtinere cibis, & errare peccatis; caſtigare corpus inediâ, mentem exercere nequitiâ; vinum fortè non bibere, & ebrium cogitatione malignitatis incedere? ∴ Inutile, & inane eſt tale ieiunium, quod inedia membra debilitat, & animam à perditione non liberat ∴ Scire igitur debemus, Fratres, acceptum eſſe Deo ieiunium, non ſolùm vt abſtinentiâ corpora caſtigemus, ſed etiam humilitate animas induamus. Simus ad ſeruulos mites, blandi ad extraneas, ad egenos miſericordes, pacifici ad omnes. Surgentes primo diluculo ad Eccleſiam feſtinemus, referamus Deo gratias, peccatis veniam poſtulemus, rogantes præteritis delictis indulgentiam, futuris cautelam. Tota die ſit nobis aſſidua, vel oratio, vel lectio. Qui litteras neſcit, Sanctum Magiſtrum perquirat, eius confabulatione paſcatur. Nulli actus ſeculi actus diuinitatis impediant: Non ludus tabulæ mentem auocet, non voluptas canum ſenſus abducat, non negotij compendium animum auiditate praeuertat: Quicquid enim aliud præter mandatum Dei feceris, quamuis abſtineas, non ieiunas. Hoc eſt enim ieiunium ſalutare, vt ſicut abſtinetur corpus ab epulis, ita & animo refrænetur à vitijs.*

S. Leo Sermone 41. in Quadrageſima quarto, Cap. 2. *Ingreſſuri* (inquit) *dies myſticos, & ieiuniorum remedijs conſecratos, præceptis Apoſtoli, obedire curemus, Emundantes nos ab omni inquinamento carnis ac ſpiritus ∴ Digna enim ab infidelibus reprehenſione carpemur, & noſtro vitio linguæ impiæ in iniuriam ſe Religionis armabunt, ſi ieiunantium mores à puritate perfectæ continentiæ diſcreparint. Non enim in ſola abſtinentia cibi ſtat noſtri ſumma ieiunij, aut fructuosè corpori eſca ſubtrahitur, niſi mens ab iniquitate reuocetur, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur. Sic ergo nobis edendi eſt moderanda libertas, vt etiam aliæ cupiditates eadem lege frenentur. Manſuetudinis, & patientiæ, pacis & tranquillitatis hoc*

tempus

tempus eſt : In quo excluſa omnium contaminatione vitiorum, perpetuitas nobis eſt obtinenda virtutum. Nunc piarum mentium fortitudo donare culpas, negligere contumelias, & obliuiſci aſſueſcat iniurias. Nunc fidelis animus per arma iuſtitiæ à dextris ſe exerceat, & ſiniſtris : Vt per gloriam, & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, ſecuram conſcientiam conſtantémque probitatem nec laudes inflet, nec opprobria defatigent. Religioſorum modeſtia non ſit mœſta, ſed ſancta : Nec inueniantur in eis vllarum murmura querelarum, quibus nunquam deſunt ſanctorum ſolatia gaudiorum. Non timeatur inter opera miſericordiæ terrenarum deſtitutio facultatum. Semper diues eſt Chriſtiana Paupertas, quia plus eſt quòd habet, quam quòd non habet.

Et Sermone 43. in Quadrageſima ſexto, Cap. 2. *Apoſtolica inſtitutio quadraginta dierum ieiunijs impleatur, non ciborum tantummodo parcitate, ſed priuatione maximè vitiorum. Nam cùm ob hoc caſtigatio iſta ſumatur, vt carnalium deſideriorum fomites ſubtrahantur, nullum magis ſectandum eſt continentiæ genus, quam vt ſemper ſimus ab iniuſta voluntate ſobrij, & ab inhoneſta actione ieiuni.*

S. Bernardus Sermone 1. De Quadrageſima : *Si gula ſola peccauit, ſola quoque ieiunet, & ſufficit : Si verò peccauerunt, & cætera membra, cur non ieiunent & ipſa? Ieiunet ergo oculus, qui deprædatus eſt animam; ieiunet auris, ieiunet lingua, ieiunet manus, ieiunet etiam anima ipſa. Ieiunet oculus à curioſis aſpectibus, & ab omni petulantia, vt benè humiliatus coerceatur in pœnitentia, qui malè liber vagabatur in culpa. Ieiunet auris nequiter pruriens à fabulis, & rumoribus, & quæcumque otioſa ſunt ac ad ſalutem minimè pertinentia. Ieiunet lingua à detractione, & murmuratione, ab inutilibus, vanis, atque ſcurrilibus verbis; interdum quoque ob grauitatem ſilentij, & ab ipſis, quæ videri poterant neceſſaria. Ieiunet manus ab otioſis ſignis, & ab operibus omnibus quæcumque non ſunt imperata. Sed & multò magis anima ipſa ieiunet à vitijs, & à propria voluntate ſua. Etenim ſine hoc ieiunio cætera à Domino reprobantur; ſicut ſcriptum eſt :* QVIA *in diebus ieiuniorum veſtrorum inueniuntur voluntates veſtræ.*

Id confirmat Concilium Mediolanenſe 5. ſub. *S. Carolo Borromæo*, P. 2. Tit. De his, quæ ad Dies Feſtos, & Sacra Tempora pertinent. *Quadrageſimalibus* (inquit) *alijſue Ieiunij, Pœnitentiæ, & publicæ Supplicationis diebus, Fideles ſe vitæ diſciplinæ ſeueriori adſtringant; ſanctiſque inſtitutis, & moribus ſacro illi tempori conuenientibus, ſe ſuóſque, qui patres-familiâs ſunt, quam rectiſſimè in omnes partes conforment. Pretioſas veſtes non induant; ſed amictum, ſi non humilem & demiſſam omninò, at cùm Pœnitentiæ, Ieiunijque tempore congruentem. Simultatem, odium, inimicitias, rixas deponant, pacem cùm omnibus concilient. Carnis vim, impetum, non modo religioſâ abſtinentia ieiunijque lege, ſed cilicio, & verberationis diſciplinâ coërceant, & humi aliquando cubent, vt à pijs etiam laicis factum eſſe, memoriæ proditum eſt.* Chriſtianus homo, *In orationis ſtudio frequentior ſit; dolenter peccata, & ſua, & aliena lugeat; pro quibus Dei miſericordiam omni pietatis pœnitentiæque officio imploret. Eleemoſynas, cum per facultates poteſt, vberiores pauperibus egentibúſque in ſuſtentationem conferat; in aliâque pietatis officia atq; opera liberali charitate eroget. Oblationes offerat largiores. Frequentius ad Eccleſiam conueniat, Pſalmis, Hymnis, Canticis ſpiritalibus, præcipuéque diuinis Officijs, omni attentione, & religioſa meditatione adſiſtat. Miſſæ Sacrificia quotidie interſit, aliâ omni negotiatione poſthabitâ. Diuinis colloquijs, ſacriſque Concionibus præſens adſit. Moneatur vt vitæ ſanctitati ſua incumbat, vt ſingulis Dominicis ſaltem diebus confeſſus, ſacram Euchariſtiam ſumat.*

Id denique confirmat *S. Antoninus*, P. 2. Tit. 6. Cap. 1. Vt Ieiunium ſit ſanctum, & Deo gratum (inquit) primò. *Debet tolli de mente omnis intentio vana :* Vnde Dominus ait; *Cùm ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocritæ triſtes*, ſed puro reſpectu, & intentione, propter Deum, & ad obediendum Eccleſiæ ieiunate. Quicumque enim vel ob indigentiam, vel ob auaritiam, vel ad captandam hominum gloriam, vel vt conſulat valetudini, quia cibo, & crapula præcedentium dierum nimis grauatus eſt : Vel ob gulam, vt ipſa die, vel ſequenti copioſius ac lautius prandeat; quicumque (inquam) ſic ieiunat, *Aliàs non ieiunaturus, non ſeruat præceptum Eccleſiæ. Secundò, oportet habere affectum liberum à peccato commiſſo, & committendo. Nihil enim prodeſt ieiunare, & alia Religionis opera facere, niſi mens ab iniquitate coërceatur, inquit Pius Papa*, De Pœnit. Diſt. 3.) *Nihil prodeſt, ſcilicet ad vitam æternam. Qui enim facit ieiunium quodcumque in mortali, non valet ſibi ad meritum, nec ad ſatisfactionem. Valet tamen ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ, vt non peccet mortaliter ſeruando ieiunium, quod incurreret, ſi non ſeruaret. Et ideo quantumcumque peccator, dimittere non debet. Melius tamen & vtilius, ſi per confeſſionem, vel ſaltem contritionem, liberaret affectum ſuum à ſeruitute peccati. Matt.* 6. Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, *id eſt conſcientiam, ſcilicet à peccatis. Et Iſaiæ 58. dicit Dominus :* Hoc eſt ieiunium quod elegi, diſſolue colligationes impietatis; *id eſt, malas ſocietates cum quibus ligatus es in officijs, vel contractibus, vel maleficijs :* Solue faſciculos deprimentes te, *id eſt, obligationes reſtitutionum;* & eos qui confracti ſunt liberos dimitte; *qui ſoluere non poſſunt, non in carcere teneas :* & omne onus dirumpe, *ſcilicet peccati, per Contritionem.*

REGVLA XVIII.

Eleemoſyna Chriſtiani Ieiunij comes eſſe debet, vt pauperibus erogetur, quod in ſumptus ſecundæ refectionis impenderetur.

SIc Ieiunandum Spiritus-Sanctus docet Iſaiæ 58. 7. *Frange eſurienti panem tuum, & egenos, vagóſque induc in domum tuam : Cùm videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris.*

Id confirmant SS. Patres; Inprimis *S. Auguſtinus*, Sermone 205. aliàs *De Diuerſis* 68. in Quadrageſima primo. *Quod vobis* (inquit) *demitis ieiunando, eleemoſynis addite pærogando.*

Sermone 206. aliàs *De Diuerſis* 70. in Quadrageſima ſecundo : *Orationibus noſtris, quibus ad Deum facilius volando perueniant, eleemoſynis, & ieiunijs pennas pietatis addamus. Hinc autem intelligat Animus Chriſtianus, quantum remotus eſſe debet à fraude alienæ rei, quando ſentit ſimile eſſe fraudi, ſi ſuperflua ſua non tribuerit indigenti. Dominus dicit :* Date & dabitur vobis; dimittite, & dimittetur vobis. *Hæc duo genera eleemoſynarum, tribuendi & ignoſcendi, clementer & feruenter operemur; qui nobis à Domino, vt bona tribuantur, & mala non retribuantur, oramus.* Date (inquit) & dabitur vobis. *Quid verius, quid iuſtius, vt qui dare detrectat, ſe fraudet ipſe, nec accipiat? Si imprudenter agricola quærit meſſem, vbi ſe nouit non præmiſiſſe ſemen; quanto impudentius quærit Deum diuitem dantem, qui hominem pauperem noluit exaudire poſcentem? In paupere enim ſe paſci voluit, qui non eſurit : Deum ergo noſtrum egentem non ſpernamus in paupere, vt egentes ſatiemur in Diuite. Habemus egentes, & egemus : Demus ergo, vt accipiamus.*

Sermone 207. aliàs *De Diuerſis* 71. in Quadrageſima 3. hoc maximè tempore dandam eleemoſynam docet, in memoriam magnæ eleemoſynæ quam Chriſtus nos redimendo nobis impendit. *Quæ maior* (inquit) *miſericordia eſſe ſuper miſeros potuit, quam illa quæ cæli Creatorem de cœlo depoſuit, & terreno corpore terræ induit Conditorem; eum qui in æternitate Patris manet æqualis mortalitate coæquauit, & nobis, formam ſerui Mundi Domino impoſuit, vt ipſe Panis eſuriret, ſatietas ſitiret, virtus infirmaretur, ſanitas vulneraretur, Vita moreretur? Hoc autem vt noſtra paſceretur fames, rigaretur ariditas, conſolaretur infirmitas, extingueretur iniquitas, ardeſceret charitas? Quæ maior miſericordia, quam creari Creatorem, ſeruire Dominatorem, vendi Redemptorem, humiliari Exaltatorem, occidi Suſcitatorem? Nobis de præbendis eleemoſynis præcipitur, vt panem demus eſurienti : Ille ſe ipſum vt nobis daret eſurientibus, prius pro nobis ſe tradidit ſæuientibus. Præcipitur nobis, vt peregrinum recipiamus : Ille pro nobis in ſua propria venit, & ſui eum non receperunt. Exerceamus itaque eleemoſynas noſtras tantò impenſius, tantóque frequentius, quanto propinquior fit dies, quâ nobis præroganda eleemoſyna celebratur : Quia Ieiunium ſine miſericordia ei nihil eſt, qui ieiunat.*

Sermone 208. aliàs *De Diuerſis* 72. in Quadrageſima quarto. *Eleemoſynas his diebus augere, quodam modo ex debito eſt. Vbi enim iuſtius quam miſerando impenditis, quod vobis abſtinendo demitis? Et quid iniquius, quam vt quod minùs erogat abſtinentia, ſeruet permaneat auaritia, aut conſumat dilata luxuria? Intendite itaque quibus debeatis, quod vobis denegatis: Vt quod detrahit temperantia voluptati, addat miſericordia charitati.*

Sermone 209. aliàs *De Diuerſis* 73. in Quadrageſima quinto. *Vt noſtræ orationes congruis adminiculis adiuuentur, quoniam in his diebus feruentiores eas habere debemus; etiam eleemoſynas feruentius erogemus. Ipſis adijciatur, quod nobis ieiunando, & à cibis ſolitis abſtinendo detrahitur. Quamuis eas debeat largiores habere, qui propter aliquam neceſſitatem corporis ſui, & conſuetudinem alimentorum, non poteſt abſtinere, vt hoc addat pauperi, quod ſibi detrahit; vt quoniam minùs poteſt orationes ſuas caſtigatione corporis adiuuare, abundantiorem in corde pauperis includat eleemoſynam, quæ pro illo poſſit orare. De Scripturis Sanctis hoc eſt ſaluberrimum amplectendumque conſilium:* Include (inquit) eleemoſynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ∴ *Qui ſic ſe à carnibus temperant, vt alias eſcas, & difficilioris præparationis, & pretij maioris inquirant, multum errant. Non enim hoc eſt ſuſcipere abſtinentiam, ſed mutare luxuriam. Quomodo illis dicturi ſumus, vt quod ſibi detrahunt dent pauperi; à quibus ſolitus ita cibus relinquitur, vt in alio comparando ſumptus augeatur? Eſtote ergo his diebus, & crebrius ieiunantes, & vobis parcius impendentes, & egenis largius tribuentes.*

Eccl. 29. 15.

Sermone 210. aliàs *De Diuerſis* 74. in Quadrageſima ſexto: *Præcipuè ſanè pauperum mementote, vt quod vobis parcius viuendo ſubtrahitis in cæleſti theſauro reponatis. Accipiat eſuriens Chriſtus, quod ieiunans minùs accipit Chriſtianus. Caſtigatio volentis fiat ſuſtentatio non habentis. Voluntaria copioſi inopia, fiat neceſſaria inopis copia.*

S. Leo Sermone 10. de Quadrageſima, *In pauperes* (inquit) *& diuerſis debilitatibus impeditos benignior nunc largitas exeratur, vt gratiæ Deo multorum voce referantur, & ieiunijs noſtris egentium refectio ſuffragetur. Nulla enim deuotione fidelium magis Dominus delectatur, quam iſtâ, quæ pauperibus eius impenditur, & vbi curam miſericordiæ inuenit, ibi imaginem ſuæ pietatis agnoſcit. Non timeatur in iſt expenſis defectio facultatum, quoniam ipſa benignitas magna ſubſtantia eſt, nec poteſt largitatis deeſſe materies, vbi Chriſtus paſcit, & paſcitur. In omni hoc opere illa interuenit manus, quæ panem frangendo auget, & erogando multiplicat.*

Idem Sermone 11. *In diſtributione quoque eleemoſynarum, & pauperum cura, pingueſcant Chriſtiana Ieiunia: & quod ſuis quiſque delicijs ſubtrahit, debilibus impendat, & egenis. Detur opera, vt omnes Deo vno ore benedicant, & qui aliquam dat portionem ſubſtantiæ ſuæ, intelligat ſe miniſtrum eſſe miſericordiæ diuinæ, qui partem pauperis in manu poſuit largientis: Vt peccata quæ Baptiſmi aquis, aut Pœnitentiæ lachrymis abluuntur, etiam eleemoſynis deleantur, dicente Scriptura: Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum.*

Idem Sermone 9. De Ieiunio decimi Menſis: *Æſtiment* (inquit) *omnes ſubſtantias ſuas, & qui plus acceperc, plus tribuant. Fiat abſtinentia Fidelium, cibus pauperum, & quod ſibi quiſque ſubtrahit, proficiat indigenti: Quia licèt multum & animis, & corporibus conferant remedia parcitatis, parum tamen vtilia ſunt ipſa ieiunia, niſi miſericordiæ ſanctificentur effectu. In eleemoſynis enim, virtus quædam eſt inſtituta Baptiſmatis; quia ſicut aqua extinguit ignem, ſic eleemoſyna peccatum, & per eumdem Chriſtum dicitur,* Lauamini, mundi eſtote, *per quem dicitur,* Date eleemoſynam, & omnia munda ſunt vobis, *vt nemo ambigat, nemo diffidat Regenerationis ſibi nitorem etiam poſt multa peccata reſtitui, qui eleemoſynarum ſtuduerit purificatione mundari.*

Idem Sermone 3. De Ieiunio Pentecoſtes: *Sanctas continentia delicias appetentes, aliquantulum nobis de terrenorum ciborum abundantiâ ſubtrahamus: Ita vt proficiat eleemoſynis, quod non impenditur menſis. Tunc enim demum ad animæ curationem proficit medicina ieiunij, cum abſtinentia ieiunantis eſuriem reficit indigentis.*

Sanctus Petrus *Chryſologus*, Sermone 8. *Eſurit ieiunium* (inquit) *ieiunium ſitit, quod non pietatis cibo paſcitur, quod potu miſericordiæ non rigatur. Alget ieiunium, ieiunium deficit, quod non eleemoſynæ vellus tegit, quod non miſerationis operit veſtimentum. Quod eſt terris ver, hoc miſericordiam ſcimus eſſe ieiunio. Sicut vernus flatus tota facit germina florere camporum: Ita miſericordia tota ieiunij ſemina producit in florem, in cæleſtem meſſem totam ieiunij facit fructificare virtutem. Quod oleum lucernæ eſt, hoc ieiunio pietas. Sicut lucernæ lumen olei pinguedo ſuccendit, & moderato paſtu facit illud ad totius noctis ſolatium perlucere: Sic pietas facit ſplendere ieiunium, & ad totam radiare continentiæ claritatem. Quod diei Sol eſt, hoc eleemoſyna noſcitur eſſe ieiunio. Sicut iubar Solis clariorem perficit diem, & totam nubiam diſperdit obſcuritatem: Sic eleemoſyna ieiunij ſanctificat ſanctitatem, totamque cupiditatis noctem lumine pietatis excludit. Ac ne multis immorer, quod eſt anima corpori, ieiunio largitas hoc habetur. Sicut enim mortificatur corpus, à corpore anima cùm recedit: Ita mors eſt ieiunij largitatis abſceſſus. Eſt quidem ieiunium vitiorum mors, vita virtutum. Eſt ieiunium pax corporis, membrorum decus, ornamentum vitæ. Eſt ieiunium robur mentium, vigor animarum, Eſt ieiunium caſtitatis murus, pudicitiæ propugnaculum, ciuitas ſanctitatis. Eſt ieiunium ſchola meritorum, diſciplina virtutum. Eſt ieiunium Eccleſiaſticæ viæ viaticum ſalutare. Eſt ieiunium inuictus Chriſtianæ Militiæ principatus. Sed in his virtutibus ieiunium tunc viget, tunc vincit, tunc triumphat, cum duce miſericordia pugnat. Miſericordia, & pietas ieiunij ſunt alæ, per quas tollitur, & portatur ad cælum, ſine quibus iacet, & voluntatur in terra. Ieiunium ſine miſericordia, ſimulacbrum famis eſt, imago nulla eſt ſanctitatis: Sine pietate ieiunium occaſio eſt auaritiæ, non eſt propoſitum parcitatis ∴ Qui non ieiunat pauperi, Deo fugit. Qui ieiunans prandium ſuum non erogat, ſed deponit, cupiditati probatur ieiunare, non Chriſto.*

Idem Sermone 42. *Ieiunium* (inquit) *ſine pietate ieiunat: Fames eſt auaritiæ ieiunium ſine miſericordia: Cupiditatis pœna eſt ſine pietate ieiunium: Vltio, non deuotio eſt, non Deo ieiunare, ſed ſæculo ∴ Non ſic imber infundit terram, quomodo ieiunium lachrymæ rigant pauperum. Homo, in lachrymas pauperum iacta ſemina ieiunij tui: Quia ſiccantur virtutes, areſcunt ieiunantium meſſes, quæ pauperum fletibus non fuerint irrigatæ. Cæli pluuia infundit terram, lachrymæ pauperis cælum rigant: Ergo ſitit cælum, & exſpectat de ploratu pauperum vice roris ∴ Illic miſericordia ſeminat, quia quæ ſuſceperit manus pauperis, ibi metit.*

S. Cæſarius Epiſcopus Arelatenſis, Sermone 46. in Auguſtinianorum Appendice 142. aliàs 62. De Tempore: *Bonum eſt* (inquit) *ieiunare; ſed melius eſt eleemoſynam dare. Si poſſibilitas non fuerit ieiunandi, eleemoſyna ſufficit ſibi ſine ieiunio; ieiunium ſine eleemoſyna omninò non ſufficit. Ergo ſi aliquis ieiunare non poteſt, eleemoſyna ſine ieiunio bonum eſt: Si verò præualet, ieiunium cùm eleemoſyna duplex bonum eſt. Ieiunium verò ſine eleemoſyna nullum bonum eſt: Niſi fortè ita ſit aliquis pauper, vt non habeat omninò, quod tribuat. Illi ergo, qui non habuerit vnde tribuat, ſufficit voluntas bona. Sed quis erit, qui ſe poſſit excuſare, cum etiam pro calice aquæ frigidæ mercedem ſe Dominus redditurum eſſe promiſerit? Et quare frigidæ dixit? Ne fortè ſe poſſet aliquis pauper de lignorum penuria excuſare; aut dicere, Sed vaſculum vbi aquam calefaceret, non habere. Denique & per Prophetam Dominus ita hortatur, & admonet eleemoſynam fieri, vt propè nullus pauper ſit, qui ſe valeat excuſare. Sic enim ait:* Hoc eſt ieiunium quod elegi, Frange eſurienti panem tuum. *Non dixit, vt integrum daret; cum fortè pauper ille alium non haberet: Sed,* Frange, *inquit: Hoc eſt dicere, Etiamſi tanta paupertas tibi eſt, vt non habeas niſi vnum panem, ex ipſo tamen frange, & pauperi tribue.* Et egenum, *inquit,* ac ſine tecto induc in domum tuum. *Si aliquis ita pauper eſt, vt non habeat vnde tribuat pauperi cibum, vel in vno angulo domûs ſuæ peregrino præparet lectulum ∴ Ergo, Fratres chariſſimi, Ieiunia noſtra eleemoſynarum pinguedo commendet; quia tale eſt ieiunium ſine eleemoſyna, qualis ſine oleo lucerna. Nam ſicut lucerna, quæ ſine oleo accenditur, fumigare poteſt, lucem habere non poteſt: Ita ieiunium ſine eleemoſyna carnem quidem cruciat, ſed charitatis lumine animam non illuſtrat ∴ Sic ieiunemus, vt prandia noſtra pauperibus erogentur; vt quod pranſuri eramus, non in noſtris*

Iſaiæ 58.

ſacculis,

ſacculis, ſed in viſceribus pauperum reponatis. Quia manus pauperis gazophylacium eſt Chriſti, quia quod accipis, ne in terra pereat, in cælo reponit: Quia quamuis cibus, quem pauper accipit, conſumatur; merces tamen boni operis in cælo reconditur.

Auctor ſermonis inter Auguſtinianos aliàs *De Tempore 65.* nunc in Appendice 144. *Sic ieiuna* (inquit) *vt in alio manducante prandiſſe te gaudeas. Hilarem enim datorem diligit Deus. Nam manducante paupere de bonis tuis, prandet Chriſtus, qui ſe in paupere eſurire teſtatur.*

Sanct. Gregorius Magnus Homilia 16. in Euangelia: *Illud* (inquit) *ieiunium Deus approbat, quod ad eius oculos manus eleemoſynarum leuat, quod cum proximi dilectione agitur, quod ex pietate conditur. Hoc ergo, quod tibi ſubtrahis, alteri largire, vt vnde tua caro affligitur, inde egentis proximi caro reparetur. Hinc etenim per Prophetam Dominus dicit:* Cùm ieiunaretis, & plangeretis, numquid ieiunium ieiunaſtis mihi? Et cùm comeditis, & bibitis, numquid non vobis comeditis, & vobiſmetipſis bibitis? *Sibi enim comedit, & bibit, qui alimenta corporis, quæ ſunt communia dona Conditoris, ſine indigentibus percipit. Et ſibi quiſque ieiunat, ſi ea, quæ ſibi ad tempus ſubtrahit, non pauperibus tribuit, ſed ventri poſtmodum offerenda cuſtodit. Hinc per Ioelem dicitur:* Sanctificate Ieiunium. *Ieiunium quippè ſanctificare, eſt adiunctis bonis alijs, dignam Deo abſtinentiam carnis oſtendere.*

Zach. 7.

Ioel. 2.

Theodulphus Aurelianenſis Epiſcopus, In Capitulari, Cap 38. *Diebus* (inquit) *Ieiunij eleemoſyna facienda eſt, & cibum, vel potum, quo quiſque vti debuiſſet, ſi non ieiunaret, pauperibus eroget. Quia ieiunare, & cibos prandij ad cœnam reſeruare, non mercedis, ſed ciborum eſt incrementum.*

Ratherius Veronenſis Epiſcopus, Sermone 1. De Quadrageſima: *Malè* (inquit) *ieiunant, & illi, qui quod corpori ſuo ſubtrahunt, non pauperibus tribuunt, ſed aut ſuo ventri, aut quod eſt iniquius, Mammonæ, id eſt, cupiditatis Dæmoni, abſtinendo reſeruant.*

REGVLA XIX.

Nullius eſt meriti Ieiunium, ſi Chriſtianus ieiunans iniurias non dimittit.

Iſaiæ 58.

HÆc Regula nititur verbo Dei per Iſaiam Prophetam eos reprehendentis, qui contentionibus, ac litibus ieiunium ſuum contaminabant. *Ecce ad lites, & contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite ieiunare ſicut, vſque ad hanc diem, vt audiatur in excelſo clamor veſter. Numquid tale eſt ieiunium, quod elegi.*

Præterea, ſi ieiunium perfectum, meritorium, & Deo gratum non eſt abſque eleemoſyna corporali, in ijs, qui erogare poſſunt: Multò minùs Deo acceptum eſt abſque eleemoſyna ſpiritali, condonatione ſcilicet iniuriarum. *Date* (inquit) *Chriſtus, & dabitur vobis; dimittite, & dimittetur vobis?* Hoc eſt, ignoſcite & ignoſcetur vobis. *Conſeruus conſeruo reconcilietur; ne iuſtè ſeruus à Domino puniatur. In hoc genere eleemoſynæ nullus eſt pauper. Poteſt hoc facere, vt in æternum viuat, etiam qui ad tempus non habet vnde viuat. Gratis datur, dando cumulatur, quæ non conſumitur, niſi quando non erogatur.* Verba ſunt *S. Auguſtini* Sermone 206. aliàs De Diuerſis 70. *Cuius ergo vſque ad hos dies inimicitiæ perdurarunt, confundantur atque finiantur. Finiantur, ne finiant: Non teneantur, ne teneant: Perimantur per Redemptorem, ne periment retentorem. Ieiunia veſtra non ſint talia, qualia Propheta condemnat, dicens,* Non hoc ieiunium elegi, dicit Dominus. *Arguit enim ieiunia litigioſorum; quærit piorum. Arguit opprimentes, quærit relaxantes. Arguit inimicantes, quærit liberantes.*

Lucæ 6.

Iſaiæ 58.

Et Sermone 211. aliàs de Diuerſis 74. *Sit etiam* (inquit) *in animo placabilis, & humilis miſericors ignoſcendi facilitas. Petat veniam, qui fecit iniuriam: Det veniam, qui accepit iniuriam: Vt non poſſideantur corda veſtra à Satana, cuius triumphus eſt diſſenſio Chriſtianorum. Et hæc enim magni lucri eleemoſyna eſt, debitum relaxare conſeruo, vt tibi relaxetur à Domino.∴ Mementote ſerui illius, cui omne debitum Dominus eius, quod donauerat, replicauit, quia conſeruo ipſe ſibi debenti decem denarios miſericordiam non rependit, quam de talentorum decem millibus, quæ debebat accepit. In hoc genere operis boni excuſatio nulla eſt, vbi ſola voluntas tota facultas eſt. Poteſt quiſq; dicere, Ne ſtomachus doleat, ieiunare non poſſum. Poteſt etiam dicere, Volo dare pauperi; ſed vnde, non habeo: Aut tantùm habeo, vt timeam egere, ſi dedero. Quamquam & in his operibus excuſationes plerumque ſibi homines falſas faciunt, quia veras non inueniunt. Verumtamen quis eſt, qui dicat, Ideò non ignoui veniam petenti, quia me valetudo impediuit, aut quia manus, quã porrigerem non fuit? Dimitte, vt dimittatur tibi. Carnis hic opus nullum eſt, nullum vel curuis ſuæ membrum in adiutorium animæ aſſumitur, vt hoc impleatur, quod rogatur. Voluntate agitur, voluntate perficitur. Fac ſecurus, da ſecurus, nihil in corpore dolebis, nihil in domo minùs habebis. Iam verò, Fratres, videte quid mali ſit, vt Pœnitenti fratri non ignoſcat, cui præceptum eſt, vt inimicum adhuc diligat. Quæ cùm ita ſint, cum ſcriptum ſit,* Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram: *Conſiderate Cariſſimi, vtrum Chriſtianus dicendus ſit, qui ſaltem his diebus inimicitias non vult finire, quas numquam debuit exercere.*

Matt. 18.

Eph. 4.

Idem confirmat *S. Leo*, ſermone 2. de Quadrageſima, & clementiam Principum Reos Quadrageſimali Tempore carceribus liberantium, priuatis quibuſque in remiſſione iniuriarum imitandam proponit. *In iſta* (inquit) *exercendarum opportunitate virtutum ſunt, & aliarum inſignia coronarum, quę nullo horreorum diſpendio, nulla diminutione pecuniæ cupiantur: Si repellatur laſciuia.∴ Si odia tranſeunt in dilectionem, ſi inimicitiæ conuertantur in pacem, ſi tranquillitas extinguat iram, ſi manſuetudo remittat iniuriam, ſi denique dominorum, atque ſeruorum tam ordinati ſint mores, vt illorum poteſtas mitior, & iſtorum ſit diſciplina deuotior. Quod & Romani Orbis Piiſſimi Imperatores ſancta antiquitus obſeruatione cuſtodiunt, qui in honorem Paſſionis, & Reſurrectionis Chriſti altitudinem ſuæ Poteſtatis inclinant, & Conſtitutionum ſuarum ſeueritate mollità, multarum culparum reos præcipiunt relaxari: Vt in diebus, quibus Mundus ſaluatur miſeratione diuina, etiam ipſorum ſupernę bonitatis imitatrix ſit æmulanda clementia. Imitentur igitur Chriſtiani Populi Principes ſuos, & ad domeſticam indulgentiam Regis incitentur exemplis. Non enim priuatas leges fas eſt auſteriores eſſe, quàm publicas. Remittantur culpæ, vincula ſoluantur, deleantur offenſæ, pereant vltiones. Vt Sacra Feſtiuitas per diuinam, atque humanam miſerationem, omnes lætantes, omnes habeat innocentes.*

Quamobrem Concilium Mediolanenſe 5. ſub *S. Carolo Borromæo*, P 1. Tit. *De his, quæ ad Dies Feſtos, & Sacra Temporu pertinent*, Parochos monet, vt hebdomada Quadrageſimæ initium proximè præcedente parochianos ſuos reconcilient, ſi quos inter ſe diſſidentes ſciuerint, diſſenſionum ſemina extirpare ſtudentes, Chriſtianos verò omnes, *Vt ſimultatem, odium, inimicitias, rixas, deponant, pacem cum omnibus concilient.*

INDEX
TOMI IX.

CAPUT I. *De Lege generatim ſpectata.* 3
ARTICULUS I. *De Natura Legis.* 3
Art. II. *De diuiſione Legis.* 4
§. I. *De Lege Æterna.* ibid.
§. II. *De Lege Natura.* 4
§. III. *De Lege Dei ſcripto tradita.* 5
§. IV. *Noua Legis à Veteri diſcrimen.* 7
§. V. *De Lege humana.* 8
Art. III. Regula *praxim ſpectantes circa Legum obligationem & obſeruantiam.* 9
Regula I. *Leges humana tum Eccleſiaſtica tum Ciuiles & Politica conſcientiam ligant, adeò vt violari non poſſint in re graui abſque mortali peccato.* ibid.
Regula II. *Violatio Legis humana, ſiue Eccleſiaſtica, ſiue Ciuilis, ex contemptu, etiam in materia leui, mortale peccatum eſt.* 9
Regula III. *Violatio Legis humana cum graui ſcandalo, etiamſi res ſit ſecundùm ſe leuis, mortale peccatum eſt.* 10
Regula IV. *Homo Legislator in materia leui ſub mortali peccato obligare non poteſt.* 10
Regula V. *Quoties Lex humana pracipit aliquid vel prohibet ſub graui pœna, rectè colligitur leuis momenti rem non eſſe qua pracipitur vel prohibetur.* 10
Regula VI. *Lex obligat ſub mortali peccato, quoties pracipiendi aut prohibendi verba vſurpat in materia graui.* 10
Regula VII. ibid.
Regula VIII. 10
Regula IX. *Legem pœnalem nunquam abſque peccato violari, probabilius eſt.* 11
Regula X. Regula XI. ibid.
Regula XII. *Pœnam ſubire tenetur Reus lata ſententia.* ibid.
Regula XIII. *In pœnam Lege latam incurritur ante ſententiam iudicis, ſi in mera priuatione conſiſtat.* 11
Regula XIV. *Leges humana tum Eccleſiaſtica, tum Ciuiles, non obligant vt plurimùm cum vita aut incommodi grauiſſimi periculo.* 11
Regula XV. *Leges humana, tùm Eccleſiaſtica, tum Ciuiles, interdum obligant cum vita periculo.* 12
Regula XVI. *Lex humana cum vita periculo obligat, quoties eius violatio vergit in contemptum Fidei, Religionis, aut Eccleſiaſtica Poteſtatis, aut etiam in contemptum iniuriamque Regia Maieſtatis.* 12
Regula XVII. *Leges humanas diuina legi contrarias obſeruare non licet.* 12
Regula XVIII. *Leges euidenter iniuſta non obligant in foro conſcientia, niſi propter vitandum ſcandalum, vel publica pacis perturbationem.* 12
Regula XIX. *Lex in praſumptione fundata conſcientiam non ligat, quando praſumptio eſt falſa.* 12
Regula XX. *Legibus quas de Fide, Sacramentis, cauſiſque merè ſpiritualibus & Eccleſiaſticis Princeps Laicus conderet, Clerici nullatenus obligarentur: Quemadmodum nec Legibus quas ferret Pralatus Eccleſiaſticus temporalem Principatum ac ditionem non habens, de cauſis Ciuilibus & merè temporalibus.* 13
Regula XXI. *Legibus Ciuilibus parere tenentur Clerici, ſalua Eccleſiarum & Perſonarum Eccleſiaſticarum Immunitate.* 13
Regula XXII. *Supremi Principes & Legislatores ſuis ipſi Legibus quibuſdam obligantur, quamuis à nemine coerceri poſſint ob earum neglectam obſeruantiam.* 13
Regula XXIII. *Princeps & Legislator quilibet eſt ſupra Legem, in quantum mutare illam poteſt, ſi expediat, & in ea pro loco & tempore diſpenſare.* 13
Regula XXIV. *Peregrini & aduena Leges & Conſuetudines locorum ad qua veniunt, vel in quibus diuerſantur, ex officio conſcientia ſequi debent.* ibid.
Regula XXV. *Lex humana ſiue Eccleſiaſtica, ſiue Ciuilis obligare non videtur, niſi ſolemni more promulgata fuerit in Prouincijs.* 14
Regula XXVI. *Quamuis Leges humana tàm Ciuiles quàm Eccleſiaſtica ab acceptione ſubditorum obligādi vim non habeāt: Non obligant tamen cùm moribus vtentium recepta nō ſunt & firmata.* 14
Regula XXVII. *Leges Ciuiles qua Sacris Canonibus ſunt aduerſa, nullius ſunt roboris, in ijs cauſis qua Eccleſiarum Ordinationes, Eccleſiaſticamque Diſciplinam ſpectant.* 15
Regula XXVIII. *Verba Legis ſeruanda ſunt accuratiſſimè, niſi adſit periculum publici boni: Quod ſi ſubitum ſit, nec tantam patiens moram vt Superioris Sententia rogari poſſit, in his anguſtijs prater verba Legis agere licet.* 15
Regula XXIX. *Lex humana mutari non debet niſi propter euidentem neceſſitatem, aut maximam Eccleſia vel Reipublica, ſiue ſocietatis cuius in bonum lata eſt, vtilitatem.* 15
Regula XXX. *Nulla conſuetudo vim Legis obtinere poteſt contra Legem diuinam & naturalem.* 15
Regula XXXI. *Conſuetudo non abrogat Legem poſitiuam ſiue Eccleſiaſticam ſiue Ciuilem, niſi ſit legitima & praſcripta.* 16
Regula XXXII. *Eccleſia vniuerſa conſuetudo omnibus & ſingulis Chriſtianis pro Lege habenda, & religiosè ſeruanda eſt.* 16
Regula XXXIII. *Eccleſia cuiuſque particularis conſuetudo ab ijs ſeruanda eſt, qui in ea morantur, vel ad eam veniunt.* 17
Regula XXXIV. *Conſuetudines fidei aut bonis moribus minimè contraria, non facilè mutanda ſunt vbi radices egerunt.* 17
Regula XXXV. *Conſuetudines ad vita melioris exhortationem conducentes probanda atque ſectanda ſunt, niſi amplius detrimentum inde metuatur.* 17
Regula XXXVI. *Humana praſumptiones ſeu conſuetudines abſque cauſa legitima introducta, vel quarum cauſa ignoratur, & qua inutiles aut ſuperflua ſunt, reſecari debent, vbi facultas tribuitur.* 17
Regula XXXVII. *Conſtitutiones Pontificia, cateraque Leges, futuris dant formam negotijs, non ad praterita facta trahuntur, niſi nominatim in eis de prateritis caueatur.* 17
Regula XXXVIII. *Omnia Summorum Pontificum Reſcripta vim Conſtitutionis non habent: Omnibus tamen parendum eſt, niſi eſſent euidenter contra Ius, aut ratio humiliter exponenda cur executioni mandari non poſſint.* ibid.
Regula XXXIX. *Reſcripto Pontificio tuta conſcientia vti non poteſt, qui per ſuggeſtionem falſi, aut ſuppreſſionem veri illud impetrauit, ſiue ſciens, ſiue ignorans, modò tamen ea ignorantia fuerit, qua non interueniente datum non fuiſſet.* 18
Regula XL. *Grauiter peccat Superior, qui Diſpenſationem concedit, ſeu licentiam vt praceptum Legis non ſeruetur, abſque iuſta cauſa.* 18
Regula XLI. *Regulares Obſeruantia Superiorum fidei, non voluntati commiſſa ſunt: Vnde nec in ijs poſſunt diſpenſare, niſi cùm neceſſitas vel caritas exegerit.* 18
Regula XLII. *Priuilegium reale & corporale perpetuum eſt, non perſonale.* 18
Regula XLIII. *Priuilegium multis modis irritum aut caducū eſt.* 19
Regula XLIV. Regula XLV. Regula XLVI. 19
Regula XLVII. Regula XLVIII. Regula XLIX. ibid.
Regula L. Regula LI. ibid.
Regula LII. *Priuilegium à Sede Apoſtolica conceſſum, Epiſcopali Iuri non derogat, niſi in ipſis Priuilegij literis exprimatur.* 20
Regula LIII. *Priuilegium à Sede Apoſtolica conceſſum quibuſcumque ſingularibus perſonis, vt excommunicari vel interdici non poſſint, ad Ordinariorum ſententias non extenditur; niſi tale Priuilegium conceſſum ſit Regibus, Reginis, vel ipſorum filijs; vel Religioſis Ordinibus aut locis.* ibid.
CAP. II. *De Praceptis Decalogi generatim ſpectatis.* ibid.
Art. I. *Omnia Legis Natura Pracepta Decalogo continentur.* 20
Art. II. *Lege Decalogi Chriſtiani tenentur.* 20
Art. III. *Legis Decalogi obſeruantiam ſuadet auctoritas & beneficentia Dei, Chriſtique iubentis.* 21
Art. IV. *Obſeruantiam Decalogi ſuadet facilitas adimplendi Mandata Dei.* 22
Art. V. *Obſeruantiam Decalogi ſuadent fructus qui ex illa deriuantur, & merces à Deo promiſſa.* 23
Art. VI. *In duobus Praceptis Caritatis cetera continentur.* 23
Art. VII. *Diuina Mandata ex dilectione Dei fieri debent.* 24
Art. VIII. *De ordine Praceptorum Decalogi.* 24
CAP. III. *De Primo Decalogi Pracepto.* 25
Art. I. *Explicātur hac verba, Non habebis Deos alienos corā me.* 25
§. I. *Deus colitur Fide, Spe, Caritate.* 25
§. II. *Religio circa cultum Deo debitum verſatur.* 25
§. III. *Qui ſunt actus interni Religionis?* 25
§. IV. *Qui actus externi Religionis?* 26
§. V. *Quid ſit Adoratio? & quot cultus religioſi ſpecies.* 26
§. VI. *Adoratio duplex, interior & exterior.* 26
§. VII. *De Sacrificio.* 27
§. VIII. *De Voto.* 27
§. IX. *Explicatur pars altera Pracepti, Non habebis Deos alienos coram me.* 29
Art. II. *Cultus Sanctorū primo Decalogi Pracepto non repugnat.* 29
Art. III. *Sacrarum Reliquiarum honor primo Decalogi Pracepto non repugnat.* 30
Art. IV. *Sanctorum inuocatio primo Decalogi Pracepto non prohibetur.* 34
Art. V. *Primi Pracepti pars tertia explicatur: Non facies tibi ſculptile &c.* 32
Art. VI. *Vſus & Veneratio ſacrarum Imaginum, hoc Pracepto non prohibentur.* 33
Art. VII. *Regula Praxim ſpectantes circa Sanctorum Inuocationē, ſacrarum Reliquiarum honorem, & Imaginum Venerationem.* 33
Regula I. Regula II. Regula III. Regula IV. ibid.
Regula V. *Chriſtiana plebs monenda eſt à Paſtoribus, vt ad Deum in Sanctis ſuis laudandum, non ob Miracula pracipuè, Sanctorum Memorias frequentet.* 35
Regula VI. *Nemini licet vllo in loco vel Eccleſia (etiam quomodolibet exempta,) vllam inſolitam ponere, aut ponendam curare* Ima-

INDEX.

Imaginem, niſi ab Epiſcopo approbata fuerit. 35

Regula VII. Sacroſanctam Trinitatem aliquibus figuris adumbrare licet: Cauendum tamen ne Pater Æternus ſic humana ſpecie ſculpatur aut pingatur, vt rudi Populo errandi detur occaſio, exiſtimandique Deum corporea forma circumſcriptum eſſe. 35

Art. VIII. Regulæ Praxim ſpectantes circa Fidem. 36

Regula I. Ad Fidem neceſſaria eſt pia motio voluntatis. ibid.

Regula II. Non ſolùm imprudenter, ſed infideliter aſſenſus ſupernaturalis repudiatur: & huiuſmodi repudium lethale peccatum eſt. 36

Regula III. Aſſenſus Fidei ſupernaturalis & vtilis ad ſalutem, non ſtat cum notitia ſolùm probabili reuelationis, aut cum formidine ne non ſit locutus Deus. 37

Regula IV. Non ſolùm Fides vnius Dei, ſed etiam explicita Remuneratoris, neceſſaria eſt neceſſitate medij ad iuſtificationem & ſalutem. 37

Regula V. Fides explicita Incarnationis Domini noſtri Ieſu Chriſti ſub Lege Gratiæ neceſſaria eſt ad ſalutem omnibus & ſingulis hominibus, cùm neceſſitate præcepti, tum neceſſitate medij. 38

Regula VI. Fides explicita & diſtincta Trinitatis omnibus & ſingulis hominibus omninò neceſſaria eſt ad iuſtificationem & ſalutẽ. 38

Regula VII. Omnes & ſinguli Chriſtiani tenentur omnes & ſingulos Articulos Symboli Apoſtolorum, ſaltem quoad ſubſtantiam, explicitè credere. 38

Regula VIII. Ea Myſteria & Dogmata explicitè credenda ſunt, quæ ſolemniter in Eccleſia celebrantur & proponuntur. 38

Regula IX. Actus Fidei, Spei, & Caritatis tenetur homo elicere ex vi præceptorum ad eas virtutes pertinentium, idque non ſemel tantùm in vita, ſed ſæpius. 39

Regula X. Actum Fidei tenetur elicere homo quoties ad Iuſtificationem diſponere ſe debet, ſiue per Baptiſmum, ſiue per Pœnitentiam conſequendam; ſiue extra hæc Sacramenta, ſi periculum vrgeat, aut ea ſuſcipere poſſit: Idemque dicendum de actibus Spei & Amoris Diuini. 39

Regula XI. Actum Fidei elicere tenemur, quoties Corpus Chriſti in Euchariſtiæ Sacramento ſumimus. 39

Regula XII. Actum Fidei homo tenetur elicere, quoties tentationes patitur contra Fidem, aut dubijs aliquibus fides eius infirma pulſatur. 39

Regula XIII. In reliquis etiam grauibus tentationibus actus Fidei eſt eliciendus, vt Dæmonem ſuperemus. 39

Regula XIV. Actum Fidei elicere tenetur homo, cum in mortis periculo verſatur. 40

Regula XV. Chriſtianus quilibet à Poteſtate publica interrogatus, Fidem profiteri tenetur. Nec ſola negatio, ſed & diſſimulatio, & ſilentium eo in caſu lethale peccatum eſt. 40

Regula XVI. 40

Regula XVII. Falſam Religionem ſimulare, lethale peccatum eſt. 40

Regula XVIII. Chriſtianis apud Infideles degentibus vti licet rebus, veſtibus, & ſignis Nationis proprijs, non falſæ Religionis. 41

Regula XIX. Infidelitas grauiſſimum eſt omnium peccatorum. 41

Regula XX. Infidelitas deliberata, cuiuſcumque ſit generis, lethale ſemper peccatum eſt: Sed primi motus Infidelitatis venialia dumtaxat peccata ſunt. ibid.

Regula XXI. Lethalis peccati reus eſt, qui cum Infidelibus de Fide diſputat tanquam dubitans. 41

Regula XXII. Simplicibus & infirmis in Fide familiaritas cum Infidelibus & communio etiam ciuilis, abſque neceſſitate, prohibenda eſt: Eamque vitare tenentur, ſi periculum ſubuerſionis illorum Fidei immineat: Alioqui mortale peccatum committunt, quoties in hoc periculum ſe coniiciunt. 42

Regula XXIII. Nemo Hæreticus eſt, niſi Chriſti fide ſuſcepta, ſit in errore eidem fidei manifeſtè repugnante pertinax. 42

Regula XXIV. Ritus Hæreticorum à Principibus Catholicis tolerari non poſſunt abſque lethali peccato, cùm ipſos prohibere & exſtirpare poſſunt ſine periculo grauioris cuiuſpiam mali. 42

Regula XXV. Qui Libros Hæreticorum de Religione tractantes, atque hæretica dogmata continentes & propugnantes legunt abſque licentia Auctoritate Sedis Apoſtolicæ conceſſa, in lethale peccatum & Excommunicationem incurrunt. 43

Art. IX. Regulæ Praxim ſpectantes circa Spem. 43

Regula I. Actum Spei tenetur elicere Chriſtianus homo & ſæpius in vita, & in mortis diſcrimine. 43

Regula II. Contra Spei præceptum lethaliter peccant, qui ſcelerum ſuorum multitudine ac grauitate territi, veniam à Deo obtinere deſperant. 43

Regula III. Contra Spei præceptum lethaliter peccant, qui prauarum cupiditatum ſuarum vehementiam conſiderantes, ſuamque ad bene agendum imbecillitatem, ſuperare eam per Dei gratiam deſperant, interimque ſe ad omne ſcelus proijciunt. 44

Regula IV. Contra Spei præceptum lethaliter peccant, qui ſpectata magnitudine cœleſtis gloriæ, & conditionis humanæ vilitate, adeò degeneris & puſilli ſunt animi, vt ad æternam gloriam aſpirare non audeant. 44

Regula V. Contra Spei præceptum lethaliter peccant, qui in carne & homine magis quàm in Dei auxilio confidunt. 45

Regula VI. Deſperatio omnium peccatorum perículoſiſſimum eſt. 45

Regula VII. Contra Spei Chriſtianæ præceptum lethaliter peccant, qui confidunt ſe permanentes in peccato miſericordiam conſecuturos; aut ſi vitam quandoque in melius mutare proponunt, id nihilominus ita in dies differunt, ac ſi de dono Pœnitentiæ accipiendo certi eſſent. 45

Art. X. Regulæ De Dilectione Dei.

Regula I. Præceptum Amoris Dei ſpeciale eſt, non generale, cui per aliorum præceptorum adimpletionem ſatis fiat; adeòque non effectiuus dumtaxat, ſed affectiuus Amor Dei præcipitur hominibus. 46

Regula II. Sine actu Amoris Dei non perficitur Mandatum quo Deum ſuper omnia diligere iubemur. 47

Regula III. In rigore præceptum eſt hominibus vt Deum vero & interiori affectu diligant; adeò vt ad ſalutem peruenire non poſſit, qui nullum diuini Amoris actum exercuerit. 48

Regula IV. Diuini Amoris actum non ſemel tantùm in vita, neque tunc ſolùm cùm debet iuſtificari, ſed ſæpius; immò quàm frequentiſſimè poteſt, homo exercere tenetur. 49

Regula V. Deum non amat, ſed primum maximumque mandatum violat, qui aliare frui vult præter Deum. 51

Regula VI. Error eſt & illuſio peſſima Dæmonis, perſuaſum habere quòd Amor Dei puriſſimus, & Vita Vnitiua proprius, curare non debeat obſeruãtiam Mandatorũ Dei & Eccleſiæ, &c. & quòd à cæterarum virtutum operibus ceſſare debeat, qui Deum amat. 52

Art. XI. Regulæ de Dilectione Proximi. 53

Regula I. Proximum diligere tenemur ſicut nos ipſos, & amore quidem affectiuo & interiori: Adeò vt per ſolos actus externos huic præcepto minimè ſatisfiat. ibid.

Regula II. Præceptum de dilectione proximi non implet, niſi qui proximum ad Deum adducere conatur, ipſique æterna bona procurare nititur, & quæcumque auxilia ei præbere poteſt vt facilius ad Deum perueniat. 54

Regula III. Officium dilectionis erga proximum eſt, illius onera portare. 55

Regula IV. Lethaliter peccat contra dilectionem proximi, qui de vita alicuius triſtatur, & de morte illius naturali gaudet, aut illam deſiderat inefficaci licet affectu, quamuis non ei diſplicentia perſona, ſed propter aliquod temporale emolumentum. 56

Regula V. Ordo in caritate ſeruandus eſt. 56

Regula VI. Non peruertitur ordo caritatis, cùm circa res proximi magis occupamur quàm circa Deum reſque Dei, modò dilectioni Dei hominis dilectio non præponatur. 56

Regula VII. Vnuſquiſque tenetur proximo ſuo ſpiritualem neceſſitatem extremam patienti ſubuenire etiam cum certa mortis periculo, ſi ſpes affulgeat quòd iuuari poſſit. 56

Regula VIII. Epiſcopi & Paſtores tenentur cum vitæ periculo ſuis ouibus ſuccurrere grauem neceſſitatem ſpiritualem patientibus. 57

Regula IX. Contra præceptum de proximi dilectione lethaliter peccant, qui inimicos odio habent. 57

Regula X. Speciali dilectione erga inimicos affici, extra neceſſitatis articulum, minimè neceſſe eſt, ſed ſolùm in animi præparatione. 58

Regula XI. Ad exhibenda inimicis ſigna & officia dilectionis, quæ proximis in communi exhibentur, neceſſariò tenemur: Alioqui caritatis præceptum violamus, & lethaliter peccamus. 58

Regula XII. Beneficia vel ſigna dilectionis, quæ amicis ſpeciatim exhibemus, inimicis exhibere non tenemur, niſi ſecundum præparationem animi. 59

Regula XIII. Specialia beneficia vel ſigna dilectionis exhibenda ſunt inimicis in articulo neceſſitatis. 59

Regula XIV. Salutationem, colloquium, ſpeciales orationes inimicis exhibere tenemur, cùm id neceſſarium eſt ad vincendum odium in quod ſumus propenſi, vel ad ſcandalum auertendum; vel ad reconciliandum inimicum, ipſumque ad caritatem reducendum. 59

Regula XV. Lethalis peccati reus eſt, qui graue malum optat vel imprecatur inimico, aut de illius aduerſitate gaudet. 59

Regula XVI. Inimicos à communibus orationibus noſtris, quas pro alijs fundimus, excludere, aut contra illos Deum, orare lethale peccatum eſt. 60

Regula XVII. Inimico etiam in odio pertinaci tenemur iniuriam dimittere in præparatione animi, id eſt, odium, maleuolentiam, & vindictæ appetitum deponere: Alioqui lethalis peccati rei ſumus. 60

Regula XVIII. Inimico veniam petenti non ſolùm tenemur offenſam remittere, ſed etiam aliqua beneuolentiæ ſeu reconciliationis ſigna exhibere: & qui id omittit, lethalis peccati reus eſt. 60

Regula XIX. Actionem iuridicam inimico veniam petenti remittere, ſiue ſatisfactionem pro iniuria vel damno condonare, Chriſtianus non tenetur, &c. 61

Regula XX. Paratus eſſe debet Chriſtianus ad Miſericordiam in omnes homines exercendam. 62

Regula XXI. In magis coniunctos priùs & vberiùs exercenda eſt beneficentia, cæteris paribus. 62

Regula XXII. Lethaliter peccat contra præceptum caritatis, qui pauperibus extremam vel grauem, immo & communem neceſſitatem patientibus, eleemoſynam prout poteſt, non erogat, hiſ ſaltem ex ſuperfluo; illis etiam ex neceſſario ſui ſtatus. 62

Regula XXIII. Non modò Chriſti præceptum, ſed ſpirituales fructus ex eleemoſyna prouenientes, ad illam erogandam Chriſtianum hominem incitare debent. 63

Regu-

Regula XXIV. *Pauperibus omnibus, etiam improbis, eroganda eſt eleemoſyna, ita tamen vt eorum non foueatur improbitas.* 64

Regula XXV. *Validis Mendicantibus, ignauis, otioſis; qui laborare nolunt, cùm poſſint, eleemoſyna non eſt ita facilè & copiosè eroganda.* 65

Regula XXVI. *Seueriori examine pauperes non ſunt diſcutiendi, nec curiosè inquirendum an paupertatem ſimulent. Modus tamen ſeruandus eſt, ne profundatur in indignos & minùs indigentes, quod dignioribus & magis indigentibus debebatur.* 65

Regula XXVII. *Non obuijs tantùm pauperibus eroganda eſt eleemoſyna, ſed pauperes quærendi, & illis maximè ſubueniendum qui præ verecundia petere non audent.* 65

Regula XXVIII. *Eleemoſyna Chriſtiana liberalis & copioſa eſſe debet, iuxta facultatum vniuſcuiuſque rationem.* 66

Regula XXIX. *Eleemoſyna Chriſtiana prompta eſſe debet.* 68

Regula XXX. *Eleemoſyna Chriſtiana cum hilaritate fieri debet.* 67

Regula XXXI. *Eleemoſyna Chriſtiana humilis eſſe debet.* 67

Regula XXXII. *Eleemoſyna Chriſtiana iuſta ſit neceſſe eſt, ex bonis ſcilicet proprijs, non ex alienis & malè partis.* 68

Regula XXXIII. *Quicumque ſub alterius poteſtate conſtitutus eſt, de his quorum dominium non habet eleemoſynam erogare non poteſt, niſi cum eius licentia cuius ſubeſt poteſtati.* 68

Regula XXXIV. *Monachus cui diſpenſatio vel adminiſtratio bonorum Monaſterij non eſt concredita, eleemoſynas ſine licentia Superioris vel expreſſa, vel probabiliter præſumpta, facere non poteſt, niſi in articulo extremæ neceſſitatis.* 69

Regula XXXV. *Vxor ex bonis mariti, vel ex bonis communibus, quorum adminiſtratio ad ipſum pertinet, eleemoſynas erogare abſque ipſius conſenſu non poteſt, niſi fortè modicas, quæ ab eiuſdem conditionis mulieribus fieri conſueuerunt, aut in extremæ neceſſitatis articulo.* 69

Regula XXXVI. *Filij familias eleemoſynam erogare non poſſunt abſque conſenſu patris, niſi ex ijs quorum diſpenſatio ipſis à patre commiſſa eſt, aut ex peculio caſtrenſi, aut quaſi caſtrenſi.* 69

Regula XXXVII. *Famuli & ancillæ ex rebus dominorum ſuorum eleemoſynam dare non poſſunt abſque eorum conſenſu, niſi fortè fragmenta quadam panis, aut quid ſimile.* 90

Regula XXXVIII. *Eleemoſynam propria manu pauperibus erogare, maioris eſt meriti.* 70

Regula XXXIX. *Mortaliter peccat contra præceptum de dilectione proximi, qui proximum lethaliter peccantem non corripit, cùm poteſt, & debet, ſpeſque probabilis affulget emendationis.* 70

Regula XL. *Non ſolos Prælatos, ſed omnes & ſingulos Chriſtianos obligat præceptum de correptione fraterna.* 70

Regula XLI. *Præceptum de Correptione fraterna Prælatos grauiùs obſtringit reſpectu ſubditorum.* 71

Regula XLII. *Correptionem fraternam Prælatis etiam ſuis ſubditi debent, ſeruata debita reuerentia & manſuetudine.* 71

Regula XLIII. *Vbi periculum fidei immineret, Prælati à ſubditis etiam publicè arguendi eſſent.* 72

Regula XLIV. *Peccator fraternæ Correptionis officium impendens alteri, non peccat: Præcedente tamen peccato ſuo emendationi Proximi impedimentum affert.* 72

Regula XLV. *Omiſſio Correptionis fraternæ peccatum eſt, ſi quis illā omittit ex metu vel cupiditate, cùm ad illam tenetur ex officio, aut extrema neceſſitas Proximi poſtulat tam ſalubre remedium.* 71

Regula XLVI. *Omiſſio Correptionis fraternæ veniale peccatum eſt, cùm timor & cupiditas tardiorem faciunt hominem ad corripienda delicta fratris.* 72

Regula XLVII. *Nemo tenetur peccatores quærere quos corripiat, aut in alterum vitam inquirere. Superiores tamen diligentiùs ſcrutari tenentur vitam ſubditorum, & inquirere ſi quid in ea correptione dignum eſt.* 73

Regula XLVIII. *Cùm de nullius emendatione deſperandum ſit, quamdiu in hac mortali vita conſtitutus eſt, nemini quantumuis obdurato negandum eſt fraternæ Correptionis officium.* 73

Regula XLIX. *Omittenda eſt fraterna Correptio, ſi probabile ſit illi, qui corripitur nihil profuturam, immo illum occaſione in noua crimina ruiturum.* ibid.

Regula L. *Omittenda non eſt Correctio iudiciaria, ſeu quæ vim habet cogendi, & pertinet ad Prælatos, etſi probabile ſit non profuturam ei qui corrigitur.* 73

Regula LI. *Quamuis probabile ſit Correptionem non ſtatim profuturam, ſed odioſam & ingratam fore, ſi tamen aliquando vtilem fore ſpes ſit, nequaquam omittenda eſt.* 74

Regula LII. *Cùm peccatum occultum, & ſoli peccanti, ac ei in quem peccatur, noxium eſt, ſecreta admonitio denunciationi præmitti neceſſariò debet.* 74

Regula LIII. *Cùm peccatum occultum eſt, vergens tamen in nocumentum aliorum, ſiue corporale ſiue ſpirituale, ſtatim denuntiandum eſt abſque Monitione priuata.* ibid.

Regula LVI. *Contra fraternæ Correptionis ordinem non peccat, qui peccatum occultum fratris denunciat Prælato, non quidem vt iudici, ſed vt patri, ad officium charitatis maiori quadam efficacia exequendum, priùs quàm teſtes adhibeat.* 75

Regula LVII. *Prælato in Viſitatione præcipienti, vt qui certorum criminum reos nouerit, illos denunciet, vbi nullus eſt Accuſator, nec publica præceſſit infamia, quæ inquiſitioni det locum, ſubditi*
parere non tenentur contra fraternæ Correptionis ordinem. 75

Regula LVIII. *Peccata publica publicè ſunt corripienda, nec eorum denunciationi priuata admonitio præmittenda eſt.* 76

Regula LIX. *Correptio fraterna cum humilitate, caritate, & manſuetudine exercenda eſt.* 76

Art. XII. *Regulæ Praxim ſpectantes circa Vota.* 77

Regula I. *Quæ ſecundùm ſe ac ſemper bona ſunt, congrua ſunt Voti materia.* ibid.

Regula II. *Quæ ſecundùm ſe peccata ſunt, non poſſunt eſſe materia Voti.* ibid.

Regula III. *Quæ ſecundùm ſe bona ſunt, & tamen malum euentum poſſunt habere, ſunt quidem legitima Voti materia: Sed tamen huiuſmodi Votum non eſt obſeruandum quando malum euentum habent.* 77

Regula IV. *Vota de immoderatis vigilijs, ieiunijs, alijſque corporis macerationibus, ſecundùm arbitrium Superioris ſeruanda ſunt vel remittenda.* 77

Regula V. *Vota de rebus vanis & inutilibus ſunt magis deridenda quàm ſeruanda.* 77

Regula VI. *Violatio Voti lethale ex genere ſuo peccatum eſt.* 77

Regula VII. *Votum abſolutum abſque mora implendum eſt; conditionatum aut ad certum tempus emiſſum, impleta conditione, ac ſtato tempore ſolui debet. Vnde mora in reddendo Voto, cùm illud implere commodè poteſt, graue peccatum eſt.* 78

Regula VIII. *Qui ad Votum implendum factus eſt impotens, facere debet quod poteſt: Alioqui lethaliter peccat quoties agit contra Votum in eo quod poteſt implere.* 88

Regula IX. *Iuuenes Voto vel Iuramento ad Statum Religioſum amplectendum inducere licet; ſeruatis debitis circumſtantijs.* 79

Regula X. *Qui Voto vel Iuramento adulta ætate ſponteque emiſſo, ad Statum Religioſum amplectendum ſe obſtrinxerunt, illum amplecti, ſeu Monaſterium ingredi, ac Religioſum Habitum ſuſcipere tenentur.* 79

Regula XI. *Peccatoribus Religioſæ Vitæ Profeſſionem imperare, aut in Pœnitentiam imponere non licet: Ad id tamen vitæ genus ipſos inuitare & adhortari, licitum ac laudabile eſt.* 79

Regula XII. *Lethalis peccati reus eſt, qui aliquem iuramento adſtringit ne vitam Religioſam profiteatur, aut ab ingreſſu Monaſterij & Religioſæ Vitæ Profeſſione, poſitis debitis circumſtantijs faciendo prohibet vel auertit.* 80

Regula XIII. *Qui vi, fraude, dolo, metu qui virum conſtantem commouere poſſit, aliquem ab ingreſſu Monaſterij aut Religioſæ Vitæ Profeſſione reuocauit, impedimenta quæ appoſuit remouere debet, & Monaſterio damnum, quod inde patitur, compenſare ad arbitrium viri prudentis.* 80

Regula XIV. *Qui Religioſam Vitam profeſſus eſt in Monaſterio vbi Regulæ ſtrictior obſeruantia non viget, ad id dumtaxat vitæ genus ſe obligare volens, quod ibi agitur, nihilominus tenetur ea quæ ſubſtantiam Regulæ ſeu tria Vota præcipua ſpectant, ad amuſſim obſeruare.* 81

Regula XV. *Moniales Profeſſæ in Monaſterijs, in quibus Clauſura non ſeruabatur, nec olim fuerat obſeruata, ad eam ſuſcipiendam, & religiosè ſeruandam tenentur, cùm ab Epiſcopis, alijſue Superioribus legitimis imperatur & imponitur: In lethalis alioquin peccati reatum incurrunt.* 81

Regula XVI. *Qui dubitat an Votum emiſerit, illud implere tenetur.* 82

Regula XVII. *Qui dubitat an actui aliquis voto à ſe facto repugnat, ab illo tenetur abſtinere? alioqui lethaliter peccat.* 82

Regula XVIII. *Religioſa Profeſſio ante decimumſextum ætatis annum expletum, & annum Probationis continuum, pariterque completum facta, irrita eſt.* ibid.

Regula XIX. *Vota ſimplicia ante pubertatis annos emiſſa, irrita ſunt, niſi rationis vſus pubertatem præceſſerit, parenteſque vel tutores permiſerint, aut certè de voto certiores facti, non repugnauerint.* 82

Regula XX. *Vota ſine plena libertate ac deliberatione facta, nullatenus obligant, ſed penitus irrita ſunt.* 82

Regula XXI. *Vota ex metu à cauſa extrinſeca & libera illato, atque in virum conſtantem cadente facta, ipſo iure irrita ſunt, ſi metus ad extorquendum votum incuſſus fuerit.* 83

Regula XXII. *Monachi & Moniales, quorum Profeſſio nulla eſt, Regularem Habitum dimittere non poſſunt tuta conſcientia, niſi ſeruata forma in Concilio Tridentino præſcripta, & intra quinquennium à die Profeſſionis reclamauerint.* 83

Regula XXIII. *Profeſſio emiſſa per dolum aut circumuentionem Abbatis vel Abbatiſſæ, valida, & Profeſſum ligat in vtroque foro: Sed tamen bona temporalia illius Monaſterium non acquirit, eaque ſunt hæredibus reſtituenda.* 84

Regula XXIV. *Quicumque ſunt alterius poteſtati ſubiecti, Vota firma emittere non poſſunt ſine illius conſenſu, in his quibus illi ſubijciuntur.* 84

Regula XXV. *Venendo non peccant, qui ſunt alterius poteſtati ſubditi.* 85

Regula XXVI. *Religioſa Profeſſione abſoluitur homo à Votis omnibus in ſæculo factis.* ibid.

Regula XXVII. *Diſpenſatio in Votis Auctoritate Eccleſiæ concedi, aut eorum commutatio fieri poteſt.* 85

I N D E X.

Regula XXVIII. *Ad diſpenſationem aut commutationem Voti requiritur Prælati Auctoritas.* 85

Regula XXIX. *Summus Pontifex in Eccleſia vniuerſa diſpenſare poteſt in Votis quibuſcumque, quoniam diſpenſatio Eccleſiæ commiſſa eſt.* ibid.

Regula XXX. *Maiorum quorumdam Votorum diſpenſatio vel commutatio Summo Pontifici reſeruata eſt, tam iure, quàm conſuetudine.* 85

Regula XXXI. *In minoribus communibuſque Votis diſpenſare poſſunt Epiſcopi, & Prælati Regulares Ordinum & Monaſteriorum exemptorum, cum ſuis dumtaxat ſubditis.* ibid.

Regula XXXII. *In Votis diſpenſare abſque cauſa legitima Prælatus non poteſt, vel ea commutare.* 86

Regula XXXIII. *Votum de diſpenſatione Voti non petenda imprudens eſt, nec ſemper obligat Vouentem.* 86

Art. XIII. *De Peccatis Religioni oppoſitis.* ibid.

Art. XIV. *Regulæ Morales circa Peccata Religioni oppoſita.* 92

Regula I. *Indebitus Dei cultus lethale ex genere ſuo peccatum eſt.* ibid.

Regula II. *Incertæ Reliquiæ in Atrio, aut ſub parietibus Templorum, aut circa ipſa, ſepeliendæ ſunt, ne Populus Chriſtianus indebiti cultus ſuperſtitione polluatur.* 92

Regula III. *Reliquias vnius Sancti pro alterius Reliquijs colendas ex induſtria proponere, vbi comperta falſitas vel dubia res eſt, lethale peccatum eſt indebiti cultus.* 93

Regula IV. *Nullius peccati rei ſunt, qui Reliquias vnius Sancti pro Reliquijs alterius bona fide colunt.* 93

Regula V. *Nullius peccati reus eſt, qui bona fide illum inuocat, quem Sanctum eſſe certò credit, quamuis reuera ſanctus non ſit.* 93

Regula VI. *Ritus alios & Preces in Miſſarum celebratione adhibere, præter eas quæ ab Eccleſia recepta ſunt; aut quarumdam Miſſarum, & candelarum certum numerum obſeruare ſuperflui cultus ſuperſtitio eſt.* 93

Regula VII. *Idololatria peccatorum omnium grauiſſimum eſt.* 93

Regula VIII. *Lethalis peccati grauiſſimi rei ſunt non ſolùm qui diuinationem, magiam, aut ſortilegia exercent, ſed & qui ariolos, magos, ſortilegos ſiue maleficos conſulunt, eorumue opera vtuntur.* 94

Regula IX. *Quantumlibet grauis rei temporalis iactura facta fuerit, quantumuis grande periculum timeatur, quantacumque ſperetur vtilitas, ariolos & diuinatrices adire non licet, nec propterea minus peccatum eſt.* 94

Regula X. *Lethalis peccati rei ſunt non ſolùm qui Aſtrologiam Iudiciariam profitentur, verùm etiam qui Aſtrologos ſeu Genethliacos conſulunt, & ſuos vel aliorum Horoſcopos confici curant, vt ab eis bonam vel malam fortunam, & omnia ſibi euentura perdiſcant.* 95

Regula XI. *Diuinatio per auguria, omina, occurſus, &c. pernicioſa ſuperſtitio eſt & lethale peccatum.* 95

Regula XII. *Lethalis ſuperſtitionis rei ſunt, qui adhibito certo cuiuſdam arboris ramo, ſeu baculo certa figura, certa ſub conſtellatione ex arbore abſciſſo vel auulſo, certiſque characteribus notato, theſauros abſconditos ſcrutantur, & vbi ſint abſconditi diuinant. Lethalis pariter ſuperſtitionis rei ſunt, qui huiuſmodi hominum arte & opera ad inueniendos & detegendos theſauros occultos vtuntur.* 96

Regula XIII. *Diuinatio per ſomnia, ſi ad ea extendatur ad quæ non poteſt pertingere, vana & ſuperſtitioſa eſt, tacitumque pactum cum Dæmone inuoluit, adeòque eſt lethale peccatum.* 96

Regula XIV. *Diuinatio per ſortes lethale ex genere ſuo peccatum eſt.* 98

Regula XV. *Diuiſorijs ſortibus vti, modò ſortium moderatio ac directio à Deo expectetur, & debitæ conditiones concurrant, nullum eſt peccatum.* 98

Regula XVI. *Ars notoria penitus illicita & ſuperſtitioſa eſt, eaque vti lethale eſt peccatum.* 98

Regula XVII. *Obſeruatio dierum, menſium & annorum ad fortuitos euentus, vel ad directionem humanorum negotiorum & actionum quæ nullatenus pendent à ſiderum influxu, ſuperſtitio eſt & lethale peccatum, niſi ruſtica ſimplicitas & ignorantia inuincibilis excuſet.* 99

Regula XVIII. *Obſeruantia ſanitatum, quæ media inania ad ſanandos morbos hominum vel animalium adhibentur, vel ad eos auertendos vſurpantur, lethale peccatum eſt.* 100

Regula XIX. *Vſus quorumuis verborum, precum, coniurationum ad morbos curandos, quæ ab Eccleſia non ſunt approbata, ſuperſtitioſus & pernicioſus eſt, quamuis nihil niſi pium præ ſe ferre videantur.* 102

Regula XX. *Imagines Aſtronomicæ vanæ ſunt ac ſuperſtitioſæ; & qui illas cudunt, aut illis vtuntur, lethalis peccati rei ſunt.* 102

Regula XXI. *Obſeruantia Sacrorum ſuperſtitioſa eſt, & illicita.* 103

Regula XXII. *Reliquias figuram crucis, Euangelium, Roſarium vel Scapulare, aliaque pietatis ſigna ab Eccleſia approbata, ad collum ſuſpenſa gerere licet, modò pio animo, nulliſque vanis circumſtantijs adiunctis gerantur.* 103

Regula XXIII. *Signa maleficij tollere & abolere licet.* 104

Regula XXIV. *Signa maleficij quærere & inuenta remouere ac deſtruere licet ſpe ceſſationis nocumenti, & priſtinæ valetudinis recuperandæ.* 104

Regula XXV. *Maleficium altero Maleficio tollere, aut Maleficos adire, ut eorum vti opera vt hoc modo tollant, vel ſic tollere volentibus conſenſum præbere, nuſquam licet, ſed lethale ſemper peccatum eſt.* 105

Regula XXVI. *Cùm à Malefico petitur vt maleficium tollat, expreſsè proteſtari debet qui petit, ſe nihil commune cum Diabolo habere velle, nec illegitimas opera ſanitatem conſequi, & omni pacto renunciare.* 105

Regula XXVII. *Summa cautione ſe gerat Sacerdos in eorum Abſolutione qui ſuperſtitionis peccata confitentur.* 106

Regula XXVIII. *Sacrilegium lethale ex genere ſuo peccatum eſt, tantò grauius, quantò res ſacra, in quam peccatur, maiorem habet ſanctitatem.* 106

Regula XXIX. *Scriptura Sacra, aut Officiorum Eccleſiaſticorum verbis ad ſuperſtitiones, ad ſcurrilia & vana colloquia, ad detractiones & Libellos famoſos, ad adulationes abuti, lethale ſacrilegium eſt.* 107

Regula XXX. *Omne peccatum à ſacra perſona, vel in perſonam ſacram commiſſum, ſacrilegium non eſt propriè dictum.* 107

Regula XXXI. *Deum tentat, quiſquis humanis & ordinarijs medijs non deſtitutus, ea ſine cauſa omittit & negligit, ſeque periculo exponit.* 107

Regula XXXII. *Ad Dei tentationem pertinet Medicina vti nolle, cùm morbos patimur, ex quibus ſine remediorum naturalium ſubſidio euadere aut conualeſcere non poſſumus.* 108

Regula XXXIII. *Ille Deum tentat, qui ad orationem ſe non præparat, & poſtulat à Deo remiſſionem peccatorum, nec condonat aliis iniurias ſibi illatas.* 109

Regula XXXIV. *In Religione Deus tentatur, cum ſigna & prodigia flagitantur, non ad aliquam ſalutem, ſed ad ſolam experientiam deſiderata.* 109

Regula XXXV. *Qui Deum teſtem inuocat, illum non tentat.* 109

Cap. IV. *De Secundo Præcepto Decalogi.*

Art. I. *Quis ſit huius præcepti ſenſus, Non aſſumes Nomen Dei tui in vanum; &c.* 109

Art. II. *Quid ſit Iuramentum? Quotuplex? & vtrum ſecundo præcepto Decalogi ſit prohibitum?* 112

§. I. *Quid ſit Iuriurandum?* ibid.

§. II. *Quotuplex Iuſiurandum?* 112

§. III. *Iuramentum debitis conditionibus munitum, licitum eſt: Tantùm abeſt vt ſecundo Decalogi præcepto aduerſetur.* ibid.

Art. III. Regulæ Morales *De Iuramentis & Periurijs.* 114

Regula I. *Periurium omne lethale peccatum eſt.* ibid.

Regula II. *Reus eſt periurij, non ſolùm qui iurat tanquam verum quod falſum eſſe nouit: ſed & qui temerè & inconſideratè iurat quod verum eſſe putat, & tamen falſum eſt &: qui iurat quod falſum eſſe putat, & ſit tamen verum eſt.* 114

Regula III. *Periuri ſunt, qui promiſſum iuramento confirmant, cum propoſito non implendi quod promittunt: At illud reuera non impleat, cùm res promiſſa poſſibilis & licita eſt, nec melioris boni eſt impedimentum.* 114

Regula IV. *Reus eſt periurij, qui promittit aliquid quod non eſt in eius poteſtate, nec probabiliter futurum eſt, ſi promiſſum imprudens iuramento confirmet.* 115

Regula V. *Reus eſt periurij, qui iurat aliquid per ſe malum, aut quod melioris boni impedimentum eſt: & ſi iuramentum ſeruet, cùm res eſt per ſe mala, periurium nouo ſcelere cumulat.* ibid.

Regula VI. *Periurium vel in re leui, & ioco prolatum, lethale nihilominus peccatum eſt.* 116

Regula VII. *Qui ex lapſu linguæ falſum iurat, ſi conſideratè & ex deliberatione iuret, perſpectamque habeat falſitatem quam iurat, lethalis periurij reus eſt: Si autem non aduertat, nec iurandi intentionem habeat, venialis dumtaxat peccati labem incurrit.* 116

Regula VIII. *Quæcumque iuramenta vergunt in peiorem exitum, ſeruanda non ſunt, nec reus eſt periurij qui illa violauerit.* 116

Regula IX. *Iuramentum graui metu extortum obligat; periurijque lethalis reus eſt illius violator, niſi vinculo illius à Romano Pontifice aut Epiſcopo ſolutus fuerit.* 117

Regula X. *Iuramentum extortum dolo vel errore, qui cauſa eſt promiſſionis vel contractus, irritum eſt: Si verò dolus non ſit cauſa promiſſionis vel contractus, firmum eſt iuramenti vinculum.* 118

Regula XI. *Lethalis periurij reus eſt, quicumque dolosè iurat, iuſiurandi verba proferens abſque animo iurandi, aut fidem ſuam obligandi. Qui Reſtrictiones mentales & æquiuocationes iurando adhibent, lethale periurium committunt.* 119

Regula XII. *Hoſtes etiam publicos doloſo Iuramento, & mentali Reſtrictione vel æquiuocatione fucato, fallere non licet. Qui id fecerit vel tentauerit, lethalis periurij reus eſt.* 119

Regula XIII. *Nec pro vita propria vel alterius conſeruatione, nec in fauorem fidei commiſſum periurium à lethalis peccati labe immune eſt.* 120

Regula XIV. *Quamuis per falſos Deos iurare ſit impium, reus tamen eſt periurij qui tale iuramentum non ſeruat.* 120

Regula XV. *Suſcipere poteſt Chriſtianus iuramentum illius qui per falſos Deos iuraturus eſt, illoque vti, immo & iuſiurandum*

dum

dum ab eo exigere, quem ita iuraturum non dubitat. 120
Regula XVI. Reus non eſt periurij, qui ob iuſtam & legitimam cauſam iuramentum non implet. 120
Regula XVII. Iuſiurandum quo quis iurat ſe ſeruaturum Statuta alicuius Capituli, Vniuerſitatis, Collegij, aut Societatis cuiuslibet, intelligendum eſt dumtaxat de ſtatutis honeſtis, licitis, quæ contraria conſuetudine minimè ſunt abrogata, & de ijs quæ condita ſunt, non quæ in futurum condentur: Niſi forma iuramenti id exprimat, vel iurans id intendat. 120
Regula XVIII. Iuramentum præſtitum contra ius Superioris, irritum eſt. 121
Regula XIX. Iuramenta contra vtilitatem Eccleſiæ præſtita nullius ſunt roboris. 121
Regula XX. Qui doctrinam alicuius experimenti, ſiue ſolubris & ſingularis remedij accepit, ac interpoſito iureiurando promiſit id ſe nemini communicaturum, iuramentum iſtud ſeruare non ſemper tenetur, ſed in certis dumtaxat rerum circumſtantijs. 121
Regula XXI. Lethalis peccati reus eſt, qui pro ſe ipſo iuramentum exigit, vel recipit ab eo, quem peieraturum eſſe nouit, vel meritò ſuſpicatur. 121
Regula XXII. Iudici licet exigere iuſiurandum ſecundùm ordinem iuris, ad petitionem alterius, ab eo quem peieraturum eſſe nouit, vel meritò ſuſpicatur. 122
Regula XXIII. In iuramento diſpenſari poteſt. 122
Regula XXIV. Cùm res iurata manifeſtè repugnat iuſtitiæ, Diſpenſatione ſeu Abſolutione à iuramento non eſt opus. 123
Regula XXV. 123
Regula XXVI. Cùm id quod iuramento promiſſum eſt, honeſtum eſt & vtile, Diſpenſatio vel Commutatio iuſta de cauſa peti poteſt, &c. ibid.
Regula XXVII. Iuſiurandum in ſuum fauorem & vtilitatem præcipuè factum, priuatus quiſque remittere poteſt. 123
Regula XXVIII. Superior quilibet ſubditorum ſuorum iuramenta irrita facere poteſt, circa ea quæ ipſius poteſtati ſubduntur. 123
Regula XXIX. Grauis peccati rei ſunt, qui leuiter, temerè, abſque neceſſitate aut iuſta vtilitate, ex praua conſuetudine iurant. 123
Regula XXX. Qui per fidem ſuam paſſim, crebro, & ſine cauſa iurant, temerarij iuramenti rei ſunt. 125
Regula XXXI. Blaſphemia crimen eſt periurio grauius. 125
Regula XXXII. Blaſphemiæ reus eſt quiſquis cogitatè & deliberatè verba in Deum aut Sanctos contumelioſa profert, eorum ſignificationem aduertens, quamuis actualem blaſphemandi intentionem non habeat. 125
Regula XXXIII. Blaſphemiæ reus eſt quiſquis Dei nomen aut attributum aliquod incommunicabile creaturæ tribuit. Eiuſdem criminis reus eſt, qui ſibi tribui patitur. 126
Regula XXXIV. In foro conſcientiæ nemo blaſphemiæ reus abſque grauiſſima Pœnitentia abſoluendus eſt. 126
Regula XXXV. Quilibet Chriſtianus alterum blaſphemantem audiens, ipſum pro virili corripere & obiurgare tenetur, & Iudici Eccleſiaſtico vel Sæculari denunciare: Grauis alioquin peccati ſilendo reus eſt. 127
Regula XXXVI. Grauis peccati rei ſunt Iudices, qui blaſphemos ſecundùm Leges non plectunt. 127
Cap. V. De tertio Præcepto Decalogi. 127
Art. I. Quis ſit huius Præcepti ſenſus? 127
Art. II. Vtrum Præceptum de ſanctificatione Sabbati Chriſtianos etiam ſpectet? 128
Art. III. Cur Sabbati celebritas in Dominicam Diem translata ſit? 130
Art. IV. De Feſtorum Dierum obſeruatione. 130
Art. V. De Ieiunijs Eccleſiaſticis. 132
§. I. Quid ſit Ieiunium? Quis eius finis? Quæ vtilitas? ibid. & ſeq.
§. II. Eccleſia Auctoritatem habet inſtituendi & præcipiendi Abſtinentium & Ieiuniorum certis diebus & temporibus. 133
§. III. Quadrageſimalis Ieiunij cauſa explicantur. 134
§. IV. Abſtinentia à carnibus Eccleſiaſtici Ieiunij pars eſt. In abſtinentia à lacticinijs quiſque ſequi debet Eccleſiæ conſuetudinem in qua viuit. 134
Art. VI. Regulæ Morales Chriſtianæ circa Religioſam Dominicæ Diei & Feſtorum obſeruationem. 136
Regula I. Lethalis peccati rei ſunt, qui ſeruilia opera, aliaque Canonibus & Legibus prohibita, Dominicis Feſtiſue diebus exercent, exceptis cauſis pietatis ac iuſtæ neceſſitatis: Quarum iudicium penes Epiſcopos eſto. 136
Regula II. Pietatis & iuſtæ neceſſitatis cauſa, ſeruilia opera Feſtis Diebus exerceri poſſunt. 137
Regula III. Conuiuia publica & comeſſationes, choreæ, ludi, & cuiuſuis generis ſpectacula Dominicis Feſtiſue diebus agi, duci, exhiberi, frequentari ſine graui peccato non poſſunt, quibus præſertim horis Officia Diuina celebrantur. 139
Regula IV. Feſtorum numerum ab Epiſcopis minui præſtat, vbi eorum violatio vix cohiberi poteſt. 139
Regula V. Præceptum de ſanctificatione ſpirituali Sabbati magis violare cenſentur, qui Dominicis aut Feſtis diebus lethale peccatum committunt, quàm qui quoduis opus corporale, aliàs bonum & licitum faciunt. 140
Regula VI. Quilibet Chriſtianus Dominicis & Feſtis diebus Miſſam integram attentè & deuotè audire tenetur, niſi ipſum moralis impoſſibilitas, ſeu grauis neceſſitas excuſet: Alioquin lethalis peccati reus eſt. 140
Regula VII. Nec ſucceſſiua, nec ſimultanea duarum partium diuerſarum Miſſarum auditione impletur Præceptum Eccleſiæ de audienda Miſſa Dominicis aut Feſtis diebus. 142
Regula VIII. Qui Miſſæ adeſt abſque interna animi deuotione & attentione, totoque tempore vel per magnam partem Sacri voluntariè diſtractus eſt, non ſatisfacit Eccleſiæ Præcepto, quamuis cum externa deuotione adſiſtat. 142
Regula IX. Grauiter peccant, qui cum peccati lethalis affectu Miſſæ Sacrificio Dominicis & Feſtis diebus interſunt. 143
Regula X. Conuenienti Dominicæ Diei, Feſtorumque ſanctificatio poſtulat vt Fideles verbum Dei audiant, Veſpertinis Officijs interſint, in piorum librorum lectione, alijſque pietatis operibus ſacros illos dies tranſigant. 146
Art. VII. Regulæ Morales Chriſtianæ circa Ieiunia Eccleſiaſtica. 146
Regula I. Violatio Ieiunij Eccleſiaſtici lethale ex genere ſuo peccatum eſt. ibid.
Regula II. Lethalis peccati rei ſunt caupones, & alij, qui alicui ad Ieiunium obſtricto cibos vetitos parant, offerunt, præbent, vel cœnam exhibent benè pranſis. 147
Regula III. Ab Eccleſiaſtici Ieiunij obſeruatione Chriſtianorum nemo diſpenſatur, niſi ob moralem abſolutam neceſſitatem, ætatis impoſſibilitatem, aut grauem infirmitatem atque languorem. Illi autem cibis vetitis vti, aut ieiunium ſoluere non debent, quorum valetudo id poſtulat, priùs quàm facultatem à Paſtoribus obtinuerint. 147
Regula IV. Cùm dubium eſt vtrum ſufficiens ſit & legitima cauſa ſoluendi ieiunium, neceſſariò poſtulanda eſt diſpenſatio, &c. Aliàs qui Abſtinentiam aut Ieiunium violant manente dubio an legitimè excuſentur, peccati lethalis rei ſunt. 150
Regula V. Grauis peccati rei ſunt Medici, qui conſilio ſuo aut teſtimonio præbent occaſionem violandæ abſtinentiæ frangendiue ieiunij abſque legitima cauſa. 151
Regula VI. Qui carnes diebus Abſtinentiæ conſecratis cum licentia comedunt Ieiuniumue ſoluunt, ſoli comedere debent, ne cui ſcandalo ſint. 151
Regula VII. Die Natalis Domini in Feriam Sextam incidente, Chriſtianis omnibus carnes comedere licet, ijs exceptis, qui Voto aut Regulari obſeruantia prohibentur. Idem eſto iudicium de Sabbatis poſt Natale Domini ad Purificationem vſque Deiparæ Virginis, ſecundùm Morem quarumdam Eccleſiarum. 151
Regula VIII. Sabbatis illis, aut alijs diebus, quibus Diœceſana Lege aut Conſuetudine Abſtinentia aut Ieiunium ſeruatur ex præcepto, ciuibus aut oppidanis non licet ad loca vicina diuertere eo fine vt carnibus veſcantur, vel à ieiunio ſe eximant. 152
Regula IX. Qui licentiam comedendi carnes diebus ieiunio conſecratis ab Epiſcopo ob cauſam legitimam obtinuerunt, non ſunt immunes à ieiunij lege ſoluendi, ſi ieiunare valeant. 152
Regula X. Vnica refectio ita eſt eſſentialis ieiunio, vt qui plures refectiones ſumunt diebus ieiunio conſecratis, & ieiunare tenentur, violatores ieiunij, & lethalis peccati rei cenſendi ſint. 153
Regula XI. Qui ſecunda refectione violauit ieiunium, toties peccare videtur, quoties poſtea comedit. 154
Regula XII. Cœnula ſeu veſpertina collatio non ſoluit ieiunium, modò cœnula non vertatur in cœnam. 153
Regula XIII. Refectionis tempus ſecundùm hodiernam Eccleſiæ Diſciplinam eſt Meridies. Quam horam ſi quis multùm anticipauerit ſine cauſa legitima, ieiunij violator cenſendus eſt, lethaliſque peccati reus. 154
Regula XIV. Quamuis aqua potus ieiunium non ſoluat, vinum tamen, ſiceram, ceruiſiam, vel alios liquores extra refectionis horam ieiunij diebus ſumere non licet. 155
Regula XV. Ieiunij meritum perdunt, qui ciborum ac liquorum delicias, & varia gulæ irritamenta ieiunij diebus exquirunt; copioſiuſque prandent & lautiùs vt ieiunij laborem minuant. 155
Regula XVI. Chriſtianum Ieiunium abſtinentia ab omni voluptate etiam licita, à venationibus, ludis, iocis, commendari debet. 156
Regula XVII. Chriſtianum verò Deoque gratum Ieiunium non eſt, quod abſtinentia ab omni peccato mortali, & exercitatio in omni virtutum genere non commendat. 156
Regula XVIII. Eleemoſyna Chriſtiani Ieiunij comes eſſe debet, vt pauperibus erogetur, quod in ſumptus ſecundæ refectionis impenderetur. 158
Regula XIX. Nullius eſt meriti ieiunium, ſi Chriſtianus ieiunans iniurias non dimittit. 159

F I N I S.